

Coperta: CRISTINA ANGELESCU
EUGEN BAEBU
INCOGNITO

— Cine-roman - Editura Albatros 1976

Ca material documentar, autorul a folosit texte din diverse publicații, cărți apărute la noi sau în alte țări, de autori maimult sau mai puțin cunoscuți, din dorința de a da autenticitate faptelor descrise. Cititorul poate recunoaște cu ușurință acele scurte fragmente.

I.

CALUL TROIAN

Domnul Ionescu-Tismana se sculase devreme în dimineața aceea, ros de o veche nevroză care-i scurta nopțile. Nici soporificele, nici ceaiurile calmante nu mai aveau vreun efect. Încercase să lucreze ceva, foietând hârtiile dintr-un dosar, dar nu reușea să se concentreze. Ca să nu-și trezească servitorii atât de devreme, era ora șase fără un sfert, trecuse în micul oficiu din spatele cabinetului său, unde ținea un reșou și toate ustensilele pentru pregătirea cafelei; avea această manie de a-și prepara singur cafeaua, fiind mereu nemulțumit când i-o serveau alții, pentru că ori era prea dulce, ori n-avea caimac (moștenise plăcerea cafelei de la bunicusău, care-l inițiasse în pregătirea ei după obiceiul turcesc, s-o dea de trei ori în undă, lucru de care nevastă-sa, Evelynne, se amuza de fiecare dată când îl surprindea). Până clocoti apa din micul ibric, își căută ziarele care-i soseau încă de la cinci dimineața cu o mașină specială, vârate de șofer pe sub ușă. Afară era încă beznă, felinarul camuflat pe sub portalul de la intrare arunca încă o dâră violetă în zăpada groasă, așternută, în ultimele trei zile, de viscol. Răsfoise în grabă jurnalele. Agenția *Reuter* anunța că orașul Manilla a căzut în mâinile japonezilor și că în Germania se interzisese comerțul cu alcool. Pe frontul de Răsărit, trupele germane și române, debarcate la Eupătoria, se băteau cu cele rusești. Cu asta terminase pagina externă pe care o parcurgea totdeauna prima. Răsfoi pagina de știri interne, surâse sec, citind titlul unui articol din pagina întâi, care

anunța că regele Mihai I făcea urări plugarilor români cu ocazia noului an agricol.

— Asta ne mai trebuia, că încolo suntem lulea, mârâise singur ministrul și-și aprinsese *un Camel*, trăgând cu voluptate din tutunul fin.

În pagina a treia găsi cu ochiul lui de expert o știre scurtă: se anunța că evreii erau chemați la muncă obligatorie. Rubrica de informații marca vizita poetului german Bruno Brehm și moartea doamnei profesor Maria I. Găvănescu. Aruncă ziarul, privi franjurile perdelei franțuzești și peluza care dădea spre șoseaua Jianu, ascultând cum clocotește apa în ibric. Era momentul cel mai plăcut al zilei, când de fapt își întocmea, mental, programul, recapitulând, după o scurtă privire în carnetul de note, vizitele și oamenii pe care trebuia să-i vadă. Pe lista primirilor se afla un nume care îl irită: Adina Iamandy, fiica fostului ministru al Justiției, obligat să restituie statului român suma de șapte sute patruzeci de mii de lei, rezultați din gestiunea timbrului juridic. Dar asta era o afacere complicată. Cu justiția Mareșalului nu prea te jucai, trebuia o persuasiune dulce, și asta exercitată prin femei; dacă o ruga pe Evelyne, ea avea să-l oblige să treacă pe la *Resch*, sau pe la *Djaburov*, să-i cumpere un briliant. Sigur că nici doamna Iamandy n-o să rămână indiferentă dacă s-ar fi rezolvat cazul, dar el ce câștiga din toate astea? O să-i vorbească foarte politico, o să-l roage pe Armand, secretarul lui, s-o întâmpine de la ușă, să-i vorbească cu amabilitate, cum făcea el totdeauna cu solicitanții mai delicați, în sfârșit o s-o îmbrobodească. Dar, oricum, întrevederea îl otrăvea, îi strica ziua.

Cafeaua era aproape gata. Își turnă caimacul încet, cu băgare de seamă, ca să facă bănuț, în ceașca de porțelan, trase pe nări cu voluptate mirosul proaspăt de bob măcinat de cu seară, într-o râșniță cumpărată de la armenii lui, care, război-război, dar știau să găsească cele mai bune căi pentru a-l servi cu un produs brazilian veritabil. După cafea, reveni la dosarul pe care încercase să-l pună în ordine mai devreme, cu gândurile, oarecum,

limpezite. Pe copertă. Armand scrisese cu litere mari, cu tuș, un nume cunoscut: Max Auschnit. Afacerea era cunoscută: faimosul *proces Reșița* care se terminase cu o osândă de șase ani închisoare, din care condamnatul executase câteva luni, dobândind o libertate condițională, pe bază de acte noi, descoperite între timp, chipurile, din care reieșea că „ar fi fost condamnat pe nedrept”. Asta, de fapt, este treaba ministrului Justiției „De ce naiba îmi trimit ei, mie, dosarul? Înțeleg, vor să mă informeze. Parcă n-aș ști eu despre ce cârdășii este vorba și ce pagube se ascund aici! u Afacere de miliarde, în care erau implicați demnitari, oameni de afaceri, o ciurdă de avocați ce sperau să facă avere în urma acestui proces, ba chiar cercuri străine, și ele exercitând presiuni asupra justiției, care, și sub Mareșal, nu strălucea prin probitate. La drept vorbind, prezența acestui dosar pe biroul lui nu era întâmplătoare. Și aici se lucrase tot prin Evelyne, prin cercul ei de prietene. Cererea camuflată sub forma solicitării unui consiliu nu ascundea altceva decât o încercare de favorizare, prin relații, a celor puși sub jurisdicție. „Acele dame de lux își închipuie că mai sunt pe vremea lui Carol al II-lea, care, furând el cât putea, închidea ochii și la fărădelegile celorlalți⁶⁴. *Câinele roșu*, cum i se spunea lui Antonescu, era militar, nu politician de profesie, un tip sobru, auster, nu bea, nu avea prieteni, credea în destinul său istoric, debutând în cariera de conducător de stat prin detronarea regelui și printr-un mic război civil. Asta nu se juca, nu cunoștea nuanțele și nu avea deviza atât de cunoscută în cercurile lor: o mână spală pe alta. Trimisese oameni la moarte fără ezitare, convins că este executorul unei justiții divine. Această siguranță, că e unsul lui Dumnezeu și că exercită totul ca mandatar al unui popor în general pașnic, era neobișnuită pentru politicienii de profesie. Încercările de a-i modifica optica se izbiseră încă de la început de brutalitatea lui tranșantă. El nu discuta, el dădea ordine. Intra în consilii, lovindu-și pulpa dreaptă cu o cravașă, montat gata de acasă, emițând decret după decret, cu o siguranță care nu mai permitea celorlalți

membri ai Consiliului de Miniștri nicio sugestie sau replică. Nu-l menaja nici pe Mihai, pe care-l repezea chiar cu martori când nu-i convenea un lucru, voind să arate tuturor că, de fapt, România nu mai avea un rege, ci un conducător. Și doamna Iamandy și complicii lui Max Auschnit voiau să-și pună el pielea în joc pentru a-i scoate din rahatul ăsta mare, în care nu el îi băgase! Mersi, știa și el principiul lui Quesnay: *Laissez faire, laissez passer, le monde va de lui-même*, dar vremurile astea trecuseră.

Odată cu apariția regimurilor autoritare ale lui Mussolini și Hitler, individul devenise ceva neînsemnat, Statul te căuta până și-n buzunar, voia să știe cât dai și cât iei. Inițiativa particulară trebuia să fie supusă inițiativei statale, care, într-o formă sau alta, sub un nume sau un altul - plan corporatist sau renaștere națională - convergea spre realizarea unor idealuri uriașe, adesea utopice. Nebunul de frate-său, Râul, care bea de dimineața până seara și spunea în gura mare, la recepții, că e fericit că trăiește aceste timpuri mărețe, când dictatorii au vârât în fundul burgheziei o dinamită al cărui fitil sfârâie încă și care o să arunce lumea în aer, poate că avea dreptate pe undeva. Dar asta mai era viață? În lunga lui carieră fusese silit, deși unele haine le purta cu plăcere, să îmbrace, pe rând, diferite uniforme, de la frac la costumul *Frontului Renașterii Naționale*. Dacă s-ar fi luat după domnul Mihalache, ar fi trebuit să iasă în ȋtari la Topoloveni și să țină discursuri țăranilor. Ba, Carol al II-lea o făcuse și mai de oaie: ieșea la A.N.E.F. în pantaloni scurți și-și zicea *Marele Străjer*, umplându-și pieptul cu decorații, eghileți, ordine și insigne paramilitare, strângându-și șalele în centuri cercetășești, după moda lordului Baden Powell, salutând la modul roman, cu dreapta ridicată. El, ca vechi moștenitor al unei tradiții burgheze în politică, tradiție care înțelegea să se reazeme pe patru instituții sănătoase, fundamentale; biserica, armata, școala și justiția, de la care emanau toate principiile morale, nu pricepea defel apetența acestor oameni pentru marșuri, parade și discursuri. Fusese în Germania de câteva ori și asistase la

mitingurile de la München ale lui Hitler. Individul, recunoștea, nu era lipsit de calități de orator, dar la o privire de expert, ca a lui, nu era greu să recunoști regia lui Goebbels: echipele de aplaudatori, plasate după o strategie bine definită în rândurile mulțimii, repetarea scandată a lozincilor, megafoanele care amplificau până la insuportabil vocea pițigăiată a Führerului, transformată într-un torent sonor care irita și crea o isterie colectivă, adaugă la toate astea facilele aprinse și marșurile de noapte și un tineret exaltat, crescut în literatura Nibelungilor și aveai o imagine totală. Pentru oameni ca el, înainte era numai sfârșitul, asta o știa bine. Odată pornit acel val de discursuri, iată acum și războiul cu tăvălugul lui de fier! Orice întoarcere la vechile principii era, dacă nu imposibilă, foarte puțin probabilă.

Uitase de dosarul din față și asculta pocnetele ușoare ale caloriferului cu gaze, care atunci începea să radieze o căldură plăcută. Afară se lumina. Umezeala ștergea zidul de întuneric de afară și siluetele înghețate ale copacilor apăreau, pe rând, din beznă. Stinse mica veioză de pe birou, se mai uită în ceașca de cafea, sorbi ultimul zaț zdrobind între măsele rămășițele zgrunțuroase a ceea ce mai era pe fund. Pe coridor se auzeau pașii lui Armand. Ca de obicei, venea să-i citească presa, să-i trieze știrile și să-i pună actele în ordine. Îi plăcea băiatul acesta, înalt, athletic, binecrescut, blond ca un actor de cinema, rasat, obișnuit cu echitația, discret, nemirându-se de nimic, chiar de faptul de a-l fi găsit acum, atât de devreme, cu dosarul lui Auschnit în față.

— Bună dimineața, domnule ministru! Ați citit? și-i arată dosarul.

— Da, dragă! O mizerie. Cine invidiază meseria noastră greșeste. Suntem niște vidanjori de lux. Mereu afaceri necurate, învăluite în cele mai perfecte texte de legi. Mereu proteste și contestații, mereu scandaluri în presă, mereu ziaristiști ăștia care trăiesc din gunoiul moral al societății, recoltând scârboasele lor fructe.

— Nu-i mai puțin adevărat că fără meseria dumneavoastră v-ați plictisi, domnule ministru. Ați făcut o strălucită și lungă carieră politică, *d'attente*. Este strategia celor care văd departe, care au răbdare și care reușesc totdeauna.

Ministrul surâse puțin înghesuit. Complimentele făcute de tânărul său secretar îl găseau totdeauna descoperit, deși era foarte circumspect la laude și-i suspecta pe cei amabili de interese ascunse. Dar, de când lucrau împreună, omul din fața lui, cu o bună creștere exemplară, nu-i ceruse nicio favoare, nu intervenise pentru nimeni, nu ceruse nimic pentru el. Lucra ca o mașină, nu puneă întrebări, rezolva cele mai grele lucruri, era insistent, suplu, nu descuraja, găsea în fiecare moment un surâs cu care răsplătea pe cei care-i făcuseră vreun serviciu. Dacă vreodată s-ar fi revenit la formula partidelor, și asta trebuia să se mai întâmple, cu el ar fi întemeiat o grupare politică, în fruntea căreia s-ar fi așezat cu curaj, bazându-se în special pe economiști, pentru că națiunii acesteia, înainte de toate, îi trebuiau independență și drumuri. În aceste două cuvinte era înscris micul lui program politic.

— Armand, ca totdeauna ești drăguț, dar crede-mă, lucrurile nu sunt chiar atât de simple. Te întreb de ce m-am trezit atât de dimineață, deși ne-am culcat cu toții destul de târziu... Am o zi grea, dragul meu, tâmpitul ăla de ministru al justiției îmi pasează mereu dosarele, în speranța că voi putea denatura hotărârile, care știi bine unde se iau. La drept vorbind, misiunea mea este să-l informez pe Mareșal despre situația internă a țării, să previn revoluțiile și nu să mă ocup de niște găinari la scară mare. În materie de escroci, scumpul meu, îl prefer pe Florică Florescu. Tu nu erai în România când acest individ a tras niște *holdupuri*, ca-n America. Cel puțin, omul despre care îți vorbesc își risca pielea, ataca băncile, pe cândăștilalți - Škoda, Malaxa, Auschnit și Carol al II-lea - făceau cacealmale. Dar cacealmaua merge la pocher, dragul meu. Să furi fier la cântar nu e totuna eu să furi

brânză. Să te lauzi că aperi România cu o centură de cazemate pe care le mai și filmezi și le arăți proștilor pe pânză, ca până la urmă ele să se dovedească niște mușuroaie de ciment, asta-i cu totul lamentabil. Nu vezi dumneata, poate n-ai de unde să știi, ești de puțin timp în țară, la noi viața oamenilor contează foarte puțin. La cutremurul din '40, după cum bine știi, au murit câteva sute de oameni; dacă ții minte, între alții, atunci a scăpat actrița aia, Mia Apostolescu, care juca *rummy* la niște prieteni și încă vreo câțiva norocoși. Antreprenorul și arhitecții au fost condamnați, unul dintre ei mi se pare că s-a sinucis, nu mai țin bine minte. Dar cu asta ce s-a rezolvat? O viață de om este o viață de om, nu poate fi înlocuită cu moartea altuia. Clădim pe nisip, vorbim despre perspective, dar ne gândim numai la ziua de mâine. Nu avem răbdare. Românul este individualist. Nu are simțul gregar al popoarelor care se adună în turme și pornesc să cucerească teritorii noi, în ideea că odată cu focul aduc și civilizația. Prin '33—35, nu mai țin bine minte, îl ascultam pe Nae Ionescu... la Universitate. Ce-i drept, avea destui fanatici. El, deși avea prieteni evrei cu care făcea șueta *la Capșa*, i-a pregătit pe legionari. Avea o logoree strălucitoare. Ascultându-l îi dădeai dreptate, dar, odată cursurile stenografiate date la tipar, și dacă te în 10 teresează am vreo două, ai să le găsești prin bibliotecă, pierdeau acea dimensiune pe care el o împrumutai textului spus în fața studenților. Ca și Nichifor Crainic, care voia să facă din acest popor laic și nededit la o disciplină spirituală, un popor mesianic. Greșea. Toată vorbăria asta ortodoxă care n-are decât un rol de bază față de un acid, adică de temporizare a exultărilor naționaliste, este folosită azi, după cum vezi, în forma ei cea mai dementă: războiul.

— Domnule ministru, să cred că înaintarea noastră în Răsărit vă îngrijorează? Că faceți o surdă opoziție la politica domnului Mareșal Antonescu?

— A, să ne înțelegem, Armand! Una este filosof ia mea personală și alta este ceea ce fac pentru banii pe care-

i primesc, și primesc destui... Să știi că Mareșalului îi sunt loial. Dar nu-mi place aspectul religios al politicii sale. Mai ții minte textul acela patetic publicat pe pagina întâi a tuturor ziarelor și recitat la radio din sfert în sfert de oră? „*Casa mea e patria, drumul meu este onoarea, arma mea este virtutea* 6... sau cam așa ceva. Asta e bine ca literatură. El are un excelent alcătuitor de asemenea texte, un Quintilian, pe domnul Mișu Antonescu, avocat de profesie, orator strălucit și el, dar paginile unui ziar și cuvintele unui discurs sunt efemere. Omului trebuie întâi să-i umpli burta și pe urmă să-l încânți cu *speech-uri* bine rostite. Asta înseamnă, în politică, „*to take somebody for a ride*”, a trage pe cineva pe sfoară. Bei o cafea? Eu mi-am pregătit ceva mai devreme, dar mai iau una și cu tine.

Se ridică, reintroduse în priză reșoul, luă bocalul în care se afla cafeaua proaspăt râșnită, cumpărată de la armenii lui, turnă, de la mica chiuvetă, apă în ibricul aflat alături și, după ce zvârli și câteva lingurițe de zahăr înăuntru, mestecă gânditor conținutul.

— Ce părere ți-au făcut tipii de-aseară? Necșești... Calomfirescu...

Armand Sachelarie nu-și permitea niciodată să facă aprecieri despre oamenii pe care abia îi cunoscuse.

— Par niște tipi bine intenționați. Cât privește proiectele lor, ele bat mai departe, nu privesc epoca aceasta.

— Ce înțelegi prin *epoca aceasta*? se miră deodată ministrul, privindu-l cu atenție pe tânărul din fața lui.

— Vreau să spun: timpul care se va scurge până la încheierea războiului. Așa cum știți, în vremurile noastre

11

se poartă oamenii de tip Churchill. Or, domnii Calomfirescu și Necșești nu mi se par potriviți pentru o companie cum e cea a militarilor care predomină în guvern. Dacă mi-ați permite o confidență, v-aș spune că, trăind multă vreme în Argentina ca simplu particular, nepreocupat de politică, am asistat la multe *pusteh-uri*. Nu vă spun o noutate, America de Sud este teatrul loviturilor

de stat. Din Chile și până în Brazilia, generalii își iau locul unul altuia cu forța. Ce-i drept, sunt niște generali de operetă. Dacă ați înțelege mentalitatea lor, ați vedea câtă asemănare au cu acești politicieni din țară și când spun asta mă gândesc la civili, nu la militari, pentru că militarii noștri, cât de cât, au studiat la Saint-Cyr sau în Anglia, adică n-au urmat la cele mai bune școli: cele din Germania. În Europa, *pusteh-urile* se fac cu tunul, nu cu revolverul. Așa încât, opoziția domnilor Necșești și Calomfirescu este o opoziție formală. Ei nu-l suferă pe Mareșal și v-o spun dumneavoastră, știind că n-o să-i arestați, pentru a statua într-un fel această *rezistență*, cum o numesc ei, de care se vor prevala odată.

— Și atunci...

— Ca politician ce sunteți, trebuie să înregistrați ceea ce afirmă că au de gând să facă, dar nu vor face niciodată și să nu le deveniți inamic.

— Armand, tu, după cum afirmi, nu te-ai vârât în politică, dar, vorbești ca un politician. Apropo... Taică-tău vitreg, Arghirescu, și-a anunțat sosirea. În zece zile va fi la București. Ce l-o fi găsit, pe vremurile astea, să se-ntoarcă în țară, nu știu. Mi-a scris o scrisoare. Vrea să lichideze ultimele rămășițe ale averii pe care a lăsat-o când a plecat, dacă nu cumva și pe cele ale cumnatei mele. Ce surpriză va fi pentru el când te va găsi aici...

— Mă bucur că am să-l revăd. A trecut multă vreme de când ne-am pierdut urma. Știe că sunt secretarul dumneavoastră?

— Nu! Nu corespundăm. De la plecarea lui e prima scrisoare pe care mi-o trimite, iar în ultimii trei ani n-am ieșit din țară. Oricum, e mai bine să-i facem o surpriză.

— Și eu cred la fel. Evelyne e informată?

— Da. Scrisoarea am primit-o ieri.

— Desigur, vom fi înștiințați printr-o telegramă cu ce tren vine.

— Nu-ți face nicio grijă. Bineînțeles că ne va trimite o telegramă în care va preciza ora și expresul cu care vine. După cât știu eu, era un om meticulos.

În clipa aceea, prin ușa masivă de lemn de mahon, care dădea în dormitorul comun al ministrului, apăru soția lui. Era îmbrăcată într-o *robe de chambre* de culoare vișinie, care lăsa să i se vadă, prin deschizătura de sus, sânii maturi, încă puternici, abia trădând cei patruzeci de ani pe care-i avea.

— *Tont le monde s'est reveille și tot, aujourd'hui...* să știți de la mine că scrumbiile de-aseară n-au fost grozave, mie-mi fac insomnii întotdeauna... Și vouă?

Ionescu-Tismana o sărută pe obraz, cu acel aer plictisit, matinal, al soților obișnuiți de multă vreme împreună, în care nu intră tandrețe, ci mai mult o prietenie îngăduitoare.

— Bună dimineața, draga mea. Îmi pare rău că te-ai sculat atât de devreme. Eu cel puțin am o scuză, dar tu...

Evelyne, înaltă, cambrată ca un jocheu, cu un mers de sportivă, cu părul lung și blond, strâns la spate cu o cordeluță de culoarea capotului, înaintă spre Armand și-i întinse mâna să i-o sărute.

— Și tu - bebelușule, ai dormit bine?

Armand dădu din umeri cu aerul că n-are nicio părere în această problemă.

— *Comme-gi, comme-ga...*

— Ți-a lipsit o cucoană căreia să-i faci curte. Știu eu mai bine decât tine. Și cei de-aseară te plictiseau de moarte. N-am ce să-ți fac, trebuie să-ți câștigi pâinea în felul tău.

— Evelyne, iar mă tratezi ca pe o rudă săracă. Știi că asta mă enervează...

— Terminați, copii, ce v-a apucat? îi potoli ministrul. Evelyne, îți cedez cafeaua pe care mi-o pregătisem. Armand, te rog să o iei pe-a ta.

— Dar, domnule ministru, nu pot să primesc.

— Nimic! Te rog s-o bei fără să protestezi. Am o zi grea și vreau să fii cu capul limpede. Ți-ai pregătit actele?

— O fac în fiecare seară înainte de-a mă culca...

Evelyne își primi ceașca cu cafea, se așează pe o mică sofa și-i privi cu atenție pe cei doi.

— Dragă Puiule, sper că n-ai uitat-o pe doamna Iajnandy. I-ai acordat astăzi o audiență...

— Nicio grijă. Mi-am notat. Dar să știi că, în ceea ce privește puțința de a o servi, posibilitățile mele sunt limitate. Ți-o spun deschis. Cea mai scurtă cale este totuși aceea pe care o cunoști mai bine ca mine...

— Ce vrei să spui? Întrebă femeia.

Armand se scuză brusc:

— Mă iertați, mă duc să aduc mapa cu acte...

Și-n minutul următor se afla afară din birou.

— Vezi cât de binecrescut este băiatul ăsta? spuse ministrul, observând de-abia atunci că în scrumiera de pe birou *Camelul* pe care-l aprinsese și nu-l fumase se stinsese singur.

— Foarte curios lucru. Cei din familia noastră sunt mai insolenți.

— Ei, nu s-ar zice, nici pe Armand nu-l poți acuza de timiditate, fie chiar dacă ne gândim la capitolul femeii.

— Ei, aici să știi că ne seamănă. Dar să ne-ntoarcem la cele ce spuneai adineauri. Despre ce cale e vorba?

Ionescu-Tismana avea un tic. De câte ori trebuia să spună ceva neplăcut, își freca palmele una de alta, cum fac zidarii care se curăță de mortar la sfârșitul lucrului, folosind parcă o mistrie imaginară.

— Draga mea, *a quelque chose malheur est bon*. Știu că o să-mi reproșezi că niciodată nu-mi pun pielea la bătaie. Vorbesc de suma pe care o datorează doamna Iamandy Statului. Știi că Mareșalul nu se joacă cu astfel de chestii. Măine, am citit în ziare, are loc o consfătuire la Consiliul de Patronaj... înțelegi ce vreau să spun...

— N-o să-mi ceri să vorbesc cu soția Mareșalului...

— Ba tocmai la asta mă gândeam. Cunoști că singura persoană căreia nu-i rezistă... ea e! Cea mai bună metodă este să-i înfățișezi chestiunea miniștrilor, în general, stârnindu-i compasiune pentru sfârșitul tragic al unora și consecințele nefaste asupra reputației și averii celor ce i-au moștenit. La drept vorbind, urmașii n-au nicio vină că iluștrii lor părinți au mânuit prost niște fonduri, rezultând,

din asta, că sunt oneroși. Sunt convins că alții au profitat de sumele imputate, și nu cei aduși în fața justiției postmortem.

— Treaba este greu fezabilă. Doamna Mareșal nu permite intimități cu nimeni. Are câteva prietene, în general

14 soții de militari. Eu, crede-mă, n-am umorul acestora. Ele, toate aceste doamne, cred că fac din caritate noblețea lor. Dar una este să umbli prin spitale, împărțind pachete la răniți, și alta să ai o familie veche de patru sute de ani. Îmi ceri foarte mult, te rog să mă crezi, chit că este vorba de o amică de-a mea. Bănuiam însă că, având un soț ministru, îmi pot permite să fiu scutită de asemenea lucruri dezagreabile.

Bărbatul se apropie de ea și o îmbrățișă ușor.

— Iubita mea, obligațiile tale sunt și obligațiile mele. Nu știm când doamna Lamandy, sau altcineva din familia ei, ne poate ajuta la rândul ei. Dar în situația în care mă aflu îmi este foarte greu să-l abordez pe Mareșal. Întâi că, așa cum bine știi, el nu are dialog cu noi. El vorbește și noi ascultăm. Nu pot să-i pun decât chestiuni de serviciu. Să-i cer, de pildă, mărirea soldelor subofițerilor din Ministerul de Interne, sau așa ceva. Sau să-i prezint o situație a penitenciarelor din țară. Dar iertarea pentru o datorie mi se pare un lucru imposibil de invocat. Așa încât...

— Știi cât te costă, *my dear*, această intervenție, nu?

Femeia surâse cu dantura ei de reclamă de pastă de dinți.

— Da. Am să trec după-masă pe la *Djaburov* sau pe la *Resch* și am să aleg ceva.

— Atunci, lucrurile se schimbă, dragul meu. Să ne gândim la ceva care să-i facă plăcere doamnei Mareșal. E foarte sensibilă la daruri și la complimente. Ce-ai zice de niște covoare oltenesti sau de o scoarță transilvăneană? Ori covorul acela portughez vechi, care zace la noi la conac, la Domnești...

— Nu e cam răpănos?

— Spui prostii! Au trecut atâția ani peste el, sigur că

e răpănos, dar asta îi dă și autenticitate. E o piesă de muzeu doar. Și te asigur că doamna Iamandy va afla foarte repede ce-am făcut pentru ea și va ști să se revanșeze. Nu-i gândit bine, scumpul meu?

— Cred că ai dreptate, Evelyne. Odată aflate astea de la tine, pot s-o primesc mai liniștit și să-i promit că voi face tot ce-mi va sta în putință pentru a o scuti de lezarea morală pe care a suferit-o. Crede-mă, e neplăcut, ziarele, uite, și astăzi scriu ceva în legătură cu procesul lui taică-său. Doamne, ferește... Ți-ai băut cafeaua?

Evelyne își băuse cafeaua, dar mai avea ceva să-i spună și se grăbi s-o facă până când Armand s-ar fi putut întoarce.

— *Darling*, ar mai fi o chestiune... venirea lui Sorin. În zece zile va fi aici, cum a scris, cât o să-ntârzie nu știm. Spune-mi, nu crezi c-o să aibă încurcături cu autoritățile? Doar îl cunoști, așa-zisele lui afaceri sunt destul de încurcate. Dușmanii lui îl fac când agent al nemților, când al *Intelligence-uhli*. De la ocuparea Franței stă la Bordeaux. Nu ți se pare că e cam încurcată?

Ionescu-Tismana cunoștea foarte bine biografia lui Sorin Arghirescu și nici el nu era prea încântat de sosirea intempestivă a acestuia în țară. Dar din moment ce nemții nu-l arestaseră în Franța, n-aveau să-l aresteze nici aici, întrucât relațiile cu România aliată erau altele. În ce-l privea, ar fi preferat ca acest individ cu multe profesii și cu o biografie încărcată să-și ia tălpășița cât mai repede, să vândă ce avea de vândut și să-i lase în pace. Din vechile convorbiri cu Armand nu reușise să scoată mare lucru. Secretarul lui era fiul lui Sachelarie, de aia îi și păstrase numele, primul soț al surorii nevastă-sii, care murise în Argentina din cauza unei embolii. Pe Arghirescu, nebuna de Leopoldina îl cunoscuse la Paris, într-unul din voiajurile pe care le făcea ca să-și schimbe toaletele purtate la recepțiile fastuoase de la ambasadele și legațiile din capitala Argentinei. Cei doi, Leopoldina și Arghirescu, se mai întâlniseră înainte de căsătoria lor, când, după informațiile primite prin Serviciul Secret, aventurierul

acesta fusese trimis să stabilească contacte cu fasciștii din această țară, politicienii din Argentina rămânând, până la acea dată, credincioși doctrinei hitleriste. El, Ionescu-Tismana, îl cunoștea dinainte ca ei să se fi înrudit în acest fel, dar niciodată nu putuse să știe cu precizie cu ce se ocupă acest om. Prin '36 făcea pe corespondentul de război la Madrid, la începutul rebeliunii lui Franco și era atașat pe lângă cartierul general al naționaliștilor. În '38 îl întâlnise la *Élysée*, la o recepție, în anturajul lui Daladier și Léon Blum. De-atuncea nu mai ieșise din țară și nu mai corespondase cu Arghirescu. Din puținele scrisori primite de Evelyne de la Leopoldina, știa că sora nevastă-sii are un băiat care trăise în ultimii ani la Paris, unde își făcea studiile universitare. Pe urmă, la începutul lui '39, fără nicio preaviz, se trezise, cu Armand la București. Acesta îi spusese că maică-sa murise într-un accident de automobil, din care el abia scăpase cu viață. Ca să primești pe neașteptate un tânăr de 25 de ani, fără nicio situație, necunoscut la urma urmei, chiar dacă era fiul cumnatei lui nu fusese prea simplu. Evelyne, care nu era o fire sentimentală* privise situația rece și îi recomandase să-l ia ca secretar al său, ceea ce el primi cu destulă neplăcere. Din fericire, noul-sosit în casa lor se dovedi a fi un tip foarte nobil, spiritual, îndatoritor, ca orice om care își începe o nouă viață într-un loc aproape necunoscut. Deși nu fusese niciodată în țară, Armand vorbea foarte bine românește, deoarece și maică-sa \$ taică-său, diplomatul Sachelarie, ținuseră ca, pe lângă educația pe care copilul o primise, să nu uite îndepărtata lui patrie, unde, iată, se trezise fără să vrea. Despre afacerile destul de încurcate lăsate de către maică-sa, băiatul, la sosirea lui în țară, nu putuse da decât informații vagi. Nu-l interesa nici măcar faptul că, prin decesul Leopoldinei, Arghirescu o moștenise pe aceasta, ca soț. Desigur că, dacă ar fi intentat vreun proces, ar fi putut să revendice câte ceva din averea mamei sale, dar, așa cum spunea acest tânăr crescut între vacari la un *ranch* de lângă Buenos Aires, efortul nu merita a fi făcut. Din relatările destul de zgârcite ale tânărului,

Ionescu-Tismana înțelesese că legăturile dintre fiul Leopoldinei și tatăl său vitreg nu erau strălucite, deși Armand vorbea foarte frumos despre acest aventurier pe care-l vedea destul de rar. La o recapitulare a ceea ce se întâmplase după venirea lui Armand în casa lor, ministrul nu ar fi avut ce să-i reproșeze. Evelyne nici atât, întrucât, dacă față de el tânărul dovedea o condescendență ușor de presupus, cu ea avea acea prietenie inițială, pe care o presupune o rudenie, oricât de îndepărtată ar fi; Reticențele lui Tismana fuseseră de alt ordin, ministrul era afemeiat și bănuia că, din prietenie pentru sora mamei lui, ar putea să trădeze unele mici secrete care-l priveau numai pe el „dar tânărul se dovedise de o discreție perfectă, ba chiar i se arătase, în câteva ocazii, un aliat discret, care se asociază mai degrabă cu tagma masculină decât cu cea feminină. Curios lucru, Râul, fratele său, nu-l agrease de la început pe Armand. Poate și pentru că noul-venit în casa lor păstra o distanță respectuoasă față de acest *bon viveur* și refuzase de nenumărate ori să participe la libațiile prelungite, pe care fratele ministrului le practica, seară de seară. Dar scurgerea vremii născuse acea obișnuință agreabilă din care nu lipseau micile tachinării și certuri scurte, menajamentele reciproce și efuziunile neașteptate. Sportiv, plin de umor, un adevărat fiu de diplomat, Armand reușise să se facă indispensabil în micul lor cerc intim, nesfiindu-se să facă curte doamnelor neglijate de soți, însoțind-o pe Evelyne la lecțiile ei de echitație de la Șosea, sau făcându-i *spate*, cum se spune, în evadările extraconjugale pe care nevasta ministrului le practica nu cu destulă discreție, dar nici ducându-le până la limitele scandalului. Într-un fel, tânărul companion al doamnelor intrate obligatoriu în infernalele relații pe care le presupuneau intrigile ce-i legau pe toți îi ușurase viața ministrului. Pe prietenele sale, pe care le întâlnea discret în oraș, sau într-un mic apartament particular, închiriat pe numele unui subaltern, nu putea să le aducă în casă la el sau să apară cu ele în lume. Așa încât, prezența secretarului îl scutea de convenționalele conversații de la

gardenparty-uri sau de la aniversări, cele mai plicticoase reuniuni pe care ministrul era obligat să le patroneze, reușind, în același timp, prin prezența agreabilă a acestuia, să macine anxietatea fatală a soției sale, care se apropia de o vârstă critică.

Nevesti-sii îi răspunsese numaidecât, în timp ce ministrul se gândea la toate acestea, asigurând-o că va trimite pe cineva în întâmpinarea lui Arghirescu, și asta încă de la granița Franței. Aparent o făcea dintr-o politețe de soț, dar adevărul era că individul îl interesa foarte mult, mai ales din punct de vedere al serviciului pe care era obligat să-l îndeplinească. Un om ca Arghirescu, care trăia de atâția ani în mediile diplomatice și ale oamenilor de afaceri, trebuia cu siguranță să cunoască foarte multe lucruri și chiar dacă ar fi întârziat puțin timp în România Tismana ar fi piâitut să afle câte ceva, ceea ce nu era de disprețuit.

— La ce te gândești? îl întrebase Evelyne, cerându-i o țigară.

— Mă gândesc dacă Armand cunoaște cu adevărat meseria tatălui său vitreg, adevărata lui meserie, fiindcă are destule.

Scoase bricheta și-i aprinse țigara pe care ea o luase 18 din pachetul *de Camel*.

— *Darling*, mie acest cum să-i spun, nepot al taeu, ca să zic așa, îmi place foarte mult, dar îți mărturisesc că nu-l cunosc deloc. În afară de poveștile lui, care aduc cu filmele de *cow-boy*, nu știu mai nimic despre el. A crescut vaci la o fermă, a fost în *pampas*; mici aventuri cu vreo câteva creole, cam seamănă a recuzită de film. E ciudat, dar am pentru el o afecțiune cinică; deși mi-este rudă, îmi place foarte mult, ți-o spun deschis. Nu sunt o Borgia, dar n-am prejudecăți. Din păcate, tipul mă îngheață. Dacă n-aș crede că se întâlnește cu alte femei, l-aș bănuî că-i impotent. Sigur că asta nu este o treabă care ar trebui să mă privească. Are față de mine, căreia ar trebui să-i datoreze totul, numai o recunoștință formală. Mi-e teamă că e un tip calculat. Tu ce impresie ai?

— Evelyne, totdeauna oamenii neplăcuți ni se par sinceri, deși ei pot să fie mai puțin fideli, dar tocmai îndrăzneala lor de a ne înfrunța și a ne spune lucruri neplăcute ni se pare o dovadă de *fair play*. Nu putem să-i cerem să ne iubească ca pe niște părinți. Nici copiii noștri, dacă am fi avut, nu ne-ar fi arătat, la vârsta lui, o afecțiune declarată. În general, în situația asta, cauți să-ți faci o platformă și să te eliberezi de tutele. L-am întrebat ce a studiat la Paris și răspunsurile lui au fost destul de vagi. Ceva între audierea unor cursuri muzicale și pictură, dar nimic precis. Așa pățesc toți copiii care își pierd de tineri tatăl și mai ales cei care au avut o mamă nepăsătoare, vezi bine, nu zic ușuratică, cum a fost Leopoldina, sora ta. Din câte am înțeles, a fost crescut de guvernante la Buenos Aires sau în *ranch-urile* alea ale lor. Vorbește perfect franceza, ca și maică-sa pe care am mai apucat s-o văd în tinerețe, acum douăzeci de ani, când încă nu plecase din țară. Engleza a făcut-o cu un bătrân doctor de la legatia britanică de-acolo. S-ar părea că știe și spaniola, asta probabil că a învățat-o cu creolele lui, despre care vorbeai. La o socoteală simplă, este bine mobilat. Ar trebui să ne gândim să-l însurăm. În ce mă privește, am să fac totul pentru asta. Dar e atât de binecrescut, că întârzie prea mult cu dosarele acelea și aș vrea să plec la birou... Tu ce faci astăzi?

Evelyne strivi țigara în scrumiera de pe birou e și se ridică.

— La 11 merg pe Splai, la manej. Pe urmă mă duc la madam Glogoveanu. Vreau s-o rog să-mi vândă niște rochii pe care le-am purtat de prea multe ori. Tu?

— Să-ți spun drept, am o zi foarte încărcată, dar cred că am să-ți dau un telefon înspre seară, poate ne vedem undeva, în oraș. Am uitat să te-ntreb, azi ai primit florile mele?

— Bineînțeles, dragul meu. Un splendid buchet de liliac, adus ca întotdeauna de un comisionar de la *Athénée*, la o oră destul de matinală. Frumoase obiceiuri au totuși oamenii care au trăit la Paris.

— Ce vrei să zici?

— Vreau să zic că ai mai avut secretari, dar niciunul atât de atent ca acest Armand, care te-a învățat și pe tine că poți să-ți înșeli nevasta ori de câte ori vrei, dar să nu uiți niciodată când este ziua ei de naștere. Un carnețel bine întocmit, *à la page*, te scutește de multe neplăceri. Și cu asta te las, că vei mai fi având de lucru înainte de a pleca.

Ca și când ar fi știut că Evelynne părăsise biroul, peste câteva secunde, Armand bătu în ușă și intra.

În

Deși sărbătorile trecuseră, magazinul de antichități din pasajul *Vilacros*, al doamnei Smaranda Robescu, cunoscuse în marțea aceea o afluență neobișnuită. Lucrul se întâmpla numai în preajma Crăciunului, Paștelui, de Sfântul Ion, de Sfânta Maria, de Rusalii, când mai ales doamnele din societatea bună a Bucureștiului soseau grăbite în complicatul magazin mixt, amestec de anticărie, desfacere de cărți în ediții rare, mobilă stil și *bric-ă-brac*-uri, la care se adăuga o anexă cu ornamentări de flori pentru onomastice, înmormântări, cununii. Clopoțelul de la intrare, cu sunetul lui cristalin, sunase de nenumărate ori și prin perdeaua de bile de fildeș care acoperea decorul eteroclit al magazinului, cu colțurile lui întunecate, cu scara metalică în formă de melc, cu vitrinele sofisticate, aranjate după moda anticarilor parizieni, dând mister acestor mici încăperi supraetajate, trei la număr, de fapt, dar care lăsau impresia unui mic labirint, abia luminat de ferestrele mă, te, verzi ca niște vitralii, filtrând lumina căzută de sus printr-un tavan de sticlă givrată, roasă de 20 ploi, mai mult cafenie decât albă, cu pete arbitrare create de lipirea unor frunze aduse de cine știe unde și macerate pe acel acoperiș friabil, ca un acid ce decanta, după orele solare, reverberațiile soarelui de-afară, intraseră unul după altul clienții. Spre seară, această scenografie subtilă era înlocuită cu un joc de lanterne chinezești sau de opaițe arameice, imitate bineînțeles, pentru că puținele veritabile, și ele probabil falsificate cu vreo optzeci de ani

înainte la München sau la Londra, fuseseră vândute de mult. În aceste schimbătoare lumini ale zilelor sau ale serilor de iarnă bucureștene, obișnuiții, totdeauna grăbiți, dar pretențioși, ai doamnei Smaranda Robescu găseau o indicibilă complicitate, de unde dialogurile scurte și repetate de la reuniunile intime organizate la *Creditul Minier*, sau la *Deutsche Bank*, în saloanele din Calea Victoriei, când se organizau cocktailuri scurte:

— Ai mai trecut pe la Robeasca?

— Da. Atenție, îți semnalez un *tiffany* delicios, dar cere scump și știi că are prostul obicei de nu se tocmește.

Lucru perfect adevărat, pentru că o condiție a acestor magazine de lux, unde se vindeau, la prețuri foarte mari, raritățile sosite pe drumuri ocolite, sau, pur și simplu, luate din casele celor bogați din București sau din provincie, înstrăinate la înghesuială, mai ales de către foștii demnitari care primeau, de la venirea lui Antonescu, vizitele succesive ale celor de la *Controlul averilor*, era să ți se ceară sume neobișnuite. Se presupunea că doamna Smaranda Robescu este o persoană foarte bogată și că exportă, sub diferite forme, capital peste graniță. Bacșișuri mari, date lunar celor din serviciul financiar și chiar poliției, asigurau o liniște perfectă a afacerilor, întrucât, atunci când lucrurile se complicau, un telefon dat la vreme și cu insistență de către o persoană sus-pusă făcea ca orice dezagremente să înceteze. Discreția și capacitatea doamnei Smaranda Robescu de a procura orice lucru rar o făceau indispensabilă mării societăți bucureștene, care pe vremuri își procura toate aceste nimicuri scumpe, mobilă stil și covoare rare, de la Paris sau din Italia, ca să nu mai vorbim că cei mai călătoriți participau și la licitațiile de la *Sotheby's*, la Londra. Odată cu închiderea granițelor, puțini erau aceia care să aibă curajul de a scoate valută din țară și de a se întoarce cu lucruri atât de râvnite. Iar cei care aveau depozite discrete în Elveția sau la băncile din Venezuela așteptau sfârșitul războiului și 21

venirea anglo-americanilor. Odată cu plecarea petroliștii lor din societățile mixte americano-române,

odată cu fuga multor notabilități, lista clienților doamnei Robescu se scurtase, dar asta nu însemna că ea nu mai exista, ba se putea zice că lăbul celor plecați fusese luat în grabă de către alți înalți funcționari, ce lucrau acum cu nemții, câștigând la fel de bine. Să cumperi un briliant de la *Resch* sau de la *Djaburov* din București, asta înseamnă că vrei să se afle că dispui de sume mari de bani, pentru că destinația cadourilor nu putea fi aflată niciodată: A târgui un lucru rar de la madam Robescu era egal cu a face plasamente „fiecare obiect cumpărat de la ea însemnând, de fapt, însușirea unui capital care, oricând, putea fi răscumpărat la același preț, dacă nu la unul mai mare. Pentru cei care intrau prima oară în magazin prețurile păreau inaccesibile, dar tocmai asta măsura reputația patroane* De altfel, nu ai fi fost servit dacă nu erai în stare să spui un nume pe care patroana îl cunoștea, altfel un refuz politicos îl întâmpina pe solicitator.

— Mi-ar trebui un *celadon*, cerea, să spunem, careva.

— V-a recomandat domnul... Sau doamna...

Și urma o pauză interogativă.

Asta crea de la început între client și doamna Robescu o complicitate inițiativă, absența numelui solicitat însemnând ori că cel din fața tezghelei joase, de fapt un *secretaire* din lemn de santal, și el de vânzare, era o iscoadă a poliției, ori un nevinovat client întâmplător; și niciunul dintre aceștia neinteresând pe patroană, răspunsul sosea invariabil:

— Da, domnule, am ținut până acum trei zile, dar s-a vândut, era un jad splendid.

Doamna Smaranda Robescu vindea diplomaților, lui Malaxa, miniștrilor, rudelor proaspeților îmbogățiți de război, care cumpărau cu toptanul, lăsând să le scape printre degete sumele uriașe câștigate atât de ușor, în dorința lor grăbită de a-și alcătui case somptuoase, încărcate cu lucrurile cele mai scumpe. Patroana vorbea curent germana, franceza și engleza, avea o biografie aparent lineară, perfect verificabilă. Fiică a unor mari negustori craioveni, scăpătați după primul război mondial,

la exproprierea moșiilor și începându-și viața la București ca vânzătoare de mobilă, covoare și bijuterii, după sinuciderea 22 tatălui și dispariția mamei, la mai puțin de doi ani de l-ai această nenorocire, într-un stupid accident de cale ferată. Despre aceste lucruri, patroana magazinului mixt vorbea rar, dar avea grijă să-și aleagă urechile care s-o asculte. Făcuse un liceu bun la *Choisy-Mangâru* și visase să meargă la Paris să studieze arhitectura, dar scăpătarea familiei o silise să accepte o existență destul de riscantă pentru acele vremuri. Prin 1925—28, odată trecută împrăștierea țăranilor, care fusese făcută la încheierea războiului, după ruinarea câtorva familii mai înstărite, recuperarea marilor moșii începuse rapid și cu sagacitate. Vechili, deținători de unelte agricole aduse din străinătate, cerealiști care achiziționau grâul micilor proprietari la sume mici, revânzându-l pe piața mondială pe preț greu, reconstituiau mica aristocrație rurală, deposedată, dar recâștigându-și averile prin urmași. Pe Smaranda Robescu n-o mai tentase această viață destul de plină de uzură, care presupunea contactul cu oameni veroși, lacomi de bani, lipsiți de scrupule și gata să te arunce în procese interminabile. Un mic magazin de rarități, încropit la început cu un capital redus, nu-i adusese cine știe ce clientelă. Dar reputația ei se stabilise odată cu deschiderea magazinului mixt, pe vremea aceea instalat pe strada Blănari, într-un loc frecventat de vechii boieri provinciali care auziseră că fiica unuia dintr-ai lor supraviețuia din aceste vânzări și înțelegeau s-o ajute. În mai puțin de un an, amatorii de cadouri discrete, destinate unor doamne mai tinere, ale căror nume erau ascunse cu grijă, răspândiseră faima micului magazin prin acea presă secretă, orală, atât de eficace, care trece știrile de la o ureche la alta, la ceaiurile de cucoane, sau în reuniunile din cluburile marilor afaceriști. După trei ani schimbase adresa, întrucât localul din strada Blănari nu mai corespundea clientelei selecționate cu grijă și care, fără s-o mărturisească, găsea inconvenabil locul. După câteva luni de umblătură găsisese

acest loc în pasajul *Vilacros*, implantându-se în mijlocul a numeroase *boate* care vindeau ce vrei și ce nu vrei, de la cafea de Mocca, până la biciclete franțuzești, gablonzuri, mătăsuri de Lyon, metraje sosite direct de la *Printemps* din Paris, cu modele unice, papiote, mercerie fină, solduri, mirodenii de Smirna, untdelemn de Chios și mătânii de la muntele Athos. Când intrase aici găsisese o adevărată dărăpănătură; e drept că nu investise sume prea mari pentru recondiționarea bătrânei clădiri, 23

din care strălucea numai tradiția locului comercial, dar cu ajutorul unui decorator abil crease un spațiu neobișnuit pentru lumea negustorească în care trăia, obișnuită să-și vândă mărfurile ori în maghernițele întunecate din Lipsani, ori în magazine moderne, cu vitrine uriașe de cristal, prea luminate și deci născând senzația de hală de vânzare cu toptanul, lucru pe care un bun comerciant știa să-l evite.

Această domnișoară bătrână nu fusese niciodată prea frumoasă, avea însă o dantură impecabilă, în stilul celei puse mai târziu în valoare de comicul francez Fernandel. Vechile umilințe ale primilor ani de sărăcie o siliseră să adopte o îmbrăcăminte sobră și o pieptănătură în maniera maicilor de la internatele bucureștene pe care le vizitase în timpul liceului cu colegile ei de la *Choisy-Mangâru*. Se îmbrăca în cenușiu sau în negru, în rochii croite la repezeală, fapt care năștea de la început ideea de sobrietate și inaccesibilitate. Ca la toate femeile urâte, deși nu s-ar fi putut spune că era de tot urâtă, pentru că firea ei veselă și comunicativă contrazicea sobrietatea îmbrăcăminteii, ambiția domina cochetăria. Multă vreme bărbații nu se interesaseră de ea, sigur că se iviseră și câțiva foarte nepotrivii, îndrăzneți, grobieni, ținând evident averea ei încă nedefinită. Un gust amar, o senzație că fericirea e un lucru inexistent dominase relațiile de mai târziu cu doi oameni care îi arătasera dacă nu o iubire adevărată, cel puțin o amiciție sinceră: un funcționar de la Biblioteca centrală, mai în vârstă cu douăzeci de ani decât ea, un tip atemporal, purtând încă în anul 1933, pe timpul

crizei, guler de celuloid și lavalieri schimbate zilnic, scriind în secret lucrări ce n-au văzut niciodată lumina tiparului, făcându-i curte într-un interminabil șir de vizite și conversații agreabile, dar anodine, fără obiect, semănând cu acele *discours aux nuages*, în care a excelat retorica franceză de după 1880, în cărți demodate, semnate de domnul Duhamel, pe care ea le citise. Al doilea individ, apărut în magazinul ei pe neașteptate, era contrariul primului, un tip sănătos, *trapu*, inspector la Telefoane, vădov cu doi copii mari, mare amator de colecții numismatice rare la care privea ceasuri întregi ca un îndrăgostit, un tip tăcut, sedativ, amuțind ceasuri întregi în micul magazin, cu ochii pe monedele alexandrine din vitrine, dar care trăda, în cele din urmă, o pasiune mai mare pentru ceea ce ea vindea decât pentru propria sa persoană. În rest, relațiile ei cu bărbații rămâneau cu totul în obscuritate; nimeni nu putea să spună dacă în mica încăpere de la etaj, către care ducea scara metalică în formă de melc, dormise alături de ca vreun bărbat. Un orar strict îi ocupa monoton viața de ani de zile. Magazinul se deschidea la ora opt și se închidea la ora douăsprezece. Până la ora două, când mânca, soseau furnizorii poftiți printr-un culoar murdar și igrasios, cu deschidere în pasajul *Macca*: armeni care colecționau covoare din casele celor care plecau din România sau, lichidau, piesă cu piesă, averile, foști demnitari care țineau să nu se știe că decăzuseră și că nu mai câștigau cât aveau nevoie ca să-și țină rangul, în sfârșit, acele rude – scelerate furând pe propriii lor frați și surori când ajungeau la ananghie și cerând prețul la jumătate, dând chitanțe care o asigurau pe doamna Smaranda Robescu că va fi scutită de neplăceri viitoare (cu aceste chestii ea nu se juca, pentru că nu avea chef să fie chemată în anchete și procese în justiție). Femeile care aveau ceva de vândut – inele vechi, coliere (între care destul de multe falsuri), pandantive, bibelouri, *colifichet-uri*, sau își desfăceau mobila de zestre prin misiți – soseau prin cea de-a doua intrare în magazin, cea dinspre pasajul *Macca*, după ora nouă, aduse de taxiuri, pe

care le abandonau în Calea Victoriei, în fața Teatrului Național, mai toate grăbite, înfășurate în blănuri ce le ascundeau fețele, tocmindu-se aprig, dar nepierzând timpul pentru a nu fi surprinse de alte femei în situația lor, înșfăcând cu lăcomia pe care o au numai astfel de ființe când primesc mari sume de bani, după ce număraseră totul până la ultima hârtie și vârand monedele în poșetele pline cu farduri, mici sticlute de parfum rar și polițe de asigurare. Cele mai bogate dintre ele o invitau în casele lor, la ora când bărbații erau plecați, tot în mare secret. Doamna Smaranda Robescu intra pe porți dosnice, urca scări de serviciu care duceau în budoaruri și începea o tocmeală necruțătoare, lucru cu care se obișnuise încă din tinerețe. Sigur că nu toate afacerile mergeau de la început cum trebuie. Învățase chiar să piardă în unele cazuri, pentru ca să câștige mai târziu de la aceeași sursă sume mai mari, dar toate astea făceau parte din jocul complicat al comerțului pe care-l exercita. Odată cu trecerea timpului, aceste persoane, dintre care pe unele le văzuse o singură dată, deveniseră niște *familiari*, îndrăz 25

nind să-i ceară mari sume cu împrumut sau lăsând în gaj, la câte-o nevoie stringentă, lucruri ce nu puteau fi înstrăinate, dar declarate pierdute sau uitate o vreme. Încet-încet, ele, aceste persoane, îi deveniseră amice, îi făceau confidențe cu acea lipsă de sfială a celor cu bani, știind că nicio indiscreție nu va răzbate în oraș. Mari latifundiari, avocați cu procese celebre, arhitecți care, începând din 1930, cu toată criza, construiau vilă după vilă în cartierul rezidențial din Jianu pentru marii demnitari, proaspăt instaurați de Carol al II-lea, întors din exilul londonez, și care voiau să recupereze timpul pierdut, ridicându-și case somptuoase ce trebuiau mobilate. Mai târziu, prin '36, apăruseră industriașii de mână forte, acei oameni duri pe care ea nu-i văzuse niciodată la față, pentru că ei aveau interpuși cu care lucrau, trimiteau în magazinul său numai pe câte un secretar îmbrăcat ca un cioclu, tăcut, recomandându-i, deși era inutil, cea mai desăvârșită discreție. Aceștia erau mari amatori de mobilă

bună, de tablouri ale maestrilor francezi care se găseau destul de rar și la prețuri piperate în România acelor ani, covoare de colecție, ceramică englezească și porțelanuri olandeze. Cei mai mulți dintre ei erau experți, aveau ochiul format, ce-i drept, reputația doamnei Smaranda Robescu se baza tocmai pe corectitudinea ei, pe absența oricărei dorințe de a înșela pe cineva. Câțiva furnizori care încercaseră s-o păcălească fuseseră concediați rapid și riscul de a fi crezută o impoștăare dispăruse.

Așadar, ziua aceea de iarnă începuse destul de devreme, imediat ce obloanele fuseseră ridicate și lumina cenușie de-afară licărise prin vitrinele luminate de candelabrele încă aprinse. La opt și cinci, domnul Dimitrie Ignatiev, de meserie ebenist, îmbrăcat în paltonul său de iuncher, lung până-n pământ, cu o uriașă blană de lup în jurul gâtului, ceva mai rărită după atâta purtat, cu o enormă căciulă din blană de râs, lăsată pe sprâncenele stufoase, colilii, intrase furtunos, agitând bastonul cu cap de argint pe care era scris cu litere chirilice: *Boje țaria chrani!* și îmbrățișând-o, despicând perdeaua de bile de fildeș cu un gest eroic, spusese:

— *Crasiva, crasiva barișnia... je vous aime eperdumerit* I Am ceva pentru dumneata. Ceva rar! Uluitor! O 26 masă georgiană cu intarsuri de argint. Veritabilă. Adusă din Caucaz în timpul lui Napoleon. Am avut așa ceva la conacul meu de la Harkov.

Avea un metru optzeci și doi, siluetă de polcovnic, cap ras la sânge, monoclu cu ramă de aur, împlântat în sprânceana stângă, de sub care fulgera un ochi rece, verde, obrazul dur, netrădând vârsta înaintată, roșu de gerul de-afară, cu o mică vână albăstruie, bătându-i-se violent sub tâmplă, bărbie tăiată de asiat, emanând un ușor abur de coniac, amestecat cu un discret parfum de cumarină, și el răspândit de pipa de lut țigănească, cu capac metalic, filigranat, bărbie în care se mai putea zări la o privire atentă o tăietură de sabie căpătată în luptele cu cavaleria lui Budionnii, la Sevastopol, în anii războiului civil.

Doamna Smaranda Robescu știa ce are de făcut. Căută repede samovarul în care fierbea ceaiurile pentru astfel de clienți, și el o piesă rară din Kiev, cu lănțișoare fine de argint și un horn damaschinat, care scăpa la fierbere un fum aromat și un șuierat ușor, ca o respirație de copil. Până să fiarbă frunzele de ceai rusesc, patroana magazinului mixt pregăti la iuțeală câteva tartine și desfăcu o cutie de sardele în *Olio Sasso*, moartea fostului ofițer țarist, eșuat în București, în anii 1917—18.

— Și cum spuneați, domnule Ignatiev, e vorba de o masă georgiană veritabilă, nu-i așa?

— Exact, doamnă! Știți că tot ceea ce vă vând este garantat. Am furnizorii mei care mai bine s-ar lăsa fusilați decât să-mi vândă o imitație... Apropo, nu mai văd cameea victoriană cu chipul lui Apollo pe care v-am adus-o acum o săptămână.

— Am vândut-o imediat. Pe vremea regelui Carol, asta era marfa preferată a doamnei Lupescu. Începuse să-mbătrânească și purta panglicuțe de mătase și camee la gât cu să-i ascundă primele riduri. *Bien en chîar*, doamna Lupescu voia să pară slăbuță, dar trucul nu mergea. O trădau pulpele. Mai avea și slăbiciunea de a purta rochii pe corp, ceea ce era catastrofal pentru ea. Eu îi recomandasem de câteva ori domnului Puiu Dumitrescu, secretarul regelui, s-o sfătuiască să-și mascheze aceste consecințe ale exagerării culinare în rochii cu pliuri, dar probabil că el nu îndrăznea să-i spună.

Colonelul Dimitrie Ignatiev căuta cu priviri lacome în jur.

— Altă dată îmi serveați și o votcă. 27

— Mă scuzați că am uitat. Imediat, imediat.

Căută de după o perdea de damasc de culoarea incertă a lămâii necoapte o sticlă terminată cu un cioc curb de aluminiu, din care îi turnă într-un pahar numai al lui.

— *Eh bien, maintenant je suis a vous...* Masa vă costa 300.000, puteți scoate la ea încă 150.000, să fiți sănătoasă, nu-i nicio supărare, sub prețul ăsta nu pot să v-o las,

trebuie să-mi rămână și mie ceva.

Doamna Smaranda Robescu nu-i răspunse. Așa începeau întotdeauna convorbirile cu polcovnicul. Acesta dăduse de dușcă votca și aștepta o a doua încărcătură, ceea ce patroana magazinului și făcu, întrucât repetiția făcea parte din ceremonial.

— Care mai e situația pe front? *C'est une drdle de guerre, n'est ce pas?*

— Știți bine, domnule Ignatiev, că nu citesc ziarele. Eu sunt negustoreasă, îmi văd de treburile mele, politica e pentru bărbați... Și deodată, brusc: Lei 150.000?

La rândul lui, ebenistul făcu *la sourde oreille*:

— Ba eu aș zice să vă intereseze politica, pentru că dacă vin bolșevicii, dumneavoastră nu veți mai avea magazinul acesta și veți lucra la un colhoz. Știți ce-i acela un colhoz?

— 150.000 am zis!

Domnul Ignatiev băuse și a doua votcă, sardelele fuseseră ingurgitate cu o mare poftă și doamna Smaranda Robescu îi servi și a treia votcă, neluând în seamă protestele formale ale polcovnicului.

— *C'est assez, madame... merd...*

De la această cantitate rezistențele ebenistului scădeau invariabil și patroana magazinului mixt știa foarte bine acest lucru.

— Domnule Dimitrie Ignatiev...

— Dimitrie Pavlovici, protestă amabil cel interpelat.

— Domnule Dimitrie Pavlovici, am nevoie de o jardinieră *Empire*, dar urgent, te rog să mă crezi, îmi cere doamna ministru Ionescu-Tismana. Să știi că nu se uită la preț. Am dat sfoară, dar nu se prezintă nimeni.

— Se face, se face. Nicio grijă, încântătoare doamnă! Fiți sigură că Dimitrie Pavlovici al dumneavoastră vă va procura ceea ce i-ați cerut în mai puțin de zece zile. Cred

28 că și știi locul unde se găsește așa ceva...

Obrazul incendiat de coniacul băut cine știe unde, încă înainte de a intra în magazin, se făcuse și mai roșu. În ochii glaciali ai nobilului rus sclipea acum o undă de

bunăvoință.

— Știți că m-am gândit, lucrăm de multă vreme împreună, să vă cer în căsătorie. Dumneavoastră tot de-atâtea ori m-ați refuzat, din motive pe care nu le-nțeleg, vă spun drept. Dar vremea trece...

— Și eu nu vă voi da, dragă Dimitrie Pavlovici, mai mult de 150.000 de lei, îi răspunsese doamna Smaranda Robescu care cunoștea repertoriul ebenistului.

Domnul Dimitrie Ignatiev se ridicase brusc în picioare și rostise, ca de obicei, replica finală:

— Deci, vă mulțumesc foarte mult pentru tratația dumneavoastră, astăzi nu aveți chef de încheiat afaceri, regretul e de partea mea, am onoarea...

Își căuta cu o grabă jucată căciula din blană de râs și paltonul de iuncher care acoperise jumătate din *secretaire*-ul dincolo de care privirile ironice ale doamnei Smaranda Robescu îl urmăreau cu atenție. Fără să rostească un cuvânt, patroana îi turnă a patra votcă.

— Nu, nu, de data asta mă retrag... Mulțumesc, mulțumesc... sărut mâinile...

Pe această replică grăbită, doamna Smaranda Robescu făcu ultimul artificiu: scoase pe neașteptate dintr-un raft o lămâie pe care o despică în două, tăind felii subțiri din prima jumătate și așezându-le cu delicatețe în paharul plin ochi din fața lui Ignatiev, care nu rezista niciodată acestui detaliu final.

— În sfârșit, m-aș mulțumi și cu 200.000 lei, rosti el, ca și când și-ar fi pus capul sub o ghilotină... Vedeți, doamnă, prin apartenența mea la ceea ce se numește, cu un cuvânt banal, nobilime, nu am fost niciodată în stare să mă tocmesc cu cineva, cu atât mai puțin să rezist unei femei. Pare nesperios ce vă spun, asta ar trebui subînțeles, dar nu-i mai puțin adevărat că aș fi preferat să am în fața mea un bărbat. În tinerețe mă înjuram cu negustorii de blănuri siberieni care îmi aduceau cate cinci sănii încărcate cu blănuri de vulpi polare, de samuri și hermeline, după care toate doamnele contese din înalta societate rusească se dădeau în vânt. Ah, *barișnia*,

barişnia, ai purtat vreodată la gât o vulpe polară? Eram nebun după așa ceva. Nu era o plăcere mai mare decât aceea de a dăruî blănuri și bijuterii femeilor pe care le iubeam. Și am iubit destule, te rog să mă crezi... Vindeam în fiecare an câte cincizeci de hectare de pădure și aş mai fi vândut, pentru că mai aveam ce, dacă n-ar fi venit revoluția. Unde sunt toate astea?... *Elles sont a jamais perdues...*

„Dacă îl mai las să-mi spună și povestea cu Rasputin și cu împărăteasa scot masa georgiană la 150.000”, gândi Smaranda Robescu și-i mai oferi două tartine cu icre de Manciuira, și ele puse unde trebuie, tocmai în vederea acestor întrevederi. Ebenistul înțelese că nu mai avea nicio scăpare și că îndărătnica femeie nu-i va mai oferi nicio mie în]5 lus.

— Bine, fie! Mă declar învins! De data asta dumneata ai câștigat. Mă aflu la strâmtoare, dar să știi că altă dată mă duc la armenii ăia pe care-i știi și cu ei am să fiu mult mai neînduplecat.

Doamna Smaranda Robescu îi numără cele. 150.000, bătrânul rus nici n-o privea, găsimd că este nedemn să pară că are vreo îndoială asupra corectitudinii ei. Apucă cu o mână fermă hârtiile albastre, foșnitoare și le vârî într-un buzunar.

— Ca de obicei, deseară omul meu va sosi aici cu piesa pe care ați cumpărat-o. Sunteți singurul om cu care tratez, care-mi plătește înainte fără să clipească, fără a-mi cere vreo chitanță. Asta mă obligă. Onoarea înainte de toate, doamnă. Îmi permiteți să iau și tartina asta cu icre? Totul a fost delicios... Așa cum ne-am înțeles, în câteva zile sosește și jardiniera.

Acum, că afacerea era încheiată, își aprinse pipa, străbătu cu pași mărunți magazinul, în care lumina dimineții de iarnă se înstăpânea puțin câte puțin, examinând cu atenție piesele expuse în mici vitrine: un candelabru George al VI-lea; un coș de fructe englezesc în „formă de scoică, cu piciorușe de dragon, marfă cumpărată de cineva cu un veac în urmă la Londra; un elefant de

fildeş lucrat la Calcutta sau la Bombay prin 1860; două sosiere de majolică, lucrate de Pavel Ofkinikov, la Moscova, în 1896 (el știa bine lucrul acesta), câteva ceasornice *Cheapside*, cu mâner de aur; un ceas turcesc cu capace cu safir și ramă de aur roșcat; în sfârșit, un breloc *dark-blue* cu intarsuri de platină și perle tulburi de culoarea icrelor de crap. „Vinde lumea, asta înseamnă că războiul merge prost, gândi ebenistul. Ciudat, după propaganda de la radio ai zice că e tocmai pe dos”. Își îmbracă paltonul, îi sărută mâna doamnei Smaranda Robescu și, cu cel mai încântător surâs, o părăsi, despicând încă o dată marțial perdeaua din bile de fildeş.

Următorul client fu doamna Bâlciorescu, soția consilierului de la Casație, care voia să trimită o coroană grecească din *pin-strop*, împletită cu ramuri de brad argintiu și ornamentată c. u un buchet de *juniperus Virginiana*, pentru că îi murise o rudă îndepărtată al cărei parastas avea loc astăzi la cimitirul Ghencea-Militar. Doamna Robescu sună dintr-un clopoțel și, printr-o ușiță mascată de untul subțire, se ivi o fată palidă, îmbrăcată într-un taior foarte strâns pe corp.

— Cornelia, ești amabilă? Doamna Bâlciorescu dorește să-i faci o coroană grecească. Are un parastas azi după-amiază. Ai material?

— Da, doamnă, se poate? Pofțiți!

Clienta dispăru în anexa magazinului mixt și doamna Smaranda Robescu abia avu răgazul să tragă câteva fumuri de țigară până la venirea unui alt obișnuit al magazinului: Domnul Vulpescu-Govora, amator de ediții rare și de discuri vechi.

— Sărut mâinile, sărut mâinile! spusese noul-venit, salutând rece cu pălăria lui englezească, pe care o purta vara și iarna. Ceva noutăți?

— Un Caruso din 1926, casa *Pathe-Marconi*, ușor zgâriat, aria trubadurului...

— Pot să ascult?

Secția *gramofoane* se afla undeva sub scara metalică, într-un intrând, în care puteau fi găsite radiouri cu galenă;

Blaupurikt-uri sau aparate *Columbia*, dinainte de cel de-al doilea război mondial; fonografe cu pâlnie de alamă, care aduceau cu tromboanele de vânătoare scoțiene; discuri de jaz pe plicurile cărora un câine privea în pâlnia unui gramofon, operele lui Wagner în interpretarea orchestrei din Bayreuth sau înregistrări de discuri ale oamenilor politici bare avuseseră curiozitatea să-și imprime glasul la apariția acestei noi invenții. Domnul Vulpescu-Govora mirosea puternic a *Patchouli*; pe figura lui ștearsă, greu de ținut minte, lucea o mustață îngălbenită de tutun, periată cu grijă în fiecare dimineață, nu stufoasă, nu agresivă, nu ridicolă ca a zugravului de la München, dar care, oricum, îi dădea o particularitate acestui individ îmbrăcat cu pedanterie. Purta ghetre de la începutul toamnei până-n mai. Paltonul lui avea un guler de catifea, bine periat și parcă atunci aplicat de un croitor, care nu admitea ca tocmai clientul lui să-și piardă aerul universitar. De fapt, tânărul domn de 36 de ani urmașe, pe rând, medicina și dreptul la Paris și, după o studenție prelungită poate și din cauza izbucnirii războiului, venise în țară gata blazat, gata plictisit de tot ce vedea în jur. În vara lui '41, la izbucnirea războiului, refuzase să îngenunche pe stradă la ora când *haut - parleurile* opriseră circulația în toate orașele țării și lăsaseră să se audă glasul monoton dar patetic al Mareșalului, care citea primul său ordin de zi: *Soldați, vă ordon ttreceți Prutul!* Fusesse pălmuit de către un ofițer și tradus în fața unei curți marțiale *ad-hoc*, judecat, condamnat pentru insultă adusă armatei române și internat în lagărul de la Târgu-Jiu, de unde ieșise după trei luni la insistențele tatălui său, cunoscutul savant biolog Gogu Vulpescu-Govora. Cu această poveste a refuzului său de a recunoaște că a insultat armata română neîngenunchind, din banalul motiv de a nu-și strica un costum, Titus Vulpescu-Govora făcuse carieră în anecdotica de cafenea. Bineînțeles că poseda o scutire medicală care-l ferise de concentrări și mobilizare și că tăia frunză la câini căutând discuri *dixieland* sau primele imprimări ale lui Toscanini de la *Metropolitan House*.

Până la apariția lui Armand Sachelarie, secretarul ministrului Tismana, doamna Smaranda Robescu mai primise vizita unui perceptor de la circumscripția financiară, înmânându-i un plic dinainte pregătit; pe cititorul de contor al *Societății de electricitate*; o profesoară de la *Institutul Apelor* care căuta niște nurci veritabile și pe care o îndrumă la magazinul *Sabego* din Lipscani. Băiatul lui Vulpescu-Govora plecase de mult, cumpărând până la urmă trei discuri cu tangouri cântate de Estrelitta Castro, fericit de parcă ar fi achiziționat o carte rară.

Armand Sachelarie trecea adeseori pe la doamna Smaranda Robescu, pentru că ministrul său avea multe obligații și el ținea o socoteală strictă a acestora: cântărește la operă, doctorițe care profesau meseria lor ca să ascundă pe cea de doamne de lume bună, mai interesantă, studente având nevoie de protecție pentru a trece unele examene și, 32 din când în când, câte un mare amor care dura și trei sezoane, timp în care secretarul venea foarte des în acest magazin ca să aleagă câte ceva, după care vizitele se răreau brusc, întrucât Ionescu-Tismana cădea într-o prudență melancolică și se întorcea în sânul familiei. De data aceasta, vizita tânărului Armand, îmbrăcat într-un fel particular pentru orașul atât de balcanic, un fel de mesadă acoperită cu balon de mătase cumpărat la Paris, cu un guler îngust de miel, peste care arbora acum, iarna, un mare fular tărcat, schimbat din când în când cu unul englezesc, moale și violent colorat. Silueta lui de atlet era subliniată și mai bine de veșmântul scurt până la genunchi și de mersul elansat, ușor neglijent. Doamna Smaranda Robescu cunoștea orele sosirii lui, pentru că era prevenită cu un telefon, dar acum, către unsprezece, apăruse pe neașteptate, fără niciun avertisment. Așteptase ieșirea unui comisionar care căra coroana grecească comandată mai devreme de doamna Bâlcuirescu și când acesta dispăru se retraseră amândoi sub scara metalică, în intrândul ce adăpostea discoteca.

— Ce s-a întâmplat? Nu mi-ai dat niciun telefon...

— N-am putut. Ministrul m-a tMt după. el tot timpul, așa că am ales calea cea mai scurtă. Trebuie să-l văd neapărat pe Colonel.

— Li știi telefonul, puteai să-l convoci singur.

— Da, dar nu l-am găsit. L-am sunat de câteva ori... nu-i acolo. Eu am să dispar în câteva clipe, nu pot să întârzii. Convoacă-l pentru diseară la orice oră vrea. Dacă reușești să dai de el până la șase, mă cauți acasă, sub motivul că ai făcut rost de jardiniera aceea pe care o caută mătușa mea.

Acestea fiind spuse, secretarul ministrului o salută scurt și ieși din magazin. Pentru un om neavizat, conversația de mai sus părea foarte curioasă, dar ea explica foarte multe lucruri. La sosirea lui în România, la începutul anului 1939, Vasile Dănacul, voluntar în armata republicană spaniolă, refugiat la Paris la ruperea Republicii, care avusese loc în aprilie '38, luase numele de Armand Sachelarie, la sugestia *tehnicului* care condusesese grupul de voluntari români din 1937 până la acea dată, în urma primirii unor comunicări de la București. Fără ca el să știe, cineva din acest grup restrâns avusese ideea confruntării unei fotografii dintr-un ziar, înfățișând o recepție la Ambasada Franței din Buenos Aires, în care o doamnă, pe numele 33

3 - Incognito de Leopoldina Sachelarie, apăruse alături de fiul ei Armand Sachelarie, cu ocazia sărbătoririi zilei de 14 Iulie. Cele două persoane despre care vorbim fuseseră surprinse în mijlocul unui grup de invitați care toastau cu paharele de șampanie în mână. Erau de față, la acea recepție, ministrul Franței în Argentina, Joseph du Roy de Chandel, ministrul României în aceeași țară, domnul Eduard Pogoneanu, precum și alte personalități, profesori universitari, oameni de știință, un tenisman celebru, ofițeri superiori și această doamnă Sachelarie care atrăsese atenția șefului *tehnicului* român. Cu o memorie bună, personajul care pe vremea aceea se numea Vintilă Dobrescu ceruse fotografia lui Vasile Dănacul, fost student la Politehnică, membru al U.T.C.-ului, voluntar în

bateria care luptase pe frontul de la Teruel. Vintilă Dobrescu studiase dosarul acestui tânăr, dar nu pentru că ar fi avut unele dubii în ce-l privea pe Dănacul, ci pentru că asemănarea fizică a acestuia cu fiul doamnei Leopoldina Sachelarie îl izbise într-un mod deosebit. Acesta fusese primul fapt legat de ceea ce i se întâmplase mai apoi lui Vasile Dănați. Același personaj citise peste câteva luni într-un ziar francez, la rubrica de știri, într-o scurtă relatare, că doamna Leopoldina Sachelarie căsătorită de mai mulți ani cu un anume Sorin Arghirescu, inginer, sau așa ceva, trăind în Germania și având afaceri în Argentina, avusese împreună cu fiul său un groaznic accident de automobil, în urma căruia fosta doamnă Sachelarie își pierduse viața, iar fiul ei fusese grav rănit. Coroborând aceste două lucruri, asemănarea flagrantă a lui Vasile Dănacul cu fiul doamnei Sachelarie și cu dispariția acestuia, după informațiile pe care le avea, dispariție care avusese loc după o lună și jumătate de la moartea mamei sale, Vintilă Dobrescu raportase la București că, la cererea cercurilor de acolo, poate să le trimită, în condițiile ce aveau să fie stabilite mai apoi, pe Vasile Dănacul, alias Armand Sachelarie, care se înrudea cu soția secretarului de Stat de la Interne, Ionescu-Tismana. Operația imaginată de șeful *tehnicii* era destul de riscantă și, la o primă estimare, sortită eșecului. Apropierea iminentă a celui de-al doilea război mondial și lipsa de perspectivă în politica externă a României, care, cu siguranță, avea să fie împinsă ori în tabăra germană, ori la o capitulare pe care nu o dorea nimeni, grăbise acceptarea de către *Centrul* de la București a soluției cu substituirea lui Vasile

Dănacul prin Armand Sachelarie. Acesta sosi incognito la București imediat după Anul nou, cu un pașaport argentinian pe numele fiului Leopoldinei și, în zarva acelor evenimente politice, reuși să nu atragă prea mult atenția. Fu găzduit la domnul Lazăr Ionescu, de profesiune inginer, unde făcu cunoștință cu șeful *tehnicii* de la București, care răspundea la numele de Colonelul, și atât. Timp de o lună și jumătate schimbă mai

multe adrese și fu familiarizat cu noile date ale biografiei sale de împrumut. I se furnizară fotografii cu grupuri de familie, ba chiar copii după unele scrisori ale doamnei Leopoldina Sachelarie, i se arătă și o fotografie a lui Sorin Arghirescu, care, după noua sa situație, ar fi trebuit să-i fie tată vitreg și, de câteva ori, fu condus cu un taxi în parcul Jianu, străbătând Aleea Alexandru, ca să i se arate viitorul său domiciliu, care îi fu descris în amănunțime. Biografia lui trebuia să fie destul de simplă și de vagă în același timp, cum de altfel fusese și biografia celui dispărut, adevăratul Armand Sachelarie. Părintele său, ambasadorul, ca și maică-sa îl neglijaseră, lăsându-l pe mâna unor profesori particulari care îi făcuseră o bună instrucțiune. Cum Vasile Dănacul știa perfect limba franceză și spaniolă pe care le deprinsese în cei trei ani de război, substituirea putea fi ușor întreprinsă. Există o singură dificultate, și anume aceea ca el să fie recunoscut de cei cu care făcuse liceul și primul an la Politehnică. În cântărirea situației, Vintilă Dobrescu socotise avantajos faptul că fiul ceferistului Dănacul, de la stația de *mărfuri* Timișoara, făcuse liceul acolo și că posibilitatea de a-și întâlni vechii camarazi era oarecum redusă. Mai greu se prezenta chestiunea cu colegii de la Politehnică, dar cele câteva luni de studii și prietenia lui numai cu cei de stânga îl izolaseră oarecum. Colonelul îi recomandase ca în viitoarea sa carieră de secretar al ministrului, dacă el avea să reușească să obțină acest post, pe baza înrudirii cu soția acestuia, să păstreze o discreție albsolută, să nu se afișeze, cât va putea, evident, în preajma oamenilor lângă care va fi silit să trăiască și, mai ales, să nu se lase fotografiat sau filmat la recepțiile oficiale. Pentru asta se cerea o abilitate și o subtilitate pe care nu mai era nevoie să i le recomande, întrucât și un refuz ostentativ ar fi atras atenția. Eventualelor cunoștințe pe care le-ar fi întâlnit ar fi trebuit să le furnizeze, despre el, informații vagi asupra profesiunii, adresei și preocupărilor cele mai presante. A spune că lucrează la un ziar, sub pseudonim, din cauza numelui ilustru al părintelui, sau că se pregătește pentru o

viitoare carieră diplomatică, era foarte indicat să afirme. Sigur că în societatea în care avea să se învârtă trebuia să facă față unei curiozități explicabile. Cărți și fotografii despre orașul Buenos Aires și împrejurimile sale, despre obiceiurile argentinienne și chiar o listă a persoanelor cu care mama sa avusese relații în tot timpul șederii ei în America de Sud și la Paris îi fură prezentate și el le memoră conștiincios. Rudenia cu soția ministrului prin sora ei, Leopoldina, fosta lui „mamă”, i se explică cu detalii, mergând până la adrese, amici, sau mai vechi prieteni ai răposatei. Faptul că dispărutul Armand Sachelarie se născuse pe teritoriul argentinian și că nu văzuse niciodată România și foarte puțini români, adică numai pe aceia cu care maică-sa venise în contact în Argentina sau la Paris, îi crea un alibi perfect. Din informațiile *tehnicului* se cunoștea și faptul că adevăratul fiu al diplomatului vorbea perfect românește, cum mai târziu avea să deprindă, în puținele și sporadicele lui contacte cu Sorin Arghirescu, limba germană. Dificultatea cea mai mare ar fi fost ca acest tată vitreg să se ivească pe neașteptate în București și cei doi să fie confrunțați, lucru foarte puțin probabil pentru Vintilă Dobrescu la acea dată, adică la începutul anului 1939. Dar iată că, după trei ani, această împrejurare majoră se iscase pe neașteptate și Dănacul trebuia să-i facă față; în ce condiții, avea să afle de la Colonel. Trei ani de construire migăloasă a unei biografii/ false erau în primejdie. Acum, când abia părăsise magazinul mixt al numitei Smaranda Robescu, recapitula cu minuție și înversunare aceste aproape o mie de zile în care se silise să treacă neobservat prin existența tumultuoasă a dezaxatei familii a ministrului și a cercurilor lui atât de agitate și curioase. Hiatusuri, mici capcane, surprize cărora le făcuse față cu destulă dificultate prin prezența sa de spirit, o amabilitate pe care adevăratul fiu al lui Sachelarie ar fi invidiat-o sincer dacă ar fi trăit, toate acestea se duceau de râpă, printr-o pură și nefericită întâmplare care se apropia cu pași repezi.

Doamna Smaranda Robescu îl găsisese în cele din urmă 36 pe Colonel la telefonul știut (trebuie spus că magazinul mixt de antichități era, de fapt, o *cutie poștală* a partidului comunist, unul din multele locuri unde, într-o relativă securitate, aveau loc scurte întruniri ale *tehnicii* din București) și întâlnirea cu Armand fusese fixată puțin după ora nouă, oră când furnizorii cei mai discreți veneau cu marfă. Într-adevăr, în seara aceea, după transportarea mesei georgiene furnizate de domnul Dimitrie Pavlovici Ignatiev, se mai aduseră în depozitul de sus al magazinului o garnitură descompletată, *Chippendale*, un *jauteuil à la reine*, foarte prețios, aflat și el într-o stare deplorabilă, pentru care motiv trebuia trimis mai întâi domnului Rastopol, tâmplar ebenist, cu domiciliul în strada înclinată, nr. 4, și o comodă *Empire* care aparținuse pe vremuri lui Ionel Brătianu, trecuse prin mai multe case bune și era vândută acum, în afară de alte lucruri prețioase, de către urmașii lui Teofil Sidorovici, care se sinucisese la aflarea știrii că Comisia pentru controlul averilor instituită de Mareșal îl obliga să restituie Statului suma de 2 288.000 lei.

Colonelul sosise cu o furgonetă *Ford* cam rablagită, destinată să care, la plecare, lucrurile la atelierul lui Rastopol. Era îmbrăcat într-o scurtă de miel cam ponosită și pe cap purta o șapcă, și ea nu în starea cea mai bună, tot mototolind-o în mână, prefăcându-se că nu găsește intrarea din pasajul *Macca*. Un observator atent al acestor locuri ar fi băgat de seamă că, altă dată, același personaj, cu un aer grav de ministru plenipotențiar, sau jucând rolul unui colecționar de timbre rare, totdeauna sohibându-și hainele și paltonul, purtând când melon, când vreo căciulă de astrahan, de culoare *gris-perle*, intra pe ușa principală a magazinului, în plină zi, certându-se ca la ușa cortului la achiziționarea vreunui obiect destul de scump, pe care îl plătea *cash*. Trecea când secretar la Ambasada Uruguayului, cu domiciliul în strada Sofia, când un cercetător trimis de la Berlin pentru stabilirea faunei și florei Mării Negre, cel puțin astea erau explicațiile pe care

omul între două vârste, cu aerul lui marțial, cu privirea de lup și mersul unui om obișnuit, ce n-arăta că se grăbește, dar care se grăbea în realitate, le pregătise pentru cei ce ar fi fost curioși să-l întrebe cu ce se ocupă.

De data aceasta, falsul șofer izbuti, în sfârșit, să sune, se lăsă apostrofat de doamna Smaranda Robescu, care-i deschisese ușa dinspre scara de serviciu, strigând în gura mare, ca să fie auzită și de cei ce ar fi avut de gând să sc. 37

Întrebe cu ce ocazie se afla furgoneta Colonelului în spatele magazinului mixt:

— Altă dată, te rog să vii mai devreme, că e ora când mă culc. Mobila e sus, încarc-o cu atenție, să n-o hârșești sau s-o zgârii, că e mobilă scumpă, nu pentru mitocani.

— Bine, cucoană, cum ziceți dumneavoastră.

Doamna Smaranda Robescu aruncase o privire rapidă de-a lungul pasajului, pe urmă închisese ușa și o încuiase.

— Dănacul e sus?

— Da. Vă așteaptă.

— Ai luat măsuri pentru evacuare forțată, dacă cumva ne calcă cineva?

— Bineînțeles.

Urcară repede o scară, și ea din metal, care făcea un zgomot asurzitor sub pașii bărbatului. Intrară într-o cameră mansardată, la origine un fost pod destul de încăpător, al cărei acoperiș era dominat de două uriașe luminoare, prin care ziua se strecura soarele sau negura de-afară. Încăperea era plină de mobilă veche, de brațe de fotolii dislocate, de arcuri de canapele, uși de dulapuri florentine, balamale și ținte de fotolii depozitate în cutii de carton, fragmente de stucaturi reprezentând flori de acant, *putti* de marmură cu câte un braț smuls, culeși de la vreo demolare și vreo treizeci de cutii de vopsele și lacuri depozitate pe podele. În fund, o ușă bine mascată, vizibilă numai la o cercetare atentă, deschidea drumul spre un balcon, *nici de colombe*, a cărui balustradă era fragmentată în așa fel încât permitea coborârea pe câteva

trepte spre o terasă laterală, de unde, printr-o altă uşă de metal, care nu se deschidea decât dinspre partea aceasta, putea cel ce ar fi ales această cale de refugiu să coboare pe nişte trepte foarte înguste de ciment, şi ele în formă de melc, mai întâi în mica anexă a florăriei magazinului mixt şi de-acolo, printr-o altă uşă oarbă, în pasajul *Vilacros*.

— Bună! zise Colonelul, atingând mâna secretarului ministrului. Ce s-a-ntâmplat? Întâlnirea nu era programată...

— S-a-ntâmplat că Sorin Arghirescu soseşte în zece zile la Bucureşti, spuse direct celălalt.

Pe chipul lui nu se mai citea acea veselie amabilă cu care se întreţinea, ori de câte ori avea ocazia, cu cei din jur.

38 - De azi de dimineată mă tot gândesc ce-i de făcut.

Smaranda Robescu îi lăsase singuri. Colonelul îi făcu semn:

— Hai să stăm jos! Asta-i o chestie prea serioasă ca să nu ne gândim bine înainte de a lua o decizie. Cum dracu' s-a putut întâmpla una ca asta?

— Ne puteam aştepta. Uite că s-a întâmplat! Ieri a sosit o scrisoare. Cred că cei de-acasă nu sunt prea încântaţi. Se nasc probabil, prin venirea acestui individ, acele probleme juridice despre care v-am vorbit. Mai mult ca sigur că Arghirescu va revendica partea de avere a „mamei” mele, fapt de oare soţia ministrului nu e deloc încântată, deşi n-o mărturiseşte.

Colonelul, ca de obicei în asemenea situaţii, îşi caută tigările.

— Dacă mă gândesc bine, dar asta nu se poate întâmpla decât dacă reuşim să împiedicăm întâlnirea dintre tine şi Arghirescu, am putea să câştigăm ceva din afacerea asta. Tu, ca *nepot* şi *moştenitor* al unei părţi din averea doamnei Sachelarie, ai deveni brusc un tip dezinteresat şi generos, care ar oferi scumpei sale mătuşi bunurile ce ţi se cuvin şi pe care ea le-ar primi cu o mare plăcere. Asta ţi-ar consolida şi mai bine situaţia în această

familie.

Trăsese două fumuri din țigară cu sete și izbucnise pe neașteptate în râs:

— În ce chestiune te-am vârât! Dacă mă gândesc bine, socoteala celor din Paris n-a fost rea. În cei câțiva ani pe care i-ai petrecut în casa ministrului, ne-ai dat un ajutor substanțial. De fapt, pentru mine ești o armă care încă n-a tras. Sigur că informațiile pe care mi le-ai servit ne-au ajutat foarte mult. Acum începe o perioadă și mai grea și eu tocmai pentru ea te pregătisem. După cum știi, în multe locuri, grupuri organizate de comuniști au săvârșit câteva sabotaje. Dar asta a fost numai începutul. Hora cea mare acum începe. Nu știm cât va ține și dacă o să scăpăm cu viață din ea, dar uite că neprevăzutul, oare pentru mine e chiar mai periculos decât primejdia, ne pune într-o situație destul de neplăcută.

Strivise nervos jumătatea de țigară nefumată într-o scrumieră găsită pe o masă cam șuie ce se clătina la orice atingere și care de mult ar fi trebuit să fie dată la recondiționat de către doamna Smaranda Robescu.

— Care mai sunt relațiile duminale cu familia Tismana?

— Așa cum le știți. Destul de bune. Se pare că timpul lucrează pentru mine. A fost mai dificil la început. Așa cum prevăzuserăți, m-au primit cu suspiciune. Nu mă văzuseră niciodată, am sosit pe neașteptate la ei acasă. Sigur că aveau cunoștință de existența mea, dar fără fotografiile acelea de familie, pe care nu știu cum le-ați procurat, i-aș fi convins mai greu.

La sosirea falsului Armand în casa lor, o răceală bănuitoare, care durase mai bine de un an, guvernase primele întâlniri dintre ei. 11 acceptaseră în casa lor, pentru că înțelegeau situația gravă în care SE afla. Curând se convinseseră de seriozitatea acestui tânăr, care vorbea foarte puțin despre trecutul lui (și doamna Evelyne Ionescu-Tismana nu-i cerea să-i facă confidențe, după bunul obicei al lumii lor, unde chestiunile personale nu sunt discutate decât dacă cel în cauză vrea să le facă

cunoscute). Tatonări subtile avuseseră loc, în mod indirect, în convorbirile dintre Armand și ministru, sau dintre Armand și mătușa sa. Din ele reieșea că averea fostului diplomat Sachelarie nu era chiar atât de mare cât se spunea și cum afirma el în scrisorile trimise, pe vremea când trăia, cumnatei sale. Un *ranch* cu câteva mii de capete de vite care fusese lichidat până la urmă sub presiunea creditorilor, un imobil destul de mare și bine mobilat la Buenos Aires și niște acțiuni în industria țării respective, iute preschimbate în bani de imprudentul diplomat care ducea o viață pe picior mare, așa cum se obișnuia în lumea nebună și dornică de plăceri a acelui timp și a acelui loc. Sora Evelynnei se trezise asediată de polițe și de presiuni de toate felurile cărora le făcuse cu greu față. Asta și explica rapida căsătorie cu Sorin Arghirescu, vechi prieten al familiei. Versiunea lui Armand pentru familia Tismana, în ce privește relațiile cu Arghirescu, trebuia să rămână pe linia ambiguității. Se mergea pe un joc psihologic, pe presupusa gelozie a fiului frustrat de dragostea unui părinte mort și prin apariția unui nou personaj care, deși prieten al familiei, nu înseamnă același lucru. De altfel, pentru Vasile Dănac, om crescut într-un mediu destul de umil și silit să joace rolul unui copil răzgâiat și instruit cu profesori particulari, fusese lucrul cel mai dificil de interpretat. Foarte curând își dăduse seama că o anumită stângăcie putea să-l dea de gol. Trăise greu, în internate, întreținându-se singur de la 14 ani, învățase cu încăpățănare, pe urmă se trezise deodată în plin război și dusese o viață de soldat. Scurta ședere la Paris poate că mai atenuase puțin din acea rezervă nativă. Frecventarea unor cercuri zgomotoase de miniștri în exil, de spioni internaționali, ziariști, oameni de afaceri, femei fără profesii sau cu profesii bine retribuite, dar nemărturisite, de idealisti marxiști și de refuțați ai puterii, visând o Europă nazistă, de troțkiști și internaționaliști amestecați cu dizidenți ai lui. Mussolini și cu oameni ai Gestapoului infiltrați în Franța ce încă nu fusese ocupată în momentul când se afla el acolo îl

obișnuise pe Vasile Dănac cu ceea ce se numea atât de banal *usage du monde*, dar asta nu însemna că el putea să înșele un ochi atât de ager cum era acela al Evelynei Ionescu-Tismana. Și pentru ca să prevină unele bănuieli, nu vorbeau decât despre viața pe care o dusesese în *ranch-ul* lui, despre *rodeo-urile* la care participase cu mare pasiune, acele petreceri zgomotoase cu văcari, și despre bețiile cu fermierii grosolani la reuniunile duminicale. Sora Leopoldinei se mira că „mama” lui nu-l pregătise pentru cariera diplomatică, așa cum se lăuda în unele scrisori. Aici, *tehnicul* de la Paris săvârșise o greșală pe care el o reparase din mers. A, cum nu, îl adusese de la țară la multe reuniuni cu miniștrii și cu militarii care umpleau saloanele casei lor din *Avenida Rodriguez*, deși treburile astea nu-l pasionau. El nu semăna deloc cu tatăl său, deprinsese firea boemă a Leopoldinei, care era mai petrecăreată. Sigur că nu servea decât lucrurile care îi erau *livrate* de către lor Ionel. De altfel, *tehnicul* din Paris întetise corespondența cu *amicii* imaginari din acel loc, unde el susținea că are întinse relații, ceea ce, într-un fel, era destul de adevărat. Îl întrebasese pe Tismana dacă i se permite să primească scrisori la adresa lui și acesta găsisese că lucrul era foarte firesc. Odată cu ocuparea Franței, corespondența se rărise, dar, oricum, știrile de-acolo puteau fi folosite de ministru, pentru că Armand avea grijă să-i strecoare și unele chestiuni despre românii din străinătate care-l interesau. La toate astea trebuie adăugat că falsa lui identitate căpăta astfel o legitimitate și mai mare. În particular, Tismana se felicita pentru achiziția făcută, fapt care o măgulea pe Evelyne. „Ce spui de mutu’ ăsta al tău, care sub masca lui de copil crescut la țară a moștenit firea tatălui său? E 41

foarte bine informat. Are prieteni în Argentina și la Paris, unde am și eu, evident. Am să mă interesez de el, deși se pare că în capitala Franței a stat destul de puțin și că n-a avut contact decât cu cercurile anarhiste”. Odată făcută implantarea lui Armand în familia Tismana, mai rămânea de lămurit ce fel de încărcătură ideologică purta

acest tânăr, atât de bizar. Cu acea indiferență falsă la lucrurile care îl interesau cel mai mult, Tismana stabilise că Armand Sachelarie iubea îndeosebi boema cercurilor artistice de care nici Bucureștiul nu ducea lipsă. Sigur că ideea de a aduce în casă pictori și scriitori, de a transforma încăperea lui de la mansarda imobilului din Alea Alexandru, o fostă cameră de servitori ceva mai arătoasă, într-un loc de perdiție, nu-i convenea nici lui, dar spre surprinderea sa, secretarul nu-i dăduse ocazia de a se plânge. De la Evelyne știa că frecventează mai ales pe prietenele ei și că, într-adevăr, îl pasiona lumea artistică. Cel mai ciudat lucru era că, probabil și din cauza ocupațiilor de care el, ministrul, nu-l scutea, pe indivizii aceștia nu-i frecventa totuși decât întâmplător. În materie artistică se dovedise a avea un ochi într-adevăr de cunoscător, achiziționând pentru Evelyne multe din ultimele tablouri ale Magdalenei Rădulescu, vreo trei sculpturi de Anghel și mai încoace, după întoarcerea pictorului Pallady de la Paris, două excelente pânze ale acestuia, toate împodobind somptuoasa casă a ministrului. „Politica nu mă preocupă, spunea deseori Armand lui Tismana, întrucât spectacolul argentinian m-a vindecat pe veci. Am văzut generali răsturnați în două luni, așa ceva nu este pentru mine. Iubesc spectacolele sângeroase, cum ar fi *corrida*, am îmblânzit cai, pentru că am trăit între cai, dar această competiție oratorică, terminată cu masacre, nu mă încântă deloc. Le las altora plăcerea. O sinecură diplomatică, pe care mi-ați putea-o înlesni vreodată, m-ar face fericit. Ce-ați spune de Roma? Sau de Madrid, deși acolo de-abia s-a terminat războiul. Nu-i vorbă că nici bătrâna noastră Europă nu e mai liniștită la ora asta, pentru că a intrat într-o agonie din care nu știu cum va ieși”. (Toate astea i le spunea prin 1940, după căderea Poloniei și a Cehoslovaciei.) Ionescu-Tismana avusese în vedere și această eventualitate, dar numai la început, la venirea lui în casa din Alea Alexandru. Nu știa atunci ce fel de fire are Armand și, dacă s-ar fi trezit cu un zurbagiu sub acoperișul lui, cu siguranță că l-ar fi expedit cu mare

plăcere, prin relațiile pe care le avea, într-un loc cât mai îndepărtat. Numai că seriozitatea lui, prezența discretă și tactul de care dădea dovadă, odată cu trecerea timpului, i-l făcuse indispensabil. Pe Evelyn o cucerise însoțind-o încă din primele zile la lecțiile ei de echitație de la manejul din Plevnei, unde venea câteodată și regele Mihai, iar pe el cu pasiunea pentru ordine pe care o puneă în acte, cu meticulozitatea de funcționar din vocație. Mai ținuse secretari și secretare (pe acestea din urmă i le torpila statornic Evelyn), dar nimeni nu se dovedise la înălțimea lui Armand. Acest tânăr, crescut între văcari, avea acel *savoir-vivre* care îl impunea. Nu era zgomotos, nu-și sulblinia meritele, nu era neplăcut, nu avea căderi. Într-un cuvânt, poseda rara calitate de a ceda (nici nu putea face altfel atunci). Asta lăsa ministrului senzația că gândește exact cum trebuie „decă că nu greșește. Secretul lui Polichinelle pentru cei oare au făcut sau aveau vreodată de gând să facă meseria lui Vasile Dănac.

— Știi la ce mă gândesc? îi zisese Colonelul într-un târziu. Dacă Arghirescu ajunge la București, nu există decât două posibilități: ori să dispari tu, ori să dispară el. Și dacă e vorba să dispară el, aș prefera ca acest lucru să se întâmple înainte de a te vedea.

Îl privi atent pe cel din fața lui. Un bec peste care cobora un abajur de mătase galbenă, aprins de către doamna Smaranda Robescu înainte de a-i lăsa singuri, lumina bine ochii vii ai lui Dănac.

— Știu ce gândești. Ceea ce spun poate să pară un lucru cinic, dar nu-l cunoști pe individ. Acum sunt dator să te informez. În fișele noastre* Sorin Arghirescu figurează ca un om foarte periculos. Este limpede pentru noi că a lucrat, încă de la instaurarea lui Hitler la putere, pentru poliția lui secretă. Faptul e confirmat și de împrejurarea că la rebeliune, de pildă, n-a fost trimis în România. Fost legionar, după cunoștințele mele, lucra și cu *Intelligence*. Într-un cuvânt, un agent dublu, A fost destul de prudent până la ocuparea Franței. Cred că în Argentina a colaborat cu niște societăți mixte care sunt, de fapt, *spatele*

naziștilor. Ei s-au gândit la toate. Războiul ăsta, după socoteala mea, poate să mai dureze câțiva ani. Poate să fie și mai scurt, depinde de împrejurări, de arme, de loialitatea militarilor germani, de forța rușilor 43

și de abilitatea aliaților. Ești mai tânăr, ai fost soldat, poate nu ești obișnuit eu munca în care, iată! te-am aruncat fără să te-ntrebăm. Putea să fie altul în locul dumitale, dar după atâta vreme de când ne cunoaștem, eu unul nu regret că cei din Paris mi te-au trimis. Ce mă roade pe mine la ora asta e că dumneata ești arma mea secretă pe care prezența lui Arghirescu o va împiedica să tragă. Și eu nu doresc asta cu niciun chip. Am nevoie de dumneata, te-am pregătit, operația este aproape reușită, sigur, cu riscurile care se pot ivi în fiecare clipă. Și, deodată, întâlnirea asta nedorită căreia trebuie să-i faci față! Ei bine, nu avem altă soluție, trebuie să acționăm în funcție de ceea ce ni se impune. În Argentina, Arghirescu a înlesnit depunerea unor capitaluri pe nume fictive pentru șefii naziști. Sigur că cei care l-au trimis acolo nu i-au dat detalii și el nu e decât o piesă mică într-un joc mare. Dar mi-ar fi plăcut să-l mai folosesc. Din păcate, n-am s-o pot face. El, cu siguranță, i-a informat și pe englezi despre faptul că unii naziști nu sunt deloc siguri pe viitorul lor și că își aștern un pat cald încă de pe acum. Asta face parte din strategia lor și îi privește. Până aici, Sorin Arghirescu ar fi putut să trăiască liniștit până la adânci bătrâneți. Numai că, după invadarea Franței, cu cinismul care îl caracteriza, a trădat un grup de rezistenți francezi, pe care nemții i-au executat. Dacă țin bine minte, e vorba de zece sau cincisprezece vieți. Cifra exactă n-o cunosc. Dar lucrurile nu s-au oprit aici. *Intelligence*-ul, fără să trădeze sursa, i-a informat pe nemți că cineva, în care au mare încredere, le-a dat pe mână doi agenți secreți. Nu l-au vândut, nu i-au dat numele, cu asta îl șantajează pe Arghirescu pentru ca să-i informeze pe ei, pe englezi. Oricum, nemții bănuiesc pe mai mulți, între care și pe tatăl tău vitreg. Înțelegi unde vreau să ajung?

— Înțeleg foarte bine.

— Atunci, treaba pare oarecum simplă. Dacă nu-i dă în gând domnului Arghirescu să se răzgândească a se întoarce în România, el este pierdut/Și noi nu vom avea nicio vină. Cunoști proverbul: „Îmi place haina, dar mai aproape îmi este cămașa”.

Tăcură câțva timp și Colonelul își mai aprinse o țigară, ros de unele îndoieli.

— Astfel povestite, lucrurile ți se par poate cam sim44 ple, dar ele conțin unele implicații neplăcute. Poliția română probabil că este informată despre activitățile lui Arghirescu în străinătate și n-ar fi exclus ca el să lucreze și pentru Biroul 2 de la noi. Bănuiesc că ministrul tău nu ți-a făcut mărturisiri în acest sens.

— Vagi aluzii, da, dar nimic precis. N-am insistat, ca să nu atrag atenția, dar, oricum, domnul Tismana știe că ruda sa, dacă poate fi numită așa, se ocupă cu lucruri necurate. Din deducțiile mele, venirea acestui al doilea soț al cumnatei sale aici îl și încurcă, dar îl și atrage. Îl încurcă, pentru că o astfel de relație în propria-i familie, la funcția lui, este permisă desigur, dar se înregistrează la dosarele serviciului *personal*.

— Da. Mareșalul e cam botocud. Înțelege greu nuanțele, chiar dacă e vorba de serviciul secret. La toate astea se gândește și domnul Tismana al dumitale. Știu ce vrei să-mi spui. De ce, pe de altă parte, i-ar conveni sosirea lui Arghirescu... Pentru că l-ar înghesui și, dacă încă nu este agent al poliției, l-ar face cât ai zice pește, în numele sfânt al patriei.

— Exact la aceste lucruri mă gândeam și eu, răspunse Dănacul

— Ar fi fost formidabil să fi reușit să te întâlnești cu acest Arghirescu fără ca el să-și dea seama că l-ai substituit pe adevăratul Armand. Dar acest risc nu ni-l putem permite. Așa încât, te rog să mă lași pe mine să mă ocup de tatăl tău vitreg. Te absolv de orice responsabilitate. Dacă nu reușesc, am să te previn. Nu vreau să-ți pun viața în primejdie.

Odată spuse aceste cuvinte, Colonelul strivi cea de a

doua țigară în scrumieră și-i strânse mâna, adăugând:

— Cel mai greu lucru în meseria dumată, și trebuia s-o știi de mult, este că nu ai avut și nu vei avea o viață personală. Dacă ai tăria de a nu te gândi la acest mic amănunt esențial, totul e în regulă. Faptul că te-ai bătut trei ani pe un pământ necunoscut pentru ideile pe care le servim amândoi este cea mai bună dovadă că nu te-ai prea gândit la viața dumată personală, nu-i așa?

Și de la ușă:

— Spune-mi, ți-ai imaginat vreodată ceea ce ni se va întâmpla nouă după ce toate aceste lucruri vor lua sfârșit?

— Cred că da, răspunse Dănaș. Dacă o să simt că am talent la scris, o să povestesc tot ce mi s-a întâmplat. Dar n-am motive să cred că voi reuși. Oricum, voi relua cursurile la Politehnică ca un student întârziat ce voi fi atunci. Și pe urmă, om mai vedea.

Colonelul își așezase șapca pe frunte și cu salopeta aceea unsuroasă pe el părea un adevărat șofer ce venise să-i care mobila doamnei Smaranda Robescu.

— Nu cred că o să mai fie nevoie. Politehnica ta ți-ai terminat-o în Spania, iar odată cu munca începută cu mine faci o a doua universitate. E carn-mulț pentru o viață. Dacă scăpăm cu bine din toate astea, atunci mai vorbim.

*

În aceeași seară, Colonelul îi făcuse o vizită acasă domnului Panaitescu, zis Regizorul, după ce îl anunțase cu un telefon că o să treacă pe la el. Acesta, ca de obicei, își făcea o cafea și-și pregătea dosarele pentru a doua zi, dosarele lui încărcate de hârtii timbrate, de cereri și de rezoluții, de contestații și de apeluri la Tribunalul Suprem. Vag, practica avocatura, avea relații în lumea magistraților. Uns cu toate alifiile, își justifica adevăratele și delicatele afaceri din care trăia cu această hârțogărie complicată, căreia îi dădea curs prin relații, mituiri discrete și chiar șantaje. Pierdea destulă vreme, dar pentru a-și camufla loviturile rare, care-i aduceau câștiguri frumoase - cu această migăleală de acte pline de meschine interese, ce erau judecate în completuri sau la Tribunalul Suprem - își

scotea prețul timpului pierdut. Cu Colonelul mai lucrase într-o împrejurare, așa încât bănuia că dublarea prețului pe care avea să-l ceară va fi acceptată, deși individul îi inspira destulă frică. Își lepădase la iuțeală halatul uzat și se îmbrăcase în costumul său închis cu care mergea zilnic la Tribunal. Se privise rapid într-o oglindă, își pieptănase părul și așteptase soneria care se auzi într-adevăr exact peste zece minute, cum îi spusese vizitatorul la telefon.

— Bună seara, zisese Colonelul, înregistrând uimirea de pe chipul celuiilalt.

— Bună seara, domnule Dumitrescu. Ce mai face flica dumneavoastră?

— Bine, mulțumesc. Știu ce vreți să mă întrebați: Ce se ascunde sub costumul acesta de lucrător... Pot să mă așez?

— Da, cu plăcere. O țigară? Cafeaua se face numaidecât. Am pregătit-o special pentru dumneata.

— Să jucăm cu cărțile pe față. Peste două zile am să-ți aduc un plic, pe care te-aș ruga să-l predai unei persoane de la Ambasada germană. Ai relații acolo?

— Bineînțeles.

— Numele meu nu-l cunoști, pentru că bănuiești că Dumitrescu ăsta nu reprezintă identitatea mea adevărată. Consideră-te angajat într-o afacere de mare importanță, pentru care, în afara sumei pe care o ceri pentru astfel de servicii, vei beneficia, la timpul său, de scutirea de a fi întrebat ce ai învățat în viața dumatăle. Vorbesc foarte serios, nu te interesează pentru cine lucrezi, nu vei face decât o treabă de curier. Vei duce un plic unei doamne și atât. De acord? În rest, nicio întrebare...

— De acord.

— Atunci, poimline... când să te caut? Dimineața la zece e bine?

— E bine... Tot aici?

— Da, tot aici... La revedere.

Colonelul îi întinse mâna și vru să plece.

— Și cu cafeaua asta ce facem?

— N-am timp.

Domnul Panaitescu, în schimb, avea. Voia totuși unele lămuriri:

— Domnule Dumitrescu, sau cum ți-o spune... Noi ne cunoaștem foarte puțin, dar cine te-a trimis la mine prezintă, oricum, garanții. Sper că nu mă bagi într-o chestie așa, cum să spun eu? care să se lase cu... pac, pac... Legație, nemți, cutare...

Colonelul zâmbi:

— Liniștește-te, domnule Panaitescu! Eu cred că după chestia asta ai să fii și felicitat de către nemți. Vreau să te împrietenesc cu ei, nu-ți convine?

— Vorbește, domnule, așa!

— Nu-ți face nicio grijă. În cinstea dumatăle, uite, am să beau și cafeaua pe care mi-ai pregătit-o, deși în materia asta e bine să știi cât mai puțin. E vorba de o comunicare confidențială. Oamenii aceia vor⁷ fi foarte mulțumiți.

Pe chipul celui alt se ivi o mare nedumerire. Domnul Panaitescu, zis Regizorul, văzuse multe în viața lui, dar acum părea încurcat rău de tot.

— Domnule Dumitrescu, la drept vorbind, eu nu mai înțeleg nimic. Știi că data trecută, când te-am servit, am făcut-o din motive pe care nu e nevoie să le repet. Bănuiesc că serviți o cauză importantă. Nici n-am vrut să-ți iau bani la început, dar, mă rog, am și eu cheltuieli de regie, mă-nțelegi. Pe de-o parte, o dată mă faci complice la o răpire a unei comuniste, iar acum mă pui să denunț nemților pe cineva. Prima oară chestiunea mi se părea nobilă. Era vorba de viața unei fete tinere. A fost mai ușor. Dar acum știu eu ce ascund hârtiile astea pe care dumneata mi le dai ca să le transmit unei doamne de la Ambasada Germaniei?

Colonelul așază ceașca de cafea pe consola de marmură a sobei de teracotă care se afla în spatele domnului Panaitescu, privi atent cele vreo șaiszeci de cotoare ale revistei *Justiția* și o grămadă de reviste, *Arhivele Statului*, încărcate de praful odăii în care se mătura foarte rar.

— Ce naiba pot să găsească oamenii în revista asta,

Arhivele Statului? întrebă Colonelul pe neașteptate, ridicând un exemplar și răsfoindu-l.

— Ei, procese mai vechi, jurisprudențe, vechituri care într-o pledoarie bine întocmită pot să influențeze completul de judecată. Dar bag bine seama că nu vrei să-mi răspunzi.

— Ți s-a făcut frică?

— Deloc, dar îmi trebuie o justificare morală. Nu sunt un înger, am făcut destule în viața mea, aș vrea totuși să mă asigur că nu-i ceva murdar, eventual un denunț, în urma căruia cineva și-ar pierde viața.

— A, nici vorbă de așa ceva! mai exact este vorba de salvarea unei vieți omenești.

Domnul Panaitescu rămase gânditor câteva momente, se apropie de perdeaua ferestrei apartamentului său și privi largul bulevard în care se mișcau, printre troiene, tramvaiele și autobuzele în șiruri. De jos, totul se vedea neclar în lumina albastră a becurilor camuflate, care lăsau în noroiul cafeniu produs de sarea împrăștiată de societatea de tramvaie o lumină spectrală de acvariu.

— Domnule Dumitrescu, îmi inspiri încredere, altfel te-aș fi refuzat în cazul ăsta, care e prea neclar, deși aparent e simplu. Dacă e vorba de o afacere importantă, doamna la care mă trimiți și la care voi ajunge prin intermediul unui cunoscut de-al meu de la Ambasada germană o să se intereseze de mine și asta nu-mi prea convine.

— Ai pe cineva cre ar putea să te înlocuiască?

— Nu ne putem folosi de o scrisoare anonimă?

— A, asta nu. Sigur că nemții ar da curs celor ce vor citi, dar afacerea li s-ar părea nesperioasă și ar trata-o superficial. Dacă doamna aceea se va interesa de dumneata și te va chema vreodată să te-ntrebe cine ți-a dat plicul pe care ți-l voi aduce eu, n-ai decât să-i declari că un simpatizant al național-socialismului, care ține să rămână anonim și care s-a întors recent din Franța, vrea să aducă la cunoștința organelor respective niște lucruri ce pot fi verificate. Atât. Să fii sigur că nu te vor mai deranja. Ei înțeleg asemenea gesturi venite din partea unor oameni

care țin să rămână necunoscuți.

— Bine, primesc. De data aceasta ai fost convingător. Dar, te rog, domnule Dumitrescu, să ai o memorie bună în ce mă privește, când va fi cazul.

— A, nicio grijă! De data aceasta chiar plec. Bună seara. Ne-am înțeles. Poimâine la zece, aici.

Și ieși.

După o jumătate de oră, cu aceeași furgonetă în care se mai aflau prețioasele fotolii ale doamnei Smaranda Robescu, ce trebuiau duse în strada înclinată, la domnul Rastopol, Colonelul opri în fața bodegii „La cinci lei”⁴⁴ aflată pe calea Griviței, colț cu strada Caraiman, foarte aproape de halta Grivița, unde își dăduse întâlnire cu Dumitru Tronaru, zis Dima, mecanic la depoul din apropiere, abia ieșit din schimb. Colonelul adăposti mașina în umbra gardului cimitirului Sfâiita Vineri, care dădea spre strada Caraiman și spre Grivița și intră în bodegă. Localul era plin cu fum de țigară, se auzeau strigăte ascuțite de la mese, o lume grăbită, ostenită de munca de peste zi venea aici să-și înece osteneala orelor făcute peste program, să lege prietenii sau, pur și simplu, să uite că acasă îi aștepta o droaie de copii, o sobă rece sau o nevestă cicălitoare. Tronaru se așezase la o măsuță rotundă cu spatele la ușa de intrare, supraveghind perdeaua roasă, care făcea camuflajul localului, prin oglinda înclinată pe care fuseseră pictați cinci lei, aducând mai curând cu sfinxul sau cu niște pisici ceva mai fioroase – reclama patronului care ținea să aibă o firmă exotică pe această^{49*}

oale a Griviței, plină de magazine, cârciumi, bordeluri și cinematografe sordide.

— Noroc! zisese Colonelul și-l bătuse pe umăr pe mecanic. Ai venit de mult?

— De un sfert de oră. Am vrut să găsesc o masă liberă, ca să putem vorbi nestingheriți. Despre ce este vorba, fiindcă, îmi închipui, n-avem prea mult timp...

— Mă lași și pe mine să beau o halbă? Am alergat toată ziua și mi-e sete. Au ceva de mâncare?

— Carne de berbec.

— Merge.

Colonelul făcu un semn unui chelner și, după ce dădu comanda, spuse simplu:

— Bănuiesc că ai în echipă niște oameni cu care te înțelegi bine.

— Bineînțeles.

— Peste câteva zile, nu știu câte, dacă nu s-o întâmpla altcum, pe la punctul de frontieră Curtici o să sosească un client gras. Fotografia și instrucțiunile o să le primești când o să mergi cu oamenii tăi să-l întâmpini. Aș dori să te gândești bine cum am face ca el să nu apuce să ajungă la București?

— E vorba de o răpire, nu-i așa? Nu-mi închipui că...

— A, nu! Omul știe câte ceva, noi știm mai multe despre el, poate o să avem **p** conversație între patru ochi și-o să-l sfătuim să plece cât mai repede de unde a venit. Asta e tot. Numai că, fiind persoană simandicoasă, s-ar putea ca lucrurile să se complice... Ce spun eu că s-ar putea... cu siguranță că se vor complica. Lucrurile au două aspecte: dacă va fi bal cu două-muziei-două, cum bănuiesc, atuncea nemții ne vor scuti de răpire. Dacă aceștia vor sta în banca lor, o să ne încurce oamenii poliției noastre. Or, eu tocmai asta nu doresc: o întâlnire a noului Serviciu Secret Român. Pricepi?

— Da, e foarte clar.

— Deci, te vei orienta în funcție de situație. Vom hotărî pe loc. Totul e să pregătești Oamenii cu care va trebui să lucrezi. Individul despre care îți vorbesc va sosi cu vagonul de dormit; vine tocmai din Franța.

Chelnerul aduse două halbe. După câteva clipe, sosiră și cele două frigărui. Discuția care-i interesa pe cei doi 50 luase sfârșit. Acum Colonelul întreba care mai era situația ceferiștilor, ce mai spuneau ei și cum înțelegeau să saboteze mașina de război a lui Antonescu... Desigur, nu pronunțau numele Mareșalului și nici alte nume, vorbeau într-un argou al lor. Lucrau împreună din 1933, de la greva de la *Ateliere*. Pe urmă se reîntâlniseră în octombrie 1938,

la dizolvarea Confederației Generale a Muncii. Odată cu interzicerea activității legale a tuturor partidelor politice, se vedeau destul de rar și cu multe precauțiuni, activând în cea mai deplină ilegalitate.

Mâncară în tăcere cele două frigărui. Carnea fusese cam arsă, dar avea un gust bun pentru niște oameni flămânzi ca ei; părea chiar foarte bună.

— Te duc cu furgoneta mea, vrei? întrebă Colonelul, după ce plăti nota pentru consumație.

Bodega se golise pe jumătate, mai stăruia perdeaua deasă de fum, într-un colț, un cerșetor își număra mărunțișul, sorbind rar dintr-o cinzeacă de țuică.

— Ce mizerie și bețivanii ăștia! mârâise Tronaru.

Colonelul se întoarse spre el și-i privi fața aspră, încă înnegrită de cărbune. Era îmbrăcat într-o pufoaică italienească de balonzaide și șapca trasă pe ochi îi ascundea privirea.

— Nu sunt toți bețivani. Unii n-au, pur și simplu, unde să se ducă. Acasă e mai urât decât aici. Urcă!

Colonelul trânti portiera de tablă a furgonetei și-l întrebă:

— Unde să te duc?

— Pe Povernei. Dacă ți-e în drum...

Mașina se încălzea greu din cauza frigului de-afară. Pe aici străzile nu fuseseră curățate cu plugul și rablioneta își făcea cu greu loc printre nămeți.

— Parcă e dricul primăriei. A fost o mașină bună la vremea ei, dar și-a mâncat mălaiul.

— Ajungem noi.

— Tot nu mi-ai spus... De când nu ne-am văzut, nu cumva te-ai însurat?

— Ce-i drept, nu. Oameni ca noi n-au timp să mai facă și treaba asta.

După care râseră amândoi ca de-o glumă bună.

*

În biroul inspectorului-șef Mizdrache se făcuse o tăcere neobișnuită. Crăciunescu, Teică și Ciripoi priveau la

chipul acestuia. Șeful lor nu scotea niciun cuvânt. Cerceta cu atenție un dosar, ca și când ar fi scormonit într-o ladă cu gunoi în care ar fi găsit, pe rând, lucruri prețioase.

Mârâia din când în când, numai pentru el:

— Da... da... da... da... da... da... Care va să zică, persoană sus-pusă, rudă cu domnul ministru Tismana, barosan, trăit în străinătate, cutare, cutare... Și noi să trimitem pe careva până la Geneva... Ce Geneva? Până la granița franceză, cu flori. Turcu plătește, așa... Pe cine dracu' să-l trimit dintre voi, ca să-i iasă înainte? Că mă uit, așa, la tine, Teică, pe tine te arestează numai când te urci pe scara vagonului, dar nu așa, ca pe unul de la Serviciul Secret, ci ca pe un borfaș care fură geamantanele.

— O-ho-ho-ho-ho! făcu Teică, ducându-și palma la gură, parcă măgulit de cele ce auzea. Faceți spirite de glumă cu mine, dom șef. O-ho-ho-ho-ho!...

— Nu râde ca tâmpitu', că știu eu ce spun. Tu, Ciripoi, vorbești limba bengaleză? Nici românește nu știți ca lumea. Mă, de unde dracu' v-am găsit eu pe voi?

Ochii i se opriră asupra lui Crăciunescu. Asta părea băiat mai subțire.

— Ei, tu? Ciripești ceva?... Așa, ceva, puțin?... *Pardon... S'il vous plaît... Danke schön... Guten Tag... Please... What can I do for you?...*

În ochii lui Crăciunescu băteau vânturile Saharei.

— O rup puțin pe franțuzește, domnu' Mizdrache. Am și eu șapte clase.

— Bine, mă! Pe tine te trimit pe post de surdo-mut.

În clipa aceea se auzi o bătaie în ușă. Apăru agentul Greierosu de la secția întâi.

— Domnule inspector, scuzați, permiteți, s-a-ntâmplat o mare nenorocire, de-aia vă deranjez.

— Ce nenorocire, Mitică? A furat careva lupoaica din Dealul Mitropoliei?

— Vorbesc serios, domnule inspector, l-au mierlit pe Gojgaru.

— Ce spui, mă? L-au mierlit pe Gojgaru?... Cine să-l

mierlească, mă, pe Gojgaru?... Te-ai îmbătat? Ești gazat cu iperită? Și, pe urmă, vorbește frumos aicea... Ce limbaj este ăsta: mierlit, cutare, cutare...

Teică scoase iar un râs sughițat, care totdeauna îl irita 52 pe inspector: „O-ho-ho-ho... u, la care acesta îi aruncă o privire, înghețându-l. Agentul Greierosu nu terminase:

— Pe cuvântul meu de onoare că au băgat patru bucăți în el.

— Patru bucăți? Nu poate fi adevărat. Asta era dracul gol.

— Domn inspector, l-am văzut țeapăn, pe năsălie. E mort-mort, familia-n lacrimi și doliu la poartă. Ne-am pricopsit. Miercuri are loc înhumarea. La Străulești.

Mizdrache își făcu o cruce.

— Dumnezeu să-l ierte, dar parcă nu-mi vine să cred. De unde i s-o trage lui, așa?

— Avea dușmani mulți. Băgase câțiva la pârnaie, a mai lăsat văduve, s-adună... Și dacă s-adună, costă.

Ciripoi, care tăcuse până atunci, scosese batista și exclamase:

— Uite-așa ne ducem cu toții, unul câte unul, la datorie.

Mizdrache îi făcu un semn lui Teică:

— Aristide, adu coniacul ăla, să bem un păhărel și să vărsăm o picătură, să cadă pe dușumea, că așa se cuvine.

Teică se grăbi spre dulapul de lemn de nuc în care inspectorul-șef ținea paharele și coniacul pentru ocazii. Fură umplute patru pahare și camarazii răposatului. Gojgaru lăsară să cadă câte o picătură de alcool pe podele, exclamând în cor: „Dumnezeu să-l ierte”, după care inspectorul-șef îi spuse lui Ciripoi:

— Fă un raport, îl înaintăm în grad *postmortem*, să i se facă văduvei, dacă e căsătorit, pensie.

— Este, se amestecă, fără să fie întrebat, Greierosu.

— Bine, acum du-te, că aici mai avem treabă.

La al doilea pahar de coniac, Mizdrache schimbă tonul:

— Mă copii, am glumit noi ce-am glumit, dar acum vorbim serios. Cazul Arghirescu ne interesează din toate punctele de vedere și când spun asta mă gândesc la zilele cot o să stea el în țară. Trebuie făcută o supraveghere discretă, eficace. Omul a lipsit multă vreme din țară, dar nu e exclus să aibă *unele* contacte care ne interesează. Mai mult nu pot să vă spun.

Ciripoi găsi ceva de adăugat:

— Dom șef, se naște o chestie delicată... Nu știu dacă Arghirescu ăsta o să locuiască la hotel. Dar, după câte știu – eu, e rudă cu doamna Tismana și, în cazul ăsta, noi, ca să
53

zic așa, cum facem, că pe stradă ne mai uităm, mai filăm, dar în casa ministrului, de...

— Dar cine a spus că trebuie să vă amestecați în treburile ministrului? Eu vorbeam așa, în general, să știm și noi pe unde mai merge, poate îl mai cheamă pe la vreo Ambasadă, cutare, cutare... Ce, trebuie să vă-nvăț eu meserie?... Pe urmă, știți și voi cum se fac chestiunile astea. Ce, n-avem și noi cucoanele noastre angajate, cu state de serviciu, care trag și ele cu urechea la vreo recepție, mai clămpănesc câte ceva la telefon; c-o fi, c-o păți, că boul: bălții, una-alta, că chichiri-michiri... de ce suntem plătiți? Omul e în putere, cred că mai servește; strică să-i oferint ceva la așternut? O prospătură... Că pe-acolo, pe unde a stat el, s-o fi uscat săracu'... Aud că e și văduv, de...

Teică scoase al treilea „O-ho-ho-ho! tt arătându-și dinții îngălbeniți de tutun, pe care și-i acoperea cu palma negricioasă. Ciripoi, lezat de aceste semne de intimitate cu: inspectorul-șef („Adică cum își permite el să râdă cu gura până la urechi, când vorbește cu domnu' Mizdrache? Ete” al dracului! Dacă nu ți-l trimit la Pașcani, după infractori, să nu-mi zici mie Ciripoi. Te aranjez eu pe tine. Râzi, ai? Bine, Teică! Supără-mă, Teică! Bagă tu nasul în supă mea, că o să ți-l retez eu ție”).

Spuse cu voce tare:

— Dom'șef, în materia asta să nu duceți nicio grijă

„că avem batalioane de fete. De-abia așteaptă să se afirme. Când or auzi ele că le vine un străin de-ăsta, mamă, ce-o să fie...

— Așa ziceam și eu, Ciripoi. Toată lumea mulțumită. Să se uite și la noi domnul Tismana frumos, să n-o zbârcim, că știi că numai de-alde astea îmi faceți. Și acum „fiecare la treburile lui și când mi-o mai fi dor de ochii voștri, vă chem eu. Lăsați paharele pe masă, că ați băut destul pe ziua de azi. Trimiteți și voi o coroană unde trebuie, la camaradul vostru, acasă. Scrieți și voi pe banderolă un text bine simțit, cam așa ceva: *Patria recunoscătoare*, deși fie vorba între noi, numai pentru patrie n-a murit el, cine știe ce a mai învățit, dar treacă de la mine.

După plecarea lor, făcu un număr de telefon, auzi glasul subreței din casa lui Ionescu-Tismana, îi spuse *bună seara* și o rugă să i-l dea pe ministru, dacă era acolo.

— Da. Cu plăcere, răspunse aceasta. Cine e? Domnul Mizdrache?... Vă cunosc după voce.

— Așa, păpușico, dă-mi-l pe domnul ministru, că am să-i fac o comunicare. Mersi, te pup!

După câteva minute se auzi glasul lui Ionescu-Tismana:

— Scuză-mă, dragă, dar am invitați. Știi cum e la chestii de-astea. S-a-ntâmplat ceva deosebit?

— A, nu! Ce-aș putea să vă comunic e faptul că am luat măsuri în chestia despre care am vorbit. Am găsit un băiat dezghețat pe care am să-l trimit înaintea domnului Arghirescu, fără ca acesta să știe, numai să-mi comunicați data și trenul cu care sosește.

— Până acum nu cunosc nici eu aceste lucruri, dar cum o să trimită telegrama, am. să te-nștiințez, n-avea nicio grijă. În chestiunea sabotajului acela de la Slatina mai știi ceva?

— Ceferiștii ăștia sunt muți ca mormântul, dar o să rsoot eu și untul din ei. N-aveți nicio grijă.

— Bine, Mizdrache, mai vorbim noi mâine la birou, că acum...

— Să trăiți! Sărutări de mâini doamnei...

Mizdrache așeză telefonul în furcă, privi prin ferestrele biroului. Era o zi neguroasă de iarnă îmbâcsită, umedă, fără: ninsoare. Lumea trecea zgribulită pe sub streșinile caselor. Două vehicule se ciocniseră din cauza alunecuşului și vreo douăzeci de indivizi se strânseseră ca la urs și comentau în gura mare: „Asta e bucureșteanul, în lipsă de evenimente, vrea să se amuze de orice”. Pe urmă își făcu o socoteală scurtă. Treabă ar mai fi avut, dar moartea ăstuia, a lui Gojgaru, îl deprimase, sau cel puțin așa voia să creadă. Și la o deprimare, ce se cuvenea?

*

Invitația Gerdei Hoffmann de a bea o cafea la ea. acasă, pe strada Londra, îl surprinsese pe maior. Relațiile dintre ei, în ultima vreme, luaseră o turnură destul de dramatică, așa încât acesta bănuia că e vorba de ceva important. Îi trimisese de la o florărie o ramură de liliac alb, care avea un simbol dublu: acela de a-i reaminti vechile lor relații de amicitie și, într-un fel, un apel la armistițiu. Mașina străbătuse cu greu îngrămădirea de autocamioane de pe șoseaua Ștefan cel Mare și apucase pe liniștita stradă unde-și avea domiciliul secretara sa. Îl concediasse pe șofer, avea să se întoarcă cu un taxi acasă, 55

pentru că nu știa cât o să întârzie și sunase la ușă. Îi deschisese chiar Gerda, care avea aerul că abia sosise din oraș, pentru că era îmbrăcată într-un taior de culoarea prunii necoapte și păstra încă în obraji urmele gerului de-afară.

— *Guten Tag!*

— *Guten Tag!* M-am grăbit, am crezut că voi întârzia și că nu mă vei găsi acasă. Acum două minute am intrat...

— Se vede! constată von Braun, rece, țeapăn, scoțându-și mantaua și șapca pe care le atârna în cuierul din micul vestibul.

— Ești singură, sper.

— *Jawohl* și râse cu minunații ei dinți, arătându-i că sfidează insinuările pe care i le făcea.

Înăuntru era cald; în *living-room-ul* care se putea

transforma în două camere, despărțite de un oblon rabatabil de lemn, peste care se trăgea o perdea de catifea galbenă, la nevoie, ardeau numai lămpile de noapte, deșir afară nu se întunecase deplin. Zgomotele străzii se auzeau vătuit, aparatele de fotografiat ale secretarei sale, ca și micuțele canapele și fotolii erau așezate într-o dezordine studiată, de-a lungul pereților. Von Braun aruncă o privire distrată, ca să își dea seama dacă ea mai achiziționase ceva de când n-o mai vizitase. Totdeauna tablourile erau altele, cele vechi luând drumul Germaniei, fiind înlocuite cu altele târguite din magazine de antichități, din case particulare, unde făcea vizite dese. Parchetul strălucea de curățenie, micul bar din fundul acestui *living-room*, cu bare nichelate de aluminiu, sclipea în semiîntuneric. „Totul lucește în această casă, mobila, covoarele, parchetul, așternuturile, perdelele sunt spălate foarte des, asta e o* manie”. Mai cunoscuse o femeie la ei, în Germania, înainte de război, o servitoare care făcea și pe secretara tatălui său la nevoie, o adevărată minune, cum spuneau cu invidie prietenii familiei lor. Dirija bucătăresele, le controla, era pretențioasă cu ele, pe celelalte servitoare le teroriza, dacă ar fi găsit un fir de praf pe biroul tatălui lui. Lepunea să umble cu aspiratorul în bibliotecă ore întregi și, la așezarea mesei, freca, cu o îndârjită atenție, paharele de cristal de Boemia, ca nu cumva pe ele să fie uitată vreo* pată sau vreo amprentă. Era îndatoritoare, veselă, spunea 56 glume porcoase, cum îi plăcea tatălui său. Înalt demnitar bavarez, cu grad de general, care îi dădea pe furis bacșișuri enorme, ca și maică-sa, ca și el, de altfel; toți, ferindu-se unul de altul, tocmai pentru că erau entuziasmați de serviciile acesteivfemei. La un an și jumătate de la angajarea ei, din buzunarele părinților începuseră să dispară sume neimportante de bani, dar fiecare pusese asta pe seama uituceniei sau neglijenței, bănuiala neîndrăznind să fie îndreptată asupra vechilor servitori sau a bunei femei. Totul dură câțva timp, până când, într-o zi, maică-sa, care ținea cheile unei casete de bani aflate în cabinetul de lucru al generalului, descoperi

lipsa sumei de 20.000 de mărci. La început bănuise că taică-său avusese de făcut vreo comandă specială și că, posedând a doua cheie, umblase acolo și nu anunțase pe nimeni. Trecuseră zece zile de expectativă bănuitoare, până când aceasta nu mai răbdă și-și întrebă soțul dacă nu cumva are o iubită... Generalul nu înțelegea gluma, așa încât se lămuriră repede. Nu luase niciun ban din casetă. Chemară poliția. După o cercetare scurtă se constată că excelenta secretară, bucătăreasă, factotumul casei, era hoțul. După alungarea ei, generalul comentase astfel chestiunea: „Din păcate, n-am putut să-i fac nimic acestei doamne foarte îndemânatică. Trebuie să vă spun, dragii mei, că ea mi-a furat un carnet de însemnări cu care spera să mă poată șantaja. Doamna era, deci, în serviciul poliției, însă faptul asupra căruia vreau să vă atrag atenția este că trebuie să vă feriți de oameni care, roși de o conștiință necurată, vor să pară totdeauna exagerat de curați. Asta a spus-o, de mult, bătrânul Freud”.

Bineînțeles că impresia nu fu comunicată Gerdei care adusese, pe o masă cu rotile, ceva de băut.

— Așadar, Gerda?... Facem pace?

— O pace înarmată, dragul meu. Este cea mai bună. Ne scutește de viitoare războaie.

Ciocniră.

— *Prosit*

— *Prosit I*

Femeia lăsă paharul pe măsuță și se-ndreptă spre o comodă lungă, din care scoase un dosar.

— Iată ce am primit zilele trecute, la Ambasadă, printr-o cunoștință.

Maiorul citi scrisoarea predată de domnul Panaitescu unui funcționar care i-o adusese Gerdei. Era o foaie bătută la mașină și semnată: „Un prieten al Germaniei”. După aceea, foiletă aparent distrat dosarul care însoțea scrisoarea, conținând o fotografie, câteva tăieturi de ziare, două sau trei acte fotocopyate, precum și o amănunțită biografie a numitului Sorin Arghirescu.

Când termină, ridică privirea spre Gerda.

— Știi ceva despre el?

— Nu.

— Ai cercetat dacă datele aflate în dosar sunt exacte?

Ai comunicat la Berlin ceva?

— Da.

— Ți-au răspuns?

— Da.

— Și tot ce scrie aici este exact?

— Totul este exact. Până la primirea acestor acte, exista numai bănuiala că numitul Arghirescu ar fi cel pe care îl căutau serviciile noastre secrete.

— Să înțeleg că el a vândut pe Horst Paul și pe Weber Kraus *maquis*-ului francez?

— Este exact ceea ce poate fi văzut din aceste fotocopii.

— Și asta, după ce ne dăduse nouă un grup de *maquisarzi*!

— Chiar așa!

— Și cei de la Berlin ce-au spus? Sper că i-ai consultat.

— În asemenea cazuri nu există decât o singură rezolvare...

— Am înțeles. Știi cumva și data când numitul Arghirescu părăsește Franța?

— O să ni se comunice la timp. Am primit asigurări.

— Atunci e foarte bine, draga mea. Ce spectacol ai mai văzut în acest oraș destul de plicticos?

— Alaltăseară a cântat, la Ateneu, Enescu. E un excelent violonist. Îl știam numai compozitor și dirijor. Lumea era entuziasmată. Părea puțin cam obosit sau marcat de o boală. Interesant tip.

*

Sala de gimnastică a casei Tismana se afla la subsol, în vecinătatea stației de încălzire a boilerului; o încăpere de 10 metri lungime, pe 4, pe pereții căreia se aflau spa58 liere dintr-un lemn de culoarea lămâii. Într-un colț, un

<cal de sărit, cu o șa de piele, abia luminat de cele două ferestre înguste care dădeau spre o alee cu pietriș

din spatele imensului imobil. Mocheta verzuie reflecta lumina săracă a zilei de iarnă de-afară. Se auzea susurul egal, monoton al apei care circula prin țevile caloriferului și uruitul violent al focului de gaze. Într-o încăpere mică, alăturată, mobilată mai intim, adică în stilul unui mic, buduar, se afla o canapea de piele pentru masaj, acoperită cu un cearșaf de olandină și câteva perne învelite în mătase pictată cu motive orientale, adusă de domnul Ionescu-Tismana dintr-un voiaj în Persia făcut înainte de război; un dulap alb cu medicamente și însemnat cu o mică cruciuliță roșie, pentru ca să atragă atenția celor care n-ar fi știut ce se ascunde acolo, câteva taburete, o perdea de mușama care ascundea un duș și, pe niște stative, prosoape imense, puse la uscat, sau neîntrebuințate. Prin ușa lăsată întredeschisă, către care privea Evelyne, se vedeau halterele uitate pe podele cine știe de când de bărbatul ei, care renunțase la gimnastica de dimineață de mult, spunând că asta îl obosește; două perechi de măști și mai multe spade pentru scrimă, înfipite într-un rastel deasupra căruia se aflau două pieptare matlasate, protejate de un grătar fin de sârmă și patru perechi de mănuși. Mai erau acolo câteva perechi de pantofi cu talpa de crep, de culoare albă, învechiți, roși pe la vârfuri, două perechi de *balerini*, cu *poantele* mâncate de atâta întrebuințare, *tu-tu-ul* în care soția ministrului continua să-și facă exercițiile de balet și o bluză spaniolă deasupra căreia, de obicei, Evelyne arunca un șal adus mai demult de la Granada, țesut în niște culori focoase, negru și roșu, în care erau încrustații aurii din fir. Înainte de a începe masajul, doamna Tismana îl rugase pe Bob, maseurul negru de la *Tenis-Club*, să pună în priză *pickup-ul* și un disc care se învârtea acuma lent, emitând melancolicele măsuri ale lui Ravel: *Pavane pour une infante defunte*. Fostul boxer negru, îmbrăcat numai într-un slip, peste care aruncase un halat, îi lucra aprig spatele, burdușind-o cu pumnii.

— Bob, mă zdrobești! mai încet, te rog! Te crezi la Havana, la campionatul mondial?

Maseurul slăbi presiunea asupra mușchilor doamnei ministru și-i răspunse cu vocea lui groasă, semănând cu cea a lui Al Jolson: 59

— Cum vreți dumneavoastră, doamnă.

— Apropo, Bob... La Havana ai vizitat și tu casele acelea? Aud că erau niște creole foarte frumoase. Americanii mureau după ele. Erau chiar așa...

Negrul râse cu amabilitate reținută:

— Ah, *ma m...* sigur, erau *delicious*. Foarte scump, *ma m*. Dar pentru un campion asta nu conta, eram plătit bine.

Și o pisă mai departe mărunț, cu pumnii lui ca niște meleste.

— Încet, că-mi scoți sufletul, Bob. Spune-mi, ai trecut înainte de asta pe la doamna Ardeleanu? Tot așa bașoaldă e?

— What is this *bașoaldă*?

— Adică grasă. Bate suta de kilograme. Ce, te faci că nu știi? Stai de 20 de ani în România și n-ai învățat argoul?

— Oh, yes! E destul de gras. 120 kilo, văzut mine cântar.

— Dar Beldiman, soția domnului Beldiman de la Casație? Mai este cu colegul ăla al vostru, boxerul? Cum îi zice?

— A, Doly! Oh, oh, nu... La el greutatea mari. Dat afară sala de box. Zice la el jidan. Nu bun, nu bun.

În clipa aceasta își făcu apariția Ionescu-Tismana, și el într-un halat alb, strâns pe șale, cu puținul păr rămas pe la tâmpile bine pieptănat, lins și parfumat.

— Bună dimineța, dragă. Dar ce e muzica asta funebră?

— Ravel, *darling*, Ravel. De câte ori ți-am spus să mai dai și tu pe la Ateneu? Uite, acum o săptămână a cântat Enescu. La Paris și-n America, înainte de război, se omorau să-l asculte.

Ministrul se făcu că n-aude ceea ce i se spusese. Îl măsură concentrat pe negrul înalt de doi metri care începuse să se îngrășe ușor, dar arăta splendid. Avea o față

lucioasă și doi ochi inteligenți, își tundeă părul încrețit ca de oaie și, când se apleca, prin deschizătura halatului i se vedeau pectoralii nădușiți, jucând sub piele. O gelozie surdă, inexplicabilă la un om ca el, îl rodea pe Ionescu-Tismana. „Dacă nebuna asta de Evelyne s-a încurcat cu bașbuzucul ăsta? Parcă-i o gorilă. Numai unei masochiste 60 poate să-i placă un asemenea individ. Dar mai știi

— Vrei să ne lași singuri, dragă Bob?

— Da. Eu terminat. Mulțumesc!

Atunci realizează ministrul că soția lui era dezbrăcată până la brâu, cum sta așa culcată cu fața în jos, acoperită numai cu un cearșaf îngust care-i ascundea torsul.

— Eu fac un duș, dacă ai să-mi spui ceva, vorbește tare, ca să te aud, că o să curgă apa și vreau să înțeleg ce-mi spui.

Negrul dispăruse, femeia își aruncă prosopul din jurul coapselor și Ionescu-Tismana îi zări spatele bine făcut și picioarele lungi și bine croite. „Se ține încă, nu e desigur, la ora asta, Mariejeanne, care are cincisprezece ani mai puțin, dar, pentru vârsta ei, silueta e remarcabilă. Gimnastică, balet, echitație, scrimă... E o femeie care vrea să nu îmbătrânească și bine face”. Un val de înduioșare îl năpădi, dar se reținu. Auzi zgomotul apei care arunca jeturi violente pe trupul abia scăpat din menghina pumnilor maseurului.

— Să-ți fac o bucurie? Întrebă bărbatul.

De dincolo, de după perdeaua de mușama, se auzi glasul ironic al nevastei

— Dă-i drumul! Dacă ai venit până aici, înseamnă că îmi aduci o veste proastă.

— Exact.

— A telefonat Arghirescu din Paris. Sosește mâine seară în București.

— Ei, acum că a telefonat, asta e!

— Nu te bucuri?

— Care bucurie la tine să fie... Știi bine că o să-mi pună chestiunile cele mai neplăcute în legătură cu partea

soră-mii din moștenire. Nu face el atâta drum degeaba. O să mă jupoaie.

— În ce mă privește, nici eu nu sunt prea încântat. Ți-am mai spus-o. Dar, oricum, a fost ultimul bărbat al Leopoldinei. *Nous avons Vobligation de lui faire un bon accueil...*

Evelynne ieșise de sub duș. Avea încă pe cap o cască portocalie, cum purta de obicei când se ducea să înoate la bazinul cu valuri *Lido*, sau la lacuri, la Herăstrău, la *Telefon-Club*. Se învăluisese într-un cearșaf de bumbac și își tampona ușor fața cu un burete parfumat. 61

— Te rog să mă crezi că vreau să văd mutra cumnatului meu când l-o zări pe Armand. Cred că n-o să fie încântat deloc.

— Nici Armand nu are aerul că se bucură de când a auzit că escrocul ăla o să vină la București. Tu nu crezi că ăștia sunt certați pe un motiv foarte serios?

De dincolo se auzea hârâitul plăcii și Ionescu-Tismana se repezi să ridice brațul *pick-up-ului*, pentru ca discul să nu mai hârâie. Din micul budoar, Evelynne strigă la el:

— Fii drăguț, sun-o pe Marcela să-mi aducă micul dejun, că vreau să mai stau întinsă puțin. M-a zdrobit bestia aia neagră.

Femeia își aruncase casca de cauciuc și-și potrivea cu brațele ridicate părul lung și frumos, bine întreținut. Asta îi amintea de cealaltă, de Mariejeanne, ultima lui pasiune, care avea un nas de pariziană, subțire, ușor ridicat în sus la vârf, cu nări străvezii. Tunsă *Bubico*, lăsând numai urechile acoperite, toată coafura avea forma unei căști romane, dezgolindu-i ceafa prelungă. Blondă, subțire, jucându-i mereu comedia inaccesibilității, lăsându-l să o roage, cedându-i pe neașteptate, lucru care o irita pe Evelynne, de unde, conversațiile lor neplăcute. „Spune-i, dragă, să n-o mai facă pe focoasa, că ăsta e semn de mitocănie. Și să-și mai schimbe parfumul. O nevastă suportă mai ușor infidelitățile numeroase decât o iubire constantă. Este elementar, *mori chou*”. Totdeauna, când își

amintea de cealaltă, ministrul trăgea aceeași concluzie: „Habar nu au proastele astea de neveste cât bine le fac prietenele noastre. Acestea din urmă nasc un termen de comparație. Niciodată, când ești cu amanta, nu te gândești la nevastă, dar totdeauna când îți aduci aminte de cealaltă, nu poți să nu conchizi că soția este o instituție care îți dă siguranță în viață. Ele nu știu de ce se-nsoară bărbații: dacă nu e averea, e reputația familiei, dacă nu e reputația familiei, este spaima de a trăi prea liber, adică oroarea de dezordine, asta, bineînțeles, pentru un om care se ia în serios, care vrea să facă o carieră”.

— La ce te gândești, Puiule?

— O să crezi că sunt un mincinos, dar mă gândeam la tine.

— A, totdeauna când îl pui pe Armand să-mi trimită flori, sau îmi aduci vreun mic cadou, mi-ești suspect. Ai

62 trecut aseară pe la Mariejeanne?... Apropo, ce mai face?

I-a trecut dorul după tipul ăla care a murit la rebeliune? Cel care trăgea cu pistolul, făcând-o pe cowboy-ul în București...

— Vai, Evelyne, ți-am mai spus... o bănuiești pe degeaba. Nu există femeie interesantă în București să nu mi-o pui în spinare. Actrițe, secretare... Dar tu ce crezi, dragă, că sunt armăsar? Am o vârstă, trebuie să-mi țin rangul. Mareșalul știi că e foarte atent la moralitatea miniștrilor săi, a pus poliția pe urmele noastre. Acum, în ce mă privește, nu sufăr prea mult, pentru că nu mai sunt la vârstă exceselor, dar să i te bagi omului sub cearșaf, să vezi ce e acolo, asta numai de la doamna asta de la Patronaj ni se trage. Ea e bisericooasă, cu crucea la Bobotează, cu vizitele prin spitale. Crede că dacă o cheamă Maria, gata, e mama răniților. Nu-i vorbă, că nici el nu mai e la o vârstă când să-l mai intereseze o prietenă, știi tu. Uite, la o analiză strânsă, ăștia sunt toți paranoici, dragă. Despre Hitler se spune că e pederast. Mussolini abia acum, după cincizeci și ceva de ani, s-a încurcat cu fiica unui doctor... Au făcut din putere o amantă.

— Vai, Puiule, dar vorbești ca frate-tău, Râul! Uiti că ești ministrul Mareșalului?

— Sunt ministru și al Mareșalului. Am fost ministru în mai multe guverne. Ce-i drept, nu cine știe ce: un subsecretar de stat, acolo, dar ministru, în sfârșit... Însă nu mai pot! *J'en ai par dessus la fete*. În fiecare zi un discurs despre victoriile din Răsărit, despre noua ordine în Europa, în frunte cu Führerul, unde o să ajungem nu știu.

— Ascultă, dragă, ai venit să faci politică cu mine aici? Nu mai ai cu cine discuta?

— Cui ai vrea să spun toate astea? Pot să vorbesc în gura mare astfel de lucruri? Ești nevastă-mea. Suportă-mă, pentru numele lui Dumnezeu! Lasă-mă să mă descarc. Ce vrei, să scap vreo vorbă la vreo ședință a Consiliului de Miniștri? Apropo, ce-ai făcut cu doamna Iamandy? Mareșaleasa s-a lăsat abordată?

— Ah, *darling*, a fost înfiorător. Altă dată, când îți asumi ducerea la bun sfârșit a unei promisiuni, te rog foarte mult s-o faci singur, să nu mă mâi lași pe mine, fiindcă nu mai pot. Soția Mareșalului este o doamnă de bună condiție, evident, dar s-a obișnuit să fie flatată, cu toată modestia pe care o abordează, ceea ce înseamnă că nimeni nu reușește să reziste puterii. Toată această masă

caradă cu „doamnelor, să croșetăm pentru răniții noștri dragi, să le împletim ciorapi și flanele” mergea pe timpul războiului de independență, dar acum... Cu câteva sute de mii de lei se pot cumpăra și ciorapi, și mănuși, și flanele... De ce este nevoie să facem... clacă, șezătoare, să ne adunăm așa, ca-n falanstere, și să producem obiecte de uz casnic?

— Așadar?

— Așadar... *I beg your pardon*... și dă-i că arată încântător, că știe, în sobrietatea ei, să poarte rochiile cele mai frumoase, că mi-a părut foarte bine că a luat *Colanul Trandafirului Alb* de la președintele Finlandei...

— *Trandafirul Alb* l-a luat Mareșalul. Ai încurcat-o...

— Ei, ce-o fi luat ea, acolo... și tot așa, cu complimentele, până când, în sfârșit, am ajuns la

chestiune. Ei, aici m-am poticnit. „Doamnă, mi-a spus, sunteți foarte amabilă, aș vrea să vă servesc cu dragă inimă, însă dacă e vorba de averea foștilor demnitari, soțul meu este intransigent, nu poate face nicio excepție; să știți că nu sunteți singura care mi-a cerut așa ceva, așa că *I am sorry...*

— Și atunci ce facem?

— Tu mă-ntrebi pe mine ce facem? În cazurile acestea, un om cu cap procedează cam în felul următor: află dacă Mareșalul nu are și el o rudă, un frate, un văr, în sfârșit, care să fie compromis în ceva. Prin ștergerea unei vini a acestuia am putea să creăm un cap de pod, ca să zic așa, termenul e la modă.

— La toate te gândești, draga mea, ideea nu e rea deloc. Am să o urmăresc.

— În altă ordine de idei, vezi că astă-seară avem invitați...

— fără, dragă, nu mai pot...

— Las-o pe Mariejeanne, poate să aștepte o zi, că nu-i un capăt de țară. E vorba de diplomației suedeze. Or să vină și cei de la Ambasada Germaniei. Nu da înapoi, că nu poți. Telefonează damei că afaceri de stat te rețin și cu asta am încheiat.

Ionescu-Tismana își frecă bărbia bine rasă și o privea cu o admirație ascunsă. „Asta femeie! Cum se cunoaște rasa. Te arde și n-ai cum să-i dai replica. Acum, de sue64 dezii ăștia îmi pasă mie și de nemți? Nu știu cum să scap de recepțiile oficiale, în schimb acasă punte masă, scoal-te masă”.

— Atunci când să vin acasă? Că am să mănânc în oraș cu Armand și cu un băiat de la Culte.

— Păi, cel mai târziu la opt fără un sfert. Ai grijă să nu fii surmenat, să nu faci mutra aia de înecat pe care o ai când nu-ți place cineva.

Ministrul îi făcu un semn amical cu mâna și o părăsi.

*

Vasile Dănacul, alias Armand Sachelarie, avusese o zi încărcată. De dimineață prezentase programul ministrului

pe acea zi, apoi sublinierile din ziare cu cele mai interesante știri: nu era cine știe ce. Generalul Pălăngeanu fusese numit prefect al Capitalei, submarinele germane patrulau în apele canadiene, forțele japoneze debarcau în insula Noua Britanie, la Palat avusese loc recepția, cum știa și ministrul, a *Cavalerilor ordinului Ferdinand* și cam atât. „Niște boșorogi și ăștia, ei cred că spiritul patriotic se ține pe fleacuri de-astea. Pe vremea lui Ferdinand se dădea o moșie dacă luai un avanpost inamic. Mareșalul le dă tinichele, citate prin ordin de zi, tot zarzavatul ăsta lubric”. Și-i recomandase lui Armand: „Armand, tu n-ai auzit nimic”. După aceea făcuse un drum până la florăria Ateneului, căci numai de acolo trimitea doamnei Evelyne flori, și făcuse două buchete pentru ficele gemene ale nepoatei generalului Șovăială, care împlineau în acea zi nouă ani, fapt de care el îi amintise soției ministrului, cercetând caietul său cu note amănunțite. După asta, dăduse câteva telefoane importante, primise rapoartele confidențiale piș care le citea el mai întâi, ca să le poată prezenta, puse în ordine, lui Tismana, scutindu-l de un timp pierdut; făcuse un drum la gara oficială Băneasa, unde sosea o delegație de rangul doi din Germania, ca reprezentant al ministrului și, după scurta recepție care avusese loc în saloanele palatului Sturza, din piața Victoriei, unde» se băuseră, în picioare, câteva pahare de șampanie și se ronțăise câte un pișcot, alergase în strada Brezoianu, la etajul al doilea, unde îl aștepta domnul Stelian Popescu. Urcase în grabă cu liftul, secretara îl rugase să aștepte un minut, pentru că tocmai termina ședința de prânz cu redactorii lui pe care-i văzuse ieșind ca din pușcă pe ușa 65

5 - Incognito dublă, capitonată, a biroului patronului ziarului. Câțiva erau îmbrăcați stângaci în uniformă de front - purtând la centură capela cu galonul de teterist - în cizme și în centurile cu care erau înhămați civilii din vocație, soldați de ocazie, nu veseli ca altă dată, nu expansivi, gesticulând la fel, cu acea retorică a brațelor, pe care o folosesc actorii ratați, eșuați în alte meserii. Trecu

cunoscutul reporter de front Marin Virgil Vasiliu, înalt, famelic, ușor cocoșat „într-o manta pe care și-o îmbrăca din mers și pe care secretarul ministrului văzu gradul de sergent și o medalie obținută la Odessa, „Bărbăție și Credință”, sau cam așa ceva. Cu niște ochi șireți, onctuos, salutându-l cu, o mare atenție, pentru că-l cunoștea – se văzuseră la o recepție – era omul cel mai en *vogue* al lumii ziaristice, pentru că participase la operațiunile cele mai îndrăznețe și scria un ciclu de reportaje intitulat „Ard malurile Nistrului”, despre care răuvoitorii ziceau că au fost, de fapt, alcătuite în cârciumile din Cahul, în sunetul balalaicilor și cu țigăncile localnice pe genunchi. Îl îasoțea, agățat de brațul său ca o paporniță de piață, un tip stufos, buzat, vorbind tare, jumătate românește, jumătate franțuzește și descriind freneticului reporter farmecele unei cunoștințe probabil comune: „... să-mi sară ochii, *elle est jolie a croquer*. Te așteaptă diseară la Pigalvs. Să nu întârzii, că pe mine mă belește...”

— Intră, intră, domnu’ Sachelarie, ce mai aștepți? exclama din ușă temutul director al ziarului *Universul*.

Statură potrivită, mustață pe oală, un păr cănit discret, o figură de podgorean, puțină burtă, *embonpoint*, pantaloni reiați, haina strânsă pe trup, deși tineretul purta costume à la Malagamba în acea epocă, pantofi de lac, cu elastic, mâna stângă în buzunar după prostul obicei al diplomaților care vor să-și ia astfel un aer mai degajat; pe chip, o veselie aranjată și în priviri o întrebare care avea să sosească mai târziu: „Ei, ce mai știți, cum merge cu adevărat frontul, că noi mințim destul la ziar”.

— Bine v-am găsit, domnule Stelian Popescu.

Armand intră în biroul luminos, cu ferestrele dând spre strada ziarelor, unde se și iviseră cei două sute de puști ai domnului Pamfil Șeicaru, care scoteau ediția de prânz a ziarului *Evenimentul zilei*, ca să-i facă în răcă.

De câte ori auzea glasul țigănușilor anunțând știrile/ directorul *Universului* avea o crampă; acele strigăte din stradă îi aminteau de farsa pe care rivalul său i-o jucase cu ani în urmă când, după căsătoria sa cu văduva lui Luigi

Cazzavillan, fondatorul ziarului, o urâţenie notorie, cu mult mai în vârstă decât el şi pe care actualul director al ziarului *Universul* o luase pentru averea şi situaţia ei, îi trimisese într-o zi, sub ferestre, liota de ȱigănuşi. Aceştia, în loc să anunţe omorârea Titei Cristescu, se apucaseră să răcnească sub ferestrele cabinetului său: „Ia cu peşte, ia cu peşte... *Universul* se scumpeşte!” fapt care-l făcuse să înnebunească de furie, visând la răzbunări care mergeau până la posibilitatea exterminării lui Pamfil Şeicaru. Dar, iată, timpul trecuse şi cei doi stâlpi de biserică ai regimului antonescian se tolerau îngreţoşaţi, strângeau avere din şantaje („şantajul şi etajul” lansase, la rândul lui, domnul Stelian Popescu despre Pamfil Şeicaru, ca să contracareze reaua reputaţie pe care i-o crease).

— Ia un loc, domnu’ Armand, să stăm de vorbă ca nişte tipi realişti. Spune-mi, ai mâncat? Că e ora prânzului... f

— Am luat o gustare din mers la ministerul de Externe. A sosit o delegaţie economică de la Berlin.

— Ei, atunci permite-mi să\sun pe băiat să ne aducă de *la Capşa* ceva.

Apăru prin uşă capul, numai cârlionţi, al secretarei şi domnul Stelian Popescu îi spuse:

— Trimite pe băiatul ăla la maître Leon, *la Capşa*, să ne aducă două dejunuri. Azi n-am chef să ies.

Secretara dispăruse, patronul ziarului îşi strângea carnetul de notiţe, îşi privi ceasul de la brâu, un *Tellus* cu briliante; era ora jurnalului. Cu stânga deschise radioul aflat într-o parte a biroului pe o măsută (era ahtiat după ştiri, o boală profesională) şi pe urmă surâse cu dantura sa bine întreţinută:

— Ei, bine?

— Domnul ministru Ionescu-Tismana, şi o să vă daţi seama imediat că nu e vorba de dânsul, v-ar ruga, în particular, un lucru...

Stelian Popescu îşi înfipsese degetul mare al mâinii drepte în marginea vestei şi asculta cu un aer distrat vorbele secretarului. Cu subsecretarul de la Interne avea

relații bune, dar nu amicale. Auzind vorbele lui Armand se indispusese, pentru că, dacă ministrul ar fi dorit un serviciu, ar fi putut să-i ceară personal lucrul acesta la 67

vreo recepție și nu prin tânărul athletic, cu fața bronzată parcă atunci picat de la schi, în București. Pe scaunul pe care ședea țâști-bâștiul ăsta tremuraseră destui și nu erau fitecine, oameni însemnați, din familii cu nume în România, așa că trase cu urechea la glasul spicherului care anunța ocuparea insulei Luzon de către trupele japoneze. Dar nu se putea spune că nu era atent și la >cele ce auzea din gura secretarului lui Ionescu-Tismana.

— ...știți, în chestia proceselor Comisiei de cercetare a averii sunt foarte multe cazuri și domnul ministru Tismana ar vrea să ajute pe câțiva, dar nu găsește audiență la Mareșal, care, așa cum știți, este un mare om de stat, însă rigid.

— A, tinere, nu cumva faci aluzie la Malagamba? Dumneata, pe cât observ, nu porți sacou cu umerii lăsați, pantaloni scurți, ciorapi reiați și pantofi italieni cu talpa triplă. Pari un tip studios.

— A, nu, domnul ministru m-ar concedia imediat. Să fii secretarul său și să te-mbraci ca derbedeii aceia...

Armand Sachelarie îl știa pe acest tip care debutase ca întreținut al unei femei mai bătrâne ca el și ridica biserici în sate, patrona societăți de binefaceri, vorbea despre înzestrarea țăranilor din primul război mondial, deși avea interminabile pl ocese cu niște țărani cărora le furase pământurile prin abilități juridice, ca să-și lărgască moșiile; cununa, ca Maria Mareșal Antonescu și ca doctorul Lupu, pe toți țăranii care trăiau în concubinaj în perimetrul satelor pe care le stăpânea, nu era petrecăreț, dar îi plăcea să stea în fruntea meselor și să se lase fotografiat ca nun mare. Se știa despre el că apărea în stânga regelui la slujbele cele mari de la Patriarhie, că scria articole de fond moralizatoare, dar făcea chefuri cu maici la mănăstiri. Înființase revista *Ortodoxia română*, dar înjura birjărește. Își dăduse fiica după un bănățean rapace, care în 1944, la fuga lui și a familiei cu un tren încărcat de

covoare, îl lăsase sărac lipit pământului într-o gară din Elveția și se opri cu fi-sa și cu-averea aruncată în grabă în trenul special tocmai în Portugalia. Dar acum, toate acele triste, pentru el, întâmplări ale viitorului nu avuseseră încă loc și domnul Stelian Popescu îl întrebase pe Armand Sachelarie:

— Fii mai explicit, domnule Sachelarie, și spune-mi despre ce e vorba.

— E vorba despre fostul ministru Iamandy. L-ați cunoscut... Familia: văduva, copiii, în sfârșit, trebuie să plătească o sumă foarte mare ca despăgubiri. Asta înseamnă să fie decavați. Și nu este singurul caz. Cunoașteți.

— Da. Cunos.

— Se fac presiuni asupra domnului ministru Tismana și probabil și asupra altor miniștri ca să-l înduplece pe Mareșal. Domnul ministru Tismana s-a gândit că sunteți patronul celui mai mare ziar. Până și Mareșalul vă ascultă. Ce să vă mai reamintesc, că ați răsturnat guverne, că ați dat peste cap miniștri...

Fața de podgorean a domnului Stelian Popescu se roși vizibil. „E sensibil la complimente”, gândi Dănașu.

— Așadar, ce-ar trebui să fac eu pentru ministrul dumată, care, fie vorba între noi, ar fi putut să-mi spună direct lucrurile astea? Ne-am văzut acum cinci zile la Legația Venezuelei...

— A, să știți că este o chestie absolut recentisimă și foarte presantă, altfel cu siguranță că domnia-sa v-ar fi rugat personal. O chestiune de zile. Sentința executorie se va da chiar săptămâna aceasta.

— Mă rog, mă rog... La chestiune!

Își scosese o mică tabacheră de argint, reteză cu un *coupe-papier* o *Mărășească* în fața lui, aprinzând-o cu o rapiditate care-l ului pe secretar.

— Domnul ministru Tismana se gândea că poate nu dumneavoastră, evident, dar un publicist de seamă, unul mai cu nume, ar putea publica, dacă nu un articol de fond, un *cursiv* la pagina trei, în care, cu subtilitate, să se arate

că, sigur, bine se face recuperându-se unele averi strânse repede și prin rapt, dar că mai există cazuri în care oameni de bună-credință pot să dovedească că au dobândit ceea ce au prin mijloace cinstite, servindu-și țara.

— Și dumneata crezi că Iamandy ăsta intră în categoria celor de care vorbești? făcu ritos domnul Stelian Popescu, aruncând un fum albastru, puturos spre tavan. Era un șnapan, ca toți miniștrii. Sub o glazură democratică se ascundea un *pickpocket*. În sfârșit, dar înțeleg despre ce este vorba, nu suntem sfinți niciunul dintre noi, asigură-l pe domnul Ionescu-Tismana că în două zile articolul va apărea.

Se auzi o bătaie în ușă și secretara făcu loc puștiului care adusese dejunul de *la Capșa*. Doi chelneri în smocking 69

purtau tăvile cu farfuriile acoperite dibaci, peste care se așternuseră șervete apretate.

— Pune-le acolo pe masa aia! îi îndemnă domnul Stelian Popescu. Cafele ați adus?

— Se poate? se miră unul din cei doi ciocli, tânăr, imberb, țeapăn, cu aerul slugilor de casă mare.

— Nu vrei să servești? Mie mi-e o foame de lup.

— Cu plăcere, primi Armand, în timp ce domnul Stelian Popescu făcea semn secretarei să aibă grijă de cei ce-i aduseseră prânzul.

Odată rămași singuri, directorul ziarului *Universul* privi cu poftă platoul de argint pe care fuseseră aliniată farfuriile în care se aflau *consommé aux profiterolles*, aburind în două boluri de porțelan, iepure cu ciuperci, *gigot de mouton aux chips*, plus două cafele braziliene care emanau un miros suav.

— Ia, te rog, nu te uita, pentru că sunt în stare să mănânc tot.

Sorbi țărănește supa, ignorând mica lingură de argint a casei *Capsa*, pe urmă, cu ochii pofticioși, își alese o bucată de friptură, pe care o devoră fără un cuvânt. În final, fără să se jeneze de privirea surprinsă a celui alt, șterse cu un miez de pâine sosul de pe marginea farfuriei

și când termină de curățat și dinții sănătoși cu o scobitoare de argint pe care o purta în buzunarul de sus al vestei, una din acele celebre *curedents* care se purta într-un fel de teacă de fildeș, luă ceașca de cafea încă fierbinte și-i spuse, la rândul său, lui Armand Sachelarie:

— În revanșă, vreau să-l rog și eu ceva pe ministrul dumitale... Nu e un secret că sunt într-un proces de lungă durată cu țăranii de la Cărbunești, niște tipi rapaci, de la care am cumpărat o pădure și pe care ei doresc să le-o plătesc încă o dată, ceea ce eu nu înțeleg s-o fac în ruptul capului. Animale, dragă. Mie să-mi facă una ca asta, care știi bine că i-am cununat, i-am botezat, și uite-i... Așa că, dacă domnul ministru Tismana ar putea să vorbească cu ministrul Justiției, mă înțelegi... am fi chit. Dar n-ai mâncat nimic, dragul meu. Nu-mi închipui că la ministerul de Externe, în afară de doi pișcoți și o șampanie borșită, v-a dat altceva. Mareșalul a tăiat bugetul la jumătate. Suntem într-un regim de austeritate. Mai puține recepții.

70 mai puține petreceri. Uite, în ziarul de mâine trebuie să anunțăm că, de mâine chiar, restaurantele vor fi închise la ora 23.

Capul, numai bucle încrețite cu fierul, al secretarei se ivi iar pe ușă:

— Ridicați, vă rog, receptorul! Cabinetul domnului - Mareșal la telefon.

Armand înțelese că trebuie să-l lase singur pe domnul Stelian Popescu, ceea ce și făcu, strângându-i în grabă mâna.

Se urcă în mașina sa, un *Citroën*, pe care ministrul i-o pusese la dispoziție de la angajarea sa, demară scurt, oprindu-se tocmai în apropierea cimitirului Bellu, unde abandonă mașina, încuind-o, după care se urcă în tramvaiul 20. În capătul șoselei Giurgiului căută cu privirea strada Tăpșanului, pe care se afla un depozit de var. Era aproape trei după-amiază și niciun client nu se afla în curtea depozitului. Bătu într-un geam pe care scria *Birou* și cel dinăuntru îl recunosc.

— Poftiți pe-aici, zise el, și-l lăsă să treacă într-o

încăpere igrasioasă, încărcată cu lăzi.

Mirosea a carbid, a var nestins și în aer plutea un praf nevăzut care te făcea să tușești. Colonelul îi făcu semn să se așeze pe o ladă:

— Vezi să nu te murdărești.

— În chestiunea aceea, care e situația? Așa cum v-am înștiințat azi de dimineață la telefon, omul nostru sosește mâine seară. Cu siguranță că Tismana mă va trimite să-l întâmpin. El n-o să binevoiască să se deplaseze pentru atâta lucru.

— Bineînțeles, te vei preface că ești nerăbdător să-l revezi, dar imediat ce-l vei recunoaște, dacă va mai fi cazul, înseamnă că trebuie să dispari. El n-are cum să te știe, pentru că asemănarea cu adevăratul Armand nu-l poate izbi de la început în mulțimea de pe peroane. Vreau să-ți spun că dacă-l vei vedea coborând din tren, va trebui să înțelegi că acțiunea noastră n-a reușit și atunci știi noua ta adresă. Te dai la fund și o să primești dispoziții.

— Și dacă... întrebă Armand.

— Dacă... vii acasă și spui că nu înțelegi de ce n-a sosit. Restul ne privește pe noi. S-a-nțeles?

— S-a-nțeles. Cred că asta e tot. Pot să plec?

— La revedere și mult calm. Nu trebuie să înțeleagă nimeni că întâlnirea cu Arghirescu te-ar neliniști. 71

— E ceea ce fac de mai bine de o săptămână.

Își strânseseră mâinile și, peste 20 de minute, coborî din tramvaiul 20, își regăsi *Citroën-ul*. În care se urcă și porni cu toată viteza spre cartierul Jianu. La cinci terminase de «rezolvat corespondența zilei pentru ministru, vorbi cu el de două ori la telefon, îl pusese la curent cu întrevederea pe care o avusese cu directorul ziarului *Universul*, adăugând că între timp cabinetul Mareșalului îl chemase la telefon. „Asta e interesant de știut”, spusese. Ior-cu-Tismana în pâlnia telefonului. „Și cum mai arăta fostul ministru al Justiției și dizidentul liberal?” „Cum să arate? Prosper, avea poftă de mâncare, s-a cam supărat că m-ați trimis pe mine și că n-ați vorbit dumneavoastră cu el”. „Las' că-i trece lui. Nu ți-a cerut

ceva în schimb?" „Ba bine că nu. V-a rugat să-i puneți o pilă la confratele dumneavoastră de la Justiție în procesul cu țărani”. „A, da, trebuia să mă aștept. Armand, fi drăguț, eu poate am să întârzii puțin deseară, ai tu grijă de tot ce trebuie pentru recepția pe care a organizat-o Evelyne. Să nu lipsească ceva. Inspectează pe mortul ăla de Șerbănică, să fie proaspete icrele și șampania frapată. Vin niște suedezi, nemți, mă rog, tot tacâmul. M-am săturat până-n gât, dar n-am ce face. Fă-le conversație, spune-le anecdote, fă ca rața, nu te învăț eu pe tine cum să te descurci”. „S-a-nțeles, domnule ministru, nicio grijă”.

Pe la cinci și jumătate urcase la el în odaie, se bărbierise încă o dată, luase un duș. Marcela, subreta, îi dădea târcoale. Bătuse la ușă, cum avea obiceiul, să-l întrebe dacă nu vreo cafea. „Nu, mulțumesc. N-am nevoie de nimic”. Ea îl privise cu vechiul reproș și se îndepărtase. Fusese angajată în urmă cu șase luni. Ciudat că până acum nevasta ministrului nu o dăduse afară, pentru că în trei gni, de când ședea în casa lor, fete de genul acesta nu întârziiau prea mult în casa Tismana. Dar mai era vreme pentru asta. „Într-o dimineață o să se scoale ea cu fața la cearșaf și o să mă scape de Marcela asta, care e cam insistentă. Numai să nu fie adusă de domnul Tismana, că atunci se schimbă treaba”. Printr-o înțelegere tacită, cei doi soți nu-și refuzau nimic*. Se mai certau cu discreție, el îi surprinsese de câteva ori, dar se făcuse că n-a auzit nimic și se eclipsase discret și rapid. Se sfâșiau în tăcere, ca în orice căsnicie veche, în care reproșurile, împăcările, 72 acuzațiile erau ceva firesc și eșuau, toate, într-o complicitate prelungită. Domnul Tismana se făcea că nu observă asiduitățile profesorului de scrimă care venea de două ori pe săptămână să-i dea lecții și ignora ambiguitatea relațiilor dintre soția lui și fostul boxer Bob Harvey, care câștigase în '32 o centură de argint la campionatele de la Havana. Și încă lucrurile, în ce o privea pe Evelyne, nu se opreau aici. Mai era un tânăr tenisma» care se afirmase la New York: Margulius, un băiat suplu, numai mușchi și nerv, cu care doamna ministru avea lungi

colocvii după seturile de la *Tenis-Club*, cum putea fi trecut tot în socoteala ei un medic psihiatru, în vârstă, de o urâtenie înspăimântătoare, libidinos, amator de confesiuni foarte intime, pe care le obținea de la clientele sale în timpul consultațiilor. Ciudat lucru, pe Evelyne a fascinau ori oamenii foarte frumoși și sportivi, cum erau scrimeurul și tenismanul, ori tipii foarte inteligenți, dar urâți. Nu lipsise o atenție foarte insistentă și asupra lui. Mult timp glumise pe seama camaraderiei sale, suspectă din punct de vedere feminin. Se tutuiseră din prima zi de când se întâlniseră, ca niște rude ce erau. Evelyne avea un fel foarte direct de a se purta cu bărbații, dar, sub familiaritatea pe care o acorda tuturor, se ascundeau ierarhii. Dacă îi plăcea un bărbat, îl silea pe acesta ori să fugă, ori să rămână cu ea, fără multe mofturi. Cu unii era foarte bună prietenă, probabil vechi iubiți pe care nu-i mai ura, abandonați de ea, văzându-i rar și depănând amintiri cu o detașare ce trăda foarte bine natura vechilor lor relații. Ministrul Tismana întreba, fără să țină seama de curiozitatea celor din jur, când surprindea asemenea conversații: „Dar voi de când sunteți așa buni prieteni? u Abila femeie știa să găsească replica cea mai bună și-l îndepărta de locul primejdiei, ducându-l către alte grupuri. Pe el, pe Armand, îl abordase direct. Într-o dimineață, când urcase pe neașteptate în odaia pe care o ocupa la mansardă. îl găsisese sub duș. Nu bătuse la ușă. îl strigase, ca să-și semnaleze prezența. „Hello, Armand, sunt, aici! Să nu te sperii, dacă ești dezbrăcat, nu te jena, sunt mătușa ta doar. *Issus de la meme* soucheâși făcuse o socoteală simplă; încă de la intrarea în această casă știuse că n-o să poată evita ceea ce nu se întâmplă decât peste trei săptămâni, în cu totul alte împrejurări. Nu putea să riște. Era trimis aici ca să rămână, nu să fie alungat de hachițele acestei doamne care l-ar fi, urât dacă ar fi fost 73 refuzată. Sigur că nu i-ar fi reproșat nimeni nimic, din cauza aceasta era necăsătorit. Evelyne nu era dezagreabilă, dimpotrivă, dar asta era partea murdară a misiunii lui și nu te scutea nimeni de ea. N-avea prejudecăți și a invoca înrudirea, atât

de neadevărată în realitate, cu nevasta ministrului, părea o copilărie. O luase pe altă coardă. Evelyne măsură odăița destul de cochetă, aflată chiar sub acoperișul donjonului. Crengile unui castan bătrân zgâriau acoperișul de ardezie, dând senzația celor din încăpere că afară plouă mereu. Cele două geamuri erau deschise spre vasta peluză pe care Râul juca *cricket* în grădină cu fratele său. Îi auzeau amândoi vocea puțin afectată, puțin franțuzită: „Te-am ras, Puiule, am o precizie astăzi...” își trăsese la iuțea ceva pe el și ea îi privise pieptul musculos, ars de soare. „Nu arăți rău, văcarule!” După care își aruncase o cămașă deasupra și o rugase. „Fii, te rog, drăguță și întoarce-te!” „Ce pudoare! Și cu creolele alea tot așa te-ai purtat?” „Adică, ce vrei să spui?” „Tot așa de absent cum te porți cu mine?” „Evelyne, n-am să fac caz de faptul că sunt fiul surorii tale, dar gândește-te la situația în care mă aflu. N-aș zice că-mi displaci, dar nu sunt atât de cinic cum ești tu. Și, pe urmă, bărbatu-tău m-ar da afară cu picioare în spate dacă ar simți că e ceva între noi. Sunt un om fără nicio situație. Dacă voi fi alungat, nimeni nu-mi va mai întinde o mână”. Evelyne izbucnise într-un râs șfichiuitor: „*Caramba*, așa se zice în limba văcarilor voștri!” Se apropiase de el și-i pusese mâna pe ceafă, mângâindu-i ușor părul blond și cărlionțat. „Să te cred că ești un mucos, că n-ai trăit cu niște doamne de pe la Buenos Aires pe unde ai fost?” „Ba bine că nu, Evelyne, dar nu erau...” Vrusese să spună *mătuși*, cuvântul însă nu se potrivea deloc cu situația în care se aflau. „Să cred că în cele câteva luni de când ai venit în București n-ai contactat nicio legătură, ceva? Nu-ți interzic, bineînțeles, dar vreau să-ți spun că asta nu prezintă nicio importanță pentru mine. Sau ai predilecții ancilare? Te-oi fi încurcat cu vreo subretă de-a mea, pentru că nu îndrăznesc să cred că ai coborât până la bucătărese”. Pentru un om crescut nu în frica lui Dumnezeu, dar după niște principii morale destul de rigide pe care nu i le impusese nimeni, dar le respecta, disprețul față de toate al acestei doamne care nu ținea seama nici de ipotetica ru 74 denie și în general de nimic, trădând o

amoralitate nefrânată, îl îngrozea. Trăise în tinerețe în mediile curate, muncitorești, unde familia era un lucru sfânt; dar de la prezența lui în casa lui Ionescu-Tismana înțelesese foarte limpede că ceea ce știa el despre oamenii bogați, și nu atât bogați, fiindcă poți să fii și bogat cumsecade, s-au mai văzut din aceștia, dar aparținând unei anumite clase ale cărei limite nu se știe dacă erau noblețea din acte, vechimea sau, pur și simplu, averile acumulate, ei, oamenii aceștia, aparținând unei clase, era limpede, nu aveau niciun scrupul, nicio lege, nu se conduceau decât după mentalitatea lor. În cele câteva luni de când se afla în casa ministrului acesta se purtase cu el politicos, dar rece, sugerând o distanță de care trebuia să țină seama. E adevărat că se înrudeau, dar el, Armand, eră mai întâi secretarul ministrului și pe urmă nepotul nevesti-st. Odată cu vremea care trecea, această răceală programatică pe care i-o arăta Tismana se transforma în ușoare tatonări. Ministrul *îi lua pulsul*, îl întreba unele lucruri din afara obligațiilor lui de serviciu și devenea primejdios să ajungă la intimități cu Tismana, dar și mai primejdios ar fi fost să nu-i inspire încredere. Fuseseră lunile cele mai neplăcute, dar le trecuse cu bine. Bărbatul Evelyni nu era un tip scortșos, nu făcea caz de gradul său social, mai târziu avea să-l cunoască și în alte ipostaze, dar acel timp încă nu venise. Buna lui creștere îi împrumuta un aer distrat și politicos, nu ridica niciodată tonul, stăpânea arta persuadării, știa să sugereze celorlalți că i-ar face plăcere să obțină cutare lucru. Asta putea să-l facă pe oricine îndatoritor, dacă nu era un mitocan sau rău intenționat, așa că relațiile dintre ei purtaseră, de la început, amprenta nu a unei amicitii care se născuse mai târziu, ci a unei prețurii reciproce tacite, exprimate prin mici gesturi din partea ministrului sau prin gratificații trecute subtil (Tismana, ca orice individ din clasa lui, credea că banii înlesnesc totul: tocesc susceptibilitățile, creează devotamente imediate și inițiative. Era umilitor să primești bacșiș, dar încă o dată își spunea Dănacul, alias Armand Sachelarie, asta era altă față a părții murdare a misiunii

sale.)

În după-amiaza aceea scăpase de insistențele Evelynnei printr-o pură întâmplare. Era o zi frumoasă de septembrie, ministrul și cu fratele său continuau partida lor de *cricket*. Se auzeau micile strigăte de satisfacție ale lui Raul, sau mormăitul înciudat al lui Tismana. Soarele se rostogolea spre amurg luminând toată peluza imensă de gazon englezesc, făcând ca iarba să pară albastră, sclipind ușor de bruma apei cu care fusese stropită mai devreme de grădinar. Ministrul luneca ori de câte ori își potrivea crosa. Râul purta o șapcă de jocheu cu un cozoroc mare, alb, ochelari de soare și un șort, pentru că ziua de septembrie era foarte călduroasă, cum e toată luna aceasta în București. Domnul Ionescu-Tismana începuse partida în costumul său de *bourrette* alb, cu capul acoperit de o jbălărie de pai, cu panglică gri. După câteva schimburi de mingi, ministrul lepădase haina și pălăria, aruncându-le pe un șezlong din apropiere. Rămăsese într-o cămașă albă, de mătase chinezească și se ștergea, din când în când, cu batista pe frunte. Era nervos că Râul juca mai bine ca el. Nu-i plăcea să piardă niciodată, nici măcar în această partidă amicală. Ca din întâmplare, Armand se apropiase de una din ferestrele deschise, privind la cei doi. Evelynne îi apăsă cu sânii spatele, uitându-și mâna în ceafa lui. Bătu o rafală de vânt și geamul, mișcat brusc, sclipi o secundă în soare. Ministrul îl zări ridicând privirile spre fereastra donjonului. Pe Evelynne n-o văzuse sau nu se mirase că erau împreună. Strigase de-acolo, de jos, ridicând croșa: „Hei! Armand, nu cobori să faci o partidă? w Evelynne se smulse de lângă el și-i spusese, trântind ușa: „Idiotule!” Dar șansa din ziua aceasta nu se mai repetase decât peste câteva săptămâni. De atunci, relațiile lor, aparent, erau aceleași. Dar cu obișnuitul simț de posesiune al unor femei care nu au o plăcere mai mare decât de a exercita un imperialism amoros unde și când se poate, ea făcuse din legătura lor un joc primejdios. I-o reproșa ori de câte ori avea ocazie: „Evelynne, e o monstruozitate ceea ce facem, te rog să mă crezi.⁶⁴ „*Mais c'est justement ça que faime*

eperdument..." „Tu es dingo, toi!" Ar fi fost amuzant dacă el ar fi fost un om care să fi făcut din acest amor, ce nu intrase în programul inițial, un sport sau ceva de soiul ăsta, numai că Armand puneă în joc tocmai scopul pentru care fusese introdus în casa ministrului. Și cu asta nu era joacă. Într-o împrejurare îi explicase Colonelului, pe ocolite, că rolul său întrecea limitele stabilite. Acela, discret, înțelegător, nu fără o oarecare îngrijorare, îi spusese: „Dra76 gul *meu*, contez pe inteligența ta, descurcă-te!"

Și se descurcase, dacă se poate numi așa o-viață pe care îți impui s-o suporti neavând altă ieșire. Ceea ce era mai prost în spatele acestor lucruri era faptul că, în cercurile ministrului Tismana, începuse să se vorbească despre legătura lor. Și să nu se fi întâmplat nimic între ei, comentariile n-ar fi lipsit, pentru că doamna Tismana avea reputația pe care o avea: nu a unei femei ușoare, pentru că aceste legături, din care ea nu făcea un secret prea mare, păreau firești la mentalitatea celor în mijlocul cărora trăia, cât a unei femei de lume. Nu era singura doamnă care avea curtezani, *sigisbei*, cum le plăcea doamnelor să le spună, prin acest cuvânt înțelegându-se orice: de la tânăr care îți face cumpărăturile cele mai delicate pentru că tu nu ai. timp, cum ar fi parfumurile sau un metraj găsit numai într-un anumit loc, oricare trece zilnic pe la bijutier pentru a se interesa dacă acela a primit vreun lucru deosebit și ajungând până la alte versiuni, cum ar fi, fost aceea de șofer, de partener la tenis sau la *cricket*. Ei, oamenii din această societate, făceau din cinismul lor un adevărat stil de viață. Se cunoștea, de pildă, cum un șef al guvernului, prin '38 sau '39 (fapt care a fost relatat de către un romancier într-o carte a sa, mai târziu, prin anii '57), îi reproșase în gura mare, spre stupefacția celor care îi înconjurau, secretarului său: „Ascultă, Scarlat dragă, tu de ce nu te mai ocupi de nevastă-mea? Că eu n-o mai... de mult".

Acum stătea întins pe o canapeluță și fuma. Afară începuse să ningă, o ninsoare mărunță, care bătea

geamurile. Aici, mai sus, sub acoperișul donjonului, zgomotele iernii erau mai vii. Se ridicase de câteva ori, privise peluza acoperită de un omăt proaspăt, sfâșiat de luminile spectrale, rare, ale felinarelor camuflate. Într-o jumătate de ceas, invitații trebuiau să sosească. Din oglindă îi surâse un tip îngândurat, marcat de o neplăcută preocupare interioară. Despre melancolia lui nesupravegheată, Evelyne spunea că tucmai asta îi plăcea cel mai mult la el. „Armand, ești un tip ascuns. Mi-e frică de tine câteodată”. „Ai citit prea multe romane, draga mea”, îi răspunsese ca-ntr-o piesă de teatru. Desigur, simțea că n-o iubește, că ceea ce făcea era un fel de a o tolera și acesta era un lucru pe care ea, la mentalitatea ei, care spunea că i se cuvine totul, nu-l putea suferi. Câteodată, rămânând rigidă lângă el (se vedeau rar în mica lui cămăruță de sus, de sub donjonul casei Tismana, în zilele când servitorii aveau ziua lor de odihnă – asta era luna – dar nu totdeauna, și cel mai des într-un apartament al unei prietene de-a ei, aflat în strada Știrbey, de unde el venea să o conducă până acasă cu *Citroën*-ul, în zilele aglomerate de treburi), fumând *Chesterfield*-uri cu tutun ușor, care umpleau încăperea cu un fum verde, îi spunea cu cinismul său binecunoscut: „Armand, să nu crezi că sportul ăsta pe care-l facem din când în când intră în salariul tău de secretar”. Nu voia să afirme că își făcuse pomană cu el așa cum îți faci cu o rudă îndepărtată, la urma urmelor străină, angajându-l mâna dreaptă a soțului său (probabil că dacă ar fi avut o înfățișare mai puțin agreabilă i-ar fi oferit cine știe ce sinecură la vreun minister sau la vreun ziar de categoria a doua, lucru ce se obișnuia cu toate rudele celor sus-puși; da, dar tocmai chestiunea aceasta probabil că hotărâse, și încă atât de ușor, angajarea lui ca secretar al lui Tismana), Ceea ce spusese însemna ceva mai neplăcut: voia să lase să se înțeleagă că depinde de ea în orice moment și că a-i crea o cât de mică indispoziție însemna că riscă să fie îndepărtat din această casă. De altfel, el și mersese pe cartea asta, care îi și convenea. Puțin dispreț din partea femeii ar fi

alterat pasiunea care s-ar fi putut naște față de el. La vârsta ei, femeile făceau urât. Putea să se întâmple un lucru și mai primejdios decât acela de a fi concediat: ministrul Tismana, el / însuși un *coureur* neobosit, să nu suporte ca lumea să îl discute în spate. Dar temerile dispăruseră una câte una. El se pare că dădea o importanță prea mare acestei legături. Într-adevăr, Evejyne făcea puțin caz din faptul de-a conversa cu maseurul sau cu psihanalistul acela cu priviri bestiale, libidinos și care vorbea trivial la reuniuni cu doamnele „spunându-le că în felul acesta le silește să-și dezvăluie libidoul. Ce mai contau profesorul de scrimătenismanul și ceilalți pe care el nu-i cunoscuse și, poate „cei pe care nu-i cunoștea nici acum, pentru că Evelynneera capabilă de orice, nu refuza nimic, plăcerea era singurul lucru pe care și-l datora sieși.

Se ridică și începu să se îmbrace. Cămăși bune, cumpărate la micuțele magazine clandestine cu mărfuri italienești, stofă englezească, în cupoane de trei metri pe care le găsea la un depozit special, destinat miniștrilor, 78 corpului diplomatic, pantofi ultimul strigăt aduși de

Italo-Româna, ciorapi aleși cu grijă, numai împreună cu Evelynne (asta era slăbiciunea ei, să târguie amanților ciorapi și cravate, pentru că și cravatele astea pe care le purta Armand erau alese de ea). Fusesse inventată și o croitoreasă care îi croia cămășile: doamna Cristodulo, care ținea un mic magazin pe lângă biserica Sfântul Iosif. Pierdea foarte mult timp cu toate ocupațiile lui mondene, proba la domnul Munteanu, croitorul regelui Mihai, care n-avea firmă, dar ținea închiriate două încăperi sub scara Teatrului Național. Pe urmă, alt croitor pentru pardesie, niciodată un croitor de haine pentru tăiatul unui pardesiu. Domnul Munteanu, de pildă, se servea de un specialist pentru pantaloni, un ovrei care nu mai avea dreptul să lucreze cu autorizație, domnul Goldenberg, care îi îmbrăcase și pe Malaxa, și pe Auschnit, și pe mulți miniștri, pe vremea lui Carol al II-lea. În sfârșit cizmarul

casei Tismana îi făcea pantofi de comandă, pentru că pantofii italieni erau buni numai pentru ștrapaț, pantofi sport de dimineață, cu boturi pătrate și talpa de plută sau de cristal, cum purtau și femeile, după moda „ortopedică din timpul războiului, dar la recepții trebuia să încalțe pantofi negri de lac, cu vârfuri ascuțite, sau din *chevreau* adus clandestin din Spania sau din Italia; toate astea erau detalii ale unei vieți pe care nu o dorise, dar în care intrase și trebuia să-i facă față.

Își pusese cravata, o cravată *gris-perle*, cămașă albă la un costum făcut din stofă *gris-fer*, care îi îmbrăca bine umerii și-i sublinia alura sportivă; sigur că el nu știa să poarte hainele cu nonșalanța lui Ionescu-Tismana, care nu se supraveghea, cum o făcea el. Și cu asta încă trebuia să lupte. Privindu-se din nou în oglindă, își aminti de mica încăpere a vărăriei în care-l văzuse pe Colonel și surâse: „Ce ciudat lucru! Pentru unii, găuri de șoareci, locuri sordide într-o lume mizerabilă, înfometată, și pentru el – acest travesti strălucitor, cu reuniuni mondene, cu galeria asta de tipi care nu se întâlneau, cum crezuse el multă vreme, pentru a se distra sau pentru a mânca, ci pentru a pune la cale afaceri care de care mai murdare, eludind legea și născând pe neașteptate averi ce nu puteau fi calculate”. Mareșalul lupta cu o corupție veche, dar sub el se naștea o corupție nouă. În timp ce tribunalele judecau pe foștii demnitari, actualii miniștri își aranjau, pe tabla nevăzută de șah a acestor ani, pionii 79

lor: depuneri de bani în străinătate, achiziționarea de pietre prețioase sau de imobile pe nume de rude îndepărtate sau de frați, în sfârșit, tradiționala mașinărie a relațiilor, a corupției, care funcționa din plin și acum. În toată această faună, un singur tip îl interesa: Râul, fratele ministrului. Tipul era unul din acei ratați superiori, atât de frecvenți în societatea românească, începându-și cariera ca băiat de bani-gata la Paris, tocând jumătate din averea bătrânului Tismana, care deținuse la sfârșitul veacului trecut păduri, mori, vii, foarte multe hectare de pământ arabil. Acesta îi pregătise pe cei doi băieți. ai săi să fie

ministeriabili, dar iată că dintre cei doi numai cel mai mic, Puiu, mai stăpânit, mai calculat, mai rece în relațiile lui cu oamenii, reușise. Celălalt, după zece ani de Paris, se întorsese acasă, ocupând un post de consilier. Râul nu șezuse multă vreme nicăieri. Îi venea foarte greu să se obișnuiască cu un program rigid de lucru. Întârzia, încurca actele, nu răspundea la comenzi, nu avea docilitatea și serviabilitatea altora. După moartea părintelui lor, când bătrâna doamnă Tismana preluase frânele familiei, Râul fusese chemat la ordine de către această femeie care timp de cincizeci de ani nu făcuse altceva decât să se ascundă în umbra bătrânului șef de familie. I se amintise acestui *enfant prodigue*, care trecuse totuși de vârsta primei tinereți, că ar fi vremea să coboare cu picioarele pe pământ și să facă ceva serios. Sigur că autoritatea maternă nu se instaurase atât de rapid în familia lor și că Râul crezuse că este toana unei femei în vârstă, care se vede deodată luând locul unui bătrân *pater familias*, dar fosta boieroaică Varvara Slătineanu, din familia Slătinenilor, cu o răceală și cu un calcul neașteptat, îl pusese pe Râul într-o situație imposibilă, încheind, prin avocații ei, un teribil act de donație prin care, ca moștenitoare a răposatului Tismana, lăsa după moarte toată averea fiului cel mic. Multă vreme, așa cum aflate Armand, de când se găsea în această casă, de la apropiatii familiei și chiar de la Evelyn, Râul nu realizase că era un om sărac, că se afla la cheremul fratelui său. Sigur că o părticică din imensa avere, pe care o mai împrăștiase el însuși după putință, îi revenea, dar asta nu însemna nimic pentru un tip cheltuitor, pus pe petrecere, nedispus să dea socoteală cuiva de ceea ce face. O oarecare șansă se ivise și pentru Râul într-un mod neașteptat. Charmeur, bun de gură, totdeauna cu o anecdotă pe buze, vorbind câteva limbi străine cu ușurință, amic al tuturor miniștrilor, dar nefăcând parte din nicio partidă, băutor de forță, dar care nu fusese văzut beat niciodată, curtezan neobosit al femeilor, intrase mai întâi în intimitatea reginei Maria și, cu simțul lui special de orientare, după 8 iunie 1930, la

reîntoarcerea regelui Carol al II-lea în țară, se îndreptase rapid sub aripa noului monarh. Secretar al regelui era Puiu Dumitrescu, o canalie perfectă, care avea nevoie de un instrument de talia lui Raul. Acesta nu făcea niciun secret din viața lui și fusese cu adevărat o șansă că la fuga lui Carol al II-lea și a acoliților săi, în scurta domnie a legionarilor, nu fusese curățat de către aceștia, cum se întâmplase cu alții: miniștri, oameni de afaceri sau pur și simplu nevinovați. Fratele lui Ionescu-Tismana nu era ceea ce se numește în mod curent o eminență cenușie, pentru că regele, ca orice tip tare, nu avea nevoie de mulți confidenți. Afacerile cele mai încurcate i le rezolva acel Puiu Dumitrescu sau prefectul Gavrilă Marinescu, care terminase prin a fi împușcat la Jilava, în 1940. Nici firea lui mușcătoare, deschisă, nu convenea celor mai apropiați regelui, dar aceștia se serveau de el. Suveranul, așa cum se știe, era un priapic, nu alegea femeile, culcându-se cu unele din speța cea mai joasă, clientela bordelurilor se „crete sau pur și simplu a caselor de toleranță, dacă nu cu cuconet subțire, unde prezența împovărătoare a unui soț sau a unui amant *en titre* crea încurcături aproape insurmontabile, pe care sceleratul secretar regal le rezolva cu ajutorul câtorva amici, între care se număra și Răul. Timp de zece ani, fratele ministrului Tismana trăise în intimitatea acestor trepăduși cu rang, suportând să tacă și să nu facă vreo indiscreție, fiindcă asta l-ar fi pierdut. E lucrul care explică salvarea sa la momentul când mâna răzbuunătoare a cămășilor verzi lichidase ceea ce mai rămăsese în România din această camarilă. Odată cu fuga regelui și a Lupeascăi, o uitare îngăduitoare începuse să-l înconjoare pe acest om, silindu-l la o viață retrasă, dar nu atât de retrasă cât ar fi putut să bănuiască cineva, întrucât era nelipsit. de la recepțiile fratelui său, ministrul. Sigur că nu mai avea trecerea de altă dată, că nu mai era cumpărat cu sume foarte mari de către naivii care îl știau intim al lui Puiu Dumitrescu și deci în apropierea regelui, când promitea la zece inși că le va rezolva încurcate afaceri, luându-le 81

Înainte sume mari și restituindu-le, culmea, fiindcă folosea o metodă veche și eficace: din zece angajamente, unul se realiza prin forța lucrurilor și atunci îi convenea să ramburseze restul sumelor celor fără șansă. Să fi fost mai chibzuit, ar fi făcut avere, dar nu ăsta era genul său. Puțin câte puțin, și ca urmare a vieții pe care o dusesse, Răul se declasa. O decrepitudine strălucită puneă stăpânire pe el; avea iradierea mucegaiului. Încă se cunoșteau aventuri cu strălucite femei, încă fratele lui trebuia să achite uriașe împrumuturi pe care le contracta în numele familiei. Bătrâna doamnă Tismana murise înainte de a rezolva încurcata succesiune dintre cei doi frați, așa încât o ură nedisimulată îl stăpânea pe acesta în relațiile lui cu ministrul. Certurile teribile de demult încetaseră; acum Răul avea puțin peste 60 de ani și înțelegea că procesele deschise și mereu amânate, pe care le intentase fratelui său, nu aveau nicio șansă de câștig. Trebuia să se mulțumească cu situația de tolerat, să-l toace cât putea pe ministru și să lichideze, cât mai avea de trăit, ceea ce îi mai aparținea. Asta nu-i slăbea cu nimic alergia pe care o făcea de câte ori se întâlneau. Demnitarul, cu aerul său satisfăcut, încărcat totdeauna de treburi și răspunderi, reușind să supraviețuiască câtorva grivernări, trecând dintr-o barcă într-alta, cum spunea el, cu abilitate, și asta fiindcă se mulțumise numai cu posturi de mâna a doua, îi stârnea o ură violentă lui Raul. În clipele lui de luciditate, imagina răzbunări infernale, nu lipsiseră împrejurări în care îl vânduse aflând lucruri de care știau numai cei din familie și pe urmă lăudându-se în fața celui păgubit că el este autorul. Îl iritau lingușirile celor din preajma ministrului, acel apelativ care-i jignea urechile: *Excelență* în sus; *Excelență* în jos; *Domnul ministru e acasă? Domnul ministru primește?*... Aparițiile în ziare, în compania persoanelor oficiale, a suveranilor și, mai încoace, a Mareșalului, această viață care i se furase, cum spunea el după patru pahare de *Courvoisier*, făcuseră din el un înrăit, un tip acru, ce-și ascundea invidia și dorința de răzbunare prin glumele cinice ce amuzau pe toată lumea.

Către el își îndreptase Armand Sachelarie, de la început, atenția. I se părea că este singurul cu care poate face o alianță în această casă, dar subiectul părea reticent. Un zid de gheață îi despărțea. Contactul cu Râul fusese brusc și umilitor.

82 „Ia te uită, Armand. Ce nume, ca-n Maupassant! Fiul canaliei de Sachelarie! Îl mai ții minte pe tatăl tău? Se pare că erai puști când a lăsat-o pe teopoldina văduvă. Ce cacealma și asta! Din așternutul reginei Maria, direct la Buenos Aires! Și barim să fi fost un vânător de fuste cum era canadianul acela, Boyle, sau ca Barbu Știrbey. O nimicătură, cu ochi grecești, ce cânta din ghitară ca frizerii, cu asta a făcut-o praf pe matroana noastră care nici ea nu alegea, că nu avea timp. Și tu?... Ia să te privesc?” Îl măsurase ca pe un animal curios, probabil că făcea confruntarea cu vechile fotografii sau cu cele mai noi trimise de Leopoldina din Argentina. Rezultatele nu păreau prea mulțumitoare. Și interogatoriul continuase necruțător, sec: „Ce știi să faci, ce-ai studiat, ce-ți place» cu ce-ai de gând să te ocupi în onorabila noastră familie? tt Repertoriul lui era scurt și incolor. Fiu uitat de o mamă petrecăreață, fără tată de la cinci ani, lepădat într-un *raricii*, între guvernante și profesoare de limbi străine, iubind cail și... în sfârșit, toată pagina aceea de roman foileton pe care fusese silit s-o învețe pe dinafară. Dar Râul era mai subtil. Desigur, n-avea nicio bănuială ca să-l suspecteze de ce fusese plantat în casa Tismana. Îl jena mai mult prezența unui străin între ei, care și așa i se părea că sunt prea mulți. Cu instinctul său de vechi curtean trăit în preajma unor oameni lacomi și însetați de plăceri, cum emu regele și regina, își dăduse seama din primul moment că Evelyne îl va reține pe lângă ministru și tocmai lucrul ăsta nu-i convenea deloc. Nu-l cunoștea pe noul sosit în casa lor, nu știa ce veleități are, acrit cum era la vârstă la care se afla, îi bănuia pe toți tinerii de a ascunde, în fiecare, un Julien Sorel. Or, în această casă, atât cât mai putea, el trebuia să troneze chiar de pe scaunul său de clown, de unde trăgea încurcate ițe,

storcând de la soția ministrului bani bunișori, pentru a-i acoperi infidelitățile pe care le știa, sau numai pentru a-i cumpăra tăcerea. Sigur că numai faptul că era fratele ministrului, îi mai împingea pe naivi în plasa lui, pe unii dintre aceștia chiar reușise să-i servească în unele ocazii, presând asupra apropiaților fratelui său, fără ca acesta să știe. Armand îl tratase, de la început, cu o politețe nu slugarnică, pentru că pe astfel de oameni, dacă îi tratezi așa, devii robul lor. Nu-l iritase, dar nici nu încercase să-i lase impresia că vrea să-i câștige bunăvoința. Râul înțelesese că avea de-a face cu un încăpățânat, silit să se apere, pentru că nu-i ră83

mânea altă perspectivă, dar care l-ar putea izbi vreodată, când i-ar veni bine. Din principiu, ura pe toată lumea și avea motive și mai întemeiate să-l lovească pe acest intrus. Dar Armand ținea garda închisă. Fusesse foarte greu să reziste mai ales curiozității lui. Râul făcea un ocol mare, dar sigur. Strângea în jurul lui un cerc precis de deducții. Colonelul îi recomandase să vorbească foarte puțin despre cei din Paris și numai despre oamenii care îi știau vag identitatea și preocupările. Pentru că astfel, printr-o indiscreție, printr-o scrisoare sau vreo aluzie, s-ar fi aflat destul de ușor că așa-zisul Armand Sachelarie nu este decât Vasile Dănacul, luptător în brigăzile internaționale din Spania din armata republicană. Până la un punct, povestea aceasta putea să-i dea o oarecare siguranță. Râul trăise în Parisul anilor 1920, probabil că în acei ani se împrietenise cu Puiu Dumitrescu care suferise exilul cu regele Carol. Exista deci un decalaj de peste zece ani care îl favoriza pe Armand, dar prudența era cea mai bună armă în acest caz. Vremea trecuse și între secretarul ministrului și fratele acestuia nu se produsese acea apropiere pe care Armand sconta. Se vedeau întâmplător în această casă imensă, în care fiecare își făcea programul său, luau mese comune cu totul întâmplător, într-o surdă ostilitate, tolerându-se cu o îngăduință ce le devenise obicei. Din prudență, Armand nu mai insistase. Lăsa lucrurile să se desfășoare în voia lor. Dar o enervare surdă

Îl stăpânea, pentru că-i venise foarte greu să se obișnuiască a fi atâta vreme o armă cu care nu se trage, sau se va trage numai la timpul potrivit. Și iată că, deodată, această săptămână și mai ales aceste ultime zile îl treziseră la realitatea primejdiei în care trăia.

Ninsoarea șfichiuitoare de-afară lovind insistent, cu grăunțe de gheață, geamurile, precum și farurile camuflate, emanând o lumină albastră și scurtă pe alea parcului, îl readuseră la realitate: soseau primii invitați, trebuia să coboare. Se mai privi o dată în oglindă, își potrivi cravata și încercă să găsească acel zâmbet formal, cu care îi întâmpina totdeauna pe acești falși amici. Poate era ultima lui noapte aici, nimic nu-i garanta că în 48 de ore nu va trebui să-și schimbe domiciliul, așteptând să primească o altă însărcinare din partea partidului, lucru ce nu l-ar fi scutit de senzația de eșec, care-l stăpânise toată 84 ziua.

Pe domnul Ionescu-Tismana îl plectiseau reuniunile organizate de către Evelyne. Era un om de societate, dar atâția ani de uzură, de conversație încărcată, de amabilități inutile începuseră să-l roadă. Sigur că asta făcea parte din ocupațiile lui: mai afla lucruri interesante, cu aceste ocazii se făceau schimburi de informații *donnant-donnant* după o lege nescrisă, pe care o respectau cu toții. Diplomați ai țărilor neangajate furnizau cele mai interesante știri, erau cutia de rezonanță a vieții internaționale, prin ei se aranjau schimburi de prizonieri, sau scoaterea din lagăre a unor tipuri mai importanți. Se vindeau și se cumpărau relații prețioase pentru serviciile secrete, ambasadere sau legațiile ofereau mai puțină siguranță de când se știa că nemții folosesc microfoane secrete portative. Erau invenții recente, încă neperfecționate, dar care dădeau unele rezultate. O suspiciune generală domnea în această lume, care, abilă, inteligentă, voia să cumpere mai mult decât să vândă, deși lucrul nu era atât de lesnicios. Generali făcând pe economiștii, șefi ai serviciilor de logistică jucând rolul de șoferi sau de valeți, bune doamne, soții de colonei sau de

secretari de legatie, cu urechea atentă la cele mai mici zvonuri, culegând cele mai anodine amănunte din viața intimă a celor de care erau interesate, strecurându-le ca printr-o mătase fină, triindu-le, punându-le cap la cap și trăgând concluziile, telegrafind, după un cifru secret, sau în telegrame convenționale, capetelor lor de fir, acolo unde se strângeau toate ațele acestor rețele ce se tatonau, se suspectau și se vindeau unele pe altele, iată ocupația de bază a acestor doamne și domni, care, cel puțin de trei ori pe săptămână, se vedeau în saloane aurite, jucându-și rolul cu câte un pahar de șampanie în mână, glumind sau citind vorbele de spirit ale marilor scriitori ai lumii, făcându-și curte unul altuia, cu acea încântare stereotipă pe fețe, care spunea: „Iată-mă* ăsta sunt, știi ce fac, apără-te, parează, faceți jocurile, domnilor și doamnelor!”

La toate încâlcitele și nedeslușitele lucruri se gândea ministrul, coborând într-un lift silențios ca un coșciug, care îl căra de la etajul zece al blocului *Adriatica*, în holul pardosit cu marmură albă și neagră. „Cum ajung acasă trebuie să mă spăl pe mâini cu săpun, iar miros a parfum. Și doar am rugat-o pe Mariejeanne să țină seama de asta, ce dracu’, are de-a face tot cu o femeie, nu se menajează deloc una pe alta, dacă ar putea, și-ar scoate ochii. Se știu, se văd în societate, se salută, schimbă vorbe amabile una cu alta, dar dacă s-ar întâlni într-un loc intim, cu mine de față, s-ar strânge de gât”. Își aminti de trupul ei subțire, musculos, de ochii aceia verzi, iscoditori, de gura lacomă și de dantura ei perfectă, de casca de păr care, îi acoperea urechile, lăsându-i ceafa descoperită, de obscenitățile pe care i le spunea în ureche și apoi de anxietatea care urma. Ciudata condiție a bărbatului! Sosea obosit, lacom, ca un hamal care vine de la lucru și-și caută nevasta în pat, dar se reținea, știa că această grabă nu-i place femeii. Era un fel de scriitoare, colabora la un *magazin* pentru femei: scurte nuvele sau așa ceva, în genul ilustrat mai târziu, prin anii cincizeci, de doamna Françoise Sagan. Nu nuvele nebuloase sau romanele Hortensiei Papadat-Bengescu, cu complicatele ei personaje ce se introspectau la infinit, ci

poveștile scurte ale unor fete eliberate de prejudecăți¹, trăind într-o societate fără identitate, o societate inventată, nefixată ca loc geografic. Știa perfect că nu ieșise din țară, că dusesse o viață foarte retrasă; două căsătorii banale, una cu un judecător de la Focșani care fusese brutal și neînțelegător, pe urmă cu un actor ratat, prea bețiv pentru a rezista acelei vieți de provincie în care se dădeau câte trei premiere pe lună din lipsă de spectatori și trebuia să învețe mereu un rol nou; un bărbat de 35 de ani, ciudat de frumos, nu în sensul frumuseții acceptate în acei ani de război, când se mergea pe tipul Fosco Giacchetti sau Tyrone Power, nu, nu tipul acesta, ușor dulceag sau de o falsă bărbăție, ci un bărbat deșirat, cu ochi mieroși, șiret ca o pisică, cu un suflet abisal, aducând mereu cu el acasă o ceată de prieteni, femei și bărbați, cu care pierdea nopțile chinuind-o, pentru că pe vremea aceea avea o slujbă, era secretara celui mai mare avocat din Focșani, trebuia să bată ziua întreagă la mașină procese-verbale, declarații extrase din hotărâri, apeluri și pe la prânz simțea că-i plesnește capul, nedormită cum era, pentru că actorul avea o înclinare cabotină de a se lăsa adulat de șleahta de admiratori pe care îi căra la ea în casă. Le recita în zori versuri de Arghezi și Lucian Blaga, Baudelaire sau Valéry. Atunci, actorul acela se spiritualiza pe neașteptate, beția 86 îi dădea o demonie ciudată. Își alcătuia un glas sepulcral, de fapt, cum îi mărturisise lui Tismana, cu asta o dăduse gata, cu acel glas irepetabil, plin de nuanțe, funebru, strecurând în auditoriu o groază ca în fața morții. În câteva luni o terminase. Făcuse o nevroză gravă, încercase să se sinucidă de două ori și nu reușise, încercări între care el declarase că-și va reteza beregata cu briciul dacă o va mai vedea atât de nefericită. În sfârșit, un accident provocat de beția lui pusese capăt unei existențe complicate, stupide ca un coșmar. Îi trebuiseră vreo doi ani ca să uite, o rudă o chemase la București, dăduse peste un om foarte cumsecade, căruia îi povestise toate acestea, și el o îndemnase să scrie. Cu primul caiet se dusesse la un cunoscut scriitor, un tip de

gangster tuberculos, care voise mai întâi s-o siluiască în biroul ziarului al cărui patron era și, pe urmă, o sfătuisese să rupă tot și să se apuce de altceva. Dezamăgită, renunțase la mesștia de scriitoare, reintrase în viața tribunalelor ca dactilografă mai întâi și pe urmă fusese cerută în căsătorie de un judecător, dar refuzase. Ideea de a se apuca de scris revenise pe neașteptate, când intrase într-un cerc de așa-ziși oameni subțiri; îngrozită la început de certurile dintre ei, fu repede fermecată de inteligența lor sclipitoare care îi împrumutase, în curând, și ei, cinismul lor. Erau câțiva scenografi și câțiva actori, un compozitor și un sculptor, cu femeile lor, care făceau pe soțiile de ochii lumii. Unul dintre ei, un tip gras, leneș, scabros, având crize mistice, care desena decoruri pentru teatrul Eugeniei Zaharia din Pasajul Mic, se ocupase de ea câteva săptămâni. Îi tăiasse părul, o învățase să se depileze, îi desenase și-i croise singur rochiile, o sfătuisese de unde să-și cumpere centurile de piele și sandalele cu ținte *à la italienne*, dându-i o înfățișare sofisticată de femeie-vampă, gen '29, cu *fume-cigarette*, coliere de perle și pantofi negri cu barete deasupra gleznei. Cu puțină belladonă aplicată peste pupilele frumoșilor ei ochi verzi realizase ultimul detaliu care făcuse din ea una din cele mai interesante femei ale Bucureștilor: cu un aer vag, sau cu acea lipsă de privire, ca a orbilor. Pe urmă, cum mărturisea cu plăcere, dusesese o viață agreabilă. Lui Ionescu-Tismana i-o semnalase Mizdrache, care știuse să-i alcătuiască și o biografie convenabilă pentru ministru, afirmând lucruri neadevărate: că ar aparține unei bune familii din provincie, ruinate de crizele succesive, că avea un tată magistrat și alte chestiuni de felul acesta, care fac impresie. Ea, care era de fapt fata unui diriginte de poștă și a unei casnice oarecare. Dar prozele acelea scurte cu fete lipsite de prejudecăți, trăind în Honolulu sau într-un Paris închipuit, copiat din cărți, fragmente vechi din poemele recitate de actorul cabotin cu care trăise câțiva ani, frecventarea acelei lumi amestecate și bizare, toate la un loc făcuseră din această Mariejeanne un personaj interesant.

Liftul ajunsese jos, era lucrul cel mai neplăcut: ieșirea dintr-un loc străin și eventualitatea de a se întâlni cu cineva cunoscut îl oripila pe ministru, dar n-avea ce face. În asemenea ocazii comanda telefonic un taxi, care-l aștepta la intrare. Noroc că afară cernea o ninsoare mărunță, șfichiuitoare. S-ar fi plimbat puțin prin aerul tăios, care-i făcea bine, dar întârziase destul. Era aproape opt și jumătate, ministru-ministru, dar nu se cuvenea ca, tocmai el, să întârzie de la reuniunea aceea*. Desigur, suedezii și nemții aceia aveau să sosească către rele nouă, dar se grăbeau ceilalți: Necșeștii, Calomfirescu, madam Vătămanu, generalul Dobrescu cu nevasta, Frânculeștii, și ăștia ar fi început să facă bancuri tâmpite pe seama lui, numai ca să audă Evelyne.

Într-un sfert de oră ajunsese acasă. Servitorii măturaseră aleea de la intrare, lanterna de sub pergola de sticlă arunca o rozetă mov pe asfaltul de-abia curățat. Venise pe jos, concediind, la 100 de metri de casă, taxiul. Avea să se scuze că avusese o zi grea și că preferase să străbată drumul de la Ministerul de Externe per pedes, ca să se mai limpezească puțin la cap. Unde mai pui că dispărea și parfumul insistent al Mariejeannei. Își lăsă paltonul și pălăria în mâinile valetului Anton, care îl salută scurt.

— A sosit lumea?

Acela răspunse sec, după obiceiul cu care Evelyne își deprinsese slugile:

— Domnul Calomfirescu și generalul Dobrescu, cu soția.

— Bine, bine.

Se privi în mica oglindă de cristal și-și cercetă tufele de păr rămase în jurul urechilor, pe care le mângâie cu un gest mașinal. obrazul i se înroșise de ger, buzele erau vinete, încă simțea mușcăturile femeii. „Ar trebui totuși să mă apuc să fumez pipă”. Prin ușa masivă se auzeau ritmurile unui *chimmy* pe disc, plăcerea Evelynei care era gata oricând să danseze cu cineva, dar cu oamenii din seara asta avea să flirteze mai puțin, dacă nu l-o fi invitat,

fără să-l anunțe, pe profesorul de scrimă sau pe tenismanul acela. Intră salutând vag grupul strâns în jurul unei mese ovale, pe caf-e se găseau platouri cu gustări și pahare amestecate, în care se afla *Martini*, alb și negru, rom cubanez (în sonde cu picior) și vin greu, negru, de Porto, în cupe de baccarat. Vastul salon al casei vechilor Slătineni, casă ridicată la 1856, cu încăperile ei înalte, cu ferestre în ogive, dând spre curtea interioară; cu ușile împodobite cu ghirlande aurite și cu casolete, triglife și bucranii arbitrare, după moda aceluși timp, cu tavanul bine bucsit, în mijlocul căruia se afla o rozetă, și ea aurită; cu urne cu ghirlande de trandafiri falși, cu parchetul frecat bine cu encaustique acolo unde covoarele lăsau să se vadă câte-o dungă și câteva piese rococo, burtoase, cu încrustații metalice, cu minere și schilduri sofisticate, mereu schimbate de neobosita sete de reînnoire a nevesti-sii, strălucea de lumini. O sărută pe Evelyne, care, îmbrăcată într-o rochie neagră de seară, cu umerii dezgoliți, retezată de o centură metalică, foarte fin cizelată, de un auriu palid și cu părul strâns bine la spate, cu nelipsita panglică de la gât, a cărei culoare se schimba mereu, ascunzându-i primele riduri ale acelei părți delicate a trupului, panglică împodobită cu o camee, îl amușină ca un câine de vânătoare șoptindu-i rapid, fără să atragă atenția celorlalți:

— Te-am rugat doar să nu mai treci pe la damă. Ar fi trebuit să faci un duș înainte de-a intra în salon.

Ministrul o părăsi fără nicio explicație și strânse mâna primilor invitați: Calomfirescu, siluetă dură de rugbist american, tuns scurt, perie, după moda nemțească, într-un costum impecabil, de culoarea castanei coapte, industriaș, amestecat în afacerea cazematelor, dar scăpat cu bine, cu soția, o doamnă cu un cap ca o pară, cu părul alb, purtând un smarald cu demnitatea pe care ți-o dă o asemenea bijuterie, întinzându-i o mână flască numai oase și alături generalul Dobrescu, jovial, scund, botos, în costum civil, prost croit, probabil la regiment, ca să facă economie; ăsta avea reputația de om zgârcit, simțindu-se mai bine în cizme decât în pantofii cu vârfuri ascuțite care-

l strângeau, evident, de nepurtați ce erau. Lângă el se afla o femeie cu ochi basedovieni, cu umeri largi, ca o salcie pletoasă, parcă ocrotind pe rotofeiul ei soț, și ea încărcată de inele și cu un colier ce scliffea albăstrui la gât. Într-un colț, învăluindu-se într-o absență ostentativă, frate-său Râul îi făcu un semn care putea să-nsemne orice: „Sunt aici, fac ceva pe reuniunea voastră, am venit să vă beau coniacul, pe mine să nu contați, că mă doare-n cot de viața voastră mondenă”, sau cam așa ceva, în limbajul lui pitoresc. Armand îi spunea ceva doamnei Dobrescu, care râdea zguduindu-se ca bătută de vânt. Generalul îl flancă repede pe ministru, plasându-i în stilul său cazon câteva complimente:

— Salut Tinerimea română! Sănătos, sănătos, coane Puiule, ca un cheson de tun!

— Sănătos, pe dracu'. Nu vezi că am albit de tot pe la tâmples?!

— Las'.că știu eu... Ești ca prazul... Alb la cap, verde știi dumneata unde...

Ionescu-Tismana nu gusta astfel de glume, dar nu arăta niciodată că nu le înțelege. Valetul Anton făcea loc grupului suedezo-german: un domn în vârstă, cu aerul regelui Gustav la 60 de ani, adică alură sportivă, dreaptă, păr alb, bine întreținut, strălucind ca o aureolă de sfânt, însoțit de o doamnă fină, mărunță, ștearsă, fără nicio bijuterie pe mâini sau la gât, într-o rochie de *tweed* ca un sac, după moda timpului, până la genunchi, dezvelind picioarele ciolănoase în care încălțase pantofi de fason bărbătesc, ca niște labe de gâscă. Erau urmați de maiorul von Braun și de Gerda Hoffmann (ceea ce îl surprinse pe ministru, pentru că el se aștepta la două personaje noi); maiorul făcu prezentările:

— Doamna Eva și domnul Thor Erikson.

— *Es freut mich sehr...* spuneau pe rând suedezii.

Vorbeau amândoi o germană curentă, dar Ionescu-Tismana se descurca mai bine în englezește:

— *Vm very glad to meet you*, după care le explică că în România existau obiceiuri care puteau să li se pară

curioase și-i conduse direct spre masa pe care se aflau gustările: icre negre, batog, stridii așezate între bucăți de lămâie tăiate subțire de tot. Evelyne, care o îmbrățișase prima pe doamna Eva Erikson, o conduse la ceilalți musafiri. Soțul ei o urmă prezentându-se scurt, pe urmă grupurile se împărțiră rapid, pentru că se ivise familia Necșești, urmată de madam Vătămanu, aceasta din urmă, o femeie bătoasă, îmbătrânită frumos, aflată la o vârstă incertă, cu un păr *cendre*, cu o privire pătrunzătoare, vorbind repede, răstit, ca și când ar fi interogată pe toți cei din jur, aruncându-le complimente, invective sau familiarități, după gradul de cunoștință, apucând din mers un pahar cu *Martini* și ciugulind o felie de lămâie din bolul în care se mai găseau ananas și bucăți de gheață, fără să se servească de cleștele de argint, pur și simplu, luând cu două degete felia de lămâie și aruncând-o în paharul ei, renunțând să mai strângă mâna la toți și făcând un semn general și circular. Armand o abordă imediat, fiind singură, angajând o conversație banală. Doamna doctor Vătămanu era slăbiciunea lui Raul, care-i făcea semne disperate, fără să se ridice în picioare, nepoliticos cum era, arătându-i un scaun aragonez ce se potrivea ca pumnul pe ochi, cum zicea fratele ministrului, cu ornamentația clasică a salonului, dar astea erau gusturile Evelynei care, la obiectiile lui Raul, răspundea că Parisul e plin de mobilă eteroclită, pentru că așa lansaseră moda ebeniștii, modă care se maria cu singurele mobile ce completau acest trio bizar din salonul vechii case a Slătinenilor, un bufet churiguerresc, cu ornamentație redondantă și cu un scaun, imitație după scaunele desenate de Antonio Gaudi pentru casa *Calvet* din Barcelona, de o manieră macabră, ale cărui brațe sugerau oasele unui schelet.

— Ce faci, scumpe Răul?

— Mă beau! *J'attends la resurrection, grâce a tes médicaments.*

— Nu-ți face nicio iluzie. Institutul meu de geriatrie se află abia în faza experimentală. Săptămâna asta mi-au murit doi. Să vezi ce scandal vor face ziarele... Vor crede

că i-am otrăvit, dar bătrânii au fost lacomi, au luat mai multe medicamente decât trebuia. S-au plictisit să se simtă decrepiți. Lumea crede că eu îi pun să se dea peste cap și ei redevin tineri.

Armand îi privea. Fratele ministrului purta un costum lejer de stradă, croit dintr-o stofă de culoare incertă. „Bun pentru toate anotimpurile și pentru toate orele”, spunea el. Era dintr-o lână fără moarte, care nu se mototolea, nu păruse niciodată nouă, dar nu îmbătrânea. Ședea picior peste picior, era ostentativ nepolitic, nu se ridica când îi era prezentat cineva chiar dacă era vorba de o femeie, bărbaților le întindea rar mâna și atunci le arunca parcă în palmă un pește mort. Trei degete reci, scheletice, afumate de tutun, lustruite ca abanosul, semănând câteodată, 91

la lumina lumânărilor (Evelyn avea mania de a servi masa la lumina lumânărilor), cu niște fluieri de os. Nesuferit, cu o față marcată de oboseală, de nopți nedormite, cu un tic al ochiului stâng ce clipea pe neașteptate, surprinzându-te dacă nu-l cunoșteai, pentru că avea aerul de a te face complice cu el la cine știe ce ticăloșii. Purta cravate italienești de mătase, în culori strigătoare și cămăși colorate, ceea ce era scandalos pentru epoca aceea, când numai albul domnea în lumea lor de diplomați.

Odată plantată doamna Vătămanu lângă fratele ministrului, Armand făcu un tur pe la toți invitații, se interesă dacă doamna Gerda Hoffmann, pe care atunci o cunoscuse și care-l fixa cu o curiozitate rece, era servită, sau dacă voia să bea altceva decât vinul de Porto „se adresă maiorului von Braun cu o întrebare care ar fi putut să-l enerveze pe acesta din urmă, dar asta și urmărea Armand. „Cum v-ați simțit la Varșovia? w (Și privise insistent mâna stângă, pe care maiorul o avea vârâtă într-o mânășă de piele neagră, amintire a unui atentat în capitala Poloniei.) Blond, cu un cap uscat, cu ochii albaștri lucind de inteligență, vii, scormonitori, omul Gestapoului îi răspunsese sec, în germană: „Bine, bine, războiul a mers bine!” pe urmă trecuse la domnul Calomfirescu, care se

lupta cu stridiile, povestind generalului Dobrescu câte ceva despre greutățile pe care le întâmpină un industriaș. Pe ușă se iviseră și Frânculeștii, pe care-i întâmpină Evelyne; el, director al unui muzeu de mai bine de cincisprezece ani, de meserie biolog, sugând din această sinecură, nepăsător la evenimentele anilor care treceau, uitat de cei care-l plantaseră acolo; ea, buna prietenă a doamnei Mareșal Antonescu, președintă a Societății de Cruce Roșie, mereu plecând pe la congrese în Germania și Italia. Muțenia absentă a soțului, timorat de nu știe ce afacere întunecată a trecutului său, era compensată de volubilitatea președintei Crucii Roșii, care numai *când nu* dormea nu pleda pentru răniții ei.

Domnul Ionescu-Tismana îl trase discret de-o parte pe Armand și-i șopti, în timp ce supraveghea cu o privire distrată, amabilă, salonul:

— Armand, fii, te rog, atent cu doamna Hoffmann. Este o persoană care ar putea să ne intereseze foarte mult.

— Da? Credeți?

92 - Altă dată am să-ți spun mai multe despre ea.

— Bine, am înțeles, domnule ministru.

— Și mai trage și cu ochiul la Râul, să nu se îmbete prea devreme. Știi ce-i iese pe gură când întrece măsura.

Valetul Anton pregătea într-un alt colț al salonului al doilea rând de apetitive și băuturi, în fracul lui cu lampasurile aurii, rigid ca un profesor universitar, absentându-se din fața celorlalți, preocupat să nu greșească cu ceva în așezarea micilor coșulețe de flori care alternau cu vasele și tacâmurile de argint, cu o ureche atentă spre telefonul din vestibul și comandând-o, tăcut, pe subreta Marcela, prin scurte semne mute cu degetele înmănușate, făcând totdeauna o bună impresie invitaților casei Tismana. Râul glumea răutăcios despre el: „Dacă Evelyne nu ține câini, pentru că are oroare de miros, în schimb și-a adus în casă un caraghios bătrân prezentând avantajul de a nu lătra și de a nu face pipi pe covoare. Pe deasupra, mai lasă și impresia de casă mare, ceea ce nu e de disprețuit nici chiar de către niște vechi membri ai

familiei Slătineanu". Armand făcuse un ocol studiat al salonului, îl împinsese pe generalul Dobrescu în fața directorului muzeului Antipa și cei doi angajară o discuție despre războiul din Răsărit, subiect ce-i convenea foarte mult militarului, care luptase într-o brigadă de cavalerie la Odessa și acum ardea gazul, cum zicea el, în termeni cazoni, la Marele Cartier General. Mai turnă un pahar domnului Popescu-Necșești, moșier de viță veche, bătând 70, fără să arate, mare amator de mese bune, băutor domnesc, având pasiunea de a cununa și boteza, ca și Stelian Popescu, pe țăranii din comunele pe care le stăpânea. Doamna Necșești, mai tânără cu 40 de ani decât el, a patra lui soție (două înmormântate, a treia internată la Bălăceanca în urmă cu cinci ani), o ființă brună, lipicioasă, cu un păr lung, bine întreținut, de un negru electric, nu atât frumoasă, cât interesantă, cu o siluetă fusiformă ca a statuilor de mai târziu ale lui Giacometti, mare amatoare de partide de pocher, suferind de o melancolie intensivă „mereu frecventând ghicitoarele din București, niște țișănci care îi dădeau în cafea sau în cărți, în lungi ședințe plătite gras, urmărită de ideea că va muri într-un accident de mașină sau de avion, nefăcând altceva decât să cuture magazinele și bazarele în căutare de lucruri rare, nefericită din naștere, nevindecată de o tristețe pe care nici măcar o ședere de câțiva ani în Malaesia, cu un prim soț, mort de cancer la 35 de ani, de profesiune arheolog, nu o vindecase.

Armand o evita pentru că era agresiv provocatoare, ca orice femeie la treizeci de ani, care are un soț de șaptezeci. Doamna Necșești apăruse în urmă cu un an și jumătate în casa Tismana, imediat după căsătoria ei cu moșierul și acediuul asupra J tânărului secretar al ministrului începuse abia de vreo/ două luni, când nu mai puțin tânăra doamnă crezuse că se încheiase termenul de fidelitate datorat amabilului soț, aflat la o vârstă critică. În sfârșit, după un lung detour, Armand ajunsese în fața Gerdei Hoffmann, căreia îi oferi încă un pahar de Porto, ciocnind cu ea și arătându-i o curiozitate nedisimulată. O întrebase

la început dacă vorbește franțuzește, dar ea prefera să vorbească românește, precizând de la început că trăise la Sibiu mulți ani, că plecase pe urmă în Germania, intrând în timpul războiului în serviciile Reichului, și cam atât. Încheiase cu un surâs care îi stătea foarte bine. Era desigur prietena lui von Braun, nu exista nicio îndoială. Armand aruncă o privire către maior și încercă să și-i imagineze alături pe cei doi. Femeia îi mărturisi că abia se acomodau cu România, făcuseră schi la Poiana Brașov, localitate pe care o găsea foarte frumoasă și pe care o știa de mult, în sfârșit, reușiră să închege una din acele convorbiri de tatonare atât de obișnuite în cercurile acestea.

— Și dumneata? îl întrebase.

El îi povestise pe scurt că era, de fapt, un străin, poate mai străin decât ea în această țară; se născuse în Argentina ca fiu al unei familii de români care trăiseră acolo, dar că se simțea foarte bine în casa ministrului. Evelynne se apropiase de ei și-l apucase posesiv de braț pe Armand.

— Cum vă simțiți? întrebase gazda. Muzica asta nu vă enervează?

Doamna Gerda Hoffmann protestase, angajând imediat o convorbire despre frumoasa mobilă pe care o vedea în casă, interesându-se de unde o cumpărase și soția lui Tismana, fericită că se găsea cineva care să nu râdă de alegerile pe care le făcea, se oferise s-o conducă în magazinele de mobilă din pasajul *Vilacros* sau *Macca*, unde putea să găsească, evident nu totdeauna, ci la ocazii, piesele cele mai interesante. Armand le lăsa singurecu gân³⁴ dul de a reveni lângă doamna Hoffmann; aduse doamnei doctor Vătămanu încă un pahar cu *Martini*. Valetul Anton trecea cu o tavă pe la fiecare, solicitând atenție și recomandând, cu privirile, tartinele proaspete aduse de subreta Marcela.

Râul, aflat la al patrulea *Cdurvoisier*, ajunsese la punctul cel mai interesant al amintirilor sale despre casa regală.

— Iubita mea doctoriță, puteți să-l înjurați pe Carol al II-lea, dar era o persoană. Asta când era mic, că eu l-am mai apucat, îi dădea picioare în fund, să mă scuzați „prințului Nicolae. Ala de-aia nici n-a domnit cât a fost fugit frate-său la Londra; de frica lui.

— Râul, mi-ai mai povestit chestia asta cu prințul Nicolae.

— A, iertați-mă! Atunci să vă povestesc ceva cu *Miss România* și *Miss Univers*... Pe-asta o știți?... Cum s-a-ntors în țară nebunul, tâlharul de Vaida-Voevod, care era ministru de Interne ca frate-meu...

— Dar domnul Tismana nu e ministru de Interne, e doar secretar de Stat...

— Mă rog... A organizat, cu sprijinul revistei *Realitatea Ilustrată*, concursul pentru alegerea lui *Miss România*, la care a invitat și pe *Miss Univers*, pe domnișoara List Goldarbeiter. Asta era una făcută bine, moartea lui, știți dumneavoastră că și Madam Lupescu tot așa era. Ei, și una, alta, *Miss Univers* a plecat până la urmă cu Salvarea înapoi la ea acasă. Dar s-o iau mai bine pe rând... Sub pretextul că se pierde cultul pentru frumos, cum scria reclama revistei *Realitatea Ilustrată*, s-a organizat concursul pentru *Miss România*, lucru obișnuit la alții, dar cam exotic la noi... *dans un pays eminentement agricole*... În fond, așa cum știm cu toții, aceste concursuri nu erau decât prilejuri pentru recrutarea de prietene ale Majestății Sale. Deci, cam prin martie, sub patronajul domnului Vaida-Voevod și președinția domnului Tzigara-Samurcaș, s-a alcătuit un juriu, format din Alexandrina Cantacuzino și domnul Teodorescu-Sion, inspector la Muzeul Artelor, doctorul Graur... îl știi pe doctorul Graur?

— Cum să nu? răspunse doamna Vătămanu, potrivit-și mai bine monoculul... Deputatul...

— Exact... N. Batzaria, fost ministru, ăla care scrie basme pentru copii sub numele de Moș Nae... Ei, și cum spuneam, a fost înghesuială mare, treizeci și șapte de concurente, fiecare având pe cineva în spate, că știi cum e la chestii de-astea, uite, mi-aduc aminte ca acum, deși au

trecut mai bine de zece ani, au venit din Câmpulung Muscel, din Iași, din Galați, din Cluj, din Sibiu... A... era una Tinela Stavrache din Crai o va... Să-ți spun drept, doamnă Vătămanu, îmi plăcea și *Miss Banat*, domnișoara Elling Kate, cum nu aș fi renunțat nici la cea din Satu-Mare. După o deliberare de o oră, juriul a declarat-o aleasă pe domnișoara Magda Demetrascu, o frumusețe brună, de 17 ani, care a leșinat când a auzit vestea. În aclamațiile publicului, *Miss România* a plecat într-o mașină împodobită cu flori până la Palatul Artelor, însoțită de o mulțime entuziastă. După terminarea concursului, *Miss Univers*, care îi înmânase diploma și cupa, împreună cu domnișoara Demetrascu au fost invitate de către Carol al II-lea, la Peleş. Domnișoara Magda Demetrascu a venit însoțită de maică-sa și s-au întors toate trei de-acolo cu Salvarea.

— Dar spui grozăvii, Râul dragă, și pe urmă, nu uita, ai fost un fel de consilier la curte, nu e elegant să povestești intimități...

Râul îl luă ca martor pe Armand:

— Ascultă, Armand, spune tu dacă doamna doctor Vătămanu nu-i nebună - Ce fel de intimități sunt astea din moment ce au intrat în domeniul public? S-a scris despre ele în ziar, s-au publicat cărți... Unii au făcut avere de pe urma aventurilor amoroase ale lui Carol al II-lea.

— Da, dar e de *mauvais gout* să le etalezi, Râul, și cu orice prilej. Nu e o reuniune la care să nu amintești ce făcea acel destrăbălat de rege, la el acasă, în definitiv.

— Scumpa mea, decă te plictisesc, să știi că am și alte povești, despre cine vrei, despre Argetoianu, despre Maniu... A, pe căcăciosul de la Bădăcin să ți-l fac eu pe pânză. Asta purta ciorapi de mătase, zicea lumea că merge cu posteriorul înainte, în sfârșit, sigur să nu sunt treburi pentru o feministă ca dumneata, care umbli cu geamul în ochi și ți-ai pus în cap să ne faci să trăim o sută de ani, ceea ce pe mine unul nu mă interesează. În ce mă privește, am făcut tot ce-am putut ca să-mi scurtez viața, dar n-am reușit. Să mă folosesc de pistol, de frânghig, asta fac

dactilografele lui Puiu. Armand, fii amabil

96 și mai umple-mi paharul ăsta, pentru că nu suport să-l văd gol. Îmi merge prost după aia. Apropo, ai o țigară bună? Dacă nu, tapeaz-o discret pe Evelyne.

Secretarul ministrului profită de acest apel și aduse un pachet de *Chesterfield*, lăsându-l pe o mică consolă de marmură din apropiere. După care îi părăsi, întârziind numai câteva secunde lângă generalul Dobrescu și domnul Calomfirescu, care se așezaseră pe o *cassapanca* din mijlocul salonului, discutând despre noile achiziții ale muzeului Antipa: un mamut adus de la Copenhaga și niște păsări din Melanezia. O scurtă privire îi spuse că, în curând, Evelyne o va părăsi pe doamna Gerda Hoffmann, care se așezase pe un *escabeau* și căuta cu disperare o scrumieră. Armand i-o aduse rapid, legând conversația întreruptă:

— Așadar, doamnă Hoffmann...

— Așadar, domnule... (Nu-i reținuse numele.)

— Armand Sachelarie.

— Așadar, domnule Armand Sachelarie, oare ești curios să știi cum îmi petrec timpul?

— Dacă nu fac o indiscreție...

— Vizite în muzee, când nu sunt la birou, unde am de rezolvat foarte multe acte... patinaj, pe urmă acasă, sunt fotografie amatoare... Apropo, ai un chip foarte interesant pentru film, ochii puțin asimetrici, dar asta se corectează prin unghiul de filmare. Casa UF A caută juniprimi pe care să-i lanseze. Nu te-ar interesa...

Era o invitație și Armand marșă:

— Cum să nu?

— Atunci... și-i întinse o carte de vizită... îmi dai un telefon la numărul ăsta și stabilim când să ne vedem. Am un atelier în strada Londra, te vei simți foarte bine acolo. Facem un set de fotografii, eu lucrez pentru revista *Signal*. Câteodată mi se publică și câte o copertă. Poate ai noroc. Ori ești legat de meseria dumatăle?

— A, nu, n-aș vrea să-l părăsesc pe ministrul meu, dar cred că nu s-ar supăra dacă aș face o carieră pe linia

asta. *Prosit!*

Ciocni și o privi cu acea atenție, nu provocatoare, nu nerușinată, a bărbatilor binecrescuți, care nu vor să facă din asta o agresiune, ci un compliment mut, intens, dar din care nu lipsea admirația.

— *Prosit!*

7 - Incognito

Avea un păr blond, p! șt? nat, cu nuanțe violacee, probabil că sub opera coaforul ai se afla acel fir blond decolorat, anodin, al tuturor nemțoaicelor, dar buclele rare care îi încadrau fața cu pomeții ascuțiți o aranjau; gura, tăiată subțire, trădând o răutate dezmințită de privirile deschise ale ochilor căprui, bătând într-un verzui palid, ca apa de mare la țarm. Degete lungi (probabil cântase la pian în tinerețe sau mai cânta), un trup de sportivă, strâns într-o rochie de recepție, croită cu multă sobrietate, totuși punând în valoare formele unei femei de treizeci de ani, obișnuită cu o viață aspră, cu apa rece, cu schiatul și probabil cu concursurile de tir (asta se vedea după umerii aproape bărbătești). Un produs al noului Reich, femeia-soldat oare mărșăluiește, e oratoare și trage cu pușca. Nu părea o persoană banală, un produs de serie, una din acele ființe pe care războiul o ispitea pentru că-i oferea posibilități să-și schimbe viața. Trebuia să întrebe ce-i cu ea, de unde vine... începuse să-l intereseze într-un alt mod decât acela pe care i-l destinase ministrul său. Măcar dacă era pus să afle lucruri interesante și secrete să le afle din toate părțile. Bănuia ce face această doamnă Hoffmann la Ambasada Germaniei, dar uniforma maiorului von Braun vorbea mai bine decât ceea ce ar fi putut afla de la ea. Cele două litere negre de pe guler erau destul de grăitoare pentru un om care se trezea pe neașteptate cu unul dintre cei împotriva cărora lupta, în felul lui, ascuns aici, în casa unui ministru, în așteptarea ordinelor pe care avea să le primească vreodată. Desigur, cei trei ani pe -, trecuți în preajma lui Tismana nu fuseseră inutili și unele informații confidențiale ajunseseră unde trebuie. Dar ele, aceste informații, aveau importanța pe care el, Dănacul, ar fi vrut

s-o aibă? Poate că acel an dramatic, 1940, când legionarii reprezentau un pericol foarte mare pentru partidul comunist, fusese cel mai important din punctul acesta de vedere. Ionescu-Tismana nu era un om de dreapta, îl opreau convingerile lui mai vechi și o prudență caracteristică clasei din care făcea parte. Nu fusese, de fapt, înscris în niciun partid politic. Trecea dintr-un regim într-altul, dus de apele întâmplării, ca specialist, prin *specialitate* înțelegându-se prognoze economice, sisteme de aprovizionare, până la o brumă de cultură juridică în stare să-i permită să urmărească toate deciziile Mareșalului 98 care se băteau cap în cap și se anulau unele pe altele.

Poate războiul era de vină, trecerea de la starea de pace la una de marasm economic și de măsuri excepționale, dar cert e faptul că rămăsese mai departe în micul lui fotoliu de orchestră, de unde urmărea această sarabandă de miniștri care soseau zgomotoși pe scena politică, țineau discursuri, făceau promisiuni, își încasau lefurile și tantiemele și pe urmă dispăreau într-o negură și un anonimat din care îi mai scotea câte o știre din ziare. Iată aceste comisii de evaluare a averilor care scormoneau în trecut, aducând la bara justiției persoane cu nume însemnate altă dată, devenite nume de simpli infractori; și ele, aceste comisii, pândite de alte comisii care aveau să se formeze cine știe peste câți ani, puse și ele să controleze averile actualilor demnitari. În privința asta, Ionescu Tismana oferea garanții tuturor celor care-l preluau și-l introduceau în noile guvernări; avea reputația unui om bogat și era bogat. Se bănuia că nu s-ar fi mânjit, că-i ajungea salariul de subsecretar de stat, destul de consistent. Sigur că aici intrau în socoteală și micile favorizări inerente unui om aflat într-un asemenea post, dar despre el nu se putea spune vreodată că a făcut avere ca individul acela de la *Straja Țării*, luând sume enorme de la cei care erau autorizați de el să fabrice ecusoane, centuri, eghileți, băști, costume stas etc. Dublat și de o prudență, și ea caracteristică unor oameni educați de către

înaintașii lor de-a lungul a mulți ani și care trecuseră prin multe necazuri, Tismana – după socoteala lui Armand – calcula cu o mișcare înainte eventualitățile. Cu tact, fără să lase să transpire vreo știre despre asta, ajutase multe familii de evrei să scape de prigoana derbedeilor în cămăși verzi, închizând ochii la schimbări de nume în acte sau pur și simplu făcându-se a nu băga de seamă că semnează pașapoarte false. Nu era animat de niciun fel de prejudecată, făcuse, de-a lungul anilor, bune afaceri cu evreii și-i socotea buni parteneri la riscuri și la câștig. Câțiva îi trăsese clapa, dar asta se întâmplă în orice afaceri, cu oricine le-ai face. Nu-i plăcea, pe de altă parte, nici stilul pompieresc al oratorilor acelora exaltați, folosind cuvinte mari, mereu aruncând pe tarabă cuvinte ca: *Glia, Oasele strămoșilor, Traian, Decebal, Urmașii Romei, Statul Nostru Național Ortodox, Mântuire, înviere și Judecata de Apoi*. Era un limbaj nesian, un limbaj care nu suna bine în urechile unui individ sceptic, de genul ministrului său, 99

care văzuse atâtea și nu se mai mira de nimic. Asta mergea la ucenicii de frizer, la vânzătoarele de magazin care visau să ajungă șefi de raion acolo unde lucrau, ori să mulțumească aspirațiile secrete ale micilor ofițeri uitați în grad prin provincie, aspirând la rangul de colonel printr-o răsturnare politică, puriștilor ipotetici sub plapumă, dar făcând pipi în pantaloni când auzeau un foc de pușcă. Și ironia cu care îi privea Tismana se transformase în dispreț când auzise că se împușcă unii pe alții, că rezolvau rivalitățile pentru șefie la conducerea *Gărzii de Fier* cu focuri de pistol. Asta nu era în tradiția politicii românești. Sigur că ministrul său nu se vedea în campanie electorală, ținând discursuri la Căciulați sau la Slobozia, în care să cerșească voturile alegătorilor. Era un fermecător tip de salon, și atât. Dar să te îmbraci în ȋțari ca domnul Mihalache și să vorbești unor țărani, promițându-le că le faci dispensare medicale, să urla ca Zelea Codreanu că după ce ai să belești pe jidani o să faci o țară frumoasă ca soarele de pe cer, astea erau metafore. Un om politic

serios începe să convingă pe cei care trebuie să-l aleagă, dacă vreodată ajunge la putere, prin stomac. Mai multe șosele, mai mulți bani în buzunar, mai puțină vorbărie. „Oratorului eu îi prefer omul de cabinet. Dacă aş fi prim-ministru, aş face un guvern format din ingineri, din medici și din sociologi”, afirma Tismana. „Da, exact ca Dimitrie Gusti, zicea Râul, auzindu-l, care a ajuns pe banca acuzaților, cu toată generozitatea lui sociologică.⁴⁴ Mă rog, asta era altă chestiune. Dar coșmarul acelor indivizi, care, odată lăsați liberi, înțeleseseră să înlocuiască legea, câtă mai era în acei ani, cu confiscări de averi, cu execuții, cu atârănarea de oameni nevinovați în cingheluri de abator, asta ura cu sinceritate Ionescu-Tismana. Din nefericire, nici Mareșalul, care reușise să stârpească valul de ură și nebunia colectivă stârnită de acești indivizi care o făceau pe Nibelungii, nu era omul pe care-l visase. Ros de ambiții personale, victima lui Carol al II-lea, care nu suferea să i se opună nimeni, odată instaurat la putere în 6 septembrie 1940, înțelesese că trebuie să umilească mai întâi casa regală și făcuse din regele Mihai și regina mamă Elena două marionete caraghioase, jucându-le cum voia el. Într-un fel, istoria îl ajutase, scriindu-i fără să vrea un scenariu dramatic, care debutase cu smulgerea Tran100 silvaniei din trupul României Mari, lui revenindu-i rolul invidiat de alții de *Salvator al Națiunii*. Ambiția de a se înscrie în istorie cu orice preț îl împinsese prea departe și rolul lui în acest mic act ce-i fusese rezervat crescuse. Se zvonea că, în '41, se opusese lui Hitler, voind să se oprească la Nistru. Dar, istoricește vorbind, după aceea nimic nu confirma aceste legende născute în cabinetul lui Mihai Antonescu: inspecții pe front, mereu sporirea de efective militare, execuții în interior și, în general, acel aer fanatic al celor duși de vântul unor întâmplări pe care nu le mai stăpânesc. Mai târziu, Armand avea să afle că murise cam operetistic, refuzând banda neagră legată la ochi și comandând plutonul de execuție, și ăsta, probabil, fiind un gest premeditat, dar care răscumpăra multe erori. Înțelegea să răspundă măcar acum pentru faptele sale și nu se târâse la

picioarele celor care trebuiau să-l împuște, ca Mihai Antonescu, de pildă. În sfârșit, în gândurile ce reveneau mereu în mintea secretarului lui Tismana, în acel an al începutului-sfârșitului, 1942, vedea mai lucid ca alții declinul puterii naziste. Zugravul, beat de discursuri și de urlete müncheneze, se întinsese mai mult decât îi era plapuma. Dar el nu putea să înțeleagă asta deocamdată. Ne aflam în anul victoriilor, al căderii atâtor orașe, unul după celălalt, al înaintărilor rapide și al victoriilor facile, încheiate cu sute de mii de prizonieri. Propaganda domnului Goebbels împuia urechile germanilor, și nu numai ale germanilor, trâmbițând geniul lui Hitler. Dar el, acest neînsemnat secretar al lui Ionescu-Tismana, care călătorise și văzuse multe, știa că dementul bavarez se bătea, de fapt, cu lumea întreagă. Să-ți iei în cap pe pragmaticii englezi, care nu suferiseră nicio invazie pe pământul lor și să înfrunți logica lor speculativă, să stai pe un câmp minat, cum era Europa ocupată și să nu-ți faci o socoteală elementară de militar că a ocupa însemna, de fapt, a avea garnizoane în tot locul, și că garnizoanele însemnau soldați, că dacă te-ntinzi până-n India, cum visa Schickelgruber, echivala cu a inventa o imensă sursă de carne de tun, pe care trebuia s-o toci fără nicio speranță, zi de zi, în câmpiile pline de zăpadă ale Rusiei sau în nenumăratele garnizoane din lume, care trebuiau să stea mereu în alarmă, de frica mișcărilor de rezistență, ce se născuseră din Norvegia până în Franța, și din Olanda până în această mică Românie, care avea și ea armata ei secretă de comuniști, de forțe antifasciste 101

ce se opuneau alianței cu Germania nazistă. Cât privește pe comuniști, după părerea lui Dănac, Tismana îi socotește ca pe un fel de pașoptiști, care-și puseseră în cap să realizeze republica lui Bălcescu pe un schelet țărănesemuncitoresc. Vasile Dănac, membru al partidului comunist, ascultase în câteva rânduri *speech*-urile ministrului și se mirase, fără să comenteze acest lucru, de naivitatea lui evidentă, ca și a altor oameni politici din România acelor ani. Disprețul funciar al clasei pe care o

reprezenta Tismana lucra și aici, era evident. Cu cinismul care-l caracteriza, Râul îi spusese într-o seară fratelui său, de față cu Armand: „Puiule, ești un tâmpit, nu-nțelegi nimic din politică. Tu crezi că Europa asta se mai poate ține pe picioarele ei betege? Cu burghezia ei îmbuibată, gâfâind de atâta trai bun, sfidând masele muncitorești care, iată! i-au și ars o palmă la Grivița în '33. Te rog să mă crezi, eram, așa cum bine știi, în anturajul regelui Carol al II-lea, care nu prea făcea pe el de frică. După Nicolina, după Grivița, dacă încă trei sau patru uzine mari ar fi intrat în grevă, o ștergea de nu-l mai vedeai, te rog să mă crezi. Cu Sovietele în coaste, despărțit numai de un râu ofticos, crezi că ți-ar fi rezistat vreun guvern presiunii muncitorești? A fost o adevărată minune că am scăpat”. „Vorbești ca un comunist, îl întrerupse Tismana. Ai înnebunit. Crezi că dacă o să vină bolșevicii peste noi, tu ai să-ți bei mai departe *Courvoisierul* tău și ai să te scoli la 11 dimineața, furându-mi țigările? O să te văd într-o fabrică la șase, trăgând la șaibă, dacă n-o să te afli în pușcărie. Atunci să te aud cum vorbești”. Însă nu în asta consta naivitatea ministrului. El vedea luarea puterii de către muncitori la modul romantic. Îi era imposibil să-și imagineze niște lucrători înarmați, trăgând cu pușca. Comuniștii lui erau niște tipi bisericosi, schimbând crucea cu secera și ciocanul, comandantii lor punând, în loc de sutană, salopeta. Fatală eroare, dar ministrul n-avea de unde să știe că este atât de naiv. Nu credea într-o Europă a fanaticilor, în categoria asta intrând și cei de stânga, despre care afirma că vor lupta toată viața lor prin manifestații, greva foamei și lozinci scrise pe ziduri.

— La ce te gândești, domnule Armand? îl întrebase brusc doamna Hoffmann, observând absența lui.

— A, la nimic important. Așadar, am să-ți dau un telefon și am să mă las fotografiat de dumneata. Sper că n-ai să-mi ceri să o - fac pe Johnny Weissmüller.

Femeia îl măsurase cu un aer complice. Nici nu clipise la această aluzie.

— Nu se știe. Și germanii au avut un Tarzan al lor. Cu

părul dumitale blond, cu aerul de arian pe care-l ai, sunt toate șansele să-l concurezi pe Johnny Weissmüller.

Ionescu-Tismana îi făcuse un semn discret.

— Scuzați-mă, doamnă, ministrul meu îmi cere ajutor. Mă întorc numaidecât și vă aduc și un pahar cu Porto. Vă place Porto?

— A, cum să nu! Germanii sunt băutori de bere, dar femeile lor beau *Mosella* și vin de *Rhin*, care e mai aspru. Du-te, nu vreau să te fac să întârzii.

Armand căzuse pe o discuție în trei care avea loc între domnul Erikson, maiorul von Braun și ministrul său.

— Armand, auzi ce spune domnul Erikson! Am uitat să-ți amintesc că dânsul este reprezentantul Societății de construcții de drumuri Stroessner și fiii, din Suedia. Societatea aceasta a mai construit în România șoseaua București-Craiova și București-Bacău. Cred că-ți amintești. Lucrează în beton, nu în asfalt. Pe urmă râse singur, ca la o glumă bună: Adică cum să-ți amintești, că tu nu erai în țară pe vremea aceea. O societate serioasă, care se interesează de posibilitatea de a construi noi drumuri.

— Cred că nu și-au ales bine vremea, zise în germană secretarul ministrului, ca să fie înțeles și de Braun și de suedez. Suntem în plin război.

— A, tocmai de aceea! făcu Ionescu-Tismana. Au două motive care îi determină să ne facă oferta aceasta: faptul că cucerim noi teritorii în Rusia, de unde ideea unor șosele strategice militare care să ajungă până în Siberia. („Sunt optimiști, săracii”, spuse el în românește, pentru că vorbise până atunci în nemțește.) Și al doilea, asta și explică de ce au căutat să ajungă la mine, că dispunem de mină ieftină de lucru.

— Nu înțeleg! se miră Armand.

— O să înțelegeți foarte repede, domnule Armand Sachelarie, interveni maiorul. Aveți evrei, țigani și pușcăriași ordinari, speculanți, delapidatori, infractori de drept comun. Chiar deținuții politici din lagăre...”

Ideea aceasta îi fusese antipatică de la început ministrului Tismana, așa încât o respinse pentru a doua

oară:

— A, asta nu! Există convenții internaționale care ne opresc de la așa ceva.

— Domnule subsecretar de stat, spuse von Braun, Führerul are mai puține scrupule decât dumneavoastră. Poate că știți că există o organizație numită Todt, care construiește autostrăzi, cazemate, în sfârșit tot ceea ce cere strategia Marelui Reich. Să știți că Führerul nu a ezitat nicio clipă când a hotărât să folosească forțele de muncă de care dispune...

— Da, am auzit. Lagărele dumneavoastră sunt celebre, spuse cu o voce albă Armand, nelăsând să se înțeleagă dacă aproba sau nu măsurile Führerului.

Tocmai această ambiguitate a vocii făcu să sclipască un licăr în ochii maiorului.

— Dar nu v-ați spus părerea la întrebarea pe care ministrul dumneavoastră v-a pus-o...

— Domnul Tismana nu mă consultă când ia o hotărâre, dar probabil că a voit să știe dacă am cunoștință de vreo propunere a altor miniștri, în acest sens. Pe urmă, nu uitați că nu domnul Tismana ar putea să ia această hotărâre. Există un singur om în România care hotărăște totul: Mareșalul.

Domnul Erikson, care înțelegea foarte bine limba germană, interveni după o lungă tăcere:

— Tocmai asta explică, în afara plăcerii de a-l cunoaște pe domnul ministru Tismana, vizita noastră. Societatea Stroessner ar fi bucuroasă să știe că domnul Tismana și alții au influențat la luarea unei hotărâri în acest sens. Faptul nu ar fi lipsit de consecințe pecuniare.

„Joacă tare suedezul ăsta”, gândi Armand și-l privi pe ministru.

Tismana nu suporta genul acesta de afaceri și chiar dacă ar fi suportat, nu-i plăceau aluziile cu martori, așa încât răspunse evaziv:

— În primul consiliu am să vorbesc cu cei care ar putea să vă dea un răspuns la propunerea dumneavoastră și, dacă se arată favorabili, vă voi informa.

Evelyne socotea că se băuse destul și, excluzându-l pe generalul Dobrescu care era un mâncăcios ca și Frânculescu, îi lăsă să se descurce singuri cu valetul Anton, care le căra mereu alte gustări. O apucase cheful să danseze. Voia mai ales să-l smulgă pe Armand de lângă doamna Hoffmann. Nu scăpă ocazia să-l umilească puțin, chemându-l nu cu autoritate* ci cu un accent al vocii care vorbea limpede despre relațiile dintre el ca ajutor al ministrului și ea ca soție a acestuia, dacă nu ceva mai mult:

— Armand, fi drăguț, caută ceva mai săltăreț între discurile alea... Doamnele vor să danseze.

Pe urmă se-ntoarse către Tismana, spunându-i cu jumătate de glas:

— *Pourquoi restes-tu comme ça... comme une momie? Vas et invite madame Hoffmann à la danse!*

Secretarul așezase un disc cântat de o orchestră de negri din New Orleans, înregistrat în 1936 și recondiționat la Paris de casa *Pathé Marconi*. Doamna Tismana avea un set întreg, vreo douăsprezece bucăți, aduse de un diplomat, special pentru ea. Cei care frecventau această casă cunoșteau bucățile sau încercau să le rectinoască, pentru că saxofoanele și jazz-bandul scoteau o cacofonie dulceagplângătoare, săltăreață, oare crea invitațiilor, mai ales femeilor, o poftă nestăpânită de a dansa.

Armand își dădu seama că trebuie s-o salveze pe doctorița Vătămanu din ghearele lui Raul, care, după șase coniacuri, devenise și mai agresiv. Se înclină scurt în față. ei și femeia, micuță, cu trupul foarte fragil, dar plin de energie, cu părul alb și bine coafat, cu reflexe violete, se ridică sprintenă și-l urmă. Maiorul o ținea în brațe pe Evelyne și povestea atentatul care avusese loc asupra lui, la Varșovia. Germana lui aspră se auzea din când în când, acoperită de tunetele tobelor negrilor de la New Orleans. Generalul Dobrescu bea pahar după pahar și le povestea directorului muzeului Antipa și domnului Calomfirescu ce ar face el dacă i s-ar încredința comanda trupelor de pe frontul de Răsărit.

— Mareșalul e moale, v-o spun eu, domnilor. Degeaba i se spune „câinele roșu”. E ușor să te răstești la rege, care are doar 21 sau 22 de ani, nici nu i-am numărat bine. Ce știe el cum se conduce o țară? A fost cercetaș sau ce dracu’ a fost, a purtat pantaloni scurți, locotenent la 19 ani, și Mareșalul, ca să-și acorde și lui gradul de care-ți vorbesc, l-a făcut mareșal. Nu e un lucru serios. Antonescu ar trebui să fie mână forte, să aibă un pumn ca nemții, care nu se joacă. Când aud de cuvântul umani¹⁰⁵

țarism mi-e silă. Asta e bine de scris la ziare, în cărțile alea ale lui Romain Rolland, ale lui Panait Istrati, că le-am citit, dar frontul e front... Acolo se trage cu tunul, se rad sate de pe suprafața pământului, nu putem fi sentimentali.

Directorul muzeului Antipa îl privea prost, cu ochii împăienjeniți. Nu era băutor și vinul greu și dulce de Porto îl moleșise.

— Domnule general, în ce mă privește, ce să vă spun... Sunt cu totul ieșit din chestiune. Am 55 de ani, nu m-au mai concentrat, n-am fost o zi pe front, stau între animalele mele împăiate, am o colecție de fluturi africani, o minune... Ar trebui să-ți faci timp să-i vezi... Cât îl privește pe domnul Calomfirescu, el, ca industriaș...

Domnul Necșești dansa cu nevastă-sa, se mișca dizgrațios, lent, în contratimp cu măsurile repezi ale acestui dans, râzând, el singur, de ridicolul situației în care se afla. Domnul Tismana realizează acest lucru și i-o aduse pe doamna Hoffmann, pe care i-o pasă, spunându-i:

— Îți ofer prilejul să-ți mai exersezi germana dumitale de la Charlottenburg.

De fapt, îl interesa soția acestuia. Nu o vedea prima oară, dar subconștientul său o remarcase la alte întruniri: o dată la Ambasada Germaniei, o dată la deschiderea unui bazar al Consiliului de Patronaj; îl intrigase silueta ei subțire, aproape fără forme și aerul căpiat de drogată, părul acela lung și negru, de un negru electric, melancolia intensivă din fundul privirilor. Era exact opusul celeilalte, a lui Mariejeanne, dar tocmai de-aceea îi stârnea

curiozitatea.

Încercă să angajeze o conversație care s-o intereseze.

— Spuneți-mi, doamnă Necșești, cum vă simțiți după atâția ani de stat în Extremul Orient, după clima aceea specială, în România noastră, mai ales acum, iarna? Ori soțul dumitale a reușit să te facă să uiți arheologia și viața de acolo? (O, cum mai uitase ea! Și el, Tismana, știa lucrul acesta, nu-i scăpase atenția acordată lui Armand, pe care însă trebuia să-l prevină că doamna este foarte capricioasă și că schimbă des partenerii.)

Diby Necșești se mișca cu ușurință. Ministrul, care nu era un mare dansator, dar se descurca onorabil, simți o adevărată plăcere că o ține în brațe. Alcoolul îl revigorase, moleșeala de la sosirea în Aleea Alexandru trecuse puțin. Își apropie obrazul de ai femeii, ca să-i simtă parfumul. Nu avea nota de cap a parfumului Mariejeannei, volatilitatea acestuia și insistența grea cu care se fixa în pielea lui după ce stăteau împreună. Parfumul Mariejeannei avea un iz de rășină orientală, ceva între mirt, tămâie, mosc, un parfum uscat din lemn sau plante ținute într-un incubator. Diferența dintre acest *Guerlaine*, *Mitsouko*, *Chat Noir* sau *Arp & ge* al doamnei Necșești, față de parfumul greu al Mariejeannei, era acela dintre caramel și whisky. Avea ceva ieftin, nu rămânea din el unda pipărată, îndrăzneată, ieșită din implantarea unei esențe de piersic sau de banană care, amestecată cu fondul ne ambră sau de lemn exotic, se fixa mai ales „după”. Mariejeanne, trăită între boemii aceia rafinați, îi și explicase chimia organică a transformărilor survenite după acel parfum, al cărui nume nu i-l dăduse niciodată, care se schimba în funcție de glandele sebacee ale partenerului. Era o întreagă teorie. Pe o piele grasă, nota de cap se absorbea mai repede. Totul era în funcție de temperatura corpului, de circulația sângelui și chiar de regimul de alimentare al bărbatului cu care intra în contact. De fapt, farmecul lui Diby Necșești venea de la ochii care lușau puțin, îndepărtați de rădăcina nasului și de la acel păr care îi acoperea umerii cu unde verzi, în care lumina

candelabrelor arunca un roi de raze mereu mișcătoare, ca niște albine de argint. Și-o imagina la lumina unei veioze, dezbrăcată, tăcută, fumând, într-o așteptare rigidă, așa cum se-ntâmpla totdeauna când se culca cu o femeie pe care n-o cunoscuse până atunci. Sentimentul acela de cabrare, de așteptare plină de curiozitate și spaima că totul va fi ratat și acea conversație fără scop cu care-l obișnuise Mariejeanne, despre cursele de cai de la Băneasa de dinainte de război, despre marele event și despre pariurile colosale, despre lumea îmbrăcată de vară, ah, ce timpuri! Cum se duseseră. Și terasa aceea de pe copertina tribunei, unde se serveau cocteiluri colorate, cu bucăți de gheață în sondele cu picior înalt, și chelnerii tăcuți și politicoși, și ei care erau mai tineri, el și Evelynne, privind cu binoclul grupul mișcător al jocheilor cocoșați peste gâtul lucios al animalelor. Acele mogâldețe mici, îmbrăcate în cazace colorate violet, roșu, oranj, roz, deodată năclăite de o sudoare care le făcea și mai strălucitoare, și strigătul final 107

al mulțimii, aplaudând pe învingător sau fluierând pe cei care trișaseră cursele.

— Domnu' Tismana, nu știi dacă soțul meu ți-a vorbit despre un lucru mic, dar care îl necăjește foarte mult.

— A, nu, astăzi n-am schimbat niciun cuvânt cu el. Abia ne-am salutat. („A trecut la atac mititica, vrea s-ondatorez, ca să fie mai ușor accesibilă pentru mine. Un lucru care să-i permită să-mi spună odată în treacăt: «Îți mulțumesc pentru serviciul făcut, cu ce pot să-ți fiu agreabilă?» Sau așa ceva. *Cârligul*. A! Ce jocuri frumoase am inventat noi! *Changez les dames, changez les sieurs*. Mereu ceva nou, mereu o căutare fără scop. Oare trăim cu adevărat? În timpul ăsta ard orașe, sute de mii de oameni mor, sfâșiați de schije, de obuze, ah! dacă te-ai gândi la toate astea nu ți-ar mai veni să mănânci și să dormi. Lasă că ne-ajunge și pe noi”). Și despre ce lucru mic e vorba, doamnă Necșești?

Avea niște nări mici, fine, transparente, pe care le punctase cu o tentă albăstruie abia văzută. O vână subțire

i se zbătea sub tâmpla care i se dezvelise. „A, când am să mă satur de Mariejeanne, pe doamna Necșești am s-o rog să-mi țină de urât. Măcar atât am s-o-nvăț: să-și schimbe parfumul ăsta ieftin”.

— Andrei a făcut o cerere de mult timp ca să obțină aprobarea defrișării a zece kilometri de pădure pentru un drum vicinal de acces la șoseaua principală. Avem o mică moșioară la Potlogi, cu ceva pădure. Trebuie să facem un ocol de 22 de kilometri din cauza acestor zece, pe care vrem să-i defrișăm.

— Al cui e locul în care ar urma să fie făcută lucrarea, doamnă?

— E al Statului.

Trompetiștii din New Orleans încetaseră cu mugetul lor de alămuri, ministrul îi sărută mâna și o conduse spre *cassapanca* pe care se mai aflau acum doamna Frânculescu și doamna Hoffmann.

— Ei, atunci e ceva mai greu. Sigur că se poate face, dar fiind vorba de Stat, trebuie să obținem aprobarea ministrului Silviculturii. Asta e mai încuiat, e un militar, l-a inventat Mareșalul. Dar vă promit că mă interesez.

— Când să vă mai întreb?

Îl ținea de braț și-i aruncă una din acele priviri scurte și încărcate de o elocvență specială. Glasul ei sugera o intimitate care-i plăcu lui Tismana.

— În vreo câteva zile. Îmi cunoașteți telefonul de la birou, nu-i așa?

Doamna Necșești nu mai avu timp să răspundă, dar se presupunea că-l știe, pentru că Evelyn se plantă între ei.

— Diby, *mefie-toi de ce vieux Don Juan*. Ce iei? o întrebă pe doamna Necșești.

— Numai vin, altceva nu se mai cuvine. O să mă-mbăt, draga mea.

Îl abandonară pe ministru și făcură un tur scurt al salonului. Când rămâneau ele două, aveau să-și facă confidențe.

— *Et Armand?* o întrebă, cu o curiozitate aproape

lubrică* Evelyne.

— *Toujours glacial, muet... il ne hasarde pas.*

— Din partea mea ai toată libertatea, deși sunt puțin geloasă.

Și izbucniră amândouă într-un râs ascuțit, ca două eleve care au făcut o șotie bună. Atmosfera se încălzise bine, invitații vorbeau mai tare. Generalul Dobrescu explica nenorocitului de Frânculescu cum a șarjat primele linii de apărare ale Odessei.

— Dacă vrei să știi, cavaleria este o armă demodată, dar, neavând destule tancuri, au fost buni la ceva și caii. Băieții mei au murit pe capete, dar s-au umplut de glorie. Te rog să mă crezi că rușii, admiratori ai acestui animal care le amintește de zei, au apreciat șarja noastră...

Răsturnat în fotoliul lui, Râul îl prinsese acum pe domnul Necșești, mare amator de cancan, chiar dacă știrile despre curtea regală veneau cu o întârziere de un deceniu, dacă nu mai mult. C3 t fusese el de bogat, nu ajunsese până în preajma intimilor palatului, asta poate fiindcă stătuse mult timp în străinătate, iar când venea în țară nu frecventa decât câțiva oameni. Refuzase în tinerețe un post de consilier, socotind nedemn să muncească la averea pe care o avea, chit că acel post era mai mult onorific.

— Dragul meu, dacă vrei să știi, regina Maria nu era așa cum au prezentat-o ziariștii de scandal. Afacerea Boyle avea și un alt substrat. Colonelul canadian îi adusese tezaurul și asta comporta unele riscuri, te rog să mă crezi.

Și ce face o doamnă de condiția ei, chiar regină fiind, în astfel de situații? Poate să-i ofere, vulgar, o sumă de bani? Și atunci s-a oferit pe sine. Prețul era bun pentru ambele părți, cred eu. Nu ești de aceeași părere?

— Ce să-ți răspund, dragul meu?

— Ți-aș mai cita un caz care demonstrează cam același lucru, adică faptul că dama nu era dusă de pe lume, tot timpul numai amatoare de plăceri. În vara anului 1921, când Jean Hrissoveloni trăgea tare în afacerile sale economice, avea pe vremea aceea sucursale la Paris și la

New York, pe ăsta-l știi. El este inventatorul *automobilelor ambulante Regina Maria* din timpul războiului. Plătea toate năzbâtiile suveranei. Trebuie să-ți mai spun că, pe lângă faptul că dama era prietenă cu Hrissoveloni, mai întreținea și legături deocheate cu soția acestuia, Sibyle. Trampa, ca să zic așa, le-o făcuse Simky Lahovary, confidenta reginei și prietenă a familiei Hrissovelemi. Când a mers la Paris, regina a tras la faimosul hotel *Mont Germont*, în rue de la Reine. La București, scandal, îți închipui, pentru că se compromisese familia regală. Înțeleg să te culci cu un bărbat, dar să te dai în stambă în capitala lumii, asta întrecuse măsura. Lucrul este strict autentic, mi l-a povestit Argetoianu. Scurt pe doi, *madame* s-a mutat la *Ritz*, n-avea ce să facă, la sfatul acestuia.

Domnul Necșești țâțâia admirativ:

— Ce spui, domnule!

— Altă dată, dacă vrei să știi cum stătea casa regală, te rog să mi te adresezi cu încredere. E-he, când am să-mi scriu eu memoriile, o să fie prăpăd. Multă lume o să dorească să cumpere aceste pagini înainte de a intra în librării. Tot de la Argetoianu știu că, încă de pe vremea Elizabetei, s-a instituit un obicei foarte costisitor pentru țara noastră. Vorbesc de Elizabeta cea mică, care s-a căsătorit cu diadohul George. La căsătoriile regale, și au fost destule, Carol cu Elena și ăia doi de care ți-am pomenit, Averescu a pus orașele, județele, regimentele și asociațiile să facă daruri perechilor royale. Întrebată asupra preferințelor, ștoalfa aia mică de Elizabeta nu s-a sfiit să răspundă că vrea scule și pietre prețioase. Lumea a dat scule, ce era să facă? A oferit și guvernul un giuvaier de un milion și ceva și uite-așa s-a creat o tradiție care a fost urmată de guvernele următoare, cu prilejul căsătoriei 110 principesei Mărioara cu regele Alexandru și a principesei

Ileana cu arhiducele Anton. Și asta când se-ntâmpla, în aprilie '31 - mai '32, când prim-ministru era Iorga! Pe Iorga îl știi că era un tip al dracului, dar așa apucase, așa a făcut și el.

Domnul Ionescu-Tismană se apropiase, dând să i-l smulgă pe Popescu-Necșești fratelui său.

— Mai lasă-l, dragă Răul, că i-ai împuiat capul cu basmele tale!

Răul îl fixă cu o privire încărcată de ură, augmentată și de coniacul *Courvoisier*, care începuse să lucreze asupra lui.

— Și încă nu i le-am spus pe toate, Puiule. Să vezi *ce-a* să fie când o să-i povestesc cum m-ați dezmoștenit tu și cu maică-mea. Cum m-ai lăsat în sapă de lemn. numai pentru că n-am avut timp să mă ocup de afacerile mele personale. A, asta ar fi foarte instructiv pentru dumneata, domnule Necșești. Nu vrei să mă asculți?

Armand, simțind că din moment în moment conversația poate să ia o turnură neplăcută pentru ministrul său, se apropie rapid, oferindu-i lui Raul încă o încărcătură de coniac.

— Totdeauna la timp, Armand, totdeauna la timp. Ești un secretar simpatic. Îți cunoști foarte bine meseria.

Ionescu-Tismană îl înșfăcase de braț pe Popescu-Necșești și-l târă spre grupul de femei, cărora Evelyne le povestea ultimele anecdote despre madam Antonescu și vizitele ei făcute la Patronaj.

— Armand, știi ce m-am gândit? Am să-ți permit să-mi spui pe nume: Răul. De altfel, ești cel mai interesant din gloata asta de-aici, te rog să mă crezi. Te-am bănuț că ești un tip ordinar, căzut pe capul familiei noastre. Dar suspectându-te atâta, mi-am dat seama că ești onest. Nu garantez că i-ai scăpat lui Evelyne, pentru că ea nu iartă pe nimeni și nimic. Cât îi sunt eu de cumnat, dacă aș fi venit mai devreme în casa lui frate-meu, te rog să mă crezi că nu m-ar fi cruțat. Și, la drept vorbind, e-he! în urmă cu zece ani arăta bine de tot. Și acuma arată bine, ascultă pe un arbitru care a prețluit multe femei la viața lui. Așază-te, te rog, lângă mine și bea ceva, pentru că nu-mi place să golesc singur paharele. Idiotul ăla de Necșești a fugit când a auzit că vreau să-i spun niște chestiuni delicate de familie. Dar asta nu mai are nicio importanță pentru mine

acum. M-am resemnat.

Mâine-poimâine vin bolșevicii și or să ia tot. N-o să am o mai mare satisfacție decât aceea de a-l vedea pe Puiu sărac. *Les ecumeurs, eux-memes ecumes*. Am să mă-mbăt o săptămână de bucurie, dar ție tot am să-ți spun, deși sunt beat și m-am defamiliarizat de termenii ăia juridici, pe care nu pot să-i sufăr. De altfel, toate pledoariile avocaților mei în procesele deschise împotriva lui Puiu se bazau pe un simplu principiu de drept: poți fi cu adevărat proprietar al unui bun numai dacă actul de proprietate era dobândit *nec clam, nec viy nec precario*... Știi la ce cugetam azi-noapte, gândindu-mă la iminenta sosire a tatălui tău vitreg, Arghirescu? Că noi suntem două victime ale acestei familii: eu a lui Puiu și tu a Evelynei și că ar trebui să ne aliem. El m-a depozat pe mine, iar ea de ce crezi că te-a adoptat atât de repede și l-a pus pe Puiu să-ți dea postul de secretar? Pentru ca nu cumva să revendici partea de moștenire a mamei tale, care ți s-ar cuveni de drept și pe care mai mult ca sigur că Arghirescu, ca un tip feroce ce este, o va cere cu siguranță, în calitate de soț al răposatei. Dacă mai țin bine minte, după lege aveți drepturi egale la această moștenire. Nu mai știu însă dacă arghirofilul ăsta de Puiu n-a reușit să-și topească, în propria-i avere, averea nevastei, deși Evelyne nu-i o tâmpiță, trăiește cu picioarele pe pământ. A, dar mai bine să nu ne mai gândim la asta. Oricum, să știi că de-abia l-aștept pe Arghirescu, pentru că nu simt o mai mare plăcere decât aceea de a asista la ruinarea fratelui meu. O să ți se pară curios, dar nu pot să-l iert până mor.

Pe la zece și jumătate, invitații începuseră să se retragă. Primii oare plecară fură suedezii, însoțiți de doamna Hoffmann și de maior. La cinci minute după asta, cum dicta buna creștere, Calomfirescu și soții Frânculescu plecară și ei, îmbrățișându-se cu Evelyne. Doamna doctor Vătămanu profită de asta ca să-i însoțească. Pe la unsprezece și un sfert, Popescu-Necșești, destul de bine dispus, susținut discret de Diby Necșești, își luară și ei rămas bun de la gazde. Bătrânul boier îi șoptea precipitat

nevestei în ureche, destul de tare, ca să fie auzit și de ceilalți:

— *N'oubliez pas le pourboir pour maître Anton.*

Valetul, înghețat, drept, cu privirile impersonale, primi bacșișul cu dexteritate, îl vârî într-un buzunar al 112 fracului, ținu blana de chinchilla a doamnei și, până ce aceasta își potrivea gulerul în oglinda din micul vestibul, îl ajută pe Popescu-Necșești să îmbrace paltonul cu guler de blană de vidră, care îi mulțumea, bătându-l ușor cu „degetele pe obraz:

— *Merçi, merçi, mori vieux.*

Ultimul plecă generalul Dobrescu care, deși nevastă-sa îl îndemna agasant să meargă acasă, se apropiase de fotoliul lui Raul și-l pisa pe acesta cu asaltul cavaleriei de la Odessa. Fratele ministrului însă era incapabil să mai asculte ceva. Ochii îi deveniseră sticloși și nu spunea decât un singur cuvânt:

— *Merde!*

*

Expresul *Ostende-Constantinopole* oprise de trei minute în gara Basel. De la o fereastră a vagonului-restaurant, care fu lăsată ușor în jos, un bărbat corpolent, îmbrăcat într-un costum *gris-fer*, din stofă englezească privea prin ochelarii săi fumurii, foarte nepotrivii pentru ora înaintată, peronul aproape pustiu, de-a lungul căruia cărucioarele cu bagaje ale *treger*-ilor cărau geamantanele de piele ale puținilor călători ce abia coborâseră. De undeva se simțea un curent rece de aer, deși nu s-ar fi spus că este prea frig în acest sfârșit de ianuarie. Necunoscutul de la fereastră își privi impacientat ceasornicul de la mână. Peste un minut, expresul avea să pornească. Conducătorul stației inspecta închiderea ușilor vagoanelor care pocneau pe rând, cu un zgomot sec. *Haut - parleurile* ce se îngâneau de-a lungul copertinelor de metal anunțau stațiile următoare.

— În sfârșit! mormăi domnul Sorin Arghirescu, zărind prin ușa de cristal a *ieșirii* către peron o siluetă care străbătea ultimii douăzeci de pași ce-l despărțeau de tren,

în pas alergător.

Un tânăr îmbrăcat într-un hanorac verzui, cu capișon, în pantaloni mulați pe corp, cu bocanci cu crampoane, purtând cu ușurință o pereche de schiuri canadiene din lemn de *hikori*, săltă pe treapta ultimului vagon, în timp ce trenul se și pusese în mișcare. Prin fața geamului, care fu ridicat cu o încetineală studiată, domnul Sorin Arghirescu mai putu citi cele câteva reclame care recomandau în neutrala Elveție, în aceste timpuri de război, să prac113

ticăm, cu toții, schiurile la Saint Moritz, sau să bem apă de Evian... Reclama franceză se scorojise, părea o rudă săracă, implantată între strigătoarele recomandări ale firmelor de turism din Geneva, Bâle sau Bad Godesberg. (Reclama germană cu litere proaspăt vopsite atrăgea cel mai mult atenția călătorilor.)

Domnul Sorin Arghirescu se așază la masa de la care se ridicase și îi privi pe cei doi interlocutori care îl însoțeau în această călătorie.

— E-n regulă? întrebă cel din dreapta (1, 94, tuciuriu, mușchi de luptător de *câitch*, pe care hainele stăteau ca pe un manechin prost croit).

— S-a urcat în tren. Credeam că-l pierdem.

— Cum facem? întrebă cel de-al doilea însoțitor.

— Mergeți la capătul vagonului și așteptați acolo până termin conversația cu el. Tipul o să coboare la Budapesta...

Cel de-al doilea însoțitor al domnului Arghirescu nu arăta, nici el, prea prost hrănit. Se mișca în felul boxerilor, adică legănându-și brațele, prea lungi, parcă, de-a lungul unui trup ceva mai îndesat, dar elastic. Sprâncenele foarte dese, care îi acopereau aproape ochii sălbatici, îi dădeau un aspect de gorilă scăpată din manej, dar pentru conductorii acestui tren apariția unor astfel de indivizi nu constituia niciun fel de surpriză. Printr-o convenție tacită, încă din 1940, acest tren era salonul umblător al tuturor spionilor din Europa. Agenți cu aspect de profesori universitari, ținând în neutrala Elveție conferințe despre demografia Indiei: emuli de-ai lui Khrishnamurti, îmbrăcați

în costume indiene; femei foarte elegante purtând rochii și blănuri de contrabandă aduse din Franța sau ciorapi de mătase de la Milano; colonei ai serviciilor secrete, deghizați în preoți catolici sau însoțitori de vagoane; oameni de afaceri care sub masca unui comerț onorabil se ocupau în realitate cu traficul de devize; în sfârșit, toată acea pleavă care se ridică deasupra tuturor evenimentelor pentru a face averi mari, cu prețul vieților omenești, indivizi lipsiți de scrupule, care mai târziu deveniseră directori de cazinouri în America de Sud, crescători de vite în Texas sau proprietari de hoteluri pe Coasta de Azur, cei mai mulți dintre ei se cunoșteau unii pe alții, se menajau cu discreție, pactizau din interes, se vindeau unul pe altul când nu mai aveau ce face și 114 nimeni nu se mira auzind, din când în când, că vreunul fusese călcat de vreun automobilist beat în Norvegia sau căzuse din metroul parizian.

Pe Arghirescu îl nelinișteau două persoane care nu aveau aerul comun al acestui salon de impostori: un bărbat scund, îmbarcat la Marsilia, în port, cu un aer de docher, dar pe care mâinile fine, lipsite de orice urmă de efort îl trădau, și un fel de vânător tirolez, dotat cu un costum din recuzita Lipsanilor noștri, atât de prost croit, încât nu putea să înșele pe nimeni. „Asta, al doilea, e trimis de poliția română, gândi domnul Sorin Arghirescu, deci e cu cântare pe undeva”. În concluzie, unul dintre însoțitorii săi nu era chiar atât de sigur cât bănuise. Dar celălalt? Putea fi ori un om al Gestapoului, ori unul al Intelligentei. Pentru a-și masca uşoara nervozitate pe care o avea încă de la intrarea pe teritoriul elvețian, domnul Arghirescu desfăcu ziarul *Deutsche Allgemeine Zeitung* din ziua aceea, citind că Mareșalul Antonescu al României era așteptat peste câteva zile la cartierul general al Führerului, la invitația lui von Ribbentrop și a mareșalului Göring. În acel moment, ușa glisantă a vagonului restaurant pocni și domnul Arghirescu auzi pașii greoi ai schiorului. O uitătură scurtă în stânga lui îi spuse că hamalul marseillez, îmbrăcat într-un costum de excursie, privea, și el, spre

tânărul cu o față arsă de soare, surâzător, politicos, care întrebă în limba germană dacă poate să ia loc la masa domnului Arghirescu.

— Poftim, cu plăcere, se angajă acesta într-o conversație ocazională. Veniți de la schi?

— Da, mă antrenez pentru campionatele de la Garmisch.

Parola fusese spusă, așa încât Arghirescu îi întinse un pachet cu țigări, întrebând:

— Fumați?

— Nu, mulțumesc! Veniți din Franța?

— Da. Am lichidat niște afaceri, merg în România la rudele mele, într-o vizită.

Falsul vânător se și lăsase pe spate după prostul obicei al agenților ageamii, ca să tragă cu urechea. Arghirescu zâmbi, făcu un semn țălului să i se aducă o cafea și întrebă într-o doară pe cel din fața sa:

— Cum e vremea în munți?

— Soare, frumos, fete și mai frumoase... și surâse cu o dantură puternică și albă ca laptele. 115

Își așezase, neglijent, alături, pe masă, un aparat de fotografiat, în teaca lui de piele, cumpărat în Elveția și în care se aflau deja câteva clișee care îl interesau foarte mult pe domnul Arghirescu, dar nu numai pe domnul Arghirescu.

*

A doua zi de dimineață, domnul Arghirescu se trezi pe la șapte. Cușeta în care dormea se răcise. Trase perdeaua și privi prin geamul murdărit de fumul de cărbune. Un peisaj alb, monoton se desfășura înaintea ochilor săi. Pe coridor se auzeau vocile celor doi însoțitori care vorbeau în gura mare, crezând că nimeni în vagonul de dormit nu știe românește. Unul dintre ei povestea cu haz o aventură cu o femeie în orașul Bordeaux, în urmă cu o lună. Desfăcu lavaboul, se spală rapid până la brâu după un vechi obicei, își privi chipul ușor îmbătrânit și începu să-și săpunească obrazul, cu atenție. Bărbieritul de dimineață era una din plăcerile zilei pentru acest fost

militar. Trenul își încetini mersul. Se apropiau de Budapesta; apărură periferiile orașului, cu siluetele lor negre punctate de urmele de zăpadă. Orașul părea părăsit, avea ceva pașnic, incredibil în astfel de vremuri. Se auzeau acele liniilor schimbate, pocnind ușor, pe urmă Arghirescu văzu cabinele de control ale gării și peroanele se apropiară încet, în scrâșnetul frânelor. Un grup de nemțoaice, îmbrăcate în uniformă de război, se agitau spre scările vagonului învecinat. Arghirescu își spală fața grăsuță cu apă rece, tamponându-și obrazul cu prosopul plușat, pe care îl scoase dintr-un mic geamantănaș, care lăsa să se vadă aparatul de fotografiat *Leika*, pe care schiorul se prefăcuse a-l uita pe masa vagonului-restaurant. O privire scurtă și călătorul înregistrează amănuntul că hamalul marseillez îl urma cu un aer absent pe cel ce-i predase marfa. „Probabil că am fost pasat altuia”, gândi, în timp ce-și îmbrăca impecabila cămașă albă, de mătase milaneză. Lucrul avea să fie confirmat peste zece minute, când, însoțit de cele două gorile, își lua micul dejun și cafeaua cuersatz, servită în banalele cești ale serviciului trenului internațional.

Vânătorul îmbrăcat pe Lipscani era la postul său, cu același aer obsecvios, care-l trăda de la distanță. *Schimbul* 116 hamalului de la Marsilia era format de data asta din doi indivizi: un bărbat de circa 35 de ani, gras, asudat, cu ochelari cu multe dioptrii, parcă abia văzând însoțitorii din vagon, mâncând cu poftă debrețini înmuiați într-un sos ardeiat și bând palincă dintr-o ploscă îmbrăcată în postav. Lângă el, ca și când nu s-ar fi cunoscut, privea cu scârbă, la celălalt, un tip slăbănog, tuberculos, cu ochii reci și invidioși, îmbrăcat prost, dar nu atât de prost ca să nu justifice prezența lui în acel loc. Cel gras povestea în ungurește, ca să fie auzit de toți cei din jur, că merge să plaseze câteva vagoane de vin de Tokay undeva, în Bulgaria.

— Când mă uit la voi mă apucă groaza, constată cu glas tare domnul Arghirescu, privind la însoțitorii săi, care ceruseră ouă cu șuncă și bere.

Cei doi râseră tâmp, cu aerul că gustă gluma șefului lor.

— Se poate, coane Sorine, că n-oi vrea să arătăm ca Robert Taylor. Noi atâta știm: să tragem prin buzunar!

— Pentru asta ne-ai angajat, nu? se miră și sprâncenatul.

— Aveți și voi dreptate, măi băieți, acceptă Arghirescu, așezându-și mai bine micul geamantan de care nu se despărțea nici la masă.

— Și, de fapt, ce te-a apucat așa un dor să te întorci în țară? Războiul-război, nemțiinemți...

Arghirescu îi măsură disprețuitor:

— Mă, chiar dacă vă spun, voi tot n-o să-nțelegeți. Mă duc, stau o săptămână, lichidez ce bunuri mai am, că vin rușii, cumpăr niște covoare și bijuterii și mă-ntorc la bază. Vin vremuri grele pentru Europa.

— Și cu afacerile din Franța?

— Ei, afacerile din Franța ați văzut cum merg. Prost! Nu te lasă franțujii, nu te lasă nici nemții. Fiecare face din războiul acesta o afacere. Ca români, noi tot *meteci* rămânem, așa că trebuie să ne gândim încotro o luăm. Eu am mai trăit în Argentina, am relații acolo. Dacă lichidez treburile din România, îmi trebuie un an ca să fac bani gheață și să găsesc pe careva să mă scoată din Franța. Dacă o să fiți băieți cuminți și o să ascultați, papa Arghirescu o să aibă grijă și de voi.

Pe ușa vagonului-restaurant, cea din capul culoarului, spre care se uita Arghirescu, își făcu apariția un grup de clovni: o balerină cu părul roșcat, îmbrăcată într-o rochie

117

decoltată, dansând pe poante între mese și bătând ușor dintr-o daira caucaziană. Era urmată de un pitic gras, dar foarte agil, care executa salturi mortale, evitând pe chelnerii care aduceau tăvile cu ceaiuri fierbinți. Grupul acesta straniu era încheiat de un arlechin cam rebegit, cu un nas de carton legat cu gumilastic și cu obrazul înecat într-un strat gros de făină. Păreau veseli și nu prea veseli, aveau figurile lihnite (dacă îl excludem pe piticul cel

săltăreț) ale oamenilor prost hrăniți, aflați mereu în turnee și câștigându-și o pâine amărată, pe unde apucau.

Însoțitorii lui Arghirescu se amuzau cinstit de schimele - făcute de arlechin.

— Voi aveți ceva mărunț să le dăm pârlitilor ăstora? întrebă Arghirescu.

Luptătorul de *catch* se scormoni în buzunarele lui largi și scoase o grămadă de mărunțiș format din franci francezi, elvețieni și mărci germane, aruncând un pumn de monede în dairaua întoarsă cu fața în sus a dansatoarei care și începuse să facă cheta. Vânătorul tirolez se prefăcea că urmărește peisajul de-afară. „Ăstora li se dă o alocație proastă”, gândi Arghirescu. „Te miri că au și cu ce să-și plătească cafeaua la restaurant”. În schimb, negustorul de vinuri așternuse ostentativ o hârtie de o sută de pengi în palma dansatoarei, căreia îi arunca priviri promițătoare. Tuberculosul scăpă și el ceva mărunțiș în daira și desfăcu un ziar unguresc care anunța lupte crâncene la Sevastopol. Domnul Arghirescu simți în aceeași secundă privirea insistentă a piticului, fixată asupra lui. Întoarse capul și văzu doi ochi verzi, reci, fără lumină, că ai păsărilor împăiate, care îl fixau fără curiozitate, ca pe un lucru neînsuflețit. O senzație neplăcută îl făcu să asude; era un om cu mult sânge rece, trecut prin ciur și prin dârmon, avea idiosincrazii numai la privirea reptilelor și acum, în mod ciudat, simțea o ușoară frică inexplicabilă. Domnul Arghirescu își mută atenția spre femeia cu dairaua, și ea cu un obraz glacial, cu un păr de norvegiană, aspru, vopsit în culoarea *garanza*, mascând un chip fără identitate. Arlechinul, cu obrazul lui lăptos, famelic, îi producea aceeași frică fără sens. „Ce dracu’, mi-au slăbit nervii, ori ce am?” se întrebă și făcu semn ȝalului, cerându-i să-i aducă ceva de băut.

118 - O palincă, un *Schnaps*?

— Un *Schnaps*, te rog! îi răspunse nervos, aruncând privirea prin geamul aburit.

— Vine viscolul, spuse sprâncenatul, mestecând încă ceva, un rest de pâine sau de șuncă și clefăind ușor.

— De unde știi? Întrebă luptătorul de *căтч*.

— Taică-meu era cioban în munții Macedoniei. Am eu semnele mele.

Domnul Arghirescu asculta fără să vrea conversația celor doi, nereușind să-și ia privirile de la talgerele pe care piticul le arunca cu dexteritate în sus, prinzându-le și aruncându-le din nou în aer.

— Mai dă-i ceva, Bișteo, piticului ăsta, să ne scutească.

Acela se scotoci iar în buzunarele largi și mai trânti un pumn de mărunțiș în dairaua femeii.

Macedoneanul privea atent câmpia înghețată, care începuse a se zbici la un vânt nevăzut.

— Ascultați la mine, ne înzăpezim. Într-o oră începe viscolul.

Arghirescu cântărea această eventualitate cu destulă neplăcere.

— Atâta ne-ar trebui. Nu-mi place să-ntârzii.

*

Ceea ce prevăzuse însoțitorul domnului Arghirescu se întâmplă. Expresul *Ostende-Constantinopole* fu oprit într-o gară mică, cu un nume imposibil de reținut și conductorul anunță pe călători că, întrucât se lucra la dezăpezirea liniei, era posibilă o întârziere de câteva ore. De altfel, crivățul și începuse a arunca peste pustă bicele lui de gheață, care izbeau mărunț în geamul compartimentului. Până la masa de prânz, domnul Arghirescu jucă pocher cu mână moartă cu cei doi însoțitori ai săi, înjurând mărunț capriciile vremii și neputința feroviarilor unguri de a dezăpezi mai repede linia ferată. Pe la ora 14 sună clopoțelul, rarii călători ai acestui tren de lux se îndreptară, unul câte unul, spre vagonul-restaurant, reluându-și locurile la mese. Domnul Arghirescu se odihni un ceas înainte de a lua masa, trimițându-și gorilele pe coridor, ca să fumeze, întrucât nu suporta fumul *gauloiselor*. Voia să recapituleze lucrurile pe care le avea de făcut la București, să pună ordine în gândurile sale atât de încâlcite. 119

Așadar, omul căruia trebuia să-i predea clișeele primite de la schior îl aștepta undeva pe drumul spre București, în țară; afacerea cu vânzarea conacului de la Dobroteasa și a pădurilor de la Bălcești fusese încheiată cu avocații tocmiți de sora lui; mai rămâneau câteva lucruri încurcate, via de la Cercelu, niște izlazuri de la Drăgășani și casele din Jianu, pentru care cumnatul său îi promisese toate facilitățile. Un singur lucru îl neliniștea: prezența celor doi însoțitori care aveau un trecut nu tocmai curat. De altfel, îi întrebasese dacă venirea lor în România i-ar pune în primejdie, dar ei negaseră, având probabil, la rândul lor, de aranjat niște lucruri în țară. „În sfârșit, văzând și făcând”, își spuse călătorul.

Mica întârziere de câteva ceasuri se transformă într-o lungă așteptare de 24 de ore. După controalele de rigoare, granița românească fu trecută pe la ora nouă seara, tocmai a doua zi. Trenul își reluase mersul, încercând să-și sporească viteza ca să mai scoată din întârziere, dar încurcăturile tot se iviseră. Mă rog, cei de la București probabil fuseseră înștiințați de întârziere, așa că, mai liniștit, domnul Arghirescu luă o cină frugală în vagonul-restaurant. Le interzisese celor doi să bea ceva atâta vreme cât se aflau în călătorie. Câte un pahar de bere, da, dar atât. Dormiseră cu schimbul, fiecare câteva ore, dar n-arătau prea în formă, pentru că orele trecuseră și oboseala își spunea cuvântul.

— Păreți cam dărâmați, îi spuse Arghirescu sprâncenatului, îndreptându-se spre culoarul care ducea spre cușeta lui de dormit. Aș vrea să rămâneți amândoi pe culoar și să mă păziți.

— S-a-nțeles! Doar pentru asta ne plățiți.

— Dar dacă se mai face vreun control, ceva?

— Ce control să se mai facă, că ne-au pipăit destul și grănicerii unguri și cei români. Actele sunt în regulă, ori ale voastre nu-s?

— Se poate? se miră luptătorul de *câtch*.

Arghirescu ar fi fost bucuros să scape odată de toate încurcăturile care-i mai rămăseseră de rezolvat și să se

vadă din nou în Parisul care, chiar ocupat de nemți, îi oferea mai multă siguranță decât Bucureștiul despre care auzea vag din ziare și de la radio ca despre un ținut foarte îndepărtat și aproape necunoscut. Singura plăcere la capătul acestei călătorii rămânea revederea cu Evelyne și cu cumnatul său, un om foarte agreabil, cu care se-ntâlnise în străinătate de câteva ori.

— Noapte bună! Să nu mă deranjeze nimeni. Numai dacă ia trenul foc să mă treziți. Dacă se mai face vreun control la pașapoarte, pentru că ăștia sunt capabili de orice în vremurile astea, iată-l pe al meu, li-l arătați, are toate vizele, dar să nu mă treziți. Vreau să fiu fres când ajung la București.

Trânti ușa compartimentului, se încuie și simți o răcoare ciudată. Privi geamul care era ridicat, dar nu încuiat, cum credea el că-l lăsase. O dungă subțire de frig pătrundea abia perceptibil pe sub rama de sus. O împinse ușor, închise clapeta și începu să se dezbrace cu a lene explicabilă. Își puse pijamaua, privi grămada de geamantane din plasă, erau trei sau patru, mari, burduhănoase, cumpărate de la *Galeries Lafayette* din Paris, încărcate cu lucruri pentru rude: stofe, rochii, pantofi italienesti, ciorapi de mătase, în sfârșit costumele lui impecabile, pe care le schimba în fiecare zi, cămășile așezate într-un geamantan special, ciorapii și pantofi puși în cutiile lor de carton, pe șanuri. În compartiment începuse să se încălzească. Deși era obosit, nu-i era somn. Făcu o ultimă verificare în micul geamantan de mână pe care-l deschise, privind cu grijă la aparatul uitat de schior. „Dacă mă gândesc bine, pe băiatul ăla bronzat or să-l curețe. Noroc că nu știe prea multe despre mine, e numai un biet curier. Dar de ăștia din tren cum scap? Evident că vânătorul tirolez este trimis de cumnatu-meu, dar ceilalți doi?”

Și cu aceste gânduri încurcate, simți cum adoarme.

*

Expresul *Ostende-Constantinopole* trecuse de gara Chitila și micșorase viteza. La capătul vagonului veghea de

mai bine de o oră vânătorul tirolez, care renunțase să facă pe absentul la cele ce se petreceau în vagon și-i salutase pe cei doi însoțitori ai domnului Arghirescu încă la ieșirea din compartimentul său, ca și când s-ar fi cunoscut de mult.

— Îl cunoști? întrebuse Biștea.

— Nu cred să fi avut plăcerea, răspunsese celălalt.

— Atunci ce l-a apucat cu politețea asta cu noaptea-n cap? 121

Luptătorul de *câtch* dăduse din umăr.

— Știe-l și pe el Dumnezeu.

Expresul se strecura acuma printre vagoanele aflate în remiză, între care se zăreau, abia camuflăte, bateriile antiaeriene ce apărau Bucureștiul. Soldații, fumând în pâlcuri, băteau cu bocancii zăpada murdărită de cărbune. Pe lângă ei se strecurau, ca niște țipari, alte trenuri cu ferestrele încă luminate. Ziua se anunța neguroasă, plină de burniță.

— Nu crezi că ar trebui să batem în ușă? Se pare că barosanul a luat vreun somnifer.

— N-ai auzit nicio mișcare dincolo?

— Nu. Mai așteptăm un minut.

Din capul coridorului, tirolezul se apropie și le ceru un foc.

— Permiteți?

— Vorbiți românește? întrebă macedoneanul. Cu costumul ăsta n-aș fi zis că sunteți de pe-aici.

— Vin de la o vânătoare din Germania. Am fost trimis cu Corpul vânătorilor de munte într-un concediu. Camarazii au rămas acolo, eu m-am întors, fiindcă mi s-a îmbolnăvit mama. Dumneavoastră?

Sprâncenatul privi la celălalt, apoi răspunse în dorul lelii:

— Și noi, pe la București, pe la rude.

— Veniți de departe?

— De la Bordeaux.

— ăsta pe unde mai e?

— N-ai auzit de vinul de Bordeaux? Din Franța,

tăticule.

— A, m-am lămurit.

Biștea bătu tare în ușa compartimentului. Trenul trecuse de Podul Grant și se zăreau capetele peroanelor Gării de Nord în ceață, ca niște boturi de pachebot.

— Domnu' Sorin, deșteptarea! Am sosit!

Niciun răspuns, nicio mișcare.

— Domnu' Arghirescu, scoal', dom'le, că am ajuns!

Cei doi se priviră un minut lung, ca și cum nu s-ar fi văzut niciodată.

— Dar asta ce-o mai fi?

Și bătură în același timp amândoi, cu pumnii, în ușa compartimentului. Tirolezul înțelese că ceva nu era în 122 regulă și găsi că nu mai avea niciun rost să se ascundă.

— Îmi permiteți? Sunt agentul Crăciunescu din Siguranța Statului, însărcinat cu paza domnului Arghirescu pe traseu. Dumneavoastră probabil că-l însoțiți.

— Chiar așa, spuse sprâncenatul și mai bătu o dată, cu deznădejde, în ușă: Domnu' Arghirescu, zi-i, dom'le, ceva, nu ne mai freca atât...

Agentul Crăciunescu scosese din buzunar un paspartu și făcea semne conductorului de tren care se ivise, și el, în celălalt capăt al vagonului, însoțit de un ungător de osii, cu fața plină de negreală, de i se vedeau numai ochii albi, parcă speriați (era, dar nici Crăciunescu, nici cele două gorile ale lui Arghirescu n-aveau de unde să știe, Tronaru, omul Colonelului, cu care se întâlnise în bodega „La cinci lei”).

— Ce s-a întâmplat, domnilor?

— Deschide mai bine! zise agentul Crăciunescu, făcându-i loc.

Pe canapeaua făcută pat a compartimentului zăcea Sorin Arghirescu. O incizie fină îi retezase carotida. Agentul Crăciunescu constată rece:

— Omorât în somn, dintr-o lovitură, cu o tăietură de brici. Treabă de profesionist. Dumneavoastră ați stat toată noaptea în ușă, nu v-ați mișcat de-aici, nu-i așa?

Cei doi, încă uluiți de neașteptata priveliște, nu știură

ce să răspundă mai întâi.

— Desigur. Nu ne-am mișcat deloc. Am vegheat cu rându-l pe podele, câte unul, și am ațipit, dar n-a trecut nimeni pe coridor. Era imposibil să intre cineva și să nu-l auzim.

Trenul frâna și de pe peroane se auzea murmurul nedeslușit al mulțimii ce se înghesuia cu bagaje spre alte trenuri.

— N-a intrat prin coridor, evident, zise agentul Crăciunescu și le arătă fereastra deschisă a compartimentului. Mai curând pe aici. Apoi se adresă conductorului: Au coborât toți călătorii?

— Da. Nici nu erau prea mulți. O doamnă care s-a urcat la Budapesta, doi militari germani și o echipă de scamatori...

— Bine! Sigilează vagonul și nu dai drumul la nimeni. Eu mă duc să telefonez. Dumneavoastră mergeți cu mine. 123

Treaba nu le convenea celor doi însoțitori ai lui Arghirescu, dar își dădură în același timp seama că puteau fi, ei înșiși, bănuți de crimă, așa că îl urmară fără să șovăie.

*

Pe la nouă și jumătate, telefonul sună în biroul lui Ciripoi. Comisarului nu-i erau boii acasă, avea un cap de patru frați, o gură năclăită de parcă i-ar fi turnat cineva catran în stomac sau lipitoare de muște, încercase toate formulele de dregere, începând de la cafea, trecând prin iaurt cu lămâie, gutui uscate, câteva foi de ceapă, o măslină pisată cu sâmbure cu tot, dar numai praful de pipotă de găină adus de Teică, alt *suferitor*, îl mai întremase.

— Trrrrr... trrrrr... trrrr! făcea telefonul în gol.

A șaptea oară, Ciripoi mai găsi atâta energie, încât să ridice din furcă aparatul.

— Alo! făcu cu glasul stins al ultimului supraviețuitei de la cutremurul din San Francisco. Alo! Cine e?

Avea o voce de mitropolit, dogită, scursă.

— Cine e? Întrebă din nou.

De la celălalt capăt al firului, Crăciunescu răcnea cât putea de la un telefon public din Gara de Nord:

— Eu... Crăciunescu! Sunt în gară. L-au mierlit pe domnul Arghirescu. M-auzi!

— Care Arghirescu?

— Cumnatul ministrului. Trezește-te, ca să vezi ce nuntă începe!

Ciripoi se uită la telefon ca la un os de mort.

— Cum adică l-au mierlit?

— N-auzi? I-au tăiat beregata în tren. Dă-mi7 **l** pe domn Mizdrache, că în capul tău e o beznă ca în fundul unui negru care trece printr-un tunel.

— Ce tunel? Ai înnebunit, Crăciunescule? Ce tunel? Care tunel?

Agentul Crăciunescu se impacientase:

— Vasile dragă, ești doscănit? Ți-a plecat mintea cu sorcova? Scrie pe hârtie! Să vină domn inspector Mizdrache în Gara de Nord, la trenul de Constantinopole, că nu-i dau drumul vagonului până nu facem ancheta. Rapid, mă-nțelegi?

Ciripoi lăsă telefonul în furcă și privi creștetul lustruit al lui Teică, care ascultase, înțelegând numai pe jumătate 124 conversația celor doi.

— Adică să...

— Adică ce, adică să... Unde-l găsim pe șefu'?

— Păi dacă n-oi ști matale, că ești intim cu el! Bei de-a-n-picerele cu el la Hale, la *împăratul Troian*, aseară n-ai fost cu domnia sa? Că te văd cam chitrofonit...

— Aseară... aseară... Ce-am făcut eu aseară? Teicuță, să fiu al dracului, pe mama aia a mea moartă de la Sfânta Vineri, dacă mai știu ce-am făcut. Întâi, rondul de la *Papastase*, la *Cina*, pe urmă am trecut pe la *Carpați*, am luat un șalău. M-am găsit acolo cu doi presari de-ai noștri și, pe la două noaptea, eram la *Pigalvs*. Cred că acela l-am văzut pe șef... Era cu Micșunica, că face ce face și se-ntoarce la amorurile vechi. Ascultă-mă pe mine, Teică, pe ăsta o să-l găsim într-o dimineată, știi tu cum.

Teică se uită la el ca la alte alea.

— Ce spui, dom Vasile? Ori îți bați joc de mine?

— Vorbă lungă, sărăcia omului. Găsește iute o mașină și hai să-i luăm urma. Că până-l găsesc, mă și dezbat.

*

Mizdrache visa că se afla la Roma, însoțindu-l pe domnul Mihai Antonescu, care ținea o conferință despre *Civilizația romană în Dacia*. Când îi era lui lumea mai dragă, simți a mână zgâlțâindu-l cu putere.

— Grig, trezește-te, tu n-auzi?

— Ce e? Ce s-a mai întâmplat?

— Te caută Ciripoi. Ia telefonul...

Inspectorul-șef bâjbâi cu mâna, să găsească aparatul de ebonită în cutele plapumii.

— Cât e ceasul?

— Zece și douăzeci. Cred că te-au sunat ei mai devreme, dar abia acum l-am pus în priză.

— Alo! făcu Mizdrache. Cine e?

— Eu, Ciripoi, stăpâne.

— De unde telefonezi?

— De jos, din stradă, de la un telefon public. De o jumătate de oră sun și nu răspunde nimeni.

— Dă pe gură.

— L-au mierlit pe domnul Arghirescu, cumnatul ministrului.

Inspectorul-șef crezu că n-aude bine:

— Te-ai îmbătat, ești nebun? Asta trebuia să sosească de ieri. Ai fi aflat până acum.

— Acuși mi-a telefonat Crăciunescu din Gara de Nord. Păzește vagonul, până sosiți dumneavoastră.

— Mă, tu ce crezi că suntem la 1 aprilie? Îți bați joc de mine? Cine să-l omoare, mă, pe-asta, că am trimis om după el în Elveția? Și adică, taman aici, în Gara de Nord, să-i fi făcut felul, sub nasul nostru?...

— Dom șef, asta știi, asta spun. Eu sunt jos, cu Teică, în mașină, vă așteptăm, că oți fi și dumneavoastră în *dezabi*.

Ciripoi nu mai auzi înjurătura pe care inspectorul-șef

i-o aruncă după ce trânti telefonul.

— Ia te uită la el... s-a franțuzit! Ce zici, Micșunico, de ăsta? Pune și tu reșoul ăla și fă o cafea până mă bărbieresc, că e lată.

*

Mulțimea înghesuită pe peroanele Gării de Nord nu-și dădea seama ce se-ntâmplase în vagonul de dormit al expresului *Ostende-Constantinopole*. Călătorilor din celelalte vagoane li se spusese că trenul va mai întârzia o oră, până se schimba o locomotivă, așa încât sosirea celor trei nu intrigă pe nimeni. Crăciunescu îi aștepta la scara vagonului, împreună cu conductorul.

— Ai chemat procurorul? întrebă Mizdrache.

— Da. E-n restaurantul gării, bea un ceai. E Vasilescu, ăla cu barbă. Cioclul, că numai la chestii de-astea ne vedem.

Mizdrache privi la conductor și-l întrebă pe Crăciunescu dacă acela vorbea românește.

— Nu. S-a schimbat la Basel. E elvețian. Vorbește franceza și germana.

— *Dans quelle couchette, s'il vous plaît?* întrebă Mizdrache.

— *Par ici, messieurs.*

Conductorul o luă înainte. Era un bărbat între două vârste, cu o ceafă ridată, tunsă nemțește, foarte roșie, amănunt care-l izbi pe inspectorul-șef.

— Poți să-mi spui cum s-a-ntâmplat, Crăciunescule?

— L-am luat de la granița Elveției, cum a fost înțelegerea. Se pare că știa că sunt trimis de dumneavoastră, nu arăta deloc neliniștit.

— Raportează ce s-a întâmplat pe parcursul drumului!

— La Basel s-a suit un schior care s-a așezat la masa lui. A stat cam vreun ceas, făcându-se că uită un aparat de fotografiat, pe care, cu discreție, domnul Arghirescu l-a dus în cușeta lui. După aceea, de câte ori a revenit la masă, avea în mână un mic geamantan de care nu s-a despărțit.

— Altceva?

— Odată cu schiorul, care a coborât la Budapesta, Ț s-a mai dat jos un tip ce aducea a francez. Purta o bască și un costum așa, cum să vă zic eu, de Țuțăr...

— Bănuiesc că era omul Gestapoului. Cine i-a luat locul?

— Păi, doi unguri. Unul gras care, după cât știu eu limba asta, zicea că are de plasat niște vin de Tokay, și unul ofticos, cu o mutră, cum să vă spun eu, de parcă ar fi scăpat de la *Filaret*.

Conducătorul deschisese ușa compartimentului și le făcuse loc, mut, demn, de parcă ar fi fost martor la o cununie.

— Nu s-a mișcat nimic, Crăciunescule?

Pe culoar se auzea tropăitul grăbit al procurorului, un individ scund, obez, cu o bărbiță albă, aducând cu Niculescu Varone.

— Să trăiți! îl salută Mizdrache. Ce spuneți de povestea asta?

Din nenumăratele buzunare aflate sub paltonul noului venit apărură o pereche de ochelari cu rame de aur. Procurorul era meticulos, nu se grăbea. Inventarie din priviri tot compartimentul.

— Arghirescu a călătorit singur? Întrebă Mizdrache pe agentul Crăciunescu.

— Nu. A fost tot timpul însoțit de doi tipi. Niște matahale care au dormit la ușa lui toată noaptea.

— I-ai supravegheat?

— Tot timpul.

— Unde sunt acum?

— I-am lăsat sub paza jandarmilor C.F.R.

— Au pașapoartele în regulă?

— Cât mă pricep eu, da. E nevoie să vi-i aduc?

— Deocamdată, nu. Dar dacă cunoști unele amănunte... poți să mi le dai.

— Victima s-a încuiat peste noapte în cușetă? Întrebă procurorul.

— Da! răspunse Crăciunescu. Însoțitorii săi păzeau

ușa pe culoar.

— N-au lipsit, cumva, vreo perioadă de timp de la locul lor?

— Nu. Cât am putut, i-am controlat. Erau la ușa compartimentului.

— Și cu fereastra deschisă ce este? mai întrebă procurorul.

— Dacă îmi permiteți, cred că pe-aici a intrat ucigașul.

— Trebuie să fi fost un adevărat acrobat, dacă în viteza trenului a reușit să se strecoare prin deschizătura ferestrei.

— Credeți că Arghirescu a dormit cu geamul deschis, de la graniță până aici? întrebă Mizdrache. E iarnă, domnule procuror. Nu s-a încălzit el sub limbă, ca să lase geamurile vraiste. Aici e alt chichirez.

Procurorul se făcu că n-aude cele spuse de inspectorul-șef.

— Nu se văd urme de luptă, ceea ce înseamnă că victima a fost ucisă în somn, constată mai mult pentru sine Vasilescu, cercetând cu o lupă dacă existau amprente de-a lungul ramei metalice a geamului.

— Credeți că mobilul crimei este o răzbunare sau jaful? întrebă Mizdrache, deși intuia ce se întâmplase. Agentul nostru, aici de față, care l-a însoțit pe Arghirescu din Elveția până aici, vorbea de o valiză de mână de care victima nu se despărțea nici la masă. Crăciunescule, vrei să vezi dacă se află în compartiment?

Agentul privi plasa în care de obicei se așază bagajele de mână și nu văzu decât un teanc de ziare răsfoite, un mic *necessaire* în care se afla aparatul de bărbierit și o carte.

— Deocamdată nu zăresc valiza.

— Mai caută.

Mortul fu răsucit cu delicatețe pe-o parte, dar la vederea sângelui ce se scursese sub canapea, Crăciunescu simți că vomită...

— S-o fi pus sus, unde sunt geamantanele astea

mari?

Mizdrache trase scara mobilă a cușetei și urcă până sub planșeta pe care se aflau trei valize mari, nedesfăcute.

— Aici nu e nimic!

Rămase puțin în vârful scării, gândindu-se la ceva pe 128 care încă nu-l mărturisi celorlalți.

— Vă rog chemați echipa de fotografi să ia amprentele, ca să pot să chem medicul legist. Aș fi de părere să ne grăbim, pentru ca să putem da drumul vagonului.

După un sfert de oră, Mizdrache se afla într-un birou cu geamurile asudate, care dădea spre panorama liniilor și a persoanelor, undeva la un etaj al clădirii Gării de Nord, privindu-i pe cei doi însoțitori ai lui Arghirescu. Se aduseseră niște cafele, un ofițer de jandarmi asista fără să scoată un cuvânt la cele ce se întâmplau. Procurorul și cu Mizdrache îi interogau pe cei doi:

Numele, prenumele, ocupația, locul de rezidență...

Alături, Teică, bun la toate, bătea la o mașină cu carul mare procesul-verbal, abia găsind literele, poticnindu-se și înjurând.

Din hârtia întocmită de ajutorul lui Ciripoi rezulta că numiții Ion Biștea și Titus Mormoceă, stabiliți în Germania după iulie 1936, veniți în Franța cu trupele de ocupație, pentru treburi pe care nu aveau de gând să le mărturisească, fuseseră angajați de către domnul Arghirescu cu șase luni în urmă pentru paza personală și-l însoțiseră în acest voiaj în România. Erau necăsătoriți, fără familie, cu unele rude îndepărtate aflate însă în România. „Legionari”, gândi Mizdrache. „Curios că nu au apărut la rebeliune sau nu vor să spună. Asta o să aflăm noi mai încolo”.

— Domnilor, asupra scopului acestei călătorii a domnului Arghirescu n-avem ce discuta. Ne interesează, deocamdată, faptul că patronul dumneavoastră a fost asasinat. Din primele cercetări, rezultă că nu ați fi implicați în această crimă, întrucât nu-mi imaginez să fi lăsat victima în cușetă și s-o fi păzit până dimineața,

pentru a da impresia că nu sunteți amestecați. Logic vorbind, dacă dumneavoastră voiăți să-l omorâți, ați fi făcut-o pe teritoriul Franței sau al Elveției și ați fi dispărut. Așa încât v-aș ruga să-mi dați concursul să stabilim unele detalii. Domnul Crăciunescu, care v-a însoțit pe toți trei până aici, îmi spune că domnul Arghirescu purta asupra sa, în permanență, o mică valijoară, care n-a mai fost găsită în compartiment. Aveți idee ce conținea?

— Cred că banii domnului Arghirescu, spuse macedoneanul.

— Altceva, nu?

Cei doi se priviră. Biștea își aminti că l-a văzut pe Arghirescu ducând un aparat de fotografiat pe care nu-l
129

§ - Incognito avusese, după ce luase masa cu schiorul, la ieșirea din vagonul-restaurant. Amănuntul nu-l izbise atunci, dar acum își amintea perfect de acest lucru.

— Pe cine ați bănuî dumneavoastră de acest asasinat? îi mai întrebă inspectorul-șef pe cei doi.

Urmă o pauză lungă, după care macedoneanul, mai curajos, spuse, privindu-l pe Crăciunescu:

— Dacă n-aș ști că e din poliția dumneavoastră, pe dumnealui l-aș bănuî.

— La drept vorbind, aveți dreptate, dar ia să ne mai gândim puțin! Vă amintiți de cei doi care s-au urcat la Budapesta? întrebă, la rândul lui, agentul.

— Da! răspunse macedoneanul. A fost mai întâi schiorul care a coborât la Budapesta. Pe urmă cei doi, unul gras și unul prăpădit. Dumneavoastră ați stat tot timpul și ne-ați supraveheat. Acuma îmi dau seama.

— Cine mai lua masa în vagonul-restaurant? întrebă Mizdrache, la rândul lui.

— Au fost doi ofițeri germani care au coborât înainte de granița română. O doamnă atât de bătrână, încât n-a cred capabilă să se urce pe vagonul de dormit, și cam atât.

— Pe cei doi, negustorul de vinuri și celălalt, slăbănogul, i-ați mai văzut de la intrarea pe teritoriul românesc?

— R Cred că nu, afirmă cu tărie macedoneanul.

— Atunci, de crimă nu pot fi bănuți decât conductorul, agentul nostru Crăciunescu și mai cine?

După un lung moment de stupoare, Crăciunescu spuse **r**

— Cred că știu. În vagonul-restaurant au mai intrat, la un moment dat, trei inși: o femeie, un fel de acrobat și un pitic.

— Ei, piticul ăsta îmi trebuia, zise Mizdrache.

*

Clădirea Crematoriului, prefigurând o uriașă urnă funerară, cu zidurile ei cenușii, amorfе, cu lungile vitralii în formă de cruce, abia se zărea în viscolul care se iscase. De sus, din dealul Piscului, Bucureștiul abia se mai zărea: turme risipite de case, mai mărunte sau mai înalte, bulevarde croite anarhic și, undeva, în viitoarea zăpezii, câteva semne de exclamare de beton, Palatul Telefoanelor, blocul 130 *Adriatica* de pe malul Dâmboviței (Carltonul dispăruse la cutremurul din '40), blocul *Asigurărilor Române*, la parterul căruia se afla un cinematograf și o sală modernă care luase foc odată și fusese reparată, Foișorul, și cam atât, restul orașului fiind șters de acele valuri de omăt ce măturau câmpia munteană. Mașina inspectorului-șef Mizdrache urca greoi pe serpentinele pietruite, peste care se așeza acum un strat subțire de gheață* iute măturat de vântul în rafale, care aici, sus, bătea mai tare.

— Dacă o mai ținem așa cu înmormântările astea... Acum două săptămâni, Gojgaru, acuși domnul Arghirescu... Ciripoi, tu nu te înscrii pentru data viitoare?

Acesta scuipă în sân făcându-și o cruce mare, mănăstirească:

— Doamne ferește, domnule inspector, am copii, am familie grea... Astea-s glume?

Mizdrache își tamponă fruntea cu o batistă. Era răcit, strănuta din două în două minute. „L-a uitat Micșunica dezvelit astă-noapte”, gândea Ciripoi. Din când în când inspectorul-șef trăgea de zor, dintr-o pipetă, camfor pe nas.

a

— Ce te uiți așa, mă, la mine? Tu n-ai văzut produsele *Bayer*? Marfă nemțească...

Ciripoi ședea în față, lângă șofer. Acela zâmbea complice cu inspectorul-șef, trăgând cu ochiul prin oglinda retrovizoare. „Adică tu ești mai deștept ca mine, Cozmescule? Faci glume cu șeful, îi faci ochi dulci? Bine, Cozmescule, stăm noi de vorbă. Te prind eu când o să ciordești din benzină sau când o s-o cari pe știrba aia de la Cărbuș acasă, cu mașina poliției, și o să pic eu așa, făcându-mă că prind muște în gang la bloc: «Bună seara, Cozmescule, ce faci tu, băiatule, ești în misiune? Cu dânsa, cu dânsa?...» Și azi așa, mâine așa, un raport, două, trei, și te văd, Cozmescule, pe front”.

— Dom șef, ne apropiem. Lume ca la urs. De ce or veni oamenii la înmormântări?

— Știu eu, Ciripoi! Dacă mor alții se face loc: o slujbă în plus, o odaie în plus, mai rămâne un costum de haine, mai ceva, se mai face o pomană, mai bea omul un păhărel, își mai amintește de răposatul... Obiceiuri frumoase, mă. Să nu uiți, să nu ne uităm unii pe alții, mă, că azi suntem, mâine nu mai suntem...

— Da, dom șef, că bine ziceți. Dumnezeu să-l ierte și pe domnul Arghirescu, că nu l-am cunoscut decât mort.
131

Auzi dumneata? Să pleci din țărișoara ta, să te duci unde a înțărcat dracu' copiii, să faci alișverișuri, ce-o fi făcut el pe-acolo și când ți-e lumea mai dragă să te cheme aia cu coasa de unde ai plecat... să stai în vagon cu pat, cu doi zdrahoni la ușă...

— Apropo, le-ai dat drumul la ăia? I-ai trimis de unde au venit? Că ăștia, au pașapoarte în regulă, șampilă... Ne mai trezim, dracului, cu încurcături diplomatice. Le-ai găsit fișele?

— Găsit, dom șef. Mormocea e din Iași. A fost încurcat în afacerea Stelescu, când l-a mierlit căpitanul pe ăla, pe Stelescu, cum dracu' îi zice, la spital. El ținea tira, probabil că de aia s-a ușchit în Germania. Al doilea, Biștea.

a fost și el încurcat în afacerea rectorului Goangă de la Cluj. I-au luat nemții la sânul lor și i-au ținut.

— Da' la rebeliune, ceva, cumva? N-au* venit și ei. să tragă vreun artificiu?

— Nu, dom șef. Două zilișoare și două noptișoare am purecat toate pașapoartele și toate fișele. N-aveam motiv să-i ținem, le-am dat drumul. Nici ei nu erau prea încântați să rămână. Au zis bogdaproste că au putut s-o întindă înapoi.

Șoferul oprise mașina, dar cei doi nu coborâră.

— Lasă motorul să meargă, să nu înghețăm în dricul ăsta, zise inspectorul-șef și privi mulțimea de cucoane și de domni care aștepta venirea mașinii cu răposatul Arghirescu.

— Ia te uită ce clipsuri! Ia te uită blănuri! se mira, după obiceiul lui mitocănesc, Ciripoi.

— Că n-ai vrea să vină în p elea goală la înmormântare! Coccoanele pun pe ele ce au prin casă, să nu răcească.

— Da' frumoase sunt, dom șef. Uite la aia neagră, cu crătăcioara în cap...

— Tocă îi zice, tâmpitule.

— Tocă, dom șef. Și cum s-a mascat ea cu voal negru...

— Voaletă, mă Ciripoi. Învață, mă, și tu, că te-am scos în lume de atâtea ori.

— Și cizmulițe, dom șef, de lac. Țștia parcă sunt la starea civilă, nu la incinerarea domnului Arghirescu. Uite-l și pe domnul Frânculescu, uite-l și pe doctorul Policrat. Toată crema Bucureștiului. Doamna Cernat, doamna

132 general Dobrescu, doamna Corfirotu! E și polcovnicul

Ignatiev, samsarul ăla, sau ce dracu' e, care vinde dulapuri, covoare.

Inspectorul-șef privea distrat grupul îngrămădit pe scările Crematoriului, își aprinsese o țigară și nu-l asculta. Dar urechea lui fină tresări la auzul ultimelor cuvinte.

— Ciripoi, rusul ăsta vinde mobilă fină, măi, e

ebenist. Ai auzit cuvântul ăsta? E ebenist, mă. Ciocănește mobila ca Grigoraș Dinicu vioara, o ascultă, știe din ce e făcută, de câți ani, unde a fost lucrată...

— Adică să fie el tâmplar, așa, la meserie...

— Aoleo, Ciripoi, taci, dracu', din gură! Cum deschizi clanța aia, iese musca.

Își aduse deodată aminte:

— Ascultă, mă, că ne luarăm cu vorba. Tu ai cercetat ce ți-am spus eu să faci? Chestia cu piticul ăla?

— Se poate, dom șef? Fie-al dracului care n-a luat toate circurile la rând, că la ora asta trei sunt, mari și late, în tot Bucureștiul. Circul *Globus* din Dudești, ăla făcut din lemn, trei mârtoage, o cămilă răpănoasă, două maimuțe de li se văd, să mă scuzați, dom inspector-șef, că atât sunt de nemâncate, coastele. Le plângi de milă. Mai bine le-ar împăia.

— Bă, eu te-am trimis pe tine să-mi cauți pitici, nu maimuțe. Ce, ai înnebunit? Stăm în deal la Crematoriu și batem caporalul?

— Dom șef, permiteți să raportez... La *Globus*, pitici - canci. M-am dus pe Filantropia, aici sunt niște zlătari, niște hoțomani: Circul *Pândeale*. Au trei cai pe care îi aleargă într-un rond de talaș.

— Pitici, mă, pitici, mă Ciripoi, lasă... Aoleu, unde te-am găsit eu pe tine, podoabă ce ești? Provincia ai făcut-o?

— Stați că mai am unul... în București. Circ mare, nemțesc. Circul *Busch*. Reclamă la cinema, reclamă la radio. Toată ziua: „Poftiți doamnelor și domnilor! Lei, pantere, elefanți, dresură clasică, săritură la trambulină, arena morții, triplu salt mortal...”

— Piticii, mă, piticii...

— E, că aici am vrut să ajung, aflați că la circul *Busch* au un pitic.

— Și de ce ți-a trebuit ție atâta, să mă iei pe mine pe la Ploiești, ca să-mi spui că au nemții un pitic... 133

— Dom șef, dar așa se vorbește. Face omul ocol până ajunge unde trebuie. Ca să vă dați seama că și noi alergăm, muncim...

— Bine, mă, bine. Lasă asta! Spune-mi, ce-i cu piticul? Când au venit, câte reprezentații au dat? Nu cumva sosirea cercului *Busch* coincide cu moartea lui Arghirescu?

La una ca asta Ciripoi nu se gândise. Așa că mutra lui se șifonă de tot:

— Dom șef, permiteți-mi să vă spun încă o dată cum am spus-o de atâtea ori. E limpede că aveți chestiunile alea... (și făcu gestul cunoscut, imaginând că șeful său e bine dotat într-o anumită parte a corpului). Va să zică, dacă stau bine și socotesc, ăștia taman cu trenul ăla trebuie să fi venit. N-am socotit, dar așa trebuie să fie. Că nu-s veniți de mult: o știu din ziare. N-au dat decât o reprezentație aseară. Reclama a început de mult. Eu habar n-aveam, dacă nu auzeam la radio.

Mizdrache lăsa să se scurgă o pauză, în care strivi țigara pe jumătate fumată în scrumiera metalică din portiera interioară a mașinii.

— Adică să fii tu așa de norocos să fi nimerit tocmai piticul ăla de care am eu nevoie? Ia stai să mă gândesc mai bine! Mă, să știi că e chiar așa. Din spusele celor doi hăndrălăi care-l păzeau pe Arghirescu, ăștia au apărut în trenul de *Constantinople* pe undeva, între Basel și Budapesta. Este limpede. Dacă era un pitic aciuat pe la noi, n-avea ce căuta în trenul de Basel. Dar pentru orice eventualitate, ia să-l iei tu strâns, așa, din urmă și să cercetezi dacă trupa asta nemțească a venit cu același tren, cu Arghirescu, atunci e limpede. Pe la ăia care dau autorizație de funcționare la circuri ai fost?

— Am fost.

— Și?

— În țară nu mai sunt decât încă două trupe în turneu. Una la Găiești și alta la Constanța. Niște amărâți.

— Află dacă au ieșit din țară în ultima vreme și dacă au avut vreun pitic în trupă.

— Aflu, cum terminăm cu domnul Arghirescu. Să-l vedem pus în urna lui și eu iau chestiunea de la început.

Pe serpentinele Crematoriului urca un scurt convoi

mortuar format dintr-un autodric încărcat de coroane1, mergând la pas, urmat de patru sau cinci mașini în care 134 se aflau Ionescu-Tismana cu soția, în a doua Armand Sachelarie, secretarul ministrului, și cu Râul, fratele domnului Tismana, iar în celelalte, subsecretarul de stat de la Finanțe, domnul Marcu, cu soția, urmat de încă doi draibări, un militar de la contrainformații, al cărui nume îi scăpa în momentul acela lui Mizdrache, cu aghiotantul lui, un tânăr agitat care se precipitase să-i deschidă șefului său portiera. În sfârșit, în ultima mașină, alți doi civili, fără identitate, de bună seamă tot ofițeri de la serviciul de contrainformații, îmbrăcați în civil.

„Ei, dacă bag bine seama, aici e chestie lată. Circul *Busch*, adică nemții, serviciul nostru de contraspionaj, rude de-a șaptea mână cu Ionescu-Tismana, încurcă-i, drace, descurcă tu ițele, Mizdrache! Să fie al dracului, că grea meserie mi-am ales! Ce concluzie să trag eu de-aici? Omul vine din Franța, Franța ocupată de nemți, băiatul lui Arghirescu a stat zece anișori la ei acasă, a fost când în Argentina, când la Paris, când cine mai știe unde, că ar trebui să-l purec eu bine pe ăsta, să-l iau din urmă. Căci aici sunt chestii grele, domnule. Pe Tismana nu pot să-l întreb, că o să se uite chiorâș la mine. Adică ce, eu îl suspectez? Trebuie întrebați cei de la Externe. Or fi prins și ei vreun fir, pe undeva”.

— Coborâm, Ciripoi!

Sicriul. În care se afla corpul neînsuflețit al lui Sorin Arghirescu era urcat pe umerii a patru amployați ai Crematoriului, urmat de domnul Ionescu-Tismana, îmbrăcat într-un palton lung, negru, cu guler de biber, ținându-și melonul în mâna stângă, cu capul plecat, lăsând să i se vadă tâmplele argintate și începutul de chelie. În dreapta lui, doamna Evelyne Tismana în mare doliu, cu fața ascunsă de un lung voal negru, pe care îl ridica discret cu coatele, ca să nu se târască prin zăpadă, urmați de tânărul secretar, Armand, și el îmbrăcat într-un palton bine croit, scurt până la genunchi, cu o bucată de pânză neagră la guler, marcând doliul. Tânărul secretar saluta discret, în

dreapta și-n stânga, mulțimea de cunoscuți care-l privea cu atenție. Avea un chip bărbierit proaspăt și o privire dură, fără expresie, arătând o mare stăpânire de sine. Lângă el, chefliul de Râul, fratele ministrului, se abținea să nu râdă privind întristata adunare. Ridica din când în când palma, făcând semne amicale cunoscuților, ca și când s-ar fi aflat la Băneasa, la turf. Pentru el, aceste ceremonii, înmormântări sau nunți la Domnița Bălașa, aveau aceeași în 135

seninătate. Era un prilej de a se afla în lume multă, de a mai bea câte un pahar și de a mai bârfi. Nu se putea spune că acest sfârșit brutal și neașteptat al lui Arghirescu nu-l contrariase. Era mort de curiozitate să-l revadă (se întâlniseră de puține ori, odată prin '29, înainte de plecarea lui din România, altă dată prin '36, la Medrano, în Paris, sau cam așa ceva și poate la vreo recepție pe undeva, prin Germania, nu mai ținea minte). Nu fuseseră prieteni, această rudă întâmplătoare, prin Leopoldina, nu apăruse decât în ultimii ani, așa că, nesentimental cum era, nu resimțea nici cea mai mică tristețe, dar o curiozitate nestăpânită îl măcina. „Adică ce dracu' să fi făcut ăsta, domnule, prin Europa și prin Argentina aia? tt Auzise vagi lucruri despre el, că ar fi fost legionar, chiar unul dintre cei care conduceau șleahța asta de derbedei. Dar avea despre Arghirescu imaginea mai mult a unui haiduc care, odată, făcuse niște isprăvi nelalocul lor și, nemaifiind moda să te ascunzi în codru, fugise în Germania. „La o retrospectivă mai strânsă îmi amintesc chiar de o convorbire neplăcută cu el. Arghirescu nu avea deloc mutra unui om de anvergură: figură ștearsă, comună, nu s-ar zice că-lădeau ideile afară din casă”. Dar atunci îl surprinsese limbajul său: „Ordine nouă, moartea democrației jidovite, distrugerea masoneriei, o lume a forței, a sănătății morale”, cuvinte mari care sunau foarte prost pentru o ureche atât de nărvită, ca aceea a lui Raul. „Domnule Arghirescu, mie să nu-mi vinzi, domnule, chestiuni de-astea, pe mine nu mă faci praf cu lozinci, cu citate din ideologul lui Hitler, ăla, domnul Rosenberg, cum

îi zice, ce *nouă ordine*, ce-i gargara asta? În loc să rămâi un om la locul dumitale, că te știu dintr-o familie onorabilă, să-ți găsești o ocupație mai acătării, ceva de care să nu-ți fie rușine, îmi vorbești mie ca Goebbels, ca Zelea Codreanu? La români nu ține chestia asta, domnule". Și-i întorsese spatele. Numai că, uite-l, găsisese ceea ce căutase: ședea frumos într-un sicriu scump, care-l costase o mulțime de bani pe frate-său, și acuma aveau să-l coboare cu liftul undeva într-un cuptor și cu asta, gata!

Sumbra încăpere a Crematoriului, circulară, înaltă, copie meschină bucureșteană a catedralei Sfântul Paul din Roma, ridicată pentru scopuri funerare, cu zidurile lui căptușite cu marmură roșie, în absidele cărora erau im136 plantate câteva sute de urne, și ele din marmură, cu numele răposăților scrise citeț, îi făceau lui Raul o impresie detestabilă. Altceva era un cimitir încărcat cu flori, cu alei, eu parcele bine împărțite, cu pietre tombale și cruci. Crematoriul ăsta semăna mai curând cu o farmacie. „Brr? ce idee, după ce că te și arde, să te mai vâre și într-un borcânel și să stai în vitrină, la vedere. Nu; domnule, mai bine să te mănânce viermii!”

Din două difuzoare mascate discret se auzea o muzică tristă, în arpegii dureroase, profunde, un geamăt de viori și o orgă, care tulbura sensibilele urechi ale cunoscuților familiei Tismana. Râul îl privea pe Armand. E prea tăcut. Ce spunea bătrânul, tatăl nostru, care făcuse avere vânzând herghelii de cai și pe urmă luând cu japca de la proști și de la bețivani, de la moșieri scăpătați, bucată cu bucată de pământ? Să te ferești de omul care nu bea și care tace. Dar, la drept vorbind, acest Armand părea un om cumsecade. Să fi putut însă să citească gândurile lui Vasile Dănacul, s-ar fi mirat de liniștea interioară care-l copleșise pe secretarul ministrului.

Față de cel care era coborât acum cu liftul, în cuptorul Crematoriului, n-avea niciun fel de sentiment. Îl văzuse numai câteva clipe, când cioclii îl așezaseră în coșciugul adus de la casa de pompe funebre. Sicriul fusese depus la biserica Domnița Bălașa, două zile, unde

veghease și el cântăva vreme, pentru a oferi un obraz mâhnit eventualilor ochi curioși. Serviciul de pompe funebre mascase, cu discreție, tăietura vizibilă de la gâtul celui ucis, acoperind-o cu flori proaspete. Fusese un sfârșit îngrozitor, de care el era străin. Când aflate că trenul *Ostende-Constantinopole* adusese în Gara de Nord doar un cadavru, se speriasse. Nu era în obiceiul celor cu care lucra să ucidă oameni. Trebuie că se întâmplase ceva neobișnuit. Întâi fusese întârzierea aceea de 24 de ore a expresului. Pe urmă, când ajunsese a doua oară în Gara de Nord, îl întâlnise pe Mizdrache, care tocmai cobora din tren cu procurorul Vasilescu. „Nu-l mai așteptați pe domnul Arghirescu, domnule Armand”, îi spusese brutal inspectorul-șef. Nici nu era pregătit pentru așa ceva. Nu dorea decât să-și dea seama dacă oamenii Colonelului reușiseră să-l scoată din circuit sau să-l întoarcă din drum, și fraza lui Mizdrache îi dăduse imediat liniștea aceasta pe care o simțea și acum când juca rolul rudei întristate de moartea unui apropiat. Avusese prezenta de spirit să întrebe repede pe 137

cei doi care-l priveau cercetător de pe scările vagonului: „Dar ce s-a întâmplat? De ce nu mai vine?” „A fost ucis, vreți să-l vedeți? Poate ar trebui să-l recunoașteți. Am avea nevoie de mărturia dumneavoastră”, zisese procurorul Vasilescu. „Nu, nu se poate, nu-i adevărat! Cine să-l omoare pe omul ăsta cumsecade? Dumneavoastră n-aveți de unde să știți cât de generos era, cât ne-a ajutat pe mine și pe maică-mea...” „Domnule Armand, dacă nu credeți, n-aveți decât să veniți cu noi, să vă deschidem compartimentul”, i-o retezase scurt Mizdrache. Îi urmase, urcând treptele înalte ale vagonului de dormit. Conducătorul bombănea în nemțește, nemulțumit că trebuie iar să redeschidă compartimentul: *Mein Gott, mein Gott!* În sfârșit, ușa fu trasă într-o parte. El se prefăcu a-l privi cu atenție și pe urmă o luă la fugă pe culoar scoțând un strigăt gutural: „Nu se poate, pentru Dumnezeu, nu se poate!” Îl lăsaseră, închiseseră la loc ușa glisantă, sigilasera din nou compartimentul și-l găsiră pe

Armand plângând pe o bancă de pe peron, cu capul înfundat în mâini. Acum își juca ultimul act al acestei sinistre comedii. Dar asta nu însemna că nu fusese curios și că nu-l căutase pe Colonel cu un telefon.

Se întâlniseră într-o scurtă plimbare în parcul Herăstrău și acesta îi spusese pe scurt: „Tipul făcea mai mult decât credeam noi. Vreau să *zic* că avea un preț mare. Am crezut că-l vom scoate numai din joc, dar nemții nu glumesc cu chestiuni de-astea. Au lucrat rapid și brutal, cum le este obiceiul. În ce ne privește, ne luasem toate măsurile. Eu ar fi trebuit să mă urc în tren, dacă n-ar fi reușit Tronaru, care l-a luat în primire de la Curtici. Aș fi inventat ceva și l-am fi dat jos din tren. Nu ne trebuiau decât două minute. Oricum, chestiunea s-a terminat pentru el mai prost decât am fi bănuț noi. Cu un cuvânt, Dumnezeu să-l ierte, dragă Armand! Și să ne vedem de treaba noastră”.

Accentele tragice ale muzicii emise de cele două difuzoare crescuseră. Cineva le făcu semn că incinerarea avusese loc. Nu mai aveau decât să aștepte urna. Și acea liniște reculeasă se transformă într-un murmur și un șușotit unanim. Grupurile de participanți la ceremonia funeabră se făceau și se desfăceau, se schimbau impresii. După o jumătate de oră, mașinile începuseră să încarce 138 pe cei care îi aduseseră. Se auzeau pocnetele seci ale portierelor, motoarele abia porniră în norul de zăpadă de afară, muzica funeabră nu încetase. Se cânta *Missa solemnis*, sau Haendel sau *Requiem*-ul lui Mozart. Nimeni nu se gândea la asta. Lumina unor lanterne de fier forjat, înfipite în niște torțe de bronz înnegrit, se târa șovăitoare pe chipurile celor care mai rămăseseră în incinta Crematoriului. Râul, ca și Ionescu-Tismana, ca și Evelyne, primiseră condoleanțele asistenței. Acum rămăseseră apropiații, cei care aveau să participe la pomenirea lui Arghirescu, organizată în casa din Aleea Alexandru.

Ușor înfrigurat de răceala acestei capele, căptușită în marmură, Râul se gândea cu o plăcere nedisimulată la coniacul pe care avea să-l bea peste trei sferturi de ceas,

după ce va fi străbătut orașul înecat în zăpadă. Se apropie de Armand și îl apucă ușor de braț. Clipea mărunț din ochii lui obosiți, lacrimoși, de bețiv și căuta în glasul său exact acea intonație neutră care să nu fie nici atât de înduioșată, dar nici atât de ironică încât să trădeze vreun sentiment. Când o găsi, reuși să spună această frază:

— *De mortuis nil nisi bene*; dar dispariția tatălui tău vitreg ți-a ușurat considerabil situația, Armand. Nu trebuie să fii mâhnit. Automat devii moștenitor și al părții mamei tale, așa încât Evelyne va trebui să se poarte cu mare grijă cu tine. Nici. acum nu cred să-ți faci multe mizerii. Dar, oricum, acest cadavru purificat de flăcări și. din care ni se va transmite numai cenușa ți-a oferit un atu în plus. Ador morții care știu să se dea la o parte când trebuie. Nu găsești că Arghirescu ăsta al nostru a fost un mort adorabil?

Armand nu-i răspunse, dar atâta cinism era în stare să clatine chiar pe un om cu nervii tari că ai lui. Lângă ei, Ionescu-Tismana vorbea cu inspectorul-șef. Secretarul căuta să tragă cu urechea fără să se observe acest lucru. De altfel, aceștia nici nu se ascundeau. N-aveau secrete.

— Dragă Mizdrache, ce poți să-mi mai spui în chestiunea omorării lui Arghirescu?

— Domnule ministru, totul pare simplu în aparență, dar cu implicații nebănuite.

— Vrei să fii mai explicit?

— Da. Așa cum știți, din ancheta făcută rezultă că Arghirescu a fost asasinat în compartimentul său - deși era păzit - de cineva care s-a strecurat în cușetă, în timp ce victima se afla în vagonul-restaurant, probabil, deschi139

zând și închizând ușa cu o cheie falsă. În primele clipe am crezut că asasinul s-a strecurat prin fereastră pe acoperișul vagonului, dar lucrul era imposibil, întrucât pe dinafară era greu să se deschidă geamul.

— Stai, stai, dragă Mizdrache, aici e o chestiune care mă intrigă. Înțeleg că cineva s-a strecurat în compartiment, dar unde s-a ascuns, pentru că victima avea doi paznici la ușă. Intrând în mica cușetă, Arghirescu l-ar fi

zărit imediat pe asasin.

— Ați judecat perfect, numai că criminalul era un om neobișnuit: un pitic!

Ministrul îl privi cu atenție pe Mizdrache:

— Sper că nu glumești. Cum adică un pitic?...

— Pur și simplu, un pitic, care, așa cum mi-am dat seama încă de la intrarea mea în cușeta celui asasinat, se ascunsese în spatele unui geamantan.

— Da. Asta ar fi o explicație, dar Arghirescu era un om solid. S-ar fi bătut, ar fi strigat...

— Dacă n-ar fi fost adormit. Asasinul a așteptat ca ruda dumneavoastră să adoarmă și, cu o singură tăietură de brici bine aplicată, i-a curmat viața. Este limpede că era vorba de un profesionist.

— Vrei să zici un *tueur a gages*... într-adevăr, numai un om de statură mică putea să facă lucrul acesta... Și pe acest pitic cum îl găsim?

— Cred că l-am și găsit? domnule ministru. Lucrează la circul *Busch*, care a sosit, bănuiesc, după informațiile pe care le am până acum, cu același tren cu care a sosit domnul Arghirescu.

— Circul *Busch*, zici? Dar ăștia sunt nemți! A, o să avem complicații! Începe să miroasă urât afacerea asta. Nu crezi?

POLIGONUL MORȚII

Pentru membrii *Cercului de planorism* din Ploiești, ce trecuse sub comandă militară și organiza zboruri nu de agrement, cum se întâmpla înainte de război, ci pentru centrul de piloți și parașutiști voluntari care figura în scriptele armatei sub benignă însemnare: *Corpul auxiliar*, perimetrul de barăci și pavilioane, aflat sub liziera pădurii Mija, părea mai curând un loc de retragere, poate o mică localitate balneară despre care ziarele nu pomeniseră niciodată. Pentru un ochi de expert însă, alinierea micilor clădiri de lemn și dispozitivul clădirilor de cărămidă roșie, intersectat de alei înguste, acoperișurile vopsite într-un verde bălțat, care de la mare înălțime ar fi lăsat iluzia unei pajiști, sau chiar a unei prelungiri a pădurii din apropiere,

avea altă semnificație. Un mic drum județean, în mod ciudat asfaltat, ducea de la șoseaua principală Ploiești-Târgoviște spre un cot de pădure, încă din 1934, pe marginea acestui drum lung de aproximativ doi kilometri se plantaseră salcâmi pentru a camufla, la observarea aeriană, centura aceea scurtă, asfaltată. Pentru cei care soseau cu mașina în acest loc, accesul era destul de anevoios. Încă înainte de a se ajunge la niște porți făcute din bulumaci răzuiți între care se pusese sârmă ghimpată, o barieră tărcată, alb și roșu, avertiza pe șoferi să încetinească viteza. Două santinele controlau actele, un post de telefon lega baraca, aflată lângă barieră, cu corpul de pază al acestei ciudate așezări, jumătate lagăr, jumătate fabrică de armament. La început acest *Corp auxiliar* al regimentului de intervenție din zona petroliferă fusese destinat numai anumitor categorii de muncitori, specializați în fabricarea și încărcarea explozibililor. Circa două mii de oameni, în general femei, recrutați din satele și comunele apropiate, după un curs de trei luni de familiarizare, făcut de ofițeri de geniu și maiștri specializați în detonări și montaje de piese de artilerie, lucrau în trei schimburi. De la izbucnirea războiului, depozitele subterane aflate în coasta unui deal, la care ajungeau numai anumiți ofițeri, nu mai apucau să fie umplute, întrucât producția de armament era încărcată imediat în vagoanele de marfă, garate într-o mică stație, și ea foarte bine camuflată în pădurea Mija, servită de o scurtă linie ferată, deviată de la traseul liniei principale, Ploiești-Târgoviște. În toamna anului 1941, la câteva luni de la izbucnirea războiului, comandantul acestei tabere primise ordin să ridice în grabă 20 de barăci, cu priciuri, cu o capacitate de 50 de locuri fiecare, înconjurată cu sârmă ghimpată și puse sub

O severă pază militară. Se turnaseră în grabă fundațiile de beton, se făcuseră niște dușuri și W.C.-un lângă intrarea fiecărei barăci, se aduseseră 1.000 de saltele de paie.

1.000 de păaturi cazone și, pentru că iarna sosea și

locul era destul de umed, se ridicaseră și câte două sobe uriașe de teracotă, la cele două intrări în fiecare cabană. Cei care ocupau corpul serviciului *administrativ*, adică vilele-tip din cărămidă, încălzite cu gaze, pentru ofițeri și soțiile lor, detașați pe termen de trei ani, dacă nu cereau prelungire, întrucât salariile erau aici mai ridicate din motive binecuvântate, așteptau cu curiozitate sosirea „întăririlor” despre care se știa precis că sunt clienți ai lagărelor recent înființate: speculanți, alarmiști, hoți de buzunare, prostituate, în general oameni fără căpătâi, ba chiar categoria numită pe vremea aceea, atât de pitoresc, malagambiști, tineri bișnițari, care prin fraudă reușiseră să fie scutiți de front, dând bacșișuri grase sau având rude cu influență, „grupul antisocial”, cum scriau ziarele timpului, strânsură de pe bulevardele Capitalei și ale principalelor orașe din țară, care se îmbrăcau după moda pusă în cârca celebrului șef de orchestră de muzică ușoară, Sergiu Malagamba. Acesta nu se îmbrăcase niciodată în stilul în care era acuzat că l-ar fi lansat, dar avea să fie el însuși arestat, întrucât avea în repertoriul orchestrei sale o serie de melodii anglo-saxone. Cam pe la întâi noiembrie, pe o ploaie mocănească obișnuită prin aceste locuri, dintr-un

142 tren cu zece – cincisprezece vagoane fuseseră coborâți noii clienți ai barăcilor proaspăt date cu var pe dinăuntru și pe dinafară, se auziseră fluieră ascuțite, grupuri de femei și bărbați îmbrăcați în haine civile, dar ducând o viață militară, se aliniaseră pe micul peron și, cu cântece răgușite, cântate cam în dorul lelii, cu glasuri batjocoritoare, străbătuseră cei trei sute de metri care-i despărteau de intrarea în lagărul organizat pentru ei. Cele douăzeci de cabane, zece pe-o parte și zece pe alta, erau despărțite de o curte largă, plină de iarbă, în mijlocul căreia se afla un pavilion, pe care flutura un steag tricolor. Comandantul lagărului era un locotenent roșcovan, înalt, crăcănat, cu o față adormită. Ajutat de doi subofițeri ai *Corpului auxiliar* Mija, făcuse primul apel, strigând timp de două ore cele aproape o mie de nume la care, femei și bărbați, împărțiți în plutoane și companii, răspundeau

prezent. Un magaziner îi aștepta în mica încăpere care servea de vestibul al barăcii ce fusese destinată administrației lagărului, ca să le înmâneze câte o salopetă, o pătură, câte-o pernă de paie, o gamelă cu o lingură și o furculiță, un pahar de tablă, o pereche de saboți, un sac pentru lucruri personale și un ecuson pe care se afla tipărit un număr și o ștampilă: actul lor de identitate. Din balcoanele vilelor-tip cu două etaje, despărțite de un gard des de sârmă ghimpată și un șanț adânc de doi metri, plin cu apă, priveau cu curiozi - tate ofițerii și soțiile lor la acest spectacol inedit pentru ei. Se auzeau comenzi scurte, nu domnea cine știe ce disciplină, dar, în mai puțin de alte câteva ore, totul fu organizat, se făcu repartitia pe secțiile respective și chiar din acea seară începu instructajul. Paralel cu sosirea acestui grup numeros și gălăgios de oameni, o aripă a fabricii fu lărgită, construindu-se încă două hale, cu benzi rulante și bancuri de probă, înguste alei asfaltate, ca să nu zguduie la transport. Un alt tren descărcă într-o după-masă cincisprezece transportoare electrice cu acumulatori, cu conducere manuală, destinate să care producția noului corp de muncitori. „Forțații”, cum îi numeau muncitorii liberi care lucraseră până atunci la Mija, erau aduși din Deltă, unde lucraseră toată toamna la dragarea canalelor, muncă de ocnași, pe lângă care montarea și manipularea proiectilelor, deși mai periculoasă, părea mult mai lesnicioasă. La mijlocul lui ianuarie, noua secție a fabricii de armament Mija începu să funcționeze. După trei săptămâni de lucru, ceea ce păruse acestor oameni o treabă ușoară se dovedi a fi un lucru foarte primejdios Prin telegrafia fără fir care domnea în acest lagăr sau închisoare, „forțații” aflară, după primul accident în care două femei și un bărbat fuseseră uciși de o explozie, că exista o statistică ce anunța, *în* medie, cam zece accidente de acest gen, anual. Se produsese primele proteste, ba chiar o evadare și regimul se înăsprise. Carcerele, care aveau să fie introduse mai târziu în toate fabricile din România, fură instalate în noile secții și supraveghetorii dublați. Nu era un secret pentru nimeni

că, în rândul acestor internați, se aflau agenți ai poliției, turnători de ocazie sau oameni care sperau ca printr-un denunț să obțină eliberarea sau să-și îmbunătățească tratamentul din lagăr. Ca urmare a actelor de indisciplină, porțiile de mâncare fuseseră micșorate și amenințările comandanților anunțau noi presiuni. La toate acestea se adăugau și dijmuirile obișnuite exercitate de către soldații de pază, la îndemnul subofițerilor, care înțelegeau să facă din acest loc de detențiune, al mizeriei și suferințelor, o sursă de îmbogățire. Se rulau sume importante date de rudele celor internați pentru obținerea de facilități sau a unor vizite care aveau loc o dată pe lună, cu aprobări speciale. Corupția împotriva căreia Mareșalul lupta prin decrete și articole amenințătoare, de principiu, în ziare scrise de o echipă de propagandiști formată din gazetari și scriitori, luase, cu toate acestea, proporții înspăimântătoare și, dacă, din când în când, câte un parvenit care devenea în câteva luni proprietarul unui cinematograf sau al unui bloc de locuințe se pricopsea cu câte o condamnare pe viață (pedeapsa cu moartea încă nu se introdusese), asta nu descuraja pe ceilalți, o haita nemiloasă de afaceriști bine organizați, cu tentacule inadministrație, armată și chiar biserică.

La începutul aceluia an, 1942, după primul accident petrecut în secția „forțați” și un sabotaj organizat de către muncitorii liberi, soldat cu incendierea unei aripi a fabricii Mija, incendiu iute localizat de către corpul de pompieri al fabricii, la care fusese anexat un lagăr, colonelul Decu Dabija reuni pe cei trei mii de oameni aflați sub comanda sa și le ținu un discurs sever, anunțându-i că este înputernicit de Mareșal să înainteze curților marțiale pe cei care ar mai fi îndrăznit să se dedea la acte ostile și să organizeze astfel de sabotaje. Era într-o zi de martie și 144 un vânt ascutit mătura curtea din fața barăcilor „forțaților” unde, ca o aluzie tacită, fuseseră aduși și muncitorii

7 7 7»

liberi, arătându-li-se, în felul acesta, că puteau

oricând să fie trecuți dincolo de gardul de sârmă ghimpată care îi despărțea de cei condamnați. Era o măsură de intimidare desigur, pe care muncitorii liberi o luară ca atare. Asta nu însemna că peste alte două săptămâni nu avu loc o altă încercare de sabotaj, soldată cu arestarea a trei inși care fură trimiși la Tribunalul Militar din Ploiești și care își așteptau judecarea. La trei zile după ridicarea acestora se întâmplă încă un fapt care îl puse pe gânduri pe comandantul fabricii. Unul dintre cei mai buni informatori aflați în rândul muncitorilor liberi, și anume Ilie Drăguțescu, fost matrițer la o uzină din Arad, condamnat pentru furt și trecut prin mai multe închisori până a ajunge la Mija cu vechi state de turnător, fusese găsit în incinta administrației cu coloana vertebrală ruptă, după ce se prăbușise de pe scara turnului de apă, lucru foarte curios, întrucât nu avea ce să caute acolo. Acest accident păru de la început suspect. După patru ore sosiseră de la Ploiești doi polițiști, care începuseră o anchetă strânsă, soldată cu rezultate puțin concludente, întrucât niciunul dintre cei interogați nu reușea să dea vreo indicație precisă pentru curioasa moarte a tovarășului lor de muncă. Ceea ce putură afla era faptul că mortul, cam bețiv și afemeiat, avusese câteva conflicte cu tovarășii lui din secție, lucru care îi făcea pe ceilalți să-l evite. Nu i se cunoștea niciun prieten, n-avea familie și locuia în căminul pentru cei care nu plecau seara acasă în comunele din apropiere, o clădire sumbră, cam nemăturată, cu câteva dormitoare comune. Nu lăsase niciun act compromițător, dar niciun indiciu că ar fi avut pe cineva care să reclame pensie de pe urma lui. Unul dintre polițiști întârziase în biroul comandantului și colonelul Decu Dabija îl pusese la curent cu treburile ascunse pe care le făcea informatorul:

— Omul era în slujba poliției noastre. Lucram cu el pri Vi magazinerul de la administrație, unde, chipurile, Drăguțescu venea să lase în fiecare săptămână sacul lui cu rufe. În magazia acestuia din urmă, informatorul îi raporta intermediarului ce gândeau și ce vorbeau muncitorii din

secție. Drăguțescu nu era singurul care săvârșea o astfel de muncă, mai erau vreo cinci sau șase, între care 145

vreo două femei. Eu coroboram toate aceste informații, făcând un raport săptămânal Siguranței Statului...

— A, dumneavoastră lucrați cu forurile de la București. Noi, oricum, o să facem un raport pe care o să-l înaintăm superiorilor noștri, dar ar fi bine să chemați pe cineva de acolo, pentru că lucrurile se cam îngroașă. Dumneavoastră ați venit de vreo doi ani aici, dar noi am mai avut doi oameni care au pățit la fel și, dacă adăugăm la toate astea și sabotajele care au avut loc, ar cam trebui să cădem pe gânduri, nu credeți?

— Lucrurile cam așa stau, zisese colonelul Decu Dabija, dar dacă cerem întăriri pentru supravegherea muncitorilor, o să se facă ironii pe seama noastră și o să fim declarați incapabili.

— Bine, bine, eu vă-nțeleg pe dumneavoastră, dar nu putem trimite nici forțe din poliția noastră aici. Avem un sector mare. Suntem într-o regiune petrolieră unde au loc dese sabotaje. Gândiți-vă că nu ne putem împărți în așa fel încât să facem față... Ne aflăm în război, efectivele poliției secrete n-au fost mărite din cauza bugetului de stat. Nu pot să vă dau niciun sfat.

Această convorbire îl îngrijorase pe colonelul Dabija. Dacă actele de sabotaj se înmulțiseră însemna că avea de-a face cu o organizație clandestină, implantată în uzină, care, cu siguranță, va îndemna și unele elemente dintre infractori la acțiuni de anvergură. Câtă vreme se produsese unele decalibrări de proiectile, refuzate la controlul unităților militare sau acel incendiu iute localizat, parcă mai mergea. Dar iată că se vorbea de un al treilea om ucis în aceste locuri, unul dintre ei - ca să spună așa - prevenindu-i. Odată înăsprit regimul aplicat muncitorilor liberi și „forțaților”, comandantul fabricii putea să se aștepte la acțiuni mai largi și mai bine organizate. Dar asta nu era singura lui sursă de îngrijorare. Se mai întâmplase că, încă din toamna trecută, în perimetrul locuințelor-tip

fusesse golită o vilă, în care se mutaseră un anume profesor Gheorghe Vrăbiescii cu fiica. lui, ocupând un apartament la etajul de sus, celelalte camere ale vilei stându-i la dispoziție pentru organizarea unui laborator care, în mai puțin de cincizeci de zile, fusesse utilat cu diferite instrumente de către o echipă a Arsenalului armatei de la București. La un kilometru de 146 lagăr se defrișase, de către aceeași echipă, un mare loc viran, înconjurat cu un gard de piese prefabricate, de beton, înalt de trei metri, păzit zi și noapte de santinele. Într-o latură a acestui poligon, pentru că evident că era un poligon, fusesse construit un buncăr, la cinci metri sub pământ, dotat cu scări și ambrazuri, cu geamuri din triplex, special, ca loc de observație. Fuseseră montate cabluri electrice, detonatoare, într-o magazie ridicată special, din beton, fuseseră depozitate piese blindate, de diferite dimensiuni și, mai recent, aduse și tancuri care așteptau, abandonate în terenul golaș. Actele misteriosului profesor Vrăbiescu recomandau să fie ajutat să-și ducă la bun sfârșit experiențele care erau legate de o armă antitanc, evident aflată în curs de experimentare și despre care se recomanda să nu se vorbească în niciun fel. Încercările colonelului Dabija de a se împrieteni cu acest savant nu fuseseră prea fructuoase. Omul nu părăsea decât duminica locuința pusă la dispoziție, făcând împreună cu flică-sa plimbări lungi în jurul poligonului sau în pădurea Mija. „Urechistii” lui, care fuseseră trimiși să spioneze activitățile ciudatului personaj, îi dăduseră puține relații. Profesorul Vrăbiescu lucra de dimineată de la ora șase până la douăsprezece, în laboratorul apărat, în care ei nu putuseră cu niciun chip să pătrundă, de o ușă blindată. Duminica dimineată asculta la radio slujba de la Sfânta Patriarhie din București. În pauzele dintre cele două reprize, cea de dimineată și cea de după-amiază, pentru că profesorul lucra și după-amiaza în laboratorul său, savantul ieșea în jurul casei, însoțit de un câine care răspundea la numele de Samurai, un bulldog fioros, în stare să sfâșie un cal, hrănit numai cu carne de vițel,

neprietenos, amintind de câinele din Baskerville, din filmul cu același nume, cu Basil Rathborne. În primăvară, profesorul Vrăbiescu îl rugase pe comandant, cu care avea scurte convorbiri, dar nu prea dese, să-i amenajeze un mic teren de tenis în spatele vilei pe care o ocupa. Colonelul Decu Dabija chemase la el zece „forțați”, comandase un vagon care transporta armamentul la Ploiești, adusese de acolo zgură roșie și un tăvălug, bătătorise și drenase *courtul* improvizat al savantului. Odată cu luarea zăpezii, Vrăbiescu și cu fiică-sa puteau fi văzuți, între trei și cinci, lovind o minge de tenis cu rachetele, tachinându-se și strigându-și amical, ca doi concurenți ce se înfruntă la un campionat, difecte glume. Aprovizionarea cu materiale pentru experiențe o făcea un serviciu special, cam la zece zile sosea o dubă blindată de la București, din care coborau doi indivizi îmbrăcați în civil, rămânând cam un ceas, un ceas și jumătate să discute cu profesorul și cu fiica lui, după ce descărcaseră, cu ajutorul șoferului, lăzi, flacoane cu soluții, containere, ustensile sigilate bine, canistre metalice și chiar proiectile de o construcție specială, la atâta lucru se pricepea și colonelul Dabija, depozitate cu grijă în pivnița vilei locuită de profesorul Vrăbiescu. Un post special, telefonic, îl ținea, se pare, pe acesta, în contact direct cu Marele Stat Major al Armatei, sau cu *Biroul Patente* al Armatei. Rar, dar cam la aceleași termene, fiica profesorului, care era și laboranta lui, pleca cu o servietă la București, urcându-se în duba care îi aducea materiale, colonelul Dabija înțelegând din aceasta că era păzită și că documentația pe care o transporta era destinată numai anumitor ochi. Soția colonelului Dabija încercase să-i invite de câteva ori la masă pe cei doi locuitori misterioși ai vilei speciale, dar fuseseră respinși politicos, sub pretextul că profesorul Vrăbiescu mănâncă regim. Evident, comandantul fabricii nu mai insistase după aceea, arătând, la rândul său, o rezervă înțepată și socotindu-se jignit. Asta nu însemna că prin amicii pe care-i avea în rândul armatei și chiar în serviciul secret nu se interesase de natura muncii profesorului. Puse cap la cap,

informațiile dădeau, prin deducție, un singur rezultat: profesorul Vrăbiescu lucra la o armă antitanc, un proiectil termic care ar fi străpuns orice blindaj. Amicii lui îi recomandaseră să nu vorbească cu nimeni despre asta, întrucât activitatea savantului constituia un secret de Stat. Ca unul care răspundea de această fabrică, iată-l încărcat și cu obligația de-a asigura liniștea și ducerea la bun sfârșit a experiențelor lui Vrăbiescu. O obligație în plus, nu lipsită de riscuri, pentru că nu-și imagina că acei adversari nevăzuți, amestecați printre cei trei mii de oameni cu care lucra, nu vor afla mai devreme sau mai târziu natura activității savantului, dacă nu o știau. Or, acest fapt îi puneă în primejdie viața, era posibilă o răpire, sau, pur și simplu, pulverizarea laboratorului. Cu toată antipatia pe care i-o inspira profesorul Vrăbiescu, fără să se consulte cu nimeni, colonelul Decu Dabija dublă numărul de santinele din jurul vilei lui (acestea făceau o supraveghere discretă, întrucât savantul protestase de câteva ori când constatase că locul este împânzit de soldați), ba, mai mult, un agent special de la contrainformații fusese plantat în apropierea vilei, pe post de pădurar. Sigur că ceea ce făcea nu era agreabil lui Vrăbiescu, dar puțin îl interesa. Ca militar, el trebuia să execute ordinele primite, și atunci mijloacele nu mai contau, n-avea timp să le mai aleagă. Oricum, moartea lui Drăguțescu crease o alarmă destul de mare în rândul celor care-l păzeau pe Vrăbiescu, iar pentru el, comandantul acestei fabrici, era un lucru foarte neplăcut.

*

Seara se certaseră. Evelyne avusese un ceai de doamne, de la cinci plină la șapte jumătate și voia să-l care pe bărbatul ei la Operă, ca să audă pe Werner Heger în *Maestrii cântăreți din Nürnberg*, cu Mircea Lazăr, Niculescu-Basu, Păun, Puican și Oprișan, sub bagheta lui Ionel Perlea.

— Mulțumesc, n-am dormit bine azi-noapte, n-am chef să moțai în lojă să mă vadă lumea. Du-te cu Armand și lasă-mă în pace! Am de rezolvat chestiuni importante.

— Dacă ai de rezolvat chestiuni importante, atunci cu siguranță că ai nevoie de Armand și o să-mi faci mutre. Îți amintesc că ar trebui să mai apari din când în când în lume, că ești ditamai demnitarul și nu vreau să zică lumea că faci rezistență față de nemți. O să fie și ambasadorul Killinger și tot corpul tehnic german aflat la București, generali, ofițeri, oameni de știință. Nu mai vorbesc de ai noștri, care vor fi în păr. Ia te rog să te îmbraci și să mă însoțești fără multă vorbă!

Ministrul, bufnind și trăsbind, sunase subreta, o rugase să-i aducă fracul, se enervase încercând câteva cămăși care nu erau bine călcate și, vorbind cu secretarul său, se privise în oglindă. Nu-i plăcea cum arăta: fața buhăită și palidă, sub ochi cearcăne adânci. „Rinichii! gândise. Rinichii și excesele. Eh, o viață are omul! **w** Nu avea întâlnire în seara aceea cu Mariejeanne, așa că putea să se arate măcar o jumătate de spectacol, să nu creadă nemții că-i buclează. Își potrivi papillonul negru, de mătase și-și privi cei patru. năsturași formați din tot atâtea perle. Să fi fost puțin mai slab, fără acest început de pântec, ar fi arătat și mai bine. Dar e greu să faci față la atâtea mese oficiale, numai prefăcându-te că guști. Unde mai pui alcoolul, șampania și salatele de fructe, care îi plăceau atâta. 149

— Armand, tu nu te îmbraci, ce naiba faci? Doar n-o să mergi în costum de stradă la Operă?

— Nu mi-ați spus; o fac cu plăcere. Și, pe urmă, mie nu-mi trebuie prea mult timp.

— Dispari și vir-o în trei minute să mai stăm de vorbă-șoferul e prevenit?

— Cred că da. Evelyne l-a sunat mai devreme. Parcă așa am auzit.

— Ei, atunci e în regulă. Nu știi la ce oră începe?

— La 19, ca de obicei.

Ministrul își privi ceasul.

— Mai sunt douăzeci și cinci de minute. Noi, ca noi... dar să vezi ce-o să se întâmple cu nevastă-mea. Ba că nu i se potrivesc pantofii la rochie, ba rochia la poșetă, până își

pune bijuriile, până își așază zuluflii... Ah, Armand „te invidiez, să nu te însori în viața ta, ascultă la mine; iartă-mă că vorbesc așa de mătușă-ta, uite numai când îi spun așa și mă-ngrozesc, ea n-are nimic de mătușă, este o făptură delicioasă, dar femeile sunt niște ființe complicate „dragul meu, ăsta e cuvântul: complicate.

— Am dispărut. Mă duc sus la mine. Revin imediat.

Rămas singur, ministrul apucase telefonul, făcuse un număr ascultând cu ureche atentă zgomotele casei. Telefonul sună de câteva ori în gol și Ionescu-Tismana simți o strângere dureroasă de inimă. „Nu-i acasă. Dar, ce-mi închipui eu, că o să stea să pândească telefonul meu? Precis că are un amant tânăr, o jagardea de-asta cu nas de boxer, pe care-l primește-n lipsă. w Simțea că i se urcă sângele la cap. Când fusese gata-gata să pună telefonul în furcă, în pâlnia de ebonită se auzise un glas pierdut, sosit din eter:

— Alo! Alo! Cine e?

— Eu, Puiu, ce mai întrebi? Ce faci, dragă, de ce nu răspunzi?

— Eram sub duș.

— Pleci undeva? Ce-i cu dușul la ora asta?

— Unde să plec, *mon chou*? Stau acasă.

Ionescu-Tismana fusese puțin descumpănit.

— Iartă-mă. Dar aș fi vrut să stau mai mult de vorbă cu tine, numai că tâmpitele astea de obligații sociale mă determină să mă duc astă-seară la Operă. Închipuie-ți că trebuie să ascult tâmpenia aia a lui Wagner: *Maestrii 150 cântăreți din Nürnberg*. Ceva fioros. Poate aș reuși să te zăresc după asta, măcar în treacăt, la *Athénée* sau la Cină. Aș trece cu Armand și cu nevastă-mea să mănânc ceva după spectacol. Sigur că tu nu poți să ieși singură, parcă aveai un cavaler servant, Mirel, dansatorul de la Operă. Scoate-l de undeva și plătește-i o masă. Vreau numai să te măresc. O jumătate de oră. Atât. Asta o s-o mai liniștească și pe Evelyn, văzându-te însoțită. Te bănuiește groaznic.

— Bine, bine, am să încerc să fac ceva, dar spune-mi exact unde, la *Athénée* sau la *Cina*?

— La *Athénée*, în salonul albastru. Am să încerc chiar acuma să rezerv o masă. Trebuie să te las. Te sărut. Dacă se întâmplă ceva și nu pot să te văd, trec mâine seară pe la nouă jumătate, oricum, pe la tine. Pa!

Mai făcu un număr, comandă o masă de cinci persoane (totdeauna păstra o rezervă în asemenea ocazii). Pe urmă îl strigase pe Armand, impacientat dintr-odată dintr-un motiv pe care nu-l deslușea.

— Armand, ce naiba faci de nu mai vii?

— Acuși, acuși, domnule ministru, strigă el de sus prin ușa deschisă. Nu-mi găsesc butonii. Pe toți dracii, totdeauna trebuie să răscolesc toată casa ca să-i găsesc.

Pe ministru îl strângeau pantofii de lac. Totdeauna pătea așa. „Unde naiba i-or fi ținând servitorii ăștia, pentru că purtându-i rar se strâng, sau ce naiba se-ntâmplă cu ei?” Pe ușa cabinetului năvălise, valvârtej, Evelyne îmbrăcată într-o rochie argintie de lame.

— Fii drăguț și ridică-mi tu fermoarul de la spate, că n-ajung.

În părul blond, lung, strâns bine la spate, purta o diademă subțire de briliante. Ionescu-Tismana nu scăpă ocazia să-i facă un compliment. Știa foarte bine cât de mult țin femeile la astfel de vorbe.

— Arăți minunat astă-seară. Ce s-a-ntâmplat? O nouă idilă la orizont? Un nou spărgător de inimi care lucrează cu pikamerul asupra sentimentelor tale?

— *Sois pas vilain...* Ești gata? Te-ai îmbrăcat?

— Nu se vede, draga mea?

Apăruse și Armand. Siluetă subțire, într-un smoching croit pe corp, care-l făcea și mai athletic. Văzându-l în spatele neveste-sii, realizează într-o secundă ce pereche reușită făceau, de fapt. Să nu fi fost atât de tânăr, Armand, care semăna cu actorul francez Jean Pierre Aumont, ar fi putut trece, mai curând, soțul Evelynei decât el, cu statura sa 151

Îngroșată, mai scurt și trădând primele semne de îngrășare ale vârstei care nu iartă. „Compensații, gândi, totdeauna plătim cu ceva și primim altceva în schimb”. O

clipă căută să-și aducă aminte cum arăta el cu ani în urmă, la vârsta lui Armand. Nu avusese niciodată silueta acestuia, alura aceea inimitabilă de acrobat, sau de conducător de mașini de curse înaintea raliurilor. „Genele ereditare”, gândi din nou și vru să și-o închipuie pe Leopoldina, maică-sa, lângă el. Aveau același aer, dar nu semănau. Probabil mai luase ceva și de la taică-său. Da, cu siguranță, asta era. Aducea și cu bătrânul Sachelarie. După socotelile lui, era un copil făcut la 49 de ani, sau cam așa ceva. În general, astfel de urmași ies ori foarte reușiți ori regreți toată viața că i-ai conceput.

După zece minute reușiră să se regăsească împreună în limuzina ministrului, după o ultimă trimitere a subreței Marcela înapoi, în casă, care aduse poșeta cu strasuri ce se lega mai bine cu diadema pe care o purta Evelyne în păr. Aceasta, urcându-se lângă șofer, se mai uitase o dată în micuța oglindă retrovizoare de deasupra volanului și realizase că îi trebuia o altă poșetă.

— Ca de obicei, o să întârziem, Evelyne, făcuse morocănos Tismana, după năravul tuturor bărbaților.

— Nu sunt nici ei așa de punctuali.

— A, unde cântă un neamț, să știi că spectacolul începe la oră precisă. Asta cine mai e: Werner Heger?

— Eu de unde să-l știu? Un cântăreț celebru. Nemții au umplut lumea cu celebrități. Când îți merge bine războiul ai și artiști mari, ai și scriitori buni, ai de toate!

Ministrul nu știa ce-l enerva: își dădu seama că, împotriva recomandățiilor sale, Evelyne iar se urcase lângă șofer.

— Și doar te-am rugat, draga mea, să nu mai stai lângă Costache, că nu-i de bun gust.

— Uite ce e, eu m-așez unde-mi place și te rog să nu mă mai bârâi la cap de față cu Armand și cu șoferul.

— O auzi, Armand? Nu primește nimic. Face tot ce știe ea. Abia o așteaptă prietenele ei s-o vadă coborând de lângă șofer, ca să mănânce rahat la ceaiurile lor. „Ai văzut-o pe madam Tismana?”

Armand asculta toate astea și se îngrozea. Ministrul

nu ținea seama de nimic. Probabil că-l socotea pe șoferul 152 Costache un obiect. Căută să schimbe vorba:

— Domnule ministru, v-a căutat de dimineață maiorul von Braun de la Ambasada germană. N-am reușit să vă spun până acum, dar bine că mi-am adus aminte.

— Ce mai vrea și ăsta? Pre/babil că o să-l găsesc la Operă. Când vine câte un artist de-al lor, nu lipsește nimenea. Au spirit de echipă.

În București, sfârșitul lui martie în anul acela era fără zăpadă, cu nopți friguroase. Nu bătea încă vântul acela nebun de Bărăgan, care arunca valuri neașteptate de căldură, silind pomii să-nflorească pe neașteptate și pe urmă o schimba, aruncând lame reci de frig, ofilind bobocii timpurii și florile de-abia deschise. Nici nu ploua, ar mai fi curățat orașul de praf. Străzile erau prost luminate, vitrinele care altă dată străluceau de atâtea becuri erau luminate cu fosfor, chenare plumburii în întuneric, siluete de manechine abia zărite în reflexul mort al acelei substanțe iichimice care făcea din galantarele bijutierilor niște sarcofage. „Urât mai e orașul ăsta al nostru, dar o să treacă și războiul, or să înceapă iar chefurile la Șosea”.

Străbătuseră Calea Victoriei, trecuseră de Teatrul Național, pe peronul căruia se legănau în vânt două lanterne, și ele camuflate, abia luminând grămada de spectatori care zise înghesuiau spre intrări. Război-război, dar lumea tot se-ngrămădea să vadă piese de teatru: *Lucreția Borgia* de Victor Hugo, cu Marioara Voiculescu, sau *Doamna Bovary*, cu Agepsina Macri, Calboreanu și Băltățeanu. Ministrul privi spre silueta barocă a hotelului *Continental*, cu stucaturile lui roase de ploii, șterse parcă de vremea nemiloasă, abia distingându-se în lumina albastră a unui bec. Prin perdelele de la etajul doi, o siluetă neagră privea strada asfaltată. Mașina trecu mai departe, depăși Palatul Telefoanelor, ajunse la răscrucea cu Bulevardul Elizabeta. Armand trăgea cu ochiul la vitrina librăriei Socec în care se aflau romanele lui Rebreanu, Cezar Petrescu și Ionel Teodoreanu. La capătul Căii Victoriei, peste Podul Senatului, se zărea intrarea vechiului

teatru *Regina Maria*, care adăpostea spectacolele Operei Române de la incendiul ce mistuise reședința dinainte de război, din spatele Cișmigiului, prin '38, cine mai ținea. minte? Mașinile se înghesuiau, una după alta, lăsând pe treptele abia spălate de către oamenii de serviciu înaltele personalități de la Ambasadă, generali, ofițeri îmbrăcați în civil și niște doamne care purtau la pardesie (anticipând primăvara) 153

nurci subțiri în jurul gâtului. Pălăriile negre de *grand galacu* borurile largi, lăsate pe sprâncene, cu taioarele bine croite pe corp ale celor care sfidau răceala serii de martie „acel toc-toc al pantofilor grăbiți pe trepte, rumoarea șoferilor care deschideau portierele și a însoțitorilor ce-și căutau febril biletele de intrare, invitația repetată și monotonă a controlorilor de la intrare, *totul* marca un spectacol deosebit.

Armand coborâse înaintea lor, deschisese portiera soției ministrului șoferul, pe partea cealaltă, îi făcea loc lui Tismana, care nu părea deloc încântat de ceea ce-l aștepta. „Cel puțin patru ore”, gândea. Ultimii întârziați străbăteau* holul în care luminile se stinseseră de două minute, căutându-și locurile în loji, la balcoane, sau în rândurile întunecate ale parterului, luminat acum numai de un bec aprins deasupra pupitrului dirijorului. Cortina groasă de catifea avea marginile roș-aurii, franjurate de lumina discretă a rivaltei. Evelyne purta peste rochia de lame o scurtă din chinchilla, pe care o lăsă în brațele șoferului ce primi, în același timp, și pardesiul de stofă englezească al domnului Tismana, negru, ușor, subțire, luat peste fracul cu aripi, bine croit și pantalonii cu lampasuri de mătase neagră. Armand îi făcu un semn să ducă la garderobă ușorul bagaj, aruncând deasupra și balonzaidul lui. O plasatoare care-l cunoștea pe Tismana o luă înainte, luminând cu a lanternă micul intrând al lojei întunecate. Orchestra atacase uvertura, de jos, din fosă, se auzea un sunet prelung de viori, acoperit din când în când de vagi alămuri „izbite ușor. Ministrul o ajută pe Evelyne să se așeze, rămase puțin mai în urmă și privi spre Armand

care se așeza și el. Curând se obișnuiseră cu întunericul și cercetară, fără să întoarcă capul, benoarele întunecate din care apăreau puțin câte puțin contururile palide ale fețelor unor femei și bărbați pe care aveau să-i vadă mai bine de-abia la finalul actului întâi, când grelele candelabre ale sălii aveau să se aprindă, dezvăluind privirilor ornamentația simplă, aurită, a ancadramentelor tavanului, sala și pe spectatorii ascunși în penumbră.

În prima pauză, domnul Ionescu-Tismana nu coborî în holul sălii. Cântăreții aveau voci bune, neamțul acela, puțin cam scund și cam gras, care făcea pe Hans Sachs, deținea o voce bine pozată, poate prea puternică pentru sala 154 improvizată, fără acustică prea bună a fostului teatru *Re→gina Maria*. Cu ochiul lui perspicace, ministrul făcu o recunoaștere rapidă a lojilor: în centru, ambasadorul Germaniei, Killinger, un tip roșcovan cu părul tuns perie, îndesat ca un hamal, despre care se spunea că participase la omorârea lui Roehm, îmbrăcat în civil, deși era general, privind plictisit parterul care, sub lumina candelabrelor, lăsa să se vadă, ca un fund de mare, un pietriș strălucitor de pietre prețioase: cercei, colane de perle, broșe, diademe, centuri de platină și tot acel arsenal de podoabe care fac, ele însele, un spectacol. Îl zări pe maiorul von Braun undeva în stânga ambasadorului, în a doua sau a treia lojă, cu nelipsita doamnă Hoffmann în spatele său; mai erau, în sală, Necșești cu soția, generalul Dobrescu, însoțit de fiica sa, o fată cam de douăzeci-douăzeci și trei de ani, cu pleoapele exagerat de vopsite, cu sprâncene dese, negre, cum au armencele de obicei, cam grasă, cam tălămbă, într-o rochie neagră, decoltată, arătându-i pieptul bine dezvoltat. Doctorița Vătămanu nu obținuse probabil o lojă, pentru că o zări în primul rând de la balcon, cu monoculul ei înfipt în sprânceana stângă, scrutând vecinătățile și mai ales lojile. Mai erau Frânculeștii, Calomfirescu, polcovnicul Ignatiev, nelipsit de la orice eveniment monden, într-un frac cam larg, cum avea să bage de seamă în pauză, când îl zărise în hol, trupul fostului comandant de sotnie mai micșorându-se cu

vreamea, ca o rufă când intră la apă. Dintr-o lojă aflată în anfilada stângă, un bărbat de 45 de ani, cu o cicatrice mare pe obraz, cu ochelari cu rame de bagă, îl saluta făcându-i semne cu mâna. Era Popescu-Grivița, proprietarul fabricii de conserve cu același nume, cel care adusese în stare de faliment pe urmașii lui Barbu Știrbey, cu fabrica lui de la Buftea. Domnul Ionescu-Tismănaș îi răspunse rece la salut. Nu-i plăceau semnele acestea de efuziune în public, dar cu îmbogățitii ăștia peste noapte nu aveai cum să procedezi altfel decât ori ignorându-i, ori tolerându-le ieșirile grobiene.

Evelyn și cu Armand făcuseră un tur prin hol și se întorseseră.

— De ce n-ai coborât? Toată lumea întreabă de tine, Puiu. Te cred bolnav. E și madam Vlăsceanu cu bărbatu-său și cu unchiu-său, ăla care trăiește la München.

— Să fie sănătoși. N-am chef de conversație astăseară.

De fapt, singura plăcere la care se gândea în aceste clipe era că va lua masa la *Athénée Palace* și că o va putea zări 155

pe Mariejeanne, dansând în brațele imbecilului ăluia inofensiv.

— Domnul maior von Braun m-a rugat să vă spun că ar dori să vă întâlnească în pauza viitoare. Asta este urmarea telefonului de azi-dimineață, spusese Armand.

— Da, mi-ai zis tu ceva. Ce dracu' or vrea nemții ăștia, domnule? Nici la Operă nu te lasă în pace? *Ils sont des rustres...* Popoare trăite în păduri. Orice-ar face, nu sunt ca franțujii. ăștia chiar dacă ți-ar arde casa nu te-ar înștiința în timpul unui spectacol. Ar vorbi despre orice, despre Bayreuth, despre Cosima Wagner, numai despre afacerile lor curente, nu. În sfârșit.

Asta nu înseamnă că după al doilea act nu coborî, urmat de Armand în spatele Evelyn, care rămase la un mic *aparte* cu doamna Necșești, tocmai pentru a-i lăsa pe bărbați să-și vadă de politica lor.

Maiorul, în uniformă, ca de obicei, cu figura lui

spelbă* cu pomeții aceia ascuțiți de bavarez și ochii vii, vârâți în fundul capului, îl salută scurt, înclinând capul, strângând mâna ministrului și pe a lui Armand, după care spuse:

— Îmi pare bine că ați venit. Ambasadorul nostru va fi informat că spectacolul acesta a fost onorat de prezența dumneavoastră. În altă ordine de idei, cred că v-a spus secretarul dumneavoastră că v-am căutat azi-dimineață. Aș vrea să vă consult într-o chestiune de mare importanță. Nu mă ascund de domnul Sachelarie. N-am greșit, nu-i așa? (Ultima frază o spusese în limba română, cu un ușor accent, ceea ce însemna că luase lecții sau se silise să învețe câte ceva.)

— Vă ascult, domnule maior.

— Cunoașteți pe un anume profesor Vrăbiescu, sau așa ceva?

— Vrăbiescu, Vrăbiescu... făcu ministrul scormonind în memoria lui, care era destul de bună. Apoi se întoarse către secretarul său: Armand, ție îți spune ceva numele ăsta?

Și pentru că secretarul nu răspunsese prea repede la întrebare, von Braun reluă:

— E un fel de specialist în armament. A studiat în Anglia, mi se pare că și în America. De ani de zile stă retras. Din informațiile noastre, lucrează la o invenție care ne interesează foarte mult. În sensul acesta am primit o corespondență de la Berlin chiar ieri. Cei de la Penemunder savanții noștri, ar fi foarte interesați să-l cunoască, să-l invite într-un schimb de experiență acolo la ei. Știți cumva cum am putea să-i transmitem această invitație?

— Vrăbiescu, Vrăbiescu... ăsta n-are o fată?...

— O nebună și ea. Cu care lucrează... A fost chimist, sau cam așa ceva. Carol al II-lea l-a chemat la Palat. Ziarele scriau foarte des despre el prin '37, pe urmă s-a dat la fund, nu mai știu nimic despre el. Promisese regelui un tun fără recul sau lucra la o armă antitanc, parcă. Pe când noi ne mai echipam regimentele cu căruțe cu cai,

nebunul ăsta se gândea la tancuri. Și, dacă știu bine, dumneavoastră, germanii, ați cucerit Franța tocmai cu această armă în două săptămâni.

Maiorul surâse măgulit. Armand se prefăcea că trage cu ochiul la elegantele doamne care străbăteau holul bine luminat, punându-le în valoare umerii pudrați și adâncile decolteuri, în mijlocul cărora străluceau cele mai frumoase bijuterii din București.

— Nu mi-ați spus totuși, din moment ce vă amintiți de acest bizar personaj, cum l-am putea contacta.

A, cred că cineva de la Ministerul de război poate să cerceteze și să dea de el. Trebuie să lucreze undeva, dacă nu cumva a murit.

— Nu, nu e mort, zise cu precizie maiorul. Vă spun eu unde puteți să-l găsiți. Ca totdeauna, suntem foarte bine informați. Lucrează la fabrica de la Mija. Cunoașteți?

— A, la Mija* făcu ministrul. Interesant. La Mija! se miră. Armand, poți să-mi spui ce fel de armament se fabrică acolo la Mija?

Secretarul dădu pentru a doua oară din umeri:

— Habar nu am, domnule ministru.

— Eu cred că ar fi bine să-l întrebați pe generalul Dobrescu. L-am văzut într-o lojă. Mi se pare că l-ați cunoscut când ne-am văzut la mine acasă ultima oară. El precis că știe ce fel de arme se fabrică la Mija. Dar ăsta nu e un secret militar, domnule maior?

— Între aliați? se miră, ușor contrariat, von Braun.

— În sfârșit, dacă cei care răspund de treaba asta vă vor înlespi întrevederea cu profesorul Vrăbiescu, eu n-am nimic contra. Dar nu mi-ați spus unde cântă acest Werner Heger...

— A, la Opera din Dresda. E un nume care se ridică acum. O descoperire a lui Buschoetter, care, și el, este un dirijor tânăr. La Berlin a apărut într-un concert acompaniat de Giesecking.

Pe lângă ei trecu doamna Necșești. Purta două rubine care aruncau sclipiri roșii, sub lumina violentă a candelabrelor.

— Atunci? mai întrebă maiorul.

— Atunci vorbești cu oamenii care pot să transmită profesorului Vrăbiescu invitația dumneavoastră. Nu-i de resortul meu, îmi pare foarte rău, dar, dacă vrei, pot să-i dau un telefon ministrului de război să-i spună că invențiunea domnului Vrăbiescu îi interesează pe cei de la Penemunde.

— Nu interesează numai pe cei de la Penemunde, domnule ministru. Interesează pe foarte multă lume, dacă nu știți cumva, la Mija se învârt agenți comuniști care nu sunt trimiși acolo degeaba.

De ei se apropiase doamna Hoffmann, îmbrăcată și ea într-un taior sobru, care aducea foarte mult cu uniforma corpului auxiliar feminin german, singura deosebire fiind că femeia purta o parură în argint aurit, îmbogățită de smaralde și rubine implantate într-o rețea fină. Ministrul îi sărută mâna, Armand o așteaptă să se desprindă de brațul maiorului, căruia îi șoptise ceva și o salută și el scurt.

— Cum mai stăm cu schiatul? întrebă secretarul ministrului, cu aerul că ar fi dorit să o însoțească undeva, la Brașov sau la Predeal, dacă ea i-ar fi îngăduit.

— Din păcate, sezonul e pe sfârșite. Îmi pare bine că te văd, domnule Armand. Cei de la Ambasadă mi-au spus că m-ai căutat de câteva ori cu telefonul, dar nu eram acolo. Să știi că proiectele mele în legătură cu dumneata...

— Ce proiecte? se miră Armand.

— E vorba de fotografiile acelea pe care voiam să le fac pentru casa UF A. Ori nu te mai interesează cariera de artist de cinema?

— Ba cum să nu! Abia aștept să vă faceți mai mult timp liber pentru mine. Niciodată nu e prea târziu să schimbi o meserie, meserie plicticoasă, cu una mai plăcută.

Era limpede că până atunci doamna Hoffmann stătuse de-o parte și că-și dăduse seama că prezența lui Armand îl incomodează pe Braun. Așa că sub acest pretext străveziu îl îndepărtase de Tismana și de maior. Neținând seama de 158 acest amănunt, Armand angajă o convorbire

despre frumusețea primăverii la București, care putea să le ofere ieșiri solitare la șosea, la niște partide de echitație.

Soneriile invitau lumea în sală, mulțimea se înghesuia spre scările de acces, grupurile se salutau cu ușoare înclinări de cap și-și reluară locurile.

— Ce voia maiorul? întrebă Evelyne, curioasă. Mi se părea foarte insistent.

— Pe naiba voi-Ăștia după ce că ne iau petrolul și grâul mai vor să ne conștie și mintea, câtă o mai avem.

— Nu înțeleg! se miră Evelyne. Despre ce vorbești?

— Ei, fleacuri, draga mea. Au aflat despre un profesor, despre o invenție și vor să pună mâna pe ea. Sper că dobitocii ăia de la Ministerul de război ri-or să-l lase pe profesorul Vrăbiescu să plece în Germania.

Pe urmă, aducându-și aminte, se întoarse spre Armand:

— Ai citit despre ce vorbea Braun? Despre agenții ăia care au fost arestați la Mija, sau așa ceva?

— O să-l întreb mâine pe inspectorul Mizdrache. El trebuie să fie la curent cu treburile astea. Dacă era ceva important, ne raporta el.

— Așa cred și eu.

— Tăceți, vă rog, că a început actul al treilea! le șopti Evelyne.

Dar nici Tismana, nici Armand nu ascultau frumoasa voce a domnului Werner Heger.

*

Dis-de-dimineată, Mizdrache fusese trezit de telefonul lui Armand.

Întâmplător era acasă, fapt foarte rar în zbuciumata viață de noapte pe care o ducea.

— Vă salut, spusese secretarul ministrului. Sunt Armand Sachelarie. Poate te-am trezit din somn, domnule Mizdrache, dar nu fac altceva decât să transmit un ordin al domnului ministru. Aseară am fost cu dânsul la Operă, unde l-am întâlnit pe maiorul von Braun. E o chestie mai complicată cu un profesor Vrăbiescu, care lucrează la Mija, la fabrica de armament. Îți spune ceva numele ăsta?

Sculat din somn, pe nemâncate, pe nebăute, memoria inspectorului-șef funcționa destul de greoi.

— Vrăbiescu, Vrăbiescu... A, ăla, cu mintea în concediu?

— Ce face?! se miră, la capătul celălalt al firului-Armând.

— Așa avem noi o vorbă. Adică e un tip cam trala-la. Nu e un inventator?

— Ba da. Chiar așa. %

— Și ce-i cu el?

— Între altele, maiorul spunea că serviciile secrete rusești s-ar interesa de el. Că lucrează la o armă secretă. Ai cunoștință?

Urmă un lung minut de tăcere.

— Da. Cred că e ceva care nu e în regulă. Mi-au raportat cei de la Ploiești că au arestat trei sabotori și că într-adevăr îl au pe unul Vrăbiescu acolo, pe care-l păzesc ziua și noaptea. Asta trebuie să fie. Dacă mă lăsați o jumătate de oră, mă interesez și vă spun tot. Sunteți acasă, să vă dau un telefon?

— Da.

— Să fie ăsta, adică, așa dat în Paște? Să umble nemții și rușii după el? Ia te uită, domnule!

Și după ce ajunsese la birou, îl sunase la rândul său pe Ciripoi. Acesta se precipitase pe coridoare, urcând și niște scări, pentru că liftul se defectase și sosise lac de apă.

— S'trăiți! S'trăiți! La dispoziția dumneavoastră!

— Trăiesc eu, dar nu trăiesc ca alții, mă Ciripoi. Mă, noi vorbim senegaleza aici, la serviciu?

Ajutorul inspectorului-șef făcuse iar o față mototolită...

— Senega... cum?...

— Senegaleza, Ciripoi! Tu de ce nu mă informezi, mă băiatule? De ce nu-mi dai toate hârtiile, a? De ce să mă ia pe mine lumea la-ntrebări, mă?

— Pe mama...

— Lasă jurămintele, Ciripoi, că te trimit la

garnizoană și de-acolo știi unde ajungi. Mă, vă fac tăieței, mă! Mă, vă trec prin mașina de tocat carne, mă! Tu știi cine mi-a dat mie telefon azi-dimineață?

Și privind iar fața lui Ciripoi, care arăta ca un cearșaf de pat, îl ajută:

— Secretarul ministrului, Ciripoi! Că i-au luat.la întrebări pe ăia de la Ploiești, mi-ai spus. Mi-ai raportat. Că bagă târfele ălea nisip în bombe, știu. Că l-a aruncat pe Drăguțescu ăla din turnul de apă, am aflat. Dar cu Vrăbiescu ăla ce e, mă, Ciripoi? De ce nu aflu și eu pe ce

160 limbă vorbește ăsta? Ascultă tu la mine, suntem în război, mă Ciripoi. Nu la balul pompierilor, la 13 septembrie. Or să ne ia, mă, nemții la întrebări. Ascultă la mine! Că-s aliați cu noi, mă. Aia nu fabrică, mă, biscuiți, acolo, la Mija. Că de Mija e vorba. Și-a vârat dracu' coada, tu nu vezi? Trei bucăți ne-au terminat și cu Gojgaru patru. Cât o să mai așteptăm, mă, noi? Adică să ne ia cu fulgi cu tot, asta așteptăm noi? Ministrul știe că umblă și rușii, dacă nu s-or fi băgat și englezii și americanii, după Vrăbiescu ăsta, ca după prescură. De-ai noștri ce să mai vorbim? Că uite, secretarul zicea că s-a interesat de el și maiorul Braun.

— Păi, dom șef, nici noi nu am stat degeaba. Am vorbit colo-colo, am băgat oameni, am dublat paza, avem rapoarte la zi, ce face, cum se distrează și el pe-acolo cu fii-sa...

— Bine, bine, să-mi dai rapoartele să le înaintez ministrului, să știe și el cum stăm, dar mie să-mi spui cine și-a băgat coada aici.

Ciripoi, ca și când ar fi obosit de câte avusese de spus, ceru permisiunea să stea pe un scaun:

— Pot să mă așez?

— Stai și spune!

— Din raportul primit ieri ar reieși că în afacerea asta există unul, Tronaru.

— Tronaru? Unde am mai auzit eu numele ăsta? N-ai fișa lui, ceva?

— Ba, cum nu? Să vă povestesc. Asta a lucrat pe la

C.F.R. Se bănuiește că ar fi participat la greva din '33, dar n-a putut fi arestat.

— Îl știe cineva? Există vreo fotografie?

— Nu. Nici ăia trei pe care i-au arestat și i-au dus la Ploiești n-ar putea să-l recunoască. I-au bătut, i-au întors pe față și pe dos. Nu știu, pur și simplu.

— Păi atunci de unde ați scos voi numele ăsta?

— Din zvon public. Vorbesc muncitorii liberi, la Mija. Dar de cunoscut nu-l cunoaște nimeni. Sau n-au pus ăia mâna pe cei care-l cunosc pe Tronaru.

— Halal poliție! Și tu n-ai, așa, un fir? Nu dai din tine nimic?

Ciripoi știa el ceva, dar voia să vândă cartea mai târziu. Strâns cu ușa, n-o mai amână:

— Ar fi unul, domn șef, Jean Tomescu. Agent cam băut la minte, cartofor. Dar putem să avem încredere în

11 - Incognito el. Asta a lucrat pe linie de ceferiști, la Grivița, în '33. A fost pe la mitinguri, la *Locomotiva*, a lucrat la syndicate...

— Și acum unde aia mă-sii este Jean Tomescu?

— Păi, lucrează mascat, în Văcărești. Stă de două luni și ține tira. Ne mai vinde și nouă ce vorbesc barosanii. C-a băgat Mareșalul numai crema sus, în deal. Care ciripește că de ce face război, care schimbă napoleonii pe blat, e o plăcere să te duci la vorbitor să vezi cucoanele cum vin cu pachetele să le aducă de ciuguleală.

— Și crezi că Tomescu ăsta l-ar recunoaște după atâția ani pe Tronaru?

— De ce nu? Are memorie bună. Când nu bea, e mai normal ca mine.

— Atunci ce mai aștepți? Valea! îl scoți de la mititică, îl bagi la baie, îl bărbierești, îi dai țoale noi. Dacă l-au tuns în cap, ce dracu' îi facem?

— Păi de tuns l-au tuns, pentru că Văcăreștiul nu-i pension.

Inspectorul-șef se gândise o secundă și găsisese soluția:

— Îi faci acte de reformat de pe front și-l înveți *Tatăl nostru*. Că a băgat șpagă la comisarii militari, 20.000 a

dat, și că l-au lăsat la vatră, și a venit și el la Mija să lucreze, că a fost artificier de meserie. Dă-i un sergent, ceva, să-nvețe cum să bage ața în ac, să nu ne facă de râs pe-acolo și, cât se poate de repede, vâra-l printre muncitori, să-i facem felul lui Tronaru ăsta.

Ciripoi se și ridicase și saluta din mers:

Inspectorul-șef ridică receptorul, făcu numărul casei Tismana și-l sună pe Armand.

— Domnu' Sachelarie? Aici Mizdrache. Am luat cheștiunea din urmă. Domnule, e unul acolo, Tronaru, așa-i zice, care a lucrat în C.F.R. Nu știe nimeni cum arată, dar ăsta e trimis să ne bage bețe în roate. Am pus pe careva să meargă la fața locului și să mi-l dibuiască. Cum aflu ceva, vă raportează. Spuneți-i domnului ministru să stea liniștit și să-l asigure pe maiorul Braun că la Mija o să fie liniște și că îi găsim noi pe ăia care umblă după Vrăbiescu. E bine?

— E bine, îl îngânase, fără să vrea, Armand. Îți mulțumesc, domnule Mizdrache, am să-i spun domnului ministru. Și după ce așezase telefonul în furcă: Ia te uită.

162 Tronaru!

*

În 1926, Dumitru Tronaru avea șaptesprezece ani și lucra ca ucenic la I.A.R. Brașov, uzină proaspăt înființată cu contribuția capitalului francez. Cu tatăl său, Dumitru Tronaru se vedea duminica, când acesta, muncitor în petrol pe valea Prahovei, venea să-i aducă la căminul de ucenici de pe strada Bârsei nr. 14 cămăși spălate, indispensabili, ciorapi și câte un pachet cu mâncare. Ion Tronaru era un bărbat cam de 43 de ani, avea peste 100 de kilograme, neștiind de ce se îngrașă așa de mult, deși nu mânca cât mâncau alții; la schela din Băicoi unde lucra i se spunea Ursu, era arțăgos, umbla cu niște cizme de cauciuc și vara și iarna, în lunile de viscol purtând pe deasupra hainei o pufoaică, iar pe cap o căciulă cu clapete, care-i astupau urechile. Muncea în schimburi de 24 cu 12 ore, câștiga binișor, dar asta nu însemna că se împacă cu viața pe care era obligat să o ducă. Își ținuse băiatul într-un liceu industrial din Ploiești, voise să-l facă petrolist, dar, la

sfatul unor tovarăși de-ai lui, îl trimisese ucenic la întreprinderea aeronautică română, „unde avea să învețe mecanică fină, într-o industrie de viitor”. Mama lui Dumitru Tronaru murise în 1923 de septicemie și tatăl său nu se mai însurase. Fiul muncitorului în petrol era negricios, mic, slab, ager, semănând maică-sii, adică nedând semne de îngrășare, fapt care-l îngrijora pe Ion Tronaru, pentru că în lumea muncitorească a avea un copil slab însemna că acesta este tuberculos, expus oricând unor grave pericole de îmbolnăvire. De-aia îi și căra pachete cu mâncare în fiecare duminică, sfătuindu-l să se hrănească bine, să se îmbrace gros, că Brașovul se află în preajma munților și era un oraș în care ploua mult și iernile erau lungi. Stăteau împreună două sau trei ceasuri în curtea aceluia cămin sumbru, cu ziduri de cărămidă afumată, aducând mai curând cu a cazarmă, sau, dacă era vremea rea, în sala de mese a clădirii, o încăpere largă, cu geamuri înalte, pe care șiroia ploaia nesfârșită și prin care se vedeau zece sau cincisprezece plop, scuturându-și frunzele în vânt. Fiul nu se văita de nimic, nici măcar nu se plângea că taică-său nu-l lăsase să învețe mai departe. Înțelegea că n-are bani și că nu se poate face nimic, că trebuia să deprindă o meserie cât mai repede și cât mai bine.

În același an, prințul Carol fusese îndepărtat de la succesiune și pe tron se suise Mihai, ca principe moșteni163

de

tor al României. Fusese un an al grevelor, deși el, pe vremea aceea, abia începea să înțeleagă această noțiune. Muncitorii din Cluj, București, Timișoara, Oradea, Satu Mare și chiar din Brașov încetaseră lucrul; pentru câțva timp, fabricile își închideau porțile și, în cercul celor de la uzina aeronautică, se auzeau cele mai contradictorii știri: ba că or să fie ocupate uzinele și că armata o să ia locul muncitorilor, ba că or să-i conducă sergenții majori, ba că au fost arestați cutare și cutare. „Puștiul”, cum i se spunea, își vedea de bancul lui, la care lucra cu un

muncitor mai în vârstă, mătura șpanul în pauze și, când mai avea câte-un sfert de oră liber, citea câte un roman din colecția „cincisprezece lei”. Pe la urechi zburau fraze pe care nu le înregistra decât întâmplător. Meșterii lui se uitau în ziarul *Dimineața* și spuneau admirativ că se inaugurase prima linie aeriană civilă română, București-Galați, servită de aparate italiene de tip *Ansaldo*. Directorii uzinelor se lăudau că nu va trece mult și vor scoate și ei un aparat românesc de zburat. Ne aflam în anul în care, la Reșița, se construise prima locomotivă ce putea merge pe o cale ferată normală, iar în București, prin octombrie, avusese loc o grevă de 24 de ore a muncitorilor tipografi, împotriva denunțării de către patroni a contractului colectiv. Dumitru Tronaru își cumpărase primul costum de haine din banii câștigați la uzina I.A.R. și mersese la un bal la sala *Hiibel*, într-un subsol neaerisit din spatele vechii primării, unde se adunau muncitoarele de la fabrica *Scherg* și câteva coafeze care lucrau pe strada principală, în lipscănia Brașovului, niște fete parfumate, cu părul platinat, dansând *charleston* până la cinci dimineața cu maiștrii de la gara Dârste sau cu impiegații de mișcare de la Brașov-Triaș. Aceștia din urmă purtau uniformă bleumarin și șapcă roșie, ceea ce le dădea dintr-odată ascendență asupra coafezelor în căutare de bărbați cu situație. Peste un an de zile avea să danseze și el pentru prima oară cu una dintre ele pe care o condusesese dimineața până în cartierul Bartolomeu, pe o stradă îngustă, pietruită, ascultând clopotul de dimineață al unei biserici din apropiere. Revenise de câteva ori, se plimbaseră pe la Schei, plecaseră cu un autobuz până la Codlea. Ea era o fată veselă, gureșă, lucra la o cofetărie de lângă hotelul *Coroana*, servind câte două sute de clienți pe zi, stând în picioare și ajungând ruptă de 164 oboseală acasă. Peste câțva timp, Tronaru își dăduse seama că, deși erau de aceea & și vârstă, fata era mai matură și căuta să se mărite, ceea ce și făcu în iarna anului următor, luând pe maistrul cofetar de la prăvălia unde lucra, un șvab blond, sportiv, care practica alpinismul, urcând în fiecare

duminică în Piatra Craiului sau pe Cristianul Mare. Asta făcuse din colegul de muncă al fetei un fel de erou local, fapt care și explică opțiunea rapidă, nedeliberată a fetei pentru el. Întâmplarea îl mâhni pe Tronaru, dar îl și ambiționa. Avea 19 ani, mersese pentru prima oară cu un grup de tineri la o petrecere, cu mai multe domnișoare, foarte accesibile, fără pretenții, care înțelegeau să-și trăiască viața și Sonia aceea, care împărțea ecleruri și savarine în cofetăria *Lărruița* de lângă hotelul *Coroana*, îi dispăru din memorie. Își luase carnetul de lucrător, avea bani mai mulți, taică-său venea mai rar la el, fără pachete și fără entuziasmul de altă dată. Îmbătrânise pe neașteptate, boala glandulară de care suferea îl făcuse să renunțe la munca lui, ținea acum un fel de carnet de norme în care nota cifrele foștilor lui colegi, cu un sentiment de inutilitate care-l rodea mai rău decât orice. „M-am făcut hârțogarte, spunea cu amărăciune, pe urmă îi povestea despre condițiile grele în care lucrau petroliștii lui. De câteva ori îi adusese la cunoștință că luase foc o sondă în care arseseră câțiva lucrători, după care urmaseră înmormântările la care ținuseră discursuri revendicative în ceea ce privește condițiile de muncă. Societatea americană care exploata sondele plătea bine, dar înțelegea să nu audă despre revendicări, așa încât revoltele erau înăbușite în fașă. Muncitorii de la uzină îl chemaseră pe Tronaru la câteva reuniuni de-ale lor, în sala sindicatelor C.F.R., aflate deasupra vechii gări și, când se trezise în mijlocul celor 200 de inși care îi ascultau pe oratori și votau rezoluțiile ce trebuiau trimise la București, își dăduse seama că ei cu toții, muncitorii de la uzina aeronautică sau cei de la căile ferate, ori cei de la fabrica de postav, aparțineau aceleiași familii și că, uniți, puteau să impună punctul lor de vedere chiar unor patroni care păreau atât de puternici. Un anume Năsturescu, zis *Chibrit*, un lungan suferind de diabet și care spunea că e de meserie agitator, lucrând pe unde apuca și pe urmă plecând în altă parte, află că este fiul unui petrolist și se împrietenii cu el cărându-l pe la toate întrunirile. Vorbea

frumos, cu patimă, avea un fel de a-i câștiga pe cei care-l ascultau, punându-le întrebări și tot el răs165

punzându-le, luându-i pe sus, cum spunea, arătându-le condițiile de mizerie în care lucrau și exploatarea la care erau supuși. „Tu să nu judeci după condițiile pe care le avem noi, ci după leafa lui taică-tău, îi spunea Năsturescu. Voi sunteți muncitori în unități de elită, la societăți cu capital străin. Ăstora le convine, plătesc mai nimica. La banii lor, ei câștigă de șase ori, dacă nu de zece ori mai mult. Și voi, orbeții, credeți că v-a pus Dumnezeu mâna în cap. Dacă vrei, îți dau și cifre ca să-ți arăt că din aviația asta a lor și din petrolul lui taică-tău se scot miliarde”. Se plimbau ceasuri întregi prin oraș, și *Chibrit* îi arăta cartierele în care locuiau inginerii și funcționarii superiori de la fabricile din Brașov. „Și încă orașul ăsta nu e cel mai păcătos din România. Aici au mai prins muncitorii cheag, pentru că cei mai mulți vin de la țară. Sunt proprietari și pe câte un loc de lângă casă pun cartofi, cresc un porc, doi și au de-ale gurii. Celor de la fabrica *Scherg* li se dau câte trei metri de stofă de Paști sau de Crăciun. Au cu ce-și face haine; așa-numitul *tain*, cum au și cei de la C.A.M. din București. Dar pe ăia, în loc să-i îmbrace, îi otrăvesc cu tutun. Mă uit la tine, ești tânăr, bagă-n cap ce spun eu. Nu te uita că lumea are, de bine de rău, ce băga sub nas. Nu-i peste tot așa. Eu am fost și pe valea Jiului, pe la Petrila, să vezi cum muncesc ăia sub pământ, prin galerii, ca niște șoareci, negri ca dracu’, scuipându-și plămânii. Voi, la I... R., îmbrăcați în halate albe ca la spital, sunteți boieri, dar asta nu înseamnă că e rezolvată situația clasei muncitoare. Eu am să-ți dau cărți să citești. Vreau să faci meseria mea, aceea de a deschide mințile proștilor, că mai avem mulți proști și printre noi. Le dai un kil de basamac și ei zic c-au pus mâna pe piciorul lui Dumnezeu”. Într-adevăr, îi adusese câteva broșuri hărtănite, trecute prin multe mâini, Lenin, Plehanov, Marx și Erigels, în popularizări cam simpliste, dar poate potrivite pentru o minte proaspătă ca a lui. Le citise și i le dăduse înapoi, și Năsturescu îl luase la rost: „N-ai înțeles mare lucru. E mai bine la *Hiibel*, la

dans, sâmbătă seara". Îl cam lua peste picior și asta nu-i plăcuse lui Tronaru. Două săptămâni nu mai voise să-l vadă. În iunie 1927, se înființase organizația fascistă Legiunea Arhanghelului Mihai, care peste trei ani, în 1930, avea să se numească Garda de Fier, iar în 1935, partidul Totul pentru Țară. *Chibrit* îi arătase câteva manifeste care se tipăreau într-o micuță tipografie de pe strada București, în care Partidul Comunist Român protesta împotriva acestui lucru. Contactul cu cei câțiva zețari, linotipiști și mașiniști de la tipografia *Cultura* îl adusesese în preajma unor oameni foarte interesați. Ei îi dăduseră lui Tronaru revista *Cugetul liber* și câteva cărți de Panait Istrati, care îi plăcuseră foarte mult. Erau buni vorbitori la întrunirile din sala sindicatelor. Povesteau cu umor unele lucruri care mergeau la inima auditoriului și păraseau totdeauna estrada de pe care vorbeau, în aplauzele unei mulțimi amestecate, de femei și bărbați. Sala de întrunire, împodobită cu ghirlande colorate de hârtie, în care se făceau baluri după conferințele lor, se golea abia spre zori. Pe vremea aceea se împrietenise cu o croitoreasă de la o casă de mode. Aceasta-l părăsise după un an și jumătate, și cea de a doua experiență neplăcută în materie de femei îl făcuse ursuz, neplăcut cu tovarășele lui cu care lucra pe linie de sindicat. De la București începuse să le sosească, prin poștă, publicația *Apărătorul proletar*, tipărită de *Comitetul Central de ajutorare al sindicatelor unitare*. Între 1929 și '30, sub conducerea comuniștilor, avuseseră loc puternice lupte greviste la uzinele metalurgice *Lemaître* din București. Toată muncitorimea din țară urmărea cu atenție desfășurarea acestor evenimente. Tot în '29 avusesese loc la Timișoara congresul sindicatelor unitare, la care participase și Tronaru, însoțit de Năsturescu, care-l luase cu el. Întrunirea se terminase cu o încăierare în care *Chibrit* fusese lovit și internat într-un spital. Pe el îl reținuseră trei zile la poliție. Pe urmă, aflaseră, și el și mentorul său, că syndicatele unitare sunt desființate. De la București le venea ziarul ilegal *Steagul Roșu*, pe care cei din cercul lor îl răspândeau în mijlocul

muncitorilor de la uzinele din Braşov. Primele semne ale marelui crize începuseră şi avuseseră loc greva şi luptele minerilor de la Lupeni, care fuseseră înăbuşite în sânge. Era anul marelui crah la bursa din New York, ce se terminase cu sinucideri şi cu falimente în serie. Ziarele timpului tipăreau ştiri îngrozitoare, dar asta nu era decât începutul marelui crize mondiale, care avea să se răsfângă într-un chip şi mai dramatic, în '33, la Griviţa, gloanţele de la Lupeni fiind numai uvertura, cum zicea *Chibrit* în limbajul lui colorat. Tot atunci murise şi taică-său, ca urmare a vechii lui boli. Tronaru îl înmormântase într-un cimitir din cartierul de vest al oraşului Ploieşti şi, văzând

167

mulţimea de muncitori petrolişti care ţinuseră să-l ducă pe ultimul drum pe Ion Tronaru, avusesse, încă o dată, sentimentul unei solidarităţi de neclintit, fapt care-l făcuse să se obişnuiască mai uşor cu sentimentul de singurătate care-l încerca câteodată.

Prin martie 1930, când ziarele anunţau încheierea contractului de furnituri între ministrul Apărării Naţionale şi firma *Škoda*, pentru înarmarea ţării, în uzina I.A.R. supravegherea poliţienească se înăsprise şi Năsturescu fusese silit să plece la Bucureşti, angajându-se lăcătuş la uzinele de locomotive *Griviţa*. Fusese anul întoarcerii lui Carol al II-lea în ţară, anul când Lucian Popescu cucerise primul titlu european de box la categoria muscă, al formării guvernului Naţional-Ţărănesc în frunte cu Iuliu Maniu, al Conferinţei Miciei înţelegeri şi al primei curbe de sacrificiu care însemna reducerea cu zece la sută a lefurilor salariaţilor publici. În anul următor avuseseră loc mari demonstraţii şi adunări de protest la Bucureşti, Cluj, Timişoara şi Galaţi împotriva aplicării curbei de sacrificiu. În vara aceluiaşi an, *Chibrit*, socotind că, rămas singur la Braşov, Dumitru Tronaru se afla în primejdia de-a fi luat la ochi de către organele Siguranţei, îl adusesse la Bucureşti. Lucrase câteva luni ca lăcătuş, după care absolvise un curs de mecanici de locomotivă. În august apăruse primul număr din ziarul *Scânteia*. Cei de la căile ferate lipiseră cu

clei cele patru pagini, pe față și pe dos, pe pereții depourilor. În vremea aceea, Dumitru Tronaru locuia pe undeva, pe lângă Podul Grant, în cartierul Belvedere, într-un subsol subînchiriat de către un pensionar de la C.A.M. cam hapsân și cam belaliu. Mergea la cinema *Regele Ferdinand* sau la *Triumf* și vedea filme cu *Tarzan* și *Stan și Bran*. Apăruseră *Charlot* și *Pat și Patachon*. Lumea se strâmba de ras la bățile lor cu frișcă și când își dădeau picioare în fund. Mânca în atelier dintr-un sufertaș, așa cum făceau toți ceilalți din secția lui. Sâmbătă seara mergea la sala *Locomotiva* cu Năsturescu și încă doi lăcătuși, Petre Iosif și Titi Ionescu, tineri amândoi, buni dansatori, care îi făcuseră cunoștință cu câteva lucrătoare de la *Adesgo* și cu două chelnerițe care lucrau pe Grivița, la bodega *Boghici*. Se distrau destul de bine pe vremea aceea. La inițiativa lui merseseră de câteva ori la Brașov, când aveau câte o duminică liberă. Tronaru cunoștea bine ora 168 și știa unde să-i ducă, ca să se simtă bine. Plecau de sâmbătă noaptea cu un tren și se întorceau duminică la miezul nopții, ca să nu plătească hotelul. Ajungeau la București ruși de oboseală și începeau o nouă săptămână de lucru, spălați la cap, de aceste ieșiri, spre mirarea celorlalți lucrători din secție, care, preferând să bea prin crâșme în ziua lor de odihnă, nu înțelegeau de ce *echipa lui Chibrit*, cum i se spunea, se întorcea mai proaspătă la treabă după două nopți nedormite și atâția kilometri străbătuți, fie chiar cu trenul. Excursiile îi costau puțin, fiindcă aveau gratis pe C.F.R. și, oricum, era mai plăcut în aer curat, urcând crestele dulci ale Brașovului, decât să-ți bei mințile. În martie 1932, avusese loc conferința muncitorilor C.F.R.-iști, care aleseseră un *Comitet Central de acțiune pe țară*, avându-l ca secretar general pe Gheorghe Gheorghiu-Dej. Deși membru de partid de câțiva ani, Tronaru nu participase ca delegat, mulțumindu-se să asculte ceea ce îi povestise Năsturescu, care fusese invitat. Peste un an, în ianuarie, la fabrica de textile *Saturn*, muncitorii ocupaseră fabrica făcând o grevă poloneză. La sfârșitul lui ianuarie, mitingurile se

înmulțiseră, la *Ateliere* aveau loc arestări. La Ploiești, petroliștii lui taică-său părăsiseră și ei lucrul. În sfârșit, în februarie, sirenele de la Grivița sunaseră în zorii zilei de cincisprezece și jandarmii, cu armata trăseseră în miile de greviști închiși în incinta atelierelor de vagoane. Lovit de un glonț, Dumitru Tronaru fusese evacuat printr-o ieșire dosnică, peste câmpul Constanței și adăpostit într-o casă din cartierul Bucureștii-Noi. Îi fusese atins un plămân și, după înăbușirea grevei și arestarea conducătorilor ei, după cărarea sutelor de cadavre la Morgă, gazda lui chemase un doctor care, dându-și seama că starea lui era gravă, îl internase într-o rezervă a spitalului *Witing*, cu complicitatea altor doctori, operându-l. După o convalescență de câteva luni, timp în care fusese căutat de către organele polițienești, se ascunsese în Sanatoriu, la Moroieni, cu ajutorul altor tovarăși de-ai greviștilor și când lucrul nu mai fusese posibil, fu transportat într-un sat din Făgăraș, la niște rude îndepărtate (un fiu al fratelui lui Ion Tronaru, baci la 450 de oi, pe care le urca la munte vara și le cobora iarna până în Dobrogea, la câmpie, cu o nevastă surdo-mută și cu șase copii), trăind ca vai de el, până se înzdrăvenise. Se angajase ca muncitor forestier într-un parchet silvic sub Bâlea, cu acte false, unde rămăsese până în anul 1938, pentru că 169

sănătatea nu-i permitea munci prea grele (în parchet ajuta la repararea joagărelor și a morilor sătești din împrejurimi), dar și pentru că voia să-și piardă urma. Legătura cu partidul o ținea un frânar de la halta Porumbacu de Jos, care îi aducea sâmbăta sau duminica un pachet de ziare și dispozițiile repetate de-a rămâne acolo până la noi ordine. Pădurarii, tăietorii de lemne, rarii jandarmi patrulând aceste locuri îndepărtate îl socoteau un om la locul lui, silit să-și îngrijească sănătatea. (Doctorii de la *Witing* și de la Moroieni îi procuraseră certificate de t.b.c. – ist, așa încât autoritățile îl lăsau în pace.) Despre greva din ianuarie '34, a metalurgiștilor de la Schile, aflase din ziare. În martie al aceluiași an, minerii de la Anina obținuseră mărirea salariilor cu zece la sută și asta îl

bucurase, ca și când lupta lor ar fi fost a lui, personală. În iunie '34 avusese loc rejudicarea procesului intentat celor de la *Atelierele* Grivița și ale petroliștilor. În procesul de la Grivița, printre cei care suferiseră o condamnare mai mică, Tronaru citise numele lui Năsturescu; căpătase patru ani și jumătate de reclusiune. Odată cu aceste brutale decizii, îngrijorarea lui crescuse. Bănuia că partidul comunist este decapitat prin arestarea și condamnarea conducătorilor acestor două acțiuni, dar iată că, în iarna lui '35, avusese loc o altă grevă, cea a metalurgiștilor de la fabrica *Haug* din București. Din corespondența pe care o primea cu ajutorul ceferistului de la Porumbacu de Jos, aflase despre înfăptuirea *Frontului Popular Antifascist*. În mai, avusese loc greva muncitorilor de la fabrica de postav din Buhuși. În 1936, la Arad, prin aprilie, cei de la uzinele textile, sub conducerea comuniștilor, făcuseră și ei o grevă, terminată cu succes. Era anul jocurilor olimpice de la Berlin. Marile societăți forestiere tăiau sistematic pădurile noastre și apăruseră societăți mixte germano-române și, dacă americanii se ocupau de petrol, oamenii lui Hitler râdeau munți întregi din preajma Făgărașilor, în foamea lor de chereștea. În 1937, din inițiativa partidului comunist se crease organizația legală de masă *Uniunea Democratică*. El tot mai întreba prin scrisori dacă „unchiul” (ăsta era Năsturescu-Chibnăf) ieșise din pușcărie. Dar după câteva asemenea misive, i se răspunsese că murise de vechiul lui diabet, pe care nu putuse să și-l îngrijească. În decembrie 1937 al aceluiași an, evenimentele se precipitaseră, se vorbea de război, represiunile împotriva comuniștilor crescuseră și se formase un guvern național-creștin în frunte cu Goga și Ouza. La începutul anului 1938, Partidul Comunist Român crease un front comun, antiguvernamental, format din reprezentanți ai P.C.R. și P.S.D. „Frontul Plugarilor, Uniunii Democratice, a Partidului Socialist condus de Popovici și a Mădosz-ului. Peste o lună numai, la așa-numitul *dejun* al miliardarilor, care avusese loc la sediul *Asociației finanței și marii industrii* din București, avusese loc o întrunire, la care se

hotărâse îndepărtarea guvernului Goga-Cuza și instaurarea imediată a dictaturii regale. În 10 februarie se formase guvernul Patriarhului Miron Cristea, partidele politice fuseseră desființate și, prin canalele pe care le aveau, comuniștii aflaseră că deținuții de la Doftana ținuseră o conferință de partid. În mai, o scrisoare ciudată, semnată de un prieten al lui Năsturescu pe care-l cunoscuse la unul din mitingurile ținute înainte de declanșarea grevei de la Grivița, pe nume Săndulescu, abia ieșit din pușcărie, îl chemase la București. Lipsise trei zile de la lucru, se întorsese cu niște radiografii pe care le arătase celor cu care lucrase până atunci, din care rezulta că boala lui de plămâni se vindecase, anunțându-i că se stabilește la Buzău, la un văr de-al lui, a cărui adresă, bineînțeles, inexistentă, o lăsase celor care s-ar mai fi interesat de el după plecare. De fapt, se reîntorsese în București, locuia pe strada Caraiman, la numărul 23, la o văduvă, unde îl vizitase, puțin după sosire, un bărbat între două vârste, cu niște priviri reci, bărbierit la sânge, într-un costum corect, cu un aspect de militar care nu poartă uniformă. Acesta se prezentase simplu; cu un nume bineînțeles nici el real, Petroveanu, și căruia de atunci el și cei cu care avea să lucreze îi vor spune *Colonelul*. Acesta îi explicase în puține cuvinte că aveau să i se încredințeze ciâteva munci de mare importanță. Îi lăsase o sumă de bani destul de însemnată, trimițându-l la o cunoștință de-a lui, de la *Atelierey* cu care Tronaru lucrase cu ani înainte. Despre ceea ce făcuse de la întoarcerea lui în București și până la acțiunea pe care avea s-o ducă la bun sfârșit la uzinele *Mija* numai domnul acela, care se recomandase Petroveanu, cunoscut sub numele de *Colonelul*, știa câte ceva.

*

În 1935, la una din manevrele regale la care asistase Carol al II-lea, regelui îi fusese prezentat un anume Vrăbiescu care, pe vremea aceea, era căpitan în rezervă și fusese atașat pe lângă un corp de artilerie ca specialist în arme antitanc. Armata română, dotată cu echipament

francez sau englezesc, experimenta o tanchetă ușoară foarte mobilă, echipată cu mitraliere și cu un tun. Manevrelle se desfășurau într-un perimetru larg, în regiunea Curtea de Argeș. Se începea cu un marș forțat al trupelor de infanterie, care erau trimise în avangardă, ca să ocupe poziții dinainte stabilite, până nu răsărea soarele. *Trupele albastre* executau tema atacului după gruparea mijloacelor pe o bază de plecare, iar cele *roșii*, apărarea pe poziții de avanposturi. Erau concentrați în acel loc peste zece mii de soldați, cantonați prin satele din apropiere sau în corturi peste care ploua nemilos în toamna aceea rece, umedă, cu rare zile senine. Trupa, formată mai ales din fii de țărani, oameni obișnuiți să se scoale de noapte, să se spele la fântânile lângă care se organizau cantonamentele și taberele de corturi, arăta proaspătă, optimistă. Soldații mășăluiau încărcăți de mitraliere *Maxim*, demontate în câte două piese, cu ranițe, lopeți *Linemann*, puști, gamele. Își spuneau cu glas scăzut în timpul marșului, fiindcă n-aveau voie să vorbească tare, glume de la țară, cu femeile lăsate acolo în grija altor bărbați, care făcuseră armata sau erau reformați; se auzeau din când în când chiote înăbușite și comandantii de plutoane, niște sublocotenenți, de meserie contabili sau profesori sau studenți la *Academia Comercială*, aruncau priviri severe spre grupele compacte de ostași, înaintând pe șoselele pline de noroi. Îi mai scoteau pe câte unii la raport, pe cei ce se dovedeau mai gureși, anunțând cu Câte un mormăit, și el înăbușit, că le vor interzice permisiile și că-i vor băga la carceră, deși carcera era un lucru iluzoriu într-un cantonament mereu schimbat. Sublocotenenții care băuseră mai puțin decât căpitani și coloneii, la mesele organizate în fiecare seară în vreo școală primară sau la locuința vreunui preot, se trezeau din mers, simțind aerul rece și biciuitor al dimineților de toamnă, amintindu-și cu plăcere de vreo țărâncuță pe care 172 o înghesuiseră în vreo șură de paie sau cu care dormiseră pe vreo cergă aspră, simțind mirosul de carne proaspătă și-și făceau socoteala câte zile mai aveau până se încheia manevra, ca să se întoarcă la

treburile lor.

Odată ocupate pozițiile inițiale, apăreau și comandanții în mașini de campanie, decapotabile, nu în mare ținută, înveliți în foi de cort, cu capele de campanie cu cozorocuri lungi, mantale aproape soldățești, și ele umezite de atâtea ploi neîntrerupte, cu cizmele lustruite de ordonanțe încă de cu seară și iute murdărite de noroaiele din ogrăzile țărănești, cu *portharturi* pe un șold și cu pistolul pe celălalt, gata să răspundă apelurilor telefonice venite de la Comandamentul General, care dirija de la Punctul de Comandă manevrele; erau asudați, cu obrazurile roșii, obosiți și ei de mesele care se terminau după miezul nopții, înfricoșați la ideea că vor greși vreo mișcare și că asta se va afla la Marele Stat Major, ori chiar de către Majestatea Sa Regele Carol al II-lea, dar ațâțați, în cele din urmă, de atmosfera aceea care sugera războiul, de pâcla târâtoare acoperind colinele din jur, de acel du-te-vino al curierilor și de rapoartele scurte primite de la sublocotenenți. Și mereu rachetele trase în plafonul moale de aburi, care iute se mistuiau în văzduh, și dărele de fum ale trasoarelor sau ale grenadelor fumigene, pocnetul sec, repetat, al cartușelor de manevră, care sunau ca niște pistoale cu dopuri, în sfârșit, era toată acea confuzie generală care cuprinde pe zece mii de oameni când se joacă de-a războiul și când, scutiți de pericolul real al morții, imaginează manevre îndrăznețe, aproape imposibile, unele căzând în ridicol, silind companii întregi să se rătăcească prin hățișurile unui ținut necunoscut, abia atunci călcat, cu surprizele lui, cu imposibilitatea de a te orienta mai ales în locuri închise, unde nici busola nu mai ajută, nici semnele naturale...

Regele întârzia în acea dimineată de octombrie. Seara băuse cam mult coniac și deșteptarea fusese greoaie, dacă nu penibilă. Cu chiu cu vai se urnise, abia coborând din patul episcopal al unei frumoase chinovii puse la dispoziție de către Mitropolia de la Curtea de Argeș, o încăpere cu bolți joase, cu o urmă de mozaic discret, implantat în peretele alb, țărănesc, pe care erau

atârinate una lângă alta mai multe icoane, formând un fel de perete diaconic, sub care ardeau trei candelă, cu o lumină șovăitoare. Pe jos, covoare țărănești, în culori foarte vii, 173

violet cu verde și portocaliu, care s-ar fi bătut una cu alta în orice compoziție, dând tocmai din cauza nuanțelor speciale un efect fantastic, așternute peste podelele de lemn, frecate cu apă fiartă și sodă până la refuz și unse cu o rășină, ca mierea de albine. Regelui îi plăcuse curățenia, liniștea uriașă a unei păduri de brazi peste care ploua mărunț, tocind ca o mașină de cusut (auzea totul prin fereastra deschisă, simțind apăsarea aerului rece, umed, încărcat de oxigen și de putreziciune și de miros de ace de brad). Se spălase într-un lighean de alamă, cu desene armenesti pe margine și bătut cu ciocanul. Îi turna dintr-o cană de porțelan alb, cu un țuturoi ca ciocul de pasăre, un bărbat tânăr. Apa limpede, rece, îl învioră pe Suveran. Îi ceruse aghiotantului prosoape, tamponându-și obrazul, pe care peste cinci minute avea să i-l radă bărbierul lui personal. Încercă să facă și câteva mișcări de gimnastică, dar renunță din lene. Un sentiment de jenă îl stăpânea. Ar fi vrut să iasă undeva să vomite, dar își reprimă toată greața cu un efort de voință. O fată îmbrăcată în catrință și bluză albă, cu opinci în picioare, după gustul semănătorist al Mitropolitului, adusese gustări pe o tavă, oale de lut în care se afla lapte bătut și lapte dulce, bucăți de urdă și de unt lângă o pâine abia scoasă din cuptor, rumenă, galbenă ca luminarea și regele înfulecase la iuțea ceva, privindu-și ceasornicul de la mână. Apucase să se îmbrace înainte de a permite suitei să intre în apartamentul ce-i fusese rezervat. Își trăgea totdeauna singur cizmele. Acum își controla discret ținuta într-un geam al ferestrei, pipăindu-și mecanic nasturii uniforme. Haina mornă de campanie nu aducea deloc cu costumele de paradă care îi plăceau atât de mult, dar ținuse să nu se deosebească cu nimic de corpul ofițeresc, dacă excludeam un eghilet kaki în partea stângă a vestonului. Bău cu sete jumătate din cana cu lapte bătut, asta îl răcorea, primi să îmbrace mantaua cu

care îl aștepta, în spate, un al doilea aghiotant, nu înainte de a-și pune centura și de a-și fixa pe șoldul stâng *porthartul*, prins cu o diagonală de piele.

— Gata, putem merge! Am cam întârziat puțin. Îmi pare rău, trebuia să mă treziți mai devreme.

Graseia, avea ochii bulbucați, înroșiți pe margini, mustața roșcovană îi acoperea gura pofticioasă, la vre174 mea. aceea arăta încă tânăr, cât putea să fie de tânăr un om la anii lui. Se mișca sigur, cu acea precizie a persoanelor care se știu privite în toate momentele vieții lor, al căror subconștient lucrează cu siguranță pentru ca să nu le permită niciun gest exagerat sau greșit, în stare să compromită. Se urcase degajat în *Plymouth-ul* decapotabil vopsit în culori verzi-kaki de camuflaj, cu cauciucuri enorme, înalte, cu o caroserie ridicată, care să-i permită parcurgerea terenurilor dificile. Afară ploua mărunț. Își pusese cascheta și ochelarii de praf, deși drumul era noroios, dar își proteja în felul acesta ochii slăbiți de alcool. Șoferul voise să tragă capota, dar el îl oprise cu un gest. Avea un simț bine dezvoltat al teatralității: voia să apară în fața ofițerilor de la Statul Major cu veșmintele umezite, cu o brumă de ploaie pe obraz, lucru care ar fi sugerat că inspectase și alte locuri înainte de-a veni la ei, ceea ce ar fi explicat întârzierea. Își trăsese mânușile de piele de căprioară și privise absent casele acoperite cu stuf sau cu șită, de pe marginea drumului. Nu mai era pavajul de piatră din bolovani de râu din curtea chinoviei, nu mai erau acei pereți sclivisiți sub care se ascundea cărămida sănătoasă. Automobilul își încetini mersul, șoferul claxona disperat, pentru că asta însemna o nouă întârziere: în față se ivise o turmă de oi pe care doi ciobani în mițe plouate le risipeau alungându-le cu ciomagul în șanțurile din dreapta și din stânga șoselei. Trecură de niște garduri prăbușite peste un pod improvizat, făcut din trunchiuri de mesteacăn care se mișcau la apăsarea cauciucurilor. De sus, din mașină, se zăreau bolovanii spălați de apa rece și iute a râului. Ici și colo, pe dealuri, în lumina incertă a dimineții se ridicau fumuri șovăitoare din coșurile caselor. Urcau

niște serpentine glodoase, mașina patina ușor, pe urmă cauciucurile se înfundară, dar motorul puternic purta vehiculul tot mai sus. Aghiotantul aflat în spatele său, într-o motocicletă de campanie, o luă înainte ca să facă o recunoaștere a drumului și să-l conducă pe șofer. După un sfert de ceas ajunseră pe o măgură unde așteptau, pâlcuri-pâlcuri, ofițerii care comandau manevra. Îi salută, strânse câteva mâini și-l întrebă pe comandantul exercițiului:

— Putem începe?

— La ordinele Majestății Voastre!

— Da! făcuse morocănos regele, simțindu-și capul greu și privind discret la ceasornicul de la mână. 175

Era opt și douăzeci și cinci. Trei rachete roșii sparseră plafonul de nori și pe urmă se făcu tăcere. Undeva, dincolo de dealurile mărunte, se aflau cele două armate care primiseră ordinul de desfășurare a luptei. Șeful Statului Major, general Buicliu, desfășurase pe o planșă planul bătăliei, însemnase o hartă la scara 1/20.000 un plan director cu dispozitivul trasat. Într-un colț al hărții erau marcate efectivele celor două partide: *roșii* și *albaștrii*, în pătrățele egale care închipuiau companiile aflate în desfășurare. Ploaia țârâia enervant, deocamdată nu se întâmpla nimic, ofițerii plasați în spatele Suveranului și al comandanților scormoneau cu binoclurile liziera pădurii apropiate, înăbușită de o ceață ce se rostogolea în valuri moi, albe. Nu vedeau nimica în afara unui perete albicios, impermeabil. Ploaia le curgea șiroaie pe lângă urechi, intrându-le de-a lungul șirei spinării, pe sub gulerul de celuloid, care le strângea, pe dinăuntru, vestoanele. „O să putrezim aici, până apare Moș Teacă cu trupa lui. u Moș Teacă era generalul de divizie Dumitrescu-Cazemată, cum îl numeau cei de la Statul Major, adept convins al războiului de așteptare, pozițional, cel ce conferenția în fiecare lună despre războiul viitor, cu fotografii și planșe care arătau auditoriului fortificațiile liniilor *Maginot* și *Siegfried*, aflate în construcție. Partida *albaștrilor* era condusă de generalul Alexandru Pantelimon-Grănicerul, cel ce teoretiza războiul de mișcare și care avea să

demonstreze superioritatea acestui stil de luptă Majestății Sale, chiar cu acest prilej.

După trei sferturi de oră se auziră pocnete înfundate și dintre viile din stânga teatrului de luptă se ridicară coloanele de fum alb, iscate de grenadele fumigene, plantate de către geniști. Răspunseră rare focuri dintr-o direcție neașteptată pentru apărători. Era limpede că manevrarea neașteptată a atacatorilor îi prinsese pe picior, greșit pe *roșii*. Binocurile se îndreptară spre acea aripă, cercetând lacom desfășurarea manevrei. Regele găsisese ingenioasă surpriza făcută de generalul Pantelimon-Grănicerul și arbitrul partidei nota puncte în graficul bătăliei. De pe flancul din dreapta se auzi același țăcănit scurt, ca un lătrat de câine, al unei mitraliere de câmp care trăgea, și ea, cu gloanțe de manevră. Pe urmă, fură iar simulate niște explozii de artilerie și se auziră pocnetele repetate 176 ale apărătorilor aflați în tranșeele săpate încă de cu noapte. Trupa strigă: „Ura! a avut loc și o luptă corp la corp. Prin binoclu se vedeau banderolele colorate ale celor două partide într-un amestec ciudat. Grupele se repliau și foloseau terenul evitând locurile falselor explozii. Mai disciplinată, trupa atacatorilor, ajunsă în teren deschis, înainta în salturi bine coordonate, cu o precizie care îl încântase pe Suveran.

— *Albaștrii* luptă foarte bine, aprecie regele. Avea o voce dogită de băutură, dar umezeala din aer și locul deschis îi făceau bine.

— Acum o să vedeți lupta de tancuri, Majestate, îl preveni generalul Buicliu. În partea finală o să asistați la folosirea proiectilului special pe care îl experimentează un inginer de la Pirotehnice, inginerul Vrăbiescu.

— Ce fel de proiectil? întrebă Suveranul, atent mai mult la manevra de încercuire a trupei lui Pantelimon-Grănicerul.

— Să nu vă așteptați la cine știe ce. S-ar putea să fie și un eșec, dar e vorba de un proiectil nou, pe bază termică, pentru încercarea blindajelor.

Din flancul stâng, coborând de pe un deal dulce,

soseau în viteză cincisprezece sau douăzeci de tanchete ale *albaștrilor* care voiau să închidă retragerea *roșilor* aflați în apărare. Schimburile de focuri se întetiseră, se făceau manevre de dezangajare din partea celor atacați, alte grenade fumigene explodau în serie în spatele liniilor *roșilor*. Fumul exploziilor, acele sunete repetate de benzi de mitralieră ce se îngânau cu ecouri târzii de undeva din văzduhul umed, scrâșnetul înăbușit al șenilelor înfundate în noroi și micile flăcărui roșii ale obuzelor de manevră, și ele scuipate spre ipoteticul *inamic*, dădeau feerie acestei manevre care sugera războiul adevărat.

— Urmăriți acum coloana de tancuri care vine din dreapta! spuse regelui, cu un respect cazon, generalul Buicliu. Proiectilul adevărat cu care se face experiența va lovi turela. Ținta este carul de luptă numărul 236 care-i tractat de către tancul din fața lui. Agresor, vă rog să observați, este carul de luptă cu numărul 34, cel care are o dungă galbenă în jurul turelei.

Tanchetele partidei *albaștrilor* se desfășuraseră, odată coborât dealul, într-un evantai larg. Ocoleau șanțurile antitanc ale adversarului, își înălțau boturile când trebuiau să urce movilele artificiale, ridicate de apărători și 177

coborau cu rapiditate spre locul deschis, trăgând tot timpul cu tunurile ușoare de bord și cu mitralierele. Vacarmul creștea, fumul proiectilelor se amesteca cu ceața lăptoasă care abia se risipea, plutoanele de soldați alergând de-a lungul șanțurilor de protecție se mistuiau în pământul umed, se auzeau comenzi guturale și tot acest spectacol cu zece mii de figuranți îl încânta pe Suveran, care urmărea prin binoclu, cu atenție, atacul prelungit al carului de luptă cu numărul 34. „Ținta”, manevrată de tancul care ducea ca o remorcă acest hipopotam de oțel la stânga și la dreapta, ferindu-le de bătaia directă a tunului vânător ului, scăpă de câteva ori din vizorul urmăritorului. La a patra sau la a cincea manevră, tancul tractat se împotmoli, oferindu-și flancul carului de luptă cu numărul 34. După o secundă se auzise o plesnitură surdă, urmată

de o explozie și de o flacără foarte vie care devora carcasa metalică a turelei.

Suveranul luase o secundă binoclul de la ochi și-și freca *porthartul* așezat peste mantaua umedă cu mânușile, bucurându-se ca un copil:

— L-a lovit, l-a lovit... *Beautiful! Marvellous!*

Și pe urmă se întorsese către generalul Buicliu, dându-i un ordin scurt:

— Adu-l la mine pe Vrăbiescu ăsta, să-l cunosc și eu!

— E aici, Majestate! În grupul ofițerilor din spatele nostru.

Regele nu-l mai ascultase. Privea lacom, prin binoclu, topirea metalului, în flacăra violentă a proiectilului tras. Restul manevrei nu-l mai interesa și, abia după câteva minute, își dădu seama că în spate așteptau generalul Buicliu și inventatorul acestui proiectil, în poziție de drepti. Carol al II-lea mișcă ușor capul, cu un surâs fermecător, așa cum știa el să suradă diplomaților la recepțiile oficiale:

— Deci, dumneata ești?

Vrăbiescu, îmbrăcat în uniformă de căpitan, un om de patruzeci, patruzeci și cinci de ani, încărunit pe la tâmpile, cam deschiolat în uniformă aceea de campanie, cu privirea impenetrabilă a oamenilor distrați, strânse mâna înmănușată a regelui.

— La dispoziția Majestății Voastre!

— «Te felicit din toată inima. Spune-mi unde ai studiat?

— Trei ani în Anglia și o specializare de doi ani în Germania.

— Este o invenție a dumitale sau numai o copie a unei arme pe care o au și alții?

— Cercetări fac și germanii. Arma termică este o armă a viitorului. Nu știu în câți ani va fi pusă la punct, dar este o armă foarte utilă pentru apărare.

Regele își frecă bărbia umezită de ploaie, cu mâna înmănușată.

— Ai nevoie de ajutor, de ceva? Vrei să te trimit

unde va la specializare? Mă interesează foarte mult ceea ce faci.

În 1937 profesorul Vrăbiescu se întorsese din America. Timp de un an și jumătate urmasa un curs de specializare, avusese unele greutăți fiindcă era străin, dar placiditatea firii lui, absența pe care o trăda și, mai ales, mușenia care îl stăpânea întotdeauna, îl ferise de orice bănuială. Fusesse tratat drept un specialist întârziat care voia să mai prindă un tren din urmă, pentru a mai obține un grad la bătrânețe. De fapt, profesorul Vrăbiescu avea o memorie fenomenală și studiile de laborator, experiențele la care asistasă fuseseră memorate cu îndârjire și folosite la continuarea experiențelor lui de mai târziu. Cunoscuse acolo mai mulți asistenți americani, se împrietenise cu vreo câțiva din ei, între care un filipinez (peste mai mulți ani, în timpul războiului din Coreea, acesta avea să pună la dispoziția armatei americane o armă teribilă: napalmul).

În viața particulară, profesorul Vrăbiescu nu dobândise satisfacțiile pe care și le-ar fi dorit. În timpul primului război mondial se căsătorise cu o profesoară de muzică de la Iași. Silvia Vrăbiescu, fiica lui, se născuse la trei ani după căsătoria lor, mama murind la naștere. Singur, cu un copil atât de mic, preocupat numai de cercetările sale care începuseră foarte devreme, încă din timpul studenției, profesorul Vrăbiescu se descurcase destul de greu, încredințându-și fiica unei surori care locuia la București, unde se instalase și el după obținerea unei catedre. La sfârșitul anului 1935, când plecase în America, fiica lui avea cincisprezece ani, crescuse aproape singură, în sărăcie, tolerată în casa unei femei pline de hachițe, capricioase, fără a-i arăta o mare dragoste, amintindu-i mereu că nu e fiica ei și că o crește numai din respect pentru fratele său, care este un savant. Fata moștenise înclinațiile științifice ale tatălui. În liceu era cea mai bună elevă la chimie; când se reîntâlniră, el, un om ratat, cu semnele unei îmbătrâniri premature pe chip, obosit, absent; ea, o fată tăcută, timorată, fără prieteni, „ochelarista clasei”, care nu știa să poarte o rochie,

îmbrăcată cu ce se găsea prin dulap de la sora tatălui său, niște rochii mai lungi sau mai largi pe care și le croia singură pentru trupul plâpând, cu înverșunarea celor lipsiți de mijloace, care își fac din ideologia reușitei sociale un suport moral, în stare să-i țină în viață și, mai ales, să le îngăduie să-i suporte pe ceilalți din jurul lor, care au totul; ei, această ciudată pereche, tată și fiică, între care nu exista niciun sentiment patern sau filial, se împrieteniră dintr-odată, constatând că își seamănă unul altuia și că au aceleași preocupări. Din momentul acela, absența lui Vrăbiescu se transformă într-o obsesie încărcată de îngrijorări și, tot timpul cât stătu în America, fu urmărit de grija pentru fiica sa, pe care o descoperise atât de recent: o fată severă, cu bune studii, care promitea foarte mult în meseria de chimist. Îi trimise de-acolo cărțile cele mai noi în limba engleză, sfătuind-o să învețe această limbă, obsedat, în cursul aceluia an și jumătate de absență, de ideea că ea s-ar putea îmbolnăvi sau să pățească ceva. Situația materială a Silviei se schimbaseră considerabil din acel moment, întrucât tatăl său îi lăsase o procură ca să ridice salariul din țară, fapt care i-ar fi permis, dacă ar fi voit, să devină o domnișoară cochetă, înconjurată de tineri curtezani, care s-ar fi putut îmbrăca după ultimele modele ale caselor de modă, așa cum făceau colegele ei de liceu, care la șaisprezece ani se logodeau și la ieșirea din liceu deveneau doamne, renunțând la studiile universitare. La întoarcerea din America, profesorul Vrăbiescu se hotărâse să rezolve mai curând cariera acestei fete de o inteligență neobișnuită. Ea rămăsese la rochiile ei șleampăte, umbla cu pantofi scâlțiați, era tot studioasă, lipsită de orice apetență pentru viața obișnuită a celorlalte fete. Termină liceul la șaisprezece ani, după examene grele, dând câte doi ani într-un an, și în 1941 absolvise Facultatea de chimie cu *magna cum laude*, iar la mutarea profesorului Vrăbiescu la uzina de la Mija, el o luă ca laborantă și, într-un fel, colaboratoare.

La introducerea legilor rasiale, promulgate de Alexandru Vaida-Voevod și desăvârșite în timpul guvernării

Goga-Cuza, din Facultatea de chimie și fizică fuseseră îndepărtați câțiva studenți evrei, între care numitul Gicu Leventer, animatorul anului în care învăța Silvia, cel care organiza carnavalurile studențești, *balul bobocilor*, sau serbările de absolvire, cu micile lor petreceri, ce creaseră de-a lungul timpului o amicitie lipsită de prejudecăți între studenți. Dar iată că și din rândurile lor se iviseră câteva gorile, doi sau trei indivizi care activaseră până atunci subversiv, deși, din discuțiile cu ei, ceilalți înțelegeau ce fel de mentalitate au și care, odată ieșiți la suprafața vieții sociale, își dăduseră arama pe față. Plecarea lui Leventer și a prietenilor lui din facultate se făcuse cu tămbălău, după o îngrozitoare ședință în care foștii colegi fuseseră înfierăți, huiduiți și bătuți. Pentru o fată frustrată cum se simțise totdeauna Silvia Vrăbiescu, această violență neașteptată, pumnii nemeritați pe care foștii lor colegi, deveniți deodată *paria* pentru ceilalți, îi primiseră, fu o lovitură morală insuportabilă. Habar n-avea de politică, nu citea ziare, învățase engleza și franceza la îndemnul tatălui și nu citea decât cărți de specialitate și, iată, deodată, ura animalică a unor oameni care puteau să te lovească fără niciun motiv, să te alunge într-un minut din incinta Universității, unde competiția învățăturii era singurul criteriu al valorilor. La vârstă asta, inechitatea, pe care ea o suportase într-un alt fel, deveni deodată ceva inacceptabil. În primul moment voise să părăsească ostentativ Facultatea de fizică și chimie, dar profesorul Vrăbiescu fusese foarte dur și-i spusese că o priveau simțămintele pe care le avea față de colegii ei năpăstuiți, dar datoria de fiică, față de cariera pe care el i-o destinase, o obliga să se întoarcă de unde plecase. Se născuse un moment de cumpănă între cei doi, pe care îl trecuseră amândoi cu bine. Asta nu însemna că renunțase la prietenia cu Gicu Leventer și cu prietenii lui. Învățau mai departe împreună, deși ei nu mai puteau să dea examene, pregătindu-se pentru niște vremuri care se arătau destul de incerte la ora aceea. Frecventau cercuri mai mult sau mai puțin clandestine, unde se aduna o lume ciudată,

compozitori, scriitori, ziariști, medici, care nu țineau seamă de mizeria legii ce promovase *numerus clausus*, arătându-se uneori chiar ostentativi alături de cei prizoniți, recomandându-i unde puteau să-i mai recomande și ajutându-i tacit să treacă peste această epocă neagră. La venirea legionarilor la putere, Silvia Vrăbiescu îl ascunsese pe Gicu Leventer și pe un prieten al său la ea acasă. Ocupa pe vremea aceea, împreună cu tatăl ei, o casă pe strada Bitoliei, pusă la dispoziție de către Direcția funcționarilor civili din cadrul armatei, o casă destul de încăpătoare, cu multe încăperi, pe care, bineînțeles, profesorul Vrăbiescu, obișnuit cu o viață sobră, aproape absent la necesitățile unui cadru social care să-l fi reprezentat, o mobilase numai parțial, neînțelegând de ce trebuie să plătească o chirie așa de mare, când nu avea nevoie decât de două sau trei camere în care să stea el și fiică-sa. Timp de un an de zile, habar nu avusese că în imobilul din strada Bitoliei. mai locuiește cineva. Cei doi chiriași ai Silviei veneau la căderea nopții, dormeau până în zori și în timpul zilei dispăreau. Silvia nu-i întrebasese niciodată unde se duc și cu cine au legături, dar Gicu Leventer o rugase să-l asculte într-una din seri, când ea îi deschisese ușa grea de metal de la intrare: „Draga mea, vreau să te previn, ceea ce faci e foarte primejdios. M-am sfătuit și cu Zigu (Zigu era prietenul lui), trebuie să părăsim casa asta, pentru că te punem în primejdie. (Era iarna prigoanei legionare, când se devastau magazinele și evreii erau scoși din case, uciși sau internați în lagăre.) Și nu e vorba numai de tine, pentru că pe tine te înțelegem; ești colega noastră, ai acceptat să te solidarizezi cu noi, dar tatăl tău nu știe nimic și cariera lui ar fi expusă din cauza ta și mai ales a noastră”.

Silvia Vrăbiescu nu se gândise niciodată la consecințele pe care le-ar fi avut descoperirea acelor doi în casa în care locuia, dar ideea de a-i arunca în stradă, pentru că era limpede că la domiciliile lor nu mai puteau să se ducă (Gicu Leventer n-avea familie, era ținut de un unchi al său, iar pe părinții prietenului lui îi deportaseră

încă din iarna lui '40), o revolta. Iată ce o făcu să îi spună aceluia că dacă ar pleca împreună cu Zigu, n-ar mai vrea să-l mai vadă niciodată. Era un fel sentimental de a trata o chestiune foarte gravă, dar Gicu Leventer primi și lucrurile merse ră mai departe, trecuseră toți trei prin moarte foarte dramatice la rebeliune, în ianuarie 1941, când în oraș se auzeau focuri de mitralieră și lumea indignată vorbea despre ucideri în masă, fapte care urmau suprimării miniștrilor și demnitarilor închiși la Jilava și asasinării lui Iorga. La câteva luni după aceste teribile evenimente, Silvia îi spusese tatălui său totul. Cei doi băieți nu mai locuiau la ei, se întorseseră la vechile domiciliu, făceau muncă forțată și se așteptau la lucruri și mai rele. Oricum, nu mai trăiau sub spaima că vor fi împușcați fără somație pe stradă; vorba lui Gicu Leventer: „Un lagăr e un lagăr și un glonț de pușcă, un glonț de pușcă”. Profesorul Vrăbiescu se uitase la ea ca la o ființă de pe altă lume:

— Nu-nțeleg nimica, draga mea. Vrei să spui că la noi în casă au fost adăpostiți doi evrei. Ce-i cu asta?

Silvia îl privise prin ochelarii cu multe dioptrii cu aceeași curiozitate cu care el se uita la ea.

— Adică tu nu știi ce se întâmplă în jurul nostru? Nu știi că au venit legionarii la putere pentru câteva luni și că au omorât evreii și că unii dintre ei stau acum în lagăre?

Profesorul Vrăbiescu nu înțelegea absolut nimic.

— Cum adică stau în lagăre și au fost omorâți? De ce să fie omorâți? Ei sunt cetățeni ca orice cetățean al acestui Stat. În timpul războiului din 1917, în regimentul meu erau chiar doi ofițeri evrei, care au luptat foarte bine. Cine și de ce să-i omoare?

— Dar tu nu știi că există niște legi rasiale care au fost aplicate întâi în Germania de către Hitler și care sunt puse în practică și la noi, acum?

Profesorul Vrăbiescu se posomorâse. Era miop ca și fiică-sa, își lepădase greii ochelari de la ochi și clipea mărunț, obosit parcă de un gând care-l irita. „— Nu cumva tu te-ai apucat să faci politică? Hitler, legi rasiale, ce sunt

chestiunile astea? Politica este o ocupație scârboasă. O fac numai cei care nu iubesc nicio meserie.

— Depinde ce fel de politică, spusese cu o neobrăzare neașteptată fata. (Fraza, de fapt, era a lui Gicu Leventer. O auzise o dată de la el și o ținuse minte.)

Profesorul Vrăbiescu își pusese ochelarii la ochi și-i apucase mâinile amândouă cu palmele lui fierbinți. Avea o față tristă de baset, urechi clăpăuge și un păr rar și albit. Privirea era lucrul cel mai frumos la el, privirea 183

Izbucnită din niște ochi curați, căprui, parcă de copil, niște ochi care nu îmbătrâniseră.

— Draga mea, ascultă pe tatăl tău, oamenii ăștia vin și pleacă. Guverne, generali, demnitari... Știința este eternă. De mii de ani oamenii gândesc, inventează, vor să-și ajute semenii, sunt siliți să-i servească chiar și pe războinici. Lucrez la o armă distrugătoare nu pentru că îmi plac armele, ci pentru că asta este invenția mea. O invenție este ca un copil, trebuie s-o naști, s-o crești, s-o realizezi, chit că ea este o nenorocită de armă. Nu știu dacă mă înțelegi. Dar politica e cu totul altceva. O profesiune de mincinoși.

Îl oprise:

— Tată, nu fac niciun fel de politică. Habar n-am ce e aia politică. Te rog să mă crezi. Laboratorul a fost viața mea și va continua să rămână viața mea. Dar aici a fost vorba de altceva. Să presupunem că ai fi avut doi colegi cu care lucrei și, deodată, aceștia ar fi fost izgoniți, scoși din slujbele lor, numai pentru motivul că sunt evrei. Ce-ai fi făcut? Sau și mai rău; să fi fost tu în situația lor! Să nu mai fi contat faptul că ești un savant sau ce te socotesc cei care te-au angajat și-ți dau un salariu.

Profesorul Vrăbiescu nu-i răspunsese. Se ridicase de lângă ea și privise afară pe fereastră. „Îmi închipui că nu s-a mai uitat pe un geam de douăzeci de ani, gândise Silvia. Ce om bizar! Își închipuie că trăiește, dar, de fapt, stă parcă în fundul unei mări. Substanțele chimice, energia calorică despre care afirmă că va fi viitorul omenirii, atâta știe”. „Când toate resursele acestui pământ vor fi sfârșite,

îi spunea el, omul va trebui să inventeze ceva ca să supraviețuiască. Pământul se poate răci, soarele poate să dispară. Asta se va întâmpla, probabil, peste multe mii de ani. Dar trebuie să ne gândim de pe acum la o asemenea eventualitate. Nu vom avea decât două posibilități: să ne vârâm sub pământ, sau să zburăm pe alte astre. Or pentru asta trebuie inventate energii noi. Eu sunt pe urmele unei astfel de energii, pe care vreau s-o dezleg din inerția ei inițială. Dacă cercetările mele s-ar fi îndreptat într-un domeniu civil, nu m-ar fi ajutat nimeni. Dar iată că, așa cum Nobel s-a îmbogățit din crearea dinamitei, și eu a trebuit să-i câștig mai întâi pe acești militari ca să pot căpăta banii și laboratoarele de care avem nevoie. E partea 184 pozitivă a războaielor. Omul, înlocuind praștia cu sulița, fără să vrea a trecut într-alt stadiu de civilizație. Când a lăsat arcul cu săgeți pentru pușcă, se despărțise de un mod de a gândi și de a trăi, fără să știe. Prima lovitură de tun a însemnat, de fapt, plonjarea într-un veac nou. Noi, care am avut foarte mulți inventatori, deși suntem o țară foarte mică, suntem printre puținele țări care au creat aviația. Privită superficial, această plăcere de a zbura pare o distracție. Am urmărit reportajele publicate în ziare, care povesteau zborul lui Bleriot. Mi-am adus atunci aminte de moartea lui Aurel Vlaicu, atât de stupidă, dar încărcată de atâta curaj și îndrăzneală. Mi se pare că mai avem vreo doi nebuni care trăiesc prin străinătate, alungați de nepăsarea noastră crasă, de administrația care nu știe ce e acea cercetare și gândire în viitor. Este unul Vuia și altul Coandă, mi se pare. Parcă așa îi cheamă. Se zbat și ei pe unde pot. Unul în Anglia, altul la Paris. Mi-este și groază că invențiile lor vor fi folosite împotriva noastră, ceea ce poate fi un lucru absurd. Iată, cum spuneam, citeam reportajele despre zborurile lui Bleriot. N-a trecut mult și aceste păsări cu aripi de pânză sau de lemn s-au transformat în niște mașini infernale. În războiul din Spania și mai ales la invadarea Poloniei, nu tunul, care credeam noi că este regina armelor, a făcut cele mai multe ravagii, ci aviația. Știu toate astea și lucrez, la rândul meu,

la perfecționarea unei arme, deocamdată defensive. Dar cine știe ce vor face alții din ea, peste câțiva ani? Te întreb, pot să renunț, pot să-mi aleg altă meserie? Prin asta exist, prin invenția mea. Ea, această invenție, îmi justifică existența. Dacă nu o voi duce la cap, mă voi considera un ratat, or, asta nu pot să suport”.

Toate aceste lucruri Silvia le transmisese prietenilor ei, în convorbirile pe care le aveau. Mergeau des la un cerc; așa-numit artistic, unde cei ce nu puteau să apară oficial pe scenele diii București dădeau concerte la care intrarea era benevolă, pentru că banii strânși acolo constituiau singura sursă de câștig a artiștilor refuzați. Se cântau sonatele lui George Enescu sau Debussy sau Cesar Franck. Silviei îi plăcea muzica și mai ales lumea aceea care se aduna în mica sală dintr-un subsol al unui fost ateneu popular de pe Calea Văcărești. Autoritățile, desigur, aveau spionii lor în publicul amestecat, tolerau aceste reuniuni, pe care din șase în șase luni un funcționar de la poliție le suspenda pentru câțva timp. Pe urmă, recitățile și concer185

tele reîncepeau. Silvia ieșea cu Gicu Leventer și cu Zigu pe străzile întunecate, pustii, ajungeau în Piața Mare, ocolind un ceas sau două tarabele pustii în timpul nopții, priviți cu suspiciune de patrurile militare, sau urcau dealul încărcat de promoroacă al Patriarhiei, pe urmă coborau de-a lungul Dâmboviței, discutând până târziu. Amândoi, și Gicu Leventer și Zigu, nu dezaprobau meseria în sine a tatălui ei, dar se îngrozeau la ideea că vreodată invenția la care profesorul Vrăbiescu lucra ar fi putut fi însușită de către serviciile secrete germane. Fără să-și dea seama, absentă laborantă, care se ferea să facă politică, optase pentru o idee politică. Gicu Leventer îi vorbea despre lupta unor forțe pe care ea nu le cunoștea, silite să ascundă că-și riscă viața în fiecare clipă, pentru a se împotrivi forței brutale a naziștilor, care se agitau să domine mințile europenilor încă din 1920, odată cu apariția celui caraghios Mussolini, inventatorul fascismului, perfecționat după 1933 de către zugravul austriac paranoic, Hitler. „De

altfel, această falsă înfruntare de principii, acest refuz de a mai îngădui domnia a ceea ce numeau ei o gândire bolnavă, învechită și nevoia de a înlocui bătrânele instituții tradiționale cu setea de absolut, sau cu ideea unui Dumnezeu tiranic, care îți cerea orice în afară de rațiune, o declanșaseră, să mă ierți, niște intelectuali căcâcioși, nemulțumiți de nereușita lor socială, de incapacitatea de a se adapta vremurilor pe care le trăiau. Semidocti agresivi, abia așteptând o justificare a dorinței lor de putere, care totdeauna este dublată de teorie, își însușiseră lozincile și tezele acestor refulați și, odată forțele răului declanșate, iată rezultatele: marșuri, torțe, arderi de cărți în piețe publice, lagăre, plutoane de execuție și acum războiul, drăgălașul de război, care îi surprinsese atât de neajutorați tocmai pe cei care se arătaseră cei mai deschiși la astfel de reforme. Unde aveau să se termine, toate astea nu știa nimeni, deocamdată drumul omenirii este încărcat de lacrimi și sânge”. Dar în spaima colectivă pe care o simțeau cu toții, și prigonii și prigonitori, solidaritatea cu câte un mic grup de oameni, cum era aceea dintre Silvia Vrăbiescu și prietenii ei și cu prietenii acestora, pe care îi cunoscuse în cercurile marxiste ilegale (pentru ea, pe vremea aceea, cuvântul marxist nu avea decât un sens științific, sociologic, cum spunea Gicu Le186 venter), îi făcea bine. Vechiul sentiment de singurătate, de izolare în mijlocul unei lumi care se vâna și vâna în același timp, al micuței laborante cu ochelari, închise opt sau zece ore între pereții goi ai unei încăperi de la Facultatea de fizică și chimie, cu acele mici bucurii pe care ți le dădeau experiențele reușite, dispăruseră. Avea, în sfârșit, o familie, o familie numeroasă, formată din oameni pe care abia îi cunoscuse, dar cu care se împrietenise rapid, într-un fel neașteptat. Se amestecau laolaltă, muncitori, studenți, funcționari, chiar un cunoscut om de știință, un celebru matematician, Stoilov, țineau conferințe, împărtășind experiența lor în cadrul așa-numitelor cercuri de *muncă manuală*, unde puteai să deprinzi orice, de la legătoria de cărți până la sculptura în lemn și repararea

aparatelor de radio, arta fotografiei, croșetatul, broderia, împletirea de lasetă, croitoria... meserii care puteau fi practicate după câteva săptămâni de învățătură, lucruri care o amuzau foarte mult pe fata profesorului Vrăbiescu. Aceasta mai avusese și surpriza de a constata că ceea ce știa despre muncitori era o prejudecată. Sigur că cei pe care îi cunoscuse în aceste cercuri erau niște oameni speciali, care voiau să-și depășească condiția lor socială, nutrind o ambiție, nu oarbă, ci sistematică, de a învăța cât - mai multe lucruri, de la cunoștințele elementare de chimie pe care ea însăși le predă în aceste cercuri, la stenografie și limbi străine. Aveau greutate, mai ales la învățatul unor noțiuni științifice, erau și foarte obosiți, veneau după multe ore de muncă fizică, dar uluitoare era bunăvoința lor, dorința teribilă de a se instrui, bucuria de a înțelege lucruri care li se păruseră inaccesibile până atunci. Silvia Vrăbiescu nu avusese bossa pedagogiei, nu se gândise niciodată că va fi în stare să predea, să explice cuiva ceea ce învățase în lungul șir de ani, pregătindu-se temeinic și deodată descoperise, la rândul ei, bucuria de a instrui pe alții. Dormea mai puțin și dădea meditații gratuite în particular celor mai tineri sau mai în vârstă, care voiau să-și ajungă din urmă propria lor existență, întârziată de lipsuri și de obstacole. Și când înțelese lucrul acesta, prietenii ei dispărură. Pe Gicu Leventer îl arestaseră, și stătea, probabil, internat într-un lagăr, la Vapniarka sau la Râbnia, iar despre Zigu, după câteva luni de corespondență întâmplătoare (el îi scria probabil fugărit prin diferite orașe din țară), aflase mult mai târziu că murise într-un naufragiu pe-un vapor numit *Struma*, despre care 187

se spunea că ar fi fost torpilat de un submarin german în Marea Neagră.

*

La sfârșitul anului 1941, un caAiion al Armatei cărase la Mija puțină mobilă, cele câteva covoare, așternuturile de pat și vreo trei geamantane ale profesorului Vrăbiescu și ale fiicei sale. Casa din strada Bitoliei fusese încuiată și

rămăsese pustie, fără ca acest lucru să creeze foștilor locatari vreun regret. Pentru cei ce duceau o astfel de viață, cum era aceea a savantului și a fiicei sale, schimbarea de domiciliu era un lucru neînsemnat. Și la București, și la Mija, aceleași ore fixe de program, de dimineată până seara, cu o mică întrerupere pentru masă, de o oră, pe urmă reintrarea în sala de lucru. Mutarea în provincie fusese determinată de depășirea fazei de laborator și intrarea în faza experiențelor de poligon. Locul funcționarilor civili, reci și politicoși, care veneau cu servietele lor doldora de acte și cereau rapoartele profesorului Vrăbiescu, fusese luat de niște militari severi, cu un aer mai preocupat decât erau în realitate, aferând cunoștințe ce întreceau posibilitățile lor dovedite. Dar pe profesorul Vrăbiescu aroganța lor îl lăsa rece.

Locul cam sălbatic, aflat în mijlocul unor păduri care camuflau vilele funcționarilor de la fabrica de armament, și mai apoi barăcile construite în grabă alături, ocupate de către „forțați”, începuseră să le placă și profesorului și fiicei sale. Nu mai era zgomotul acela de mare oraș, tramvaiele, autobuzele, telefoanele, nu mai erau nici laboranții aceia, care, fără să o plictisească cu întrebările lor, înțelegeau să-și ducă o existență ce nu semăna deloc cu a lor. Apariția terenului de tenis amenajat de către soldații trimiși de la Ploiești sau de la București, ei nu știau de unde „în foarte scurt timp, făcu ca orele acelea, când jucau amândoi tenis, să constituie o plăcută destindere după orele de încordare din laborator. Construirea poligonului din apropiere îl umpluse de o febră jovială pe Vrăbiescu și apropierea datei primelor experiențe îi dădea o mândrie pe care n-o mărturisea, dar care se simțea în tot ceea ce făcea. Asistaseră amândoi de pe balconul vilei pe care o ocupau la sosirea „forțaților”, la micul eveniment în viața acestei colonii atât de izolate. La început crezuseră că 188 noii-sosiți sunt muncitori sezonieri, angajați de către fabrica Mija; pe urmă, cu toate că trăiau izolați de ceilalți funcționari, angajând puține convorbiri cu ei, în plimbările făcute cu bicicleta în drumul spre Ploiești, care,

de fapt, nu erau plimbări cât incursiuni pentru aprovizionare, întâmplător, Silvia aflase că locuitorii barăcilor erau, de fapt, deținuți. Din nou semnele hâde ale războiului își trimiteau mesageri până la ei. Buletinele de știri ascultate întâmplător la micul aparat de radio adus aici anunțau bătălii uriașe undeva în Rusia, distrugeri de prăse, scufundări de vapoare, bombardamente și alte nenorociri fără nume. Poate izolarea de care se bucuraseră toată viața, și ea și taică-său, îi ferea de o participare afectivă la aceste îngrozitoare acte de distrugere umană. O mică insulă fusese casa din strada Bitoliei, o mică insulă era și această vilă aflată în apropierea pădurii Mija, cu camerele ei goale, pentru că nu avuseseră mobilă decât pentru două încăperi, cu aerul acela de provizorat de care nu mai scăpau oriunde se duceau, pentru că altfel cum putea să se numească aerul acestor apartamente înguste, cam meschine, încărcate de lăzi și eprubete, de boilere mai mici sau mai mari, care fuseseră probate până dăduseră rezultate, de cazane nituite, abandonate și ele când numai corespundeau grozavelor focuri la care fuseseră adaptate pentru experiență. Saci cu substanțe chimice, iute inflamabile (despre asta avertizau mereu tăblițe bătute în pereți), depozitate mai apoi în containere de tablă bine încuiate, casete cu filme, menite să înregistreze primele experiențe ce aveau să fie examinate de către specialiștii armatei, plus acele recipiente, eprubete, stativ metalice, rasteluri, boluri și bocaluri ca ale alhimiștilor, tot acel decor faustic care ar fi îngrozit pe un „civil”, cum le spuneau ei la cei ce nu se pricepeau în meseria lor, dar atât de familiare fetei și tatălui ei, era universul lor care, odată părăsit, le-ar fi dat senzația la amândoi că sunt săraci, expulzați dintr-un loc numai al lor. Și iată că acest univers fusese corupt de către hidoasele semne ale războiului. Peste tot, un grup de oameni care sufereau, prigonit de către alt grup de oameni. Nu știau ce făcuseră acele femei și acei bărbați siliți să muncească împotriva voinței lor câte opt ore pe zi pentru o hrană mizerabilă, să încarce proiectile cu ședită sau cu alt exploziv, să împingă

vagonetele grele pe îngustele căi de decovil, până la rampa gării din apropiere. Auzeau, din locul lor, fluierăturile și

189

comenzile răstite ale militarilor puși să-i păzească. Vedeau de sus, de pe balconul vilei, acele garduri înalte de trei metri, acoperite cu sârmă ghimpată, păzite de către soldați ascunși în gheretele lor cocoțate pe niște pari încrucișați. Și, deodată, acel loc cu dealuri dulci și păduri de fagi bătrâni nu mai avea nimic idilic în el, luase imaginea unui sinistru lagăr de concentrare, ceea ce era de fapt. Și simțământul că ea și tatăl său stau încarcerati începuse să crească și să ia proporții în conștiința ei. Dar nu vorbi niciodată despre asta profesorului. El trebuia lăsat să trăiască în uriașa lui gogoasă de mătase cu iluzia, și poate nu numai cu iluzia, că-și va duce invenția la capăt, că o va desăvârși, deși, ea, această invenție, nu avea decât să declanșeze alte nenorociri, în tot acest holocaust în care trăiau cu toții.

Un aparat mic de radio, din ebonită, aducea pe calea undelor sunetele unor concerte de la Salzburg, sau din Viena ocupată, frânturi de muzică de dans, o muzică sincopată, melancolică, cântată de orchestre de negri, cine știe în ce colț îndepărtat de lume, sau voci răstite de oratori care dominau o mulțime urlătoare, adunată în săli uriașe, acele aplauze ca niște explozii, urale demente, pe care depărtarea, cețurile, aerul planetei infectat de atâtea vorbe gratuite, încărcate de promisiuni deșarte în care se amestecau deopotrivă cuvintele: *viitor, fericire, nouă ordine, victorie finală* etc., etc., toate învârtindu-se bezmetic în jurul munților, mărilor, orașelor, pentru a putea fi captate ca niște mici insecte care se transformau din nou în cuvinte ce bombardau neobosit urechile auditorilor... Apoi iar valsuri de Strauss și Lehár, și buletine de știri scurte, solemne, cifre de morți, răniți și prizonieri, la toate astea adăugându-se și câinele Samurai, bulldogul blând, pentru care căra cu bicicleta ei, o dată pe săptămână, câte un sfert de vițel cumpărat de la vânzătorii de carne clandestini. Două rachete de tenis, câteva mingi

de păslă albă, acel *court* de zgură roșie, tăiat în două de o plasă de bumbac alb, zgomotul sec al loviturilor și bucuria bătrânului când obținea câte un ptfnct, fuga lui de la un capăt la celălalt al terenului, siluetă lungă, deșelată, a unui om îmbătrânit prematur, încă viguros, îmbrăcat într-un șort lung până la genunchi, care-l făcea caraghios, și pe urmă iar orele de tăcere în laborator, de muncă încordată, constituiau o exis 190 tență monotonă cu care însă se obișnuiseră.

Și în această recluziune impusă, deodată apariția unui om! Într-o dimineață, un bărbat într-o salopetă pătată de petrol și unsoare, al cărui chip Silvia nu știa de unde să-l ia, un om văzut cândva, întâmplător, o față pe care n-o reții însă, pentru că avea un aer comun, imposibil de particularizat. Cel mai sigur, putea fi un vechi vecin din cartierele în care locuiseră, un cunoscut al femeii ce-o crescuse, sau unul dintre cei cu care se întâlnise la cercurile de *lucru manual*. Să nu fi deslușit pe fața omului cu umerii înguști, cu ochi șovăitori, și el scotocind în memorie ca să găsească o punte comună, dar iute reprimându-și o bănuială, acea undă scurtă de curiozitate, ar fi trecut peste incident.

— Sunt mecanicul stației de încălzire. Vreau să vă întreb dacă nu aveți cumva nevoie de vreo reparație! Fac controlul acesta pentru prima oară, fiindcă sunt angajat abia de o lună aici. Aveți vreun foc în sobă care nu funcționează, scăderi de debit de gaze, ceva...

Profesorul Vrăbiescu, care tocmai cobora scările vilei, se miră ca de o veste care-l surprinsese cu totul:

— Despre ce vorbești dumneata?

— Despre focurile din sobă. Dacă nu cumva aveți nevoie să vă repar ceva...

— A, nu! Dacă vrei, fă o inspecție, fiindcă noi nu locuim decât în două camere, iar în laborator nu-mi amintesc să fi avut vreo neplăcere.

— Da, am să controlez, spuse lucrătorul în salopetă, aruncând din nou o privire scurtă Silviei. De altfel, sunt trimis special de cei de la administrație, care vor să nu

aveți niciun fel de neplăcere. Aici e răcoare, mai ales dimineața și seara. Se face foc până în mai.

Avea un sac cu scule în care și începuse să caute ceva. Îl lăsaseră singur, mergeau tocmai să joace partida de tenis de după-masă. Noroc că iarna care trecuse nu fusese atât de grea. Zăpadă puțină, timp cam ploios, dar pe zgură apele nu rămâneau. *Courtul* fusese bine drenat, avea o înclinare dulce, care permitea ca șuvoaiele mai mari să fie eliminate.

Trebăluise vreo câteva ceasuri, găsind unele defecte la conductele de gaz, ba chiar unele scurgeri periculoase care ar fi putut da naștere la vreun incendiu întâmplător, dacă nu s-ar fi făcut niște suduri. Profesorul Vrăbiescu voise să-i dea un bacșiș, dar el refuzase și-o mai privise pe Silvia scurt și cu o curiozitate reținută. Peste trei zile fata îl revăzuse. Urca pe bicicletă spre vila lor, încărcată cu pachetele de cumpărături.

— Să vă ajut, domnișoară! auzise un glas care venea parcă de undeva din șanțul drumului.

Același chip banal pe care nu puteai să-l ții minte, nu mai era îmbrăcat în salopeta murdară de mecanic, purta o haină de camgam, puțin prea scurtă parcă, de culoare maro, probabil o fostă haină militară, pe care o vopsise. Un pantalon kaki completa acest costum.

— Nu, mulțumesc! spusese Silvia, în timp ce se hotăra... să descalece. De unde să te iau eu pe dumneata? îl întrebase apoi direct.

— Știu eu de unde să mă luați? Numele meu e Tronaru, dar v-aș ruga să nu-l roștiți niciodată cu martori. M-am angajat caloriferist la stația de încălzire a vilelor sub numele de Samoilă. Deci, pentru toată lumea mă numesc Samoilă. Pentru dumneavoastră sunt Tronaru, v-am cunoscut la cercul de *muncă manuală*. Sunt prietenul lui Gicu Leventer.

— A, acum îmi amintesc! Și cum ai ajuns aici?

— Am fost trimis să iau contact cu tatăl dumneavoastră. Când v-am cunoscut acolo, la ateneul acela de pe Văcărești, n-am bănuit niciodată că o să vă cer

concursul pentru asta.

— De ce tocmai tatăl meu?

Se însera, aerul era deprimant, jumătatea lui martie. Pe aici, dacă nu ploua, băteau vânturi reci și el era îmbrăcat numai într-o haină, dar puțin îi păsa de frig și de tot ce credea ea că ar fi putut să-l facă să sufere.

— Dacă nu v-aș fi cunoscut unde v-am cunoscut și dacă n-aș fi știut că sunteți prietenă cu *tovarășul* Leventer, nu v-aș fi vorbit direct. Dar iată despre ce este vorba... Trebuie să mă duceți la profesorul Vrăbiescu. Puteam să-i vorbesc atunci când l-am văzut prima oară, dar nu voiam să-l sperii. Știu că este păzit. Necunoscându-mă, poate ar fi reacționat în vreun fel special și atunci misiunea mea ar fi fost compromisă. Este adevărat că lucrează la o armă secretă?

— Domnule Tronaru, așa spui că te cheamă, ce-mi garantează mie că dumneata nu ești un agent al poliției?

192 Chiar dacă erai prietenul lui Gicu Leventer...

Bărbatul râse într-un fel special. Vechea lui rezervă față de femei se ivi din nou, dar în felul acesta para spaima care-l cuprinsese: într-adevăr, dacă fata se temea de poliție și ar fi spus cuiva că un individ care se dă drept mecanicul Samoilă și pe care-l cheamă, de fapt, Tronaru, o acostase, cerându-i să vorbească cu tatăl său și dovedind că știe foarte multe lucruri în legătură cu el... Făcu ceea ce ar fi făcut orice om în situația lui. îi spuse direct:

— Nu am decât o singură cale: să insist să mă duci la tatăl dumitale. Poți să n-o faci, poți să chemi pe cei care-l păzesc pe profesorul Vrăbiescu. Când te îndoiești de mine, ai dreptate. Dar dacă, cu adevărat, eu sunt trimis de oamenii aceia, de tovarășii aceia, să-l conving pe tatăl dumitale să nu mai lucreze la arma secretă la care lucrează, și dumneata mă denunți? Și vin cei de la Ploiești și mă arestează și intru la pușcărie? Atunci cum te vei simți? Și ca să nu mai lungim vorba, iată, am să-ți dau dovada că eram cu adevărat prietenul lui Gicu Leventer! În iarna anului trecut, dumneata l-ai adăpostit pe acesta și pe Zigu, prietenul lui, în casa din strada Bitolia. Dacă Gicu

Leventer nu ar fi avut încredere în mine, nu mi-ar fi spus lucrul acesta. Eu eram legătura lui de partid și trebuia să știu unde-l găsesc.

Fără să-și dea seama niciunul, nici altul, mergeau amândoi pe șoseaua asfaltată, unul lângă celălalt, ea purtând de ghidon bicicleta grea *Diamond*, privindu-l cu coada ochiului, el puțin în urmă, vorbind fără grabă, ca și când ar fi avut amândoi de pus la cale un lucru foarte important. Se vedeau încă departe vilele de la Mija, silueta cenușiu-întunecată a fabricii, cu halele ei și barăcile „forțaților”.

— Și de ce vor ei, *tovarășii*, cum le spui prietenilor dumitale, ca tatăl meu să înceteze să lucreze la această invenție, oare îl preocupă de atâția ani?

— Pentru că nu este o invenție oarecare. Este vorba de o armă după care umblă foarte multă lume. Și asta n-ar fi nimic, dar între cei care umblă după ea se află nemții.

— Nemții? Asta ce mai e? De unde să știe nemții ce se întâmplă în această mică localitate, dintre Ploiești și Târgoviște, numită atât de banal: Mija?

— De ce nu te întrebi atunci de unde știm noi, comuniștii, despre acest lucru?

13 - Incognito

Fata se opri cu mâna crispată pe ghidonul bicicletei.

— Cum, dumneata ești comunist? Gicu Leventer este sau era comunist? Că nu l-am mai văzut. Știi ceva despre el?

— Da. Este internat într-un lagăr „tocmai pentru că este comunist. Asta în afara vinei de-a fi evreu. Dacă ceea ce-ți spun te face să te gândești că cei mai mari dușmani ai nemților sunt la ora asta comuniștii, vei înțelege de ce mă aflu lângă dumneata.

Fata porni înainte, împingându-și ușor bicicleta, mereu gânditoare și mușcându-și ușor buzele. Pe urmă se întoarse spre el:

— Dacă vreodată tatăl meu îți va îngădui să-i vorbești, ceea ce va fi foarte greu, pentru că e un om curios, te rog să nu-i spui că ești comunist.

— De ce, ți se pare un lucru rușinos?

Se indignase. O privea, cu o furie nedisimulată, drept în ochi. „Asta îmi dă și două palme”, gândise Silvia rapid. Acum toate îndoielile i se risipiseră.

— Te rog să mă ascuți! N-am vrut să spun asta. Cu siguranță că n-am vrut să înțeleg asta. Dar tatăl meu nu vrea să audă de oamenii care fac politică. Dacă l-ai cunoaște, m-ai înțelege mai bine. El nu lucrează pentru nimeni. Nici pentru nemți, nici pentru români. El lucrează pentru sine. E un savant, cum ai spus și dumneata. O viață pentru o idee. E un preț prea mare și nu poate să-l clinească cineva, să-i impună să aibă simpatii pentru vreuna din taberele care se bat acum, între ele, în lume. Nimeni nu are dreptul să-i ceară să-și înceteze experiențele. De ce să-și înceteze experiențele? Nici măcar nu știe dacă va reuși să le ducă până la capăt. Nici măcar nu știe cât va mai trăi. Și dumneata vii în numele unui grup de oameni pentru care eu am o adevărată simpatie și îmi ceri să te duc la el ca să-i spui treaba asta pe care nu va accepta-o niciodată? E ca și cum i-ai cere să-ți dea o mână sau un ochi. Iartă-mă, dar n-ai nicio șansă! Ți-o spun eu, care-l cunosc foarte bine.

— Nici măcar nu vrei să mă lași să încerc? Atunci ce căutai dumneata acolo în Calea Văcărești, unde se adunau niște nenorociți dați afară de peste tot, niște prigonii? Ce fel de simpatie este asta, dacă te solidarizezi cu un om care, cât ar fi de mare, are și el datorii de con

194 știință față de omenire? Și la urma urmei ce-ți dă dumitale dreptul să presupui că el nu va primi propunerea mea?

— Domnule Tronaru, vorbele astea: conștiință, omenire, milă, sau cum vrei dumneata să le zici, sunt foarte frumoase, dar un om de știință, și eu mă pregătesc de pe acum pentru o astfel de carieră, nu poate să fie sentimental. Pentru el există o singură problemă: reușește sau nu reușește. Atât. În spatele acestor experiențe se ascunde tot o idee generoasă. Pe el nu bomba asta după care aleargă militarii și nemții dumitale îl interesează. Îl

interesează energia calorică. Dumneata știi ce e aia energie calorică? La ora asta, în lume, germanii încearcă dezagregarea atomului, și nu sunt singurii. Încearcă și americanii. Au fost inventate gaze îngrozitoare, care, dacă vor fi folosite în război, vor ucide milioane de oameni. Să sperăm însă că toți vor fi atât de înțelepți și nu o vor face. Vreau să-ți spun că toate lucrurile primejdioase pentru noi vor fi folositoare cândva în lupta împotriva unor factori pe care încă nu-i cunoaștem. Asta trebuie reținut.

— Da. Dar primejdiile pe care noi încă nu le știm vor face cu adevărat ca semenii de-ai noștri să moară și tatăl dumitale, conștient sau nu, îi înarmează pe cei care ard de nerăbdare să câștige un război început fără nicio justificare, tocmai din motivul de a omorî cât mai mulți din ăștia. Eu te rog să te mai gândești. N-am să te plictisesc prea mult, o să te mai caut săptămâna viitoare. Dacă ai să începi să-mi dai dreptate, sau ai să-mi lași o posibilitate ca să-l văd pe tatăl dumitale și să încerc să-l conving, va fi unu la zero pentru noi, pentru mine și pentru prietenii lui Gicu Leventer.

*

Jean Tomescu, fost parlagiu, fost hoț de buzunare, informator profesionist al Siguranței Statului de ani de zile – mic, simpatic, rotofei, cu ochi lipicioși, gata să plaseze un banc cu Mareșalul și nevastă-sa ca să te tragă de limbă, abia scos din Văcărești, trecut pe la baie, îmbrăcat într-un costum de caporal, cu o centură care-i cădea prost pe șolduri și cu o capelă fleșcăită pe sprânceana stângă – era inspectat de către comisarul Ciripoi în biroul acestuia din Bulevardul Pache. Fusesse adus pe o intrare dosnică, după unsprezece noaptea, *ca să fie trecut în revistă*, cum zicea în limbajul lui polițienesc ajutorul inspectorului Mizdrache:

— Pe mama mea, aia moartă, de la Sfânta Vineri, dacă n-arăți ca fiul lui Frankenstein când l-a scos regizorul ăla, *Cecil B. De Mille*, din mormântul faraonului. Ori n-ai văzut filmul ăla, „Fiul lui Frankenstein”, cu Boris Karloff?

— Se poate, dom Ciripoi? Astea-s vorbe? După ce mății trei luni la mititică între carditori și lume bună, numai

speculanți de mălai, țigani și negustori de ghiuluri, acum mă faci de fiul lui Frankenstein? Să fie la cine știu eu! mai bine cardește-mi biografia, ca să știu ce dau pe gură.

Intrase Teică, cu privirea lui păguboasă, cu o țigară fumată pe jumătate, lipită pe buza de jos.

— Asta e?

— Asta!

— Parcă e făcut în Vinerea Mare, de sfintele Paști. Aoleu, pe cine se bazează Siguranța Statului Român!

Își trăsese scaunul și încălecase de-a-ndoaselea, ca pe un cal de lemn. Ciripoi răsfoia niște foi dintr-un dosar.

— Tomescule, fii atent, că te pierdem de mușteriu. Pe trei i-au băgat în pământ, tu ai fi al patrulea la socoteală.

— Să nu pățești și tu ca Gojgaru, să-ți facă mațele coadă de zmeu sau să te arunce ăia de la balcon, cum l-au făcut pe ultimul.

— Ochiul mare! Mergi la administrație, iei numele la toți ăia care s-au angajat în ultimele trei luni, că Tronaru ăsta n-o fi fost prost să-și zică numele adevărat. De altfel, am și întrebat noi acolo. Nu există niciunul pe numele de Tronaru. Tu zici că l-ai mai văzut...

Jean Tomescu își scoase capela și se scărpină pe frunte încurcat.

— Așa tinere de minte aș avea eu, dar au trecut aproape zece ani, dom Ciripoi. Omul se mai schimbă, se mai îngrașă, își mai lasă o mustață, mai albește, de...

— Treaba ta, eu fotografia lui n-o am. Că dacă o aveam, nu te mai trimiteam pe tine, îl umflam și singur pe Tronaru. Te descurci și singur, că de-aia iei lozul la

196 cincisprezece ale lunii.

— Oi vedea eu. Mai bine spune-mi și mie cam ce aș fi eu, așa...

— Păi, uite, ai actele de trimitere aicea. Șeful, sforțaților" este prevenit. Știe că îi pică un caraliu. Ești caporalul Trandafirescu Ilie din unitatea 116 infanterie, care ai dat o gaură la magazia de efecte și te-a prins.

— Dom Ciripoi, stai așa, încet, să o luăm cu bani mărunți. Ce înseamnă aia: că am dat o gaură la magazia de

efecte? Că eu militar n-am fost, instrucție, canci!

Teică tăcuse până atunci, dar simțea nevoia să intervină:

— Mă, să nu spui că ai furat șosete de damă sau chiloți de mătase milaneză, că nu ești diliu. Ai manglit bocanci, cizme de la domni ofițeri și le-ai vândut. Au pus laba pe tine, au vrut să te trimită la Curtea Marțială, ai dat ceva șpagă și ăia s-au milit de tine și te-au trimis la Mija, în loc să te bage în linia întâi, ca să te curețe. E bine?

— E bine. Și mai departe?...

— Mai departe, îl preluă din mers Ciripoi, gura mică, nu bei nimic, nu faci pe al dracului, nu te lauzi, destupi urechile și într-o săptămână să aud că-mi dai un telefon și-mi spui că vrei să vorbești cu verișoară-ta la *parloar*. Ori nu știi ce e aia parloar?

— Se poate, dom Ciripoi? Am trecut prin atâtea pușcării... Auzi la dumnealui! Asta e glumă!

— Atunci o să te însoțească Teică, îmbrăcat în costum de plutonier, cu automatul pe burtă, cum scrie la carte. Te dă în primire, îți mai arde și două palme, ca să-l ții minte, să zică ăia că ai fost al dracului și ai vrut să fugi pe drum, ca să-l bagi pe ăsta în pușcărie, să te respecte, să nu-ți facă unul bucuria când dormi. Poți să-ți iei și un cuțit cu tine, să-i înțepi pe ăia care nu te lasă în pace. Trebuie să faci față, că noi, să te înmormântăm pe banii Statului și tu să nu ne aduci nicio informație, asta nu... Dacă ești la vreo nevoie, o să te ajute băieții ăia pe care îi mai avem acolo. Ei te cunosc pe tine, tu nu-i cunoști pe ei, nici n-ai nevoie de așa ceva, dar lucrează repede. Na și niște bani, bagă-i în ciorapi, când ajungi te pui bine cu șeful de dormitor, îi dai de băut, îl îmbeți, îl lași să ciripească, și restul... cunoști meseria, că nu ești la prima afacere.

— Trăiți, am plecat! Unde ne întâlnim cu dom Teică și la ce oră? Că eu mai trec în seara asta pe la o damă, să-rfli iau la revedere, că mi-ajunge cât am stat în Văcărești.

*

Ploua, cum ploua adeseori la Mija. Duba militară care îl transportase pe Jean Tomescu se mistuise în cețurile

dinspre Târgoviște. Magazinerul barăcilor îi împachetase efectele militare, bocancii și moletierele, îi luase capela și centura și-i dăduse o salopetă cârpită în spate.

— Ascultă, mă, da' un costum de gală, a-ntâia, de lux, fără ochelari în fund n-ai? și-i aruncă un pachet de *Regale roșii* pe strapontina de lemn lustruit, care-l despărțea de cel din fața sa.

Magazinerul, un Țigan îndesat, vânjos, cu o mutră de edec de pușcărie care drenase câțeva vreme lângă Sulina și mai avea încă palmele bătătorite și o privire de câine bătut, dar nu bătut destul, îl măsură de jos în sus cu o privire profesională:

— Dacă te mai *exprimi* încă odată cu încă un pachet de Țigări, atunci mandea se mai uită în galantar și-ți caută matala un costum la două rânduri, de la Menzel, de-or să te aleagă ăștia regele balului sâmbătă seara la apel.

Al doilea pachet de *Regale roșii* ateriză pe strapontina magazinerului.

— M-am dus!

Salopeta cârpită fu strânsă din două mișcări ca un plic și aruncată într-un coș de rufe. După trei minute, Jean Tomescu era un om făcut.

— Poate îmi spui și ce număr am la cușetă...

— Ia și tu un pat, care-ți place. Unde nu te trage. Că te vād că ai mai locuit la hotel *Rogojină*. Și dacă se zbârlește vreunul, să-i povestești că ești vărul meu și că ți-a zis doctorul să nu te necăjești, că faci piatră la rinichi. Ai înțeles?

— Am înțeles. Dar niște carabe nu-mi dai? Așa, mai pe picior, că m-am săturat de bocanci.

Pe strapontină apărură doi galenți cu talpă de lemn și curea lată bătută în ținte.

— Ia, că face piciorul mic.

— Da' o pijama, așa, o cămășuță de noapte?

198 - Mai bine dormi îmbrăcat, că te ia vântul.

Jean Tomescu n-avea chef să plece atât de repede de lângă magaziner. Privea prin ușa întredeschisă a barăcii și vedea cele cincizeci de perechi de picioare bătucite de

marșuri, spânzurând la capătul priciurilor. Un amestec confuz de voci, de strigăte, un fum des de țigară răzbăteau până în micul vestibul în care se afla magazia de efecte a deținuților.

— Da, așa, pe sub tejghea pe la matala pe aicea s-ar mai găsi o măslină, ceva, un rom, o bucată de halva? Că vin de pe drum, m-au adus din post în post, băga-i-aș... Dau, nu mă uit!

— Cum te cheamă, pușorule? Ești cam coconos.

— Păi nu scrie în acte, în hârtiuțele alea, pe care le ai înainte? Ori nu știi să citești?

Cacademonul barăcilor îl privi drept în lumina ochilor.

— Mă, tu trebuie să-mi spui mie cum să-ți zic așa între patru ochi, că eu nu mă iau după ce scrie în actele astea ale tale. Păi eu am jucat gioale, mă, cu domnul Teică care te-a adus pe tine. Adică nu cunosc eu la marfă? O făcea pe zmeul. Și-a pus grade. Și lemnul ăla cu gloanțe oarbe, pe piept... Ți-a ras și două dosuri de palmă, ca să cred eu că vii taman de pe front. Ei nu, că-i bună! Ascultă, fii atent cu șmecherii ăștia, au și ei ginitorii lor. Cunoști legea pușcăriei, ți-au tăiat beregata. Și mie mi-e frică de ei, dar nu știu care e mai mare. Poate latră tu și mi-l vinzi. Că de când vreau eu să înec unul de-ăștia într-o hazna!

— Atunci se schimbă chestia, șefule. Dă-mi o sticlă de rom, că vreau să-i trag de limbă.

— Figura asta o fac toți. Să știi că nu ține. Mai curând au încredere în adventiști. Ori ăia, cum dracu' le zice... inochentiști. Ori nu știi că avem și inochentiști pe aici? A strâns Mareșalul toată crema: tuciurii ca mine, au umplut Transnistria cu ei, dar țiganii fug, nu stau acolo. Pe care îi prinde, îi aruncă aici, doar - doar or sări cu toții în aer, să scape de ei. Așa că n-o fă pe deșteptul. Zi-i mai bine că te dor mațele, că nu bei, că nu fumezi. La început, vreo săptămână, să nu dezlipești pliscul. Or să te încerce. Să fii atent!

Acum vorbeau în șoaptă.

— Am mai trecut eu prin pușcării, dacă te

interesează, află că vin de la *Vatican*, de la Văcărești. Am aia... școala vieții.

— Bine. Cum crezi. Oricum, contează pe mine. Nu te uita că am buzele vinete. Am fost șef de sală la *Athénée Palace*. Dacă aveam baftă, serveam și acum *meringue glacee* la cucoane. Ori nu știi ce e aia?

*

Într-o seară (început de primăvară, 1942) domnul Ionescu-Tismana făcu împreună cu soția o vizită la *Clubul diplomaților*, din strada Wilson nr. 4, într-o clădire cu un singur etaj, care aparținuse pe la 1890 unei vechi familii, Vartic-Râmnicianu, cumpărată mai apoi de un cerealist grec, Calamata, care o ocupase până în preajma primului război mondial și o vânduse unei rude a Slătinenilor. Evelynne își amintea vag de acest unchi după mamă locuind la Londra și venind rar în țară, când casa era descuiată și începeau zilnic vizitele amicilor, mai bine de două săptămâni, după care, din nou, porțile din fier forjat erau încuiate și dincolo de obloanele trase nu se mai simțea nicio mișcare pentru un an sau doi. Evelynne făcuse, copilă fiind, o vizită sau două în această casă, pe care și-o amintea imprecis și care fusese revândută Ministerului de Externe. Acesta o amenajase pentru un cabinet al regenților, dat fiind și apropierea de palatul regal. La fuga lui Carol al II-lea, în 1940, casa fusese sigilată și redeschisă abia în 1942, la începutul anului, când diplomații aflați în capitala României sugeraseră acest lucru Ministerului de Externe. Intrarea se făcea printr-o curte pavată cu dale de granit, printre care crescuse iarba sălbăticită, iscând vizitatorului un sentiment de părăsire; se urcau vreo câteva trepte, roase de ploi, străjuite de doi pilaștri metalici, în vârful cărora se aflau două lanterne, aruncând, seara, când erau aprinse, o palidă lumină asupra curții dezolate. Se intra într-un hol rece, ai cărui pereți erau îmbrăcați în marmură galbenă de Sienna, un galben obosit. În fața scărilor se afla o grilă, *trompe l'oeil*, în stilul capelelor italiene, imitată probabil după cea de la *Clementinum* din Praga, mereu dată de-o parte, ca să

permitea escaladarea scărilor, și ele roase, ca și cele de la intrare, 200 acoperite cu un covor roșu, peste care se pusese ră *leifere*.

La jumătatea scării, reflectând greoaia ușă și grila ciocnită pe alocuri, o oglindă *Sansovine* cu ramă de lemn aurită, cumpărată probabil de la Veneția pe la mijlocul secolului al XVI-lea și ajunsă prin cine știe ce hazard în această casă, favoriza doamnelor un scurt prilej de a-și vedea coafura înainte de a intra în marele salon aflat la mezanin. Apele ei coclite deformau ușor lustrele în formă de tortă și chipurile pudrate ale oaspeților. Odată ajuns pe palierul mișcător acoperit cu un *Herât* de la începutul secolului al XIX-lea, pe un fond *bleu-ciel*, ros de soare, a cărui poartă roșie în formă de crin presat închidea în ea două privighetori imaginate de cine știe ce țesător din Balkir și a cărui bordură, ceva mai închisă, de o mare finețe, se rosesese pe margini de atâtea călcături, vizitatorul se afla în fața a doua uși din lemn de cireș, ascunse de perdele galbene, grele, sugrumate în apropierea parchetului, lăsând să se vadă clanțele și încuietorile dantelate cu zăvoare duble din alamă. Se intra într-un salon de aproximativ douăzeci de metri lungime, luminat de șase candelabre din sticlă transparentă de Boemia, cu câte patru etaje de lumină și cu pandelocuri de metal, care sofisticau eclerajul realizat cu ajutorul unor luminări false. Plafonul pictat, împărțit în romburi de ghips aurit, se afumase la trecerea vremii și lăsa să se vadă, vag, motivele lui florale. Pe margini, deasupra unui cămin uriaș de marmură, în care ardea un foc de gaze, pe consola îngustă, cu vine cenușii se înșiraseră alte candelabre *rococo*, cu patru brațe, în bronz, în care erau înfipite luminări veritabile ce se aprindeau numai la banchetele intime. Pe peretele din fața acestui cămin se afla o imitație în mătase, și ea produsă în secolul al XVII-lea și al XVIII-lea, probabil în atelierile din regiunea Loirei, după celebrul motiv arturian *Doamna cu licornul*, într-o fină țesătură care imagina un câmp încărcat de flori, populat de mici vietăți campestre, cu pomi abia schițați și, în mijloc, cu o oriflamă

verde, bariolată, cu trei semilune dispuse în anfiladă. Motivul tapiseriei, al *Doamnei cu licornul*, relua legenda zânei Vivianne, răătăcită în pădurea Brocelaindei, lângă fântâna dătătoare de tinerețe. În colțurile acestei vaste încăperi se aflau mese de joc, lăsând mijlocul liber, acoperit cu un superb *Sarouk*, care avea în bordură un text persan și inimaginabile motive florale, de un exotism subtil, în culori verzui, degradate, pe un fond vișiniu. Câteva fotolii Ludovic al XV-lea, roase și ele imperceptibil, ofereau celor care nu participau la jocuri un loc de privire avantajos.

La o masă de joc de lângă ferestrele care dădeau spre Piața Palatului, acoperite și ele cu draperii franțuzești, domnii Ionescu-Tismana și Andrei Popescu-Necșești, împreună cu soții Erikson, continuau încă de la ora 20 o partidă de bridge. Doamna Diby Necșești și Evelyne, însoțite de Armand Sachelarie, secretarul ministrului, beau citronadă adusă pe o tavă de către unul din valeții clubului. La celelalte mese se îngrămădiseră diplomați și câțiva oameni de afaceri râzând zgomotos și discutând cu voce tare, domnul Gerhardt Herder, doamna Gerda Hoffmann și maiorul von Braun în uniformă. Se bea *Martini*, rom de *Jamaica*, coniac de *Segarcea* sau *Courvoisier* de contrabandă. La deschiderea unei ușițe care dădea într-o încăpăre alăturată izbucneau vagi efluvii de cafea, fiartă atunci, în ibrice electrice. Câteva doamne necunoscute, probabil soțiile ambasadurilor Venezuelei, Guatemalei și Costa Ricăi, trei frumuseți ciocolatii, cu ochi foarte negri, strălucitori, îmbrăcate în rochii de seară, cu bretele subțiri, numai cu câte o bijuterie pe deget, sau cu un pandantiv, sau cu o pereche de cercei, într-o montură fină, cizelată, undeva, la bijutierii Parisului, în cine știe ce vremuri, adunate lângă consola căminului, vorbeau în același timp, portugheza sau spaniola, cu glasuri guturale, ciugulind cu degetele lor prelungi alune prăjite, dintr-un mic bol de argint. Bărbații lor fumau țigări de foi, pufăind și gesticulând rar, trăgând cu ochiul discret la mișcarea secretă a grupurilor din acest salon monden, unde se

aranjau afaceri, se schimbau informații sau se puneau la cale aranjamente diplomatice.

Domnul Ionescu-Tismană îi făcu un semn discret lui Armand, rugându-l să-i țină locul la masa de joc. Se plictisise de compania suedezilor. Aceștia nu vorbeau decât de afacerile lor în legătură cu șoselele strategice pe care le proiectau să fie construite în România. Ministrul era atras de fapt de silueta fusiformă a lui Diby Necșești și de chipul ei măsliniu, pus în valoare de părul negru, electric”, cu fibră groasă și strălucitoare, din care izbucneau luminile unor ochi vii, curioși, cărora nu le scăpa nimic 202 din forfota din jur.

— Ei, cum vă distrați? întrebă ministrul cu o jovialitate plictisită, trăgând discret cu ochiul la ceasornicul de la mână. Pe mine astfel de seri mă obosesc teribil, dar n-am ce face.

— Doamna Necșești tocmai îmi povestea greutățile în legătură cu chestiunea aia a drumului, pe care o cunoști bine. Domnul Necșești n-a obținut nici până acum aprobarea pentru defrișarea pădurii, spusese Evelyne, privindu-și bărbatul cu o atenție lipsită de curiozitate.

— A, îmi amintesc! Și doar am vorbit cu cretinul ăla de Brănescu să facă ceva. Cum, doamnă, nici până acum n-a mișcat nimic?

— Absolut nimic. Andrei e disperat.

— Ai să vezi ce am să-l frec! O să vină și el la mine, că nu scapă fără asta...

O inventaria cu niște priviri lacome, pe care le simți, cât era de neatentă, și Evelyne, fixându-i gura proaspătă, abia rujată și dinții mărunți, foarte albi.

De fapt, lăsase masa de joc. O surdă gelozie, inexplicabilă, îl rodea văzându-l pe Armand între cele două femei. „Băiatul ăsta este foarte reușit în munca de cancelarie, dar ce mă fac cu el? O să-mi sufle toate femeile”. Cu două seri înainte se certase cu Mariejeanne. Aceasta, după obiceiul femeilor cu care trăiești mai multă vreme și care văd în coabitarea prelungită un fel de legitimare a legăturii lor, îi pusese, pentru a doua sau a

treia oară, chestiunea a ceea ce numea ea „situația ei nedefinită”, înțelegând prin asta că provizoratul, care îi aduna laolaltă din când în când și cu totul întâmplător, dacă s-ar fi prelungit, i-ar fi interzis orice aranjament mai solid pentru viitorul ei, și așa destul de incert. Discuția căpăta un fond neplăcut și ministrul o evita de câte ori putea, dar femeia o reactualiza ori prin aluzii foarte transparente, ori prin evocarea unor cazuri similare, în care alte femei ajunseseră la legitimarea unor legături mai vechi. Reacția lui Tismana la asemenea presiuni era brutală, directă și fără menajamente. Mariejeanne avusese grijă încă de la începutul legăturii lor să-i spună că își părăsise pentru el o veche legătură, un bărbat al cărui nume nu-l pronunța, și el bine situat, care ar fi vrut de mult să o ia de soție. Din când în când evocarea acelui tip necunoscut revenea și literatura asta matrimonială, abia camuflată, îl irita vizibil pe ministru. Așadar, ca totdeauna, retezase violent: „Draga mea, ai toate dezlegările, nu pot să te împiedic să te măriți; în ce mă privește, situația mea e destul de clară și, se pare, definitivă. Bărbații din familia noastră au avut totdeauna *des amies, des confidentes, des maîtresses*, amice de zile bune și de zile rele, cu care te sfătuiești și cu care iei decizii, dar care nu au ținut neapărat să transforme amicitia lor într-o conviețuire plicticoasă, cum e căsnicia. Pe urmă, familii ca ale noastre sunt legate de căminul lor prin averi, prin nume, relații. Căsătoriile nu se desfac atât de repede* cât am voi. Poți să greșești în alegerea soției, dar trebuie să suporti consecințele. Asta dă un sentiment de durabilitate, de tradiție. Pe urmă, draga mea, Mareșalul n-ar putea suporta să audă că miniștrii lui își schimbă nevestele. E un conservator, nu-i plac schimbările, inițiativele și asta merge până la protecția familiei. Nu știu dacă mă înțelegi.44

Femeia surâse cam artificial, cu acea ironie insuportabilă, pe care o au femeile când vor să-ți arate disprețul pentru lașitate sau pentru neputința de a te decide într-o chestiune mai serioasă, lucru care-l iritase și

mai tare pe Tismana. De obicei, în asemenea ocazii, trimitea un uriaș buchet de flori, făcea o ultimă vizită, lăsând prietenei pe care o părăsea o piatră prețioasă și aceea nu-l mai vedea, ministrul înțelegând să rămână surd la telefoane, scrisori sau chiar amenințări trimise prin terțe persoane. Avea atunci zile grele, neplăcute, de migrenă, pornea cu automobilul prin țară, în inspecții inopinate, soldate cu demiteri și retrogradări. Era nervos, dur, neplăcut. Evelyne glumea cu prietenele ei: „Dragile mele, Puiu iar a fost lăsat de o damă⁴⁴. Acasă devenea drăgăstos, făcea vizite dese, însoțit de Evelyne. Își amintea de vechi proiecte comune de a pleca în străinătate, evoca tinerețea lor și timpul când era îndrăgostit de ea și, odată efuziunea aceasta falsă trecută, cădea în negre melancolii. Fuseseră și vreo două cazuri când dispoziția lui amoroasă luase faze mai dramatice, dar își reprimase sentimentele cu curaj, suferind fără s-o arate și redresându-se pe nebăgate de seamă. Știa că dacă vrea să scape de un sentiment apăsător pentru o femeie, trebuie să-și creeze un altul, la fel de obsedant, și asta cât mai repede. Când noutatea pe care o bănuia satisfăcătoare se iveau la orizont, o consuma lacom, iluzionându-se că găsisese leacul, dar se iveau mereu reșu²⁰⁴ tele, acele căderi abisale, din care nimic și nimeni nu mai reușea să-l scoată. Atunci pleca la Domnești, la conacul lor, vânând sau pescuind, încercând să chefuiască fără a reuși, pentru că nu era un băutor, pierzând timpul la mese ce durau ore întregi, unde făcea o figură tristă, *une mauvaise mine*, devenind și mai nesuferit. În asemenea perioade, Evelyne fugea de el și, ciudat lucru, vechea ei gelozie, o gelozie sportivă totuși, se transforma într-un sentiment prietenesc, aproape matern. Îi scria scrisori lungi, spirituale, povestindu-i mici cancanuri de la București, știind că asta îl mai scoate din gândurile lui negre. Dar odată trecute perioadele lui grele, Ionescu-Tismana își regăsea siguranța și aplombul, redevenea tipul forte, gata de decizii rapide și neașteptate. Atunci, după aceste căderi care nu țineau mai mult de trei săptămâni, lua cele mai bune hotărâri.

Evelyne îl simțea și în seara asta capsat, gata să explodeze. De vină era poate și începutul acela furtunos de primăvară, al serii de sfârșit de martie, încărcate cu electricitate. Toată după-amiaza plouase, o ploaie imundă, înăbușitoare, ca de vară. Pe la șapte, înainte de venirea lor la *Clubul diplomaților*, vremea se răcise deodată, un vânt tăios măturase orașul risipit și jos, așezat în calea Crivățului sosit dinspre Bărăgan și acum focul de gaze în uriașul cămin al salonului de joc încălzea abia simțit spatele înfrigurat al femeilor îmbrăcate în rochii decoltate. Evelyne observase curiozitatea, nu lubrică, mai mult estimativă a bărbatului ei față de Diby Necșești, nu se înșela niciodată în asemenea momente și știa că aceasta va urma lui Mariejeanne, dacă nu în zilele următoare, cel mai târziu în săptămâna care venea. Puține femei îi rezistau bărbatului său, avea un stil impetuos de a le provoca; îl ajutau, în legăturile acestea, titlul lui de ministru, reputația și chiar o anumită faimă de bărbat care avusese legături numeroase cu femeile din marea societate bucureșteană, de altfel destul de accesibile, schimbându-și partenerii într-un joc nesfârșit. Circulau glume pe seama cușajelor trecătoare, fiecare bărbat socotindu-se *beau-frere* cu ceilalți bărbați. Aceștia își spuneau între patru ochi, direct, pe românește: „*cumnate*”, dar nimeni nu știa prin care anume femeie se aflau în situația asta.

Se apropiase de grupul lor, pe neașteptate, maiorul von Braun, salutând cu o înclinare ușoară, mai întâi doamnele 205

și pe urmă abordându-l, fără să-i strângă mâna, pe Ionescu-Tismana și vorbindu-i în germana lui aspră, bavareză:

— Să mă iertați, domnule ministru, că-mi permit să vă distrag de la această plăcută convorbire cu doamnele, dar am câteva vești pentru dumneavoastră.

Evelyne, silită adeseori să se retragă cu prilejul unor astfel de convorbiri presupus confidentiale, o apucă ușor de braț pe Diby Necșești, spunându-i peste umăr bărbatului ei:

— Îl zăresc pe domnul Dominique Barreiros, vreau să schimb cu el câteva cuvinte în chestiunea în legătură cu care m-ai rugat.

Rămași singuri, ministrul îl privise pe maior cu ochii reci.

— Așadar, domnule von Braun...

— Berlinul întreabă de ce oficialitățile dumneavoastră, sau chiar domnul profesor Vrăbiescu, căruia i-am trimis o invitație pentru a conferenția la Penemunde, nu dă curs amabilității celor de-acolo?

Ionescu-Tismana bănuise că în jurul acestei chestiuni se va desfășura prima lor convorbire când se vor vedea. Subiectul îi era neplăcut, dar inevitabil.

— Ce v-a răspuns ministrul nostru de război? Știu că ați intervenit. Adică, sper...

— Că profesorul Vrăbiescu este foarte prins cu experiențele sale. E într-o fază avansată.

— Și că, deci, nu poate da curs invitației prietenilor noștri de la Penemunde...

— Chiar așa. În schimb, au lansat o invitație pentru cei care ne interesăm de experiențele sale, la Mija. Tocmai de aceea v-am abordat, domnule Tismana. Pentru ca să nu avem greutăți nici noi, nici dumneavoastră, am vrea să stabilim, de comun acord, data și modalitățile când ar putea avea loc această vizită la Mija.

Mai era o chestiune nelămurită, pe care ministrul nu se sfii s-o pună:

— Probabil că domnul Killinger a vorbit cu Mareșalul. Fiind vorba de-o experiență cu arme secrete, nu se poate trece peste aprobarea lui.

— Da. Avem aprobarea de principiu a Mareșalului. Rămâne numai ca dumneavoastră să vă încredințați de acest lucru și să stabilim, repet, după consultarea și a profesorului Vrăbiescu, data experienței și a împrejurărilor în care vom putea participa și noi la această demonstrație.

— Am să vă comunic în timp util, pentru că așa cum bănuți, departamentul nostru trebuie să ia măsuri de securitate, întrucât, cum știți și dumneavoastră, locul este

supravegheat de către serviciile de spionaj și o asemenea experiență bănuiesc că-i interesează foarte mult pe acei oameni introduși clandestin în uzină.

— Și pe care, sperăm, serviciile dumneavoastră secrete vor pune, în sfârșit, mâna.

— Să sperăm, domnule maior, că nu vom avea surprize.

— Ce vreți să spuneți?

— Dumneavoastră știți mai bine ca mine ce vreau să spun.

*

După o oarecare febrilitate vădită în viața micii colonii de la Mija, Tronaru înțelese că aici se pregătea ceva. Paza în jurul poligonului, abia construit pentru experiențele profesorului Vrăbiescu, se întetise. Zi și noapte se făceau patrule în echipe duble. Controlul la intrarea în perimetrul „forțaților” sau al muncitorilor liberi devenise foarte sever, emițându-se legitimații speciale, cu timbru sec, niște carnete galbene cu fotografie, fără de care nici șefii de echipă nu puteau să admită accesul în secție al angajaților. La toate acestea, se adăugase o carte poștală pe care mecanicul Samoilă, numele sub care se ascundea Tronaru, o primise cu câteva zile în urmă. Sora lui de la Râmnic era grav bolnavă și bărbatul ei, care semna puținele rânduri de înștiințare, îl ruga, *dacă poate*, să vină câteva zile să vadă ce-i de făcut. În limbaj cifrat, asta însemna că cineva trebuia să sosească curând la Mija, pentru a-i da o știre proastă. Într-adevăr, după o săptămână fusese chemat la intrarea în colonie, unde falsul cumnat, sosit cu o ocazie tocmai de la Râmnicu Vâlcea, îl înștiințase din partea Colonelului că în fabrica de la Mija fusese trimis un agent al Siguranței care-l cunoștea, tocmai pentru a-l identifica, cerându-i în consecință să ia măsurile necesare. Ușor de zis de la București. Prinde orbul, scoate-i ochii! Ghicește, din aproape trei mii de oameni, pe cel trimis de poliție. Niciun indiciu. Pentru agent era simplu. Pe el îl cunoștea, probabil că-l văzuse cândva sau 207

avea o fotografie de-a lui. Invers, însă, situația se prezenta ca la duelul american: stingi lampa și tragi la întâmplare. „Nu-mi rămâne decât să mă maschez în prapuri și cu ochelari de piele, ca un cal de dric”, glumi, cu el însuși, Tronaru. Nu avea nici măcar certitudinea că misiunea lui va fi îndeplinită într-un termen mai scurt. Convorbirea cu fata profesorului Vrăbiescu nu-l încurajase deloc. Să dea buzna peste ciufutul personaj risca: ăsta se poate supăra, pur și simplu, să-l dea afară cu picioare în fund, sau să-l vândă poliției. Probabil că invenția la care lucra profesorul Vrăbiescu costase foarte mult și pe cei care-l ajutaseră să o ducă până aproape de capăt și că, în cele din urmă, avea să fie plătită cu o sumă bunicică. „Prea sunt obișnuiți tovarășii ăștia ai noștri să umble ca popa cu iordanul. Cel care a inventat așa-numita *muncă de lămurire* a citit *Utopia*, pentru că altfel nu se explică cum își închipuie ei, ăia, *deșteptii*, că eu am să-l întorc pe profesorul ăsta, vorbindu-i despre binefacerile socialismului, care este doctrina viitorului”. Îi știa el pe ăștia, umblau cu capu-n nori, habar n-aveau de ce-i în jurul lor. Își vedeau de treburile lor. Încurcate. Când se prefăcuse că vrea să inspecteze conducta de gaze din vilă, intrase în laboratorul de la parter și timp de un sfert de ceas privise, ca vițelul la poarta nouă, borcanele cu substanțe colorate, serpentinele de sticlă, sacii sigilați, cu cine știe ce materii explozibile, acizii din containere și canistrele metalice, o harababură, să te apuci cu mâinile de cap! Nu lipseau cuptoarele metalice cu niște țevi de alamă întortocheată, un cuptor uriaș de topit metalele. „Cum dracu’ o fi lucrat ăsta singur cu fătuca aia, cum de nu i-o fi frică că o să sară în aer cu toate drăcoveniile astea? Aici trebuia trimis un specialist, dar mai specialist ca el nu era nici dracu’. O să-i dărâm prăvălia dacă nu înțelege cu voie bună, îi arunc pachetulul ăsta care se aprinde, cu fosfor, cum am învățat, unde trebuie și se satură ei de bombe”. Nici nu-l văzuse prea bine, nu schimbaseră decât câteva cuvinte și intelectualul ăsta și vruse să-i dea un bacșiș! ăștia vorbeau cu banii, nu cu

gura. Îl ura din toată inima fără să aibă vreun motiv special, sau poate avea un motiv special. Se și închipuia certându-se cu el, luându-se de piept și strigându-i: „Fascistule! Lucrezi pentru nemți! Le fabrici arme! Puțin 208 îți pasă de ce se întâmplă în jurul tău! Vrei o primă și o s-o ai!” Și dându-și seama că este singur, făcu cu obidă un semn obscen frângându-și brațul drept cu stânga: „Ciuciu, o să vezi tu pe dracu’, cu fie-ta, cu tot”. Numai că, peste o săptămână, așa cum se înțelesese cu Silvia, fiica lui Vrăbiescu, aținându-i calea, își dădu seama că se întâmplase ceva neobișnuit cu ea. Aceasta nu-l mai privise cu ostilitate, părea abătută dintr-un motiv pe care el nu-l cunoștea. Ceva se întâmplase, era limpede. Nu avea de unde să știe că în cursul uneia din exercițiile miniaturizate care pregăteau experiența de pe poligon, experiență făcută în urmă cu două zile, se întâmplase o nenorocire. Într-o cameră despărțită de un perete metalic făcut dintr-un blindaj antecalculat fusese instalat un ecran de doi metri pe doi, și el reprezentând parametrii ultimi ai rezistenței blindajelor de tanc la ora aceea și, printr-un lansator electric, profesorul declanșase jetul caloric în centrul țintei. Era o experiență făcută numai în prezența ei, un fel de repetiție generală, o ultimă verificare în mic a ceea ce aveau să vadă peste numai câteva zile experții de la Statul Major Român și câțiva invitați germani a căror prezență profesorul Vrăbiescu și-o explica mai greu dar n-o refuza. Proiectilul se dovedise a fi foarte eficace, străpungând ecranul de oțel, perforându-l și topindu-l pe o mare rază, ceea ce însemna că energia lui calorică, așa cum prevăzuse inventatorul, putea să distrugă și ceea ce era dincolo de acest blindaj, un motor, un tun, sau mai mulți oameni. Profesorul Vrăbiescu nu era un tip care să-și manifeste imediat, într-un mod spectaculos, bucuria. Se afla poate în fața ultimului act din această lungă întrecere cu timpul, la capătul căreia îl așteptau recunoașterea, recompensele, decorațiile și tot ceea ce se leagă de o celebritate iscată de confirmarea unor experiențe, atât de interesante și de utile armatei.

Ușa blindată care-l despărțea de ținta zdrobită, pulverizată, calcinată, fusese dată la o parte și profesorul, ajutat de fiica sa, deșurubage cu o cheie tubulară buloanele care fixau într-o ramă dreptunghiulară bucata de blindaj. Ea trebuia să meargă la laborator, să fie analizată, urmau calculele, și ceea ce trebuia mai apoi să constituie concluzia întregii experiențe, bineînțeles la proporții mai mari. Atunci se întâmplase un lucru îngrozitor: cu stupefacție, cu o groază care transformase acea bucurie reținută într-un strigăt de indignare, ce nu mai avea nimic

*

omenesc, profesorul îi arătase fiicei sale cadavrul calcinat al câinelui Samurai. Acesta, dintr-o neînțeleasă atracție sau lene, își alesese locul de odihnă tocmai în spatele panoului iradiant și o căldură de-o mie de grade îl ucisese. „Legenda meșterului Manole! exclamase cu glas înăbușit profesorul Vrăbiescu. Ar fi trebuit să știi asta. Țăranii taie un cocoș și-l îngroapă la temelia unei case noi. Fiecare invenție cere un suflet, ca jertfă. Această moarte îngrozitoare a câinelui mă oripilează”. Pe urmă se năpustise asupra ei, deși își dăduse seama că nu are nicio vină: „Tu unde naiba ai fost? De ce-ai lăsat animalul ăsta idiot să intre?” „Dar cine să-l fi văzut?” Și începuse să plângă zdrobită de durere. Urmară două zile înfiorătoare. Profesorul abia mâncase câte ceva fără niciun fel de poftă, ea nu dormise deloc, simțea o amețeală și un vid interior, care o enervau. Nu era în stare să lege un gând de altul, ura toată experiența asta și pe toți oamenii legați de ea. Privea încremenită prin fereastra dormitorului la pregătirile febrile pe care un grup de soldați le făcea pe poligonul unde trebuia să aibă loc explozia aceluia proiectil.

Ceea ce în experiența miniaturală fusese un ecran blindat acum erau două tancuri scoase din uz, aduse de cine știe unde, de pe front, cu șenilele zdrobite de alte lovituri de proiectil, dar încă amenințătoare, greoaie, anunțând o primejdie iminentă, cu gurile lor de tun îndreptate spre buncărul de unde avea să se tragă

proiectilul de probă. În turela celor două tancuri fuseseră vârâte două manechine, după cum în dreapta și-n stânga celor două tancuri, închipuind două trupe de infanteriști, fuseseră plantate încă vreo nouă sau zece siluete de acestea, fără chip, bucăți de sac și de piele, în care soldații necunoscuți, la manevrele de luptă corp la corp, își înfipseseră de nenumărate ori baioneta.

„O repetiție a morții, o repetiție a crimelor pe care aveau să le comită niște nenorociți de soldați necunoscuți, undeva pe un câmp de luptă, unde vor trebui să înfigă baionetele lor, cu aceeași furie și precizie, de data aceasta în niște trupuri adevărate, ale unor soldați adevărați, îmbrăcați în alte uniforme”. Și atunci își adusese aminte de trupul calcinat al câinelui Samurai. Bulldogul acela care mânca un sfert de vițel pe săptămână, inteligent și credincios, crud cu cei pe care nu-i cunoștea, cu colții lui 210 teribili, devenit într-o secundă o grămăjoară de păr și de carne calcinată, așa cum probabil că, numai peste o zi, vor deveni și acele manechine, care vor fi arse în tancurile ce trebuiau să fie incendiate sau perforate numai și, mai târziu, în alte tancuri, oameni adevărați, cu carnea sfârâind la această temperatură îngrozitoare, emanată de proiectilul închipuit de tatăl său, imaginea însăși a ceea ce reprezenta munca de o viață a profesorului Vrăbiescu. De fapt, asta o hotărâse. În aceeași seară, încercând să-l hotărască să mănânce ceva, îi spusese, luându-l pe departe, tocmai pentru a nu-l irita, că era destul de iritat și așa:

— Tată, acum lucrurile sunt așa cum sunt. O să găsim alt câine. Știu că nu e același lucru; nu trebuie să facem o tragedie din asta. Samurai putea să fie otrăvit sau să-l calce o mașină. Dar întâmplarea, ai cărei martori am fost amândoi, mă face să îndrăznesc să te rog ceva. Există aici, la Mija, un om care vrea să-ți vorbească.

— Să-mi vorbească mie? Ce poate să-mi spună un om necunoscut? Știi bine cât mă feresc de cunoștințe întâmplătoare și că nu mă interesează cu nimic. Dacă cere vreun ajutor, sau așa ceva, dă-i o sumă de bani, cât putem

să-i dăm noi, și să ne lase în pace. Există cerșetori pe toate drumurile, n-am scăpat de ei nici aici.

— Nu-i vorba de un cerșetor.

— Atunci despre ce naiba este vorba?

Fata tăcuse. Nu știa ce să-i mai spună. Simțea că, dacă mai vorbește, cauza acelui prieten, a lui Gicu Leventer, era pierdută. Și, de fapt, fără moartea aceasta neașteptată a câinelui nici nu i-ar fi trecut prin cap să înlesnească convorbirea dintre Vrăbiescu și Tronaru.

— Este o chestiune foarte importantă, asta pot să-ți spun.

— Ce poate să fie atât de important pentru un om pe care nu-l cunosc și care să mă privească pe mine și pe tine? E vorba de un bărbat? Te cere de nevastă? Asta ar fi cel mai important lucru pentru noi doi. E timpul să te măriți. Stai toată ziua în laborator și-ți pierzi tinerețele. Nu știu, parcă sunt nebun. Ce fel de tată oi fi și eu, dacă nu mă gândesc la viitorul tău?

— Este un bărbat, dar nu e vorba de nicio căsătorie. Cine ia o fată ca mine, cu ochelari, șleampătă, care nu știe să danseze?

— Atunci?

— Atunci e vorba de un bărbat care vrea să-ți vorbească despre tine și invenția ta. Te-aș ruga să-l ascuți!

Profesorul Vrăbiescu fu surprins de vehemența glasului fiicei sale, sfâșiat dintr-odată de cruzimea celor auzite de la Silvia în ceea ce o privea: da, era adevărat, avea o fată șleampătă, cu ochelari, cu un păr ca tutunul presat, cu o rochie croită fără gust! O mâhnire fără limită îl strivea parcă. Într-o secundă își dădu seama de imensul egoism care îi însoțise toată viața. Nici pe nevastă-sa n-o iubise, nici pe această fiică pe care o crescuseră alții și pe care n-ar fi admis-o lângă el dacă nu și-ar fi dat seama că-i seamănă, că au aceeași bossă științifică; o folosisese ca pe un asistent oarecare la experiențele lui, muncind-o de dimineață până seara. „Ce ciudat lucru! Dumnezeu cu o mână îți dă și cu alta-ți ia! În momentul acesta, când, după ani de zile, mă simt ca un om care a făcut înconjurul lumii

pe o plută și a scăpat de toate furtunile și pericolele și posibilitățile de a muri, în acest moment, când ar trebui să mă bucur foarte mult că am reușit, pentru că este limpede că am reușit, îmi dau seama că triumful meu este golit de orice înțeles, de orice sens. Da, ei bine, am descoperit un proiectil miraculos, am eliberat energia calorică. Poate este primul pas spre descoperirea energiei nucleare. Poate că, cu acest mic proiectil, uriașele forțe ale cosmosului vor fi deschise. Se lucrează la avioane cu reacție. Un nebun de profesor de la Sibiu a imaginat un vehicul cu care putem străbate imensele spații ale cosmosului. Tâmpiții ăștia ai noștri, burghejii noștri, când au văzut, s-au speriat și l-au lăsat să plece. Cine știe unde-o fi! Poate e mort, poate încearcă să convingă pe alții să-i dea banii de care are nevoie pentru experiențele lui. Nemții vorbesc de pe acum de niște bombe zburătoare, de niște avioane fără pilot. Da, toate astea sunt frumoase, te fac să visezi. Și iată că, deodată, moartea unui câine la care ai ținut foarte mult te readuce pe pământ. Suntem legați de bucata noastră de țărână. Avem un leș legat de picioare...”

O mângâiasă pe Silvia, cu o tandreță pe care aceasta n-o știa, privind-o îndurerat, și-i spusese:

— Dacă tu crezi că omul ăla poate să-mi spună niște lucruri esențiale, adu-mi-l! Sunt tare curios.

*

Și acum îl aducea în laboratorul unde profesorul Vrăbiescu îi aștepta pe amândoi, cum se înțeleseseră. O clipă, lui Tronaru îi fu frică. Schimbarea bruscă de atitudine a fetei ascundea o cursă? Nu cumva tipul acela, care-l căuta printre cei trei mii de oameni de-aici, îl văzuse și-l recunoscuse? Și acum mergea ca o oaie la strungă să se dea legat? Nu îndrăzneă să întrebe nimic. O urma tăcut, cu șapca trasă pe ochi (precauție luată abia în ultimele zile de când aflase că ar putea fi recunoscut), cu mâinile înfundate în buzunarele pantalonilor, privind din când în când liziera de fagi a pădurii Mija, gândind că acest drum putea să fie ultimul pe care-l face în libertate. În astfel de vremuri, un om care se interesa de asemenea lucruri putea

fi foarte ușor tradus în fața unui tribunal și pus la zid. Probabil că aveau fișa lui, știau ce făcuse la Grivița în '33, știau că este membru al partidului comunist și acuzația de spion, sau de agent al Moscovei infiltrat la Mija, într-o fabrică de armament, i-ar fi adus în cel mai fericit caz o condamnare pe viață, dacă nu, așa cum gândise cu un minut înainte, zidul. Se întâlneau pe drum cu câțiva lucrători care ieșeau din schimb. Ei o salutaseră pe fiica profesorului pe care o știau mai bine și-l priviseră în treacăt. „Sunt ca un păduche pe creasta unui chel, gândise Tronaru. Dacă unul dintre acești oameni cu care mă întâlnesc este, din întâmplare, cel venit special după mine aici, nu mai am, cu adevărat, nicio scăpare”. Dar acum era prea târziu pentru a se mai teme de ceva. Intraseră pe poarta vilei. Un soldat care făcea de gardă, văzându-l cu fata profesorului, nu întrebă nimic.

— Bună ziua, domnișoară! zisese soldatul și le întoarse spatele.

Străbătuseră o alee de pietriș și Silvia deschisese ușa care dădea spre laborator. Prin ferestre soarele lumina decorul complicat, plin de aparate și de eprubete, mirosind a eteruri și a substanțe chimice nedefinite. Profesorul Vrăbiescu calcula ceva într-un carnet. Îi auzise, dar nu întorsese capul. În cele din urmă lăsa ochelarii pe hârtia plină de cifre și se întoarse spre ei. Ședea pe un taburet rotitor, în fața unui pupitru înalt, în care câteva sertare erau pline cu filme înguste de celuloid, risipite sau înfășurate pe role metalice, și ele scoase din niște discuri de plumb. Un aparat de proiecție pe care îl manevrasese până 213

atunci manual, răsucind o manetă, care îi permitea să studieze fotogramă cu fotogramă, prin proiectarea ei pe un ecran mic, fusese abandonat abia cu câteva minute înainte; acum, profesorul Vrăbiescu îl privea pe Tronaru.

— Dumneata ești? Unde te-am mai văzut eu?

— Sunt mecanicul Samoilă. De altfel, nu ăsta e numele* meu. Nu știu dacă fiica dumneavoastră v-a spus.

— A, ai și un pseudonim? Și, mă rog, care e numele

dumitale adevărat?

— Tronaru. Dumitru Tronaru.

— Nu-mi spune nimic numele ăsta. Lucrezi la fabrica de armament sau ești „forțat”?

— Nu. Nu lucrez nici la fabrica de armament, nu sunt nici „forțat”. M-am angajat ca mecanic la grupul de încălzire al vilelor. De fapt, sunt trimis aici, ca și alții, să mă interesez de ceea ce faceți.

— Nu-nțeleg bine ce spui. Ești polițist?

— Nu.

— Atunci?

— Sunt trimis de către niște oameni care țin foarte* mult să amânați experiența, sau să renunțați la ea.

Profesorul Vrăbiescu râse cu vocea lui spartă, neobișnuită cu astfel de izbucniri:

— Ce spui, Silvia? Și, mă rog, ce fel de oameni reprezintă dumneata?

Îl măsură sfidător.: Tronaru nu se intimidase, dar nici nu se simțea prea bine în bătaia ochilor scrutători. Învârtea în mâini șapca pe care și-o scosese de pe cap și nu găsea cuvântul cu care să-nceapă.

— Este vorba de un grup de oameni care doresc foarte mult ca invenția dumneavoastră să n-ajungă în mâinile nemților. E vorba de un grup de patrioți români.

Profesorul Vrăbiescu nu reacționează în primul moment. De fapt, nu înțelegea prea bine ce-i spune celălalt. O căută cu privirile pe fiică-sa, care le întorsese spatele și se îndepărtase spre fereastra ce dădea spre curte.

— Domnule Tronaru, sau Samoilă, cum să-ți zic... ce nume curioase ai... Patrioți, la ora asta, sunt destui în România. Toată lumea își zice patriot. Uite, și eu mă cred* un patriot ca și dumneata. Probabil că știi că lucrez pentru armata română...

— Da. Știu! Dar mai știu ceva: că nemții, și nu nu214 mai nemții, abia așteaptă ca această experiență, pe care.

O veți face probabil mâine, să reușească, pentru ca să fiți luat ca un balot de-aici și dus în Germania, unde veți fi pus să lucrați pentru Hitler.

Profesorul își caută ochelarii pe care și-i așează nervos la ochi.

— Domnule, ești cam îndrăzneț! Îmi spui lucruri care mă surprind. Cum îți imaginezi dumneata că nemții or să dispună de persoana mea? Ai citit romane polițiste...

— Nu. Vă spun lucruri perfect adevărate. Pe unde au ajuns, au căutat oameni ca dumneavoastră. În Cehoslovacia, în Polonia, în Franța... Probabil că și prin Rusia se caută așa ceva. Pun numai o condiție: să nu fie evrei, ceea ce din punctul meu de vedere este o prostie.

— Ia te uită! Ai și un punct de vedere în chestiunea asta! Și râse cu poftă, un râs neobișnuit la un om ca el, ceea ce o sili pe fată să se întoarcă și să-i privească. Domnule, dacă vrei să știi, sunt păzit foarte bine, nu va reuși nimeni să mă clinească de-aici. Nici măcar dacă nu știu cine s-ar înțelege, peste capul meu, cu nemții dumitale. Ce am aici (și se bătu cu degetul peste frunte) nu poate să-mi fure nimeni. Înțelegi dumneata?

— Există metode, domnule profesor.

— De pildă?

— De pildă, tortura.

— Exagerezi. Sunt angajat al armatei române. Ofițerii noștri n-au niciun interes să lase niște străini să pună mâna pe o invenție importantă. N-aș șcepta nici eu, n-ar accepta nici Mareșalul, te rog să mă crezi.

— Domnule profesor, aș dori din inimă să aveți dreptate, dar nu-i cunoașteți pe nemți. Așadar, ce aveți de gând să faceți cu această armă a dumneavoastră? Oamenii pe care îi reprezintă vă roagă să nu contribuiți la prelungirea războiului.

— Dumneata vorbești serios? Adică îți închipui că invenția mea va prelungi războiul?

— Da. Specialiștii noștri...

— ...ai dumneavoastră? Ce specialiști ai dumneavoastră? Unde se află acești specialiști?

— N-are nicio importanță unde se află! Dar ei, acești specialiști, bănuiesc că, pornind de la invenția dumneavoastră, ați mai da o șansă nemților și asta ar

prelungi războiul.

Profesorul își lăasă iar ochelarii pe carnetul din fața lui. 215

— Domnule, vreau să știi de la început că eu nu lucrez pentru nemți. Că nu mă interesează războaiele, care sunt cauzele războaielor și cum se vor termina ele. Pe mine mă interesează numai invenția mea. Ea, întâmplător, este o armă, pentru că se pare că războaiele ajută întotdeauna la declanșarea unor energii necunoscute de care omul simte mai ales nevoia în momentele când trebuie să distrugă alți oameni. De treizeci de ani mă căznesc să reușesc și, iată, sunt foarte aproape de această reușită. Vii dumneata, un necunoscut, vorbind în numele unui grup de oameni necunoscuți și-mi propui să mă opresc înaintea ultimului pas, sau să distrug invenția mea. Admit că lucrez la o armă distrugătoare, dar în fiecare distrugere există germenul progresului, al mersului înainte. Un om ca mine se gândește la viitor, nu la prezent. Încă Heraclit. spunea, nu știu dacă ai auzit de Heraclit: *fulgerul guvernează universul*. Și doar nu era un prostovan oarecare. Arhimede a ținut în șah trei ani, la Siracuza, armatele romane cu ajutorul unor oglinzi. Și te rog să mă crezi că războiul nu-l interesa cât îl interesa invenția lui. În evul mediu, Nicolaus Cusanus a imaginat o ghiulea. Leonardo* da Vinci avea cunoștințe de balistică. Dumneata n-ai de unde să știi, probabil, ce e acela *impetusul*, care e virtutea, mișcării. Tartaglia anunță la 1537 o nouă știință: balistica. Toți acești oameni iluștri pe care ți i-am amintit sunt fiii războiului, într-un fel, o invenție a lui.

Îl privea cu o interogație teribilă în ochi, dar Tronaru nu se descumpăni.

— Domnule profesor, mi-ați ținut o foarte frumoasă. lecție, vă mulțumesc pentru ea, dar eu sunt trimis aici pentru un lucru simplu: am venit să vă reamintesc că sunteți român și că puteți să-i ajutați pe români, și nu numai pe români, să scape cât mai repede de nemți.

— Cuvintele dumitale mă coboară pe pământ, brutal și sigur. Cum aș putea eu să reușesc să fac ceea ce alții au

hotărât înaintea mea? Politicienii știu poate mai bine centrebui să fie făcut și ce nu trebuie.

— Dacă-mi îngăduiți, domnule profesor, sunt și eu un om care face politică.

Profesorul Vrăbiescu își smulse încă o dată ochelarii de la ochi.

— Dumneata? (Îl măsură cu o privire distrugătoare. r
216 Dar și politica, dragul meu, este o ocupație serioasă.

— Tocmai de aceea trebuie făcută de cine trebuie și nu de cine se nimerește.

Urmă o secundă de stupoare, după care Vrăbiescu exclamă:

— Se pare că ai o bună școală oratorică, dar eu într-adevăr nu pot să fac nimic pentru dumneata și pentru oamenii pe care îi reprezinți.

— Atunci?

— Atunci nu ne rămâne decât să ne spunem bună seara. În ceea ce mă privește, voi fi discret. Nu voi povesti nimănui că ai trecut pe aici și că mi-ai spus ceea ce mi-ai spus.

Îi întinse mâna, dar Tronaru nu i-o strânse.

*

Colonelul Decu Dabija se trezise într-o dimineață, în birou, cu un individ negricios, cam insolent, care ridicase două degete la șapcă, fără să și-o scoată, spunând laconic:

— Bună, șefule!

Era îmbrăcat în costumul „forțaților”, dar ceva îi spunea comandantului fabricii că omului ăsta numai de muncă nu-i arsesse de când venise la Mija. Îl și privea oarecum batjocoritor, ca șmecherii de București, fapt care pe un militar era în stare să-l scoată din sărite.

— Cine ești și ce cauți aici?

Jean Tomescu se așezase, fără să fie invitat, pe un scaun din fața biroului încărcat de hârtii al colonelului.

— Nu v-a dat de la domnul Mizdrache ecsivă? Sau de la Ploiești?

— Despre ce vorbești? Mai întâi scoală-te în picioare când vorbești cu mine.

Agentul se ridicase în silă și-l privise tot de sus:

— Numele meu e Jean Tomescu. Sunt trimis aici de Siguranța Statului pentru a-l descoperi pe un sabotor, pe nume Tronaru. V-aș ruga să dați un telefon la București, să fiu confirmat.

Colonelul ezită un moment, caută într-un carnet aflat în sertarul biroului, făcu un număr și așteaptă să se termine apelurile telefonice ale fetelor de la Centrala-Ploiești. După mai bine de cinci minute se auzi un glas morocănos în pâlnia telefonului:

— Alo, cine sunteți?

— Aici e Mija. Colonelul Decu Dabija, comandantul fabricii de armament. Cu cine vorbesc?

De la capătul celălalt al firului se auzi un nume mormăit. Colonelul vorbea cu Ciripoi.

— Da. Spuneți! Vă ascult!

— A intrat acum două minute pe ușă, la mine, un fel de vagabond, pe numele de Jean Tomescu, care spune că e trimisul dumneavoastră aici. Îl caută pe un anume Tronaru.

— Faceți-i o descriere fizică.

Colonelul era gata-gata să izbucnească în râs, dar se stăpâni:

— Statură mijlocie, negricios, buze groase, tuns în cap, a fost adus de către... Cine te-a adus, domnule?

Jean Tomescu se reaseză pe scaun:

— Domnul Aristide Teică.

— A fost adus de domnul Aristide Teică.

— Cu o dubă militară?

— Cu o dubă militară.

— E-n regulă, se auzi de la celălalt capăt al firului. Dați-i tot concursul, e omul nostru.

— Bine! spuse colonelul și trânti enervat telefonul în furcă. Îl măsură pe cel din fața lui și se miră: Toți arătați în felul ăsta?

— Uniformă de serviciu, domnule colonel.

— Cum pot să te ajut?

— Aveți o situație a celor care lucrează aici?

— Da, cum să nu? Să-l chem pe șeful serviciului administrativ? El poate să-ți dea orice informație în sensul acesta.

— A, nu! Nu așa. Dați-mi o țigară.

„Nici *te rog*, nici nimic. Ce maniere au tipii ăștia de la Siguranță”, gândi colonelul Decu Dabija. Trase sertarul biroului în care avea două sandvișuri făcute de nevastă-sa și câteva dosare secrete, cotrobăi și găsi un pachet de *Speciale*, cu plută, pe care îl aruncă pe birou, spunându-i celuilalt:

— Servește-te!

„O să-mi ceară și chibrit acuma”. Chibrit nu-i ceru Jean Tomescu, pentru că avea o cutie în fundul buzunarelor. Se scotoci, o scoase, luă un băț, îl frecă pe talpa sabotului, dar chibritul nu luă foc. Vârî la loc cutia în buzunar, 218 scoase o țigară și se întinse peste birou, spunând:

— N-a mers. Dă-mi matale un foc!

Familiaritatea convorbirii îl enerva pe colonel. Îi aprinse țigara și așteptă cu mâinile încrucișate.

— În chestiunea asta lucrăm numai noi doi, domnule colonel. Șeful serviciului administrativ să-ți prezinte o listă cu cei angajați în ultimele trei luni. Această listă o să mi-o aducă magazinerul de la baraca numărul cincisprezece, unde am reședința. Nu vreau să fiu văzut des pe aici; bate la ochi și nu e sănătos. Când o să dau de omul pe care-l caut, o să te rog să mă ajuți. Am plecat. Salut!

Peste câteva ceasuri, trecuse ca din întâmplare pe la Cacademon.

— Am o telegramă la tine.

— Ce telegramă?

— Nu face pe nebunu', că știi despre ce-i vorba. Dă-mi hârtia, că n-avem vreme.

Magazinerul scoase un plic și i-l întinse.

— Ia cu pâine! Ți-ai făcut relații mari. Îți zici pe nume cu ștabul! Te tragi de nas cu colonelul!

— Mucles. Am întins-o! Pe băieții ăia doi mi i-ai scutit de treabă astăzi? I-ai lăsat în țeale, nu?

— Te-așteaptă în dormitor.

Jean Tomescu intrase în lunga baracă care avea ferestrele deschise. Era curent, plantonul de serviciu terminase cu măturatul și inspectase paturile făcute. Era și el „de-acolo” și-i făcu un semn discret către fundul dormitorului, după care închise ușa. Pe un prici se ridicaseră, în coate, doi inși: unul care fusese introdus în mijlocul „forțaților” odată cu arestarea unui grup de *malagambiști* și care era, de fapt, un fost actor al teatrului *Cărăbuș*, angajat de poliție încă din 1938, pe numele lui, Nicu Benjamin, o *ocnă cu față*, cum îi ziceau colegii lui de meserie, uns cu toate alifiile, care ar fi vândut-o și pe măsă dacă ar fi simțit nevoia, și al doilea, Gigi Puștiu', vămuitor la Piața Mare, luat din greșeală la o razie și rămas bun la secția *speculanți*, deși protestase în calitatea lui „*oficiala*”, lucru sâcâitor pentru cei de la poliție, în special pentru Aristide Teică, care răspundea de *flotanți*, *populația rurală*, *mici meseriași* și care scrisese cu caligrafia lui agramată pe rapoartele primite: *Să fie ținut acolo până la noi dispoziții*. 219

Jean Tomescu săltase pe prici ca un gimnast bun ce era și scosese o hârtie din plicul primit de la Cacademon.

— Ia să vedem noi ce scrie acilișa...

Erau șapte nume de oameni, cu data angajării, specificarea locului de muncă, de unde veneau și postul pe care-l ocupau respectivii.

— Victor Silișteanu? Gagiilor, ați auzit cumva de ăsta? Știți cumva ce poartă în mațe?

— Nu e la „forțați”. De el răspunde Gogu de la *muncitorii liberi*. Îl întrebăm noi deseară.

— Mai departe! spusese Nicu Benjamin.

— Ion Apietroatiei. Asta vine de la Ploiești, din *petrol*, 44 de ani, căsătorit, doi copii, locuiește în comuna Gura Beliei.

— Și ăsta e tot la secția *muncitori liberi*.

În momentul acela, Jean Tomescu se lumineă:

— Mă, noi suntem tâmpiți? Toți șapte sunt la *muncitori liberi*, că dacă erau cu voi, veneau de la drenări.

Că voi sunteți băieți fini. aveți cazier, aveți poză, v-au adus cu mijloace de transport, n-ați căzut de capul vostru. E vreunul, așa, care a picat peste noapte printre voi?

— Nu, nea Jeane. Se poate? zise Gigi Puștiul.

— Atunci? Adu-l, unu, repede pe Gogu. Știți în ce secție lucrează?

— Mă duc eu, nea Jeane! se oferi Nicu Benjamin. Unde să lucreze? În secția *jitle de candelă*! În cinci minute sunt cu el aici.

Și plecase valvârtej.

— Fii atent să nu te vadă careva unde-l cari. Spune-i că l-a chemat verișoară-sa la vorbitor, că i-a murit careva din familie. Vezi tu ce cardești pe gură.

Peste zece minute, Gogu Iftode, agent acoperit în secția *muncitori liberi*, se prezentase la raportul lui Jean Tomescu, „omul Centralei”.

— Trăiți!

— Ia un loc pe blană. Fă-te comod! De unul Victor Silișteanu ai auzit?

— Auzit. îl cunosc bine. Lucrează la secția *strunguri*. Dar pe cine căutați?

Jean Tomescu își bălăbănea picioarele spânzurate peste prici și căuta în memoria lui găunoasă chipul de demult 220 al lui Dumitru Tronaru.

— Mă, ar fi unul așa, cum să-ți spun eu, când îl vezi, nu-l ții minte. Vorbește bine, dă pă gură câte-n lună și-n stele. A lucrat în C.F.R., la *Grivița-Vagoane*. S-a lăudat că se pricepe la trenuri, la chestii de-astea, la locomotive...

Gogu Iftode nu auzise de așa ceva. Nu rămânea decât metoda eliminării.

— Deci ăsta nu seamănă.

Jean Tomescu îl tăie de pe listă cu un creion bont găsit prin largile-i buzunare.

— Dar Ion Apietroaiei?

— Amărăștean. Nu ține.

Mai erau cinci nume.

— Frășineanu Marin, 43 de ani, necăsătorit, locuiește în Ploiești, pe strada Cometa 14. Lucrează la *montaj*.

— Pe ăsta nu-l știu, ce-i drept, zisese Gogu Iftode.
— Să-i punem o cruciuliță atunci. Mai departe...
— Toader Alexandru...
— E valabil. Nu-i ce cauți matala.
— Mai sunt trei bucăți. Dar Ovidiu Samoilă? Știi ceva despre el? Lucrează la serviciul *întreținere*, e caloriferist.
— Pe ăsta nu prea l-am văzut. Nu s-a arătat la față. Pune-i o cruciuliță.

— Mai departe! Dar Oprișiu? Mituș Oprișiu...
— Cu el beau eu sâmăbăta la *Berbec*, în Ploiești, Nu e. În sfârșit, fu citit și al treilea nume, Dinu Colceag.
— Asta e maestru. Eu către el aș bate. E cam suspect.
Jean Tomescu făcu și a treia cruciuliță în dreptul numelui.

— Gogule, ești invitatul meu. Mergem să mi-i arăți. Dar nu așa ca la bal: „Îți prezint pe domnișoara cutare...” Te faci că ai o treabă cu fiecare și-i iei pe rând, nu ne grăbim. Îl întrebi de una, de alta, c-o fi, c-o păți, eu o să stau de-o parte să-l studiez, că nu l-am mai văzut pe tip de zece ani. S-a înțeleș?...
— S-a înțeleș!

I

*

Inspectorul-șef Mizdrache dusesse în ultima vreme ceea ce numea el o *viață sportivă*. Nu tu morun de la *Papastase*, nu tu o cegă amețită în mujdei de usturoi, nu tu un popas la *Cina*, unde se făceau niște papanași a-ntâia cu brânză de vacă, nu tu o incursiune la *Carpați* după un *Chateaubriand*, cu mărar, nimic pe linia asta. Cu femeile 221

mai scăpa cailor. Campase în ultimele luni la Micșunica, dar acum bătea un vânt de primăvară și, la asemenea schimbări de anotimp, trebuia un boboc, ceva, o prospătură. Ciripoi îi semnalase că barul *Fu-Ciang*, sub o nouă direcțiune, adusesse un corp de balet nemaivăzut.

— Numai minore, dom'șef.
— Ce vorbești, măi Ciripoi? Minore? Dar cine le dă lor voie să aducă minore? Că legea interzice.

— Ei, legea merge și ea până unde poate.

— Ce vrei să zici?

Comisarul își freca palmele de pantaloni, după obiceiul lui de neam prost.

— Dom'sef, aici nu e lucru curat, dom'le. V-am spus eu dumneavoastră că s-a redeschis sub o nouă direcție. Ai dinainte, cine mă-sa or fi fost, că aveau niște nume grecești, au dat faliment, au crăpat, au tras oblonul. Din ce am mirosit eu, aici sunt băgați bani nemțești. Intri dumneata după 11 noaptea la *Fu-Ciang*; contrar dispozițiilor date de poliția Capitalei, ordin de la Mareșal, ard lumânașterile. Lumea împopistrată, numai nemți. Ofițeri în permisie de pe front, delegați economici de la Berlin chipurile, dame, dame... Am ginit-o și pe doamna Hoffmann și pe maiorul von Braun. La bar e unul care nu mai iese din „*aber*” și „*Herr*” și „*die deutsche Offizieren*”.

Mizdrache ridicase o sprânceană: semn prost.

— Bă Vasile, tu ai început să vorbești nemțește, mă! Ce mă fac eu cu tine, mă? Trebuie să te avansezi.

Ciripoi nechezase:

— Unde nu dă Dumnezeu, dom șef.

— Ia mai zi-i, mă, ce mai e pe la *Fu-Ciang*, pe-acolo?

— Păi e piticul ăla pe care-l urmărim noi, de se zice că l-a mierlit pe domnul Arghirescu, că nici n-am făcut raport să afle domnul Tismana, că atunci intrăm în conflict diplomatic, și asta ne mai trebuie... Mai e una, dom'sef, fie a dracului, când iese pe stradă, se-ntâmplă carambol. Are un nume italianesc, cum să vă zic eu: Jo-Jo Martinelli.

— Bă, fii atent, că Martinelli ăsta are o fabrică de cauciucuri. Să nu faci o confuzie.

— Dom'sef, de Jo-Jo sunt sigur. Frumoasă, neagră, 222 durdulie...

Mizdrache scosese un pachet de țigări *Macedonia*, lungi, cu plută, țigări de damă, mai slabe, că voia să se lase de fumat. Aprinse una.

— Și cum zici, Ciripoi? Arată chiar așa cum spui?

— Tot echipamentul, dom șef. Cum am văzut-o, mi-am zis: „Asta-i trebuie lui dom'sef de sfintele Paști. Că s-

apropie răstignirea Mântuitorului și dumneavoastră, să mă iertați, tot la Micșunica... Și viața trece, dom șef, și noi ne ducem, și ne lasă câinele, dacă n-are și el o trufanda acolo". Eu zic să mergem deseară, nu de altceva, dară să vedem și noi ce e cu piticul ăla. Că de amestecat nu ne putem amesteca, dar de știut trebuie să știm. Aici sunt treburi încurcate. Ascultați-mă pe mine! Numai d-ăia cu cap de mort pe șapcă. Mie îmi pute. O să intrăm într-un rahat de n-o să ne mai vedem. Dar măcar pe Jo-Jo s-o vedeți și dumneavoastră și să-i spuneți basmul ăla cu Scufița Roșie.

Barul *Fu-Ciang* suferise schimbări radicale. Pe vechile scări de ciment fusese așternut un covor îngust, ușile batante, care aduceau cu cele ale unui *saloon* din Far West* erau acum luminate de o lanternă de mătase roșie, cu ciucuri, iar pe lemnul dat cu lac roșu fuseseră pictate câteva ideograme de bronz. Ringul de dans, un disc circular de parchet, era înconjurat de trei rânduri de mese, ultimele așezate în formă de loji, cu paravane despărțitoare, și ele pictate cu dragoni și șerpi, cu toată acea recuzită scenografică banală, cunoscută în anii aceia la București. Pe mesele rotunde, cu un picior, aceleași lanterne în formă de pagodă, îmbrăcate în mătase, labau o lumină rubinie, stranie, în jur.

— Ce e cu bomba asta, mă Ciripoi? Mai lipsește Fu-Manchu și cu Mister Motto. Aici te omoară unul cât ai zice pește. E o beznă de nu se vede om cu om. Uită-te, ai dracului, ce le-a dat prin cap! Nemținemți, dar bat departe.

Inspectorul-șef făcu o inspecție circulară cu privirile. Se obișnuise cu lumina scăzută, sigur că nu vedea pe toată lumea, dar o părere își putu face. Câteva doamne din lumea bună, cu soții, cântăreața Sidonia Zvorișteanu de la Operă, câțiva balerini, tot de-acolo, Ionescu Grivița cu o puștoaică, pe care o pelota fără sfială, crezând că nu-l vede nimeni în semiîntunericul din jur, câțiva ofițeri germani, grade mari, cu S.S.-ul la petlițele negre, („Avea drep223

tate Ciripoi, lume bună! w), domnul Dimitrie Ignatiev,

care bea votcă din pahare cil picior, cu două fete din baletul de la *Alhambra*, niciuna sărită peste douăzeci, *trup și suflet*, vorba lui Ciripoi, mai mulți necunoscuți, agentul Năstase de la *Moravuri*, care era de serviciu în seara asta, și alți câțiva. Un bar de aluminiu, și el abia luminat de aceleași lanterne în formă de pagodă, dincolo de care strălucea un rastel de sticle cu etichete multicolore. Pe barman îl cunoștea Mizdrache, lucrase la Ambasada germană, angajat ca chelner la recepțiile date de nemți în diferite ocazii, pentru că știa bine limba lor. Se apropie un șef de sală care-l cunoștea și el pe inspectorul-șef.

— Bună seara, domnule Mizdrache, cu ce vă putem fi agreabil?

— Ia te uită, Ciripoi! E și domnul Dănălache pe-aici. Mă, cât vă costă pe voi, mă, ca să vă angajeze ăștia aici „să trageți cu dopuri de șampanie, în loc să fiți pe front?

— Ei, dom'șef. După posibilități: omul trebuie să se orienteze în viață.

Avea sub braț o listă de băuturi. Vru să i-o întindă inspectorului-șef.

— Nu. Spune-mi ce-mi recomanzi!

— Păi să vă dau *Mao-tai*.

— Asta ce mai e? făcu Ciripoi, parcă atunci parașutat într-un bar de lux.

— Un rachiu chinezesc foarte bun, curat, nu face capul mare. Să vă pun și o gustărică, atenția casei pentru dumneavoastră, că ne-ați tăiat panglica. Pe urmă să vă oferim

și o sticlă de șampanie, ca la orice lansare de transatlantic.

— Nu, nu! Fără șampanie, că mie șampania îmi face rău, spusese Mizdrache. Dacă ai o sticlă de *Șaba*, ceva, un *Riesling*, un *Muscat*...

— Un *Muscat*, domnule inspector, foarte bun, de la mama lui, niște icrișoare negre... Lăsați pe mine.

— Și restul...

— Băiat fin, spuse Ciripoi.

Prin ușile batante intra căpitanul Fritz Müller, amicul

maiorului von Braun. Mizdrache îl recunoscuse, dar nu-i spusese nimic lui Ciripoi. Orchestra aflată într-o mică fossă suspendată în stânga barului începuse să cânte uvertura *într-o piață persană*, de Ketelbey, bucată favorită a corpului german în acele vremuri.

224 – Și Jo-Jo aia a ta? Când s-arată și ea?

— Păi până mai băgăm noi ceva în raft, până gustăm rachiul ăla, cum îi zicea, *Mao-tai*, se-arată și ea, că-i fată bună. Dar vă propun mai întâi să studiați corpul de balet.

— Nemțoaice, cumva? Întrebuse Mizdrache.

— A, nu! Fete bune de-ale noastre. Din Dudești-Cioplea, din Pantelimon... E un impresar, Sirfiache, cam ovrei el, a scăpat de bombe, l-au lăsat ăștia în pace, el le adună, toată crema. Le spală, le parfumează, le dă cu odicolon, ba să fiu al dracului, am auzit că le și cântărește. Care n-are sub 54 de kilograme, nici n-o lasă să se dezbrace. O să vedeți marfă a-ntâia, tineret bovin... mmmm...

Șeful de sală Dănălache adusese două păhărele, parcă abia stropite cu o băutură albă. Ciripoi se uitase la el, de parcă ar fi omorât-o pe maică-sa.

— Ce-i cu degetarele astea?

— 60 de grade, maistre! Îți ia gura foc. Atenție la vopsea.

Ciripoi, pe post de degustător, ca și cum ar fi vrut să-l ferească pe Mizdrache să nu fie otrăvit, gustă prudent, plesni din limbă și aprobă:

— Merge! Domnule Dănălache, mai adu două *doze*.

— S-a făcut! zicea acela. Acușica pică și icrele.

După care dispăru.

— Să ne trăiți, dom'șef, și la mai mare!

Mizdrache dădu rusește paharul peste cap, simți în stomac o arsură, plescăi și el din limbă, cum procedase mai devreme Ciripoi, lăsă paharul pe masă și, fără să facă vreun comentariu, privi spre perdeaua de unde tocmai ieșea corpul de balet, atât de lăudat de Ciripoi. Șase fete îmbrăcate în chimonouri galbene, în picioarele goale, pe vârfuri, înaintau în sunetele melodiei *Tamburina*

chinezească „de Kreisler. Grupul de fete era machiat în așa fel încât fețele palide, la lumina unui reflector, să arate ca ale unor chinezoaice: sprâncenele smulse, în locul cărora se trasase cu creionul dermatograf câte o linie subțire, ridicată spre tâmpile. Ochii codați, un fond de ten alb măreau și mai mult senzația că aceste fete, culeseră de prin tramvaiele care duceau spre Vitan sau Bucureștii-Noi, fuseseră aduse tocmai din Asia. Coregraful imaginase un dans mai mult indian decât chinezesc, fetele înaintau cu pași mici, pe vârfuri, cu palmele adunate sub bărbie, ca în riturile zeiței Kali, făceau mișcări ondulatorii, aruncând din când în când brațele la dreapta și la stânga, spre 225

15 - Incognito a sugera o mișcare șerpească. Ciripoi, care vedea pentru a treia sau pentru a patra oară acest program, uitase că nu e singur la masă.

— Vasilică, ai nevastă, ai copii acasă. Și tu stai prin baruri cu mine, Vasilică, și-ți curg ochii, Vasilică, ca la pisoii. Ia spune tu, Vasilică, a treia din stânga... cum o cheamă, mă?

Ciripoi nu știa.

— Dom'sef, nu i-am cerut biroul populației până acuma, dar dacă dumneavoastră începeți să aveți niște sentimente, eu pe loc mă duc și o întreb.

— Nu, nu, stai dracu', aici, ce, ai băut lauri?

Șeful de sală adusese icrele negre, lămâia tăiată mărunt și încă un rând de *Mao-tai*. „Începe bine seara, gândise Ciripoi, dacă lu' dom Mizdrache i-a plăcut o bucățiță, e bine. Când o ieși și Jo-Jo, atunci o să fie căderea Bastiliei”.

Fetele începuseră să mai lepede de pe ele întâi nădragii largi, apoi bluza scurtă cu dragoni verzi, rămânând în cunoscutele lor piese de bază, sutienul și chiloțelul. Ofițerii nemți, ca și cum nu le-ar fi văzut, discutau mai departe. Ciripoi observase lucrul ăsta și se mirase:

— Ce fel de oameni or fi și feldvebelii ăștia? Că nu se uită și ei la o formă de femeie, la frumusețea naturii, ca să zic așa...

Băuse al doilea *Mao-tai* și începuse să vorbească ca-n cărți.

Locul fetelor îl luă curând un grup de trei: un arlechin, o dansatoare cu o mască rigidă pe chip și cu părul roșu, cu *tu-tu* roz, înaintând pe poantele unor *balerini* de mătase, urmați de un pitic, care jongla cu niște farfurii. Mizdrache îl fixa pe acesta din urmă.

— Ciripoi, ăsta e piticul tău de la circul *Busch*?

— Chiar el, dom'sef. Omul pe care-l bănuim.

Cei trei își făceau numărul, fără ca atenția celor de la mese să fi sporit. Bătea o tobă, subliniind clipele de emoție când, pe o sfoară legată de doi stâlpi ai unor loji, arlechinul mergea fără prăjina de echilibru, ajutându-se numai cu brațele desfăcute în formă de cruce, la un metru deasupra podelei, balerina în roz mima exagerat pe lângă el groaza, iar piticul făcea tumbe, simulând că vrea să-l imite. În bătaia și mai grozavă a tobelor se aduse un 226 panou înalt cât o siluetă de om, dansatoarea se lipi de scândurile vopsite în culoarea sângelui și arlechinul cără, pe o tavă, douăsprezece cuțite ascuțite, pe care piticul începu să le arunce cu dexteritate deasupra capului femeii, de-a lungul brațelor și picioarelor. Nicio clipire pe fața parcă dată cu var a femeii, numai tobele acelea care iritau urechile și curiozitatea câte unuia, atent la acest număr.

— Acuși o să intre Jo-Jo, îl anunță Ciripoi pe Mizdrache.

Luminile circulare de deasupra ringului se stinseră brusc, o fâșie galbenă a unui reflector mascat mătură parchetul și orchestra atacă primele măsuri ale cunoscutului cântec *Lilly Marlen*, lansat de Zarah Leander, într-un film al studioului UF A. Aplauze furtunoase marcară intrarea unei femei înalte, cu brațe lungi, îmbrăcată într-o rochie neagră, foarte decoltată, despicală în față și lăsând să i se vadă frumoasele picioare, îmbrăcate à la Marlene Dietrich, în ciorapi negri de mătase.

— *Vor der Kaseme, vor derdt grossen Tor.*

Stand cine Lanterne, und stent sie noch davor...

Nu avea vocea profundă a lui Zarah Leander, dar lua destul de bine notele grave, producând un efect sigur asupra auditoriului. Dansa bine, arătându-și picioarele frumoase, fapt care-l făcea pe Ciripoi să exclame:

— Ce șanuri, dom șef! S-o duci la Bellu să scoale morții!

— Exprimă-te frumos, Ciripoi, că te aude cineva și o să zică că am adus mitocani la masa mea.

Asta nu-l timoră pe comisar, care își continuă comentariile la același diapazon:

— Și cum se mișcă, dom șef, parcă e moara lui Asan. Aia a lui ta-su mare, nu cea din Ștefan cel Mare. Cu valțuri.

Pe Mizdrache îl podidi râsul, dar se stăpâni.

— Măi, tu ai fi bun la industria morăritului.

— După posibilități, dom șef, după posibilități, făcu modest Ciripoi și înșfăcă ultima tartină cu icre, pentru că Mizdrache făcuse ravagii până atunci.

După trei ceasuri, dansatoarea Jo-Jo fusese adusă cu taxiul în fața blocului în care locuia inspectorul-șef. Comisarul cărase cu șoferul, până sus, un coș cu sticle oferit de Dănălache, plus niște gustări și le pusese la vedere. 227

— Apoi eu mă duc, dom șef. Să vă dea Dumnezeu spor, că fetița am prelucrat-o. Cunoaște regulamentul de ordine interioară. Mi-a zis mititica să vă purtați frumos cu ea, că se va purta și ea cu dumneavoastră.

— Bine, bine, Ciripoi, cărei, că noaptea e mică.

Jo-Jo era sub duș, alături se auzea presiunea apei. Uitase ușa deschisă, nu se sfia și începuse prin a arunca de-acolo pantofii negri cu baretă, ciorapii cu care dansa și restul. Comisarul plecase. Mizdrache se dezbrăca cu gesturi leneșe.

— Mămicule, n-ai și tu un halat să pun și eu pe mine când ies de-aici?

— Cum să nu, puișor, să nu răcești, că pe urmă răgușești. Și ești și tu cântăreață, te fluieră lumea. Vezi, după ușă, că am tot ce trebuie. Ce bei? Am un *Murfatlar*, am un *Riesling*...

— Șampanie, mami. Șampanie beau la ora asta.

— Zeama aia de varză pe care nu pot s-o sufăr?

— Lasă că am vorbit eu cu Dănălache să-mi pună un *Cordon Rouge*, că voiăștia de la poliție nu știți să trăiți.

Apăruse în ușă, învelită într-un halat alb, din prosop, strângându-și părul umezit puțin; își ștersese de pe față machiajul. Era mai tânără de cum părea sub lumina reflectoarelor. Avea un nas grecesc și o gură mică.

— Dă-mi o țigară bună, să mă afum nițel...

— Nu, dragă, nu te grăbi, că la mine nu-i chiar așa, n-am condică de semnat...

Femeia se așezase într-un fotoliu.

— Dar cum de nu ne-am cunoscut noi până acum?

— Ba ne-am cunoscut noi odată, dar ai uitat. Cântam la o *bombă* pe Grivița, acum vreo trei ani. Ai fost într-o razie. N-aveam acte, era să mă umfli. Pe urmă te-ai răzgândit.

— La *Tunelul Texas*, unde veneau piețarii ăia cu bani mulți? Ei, ai avansat!... Dar, ia spune-mi mie, cine ține barul ăsta, că pe ăi dinainte îi cunoșteam. Știi cumva nemțește?

— Da' de unde! Cântecelor le învăț ca papagalul pe dinafară. Am învățat vreo cinci până acum.

— Și capital cine a băgat în taraba asta?

— Cred că sunt mai mulți. E o doamnă, nu știu cum 228 o cheamă, pe mine m-a adus o prietenă de-a mea, care a jucat și ea pe Grivița la un cinematograf, în pauze: Claudia.

— A, doamna Hoffmann! Trebuia să-mi închipui.

— O cunoști, micule?

— Da, o cunosc. Și altcineva?

— Păi ar fi un bărbat, dar nici pe ăsta nu știu cum îl cheamă.

— Și cât îți dă pe lună?

— Păi două bucăți de o mie.

— Plus ce mai pică.

— Ei, asta-i pe barba profetului, zise femeia.

— Și n-ai vrea tu, drăguță, să ne mai spui și nouă din

când în când ce mai e pe acolo, pe la *FU-Ciang*? Nu de alta, dar să nu ne pui în situația să-ți retragem autorizația de artistă...

Femeia strivise țigara *Macedonia* pe care i-o aprinsese Mizdrache.

— Eram sigură că o să ajungem aici. Voi presării n-aveți nimic sfânt. Eu am venit cu tine, că te-am văzut băiat frumos, mai în vârstă. Credeam că te interesez, așa, ca femeie...

— Lasă chestiile astea! Te-am întrebat ceva. N-o să fie degeaba. Ia și tu un manual de-ăla de învățat limba germană. Ce mai prinzi din mers, și poate mai ascuți pe careva, ne mai spui și nouă ce se ascunde sub firma asta, *Fu-Ciang*. Că nemții nu deschid cârciumă degeaba la București.

Inspectorul-șef căutase în coșul adus de șofer și găsisese două sticle de șampanie, deschisese barul mascat într-un perete, apucase cu dexteritate două pahare cu picior, le umpluse, oferise unul femeii, ciocnise și zisese:

— Baftă!

— Noroc, mami!

După ce îl golise cu sete, mai întrebasese:

— Și cam cine te-ar interesa pe tine? Doamna aia... Hoffmann i-ai zis tu? Da, și celălalt, bărbatul în chestiune. Și mai e o trupă acolo, cel ce merge pe sârmă, dansatoarea aia... O oră, comentase Jo-Jo, care, ca orice femeie, nu putea suferi alte femei.

— Mă rog. Însă mie piticul ăla mi-ar trebui, să știu ce-i cu el. Țștia trei, ai băgat de seamă sunt nemți, sau i-a cules careva de pe maidane, de pe la noi, de la circ? 229

— Sunt nemținemi, veniți direct din Germania, cu circul *Busch*. Nu sunt angajați decât cât stă circul aici. Dar tu numai de afaceri vorbești cu toate femeile, sau nu-ți mai merge motorășul...

Pe la unsprezece dimineața sunase telefonul. Mahmur, Mizdrache ridicase receptorul și auzise vocea) dogită a lui Ciripoi:

— Alo! Alo!

— Tu ești, Ciripoi?

— Eu, dom'sef. Aveți ureche muzicală. Mă iertați că v-am deranjat. **m**

— Zi-i!

— Jean Tomescu l-a găsit pe Tronaru. A dat telefon acuși un sfert de ceas. Ce facem? îl umflăm?

Inspectorul-șef lăsase să treacă un minut de gândire. Privea piciorul alb și cărnos al lui Jo-Jo, scăpat de sub cearșaf.

— Nu ți-a spus și ce învârtește ăla pe-acolo?

— Ba da, dom'sef. S-a angajat mecanic sub numele de Samoilă. I-a făcut o vizită profesorului Vrăbiescu. Eu l-aș înhăța fără multă discuție.

— Iar te grăbești! Las că vineu acum, într-o jumătate de oră. Trimite șoferul. Aici e chestie serioasă, trebuie să ne mai gândim.

Socoteala era simplă. Să-l întoarcă pe profesorul Vrăbiescu nu mai era vreme. În urmă cu un ceas, în pivnița în care se afla boilerul instalației de încălzire a vilei coborâseră doi inși care miroseau de la o poștă a fi de la poliție. Ochiul obișnuit cu asemenea indivizi, al lui Tronaru, îi recunoscuse într-o secundă. „M-au mirosit, dar sunt doi, nu unul. Omul meu de legătură mi-a vorbit de un singur agent, și, uite, s-au înmulțit”.

— Dumneavoastră? îi întrebuse.

Gogu Iftode, care își pregătise repertoriul, cum zicea el în limbaj golănesc, spuse fără să clipească:

— Suntem de la Corpul de voluntari, paza contra incendiilor și a bombardamentelor. Am venit să vedem cum stați cu sacii de nisip și dacă ați amenajat vreun adăpost antiaerian.

Tronaru nu avea altă alternativă decât să facă pe 230 prostul:

— Saci de nisip nu mi-au dat cei de la magazie și nici n-au vorbit de vreun adăpost antiaerian. Adăpost există în curtea fabricii.

Jean Tomescu se înțeleșese cu Gogu Iftode ca acesta

din urmă să-l țină de vorbă pe Tronaru. După chip și-l amintea vag, dar vocea nu-l mai înșelă. El era! Stătură amândoi un sfert de oră, schimbară țigări între ei, și atât.

Cei doi se învârtiră fără rost prin pivnița boilerului, traseră cu ochiul la mica încăpere în care falsul mecanic dormea noaptea și pe urmă plecară.

— Păi... noroc! zisese Gogu Iftode.

Cu simțul lui special, Tronaru își dădu seama că negriciosul, cel de-al doilea, era agentul pus pe urmele sale. Ieși după ei și-l văzu coborând pe șoseaua îngustă de asfalt spre tabăra sforțaților. Era limpede. Trebuia să acționeze foarte rapid și cu orice risc, lucru cel mai puțin ițidicat în asemenea împrejurări, însă nu mai avea de ales. Asta se petrecea cam pe la 11 dimineăta. Soldații care pregătiserăpoligonul pentru experiența de a doua zi se retrăseseră. Totul era pregătit, tancurile, manechinele care trebuiau să înregistreze gradul de arsuri pe care le-ar suferi oamenii aflați în preajma monștrilor incendiați cu proiectilele lui Vrăbiescu, buncărele păzite de efective duble de soldați, cu siguranță însă că proiectilul nu fusese transportat și introdus în lansator, din motive de securitate. El se afla, după socotelile sale, depozitat undeva în laborator și abia mâine dimineată avea să fie transportat la locul de experiență, care se afla la două sute de metri depărtare. Să furi acest proiectil era un lucru de neimaginat. Întotdeauna, în asemenea acțiuni, cel care te trimite să le duci la îndeplinire și cel care le execută își acordă o șansă. Nimeni nu-ți1 cere să te sinucizi și nimeni nu vrea să plătească cu cadavrul său reușita unui sabotaj. Probabil că, odată recunoscut, cei doi merseseră să înștiințeze organele de poliție de la Ploiești sau de la București. Asta însemna că, dacă nu s-ar întâmpla altfel, are măcar un ceas și jumătate sau două. pentru a acționa. Primul lucru ce-l avea de făcut era să-i imobilizeze pe cei doi și să evite întâlnirea cu alții, care i-ar fi putut anunța pe aceștia. Odată scoși din joc, trebuia să se întoarcă și să mai stea de vorbă încă o dată, nu cu profesorul, pentru că oameni ca Vrăbieseti nu puteau fi convinși, era limpede.

Poate că pe fică-sa ar fi avut o șansă 231

s-o hotărăscă. Și dacă ea n-ar fi vrut să înțeleagă? Și dacă prostul ăsta bătrân s-ar fi încăpățânat până la capăt, treaba se putea termina prost pentru ei. Cel mai greu lucru, și care devenise aproape un obstacol de neînălțurat, era faptul că laboratorul se afla sub locuința lui Vrăbiescu și a fiicei sale. Un incendiu sau o explozie, cu atât mai mult, i-ar fi omorât pe amândoi. Trebuia să-i scoată afară din vila aceea mințindu-i sau amenințându-i. Totul se complica. Deocamdată trebuia să termine cu cei doi agenți. Își strânse puținele lucruri pe care le avea în cămăruța unde locuise; era, de fapt, bucuros că termina mai repede cu treaba asta, stătea de vreo 60 de zile aici, locul nu-i plăcea. Avea să fie tărahoi mare. Va veni armata, poliția. Un incendiu sau o explozie la o fabrică de armament, asta însemna să pui pe drumuri forțe foarte mari. N-avea nici măcar timpul să-i înștiințeze pe cei de la București care îi spusese că, după actul de sabotaj ce avea să-l facă, trebuia să se descurce foarte rapid, singur și să ajungă cu orice mijloc la Ploiești, unde avea două adrese. Ușor de zis, dar cum să atingi foarte repede Ploieștii când vor începe să sune sirenele alarma, când toate șoselele vor fi blocate și va trebui să treacă, să încerce să scape, printr-o plasă foarte deasă de agenți de poliție și de soldați? Judeca repede, cu graba disperării. Poate dacă s-ar îmbrăca în țaran, dacă ar fura o căruță, s-o ia pe un drum vicinal... Dar de unde să scoți o căruță, de unde hainele țaranului? Era complicat. Să se ascundă în pădurea aceea din spatele coloniei ar fi fost altă soluție. Făcuse câteva recunoașteri, știa potecile, dar probabil că cei de la fabrică aveau posturi și acolo. Nu-i plăcuse mutra pădurarului, care, cu treabă, fără treabă, cobora și el din când în când până în apropierea vilei profesorului. Probabil că cei doi care-l vizitaseră mai devreme nu erau singurii agenți. Își privi ceasul de la mână. Își aduse aminte de bicicleta fetei lui Vrăbiescu. O văzuse pe laborantă de câteva ori pe șoseaua care ducea spre Ploiești. Asta era un instrument ușor, putea să-și aleagă

potecile lăturalnice, să se ascundă, să fugă iar, măcar până venea noaptea și atunci totul se schimba și ar fi fost mai ușor. Își privi lucrurile strânse într-un mic geamantan de carton. Trebuia să-l lase aici. Ar fi preferat să-i dea foc, dar nu mai avea timp. Mare lucru nu era în el. Niște haine 232 vechi, o pufoaică, o pereche de bocanci și cam atâta, dacă nu mai puneai la socoteală cele câteva cămăși și indispensabili. Într-o nișă din spatele boilerului, pe care o descoperise încă de la venirea sa aici, se aflau cele două grenade artizanale cu fosfor și revolverul său, o *Bereta* cu șase gloanțe. Verifică încărcătorul, lăsă un glonț pe ț & avă și-și vârî arma în buzunarul hainei. Cele două grenade le ascunse sub haină. Avea două teci de piele pe care și le confecționase singur, legate de centură cu două curelușe. Se asigură că cele două grenade nu se puteau dezamorsa decât dacă voia el și, pe urmă, porni hotărât spre vila lui Vrăbiescu.

Era o zi limpede, cu cer albastru, soarele lumina fagii abia înverziți ai pădurii Mija. De aici, de sus, de lângă castelul de apă, se vedea toată colonia așezată în amfiteatru, barăcile date cu var ale, sforțaților”, fabrica de armament cu halele ei întunecoase și aleile interioare, asfaltate. Ce ciudat lucru, între cei aproape două mii de muncitori liberi se aflau câțiva cu care ar fi putut să se ajute, dar nu reușise să-i depisteze. Instrucțiunile fuseseră clare: să nu ia contact cu nimeni, să acționeze când nu se mai putea face nimic, adică atunci când s-ar fi aflat într-o situație de forță majoră.

Ferestrele laboratorului erau deschise. Probabil că Vrăbiescu își punea la punct ultimele amănunte ale experienței de mâine. Bicicleta fetei stătea rezemată de ușă, afară. O luă fără să facă zgomot, se sui în șa și începu să pedaleze grăbit. Drumul cobora spre intrarea din tabăra „forțaților”. Văzuse santinelele care păzeau poarta și frână brusc în fața lor.

— Îl caut pe magaziner. (Tronaru îl știa pe acesta, se întâlniseră de câteva ori.) îl caută comandantul.

Soldații aveau o ocupație mai plăcută, fluierau după

niște fete care ieșiseră de la bucătăria cantinei fabricii.

— Intră și tu, vezi că-l găsești la baraca numărul 15.

Îi deschiseră poarta de sârmă ghimpată, Tronaru încălecă pe bicicletă și dădu ocol barăcilor. Reparase câteva sobe cu câțva timp în urmă în sectorul acesta, dar nu se orientă prea repede. Când, în sfârșit, găsi baraca cu numărul 15, descălecă prudent și se apropie, fără să facă zgomot, de ușa deschisă prin care auzea glasurile celor doi. Jean Tomescu îi spunea celuilalt:

— Tu crezi că individul s-a prins? 233

Gogu Iftode, așezat pe o grămadă de efecte (descuiaseră magazia Cacademonului, cu care vorbiseră mai devreme și pe care-l așteptau aici), îi răspunsese, destupând o sticlă de rom găsită sub tejgheaua magazinerului:

— Nu pare prost. Și dacă e ăla care. zici c-a fost la Grivița și n-ai pus voi mâna pe el, ditamai poliție, zece ani, înseamnă că nu-i fitecine.

— Toarnă, zisese Jean Tomescu (acum, Tronaru îi vedea pe amândoi) și întinsese un pahar de excursie din aluminiu. Gogu Iftode îi turnase și, după aia, dăduse e dușcă din sticlă pe gât.

— Bun basamac. Citi eticheta: *Rom Jamaica*. Fie el al dracului, dacă nu e făcut în pivniță la *Jariștea* și bătut cu lanțul.

Jean Tomescu își încheia șireturile de la pantofii de tenis pe care îi avea în picioare. (Făcuse ce făcuse și nu mai purta saboți ca toți ceilalți „forțați”.)

— Tu crezi că motologii ăia de la București or să vină ei repede, să-l facă balot pe Tronaru ăsta al tău? întrebasese Iftode mai dând o dușcă pe gât.

— Dracu' știe! De venit o să vină cineva încoace, dar eu n-am voie să-l grăbesc, că de mult ți-l făceam fedeleș. Au și ăștia metodele lor. Cică să stăm la filă cât om putea, să vedem dacă n-are complici. Pe mă-sa... Mai dă-mi o. Înghițitură de rom. Da' Cacademonul ăsta al nostru de ce nu mai vine? zicea că se întoarce în cinci minute, că de-aia ne-a dat și cheia!

— O fi găsit și el o *piele* ceva, pe drum. Că nu-i stau ochii bine în cap. Dar voi cum v-ați împrietenit, așa, tam-nisam?

— Ei, am eu pe vino-ncoace, de-aia...

Și în clipa aceea Jean Tomescu rămase cu paharul la gură. În fața lor stătea omul pe care) îl vizitaseră cu câțva timp înainte, ținând un pistol în mână. Nu mai avea aerul de prostovan pe care și-l lua ori de câte ori se întâlnea cu cineva.

— Ridicați mâinile sus!

— Nenică, glumești, ori te faci? întrebă Jean Tomescu, încă nevenindu-i să-și creadă ochilor.

— Nu glumesc deloc! N-am timp să glumesc. Fața la 234 perete!

Ridicase strapontina care-l despărțea de cei doi, îi pipăise repede să vadă dacă n-au un cuțit ascuns sub haine și vârâse țeava revolverului în coasta lui Gogu Iftode.

— Ia frânghia aia de-acolo și leagă-l! îi porunci. Și nicio mișcare în plus.

După două minute, Jean Tomescu era legat fedeleș. Tronaru găsi niște prosoape într-un raft. Smulse două, îi aruncă unul lui Gogu Iftode și-i spuse:

— Bagă-i-l în gură și strânge-i-l la spate. Că-ți vine rândul și ție.

Odată imobilizat Jean Tomescu, Tronaru îi arătă celuilalt locul din spatele acestuia.

— Așază-te cu mâinile la ceafă și aruncă-mi restul de frânghie.

Luă cu stânga bucata de frânghie rămasă, îi înconjură gleznele, pe urmă o înfășură în jurul gâtului, astfel încât, la orice mișcare, Gogu Iftode s-ar fi sugrumat. Pe urmă, cu un nod marinăresc îl legă de celălalt, trecându-i și lui frânghia peste beregată. Făcuse din cei doi un balot frumos. îi vârî și lui Gogu Iftode un prosop în gură, puse revolverul pe strapontină și-l legă la spate și pe cel de-al doilea.

— O să vă strângă nițel, dar vă trece.

Îi lăsa pe amândoi, mai caută o frânghie și, când o

găsi, își pregăti un fel de lasso. Era prost dacă magazinerul ar fi venit însoțit de încă cineva, dar un revolver în mâna unui om hotărât era un argument decisiv pentru oricine. Așteptă zece minute după ceas; dar nu se întâmplă nimic. Cei doi îl priveau curioși, fără să poată să se miște. Jean Tomescu înjura mărunț în gândul lui: „Așa ne trebuie, fir-ar mama noastră a dracului, dacă nu punem laba pe infractorii ăștia când îi avem în mână. Că noi zicem că sunt cumiți, că nu umblă cu arme de foc, și uite-i. Stau cu Gogu Iftode de gât aicea, ca doi coinaci, gata-gata să ne beregătim la prima mișcare. Halal treabă! Când o auzi nebunul ăla de Ciripoi că m-am dat prins, mă bagă iar șase luni în Văcărești, de-o să-mi iasă pe ochi”.

După încă trei minute se auziră pașii magazinerului.

— E cineva aici? întrebă. Văzuse bicicleta fetei lui Vrăbiescu. Domnișoară, mă căutați pe mine?

Intrase, dădu cu ochii de cei doi legați fedeleș și simți în jurul gâtului un laț care îl sugruma. 235

— Nicio mișcare. Deschide gura!

Un prosop vârat între dinți ca celorlalți, mâinile imobilizate la spate. Cacademonul încercă o lovitură parșivă cu piciorul, dar, din doi pumni, celălalt îl pusese jos. Îl târa acum către ceilalți, legându-i și lui picioarele adunate la gură. Găsi cheia cu care descuiase Jean Tomescu, mai făcu o inspecție. e cu privirile ca nu cumva să fi uitat vreun amănunt, îi încuie în magazie, se sui pe bicicletă, trecu pe lângă soldații care îi deschiseseră poarta și-l întrebau mirați:

— Ai terminat așa de repede?

— Am terminat.

Le făcu un semn cu mâna și se îndepărtă repede.

*

— Deci dumneata îmi furaseși bicicleta?

Fata lui Vrăbiescu îl privea mai mult curioasă decât mânioasă.

— Unde dau, unde mă întorc, tot de dumneata mă împiedic. Ce ai de gând?

Tronaru rezemase bicicleta de zidul casei. Acum

stătea în fața ei și Silvia Vrăbiescu îl măsura în voie. N-avea nimic dintr-un erou. O mutră obișnuită de bărbat care n-o dusesese prea bine în viață, cu o privire specială, pe care trebuie s-o aibă numai acei oameni decși să săvârșească, în minutul următor, un lucru imprevizibil.

— Ce s-a întâmplat?

— Domnișoară Vrăbiescu, ai asistat la discuția mea cu tatăl dumitale. Nu ne-am înțeles. Măine, așa cum s-a stabilit, va avea loc experimentarea proiectilului pe care l-a construit. Eu am ordin să nu plec de-aici până nu zădărnicesc lucrul acesta. Poliția va sosi în cel mult o oră. N-am de ales.

Își desfăcu haina și-i arătă cele două grenade.

— Trebuie să arunc laboratorul profesorului în aer. Tatăl dumitale e înăuntru. Probabil că ne aude, dar, distrat cum e, habar n-are ce-l pândeste. N-am chef să-l omor pe profesorul Vrăbiescu. Vreau numai să amân experiența asta cât se va putea amâna. Sunt un soldat fără uniformă, primesc ordine, trebuie să le execut. Ce-ai face în locul meu?

Totul era atât de neașteptat, încât fata nu știa ce să
236 „spună mai întâi.

— Cum să arunci laboratorul în aer?

— E singura soluție. Fă ce știi și scoate-l în trei minute pe tatăl dumitale de-acolo. Altfel voi fi silit să arunc aceste grenade înăuntru.

— Ești nebun. De-a binelea nebun. Cine naiba te-a mai scos și pe dumneata înaintea mea? Dacă știam, te dădeam pe mâna poliției. Am să strig, am să chem lumea, să vedem pe unde ai să mai fugi.

— N-ai să faci asta, domnișoară, pentru că e vorba de viața tatălui dumitale.

Atunci se-ntâmplă un lucru neașteptat, care grăbi hotărârea fetei. De la intrarea principală în colonie se auziră claxoane de mașini care sunau agitat. Din locul acesta, șoseaua se vedea ca-n palmă. Din trei mașini negre coborâseră câțiva ofițeri germani care parlamentau cu soldații de la intrare. Probabil că îl întreba la telefon pe

comandantul Decu Pabija dacă să-i lase să intre înăuntru sau nu. Se uitară, și Tronaru și fata, în aceeași direcție.

— Cum? E adevărat? Nemții aici?

— Probabil că cei de la Statul Major i-au invitat să asiste la experiența tatălui dumitale. Dacă ea, această experiență, va reuși, profesorul Vrăbiescu va fi într-o mare primejdie. În două săptămâni, cu orice mijloace, ei l-ar căra în Germania.

Fata își frângea mâinile, neînțelegând prea bine ce să facă.

— Dumneata mă minți. Dumneata vrei cu orice chip să distrugi o muncă de-o viață. Și eu n-am să te las.

Era limpede că rezistența ei morală scăzuse. Apariția neașteptată a acelor mașini negre și a uniformelor germane făcuse mai mult decât cuvintele lui.

— Domnișoară, ascultă de un om care nu vrea răul nici tatălui dumitale, nici dumitale. Ascultă de-un prieten al lui Gicu Leventer, pe care-l știi bine ce hram purta. Noi nu suntem niște nebuni care ne jucăm de-a războiul. Dumneata crezi că mie nu mi-ar plăcea să stau liniștit undeva, acasă la mine, sau să mă plimb? Crezi că este plăcut să-ți arăt aceste grenade? Uite, am și un pistol. Și, crede-mă detest armele. Când eram mai tânăr, la vârstă dumitale, deși nu s-ar zice că sunt atât de bătrân, vedeam ocupația asta a mea altfel. Speram că noi vom sădi grădini și vom ridica fabrici. Atât. Nu mi-am închipuit în viața mea că o să umblu cu drăcovenia asta prin buzu237

n-are. A trebuit să învăț să mânuiesc grenadele și pistolul italianesc, dar am pierdut destul timp cu dumneata. Hotărăște-te! Eu am să te las să intri în laborator, să-l convingi pe tatăl dumitale sau să-l minți să iasă de-acolo. După părerea mea, ar fi mai bine să-l minți. Du-te și spune-i că au venit nemții și că vor să-l cunoască. Spune-i că-l cheamă comandantul fabricii, colonelul Dabija. Să-și ia o haină pe el și să se ducă să se întâlnească cu ei. De restul mă ocup eu.

O privea cu o insistență îngrozitoare drept în luminile ochilor. Și înainte ca fata să-i întoarcă spatele, îi mai

spuse:

— Știu că aveți în laborator un telefon. Puteți să telefonați unde vreți! Dacă în zece minute nu părăsiți vila, eu tot am s-o incendiez.

În clipa aceea, în ușă se ivi profesorul Vrăbiescu.

— Ce faceți aici? Iar dumneata?

Tronaru o privea pe fată ca și când nu l-ar fi auzit.

— M-a chemat comandantul. Au venit nemții. Eu îi așteptam abia deseară. Colonelul Dabija spune că vor să ne cheme în Germania. M-a invitat să mâncăm cu ei, la prânz. Vii cu mine?

Fata ezită o singură secundă și pe urmă spuse cu glasul parcă limpezit:

— Ia-o înainte, te ajung! Trebuie să mă schimb. Nu pot să merg așa.

— Nu vrei să te aștept?

— Nu. Vin singură. Trebuie să-i plătesc omului ăsta, că mi-a reparat bicicleta.

Profesorul Vrăbiescu îl mai măsură încă o dată pe Tronaru, cu o curiozitate nedisimulată.

— Ia te uită!

Dădu din umeri și se îndepărtă cu mersul lui caraghios, mormăind încă ceva.

Rămăseseră singuri.

— Mai ai răbdare câteva minute să-mi iau lucrurile de sus?

— Da. Am să fumez o țigară până cobori.

— N-avem prea multe lucruri. Ia bicicleta și salvează-te! Am să fac eu ceea ce trebuie, crede-mă, nu te t

238 mint!

III.

UN PROCES CU MULTE CONSECINȚE

În dimineața zilei de 6 mai 1946, în strada Știrbey Vodă, într-o sală întunecoasă, se judeca procesul Mareșalului Antonescu și al complicilor săi. În rândul celor care ocupau băncile de lemn masiv, ca de catedrală catolică, asista, printre alții, și numitul Vasile Dănacul, care funcționase pe lângă subsecretarul de Stat de la Ministerul

de Interne, Petre Ionescu-Tismana.

Era foarte de dimineată, într-o zi luminoasă. Acuzatorul public Vasile I. Stoican, șef al Tribunalului Poporului, și Constantin Dobrian, procuror la Curtea de Apel din Timișoara, îl delegaseră ca acuzator public pe Dumitru Săracu'. Grefierul manifesta o mare energie în citirea paginilor bătute la mașină pe care le avea în mână, privind din când în când, cu o ură nedisimulată, spre locul unde se aflau cei douăzeci și patru de acuzați, păziți de către soldați și ofițeri ai unui detașament special de pază. În jurul clădirii patrulau mașini ale corpului de gardă. Circulația pe această arteră principală a Bucureștiului fusese deviată și locul era înțesat de o mulțime care, deși știa că nu are acces în sală, ținea să asiste, măcar de afară, la proces. În sală, atmosfera părea foarte încordată și o privire atentă ar fi descoperit, în rândul celor care așteptau să depună mărturiile, numeroase chipuri palide, trădând o lungă detențiune, deși trecuseră aproape doi ani de la ieșirea lor din lagăre. Bărbați și femei, îmbrăcați corect, fără a trăda profesiunea lor adevărată, mai curând

239

foști muncitori și muncitoare, deveniți - din clipa Eliberării - activiști de partid sau ocupând posturi importante în ministere, încă trădând stângăcia celor deprinși cu uneltele de lucru, păstrând cu toții, ca pe o pecete, acea privire stinsă, aproape fără identitate, a celor care au stat ani întregi în celule, fără lumină. Nu vorbeau prea mult și când o făceau nu ridicau tonul.

Rumoarea de dinaintea intrării completului de judecată se stinsese brusc. Se ridicaseră militărește în picioare și se reășezaseră cu o energie nebănuită în băncile greoaie, de lemn negru, privind cu o atenție mănioasă spre ușa prin care își făcuseră apariția acuzații, pe rând. În boxa cu trei ronduri de scaune intrase mai întâi mareșalul Antonescu, îmbrăcat în haine civile, nemaiaivând aerul marțial cu care cei mai mulți dintre privitori erau obișnuiți să-l vadă pe ecranele cinematografelor, sau în jurnalele săptămânale, fără aroganța privirilor cu care

inspecta unitățile de pe front și, mai ales (nici nu se putea altfel), fără gesticulația ușor cabotină a fostului conducător, obișnuit să dea ordine oriunde intra: într-o uzină de armament, într-o școală militară sau chiar la slujba de la Patriarhie.

De statură potrivită, cu capul încărunțit pe la tâmpile și un ușor început de calviție, păstra același aer auster cu care își dominase colaboratorii începând de la 6 septembrie 1940, până când se lăsase încuiat într-un sale al Palatului Regal în după-amiaza zilei de 23 August 1944. Îl urmase, șovăitor, cu o privire umilă, căutând mereu spre masa unde se afla completul de judecată, Mihai Antonescu, un bărbat de 43 - 45 de ani, îmbrăcat într-un costum negru, rămas puțin cam prea larg, la care arborase ca ultimă cochetărie o batistă albă, pusă cu discreție în buzunarul de sus al hainei. O figură macerată, măslinie, în care numai ochii foarte vii, iscoditori căutau să înțeleagă, încă de la deschiderea procesului, ce soartă îl așteaptă, fără aerul machiavelic arborat mai ales la reuniunile cu studenții, când, ca bun orator ce era, căuta, prin lungi și tunătoare discursuri, să fure atenția galeriei. De data aceasta, auditoriul era o masă tăcută de chipuri cenușii ce nu anunțau prea multă îngăduință. Era în prima zi a procesului și acest avocat încă spera să evite soarta contelui Ciano, care, ca și el, dusese tratative cu aliații prin intermediari, căutând să se salveze. De fapt, lupta pentru su240 praviețuire începuse în acel ceas de dimineată al zilei de mai, o zi întunecată, cu o ploaie rece, dușmănoasă, care bătea în ferestrele înalte și întunecoase ale Tribunalului Poporului din strada Știrbey Vodă, aducând mai mult cu niște vitralii ce rețineau lumina puțină de afară și împrumutând sălii de judecată o severitate contrazisă numai de /Zasfe-urile aparatelor de fotografiat ale corespondenților de presă străini, de reflectoarele puternice ale celor de la *Jurnalul de actualități*, oprite când pe chipurile acuzaților, când făcând un panoramic al sălii, prin rotiri circulare, când fixând dâra luminoasă pe chipul acuzatorului public.

În stânga Mareșalului se așezaseră: generalul de Corp de Armată Constantin Pantazi, fost ministru al Apărării Naționale; Constantin Z. Vasiliu, fostul ministru de Interne; Titus Dragoș, subsecretar de Stat al Românilor, cu ultimul domiciliu în strada Gogu Cantacuzino, numărul 59; Gheorghe Dobre, fost general de Corp de Armată, fost ministru al Economiei Naționale și subsecretar de Stat al Departamentului înzestrării și înarmării Ion Marinescu, fost avocat, mare industriaș, fost ministru al Economiei Naționale și al Justiției, de 58 de ani, cu ultimul domiciliu în București, strada Nicolae Filipescu, numărul 16; Traian Brăileanu, pensionar, fost profesor universitar, fost ministru al Educației Naționale, al Cultelor și al Artelor, de 63 de ani, cu ultimul domiciliu în București, strada Porumbaru, numărul 39 bis, și ceilalți:

Acuzatorul public Dumitru Săracu' citea lista celor 24 de acuzați. Penultimul nume fusese acela al lui Petre Ionescu-Tismana, care se ridicase, cum făcuseră toți cei din boxă, în picioare, cu o privire uscată, disprețuitoare, așezându-se imediat în scaunul său, aflat în al treilea rând, exact în spatele lui Gheorghe Alexianu, fost profesor universitar, fost guvernator al Transnistriei. Lipseau din rândul acuzaților: Horia Sima, fost profesor secundar și vicepreședinte al Consiliului de Miniștri, de 39 de ani, dispărut; Constantin Dinulescu, medic radiolog, fost subsecretar de stat la Ministerul Muncii, cu ultimul domiciliu în strada Jules Michelet, numărul 17, dispărut; Vasile Dimitruc, fost subsecretar de Stat la Ministerul Economiei Naționale, dispărut; Mihail Sturza, licențiat în Drept, fost ministru al afacerilor străine, de ani 60, dispărut; Corneliu Georgescu, doctor în Drept, fost subsecretar la Ministerul Economiei Naționale, de ani 45, cu ultimul domiciliu în București, strada Locotenent Victor Manu, numărul 241

...rul 7, dispărut; Constantin Papanace, licențiat al Academiei Comerciale, fost subsecretar de Stat al Ministerului Finanțelor, de ani 41, dispărut și Vasile Iașinski, farmacist, fost ministru al Muncii, Sănătății și

Ocrotirilor Sociale, de ani 50.

Vasile Dănacul privea spre fostul său ministru, Petre Ionescu-Tismana, zis Puiu în intimitate, care, din când în când, își tampona fruntea asudată cu o batistă imaculată, fără să privească nici măcar o secundă spre sala tăcută, încordată, ascultând cu atenție concentrată lectura actului de acuzare. Dănacul își mutase o clipă privirile spre extremitatea băncii pe care se afla și-i făcuse un semn ușor, cu ochiul, lui Dumitru Tronaru, și el invitat la acest proces, în sală luase loc Ilie Ciorogârla (erou cu care cititorul se va întâlni curând), numit asesor popular. Lipsea din această sală Smaranda Robescu, proprietara magazinului mixt de mobilă și antichități din pasajul *Vilacros*, despre a cărei viață și activitate s-a mai pomenit până acum.

„Ion Antonescu și cei care l-au sprijinit în politica sa s-au făcut vinovați de dezastrul țării și de crime de război prin aceea că au trădat interesele poporului român, punând țara în slujba dușmanului fascist și hitlerist. Națiunea română, reprezentată prin judecători, va avea să cerceteze faptele lor și să hotărască osânda ce li se cuvine. În cercetarea crimelor regimului care a subjugat poporul român timp de patru ani, instrucția s-a străduit să nu alunece pe panta legitimei indignări. Ne-am dezbrăcat de toată amintirea umilințelor și suferințelor îndurate de acest popor ieri, totuși am meditat adânc asupra consecințelor pe care le suportă azi o națiune întreagă pentru a examina și a expune faptele în toată obiectivitatea. Am deschis arhiva, am cercetat documentele, am examinat datele, am întrebat experți acolo unde am avut îndoială, nu am făcut nicio afirmație care să nu fie sprijinită pe documente sau pe fapte cunoscute și nu am tras nicio concluzie înainte de a pleca de la datele verificate...’6

Acuzatorul public continuase să citească timp de un ceas și jumătate, cu o voce egală, stăpânindu-și, cu oarecare dificultate, mânia, iar pentru cei care sperau că procesul va debuta dramatic, această monotonie și lipsă de

patetism a textului constituia o dezamăgire. Corespon242 denții străini se înghesuiau unul în spatele celuilalt, lacomi să surprindă instantanee din boxa acuzaților. Dar singurul care se preta, inconștient, la această vânătoare de imagini era Mihai Antonescu, care, cu toată situația îngrozitoare în care se afla, căuta să păstreze aerul unui jucător de pocher, sigur de cartea pe care o joacă. În această primă zi a procesului și încă alte multe săptămâni după aceea, sinistrul personaj mai păstra încă din aplombul fostului purtător de cuvânt al Mareșalului.

Pe măsură ce lungul text citit de acuzatorul public Dumitru Săracu' era străbătut, indiferența crâncenă a lui Ionescu-Tismana începea să dispară. Fuseseră citite documentele instalării la cârma țării a guvernului legionar, patronat de către fostul general și mai apoi Mareșal Antonescu și se stabilise că, încă din anul 1930, cercurile reacționare românești pregătiseră venirea la putere a cămășilor verzi, că în România nucleul coloanei a cincea fusese gruparea legionară. Actul de acuzare mai stabilea că politica acestei grupări mixte care se despărțise în cursul anului 1940 printr-o înfruntare dintre armată și grupurile de legionari promovase xenofobia, șovinismul și antisemitismul, cu toate Consecințele lor în politica externă: părăsirea neutralității, apropierea de Axa Roma-Berlin, separarea țării de aliații ei firești. Fusese citată declarația din 18 septembrie 1940 a lui Ion Antonescu, care spusese în public: *„Noi ne-am așezat pe Axa Roma-Berlin, mergem sută la sută și cu cea mai mare cinste în această direcție*. Se amintise apoi faptul că, începând cu 12 octombrie 1940 și în baza convențiunii din 15 septembrie al aceluiași an, intervenită între guvernul român și generalul von Tippelskirck, fusese încălcată suveranitatea Statului, prin admiterea misiunii militare germane la instruirea armatei române. Pe linia politicii de dezastru național, Ion Antonescu anunțase în Consiliul de Miniștri care avusese loc la 18 noiembrie 1940 că România urma să-și dea adeziunea ei la pactul tripartit, fapt care se și întâmplase, cinci zile mai târziu. Prin acest act, politica

Reichului, de dobândire a spațiului vital, de instaurare a unei ordini noi în Europa, fusese însușită de guvernul generalului Antonescu. Urmașe stabilirea numărului celor care muriseră la Odessa, citindu-se un fragment dintr-o scrisoare trimisă lui Hitler de către Mareșalul aflat în boxă, în care se spunea în stilul ușor bombastic, caracteristic acestui personaj: „*Voi merge până la capăt în acțiunea ce-am pornit-o în Răsărit; nu* 243

pun nicio condițiune și nu discut cu nimic această cooperare militară pe un nou teritoriu. Pe urmă, cu aceeași voce egală, monotonă, acuzatorul public anunțase cifrele înspăimântătoare ale pierderilor de oameni și materiale de pe urma acestui război distrugător: 624 740 de ostași, ofițeri și subofițeri. Total pierderi de materiale de război, în sumă de 145 638 673 214 lei. Pierderi din cauza bombardamentelor aeriene, în valută '38: 100 578 150.000 lei. Valoarea pierderilor suferite în industria petrolului se ridica la suma de 29 367.000.000 lei în valuta anului '44. Fuseseră apoi evocate organizarea lagărelor de la Târgu-Jiu, Vapniarka și Odessa și crimele săvârșite de Zlătescu, Murgescu, Isopescu și alții. Un alt cap de acuzare era acela al militarizării întreprinderilor, al introducerii carcerelor și bătăii pentru lucrători, precum și trimiterea în Germania a unor mari grupuri de muncitori români. Acuzatorul public citase din raportul experților economici și alte cifre: 30 - 10% din consumul de produse petroliere ale mașinii de război, germane fusese acoperit de petrolul românesc, 3 - 4 milioane de tone de petrol fiind furnizate armatelor hitleriste, anual. Fuseseră pomenite firmele hitleriste mixte *Solagra*, *Dunărea* și *Agromex*, prin care se pompau bunurile românești în Germania. Astfel, în domeniul petrolului controlul fusese exercitat de *Cel A.G.*, în cel metalurgic de către *Rogifer*, iar în cel agricol de societatea *Solagra* și filialele sale.

Acuzatorul public Dumitru Săracu' amintise corupția dezgustătoare a celor de la Ministerul Românizării, care strânseseră averi de miliarde, reproduseseră acte din care rezulta că Maria Antonescu și Mihai Antonescu făcuseră

depuneri de aur în Elveția. Pe urmă se trecuse la detalierea actului de acuzare, citându-se câteva afirmații ale fostului Mareșal al României, care declarase la 5 aprilie 1941: *„Îmi este indiferent dacă în istorie vom trece ca barbari. Imperiul Roman a făcut o serie de acte de barbarie față de orizontul contemporan și a fost totuși cel mai mareș așezământ politic. Dacă este nevoie, să trageți cu mitraliera...”*

Aglomerarea de date și fapte care deveneau, puse cap la cap, un necruțător act de acuzare pentru cei aflați în boxă, schimba imperceptibil dar vădit umoarea acuzaților. Mihai Antonescu, cu fața lui măslinie, bine rasă, cu ochii 244 metalici, în care strălucea în mod ciudat o veselie nejustificată, care ar fi vrut să arate siguranța fostului avocat obișnuit cu procesele, gata să recunoască adevărul celor citite de către acuzatorul public, dar solicitând, tocmai de aceea, bunăvoința prin privirea slugoasă adresată procurorului general, pe care-l fixa cu o insistență ce începea să devină jenantă, începuse să-și piardă calmul puțin câte puțin. Pe un familiar al tribunalelor, cum era el, îl indispucea tocmai lipsa da patetism a actului de acuzare, care nu avea accente speciale, nu insista asupra unor detalii care să influențeze acuzarea, bazându-și greutatea tocmai pe semnificația îngrozitoare a matematicii morții, ce rezulta din expunerea acuzatorului public. Fostul Mareșal voia să afișeze o somnolență plictisită, deși, pentru un ochi sagace ca al lui Vasile Dănac, această mască, blazată și împăcată cu sine, nu însemna nimic. Cei mai agitați erau foștii miniștri de război și de interne „generale Pantazi și Vasiliu, care, la citirea datelor despre lagăre și despre măsurile de represiune luate după aruncarea în aer a comandamentului de la Odessa, mimau o surpriză totală, voind a transmite acelei asistențe mute, severe, neînduplecate prin imobilitatea și atenția cu care asculta enumerarea unor fapte trăite, consternarea lor și să sugereze că nu participaseră, în niciun fel, la emanarea unor hotărâri ce omorâseră sute de mii de oameni. Pentru

Ionescu-Tismana, o mare parte din faptele enumerate de acuzatorul public nu constituiau o noutate. Ciudat lucru, el nu se simțea responsabil cu nimic de executarea acelor ordine pe care nu le semnase niciodată și, într-un fel, nici nu le executase direct. Primise, în cei patru ani de când era subsecretar de Stat, mii de hârtii, de memorii, de proteste, de decizii ale tribunalelor speciale, dar niciodată nu realizase îngrozitoarea realitate pe care o ascundeau. Pe Armand Sachelarie îl zărise încă de la intrarea în boxă și, după explicația finală pe care o avuseseră amândoi în ziua de 23 August 1944, când se lămurise ce rol jucase în această complicată afacere tânărul lui secretar, prezența lui în sală nu mai constituia o surpriză. Acum, această contabilitate a crimelor regimului lui Antonescu, care probabil că fusese cu abilitate camuflată în acte întocmite cu dibăcie, apărea nemilos în actul de acuzare pe care-l auzeau, cu toții, la alcătuirea căruia, cu siguranță, Armand Sachelarie avusese un rol important. Ministrul își amintea de unele bănuieli pe care le avusese de-a lungul tim245

pului în ce-l privea pe colaboratorul său. Mici nepotriviri de date, unele fraze care-l intrigaseră și apoi eșecurile repetate pe care serviciul lui le înregistrase, sugestiile ironice făcute de inspectorul-șef Mizdrache în câteva împrejurări, ce-i drept pe un ton politic, pentru că acesta din urmă ținea seama de „rudenia” (*vai, ce caraghios lucru!*) dintre Armand Sachelarie și soția lui. Trebuie să recunoască că acești oameni jucaseră tare, că aveau un curaj neobișnuit și, lucrul cel mai surprinzător, că-și implantaseră oameni în cele mai riscante locuri. Muriseră destui, pentru că aparatul represiv, din care făcuse și el parte, se dovedise de-a lungul timpului necruțător, dar o abilitate extremă trebuia să le recunoască adversarilor, pe care aparatul de propagandă al domnului Mihai Antonescu îi ridiculiza nepermis de ușor. Ionescu-Tismana știa că va fi condamnat, evident se gândea la o condamnare mai ușoară, la viitoare tratative și pertractări întreprinse de către amicii lui din străinătate și chiar din guvernul sub egida căruia se desfășura acest

proces. Pe urmă, mai era Regele, care ar fi trebuit să înțeleagă că oamenii din boxă nu erau decât actorii temporari ai unei drame care se jucase mereu în alte variante pe acest pământ blestemat. Vor fi câteva sentințe capitale probabil, gândea fostul secretar de Stat, dar cine știe dacă ele vor fi executate (nu se dăduseră încă sentințele în procesul de la Nürnberg, care se deschisese în noiembrie 1945 și se încheiase în octombrie '46, și Ionescu-Tismana nu avea de unde să știe că aliații, pe care îi bănuia îngăduitori, generoși cu adversarii, vor fi necruțători cu supraviețuitorii regimului hitlerist, cum în alte procese aveau să se dovedească neînduplecați și cu colaboratorii și quislingii acestora). Îl îngrijorau numai știrile primite la vorbitor prin soția sa Evelyne, care fusese și ea arestată și eliberată după un an și jumătate de detenție și care îi spusese că în Franța justiția maquisarzilor fusese fără milă cu colaboraționiștii: fusilări, ghilotinări etc. Sigur că mai exista în tulburea lui existență un fapt îngrozitor, despre care nu știa dacă anchetatorii aflaseră, dar, oricum, judecarea pentru această crimă avea să aibă loc separat. În timpul lungii sale detențiuni și al instrucției, Ionescu-Tismana își făcuse socotelile și coroborase unele fapte care ar fi trebuit să-i stea în ajutor. Sigur că nu putea conta pe mărturia 246 favorabilă a lui Armand Sachelarie, din motive binecunoscute, dar un avocat dibaci, care ar fi știut să pună întrebări ce aveau să fie sugerate unor foști demnitari sau unor foști amici, în ce privește toleranța arătată în unele împrejurări, toate astea, cu siguranță, i-ar fi ușurat mult situația dacă acest juriu neobișnuit, format în general din oameni umili, „în numele poporului”, avea să dea dovadă de obiectivitate și bună-credință.

Cu un singur gând nu se putea împăca Ionescu-Tismana **t** cu cel al vinovăției. Ciudat lucru, la sfârșitul celui de-al doilea război mondial, în aproape toate procesele politice ce au fost judecate de către tribunalele speciale, două principii de drept fuseseră cel mai des invocate: că învingătorul nu poate judeca pe învins și acela

că cei mai mulți dintre acurați (evident că Hitler și Mareșalul Ion Antonescu nu se puteau prevala de un asemenea principiu) executaseră de fapt, niște legi regulat promulgate. Pentru Ionescu-Tismana, care se considera mai întâi de toate un tehnician și pe urmă un politician de profesie prin tradiția de familie, sprijinirea unei politici în general acceptate, un număr de ani de către popor, nu constituia o infracțiune. Una era să citești niște hârtii (chiar niște condamnări la moarte), stabilind internări în lagăr, trimiteri silite pe front, scoateri din funcțiuni publice și chiar oprobriul cu martori, cum ar fi fost ședințele publice în care unii funcționari superiori fuseseră acuzați de corupție sau de sabotaj în fața propriilor subalterni și alta „programul” general al Statului. Nu avea trista specialitate a lui Eugen Cristescu, cu care colaborase cel mai mult, sau a lui Mizdrache, căruia îi dădea ordine. Pe ministrul de Interne, Constantin Vasiliu, îl socotea numai un jandarm care execută orbește ordinele. El nici nu conta ca un individ care gândește la ordinea generală, pentru că ordinea *p* făcea un singur individ, și acela era Mareșalul Antonescu. Ionescu-Tismana nu avea orgoliul unui lider politic care vâna numai posturi de prim-ministru și atunci când se supăra sau era demis pleca la Bădăcin, ca Iuliu Maniu. Să fie limpede pentru toată lumea, afirma peste tot în gura mare, *de el avusese nevoie Mareșalul*. Lichelele partidului național-țărănesc și național-liberal, vechi grupări de opoziție excelând în organizarea de cabale și de căderi spectaculoase de guvern, colaboraseră, de fapt, cu Mareșalul, în special George Brătianu, filogeriman declarat, dar și el păstrând o rezervă politică și mărginindu-se 247

să țină conferințe culturale în Germania, dar neacceptând vreun post în guvernul militar al lui Antonescu; nu, el, Ionescu-Tismana, era bun la toate, un funcționar superior, gata să servească pe oricine, și asta voia să spună în apărarea sa, chiar pe comuniști, dacă aceștia l-ar fi solicitat. (La auzul acestei gogomănii, câteva zile mai târziu, asistența izbucnise în râs.) I se părea logic

ca, în cadrul acestui program naționalist, șovin, spuneți-i cum vreți (el, de pildă, nu. era deloc antisemit), să existe și represiuni. Existând represiuni stabilite prin legi, tipărite, votate, acceptate, chiar dacă modul de-a fi acceptate era, după părerea lui, absolut nedemocratic și se făcea sub forma unor referendumuri cu date trucate, nu reprezentau nuanțele care ar fi putut încăpea în acceptarea sau neacceptarea unor decizii luate de un singur individ. Pe Antonescu, de pildă, el, Ionescu-Tismana, îl crezuse totdeauna un om de bună-credință, mai puțin în momentele când gustul acestuia pentru gesticulația retorică lua locul rațiunii. Admitea ca un om cu lecturi ce era că există indivizi care vor să fie confundați cu istoria unui popor, și chiar reușesc de multe ori, cu voia sau fără voia lor, poate că Antonescu era unul dintre aceștia, dar el, Tismana, începea să fie jenat acolo unde acest individ, îmbătat de ideea că are o misiune sacră, confunda Statul care este, orice s-ar spune, un instrument complicat, dificil și cere un mare echilibru psihic când e vorba de dirijarea lui cu propria-i minte. Limbajul mesianic de la începutul guvernării antonesciene înflăcărase mințile unor oameni mai puțin pregătiți politicește, dar el, ca unul care ascultase cuvântările lui Averescu și-l văzuse cât de lamentabil terminase, deși nu era o persoană de mână a doua și câștigase un război, el, care funcționase în guvernul Iorga și asistase la crahul financiar în care dusesse țara acest mare sayant, bine intenționat, dar naiv în arta guvernării, el care trăise ducerea de răpă a țării de către regele Oarol al II-lea, cel mai odios personaj dintre toate aceste marionete în frac, urcate pe scena politică, nu mai credea în promisiuni, chiar rostite în frazele bine încheiate ale domnului Mihai Antonescu, cel care fabrica în fiecare zi un discurs istoric pentru conducătorul Statului, Dar asta nu însemna că simțise vreo clipă că este complice la unele decizii tragice, cum ar fi înființarea lagărelor de concentrare. Știa, mai 248 bine ca oricine, că pe adversarul politic ori îl convingi, ori îl distrugi fizicește. Lagăre existau multe în lume în acești ani de război.

Emisiunile radiofonice ale aliaților, pe care le ascultase mai des în ultimii ani de război, vorbeau despre exterminări în masă întreprinse de către nemți, dar lui îi venea greu să creadă că această armată disciplinată, teribil de eficientă, că acești ofițeri binecrescuți, de o perfectă politețe în societate, cu care luase contact, pot, într-adevăr, să ucidă cu răceală milioane de oameni. (Mai târziu, jurnalele cinematografice aveau să-i confirme teribilele adevăruri, dar încă în timpul acestui proces, Tismana bănuia că, în lupta necruțătoare dintre cele două tabere, se folosiseră mijloacele cele mai murdare pentru defăimarea adversarului și că mormanele de cadavre arse în cuptoarele de la Dachau sau Auschwitz nu erau decât invenția unui alt Goebbels, aflat în tabăra anglo-americană.) Acum aveau, desigur, să-i aducă copii de pe deciziile la execuția cărora contribuisese tocmai prin ceea ce numea el „specialitatea” sa. Era un adevăr de necontestat că, în acești ani, o seamă de oameni fuseseră arestați, încarcerati, torturați, condamnați și uciși. Dar asta făcea parte, după părerea lui, din contextul istoriei care este absurd și, de cele mai multe ori, irațional, deși în acest absurd și irațional exista o misterioasă logică. În familia lui se numărau oameni care muriseră pe frontul de la Iași, de glonț german, iar el, printr-un joc inexplicabil al timpului, acceptase să-i servească pe cei ce fuseseră odată adversarii necruțători ai înaintașilor săi. Nu exista nimic rațional în treaba asta, dar nu putuse să facă altfel. Ar fi putut să trăiască ca moșier, fără a se angaja în acest guvern, pe care, acum, auzind cifrele și faptele acuzatorului public, îl recunoștea drept criminal. Dar el nu fusese decât o piesă necesară poate, doar o mână mecanică care executase. Atât. Nu o făcuse cu niciun sentiment, cu nicio patimă, nu asistase la nicio execuție și, la citirea comunicatelor din ziare, care voiau să înspăimânte pe adversarii Mareșalului, lua cunoștință de moartea unor oameni, pe care nici măcar nu-i anchetase, cu seninătatea cu care parcurgea știrile despre unele catastrofe naturale, cum ar fi cutremurele de pământ,

uraganele, accidentele de avion și de cale ferată, terminate și ele cu victime omenești, traducând, de fapt, imanența morții, imposibilitatea ca această operă satanică să poată fi împiedicată de ceva. Dacă, din întâmplare, Serviciul Secret ar fi fost mai vigi249

lent și ar fi dedus din unele fapte câte ceva despre activitatea periculoasă a lui Armand Sachelarie, el nu ar fi regretat dispariția acestuia chiar dacă ea ar fi avut loc în circumstanțele tragice ale unei execuții. Un om politic nu are nevoie de sentimente. El trebuie să-i sacrifice chiar și pe cei mai apropiați colaboratori, dacă situația o cere și Ionescu-Tismana nu ar fi ezitat să o facă, chiar dacă în particular nutrea o simpatie deosebită pentru acest tânăr capabil, politicos, binecrescut, jucându-și perfect rolul de informator. Dar, oare, partea cealaltă, el, tânărul destul de curajos, dar, oricum, adversar, avea să aibă vreun sentiment față de cel care îl primise în propria-i casă și se lăsase, fără să vrea, spionat, și încă atât de bine? Dacă ar fi știut, se întreba fostul ministru, privind fețele acelea necunoscute, că Armand Sachelarie este omul comuniștilor, n-ar fi căzut la învoială cu el, așa cum o făcuseră din vreme foarte mulți dintre amicii săi cei mai buni? (Și el știa asta, pentru că rapoartele îl informau.) Cum au făcut Calomfirescu sau Necșești, care ajutaseră tacit pe unii dintre membrii opoziției lui Antonescu, evident nu pe comuniști, pentru că unor tipi ca ei le-ar fi fost foarte greu să colaboreze cu niște lucrători, pe care nu și-i puteau închipui vreodată la cârma Statului. Cu siguranță că nu l-ar fi trădat pe Armand Sachelarie, asta și din cauza soției sale Evelyne, cu care intrusul acesta se dăduse atâta vreme drept rudă și ar fi găsit o soluție de a-l îndepărta din casa lui, trimițându-l undeva în străinătate, fără însă a se gândi că pactizează cu el și că dobândește o poliță de asigurare pentru viitor. Nu, asta nu putea să facă Ionescu-Tismana, care era adept al unui loialism elementar în politică, prin educație și tradiția familiei. Iată de ce, în mod curios, înțelegea să răspundă pentru complicitate la faptele celor aflați alături de el în boxă, dar nu se simțea

vinovat.

*

Citirea actului de acuzare îi amintea, la acea dată, lui Vasile Dănacul două împrejurări în care îl văzuse pe Mareșal. Prima fusese după aruncarea în aer a Comandamentului din Odessa, urmată de o reprimare sângeroasă. Antonescu ordonase să i se raporteze cine era responsabil cu neexecutarea sau executarea incompletă a ordinului 2016 din 22 octombrie 1941 și a ordinului 2092 din 22 noiembrie 1941 al comandamentului Vrancea, care stabilea ce clădiri din Odessa trebuiau perfect și sigur curățate și demolate, cercetându-se și împrejurimile lor. Se stabileau și represaliile ce trebuiau făcute, execuțiile urmând a avea loc chiar în aceeași zi. În 24 octombrie 1941, compania a II-a din batalionul 10 mitraliere primise ordinul de a executa la bariera Dalnic alți oameni.

Peste două zile (secretarul ministrului își aducea aminte perfect), pe o vreme superbă de sfârșit de octombrie, valetul Anton (era 11 dimineată) îl anunțase pe Armand că ministrul său este căutat de domnul Pavel Candrea. „Pavel Candrea? Pavel Candrea?” Armand luase cartea de vizită de pe tava valetului, bătuse discret în ușa cabinetului lui Tismana, întrebând: Pot să vă deranjez?” „Da. Ce este? Ce s-a întâmplat?” „Vă caută un domn, Pavel Candrea”. Ministrul își lăsase ochelarii deasupra dosarului pe care-l studia, își frecase bărbia cu gestul pe care-l făcea ori de câte ori era încurcat și-i spusese secretarului: „Poftește-l!” Armand îi ieșise înainte. Se ivise un bărbat de statură potrivită, negricios la față, ca și când abia atunci s-ar fi întors de la mare, cu un aer puțin aiurit. Purta ochelari cu multe dioptrii și urca cu repeziciune treptele scării de marmură a locuinței lui Tismana. Își lăsase pardesiul și pălăria în mâna valetului și părea că nu este străin de topografia casei.

Ajuns în capătul scării, îl salutase scurt cu o privire ușor aferată, întrebându-l direct pe secretar: „Dar dumneata cine mai ești?” „Sunt Armand/ Sachelarie, secretarul ministrului”. „Probabil, o invenție recentă. E

drept că n-am mai trecut pe aici de trei ani de zile, dar atunci nu te-am văzut. Știu că Tismana al dumatăle obișnuia să angajeze femei pe postul ăsta. Ce l-o fi găsit?" Avusese un zâmbet sarcastic, își scosese ochelarii și-l măsurase cu atenție. „Mă conduci?" „Da! Pofțiți!", spusese Armand și o luase înainte, simțind pasul ușor al celui care-l urma. Pavel Candrea, într-un costum maro reiat, purta pantofi galbeni de sport, cu tălpi de crep și o uriașă batistă revărsată peste reverul hainei. Avea un aer bonom, părea unul din acele personaje pe care le întâlnești mai curând în cafenele sau în redacțiile ziarelor de pe Brezoianu și în secunda următoare secretarul ministrului făcuse legătura: era chiar Pavel Candrea, autorul unor celebre pamflete antihitleriste, pe care le publicase în serie un mare cotidian, în cursul anului 1940.²⁵¹

Odată intrat în cabinetul lui Tismana, Candrea nu așteptase să fie invitat să se așeze pe unul din cele două fotolii de piele aflate în fața biroului ministrului. „Bună, Puiule, zisese, fără să-i strângă mâna, bine că te găsesc!" Ca totdeauna în asemenea ocazii, Armand se retrăsese în micuța încăpere de alături, unde întocmea actele urgente ale ministrului, având grijă să lase ușa capitonată ușor întredeschisă. A trage cu urechea era o ocupație firească pentru un om aflat în situația lui, așa încât ascultase cu mare atenție conversația celor doi. Musafirul părea tulburat de un lucru neplăcut și debutase brusc: „Dragul meu, am venit la tine să-ți dau un sfat, dacă tu mai poți primi un sfat. Este vorba despre cele ce s-au întâmplat la Odessa zilele acestea". Cu aiureala lui binecunoscută, ministrul Tismana întrebase: „Da' ce dracu' s-a mai întâmplat și la Odessa aia?" „Păi tu nu citești nici măcar ziarele?" „Le citesc, dragă, dar în ziare se publică o mulțime de chestii. La ce te referi?" „E vorba de execuțiile care au loc în aceste zile acolo". „A, represaliile care au loc din cauza aruncării în aer a comandamentului armatei de la Odessa?" „Chiar așa!" „Și ce pot să fac eu?" „Nu știu ce poți să faci, însă vreodată s-ar putea ca cineva să te tragă la răspundere. Tu nu-ți dai seama că ești implicat în

crimele astea?" Ministrul apăsase pe un buton și secretarul se ivise în ușa cabinetului. „Armand, tu știi ceva despre represaliile de la Odessa? Ce se întâmplă acolo, dragă? Stai jos și spune-mi și mie! Eu mă iau cu ocupațiile astea ale mele și nu mai știu nimic”. Ignorându-l, dar voind să și-l facă martor, Pavel Candrea era de meserie avocat și, ca orice avocat, avea dezvoltat simțul publicității, simțindu-se bine când era ascultat, suportă fără proteste prezența încă a unui personaj în cabinetul lui Tismana. „Domnul Candrea este foarte bine informat”, răspunsese sec Armand. „Și noi ce amestec avem în treaba asta? Acolo este frontul, armata. Pretoralele, curțile marțiale de front dețin inițiativa juridică”. Pavel Candrea își smulsese de pe nas ochelarii și-i trântise pe dosarele ministrului. „Cum poți să vorbești astfel? Chiar dacă lucrează armata, cum spui, ai putea măcar să-i sfătuiesti pe Mareșal și pe acoliții lui să n-o ia pe urmele lui Hitler. Masacrul nu este în tradiția poporului român”. Ionescu-Tismana îl privise cu atenție pe musafirul său, ca și când 252 l-ar fi văzut pentru prima oară în viață. „Iubitule, unde ne-am cunoscut noi? Mai ții minte?” „Cum să nu? La cursurile lui Nae Ionescu”. „Ei! Asta nu-ți mai spune nimic?” „Ce legătură au cursurile lui Nae Ionescu cu ceea ce îți spun eu ție acum?” „Ei, uite că are. Mai ții minte?” Ministrul privea visător prin perdelele franțuzești care îndulceau lumina galbenă a soarelui acelei dimineți de octombrie melancolic în București. „Deci, ce spunea poftesorul nostru comun, comunistule de salon? Avocat al tuturor cauzelor pierdute. Spadasin boem care ai să ajungi în lagăr și ai să mănânci un sfert de pâine neagră pe zi și o să mori de inaniție. *Atitudinea religioasă trebuie să ajungă la ceea ce se numește mântuire. Atitudinea metafizică ajunge în chip fatal la cunoaștere. Obiectul metafizicii este adevărul absolut.* Iată adevărul absolut al omului pe care îl admirai atât, exprimat de data asta cu gloanțe cu focuri de pușcă și cu frânghia la gât! Crede-mă că dezaproab toate acestea și că nu sunt amestecat în niciun fel în masacrele de care vorbești, dar nu e mai puțin adevărat că nu pot să le

împiedic. Acolo, după cât îmi dau seama, funcționează legile războiului. Niște oameni care au fost ocupați s-au simțit datori să răspundă acestei ocupații cu un atentat. De data asta cei lezați, pentru că să știi că am pierdut și noi destui ofițeri și încă dintre cei mai buni, au răspuns la brutalitate cu brutalitate. Sângele cere sânge. Sau cum spunea pe vremuri profesorul nostru: *Credința este afirmarea unei existențe, independent de înțelegerea ei*. Celălalt îl măsură ca pe o vietate ciudată pe Ionescu-Tismana. „Te rog să mă crezi că am văzut hoardele lui Hitler în Germania. Cred că ai și citit ce-am scris despre ele. Este de mirare că încă nu m-au arestat și că nu m-au trimis în blestemata lor țară, să mă jupoaie de viu. Dar tu, Puiule, nu înțelegi că una este să-l asculți pe un nebun, cum era acest Nie Ionescu, făcând nietzscheanism verbal și alta să auzi că mii de oameni au fost executați într-o singură zi. Și asta de către cine? De către niște soldați români care abia își bat muierile când sunt necăjiți foarte tare. Și iată că, deodată, niște ordine imbecile, venite din cine știe ce cancelarie întunecoasă, îi transformă în călăi. Noi l-am cunoscut bine pe acest salonard, pe acest *bacalaureus faustic* pipiriu, care a murit otrăvit de regele Carol al II-lea și te rog să mă crezi că a murit la timp. Ei poate că nici n-a înțeles cum a trăit și cum a murit. Pentru că dacă ar fi văzut ce-au născut 253

cuvintele sale, și nu erau nici măcar cuvintele lui, el era, dacă-ți aduci aminte, un torturat în sensul pascalian, pendulând între evlavie și satanism. Făcea oratorie ca să le înnebunească pe cucoanele care ascultau năucite în amfiteatrul ăla pe care-l luau cu asalt discursurile acestui faun, reputat mai mult pentru virilitatea lui și pentru pofta cocoșească de-a încerca, ca Mahomed, să posede, dacă nu toate femeile din lume, măcar pe cele aflate în amfiteatre.

Ionescu-Tismana părea că se amuză de această năvală pamfletară a interlocutorului său. Armand își dăduse seama mult mai târziu că Pavel Candrea îl fascina cu privirile lui, cu gesticulația avocățească și cu limbajul metaforic. În același timp însă, cu cât conversația celor doi

Înainta, simțea o groază nedisimulată care îi înfiora șira spinării. Ei amândoi, și Ionescu-Tismana și acuzatorul masacrelor de la Odessa, în mod inconștient mergeau pe o pistă falsă. Ministrul îi întinsese musafirului o cutie cu țigări de foi aduse într-o valiză diplomatică tocmai de la Havana, el aprinzându-și un trabuc. Musafirul trăgea voluptuos din țigara parfumată de foi, urmărind spiralele verzi ale tutunului abia ars. Părea să fi uitat de ce a venit aici. Contempla și el nemaipomenita zi de toamnă de-afară și nu răspunsese decât târziu la interogația violentă a lui Tismana: „Tu-l aperi pe Nae Ionescu și ideologia lui? Asta ar trebui să o fac eu, instrumentul unui guvern care, într-un fel, îi continuă ideile. Dar tu...” „Nu-l apăr deloc! Vreau numai să arăt că ăsta n-a fost totuși o brută ca Zelea Codreanu. Era antisemit, dar, foarte ciudat, avea prieteni evrei. Era un *studiosus*, un famelic, un înfometat după artă, după filosofie și știință. Era un catolic eșuat în ortodoxismul pe care voia să-l reformeze, ca Eminescu. Citise pe Stirner și pe Ignațiu de Loyola, de fapt un tip pitoresc și un jemanfișist. Tutela pe poeții simbolști de la *Noua revistă română*, iar la München intrase în taverna anarhistă, unde se aflau laolaltă, pictori, poeți, socialiști și catolici. Tipologic era un ascet. Pleda pentru abstenență, dar era lacom. Voia să-i vadă pe alții biciuindu-se, dar el nu rezista femeilor, plăcerii. Stătuse într-un lagăr de prizonieri, îl citise pe Jacques Maritain, se visa călugăr și dorea să-l împace pe Sorel cu Marx. Dacă ții minte, în 1923, la Institutul Social Român a ținut o conferință despre 254 sindicalism. Cum dracu' a ajuns Nae Ionescu, din taverna simbolistă, stârneriană, în sânul bisericii străbune?” „Așa cum ai ajuns și tu în partidul comunist!”

Candrea râsese cu toată gura. „Ai avut o replică de dramaturg!” Armand se gândise în acel minut că acești comuniști de salon, cum îl numise Tismana pe pamfletar, o să le dea odată mult de furcă celor din partid, dar nu putea să nu recunoască inteligența celor doi și chiar farmecul unei conversații sclipitoare care continuase în același ton: „Mi-ai zis că îl apăr pe Nae Ionescu, dar îți dai seama că

nu asta vreau. Era enigmatic, scandalos și a intrat prin poarta catolică în grădina bisericii răsăritene". („Ah, ce spumoase fraze spune omul acesta! gândise Armand atunci. Probabil că le învață acasă în fața oglinzii. Venirea lui aici este o intrare în scenă, o apariție la bară.") „Puiule, numai tu ești în stare să creși că dezgrădinarea unor forme moarte ori factice, ori dinamitarea lor duce numai la răzvrătire. Numai tu poți să-l confunzi pe Nae Ionescu cu Șeicaru sau cu Crainic sau, Doamne ferește, cu doctorul Rădulescu. Profesorul acesta era un tactician politic al anarhiei. El a făcut mai întâi apologia statului țărănesc, a trecut prin experiența conservatoare de tip Iorga-Argetoianu, a recunoscut în Carol al II-lea pe regele stăpân, după care s-a certat cu el și acesta l-a ucis fără să clipească. Vorbea în cluburi evreiești despre cabală și hazidism și ridica în același timp antisemitismul pe culmi reprobabile. Nu ți se pare ciudat că, precum Tolstoi și Ghandi, el a fost un dușman înrăit al politicii culturii occidentale? El practica apocalipsa de cafea, dar o *agora* fără bancă și industrie este oiașă în epoca modernă; chiar Heracles își pierde atletismul printre smârcuri". „Credeti că meritați aplauze prelungite", gândise, nu fără ironie, Armand, privindu-l cu o curiozitate din ce în ce mai mare pe musafirul neașteptat, care simțea aceasta și, încălzit de propriul lui discurs, începuse iar să pozeze. „Nae Ionescu a fost primul anarhist sistematizat, dacă acești doi termeni nu sunt cumva o *contradictio în adjecto*. El nu suporta nici pe iobagi și nici pe cei mari. Era un jucător de șah care iubea cacealmaua.

— Te întrebi, poate, de ce un marxist ca mine poate să exulte un om care vedea în mase numai un *sac de cartofi* din punct de vedere politic..." „Chiar aș vrea să văd ce ești în stare să mai scornești". „Pentru că profesorul nostru îl admira pe Cesare Borgia, fiind, la rândul lui, o mare inte 255

ligență. Era incontestabil un eleat conservator, dominat în același timp de un nihilism spiritual nietzscheian, dar și un evlavios franciscan. Visa să fie

numit pedagog al națiunii, așa cum fuseseră numiți cândva Vasile Pârvan și Nicolae Iorga. A fost, de fapt, Sar Paladan într-o fază fumist-esoterică, un Leon Bloy al românilor, eșuat pe malurile Dâmboviței. Diabolicul și divinul se împleteau în el într-o superioară armonie”.

Ministrul se ridicase și căuta în barul din spatele biroului său. „Îți mulțumesc pentru frumoasa lecție, dar cred că ai uitat pentru ce ai venit aici. Sosiseși indignat de niște masacre petrecute undeva, la Odessa și iată-te făcând elogiul unui deșăntat ideolog ai dreptei. Dracu’ să te mai înțeleagă! Bei un coniac? u Turnase în trei păhărele câte un deget de *Courvoisier* și-i privea pe cei doi. „Tu ce spui, Armand, despre nebunul ăsta?” Secretarul ministrului, ca orice actor care trebuie să joace un rol mut, dăduse mai întâi din umeri. Pe urmă îndrăznise să spună: „Totuși, faptul că domnul Candrea a venit pentru a face un apel, prin dumneavoastră, la umanitatea autorităților* este un lucru de reținut”. „Probabil că nici legionarii în scurtul lor răstimp de guvernare și nici militarii aceștia, pe care îi detești atâta, nu te-au luat în serios vreodată, pentru că dacă te-ar fi luat, trebuiau de mult să te fi împușcat”. Apoi, ministrul i se adresase direct secretarului său: „Ca să vezi, Armand, un nebun de scriitor construiește teoreme și le distruge singur. O bestie comunistă, aflată în casa subsecretarului de Stat de la Interne, ce nu se sfiește să spună ceea ce crede despre acțiunile armatei, curaj care, în zilele noastre, se termină la Curtea Marțială. Dar probabil că eu sunt cel mai nebun dintre noi trei, pentru că îl las să trăncănească. El e un admirabil pledant, dar și-a găsit un auditoriu neputincios. Poate că pe Mihai Antonescu l-ar convinge mai degrabă decât pe mine și ăla chiar că ar mai putea face ceva ca să împiedice setea de sânge a răzbnătorilor de la Odessa. Cred că amicul meu Pavel Candrea n-a plecat niciodată decât la cafenea. Apropo, i se adresă musafirului, mai ești înscris în barou, sau te-au măturat?” „Încă nu, dar mai au timpul s-o facă. Am pledat procesele de la Grivița, în ’33, și de la instaurarea dictaturii carliste m-am specializat în chestii

politice. Sunt un erudit în materie de drept 256 muncitoresc. Procese pe linie sindicală, procese pe linie de sabotaj, dezertări, crime de înaltă trădare, treceri frauduloase la inamic, o plăcere... Dar bine că mi-ai adus aminte, iată de ce venisem! Ia-l deoparte, într-o dimineață, pe tâmpitul ăla de Vasiliu, sau pe moș Bodrângă de Pantazi și spune-le să-l sfătuiască pe Mareșal să termine cu represiiunile". „Vorbești în numele partidului comunist, al cărui reprezentant de seamă te crezi?" îl întrebase ministrul. „Da' de unde! Vreau doar să pot să pledez cu inima deschisă și la procesul tău, când criminalii de război vor sta pe banca acuzaților. Îmi și închipui cum voi deschide marea mea pladoarie: «Domnilor, aveți în fața dumneavoastră un om care a înțeles în vremuri grele să ia partea celor injuriați, celor torturați, celor puși la zid, fostul ministru Ionescu-Tismana pe care-l cunosc «din vremurile când orașele erau incendiate și mii de oameni erau executați fără judecată»". „Pușchea pe limbă!" zisese ministrul. (Și iată că previziunea pamfletarului se împlinise, Pavel Candrea se afla în sala Tribunalului Poporului, care judeca în acele zile de mai ale anului 1946 pe Antonescu și pe acoliții săi.) După plecarea ziaristului, Armand ținea foarte bine minte acea zi și tot ceea ce se discutasese atunci, rămași singuri, ministrul îi spusese: „Armand, n-ai impresia că nebunul ăsta are și puțină dreptate? Dacă așa crede, definitiv și irevocabil, că războiul va fi câștigat de Mareșal și la ora asta, ținând seama de situația militară, n-am niciun motiv să mă îndoiesc de asta, ar trebui să stau în banca mea, să-mi văd de treabă, dar firea-mi închisnovată îmi spune că e bine să-ți acorzi întotdeauna, ție însuși, două șanse. Astă-seară este un consiliu la cabinetul Mareșalului. Te-aș ruga ca la ora opt fără un sfert să-mi aduci toate actele în chestiunea sabotajului de la *Malaxa*. Vreau să le prezint Conducătorului. Asta nu va avea deloc darul să-l liniștească, deși cred că mi-am ales un moment nepotrivit să-l sfătuiesc ce m-a învățat Candrea, dar oameni ca el (era vorba de Mareșal) abia când își dau seama că există, de

fapt, o opoziție, atunci realizează că trebuie să-și pună frâu. Cred că am să îndrăznesc să-i spun că nu face bine încurajând represaliile”.

Într-adevăr, în aceeași seară, mersese cu servieta plină cu acte la cabinetul Mareșalului aflat în clădirea Școlii de Război (unul din cabinetele pe care acesta le avea la dispoziție), așteptându-l pe ministrul său care sosise exact 257

17 - Incognito cu un sfert de oră înainte de ora opt, febril, asudat, cu o nervozitate abia stăpânită, așa cum Armand nu-l văzuse niciodată pe Tismana. Nu era singurul secretar, mai erau încă doi indivizi în uniformă care aduseseră de asemenea actele lor pentru ministrul de Interne, un general înalt, tălâmb, cu un aspect cazon, deși ținuta lui nu s-ar fi putut spune că-i neîngrijită. Acesta era ministrul de Interne Vasiliu. Celălalt, generalul Pantazi, părea un bătrânel afabil, amuzat parcă de rolul pe care îl juca la ora aceea în Stat, zâmbind fără vreun motiv special pe sub mustața albă, care-l făcea să semene oarecum cu Pétain. Ministrul le spunea ceva foarte vesel. Generalul Vasiliu se bătea cu palmele lui uriașe peste vipușca pantalonilor, hohotind tare, luchi cam nepotrivit pentru acel loc sumbru; în sfârșit, după aproximativ zece minute, un aghiotant deschisese brusc ușa și făcuse loc unui personaj de statură mijlocie, îmbrăcat simplu, într-o uniformă militară, cu părul roșcat, tuns scurt și o privire rece. Era Mareșalul Antonescu care spusese simplu: „Bună seara, domnilor! Pofțiți! r Degaja ceva neprietenos în atitudinea lui, poate era o mască de apărare, poate nu simțea niciun fel de afecțiune față de acești ofițeri pe care îi disprețuia pentru servilismul lor. Cei doi generali luaseră poziția de drepti și-l priveau încremeniți, Pantazi mai puțin înfricoșat decât Vasiliu, cu un zâmbet ușor pe buzele foarte roșii (amănuntul îi rămăsese în minte lui Armand), probabil că acea condescendență pe care o lăsa să-i scape pe față venea din sentimentul că este mai în vârstă decât Mareșalul și căpătase chiar un aer paternei, ceea ce, socotise secretarul ministrului, era cam nepotrivit.

Tismana, rece și el, ca un șarpe, se regăsise în cele câteva minute de așteptare în cancelaria Mareșalului și, odată cu glumele, luase acel chip impenetrabil afișat, mai ales, față de cei pe care îi simțea dificili. „Armand, dă-mi actele, te rog”. Ceilalți doi secretari ai celor doi miniștri, amândoi ofițeri, încremeniți și ei, întindeau mapele generalilor Vasiliu și Pantazi. În secunda următoare, cele trei personaje fură înghițite de tăcerea acelei încăperi îmbrăcate în lemn lustruit. Secretarii rămăseseră să privească la aghiotantul care păzea ușa și la secretarul instalat la un mic birou, răspunzând din când în când la telefoanele rare, un căpitan sau un locotenent-colonel, Armand nu-și mai 258 aducea bine aminte. Urmaseră două ceasuri de tăcere, sau mai mult. Din când în când, dincolo de ușa capitonată răbufnea o voce tăioasă, nu ridicată, autoritară în sensul cel mai bun, probabil a Mareșalului. Nu se deslușea niciun cuvânt, cei doi însoțitori ai miniștrilor și cu Armand stând impasibili, nemișcați, privind numai portretele regineimamă și al regelui Mihai, aflate deasupra biroului.

Primul ieșise, după întrevvedere cu Mareșalul, generalul Vasiliu. Avea buzele albe și părea palid. Era cu siguranță un coleric care se stăpânea greu și, mai probabil, auzise lucruri neplăcute. Își căută în vestibulul întunecos mantaua și chipiul, tușind înfundat și reprimându-și furia. Generalul Pantazi își manifesta nervozitatea printr-o absență superioară. Avea ochii albaștri, visători și numai o ușoară ceață marca oboseala și bătrânețea acestui militar. Ultimul ieșise Ionescu-Tismana, cu pasul lui măsurat, cu capul ușor plecat, mângâindu-și bărbia cu gestul acela de zidar care curăță o mistrie după ce a tencuit un perete. Armand învățase să-l cunoască. Nici vorbă de vreo intervenție, așa cum îl rugase Pavel Candrea, probabil că discuția dintre cei trei și Mareșal avusese accente neplăcute. Prin ușa lăsată întredeschisă un minut sau două, secretarul ministrului mai zărise o dată chipul sever al lui Antonescu. Acesta cerea aghiotantului său ceva pe un ton scăzut, dar ferm și supărat.

În mașină, Ionescu-Tismana izbucnise: „Ce ciudat lucru! Omul (nu-i pronunța numele, de frică să nu fie auzit de șofer) dorește să i se spună numai lucrurile care-i convin. Îl *n accepte pas la mauvaise part de Vaffaire... Mais nous ne sommes pas Vagence Havas, pour donner seulement des nouvelles du théâtre Olympia*”.

Aceasta fusese prima dată când îl văzuse Armand pe Mareșal.

A doua oară îl revăzuse tot cu ocazia unei ședințe destul de neplăcute, la care și participase: cu prilejul răpirii profesorului Vrăbiescu de la Mija de către un Comando al serviciilor secrete germane (cum reieșise din dezbaterile procesului la care participa Armand, nemții aveau la ora aceea mai multe servicii secrete, unul al lui Himmler, pe linie de Gestapo, altul al Abwehrului, plus un serviciu al ambasadorului Killinger și vreo opt nedepistate încă, concurându-se și anulându-se unul pe altul). Dar până la acest al doilea eveniment care se petrecuse în primăvara anului 1942, prin aprilie parcă, se întâmplaseră mai multe lucruri 259

legate într-un fel, dacă nu direct, de evenimentele următoare. Între altele, Armand Sachelarie, care avusese mai multe convorbiri cu Colonelul de la sosirea lui în casa lui Ionescu-Tismana, primise sarcina de a face o estimare largă în lumea intelectualilor, în ce privește orientarea lor politică și ideologică. Cercetarea trebuia făcută cu discreție, secretarului lui Tismana nerevenindu-i un rol activ în discuțiile pe care trebuia numai să le provoace. El, oficial, trebuia să treacă drept un tânăr preocupat mai mult de femei, ducând o viață mondenă. Pe vremea aceea, Vasile Dănacul, alias Armand Sachelarie, se specializase în palmaresurile marilor competiții automobilistice dinainte de război și, mai ales, în cele care avuseseră loc pe continentul sud-american, precum și în etalarea unor cunoștințe destul de bune în materie de turf. În cei trei ani petrecuți în casa lui Ionescu-Tismana, avusese grijă să spună celor din preajmă că nu lipsește de la nicio întrecere de la hipodromul Băneasa, unde mergea des, mai ales

duminica, neuitând să lase, ca din întâmplare, în camera lui, sau chiar pe biroul ministrului, buletinele de pariuri, fapt care stârnea comentariile ironice ale ministrului: „Armand* este limpede că ai trăit între cai din moment ce toți banii pe care îi câștigi îi lași la hipodrom”. De fapt, acest loc al întâlnirii lumii mondene a Bucureștilor era foarte potrivit pentru primirea dispozițiilor din partea organizației ilegale, din care făcea parte. În afara cunoscuților întâlniți în tribuna principală (Armand ținea foarte mult să fie văzut de aceștia) în timpul angajării pariurilor, în mulțimea care lua cu asalt casele de bilete se vedea cu trimisul Colonelului sau chiar cu acesta, schimbând câteva vorbe, dând ocol pistei ca și când ar fi vrut să miroasă cu o clipă mai devreme pronosticurile pariurilor și aranjamentele făcute între jocheii dubioși de pe hipodrom. Uneori întârzia un ceas, un ceas și jumătate, sub diferite pretexte, cum ar fi fost acela al completării buletinelor sau al încasării unor sume derizorii (Armand mai și câștiga câteodată, jucând prudent, pe sume mici, afirmând că nu banii îl interesau, cât plăcerea de a fi câștigat, încrezându-se în forțele unui cal la care ținea sau care i se părea foarte bine antrenat).

Dar nu numai ieșirile la hipodrom aveau să mascheze viața dublă a lui Armand Sachelarie. Odată cunoscut acest 260 ciudat Pavel Candrea, pe care secretarul ministrului mai curând îl crezuse agent al Siguranței decât un simpatizant al partidului comunist, cum afirma (lucru care se dovedise absolut neîntemeiat, pentru că, într-adevăr, Pavel Candrea militase pentru cauza muncitorească și făcuse parte din partidul comunist român în ilegalitate, apărând, după 23 August, în anturajul lui Lucrețiu Pătrășcanu, cu care se înrudea, dar Vasile Dănacul nu avea de unde să știe aceste amănunte în anii 1940 - 1942 și chiar mai târziu), se ivise o problemă destul de complicată în ceea ce-l privea și anume aceea referitoare la el, aflat într-o situație cvasioficială (informând în secret și ajutându-i pe tovarășii lui de muncă) și ceea ce trebuia să gândească și să spună în contact cu o lume amestecată,

contradictorie, sfâșiată de îndoieli și incertitudini. Primise, deci, însărcinarea să pătrundă mai ales în lumea ziariștilor și a artiștilor, pentru că ea, această lume, era foarte bine informată într-un fel. O cenzură severă oprea orice știre care i-ar fi interesat pe cei din închisori sau pe cei dați la fund, aflați într-o libertate provizorie, dar o informare exactă și făcută, la timp era mai mult decât necesară. Societatea în care era obligat Armand să trăiască mișuna de informatori, de veleitari, de politicieni care nu-l iubeau pe Antonescu, dar tratau cu el, visând la răsturnarea dictaturii nu pentru că programul Mareșalului i-ar fi stânenit cu ceva, din contră, ci pentru că abia așteptau ca războiul să se sfârșească pentru a se instala în posturile mult râvnite, pentru a începe afacerile lor veroase sau pentru a fugi peste graniță după ce ar fi strâns, în câțiva ani, cu lăcomie, acea cantitate de devize în stare să le permită un trai ușor undeva, în lume. În ce privește oamenii din lumea artistică, Armand avea avantajul de a nu fi cunoscut de nimeni. Trăise scurtul timp al studenției în mediul politehnicienilor, cei mai mulți opaci la marile frământări filosofice care măcinau conștiința acelei pegre spectaculoase, întâlnite prin ateliere mărginașe, prin subsoluri sau la *Café de la Paix*, la *Capșa* și, cel mai ades, în așa-numitul *Tunel norvegian*, aflat în subsolul pasajului *Majestic*. Gangul, fostă pivniță sau adăpost antiaerian în aceste timpuri, pervertit în ceea ce ar fi vrut să fie o *boată*, la modul parizian, nu era decât o cârciumă ordinară, deschisă de către un bucureștean intrepid care vindea, mititei și fleici cu nemiluita, desfăcând bere sau alcooluri tari de cea mai joasă calitate, cum ar fi izma, secărica, romul, chimionul, care, toate, amestecate în halbe abia spălate, dădeau naștere unei băuturi coțăite, numite când *adio mamă*, când *te-am zărit printre morminte*, când *te-am condus cu șapca-n mina*. Aici aveau loc scandaluri și bățai marinărești, cu scaunele și cu sticlele. Poliția sosea des în razii scurte și hotărâte, încercând, în brecurile negre, bișnițari fugiți de pe front, negustori clandestini, proxeneți, speculanți, femei fără condicuță și, din când în

când, câte un poet care nu se afirmase. Pe ceilalți, pe „domnii artiști”, comisarii de serviciu îi lăsau în pace, pentru că ei își aveau fișele lor la poliție de multă vreme, unii fiind informatori, fără ca cineva să pună prea multă bază pe ceea ce raportau, întrucât, în starea permanentă de ebrietate în care se aflau, totul devenea aproximativ. Armand Sachelarie venea rar la *Tunelul norvegian*, pentru că locurile rău famate îl expuneau la incidente și nu voia să riște să-l pună pe Ionescu-Tismană într-o situație neplăcută. Acestuia Armand îi explicase că este utți să frecventeze lumea artistică care era o sursă interesantă de noutăți pentru un subsecretar de Stat la Ministerul de Interne. Indivizilor pe care-i întâlnea, oferindu-le să bea și să mănânce câte ceva, le lăsa impresia nu a unui om care dispune de multe mijloace, pentru că asta ar fi stârnit invidie și el ar fi devenit suspect, cât a unuia care are o meserie plicticoasă, ca aceea de inginer, cum afirma Armand, dar e mare amator de artă, gata să asculte și să învețe câte ceva de la dezaxații ce se urcau pe mese, declamând poezii, furând tablouri din muzee, recuperate de autorități destul de repede, dar exact cu atâta întârziere încât hoțul să-și poată plăti cu un Pallady sau cu un Iser o masă îmbelșugată, cu banii dobândiți de la cine știe ce naiv, picat din întâmplare în infernul plin de fum, de tipi zgomotoși, nebărbieriți, agresivi, familiari, interpelându-se peste mese cu gesturi generoase, sărutându-se, pentru ca peste câteva minute să-și reproșeze unul altuia cele mai josnice lucruri, să se ia la palme și să se lase despărțiți cu greutate de către un al treilea, mai puțin beat.

Mai des, Armand Sachelarie mergea după opt seara sau după spectacolele la care lua parte, însoțindu-i pe Evelyne sau pe ministru la *Café de la Paix*, cafenea aflată peste drum de *Capsa*, loc de întâlnire a boemei mijlocii, adică a acelor artiști care nu aveau atâția bani ca să ocupe 262 un loc peste drum, acolo unde pe timpuri ținuseră masă

Nae Ionescu, Minulescu, filosoful Țlițea (care și peste ani încă își mai povestea conținutul *Operele complete* ce

avea să le scrie odată, dar pe care nu le începuse încă), iar acum veneau: poetul Ion Barbu, marele calamburgiu al literaturii române, Șerban Cioculescu, apoi Pompiliu Constantinescu și, pe atunci, mai tânărul Vladimir Streinu, dar nici nu se aflau în starea disperată de a intra fără un ban în *Tunelul norvegian*, unde un scriitor nedebutat ar fi avut șansa să întâlnească la o masă sordidă pe proprietarul unei galerii de tablouri, reprezentând țigânci goale și flori ordinare, vândute ca pâinea caldă mahalagiilor mai pricopsiți din Obor sau Filantropia. La *Café de la Paix* venea o boemă subțire, formată din câțiva poeți care, prin ceea ce scriau la ora aceea (ne aflam în primii ani de război) voiau să facă o opoziție declarată scriitorilor oficiali, de genul Nichifor Crainic, Radu Gyr (acesta spăsit, trecut în tabăra antonesciană după fuga legionarilor în Germania), Vasile Militaru și alții.

Așa-numitul grup *Șotron* format din *cei patru cavaleri ai apocalipsei*, cum le plăcea să se numească, era reprezentat de un tânăr spălățel, bărbierit cu ostentație până la sânge, îmbrăcat în haine modeste, dar bine călcate, cu cămașa mereu curată, frumos ca un zeu tânăr, frecventând cenaclul lui Lovinescu și racolând de acolo scriitoare aflate la vârstă dificilă, romaniere din școala *psihanaliștilor*, protestatar de profesie, pe numele de Dionisie Mocanu, fugit de la plug cu intenția de-a intra la Seminar, ca să se facă popă și eșuat în gangurile bucureștene, dormind pe la azilul de noapte și povestind toate acestea într-un roman. Aghiotantul acestuia, care după ce spălase podelele redacțiilor și i se încredințase să scrie câte un cursiv pe săptămână, ajungând prin șantaje discrete în postul de secretar al unui ziar de prânz, era Lupu Rădulescu, un tip înalt, firav, cu părul ondulat, redactând o publicație franțuzească, înființată încă de pe timpul reginei Maria, intitulată *Curierul Palatului* și în care puteai să afli în știri scurte că: „... Să Majește-Mere *Hélène a regu au palais de Cotroceni la visite du baron de Brunswik-Hollstein et de sa femme...*” Sau: „*La princesse Ileana partira le mois prochain pour une visite au château*

de *Sigmaringen*". Îmbrăcat după ultimul jurnal, Lupu Rădulescu, fumând pipă cu tutun englezesc, intra invariabil la ora 23 în *Café de la Paix*, unde avea rezervată o masă, fiind așteptat de mai 263

mărunții săi colaboratori: Caius Tudoran, un reporter obscur, redactând rubrica *fapte diverse* a ziarului *Curentul* și *știrile sportive* de ultimă oră, precum și *rețeta culinară* a zilei... Al patrulea *cavaler al apocalipsei* era Savu Drăgănoiu, de fapt un pseudonim care voia să-l delimiteze de tatăl său, cu care avusese un conflict puternic, alegând în locul unei cariere universitare boema artistică în care se manifestase mai întâi ca actor, îmbrăcând costumul lui *Hamlet* pe scena *Teatrului de vară*. Fusesse o cădere răsunătoare, rămasă în amintirea lumii de la premieră, dar asta nu-l descurajase pe tânărul amic al puternicului Lupu Rădulescu. Ca și redactorul-șef al *Curierului Palatului*, Savu Drăgănoiu umbla îmbrăcat după ultimul jurnal, făcea curte doamnelor din *high-life*-ul bucureștean și se lăuda cu o lungă listă de cuceriri în materie feminină.

Pe cei *patru cavaleri ai apocalipsei* îi uneau interese majore. O prietenie din tinerețe a cimentat acest grup care avea să lase amintiri numeroase în viața literară și artistică. Ei nu făceau frondă directă, ca unii mai tineri, opunând invaziei de troițe, oscioare, morminte și rugăciuni tradiționale, evadări în medii exotice și vehiculând ideea dreptului de a trage cu pușca, nu, grupul *Șotron* vâna funcții comode, cum ar fi direcția unui cotidian, un post de șef de birou în *Ministerul Propagandei*, poate chiar un fotoliu în conducerea unui teatru, practicând o gazetărie conformistă, cu accente neutrale „ce-i drept, fapt ce nu-l împiedica, de pildă, pe Lupu Rădulescu să apară la conferințele de presă ale lui Mihai Antonescu.

Mai târziu (și la toate astea se gândea, privind boxa acuzaților, Armand Sachelarie; procesul ziariștilor colaboraționiști nu avusese încă loc) când, după Stalingrad, războiul lui Antonescu începuse să meargă prost, grupul celor *patru cavaleri ai apocalipsei* se repliase cu mișcări subtile. Pe nesimțite, sau din lipsă de fonduri,

sau pentru că Mareșalul nu mai înghițea ca Palatul să tipărească un curier care să vestească nașterile, căsătoriile și decesele altetelor lor, cocheta publicație tipărită pe hârtie fină „japon”, în limba franceză, dispăruse. Redactorul-șef reapăruse mai târziu ca avocat în procesele politice ale timpului, susținând pledoarii pe la Sighișoara, Sibiu sau București și angajându-se să apere pe membrii partidului social-democrat sau ai partidului comunist, implicați în false comploturi, sabotaje, sau pur și simplu încadrați ca inamici ai patriei, fără ca acest lucru să poată fi dovedit. Patronul spiritual al grupării *Șotron*, Dionisie Mocanu, fusese marcat de foarte tânăr de o neplăcută întâmplare pe care o relatase într-un roman publicat la *Georgescu-Delafras* sau la *Mecu* prin 1939 sau 1945, intitulat *Barosanii*, în care povestea incursiunea lui în lumea marelui finanțat pe vremea când o curtase cu îndârjire pe fiica lui Max Ausc-hnit, a cărei situație o vâna în realitate „numai că aceasta aparținea unei lumi în care averile nu se încredințau primului venit, chiar dacă el avea un chip fermecător de actor de cinema. Desigur, refuzul brutal al acelei ușuratei femei din lumea mare avea să aibă asupra acestuia o influență catastrofală, dureroasă și să dea naștere unei atitudini protestatere. La o recepție, printre invitații sosiți în mijlocul artiștilor se afla și Colonelul. În saloanele de primire se înghesuiau o mulțime de ziariști, scriitori, pictori, muzicieni, actrițe și actori binecunoscuți, sorbind câte un pahar de șampanie și întreținându-se grupuri-grupuri. Nu lipseau nici cei *patru cavaleri ai apocalipsei*, între care Dionisie Mocanu, Savu Drăgănoiu, Lupu Rădulescu și Caius Tudoran, adică întreg grupul *Șotron*. Mai într-o parte, cel de-al doilea val de poeți, al *Kalendiștilor*, trăgea spre masa cu gustări „obicei vechi al foștilor frecventatori ai cafenelei Café de la Paix, bârfindu-și subțire colegii mai în vârstă. Vasile Dănac, alias Armand Sachelarie, se apropiase de fostul Colonel, îl salutase cu multă afabilitate, ciocniseră un pahar de șampanie și vorbiseră câțiva timp privind mulțimea care-i înconjura. Se vedeau rar și întâmplător, și. nu din vina lor,

erau foarte ocupați pe vremea aceea, pierdeau multă vreme în ședințe, dar se obișnuiseră și cu asta, deși fuseseră amândoi oameni de acțiune, suferind să stea închiși în birouri, în loc să facă muncă de teren. „Ce se mai aude?” întrebese Colonelul, peste care anii trecuseră fără a-i schimba prea mult înfățișarea. Poate nu mai avea figura aceea a unui boxer aflat în corzi, mereu la pândă, privirile nu mai păstrau acea duritate ce cu greu putea fi ascunsă, se îngrășase puțin, deși făcea sport, păstra încă aerul său sportiv, să nu fi fost părul alb, coliliu, tuns tot scurt, militărește, ca pe vremuri, n-ai fi bănuț, că peste amândoi trecuseră anii. 265

De ei se apropiase Dionisie Mocanu, cu zâmbetul fermecător de totdeauna. Excelent orator, cu o frază mișcătoare, metaforică, foarte plastică, el aduna la reuniunile de acest gen pe toată lumea în jur, reținând atenția celor care nu-l mai părăseau. Armand, încă de pe vremea lui *Café de la Paix*, păstra o reținere nedisimulată față de acest om, fiindcă aflase între timp câteva lucruri neplăcute datorită indiscrețiilor unor femei care trăiseră cu frumosul bărbat, părăsite de acesta și înțelegând să se răzbune, și altele de la colegii lui de breaslă, a căror gură spurcată nu ierta pe nimeni. Pe vremea acelor frumoase și romantice seri literare de la *Café de la Paix* îl admirase pe tânărul neinstruit de atunci, dar *puțin de talent*, cum spunea el, un autodidact nu atât de lacom de lecturi, cum sunt autodidacții în general, ci având o inteligență foarte vie, știind să facă din meseria scrisului o adevărată virtuozitate.

Dar în tulburii ani 1941 - 1942, când Armand Sachelarie nu era director în Ministerul de Externe, ci numai secretarul ministrului Ionescu-Tismana, jucându-și rolul său de băiat de familie bună, sărăcit de împrejurări și ancorat în mizerul București ca să-și câștige o existență precară, nu atât de precară încât să nu poată oferi câte o masă acestor poeți săraci, practicând de nevoie boema, locuind în subsoluri igrasioase, sau în poduri neîncălzite iarna, pentru că moda de a dormi pe cheiul Dâmboviței se

dusesse, acele bârfe aflate întâmplător îl impresionaseră până la suferință. În convorbirile avute de-a lungul timpului cu Colonelul, care nu se ocupa pe vremea aceea numai de sabotarea industriei de război a lui Antonescu și de mișcarea ilegală a tuturor cercurilor opoziție Marelui, dar avea și ideea, cel puțin curioasă la data de care vorbim, de a se gândi la un viitor pe care îl prospecta încă de pe acum, cerându-i lui să afle ceva despre profilul moral al unor oameni care-l interesau, Armand vruse să știe de la legătura lui de partid ce ascunde această curiozitate. „Ești tânăr și ai să înțelegi mai târziu despre ce este vorba. Ziua aceea pe care o așteptăm și eu și tu nu e prea departe. A prevedea înseamnă a putea. Când țara asta va fi eliberată de funcționari corupți, de ofițeri fără credință care sunt dominați de setea lor de glorie, nu de soarta patriei, cum o afirmă în toate discursurile, atunci 266 noi va trebui să facem de toate. Știi ce e un Stat? E un lucru abstract, un mecanism complicat dacă nu știi să-l conduci. Putem să câștigăm o sută de bătălii pe câmpul de luptă sau în ilegalitatea în care ne zbatem noi și, odată ajunși la putere, să pierdem prima și ultima bătălie, aceea a conducerii. Dacă mă întrebi, nici eu nu știu să-ți spun exact ce înseamnă a conduce. Probabil că am să învăț din mers. Profesiunea mea este cea de militar. În armată înveți foarte multe lucruri în legătură cu organizarea. Cred că și disciplina folosește foarte mult, dar mai importanți sunt oamenii. Nouă, comuniștilor, poate să ne dea cineva arme, poate să ne dea bani, numai minte nu poate să ne dea. Cu asta trebuie să venim de-acasă. Suntem puțini, poate nu atât de puțini cât credem chiar noi. Există în acest popor o mulțime de indivizi care gândesc ca noi, care vor acționa ca noi, dar deocamdată nu știm care sunt aceia. Trebuie să-i depistăm, trebuie să-i facem să aibă încredere în noi, trebuie să ni-i apropiem. Știi ce-a spus Lenin despre drojdia care urmează oricărei revoluții? Probabil că în primele clipe după Eliberare vom avea de-a face tocmai cu această drojdie. Oportuniști, fracționiști, dezertori ai altor

partide. Oamenii cinstiți sosesc în general mai târziu. Au îndoieli. Nu uita: o propagandă sistematică a făcut din noi un fel de căpcăuni. Fiind atât de puțini, ne vom izbi de greutatea foarte mari. Te rog să mă crezi că nu glumesc când spun asta. Va trebui să avem răbdare, va trebui să așteptăm. Pe mulți dintre cei cu care ne-am luptat o să fie nevoie să-i recuperăm. Există între ei oameni capabili de care nu ne putem lipsi, chiar dacă au o ideologie care nu ne convine. Un Stat are nevoie de savanți, ingineri, medici, militari. Țara este ruinată; la sfârșitul războiului o vom găsi într-o stare și mai proastă. Trebuie să o refacem. Nu cu discursuri o să reușim aceasta, ci cu fapte. Eu mai mult decât ce ți-am spus nu pot să-ți spun. De ce mă interesează oamenii în mijlocul cărora te învârtești? E foarte simplu de aflat: ei sunt un capital ușor disponibil. N-au niciun motiv să iubească regimurile prin care au trecut, dar nu știu asta, trebuie să le deschidem ochii. Au fost mințiți cu multă abilitate: *Patrie, Onoare, Dumnezeu*. Cuvinte frumoase, cuvinte mari. Dar noi nu avem o patrie, Armand? Noi nu avem o onoare? La Dumnezeu, ce-i drept, am cam renunțat, deși eu îmi mai fac cruce când îmi este greu. Ei? ...". 267

În perspectiva timpului, toate aceste lucruri atât de contradictorii privind oamenii cu care lucrase sau cu care dusesese în secret o luptă ideologică i se păreau de înțeles, oarecum. Mai târziu, după, sfârșitul perioadei cultului personalității, când lucrurile se limpeziseră, având o perspectivă istorică, cei în situația lui putuseră să capete o imagine a dificilei conviețuirii cu foștii adversari și a mecanismului complicat al puterii. Dar lui Armand Sachelarie, atunci, încă îi venea greu să priceapă de ce la temelia unei societăți noi trebuie amestecați în mortarul de granit laolaltă cu dreptii și cei care ezitaseră. Ceea ce îl domina nu era o intransigență fanatică, undeva își simțea încă mâinile murdărite de falsele strângeri de mâini ale unor oameni cu care altă dată ar fi preferat să nu se întâlnească față în față în singurătatea nopții, pentru că, poate, i-ar fi ucis. Că mai devreme sau mai târziu acești

indivizi vor fi demascați, asta constituia o satisfacție destul de palidă pentru cei care crezuseră că grajdurile augiene vor fi curățate mai devreme. Prin 1963 sau '64, Armand Sachelarie se întâlnise cu Pavel Candrea, strălucitul pamfletar de altă dată, violentul om al anilor de boemă din timpul războiului; arăta ca un bătrân, deși nu avea mai mult de 55 de ani. Își pierduse cu totul strălucirea lui verbală. Părea un om terminat, lipsit de orice inițiativă. Aflase puțin mai târziu că terminase lamentabil din pricina unor nefericiri personale.

Însă în anii acelei boeme de la *Café de la Paix*, Armand Sachelarie fusese martorul unei scene violente. Dionisie Mocanu, pe vremea aceea retras din presă, scria sub pseudonim romane pe care le publica la o editură de mâna a doua. El, care nu știa nicio limbă străină ca lumea, traducea pe Pițigrălli, trăind cu o interesantă scriitoare mai în vârstă decât el, posesoarea unui apartament în strada Batistei. Câștiga bine, avea complicități destule, la cafenea se declara „un critic neîndurător al regimului antonescian”, vorbind despre exploatarea muncitorilor și țăranilor, scriind pe sub mână pamflete despre lipsa de morală a conducătorilor spirituali, acoperiți de pulpana lui Mihai Antonescu. Curios lucru cum un fiu de țăran (țăranul român fiind îndeobște cunoscut ca sfios, cucernic, respectând datinile și cele sfinte) putea să fie stăpânit de această dublă natură: Armand Sachelarie primise, mult 268 mai târziu, la el acasă, în fostul bulevard Duca, pe un bătrân intelectual, unul dintre semnatarii protestului împotriva lui Antonescu, care îi spusese deschis (se cunoșteau încă din anii de război, când acesta conducea o editură, practicând o rezistență deschisă față de regimul militar, fapt care l-a și determinat să demisioneze în cele din urmă din postul acela): „Cum puteți, și asta ți-o spun d/umitale, ca reprezentant al partidului comunist, să acordați credit unui om ca Dionisie Mocanu ăsta, autor remarcabil, e adevărat, al unui volum, am uitat cum îi zice, lipsit însă de orice moralitate?” Sigur că protestul cunoscutului editor era un detaliu poate insignifiant, dar

ilustra un lucru pe care Armand Sachelarie îl intuise încă din vremea frecventării cafenelei *Café de la Paix*. Numai că un revoluționar trebuie întâi să știe să tacă, trebuie să cunoască umilința așteptării care este cel mai rău lucru (aici nu e vorba despre umilința creștină, penibilă, lașă) și mai ales să cântărească foarte bine oamenii pe lângă care este silit să trăiască. Orice nuanță, orice cuvânt în plus te pot duce la moarte. Pentru el, fiecare zi fusese lipsită de acel „mâine” pe care-l gândește fiecare noaptea, înainte de-a se culca. Dar nu asta îl înfricoșa. Îl înfricoșa ideea nerealizării misiunii pe care o avea. În această expectativă, nimbata numai de un viitor mai mult sau mai puțin probabil, Armand era obligat să asiste la spectacolul celor din jur. Și, într-adevăr, întâmplarea făcuse ca el să stea în preajma grupului *Șotron* care își crease cu vremea și o istorie destul de spectaculoasă în ceea ce privește rezistența la opresiunile antonesciene, care era cu adevărat un spectacol. Lupu Rădulescu, de pildă, ciudat lucru, fusese atras, ca și Dionisie Mocanu, de lumea mirifică a celor avuți, unul alegându-și un mare industriaș cu care voia să se încuscrească, celălalt intrând pe ușa din dos a Palatului, pentru a respira aerul curții regale măcar de la distanță. Din originea lor umilă făcuseră mai târziu un cal de bătaie. Articolele lui Dionisie Mocanu aveau tot – deauna o supralicitare care îi scotea din sărite pe Armand și pe prietenii săi. Colonelul, mai bătrân și mai disciplinat ca om de partid, căutase să explice în câteva rânduri că, de fapt, Dionisie Mocanu făcea servicii cauzei lor prin patetismul prozei lui, ce-i drept, scrisă cu strălucire. Pe fostul redactor-șef al *Curierului Palatului* îl auzise în câteva ședințe/Era un foarte bun orator, avea o logică rece, fără speranțe pentru adversari și nu scăpa nicio 269

ocazie să nu amintească în discursurile lui că pledase cauza muncitorimii necăjite în timpuri foarte grele (lucru perfect controlabil și adevărat).

Armand Sachelarie, care contemplantă spectacolul deprimant, nu s-ar spune că nu îi atrăsese de câteva ori atenția Colonelului asupra faptelor adevărate. Dionisie

Mocanu, după ce-și arsese toate exemplarele păstrate prin casă ale romanului său *Barosanii*, monument de cinism, trăsesese la dana sentimentală a semănătorismului. Practica o proză plângăcioasă, poematică, jelind pe cei fără soartă, deși el trăise în anticamera celor cu parale și în preajma mai-marilor, fără grija zilei de mâine. Cariera lui lineară, într-un fel previzibilă, cum fusese în viziunea lui Pavel Candrea în acea discuție teribilă la care Armand asistase într-o noapte de primăvară a anului 1942, și-o realizase punct cu punct. Fostul secretar al ministrului Tismana și-o amintea până în cele mai mici detalii.

Era prin aprilie sau mai. Geamurile mari ale cafenelei fuseseră ridicate și, prin cerce velele metalice, intra un aer rece, îndulcit de mirosul de salcâm, cărat de vântul din Bărăgan, de cine știe unde. Era aproape de miezul nopții. Cafeneaua aproape se golise. Chelnerii își făceau socotelile în carnetele lor. Pe Calea Victoriei treceau grupuri de oameni întârziați, venind dinspre *Athénée Palace* sau de vizavi, de *la Capșa*. Armand plecase mai devreme de la o recepție care avusese loc la Ambasada Germaniei, sub pretextul că îl doare capul și se întâlnise, pe la 10, în magazinul Smarandei Robescu, cu Colonelul, discutând cu el cam vreun ceas și, pe la 11, intrase în *Café de la Paix*, ca să-și pună la punct un alibi cât mai bun pentru acea seară. La o masă, în colțul obișnuit, unde se adunau *cei patru cavaleri ai apocalipsei*, nu se afla la ora aceea decât Lupu Rădulescu, îmbrăcat într-un costum *havanne*, impecabil, fumând o țigară de foi și fixând cu impertinență puținele femei care se mai aflau la o masă alăturată. Pe bancheta de pluș de alături, roasă și decolorată, cânta îngânat, beat-mort, cum era de obicei, poetul Mitea Stelaru, botezat atât de ostentativ și nepotrivit de către criticul Lovinescu. Era un tip țigănos, famelic, cu părul lung, băiat *subțire*, dar imprudent, nefrenat, bând de dimineată până seara, nescăpând nicio onomastică, nicio masă fami4 hală, niciun parastas, nicio nuntă, scriindu-și poemele 270 în rarele clipe de luciditate pe mesele crâșmelor de periferie, poeme în care își plângea singur de milă, într-o bună tehnică

poetică. Lupu Rădulescu îl privea cu surâsul lui sardonice pe care și-l perfecționase de-a lungul anilor, studiindu-și profilul în oglinda de-acasă. Bea mai puțin decât Mitea Stelaru, dar nu se îmbăta niciodată, chiar dacă ar fi întrecut măsura; avea o rezistență uluitoare la alcool, era subțire, palid, nervos, musculos, părea pe vremea aceea un sportiv de performanță. Când îl zărise pe Armand, răsuflase ușurat. Partenerul lui de până acum nu-i mai spunea nimic, se prăbușise pe masă și horcăia zgomotos, făcându-și o parte din somnul lui mereu întrerupt, mereu reluat între cinzecurile cu rom de Jamaica sau izmă, servite la bufetele periferice. „Bună, Armand, ce faci? Singur la ora asta? Și mai spune lumea că nu poți fi găsit decât în patul femeilor sau ținând servieta ministrului tău! 44 Mușcându-și mustața, ironic, rânjind cu dantura perfect sănătoasă, Lupu Rădulescu nu scăpa nicio ocazie să-l ia peste picior, lucru care intra în socotelile lui Armand și pe care îl încuraja. „De unde vii la ora asta?” „Am fost la o recepție, la nemți și m-am plictisit al dracului. Țștia nu mai ies din Wagner și din Lilly Marlen. Te cheamă la cinci după-amiază ca să asculți *Walkiria* și la nouă seara plâng unul pe umărul celuilalt, aducându-și aminte de frumosul lor Rhin și de fetele pe care le-au lăsat acasă. Dar cu Mitea ce-i? A dat în primire „Nu-l vezi? Doarme pe unde apucă. Ultima lui locuință a fost în strada Roma. L-am găsit într-o cadă de baie, dormind cu picioarele afară „îmbrăcat. Ținea la cap un sifon cu care s-a spălat pe față și a băut restul ca să-i treacă damful, după care l-am luat cu mine”.

Mai schimbaseră câteva cuvinte. Lupu Rădulescu îi povestise că venea tocmai de la Sighișoara, unde avusese loc un proces important în care apăraseră niște muncitori („Sper că tu n-o să mă părăști ministrului tău sau să pui pe careva să mă aresteze44, comentase el). Pe urmă, dăduse câteva detalii de la ultima petrecere care avusese loc la Mogoșoaia, la palatul Marthei Bibescu, unde era un invitat obișnuit. Armand putuse să afle cine cu cine se mai încurcase cu această ocazie și când Lupu Rădulescu îl întrebase ce ar dori să bea, precizând că el merge pe un

Dubonnet, secretarul ministrului nu scăpase ocazia de a-l ciupi și el: „Tot mă întreb cum se împacă dubla dumitale profesiune, aceea de *coureur* al fețelor princiare, 271

cu cea de apărător al celor umili prin jechoasele tribunale ale statului burghez?” „O, ce limbaj, Armand! Ți se spune degeaba văcarul argentinian. În puținii ani de când te afli în România ai învățat tot ceea ce ar fi trebuit să știi prin naștere. Se cunoaște că ai avut o mamă autoritară. Uneori chiar mă întreb dacă nu-i tragi lui Tismana o cacealma nemaipomenită. Din când în când, disting în vocea ta câte o rezonanță iberică. Altfel te-aș crede mai curând un tip sosit din provincie, cu studii bine făcute. O faci pe prostul, dar nu ești atât de prost cât vrei să ne lași să credem. În sfârșit, dacă vrei să-ți dau o explicație, am să-ți dau: sunt un om care a dus-o foarte prost. Am învățat de foarte tânăr să mă apăr, să fiu prudent. Față de lumea princiară, cum spui tu, am o atracție instinctivă. Iar către cei umili și «josnici», cum le spune Zola, sunt atras prin sângele tatălui meu, care era un Doolittle. Ți-am spus totul, mai vrei o explicație? De altfel, cel mai mult mă tem de viitor. Îți fac o confidență. Suntem la o răscruce de veacuri! Știu eu ce vom avea de ales mâine? Dacă cei de la palatul Cotroceni mă acceptă pentru că am știut să le învăț manierele și să vorbesc franțuzește, asta satisface orgoliul meu. Cu ceilalți mă simt solidar din punct de vedere al clasei, dar, crede-mă, nu visez să mă întorc într-un grajd sau să dorm în Gara de Nord. Au plătit alții și pentru mine. Îmi plac restaurantele bune, vreau să stau la masă cu oameni care au parale sau cu tipi inteligenți ca dumneata”. (Mai târziu, aducându-și aminte de această seară și de aceste fraze, Lupu Rădulescu îl acostase la una din primele recepții de după 23 August și-l înghesuise într-un colț al sălii, vârandu-i în mână un pahar, nici acum nu știa Armand ce băuse, spunându-i precipitat: „Sper că ai înțeles jocul meu. Tu, ca ilegalist, făceai exact ceea ce făceam și eu. Pe vremea aceea nu știam de ce parte te afli”. La început nu înțelesese prea bine despre ce era vorba. Nu-l

contrazisese, dar o răceală de gheață i se întipărise pe față, ceea ce îl făcuse pe Lupu Rădulescu să dea înapoi. După aceea, prudent, lăsase să treacă multe luni până să-l abordeze din nou și să-i vorbească pe un ton neutru despre lucruri care nu aveau nicio legătură cu ilegalitatea. Pe urmă, îl uitase, se mai vedeau la recepții, dar Lupu Rădulescu, era limpede, îl evita și regreta totdeauna a doua gafă a sa.)

272 Însă în seara aceea de aprilie sau mai a anului 1942, în costumul lui *havanne*, cu cămașa bine apretată, cu o cravată italienească asortată la costum, cu butoni de aur la manșete, picior peste picior, pe canapeaua roasă a cafenelei *Café de la Paix*, cu privirea scormonitoare, agresivă, inventariind femeile din fața lui, athletic și disprețuitor, făcând-o pe Oscar Wilde pe malul Dâmboviței, Lupu Rădulescu atrăgea atenția oricui ar fi intrat în acel local, pe jumătate gol. Mitea Stelaru sforăia ușor, ca un samovar, lângă ei. îl uitaseră amândoi, deși privirile șefului de sală arătau dezaprobarea față de acest client nemanierat. Armand, ca să curme scena care se prelungea, îl bătu pe umăr pe poet, întrebându-l: „Mitea, nu vrei să-ți dau bani de taxi să mergi acasă ca să te culci?” Răspunsul nu mai fusese auzit nici de el nici de Rădulescu, pentru că pe ușă intrase un grup de trei inși, în care secretarul ministrului recunoscuse, surprins, pe Râul, fratele lui Tismana. Ceilalți doi erau ziariștii Mitu Palade și Marcu Greceanu, binecunoscuți pentru gurile lor spurcate, pentru scandalurile publice pe care le provocau și pentru farsele pe care le făceau miniștrilor. Primul, Mitu Palade, fusese condamnat de către un tribunal, iar cel de-al doilea, binecunoscut cronicar plastic, nu scria despre expozițiile pictorilor decât contra unei sume buniicele și a unei mese consistente *la Capșa* sau la *Athénée*, găsimd adjectivele și attributele cele mai sugestive, în funcție de suma primită și de calitatea serviciului din ziua respectivă a cunoscutelor restaurante.

— Ia te uită, pe cine vād! exclamase Râul, grizat ca de obicei, dar nu beat, cu rânjetul lui obișnuit pe buze, cu

o pălărie de fetru în mână, pe care și-o scosese la intrarea în *Café de la Paix*, îmbrăcat într-un costum lucios de alpaca *gris-perle*, cu mănuși, în pantofi de lac, o apariție care atrăgea atenția întotdeauna tocmai prin aerul ușor vetust al acestui om în vârstă, care se ascundea sub o aparență petrecăreață.

— Luați loc! le spusese Lupu Rădulescu, arătându-le fotoliile din jurul mesei, în timp ce Armand îl căra ușor către ieșire pe Mitea Stelaru, care, nedumerit în ce loc se află, recita portarului galonat:

— *Bună dimineața, Verlaine, ciudatul meu zeu și prieten...*

Se căutase în buzunare ca să găsească un bacșiș, dar, bineînțeles, nu găsise nimic și Armand făcu ceea ce ar fi

273

vrut poetul, adică îi umplu palma celui de la ușa cafenelei cu câteva hârtii.

— Cheamă un taxi, te rog, și urcă-l pe domnul!

Cei trei se așezaseră în fața lui Lupu Rădulescu și comandaseră ceva de mâncare. Mitu Palade nu bea. Se declara vegetarian și antialcoolic. Chelnerul care-l servea îl știa, așa că îi aduse numaidecât o halbă cu apă în care vârase bulgări de gheață. Marcu Greceanu avea o foame de lup; consultase lista, ceruse un *Chateaubriand* cu mult unt, o salată și, bineînțeles, un *Pinot Noir*, specialitatea casei. Râul, care sosise de la o aniversare și era sătul, comandase o sticlă de șampanie „bine frapată, măi băiatule, că altfel mi se apleacă”. Când un piccolo adusese frapiera, scosese popicul de sticlă din glazura mărunță și citise eticheta, strâmbând din nas:

— *Mott?* Rahat! N-ai un *Cordon Rouge*?

— Nu. Ținem, zisese băiatul de 14 ani, tuns cu breton, îmbrăcat în haina neagră tradițională a chelnerilor.

— Ia te uită la el! Nu ținem... Dar ce țineți, mă? Bors țineți? Zeamă de varză țineți?

Și râsese de unul singur, răstignindu-se peste spătarul fotoliului, după care pocnise din două degete, făcând apel la patron:

— Domnu' Cristodorescu! Ce se întâmplă aicea, domnule? Las eu *Athénée Palace*, las *Capsa* ca să vin în bomba asta și dumneata îmi dai șampanie *Mott*? Dar ce, suntem pe Grivița? Suntem la *Borțoasa*? Trimite, domnule, pe careva să-mi aducă o butelie franțuzească, că-ți strici firma.

În momentul acela pe ușa rotitoare a cafenelei își făcuse apariția Dionisie Mocanu, însoțit de Pavel Candrea. Gesticulau amândoi agitați, aveau aerul că se certaseră pe drum și că intraseră ia *Café de la Paix* pentru o conciliere. După obiceiul lui, avocatul vorbea cu glas tare, luând parcă martor pe toți cei care ar fi fost dispuși să-l asculte:

— Mie să nu mi-l plângi pe Armand Călinescu, pe Tersite ăsta urât, mic, chior și șchiop, care a vrut să se suie pe calul alb al dictaturii, în locul Căpitanului, pe care l-a și omorât fără multe scrupule.

— Dar n-am spus nimic, domnule Candrea! De ce-mi atribui simpatii pe care nu le am?

274 - Las că te știu eu!

După obiceiul lui, Candrea își smulsese ochelarii cu multe dioptrii și privise spre mesele cafenelei:

— Uite-i și pe ăia trei! Hai să ne așezăm lângă ei și o să continuăm discuția, pentru că tot n-am aflat ce-i cu dumneata. Ai fost sau n-ai fost țărănist?

Lupu Rădulescule. făcea semne încă de la intrare, ridicat în picioare și arătându-le bancheta de alături. Se cunoșteau cu toții, nu-și mai strânseseră mâinile, ocupaseră fotoliile și comandau, în grabă, ce se mai putea comanda la ora aceea. Candrea un șvarț cu două cornuri, iar Dionisie Mocanu un capuținer. Nu beau niciunul, nici altul, parcă jurați, alcool, în schimb erau mari amatori de cafea și marțipanuri.

— *Le conclave des iezuits!* zisese Râul. Comitetul e în plen, pe cine mai asasinăm astăzi?

După aceea, replicile se încrucișară amestecat peste masa care începea să fie ocupată de tacâmuri, de farfurii și pahare, de coșuri cu pâine, de cești, de ibrice de aramă, care fuseseră ținute la nisip.

— Ascultă-mă, Palade, aruncase Pavel Candrea colegului său de presă. Am auzit că te-ai însurat. Și, pe urmă, luându-l martor pe Dionisie Mocanu: Te uiți la el? Știi ce făcea ăsta cândva? Scria de la Paris reportaje de pe front. Halal!

Colaboraseră amândoi la aceleași gazete de stânga până în 1940, dar nu se înghițeau, din motive pe care le știau numai ei doi. Pavel Candrea declara despre Mitu Palade că nu-i suferă stilul infatuat și reportajele gongorice. „Are un stil plăcintos, spunea cui vrea să-l asculte. Asta nu scrie, exclamă! Și dă-i cu Ursa mare și Ursa mică, ori cu steaua Aldebaran. O marmeladă întreagă. Da' uite că a prins. Imbecili ca voi ăștia de la masă îl declarați mare scriitor, o să fiți crezuți și o să vă ia mama dracului după aia”.

Șvarțul sosise, pamfletarul gustase de două ori cu prudență și-și aduse aminte de victima cu care intrase în *Café de la Paix*.

— Dacă n-ai făcut parte din statul-major al lui Maniu, domnule Dionisie Mocanu, cel puțin ai aspirat să faci parte din el. În sfârșit, e o chestie care te privește. Să vorbim mai departe despre Armand Călinescu, pe care l-am cunoscut cum te cunosc pe dumneata. L-ai apucat? 275

— Îl vedeam de sus, de la galerie, de la Parlament. Seda pe banca ministerială cu geamul ăla negru înfipt în sprânceană...

— Era un carierist politic de tip franțuzesc. Un voltaireian. Se îmbrăca elegant. Purta mănuși gri, imitându-l pe Georges Clemenceau. Ceea ce numești dumneata geam era un monoclu, acoperind nonșalant un defect polifemic. Ar fi fost hidos, dacă nu l-ar fi salvat o igienă perfectă. Se îmbrăca în haine de postav englezesc, tăiate la Paris; își schimba cămașa de două ori pe zi și avea totdeauna în dulap trei sute de cravate proaspete. Asta nu înțelege mitocanul român, că obiectul vestimentar despre care îți vorbeam nu este un jujeu...

Ridicase glasul ca să atragă atenția și celorlalți care se prefăceau că vorbesc între ei, dar în realitate trăgeau

cu urechea la cele ce spunea Candrea. Singurul care părea absent, abia așteptând o fisură în perfectul discurs al pamfletarului, era Râul, pândind clipa când va putea să-și plaseze poveștile lui cu Duduia și cu Carol al II-lea.

— De fapt, acest om mărunț, cu politețea lui perfectă, de monden, ascundea o. poftă nemăsurată de putere. Care poftă nemăsurată de putere se putea explica prin două drame personale. Prima: de un caracter fiziologic, referindu-se, bineînțeles, la pierderea ochiului; adaugă la asta statura inconvenabilă și urâtenia de maimuță din adolescență și trage concluzia. Ceilalți, în închipuirea lui, îl vedeau chior, pitic și cu capul mare. Încă din liceu devenise obiectul deriziunii generale. *Une fete de turc*, în care se sparg oalele unui întreg colegiu banal, cu copii sălbatici, prost crescuți și răutăcioși, unde își făcuse studiile.

— Nu era fiul unui medic veterinar, dacă nu mă înșel? Îl întrerupsese Râul, căutând cu ochii spre ușa pe care nu mai sosea picoloul cu șampania cerută.

— Ba chiar așa, domnule Tismana! Dar nu asta cred că l-a marcat. Eu vreau să explic, prin mentalitatea doctorului Freud, setea lui de putere. De fapt, era un infantil care căuta o compensație pe căile subconștientului. Își câștigase, de pildă, o independență materială relativă, prin tranzacțiuni umiltoare din care ieșise mortificat.

— Avea moșie, case, mobile, haine. Era un cinic, îl cunosc foarte bine, precizase Râul, simțind o satisfacție ascunsă că poate să dea detalii pe care numai Candrea le cunoștea.

Imperturbabil, pamfletarul, neținând seama de întreruperile fratelui ministrului, își continuase spiciul:

— A doua dramă personală a lui Armand Călinescu, dragă domnule Mocanu, era situația socială a familiei. El făcea parte dintr-un clan de liberali subalterni, de provincie. Un clan născut sub egida lui Brătianu. Meca politică românească a acelui timp se numea Florica și profetul ei era Ionel Brătianu. Doctorandul juridic din Paris, Armand Călinescu, ar fi dorit să intre cât mai repede

în camarila bătrânilor mafioți. Tatâfl său avea legături agronomice și veterinare cu domeniul d „e la Florica și transi >

misese respectuos padișahului liberal dorința feciorului venit în vacanță de la Paris. Studentul Armand a fost amânat o dată, de două ori, de trei ori, în sfârșit acesta a acceptat să-l primească o dată, după siestă. Tânărul s-a îmbrăcat ca și cum s-ar fi dus să facă o vizită în *Parc Monceau*, la ducele și ducesa de Grammont. Dar, vai, ducesa de Grammont, în speță principesa Eliza Știrbey, fostă Marghiloman, devenită Brătianu, nu s-a arătat. Nu i-a servit ceaiul cu mânuțele ei delicate în porțelan de Sèvres, nu l-a întrebat despre hipodromul de la Auteuil. Principesa avea musafiri de marcă la ceai și Brătianu i-a primit, pe tată și pe fiu, pe la grajduri, unde au discutat despre mânji, vaci și porci și despre creșterea găinilor. Mănușile *gris-perle* și pantofii cu ghetre albe s-au murdărit de bălegar și pământ proaspăt. Brătianu a căscat de câteva ori, ca orice om după siestă și i-a concediat pe tată și pe fecior fără să solicite înscrierea fiului în partidul liberal, așa cum l-a solicitat pe Titulescu și cum solicita înscrierea tuturor doctoranzilor și doctorilor în Drept, proaspăt sosiți de la Paris.

Sosise șampania, învelită într-un prosop ud, și domnul Cristodorescu i-o înfățișase, ca pe un prunc nou-născut, lui Raul, învârtind-o de câteva ori în gheața mărunțită în frapieră, turnând-o apoi cu grijă într-o cupă albăstrie de cristal, pe care o mai privise o dată în lumina candelabrelor cu o sută de perle, albe, mate, electrice.

— După părerea mea, intervenise Răul, Armand Călinescu era un carierist de tonalitate conservatoare, care se încadra complet în mentalitatea, finalitățile și structura partidului liberal din epoca 1918 - 1940. Putea să 277

ajungă un tehnician financiar, de talia lui Mircea Cancicov. Un *debatter* parlamentar de nivelul lui Duca sau Tătăărăscu. Putea da șuete și face intrigi palatiste mai reușite decât ale lui Richard Frânasovici, care a adus de

trei ori partidul liberal la putere.

— În care intrigi palatiste nici dumneavoastră, domnule Tismana, nu s-ar zice că nu erați specialist. Cât despre domnul Lupu Rădulescu, ce să mai vorbesc, că dânsul ți-a preluat ștafeta de când ai căzut în dizgrație și va putea și el să contribuie cu un larg capitol la istoria secretă a regalității noastre.

Fostul redactor al revistei *Curierul Palatului* se făcuse că n-aude, așa încât Pavel Candrea putuse să-și continue fișa vorbită:

— Cu monoclul lui, cu frizura marghilomanistă, cu vocea nazilantă, după felul francez, acumulând sute de anecdote, strângând date în materie culturală sau administrativă, având o bună dispoziție permanentă, Armand Călinescu s-a făcut curând util și utilizabil. Într-un anumit sens, el a repetat cazul acelei pastişe de lord englez din partidul conservator român, numit Alexandru Marghiloman, care avusese un bunic hoț de cai, și cazul lui Tache Ionescu, care era fecior de accizar, negustor ploieștean. Acesta din urmă fiind și izgonit din cauza originii plebeene, din partidul conservator.

Armand Sachelarie bea *Pinot Noir* cu Marcu Gre -, ceanu și asculta atent potopul de vorbe al pamfletarului. Ceea ce îi caracteriza pe acești oameni, pe care îi studia de mai multă vreme, era tocmai abundența lor de informație, memoria fenomenală a detaliilor celor mai gingașe, în care ei probabil găsiseră portiteile de atac în vechile pamflete, publicate în ziarele la care avuseseră acces pe timpuri. Era și multă răutate în ceea ce spunea acest Pavel Candrea, caracteristică celor guralivi, care stau pe tușă și strigă: „Huo deși doresc în intimitatea lor să fie actori principali în arenă.

Prins, ca de obicei, de verva-i avocățească, Candrea trecea cu vederea faptul că Armand Călinescu fusese unul dintre cei care militase pentru o politică externă opusă expansiunii Germaniei naziste.

Râul, care nu se împăca deloc cu succesul pe care îl
278 simțea concretizându-se în tăcerea atentă a celor de la

masă, intervenise din nou, ca să arate că nu era străin de istoria lui Armand Călinescu:

— Nu ştiu dacă spun pentru dumneavoastră vreo noutate, domnule Candrea, dar omul despre care vorbim debutase ca Dobrescu-Argeş, semnând poliţe, Îi ştii pe Dqbrescu-Argeş?

— Cum nu!? Căzătura aia mică de provincie! Avocatul ăla fără clientelă...

— Ei bine, mitul dumitale domn, care de fapt era *un vrai monsieur*, nu putea să scoată mânuşile de piele de culoarea *gris* pentru a strânge mâna asudată a clienţilor lui ţărani. Atunci, să ți-o spun eu, a cunoscut pe directorul unei bănci locale, Grigore Coandă, fost liberal, eliminat de partid ca partizan al lui Stere şi ca germanofil, între 1916 – 1918. A intrat deci la Coandă ca secretar politic şi particular şi, când acesta n-a mai fost interesant l-a aruncat peste bord. Nici nu era greu. Avea de-a face cu un bancar naiv şi idealist...

— Da! După aceea, îi tăiase «macaroana Candrea, fratelui ministrului, a trecut la Ion Mihalache, pe care Armand Călinescu l-a condus aproape un deceniu, cu surâsul lui şarmant şi cu intrigile pe care le făcea. A, şi Mihalache ăsta, nu ştiu dacă-l cunoaşteţi dumneavoastră cei mai tineri, n-a gândit niciodată cu capul lui propriu. A gândit o vreme prin capul lui Stere, până nu i-a mai convenit patosul doctrinar, pe urmă a gândit prin Grigore Iunian, care l-a plictisit prin ironia lui atică şi prin sarcasmul avocătesc. Pe doctorul Lupu nu l-a suportat decât la bătrâneţe. În schimb, s-a înţeles minunat cu Armand Călinescu.

— *Vas-y toujours I Chante tes vieilles chansons!* al persiflă Râul, făcând semn picoloului să-i toarne al doilea pahar de şampanie.

— Evident că Mihalache a fost dirijat de Armand Călinescu. Amicul lui de bridge, Richard Frânasovici, aducea partidul liberal la putere când vrea, dar partidul era partid şi şeful, şef. Adică două lucruri *tabu* când sunt reale. De la oficiile intime pe lângă Grigore Coandă şi Ion

Mihalache, Armand Călinescu a trecut la oficii și servicii pe lângă regele Carol al II-lea și anturajul său.

Fratele ministrului Tismana, ca o veche caiafă, îl lăsă pe Pavel Candrea să mai soarbă o înghițitură de cafea și când acesta vru să continue, pară scurt:

— Ceea ce nu știi dumneata este că Ion Mihalache, la o întrunire din Argeș, a spus pur și simplu că Armand Călinescu avusese o mamă cu moravuri ușoare.

— Este exact, dar nu de aici pornisem, domnule Tismana. Pe drum, venind înapoi, îi povesteam domnului Dionisie Mocanu că cea mai perfectă canalie a politicii românești a fost Iuliu Maniu, în care domnia-sa vede încă un idol, imaginea rezistenței împotriva lui Antonescu. Dumneata trebuie să-l cunoști mai bine, ești mai în vârstă ca mine. Asta a făcut pactul cu legionarii în '37, iar în timpul rebeliunii dădea șuete la restaurantele de lux, mâncând portocale, mere și covrigi. Dar, de fapt, știm noi cine a fost Iuliu Maniu?

— Cum să nu, domnule Candrea? Vreau să-ți amintesc broșura lui Iorga care dă unele detalii de biografie: studii de Drept la cea mai înapoiată Facultate de Drept din toată Europa, instituția aia medievală, sprijinită pe *Arrobataie constitaitiones* a lui Verboczy, școala de deznaționalizare din Budapesta. Maniu s-a întors avocat al unei bănci din Blaj, în Ardeal. Era, cum zicea bătrânul dascăl, avocat, fiu de avocat, avocat de bancă și fiu al unui avocat de bancă. L-a ales ca secretar pe Ionel Pop, un jurisconsult excelent, vânător pasionat și membru de peste un deceniu al administrației Băncii Românești. Și de-atunci administratorul-avocat care era civilist, comercialist, om de bancă, a făcut tranzacție peste tranzacție, a pertractat, s-a aliat și cu dracu', păstrând mereu o *rezervatio mentalis* pentru treburile lui personale.

De la locul lui, Dionisie Mocanu intervenise:

— Îmi permiteți, sunt mai tânăr ca dumneavoastră, dar am intrat devreme în anticamerele miniștrilor și am ținut cronica parlamentară câțiva ani. Părerea mea este că Iuliu Maniu a fost un formidabil om politic de opoziție,

pentru că nu și-a ales instrumentele de atac. Cât a guvernat, s-a arătat mediocru...

— Ce mediocru, domnule? A fost catastrofa națiunii române, intervenise Pavel Candrea. Sub aparența unui om preocupat de morală și moralitate, Iuliu Maniu a reușit să facă o platformă politică dintr-o chestiune de alcov. Sub

280 aparența de nobil nemeș, din *gentry-ul* budapestan sau londonez a adus concupiscente provinciale de Zalău, mahalagisme dezgustătoare de Blaj, la tribuna unui popor de 18 milioane de locuitori. A făcut, în același timp, alianță cu Garda de fier, criticându-le politica externă, deși aproba în interviuri cuceririle coloniale ale lui Mussolini în Abisinia. Pe plan intern a mers cot la cot cu verzii în '37, contracarând orice acțiune de lichidare a acestora întreprinsă de Carol al II-lea. Ca om de stânga ce sunt, și nu mă sfiesc să o declar în fața dumneavoastră, chit că stau la masă cu fratele subsecretarului de Stat de la Interne, Maniu a fost adevăratul șef al burgheziei românești. Sub mantia lui stau ascunși păduchii bancari, profitorii C.N.R.-ului, afaceriștii alianței româno-germane, legionarii căzuți, afaceriștii prezidențiali de la C.A.M. ai acestei epoci a lui Antonescu.

— R Îmi pare rău că vă contrazic, domnule Candrea, dar sunteți nedrept, protestase cu energie Dionisie Mocanu. Iuliu Maniu este cel mai mare om politic pe care l-am avut de la Brătianu cel bătrân.

— Ba să mă scuzi dumneata, acest rece produs al educației calvine, cum îi spunea Iorga, n-a fost decât șeful unui clan afacerist politic și nu al unui partid. El a practicat, și-și mai închipuie că practică, o democrație bleagă, pe care istoria o s-o arunce la gunoi, cum a aruncat atâtea lucruri...

Armand Sachelarie simțea că discuția va degenera; deși lucrurile începuseră să-i placă foarte mult, cu siguranță, auzind despre cele ce se discutaseră la această masă, prin informatorii poliției, care, nu mai târziu de-a doua zi de dimineață, aveau să depună rapoartele lor pe masa lui Tismana, știa că ministrul lui nu va fi deloc

încântat. Spera totuși în tactul lui Raul, care avea o admirabilă pricepere în crearea de diversiuni în astfel de momente. Era însă foarte greu să-l potolești pe Pavel Candrea, care stabilea, bătând cu pumnul în masă, ce însemna pentru el partidul național-țărănesc:

— Dacă am face o topografie tripartită a politicii acestui partid, am găsi întâi banca, pe urmă clanul, în al treilea rând pe țăraniști. Asta folosește în primul rând sicofanților intoleranți, fasciștilor larvanți sau maimuțelor ideologice ale fascismului, pe care noi, cei de stânga, o să-i curățăm cu totul, odată cu taraba așa-zis moderată, de care face atâta caz domnul Mocanu.

Probabil că Pavel Candrea nu intuise în bărbatul acela mai tânăr decât el cu zece ani un individ care poate să înghită în totalitate orice, minat de invidie și mai ales de o ură de clasă pe care fiul unor boiernași olteni, cum era Candrea, o uitase. Fostul seminarist, care nu ajunsese să deschidă măcar *Psaltirea*, tipul care dormise în gangurile bucureștene, strânsese destulă obidă în seara aceasta, când se lăsase tras de urechi, purtat în corzi de către verbul sarcastic al comeseanului. Cu un gest scurt, făcut cu o violență cenzurată, reteză finalul lui Candrea și, cu vocea limpede, răspicată, care creștea pe măsură ce cuvintele se înmulțeau, luându-i martori pe cei de față, începu să emită, ca un vulcan, lavă:

— Cel mai ciudat lucru din tot ceea ce spuneți, domnule Candrea, este faptul că vă arogați un drept pe care nu-l posedați prin naștere. Ați colaborat, ca și mine, la gazetele de stânga. Probabil că o să fiți, ca și mine, mai devreme sau mai târziu, internat într-un lagăr, la ordinele date de fratele domnului Raul, care ne privește cu înțelegerea unui om moderat, așa cum îl știm cu toții. Dar de ce să facem noi din cel care ne-a adus Transilvania la trupul patriei-mamă, printr-un efort al său și al partidului său, un om de nimic numai pentru că, din punctul nostru de vedere, tot ceea ce este burghez este, neapărat, și criminal, și imbecil, și neavenit în istoria noastră? Cred în domnul Maniu, pentru că văd în politică nu o întrecere

între oratori, ci succesul. E mare om politic omul care are succes, nu cel care vorbește frumos. Dacă mă gândesc bine, acest om care, vrea sau nu vrea domnul Candrea, este și el de stânga, pentru că, în spatele stângii, se află „alături de muncitori, și țărănimea.

— Mersi! Chiaburimea îmbuibată cu cartofi. Grofii aceia de calibru mic, care nici nu-și ridică o casă și-și fac un gard ca de cetate, ca să nu tragă nimeni cu ochiul la ei în ogradă. Eu vorbesc, domnule Mocanu, despre țărănimea mizeră, descultă, neșcolită, din care faci și dumneata parte, mi se pare. Nu de intelectualii cu diplome la Viena, care vorbesc prost românește, pentru că mai degrabă se uită spre Budapesta decât spre București. Și de ce, mă rog, eu, prin naștere, n-aș avea dreptul să-l combat pe acest Maniu, care apără, vezi, Doamne, drepturile țara

82 nilor români?

— Pentru că, pur și simplu, domnule Candrea, dumneata ai o altă origine. Ești, după câte știu, fiul unui avocat cu clientelă, ai și o mică moșioară la țară, nevasta dumitale este o doamnă din lumea bună, ți-ai luat diploma la Paris. Dumneata ai găsit cuvântul ciutură într-un dicționar...

— Iar dumneata te faci exponentul unei clase, ce-i drept nedreptățite, jupuite, batjocorite. Dumneata crezi că mâine, când în Parlament nu vor mai fi căpușele astea. burgheze, ci niște frați de-ai dumitale, sau numai niște simpli lucrători, intelectualii vor fi duși la eșafod și descăpățânați și vei rămâne numai dumneata și ai dumitale.

— Dar potoliți-vă, frate, ce v-a apucat? intervenise Lupu Rădulescu. Nu vedeți că ați alunecat de la discuție? Adică tu, Dionisie, vezi în mine, care sunt și eu de meserie avocat, un dușman virtual al tău, numai pentru că mă duc la Mogoșoaia și stau de vorbă cu prințesa Bibescu? Vremea lui Saint-Just și a lui Danton a trecut de mult...

Râul, care îi ascultase, făcu un gest vag cu mâna:

— Potoliți-vă! Uite unde duce democrația. Un urmaș al Slătinenilor stă la masă cu poporul de rând. Mă uit la

voi: niciunul nu sunteți la a treia generație încălțată. Dumneata, domnule Candrea, ai avut strămoși pe care bunicul meu nu i-ar fi angajat decât vechili. Și iată că ți se și reproșează originea boierească. Dumneata, domnule Rădulescu, cel puțin ești mai cinstit; dorești din tot sufletul să ajungi cineva. Domnul Marcu Greceanu, care n-a scos un cuvânt până acum, este și el fiu de medic sau așa ceva. Un intelectual, tot de stânga. Vă ocupați cu politica. Eu mi-am ales o sinucidere lentă. Beau averea familiei mele în porții bine studiate, îmi ruinez fratele, mă doare în cot de guvernanții voștri circari, de discursurile lor ipocrite care seamănă unul cu altul ca două picături de apă. De mai puțin de o jumătate de secol, pe mine, cel puțin, au vrut să mă ferească regii, șambelanii, mareșalii, brătienii, averescanii, conservatorii, maniștii, legionarii și, acum, oamenii lui Antonescu. Dacă îi luam *în* serios, trebuia de mult să-mi trag una în cap. Secretul unei existențe fericite stă în moștenirea unei averi bine rotunjite. Și ai mei au știut ce fac; și-au cumpărat pământ, au vândut pe aur recoltele, s-au distrat, au jucat la ruletă și ne-au mai lăsat și nouă ceva. Destul, dar nu 283

atât de mult încât să nu-l silească pe bietul frate-meu să-și găsească o ocupație. Și încă ce ocupație...

Făcuse un semn discret picolașului care îi turnă ultimul strop de șampanie pe fundul paharului.

— Domnilor, e destul de târziu. V-ați spus lucruri neplăcute. Probabil că mâine, când o să fiți cu capul limpede, o să vă împăcați. Vă doresc noapte bună! Armand, plătește tu aici și pune totul în contul lui Puiu. Nu-i lăsa pe mitocanii ăștia s-o facă pe generoșii, că nu sunt. Să ții minte de la mine, cel mai mare în grad plătește meșele comune, dar eu n-am acest obicei. Noapte bună, domnilor!

*

Amintirea discuției atât de disputate îi lăsase lui Armand Sachelarie un gust amar, pe care mulți ani de-atunci încolo nu-l uitase. Ce se întâmpla cu oamenii aceștia care, curios, *nu aveau dreptate*? Asta simțise în acea

noapte când se întorsese pe jos, singur, spre casă, cugetând la cele ce auzise. Ciudat, peste ani de zile, la procesul Mareșalului, Armand avusese ocazia să-l vadă pe Iuliu Maniu dându-i mâna Mareșalului Antonescu, voind să sublinieze, prin acest gest, că se solidarizează cu cel din boxă, deși în tot timpul cât Mareșalul sau Mihai Antonescu îi solicitaseră concursul prin întrebări puse în apărarea lor el respinsese ajutorul cu o tehnică a negației remarcabilă, uluitoare, dar nu mai puțin dezgustătoare. Era bătrânul **z** cu fața smochinită, pudrată și rujată ca a actorilor de cinema, numai un tip paradoxal care iubea contradicțiile, dorind să uimească tot timpul? Armand nu înțelesese niciodată așa-numita complexitate a sufletului omenesc, posibilitatea să susții, în același timp, două lucruri care se bat cap în cap, sub pretextul nuanțării. Iată de ce, după trecerea unei perioade de timp, nu putea să înțeleagă de ce fusese nevoie mai degrabă de Dionisie Mocanu, decât de unul ca Pavel Candrea. Poate că tocmai disponibilitatea verbală a ultimului, setea lui de auditoriu îl duseseră unde ajunsese în cele din urmă. Dar adevărul, adevărul gol-goluț, unde se afla el?

*

Ajunsese târziu de tot acasă, putea să fie două sau trei 84 noaptea, văzuse încă de la poartă fereastra cabinetului ministrului deschisă spre parcul care înconjura casa Tismana și-și zisese că se petrecuse ceva neobișnuit, dacă la ora aceea ministrul nu se culcase încă. Străbătuse în pas alergător aleea asfaltată care ducea până la intrarea principală, deschisese cu cheia pe care o avea și urcase gâfâind.

— S-a-ntâmplat ceva, domnule ministru? îl întrebase pe Tismana, care se vede treaba că-l căutase mai devreme sus la el, în odaia din donjon și lăsase ușa deschisă, ca să-l audă venind.

— Bine că te văd, dragul meu! Nu te scuza, ești tânăr, înțeleg, n-aveai de unde să prevezi evenimentele. Am venit și eu abia pe la 11 acasă, secretarul Mareșalului mă căuta de două ceasuri. Mâine la 6 dimineața e bairam mare. Se

pare că nemții l-au răpit pe profesorul Vrăbiescu. Știi, chestia aia de la Mija, cu bomba lui termică... S-a ales praful de tot...

Armand știa de două zile că misiunea lui Tronaru fusese îndeplinită. În seara aceasta, Colonelul îi dăduse și amănunte, când se întâlniseră în magazinul Smarandei Robescu. Fusese o chestie destul de interesantă, dar acum trebuia să asculte versiunea lui Tismana, prefăcându-se mai întâi că este foarte surprins:

— Cum se poate? Ce s-a-ntâmplat?

— S-a-ntâmplat că nemții, grăbiți cum sunt, s-au invitat singuri la Mija și că cineva a dat foc la laborator. A sărit totul în aer. Experiența, dacă va mai avea loc vreodată, trebuie pregătită din nou și asta durează câteva luni bune.

— Ceea ce nu pricep eu, domnule ministru, e cum a putut cineva să pătrundă în laboratorul lui Vrăbiescu și să-i dea foc? Dacă-mi amintesc bine, inspectorul Mizdrache ne asigurase că profesorul este foarte bine păzit, că agenții Siguranței patrulează zi și noapte în jurul locuinței lui Vrăbiescu.

Tismana, îmbrăcat într-un halat matlasat, fuma nervos o havană, căutând un punct de sprijin, ceva.

— Ce-i mai prost în chestia asta este că și cei care stau în spatele experiențelor, și ministrul de Interne, și serviciile secrete vor trebui să răspundă lui Antonescu, și nu atât să răspundă, cât să explice, cum a fost posibil ca totul să fie aruncat în aer...

— L-ați căutat pe Mizdrache? 285

— Da! De la ora 11, trei telefoniste țin legătura cu cei de la Siguranță, dar probabil că este ascuns pe undeva, la vreo damă. Nu-l cunoști? El crede că numai ziua se conspiră în astfel de vremuri. Bizar tip. Nu este incapabil deloc, te rog să mă crezi. E plin de umor, cam fatalist pentru postul pe care-l deține și împăcându-se prea ușor cu eșecurile. În câteva ocazii am vrut să-l dau afară, să-l înlocuiesc, dar Eugen Cristescu mi-a spus că n-are altul mai capabil decât el. A avut și o cugetare în sensul ăsta.

— Ce cugetare? făcuse Armand curios.

— A spus că, în meseria lor, este ca la vânătoare”
Dacă vrei să vânez mult, mergi la iepuri. Dacă vrei să te simți viteaz, tragi la mistreț, dacă vrei să pui mâna pe un mare spion, trebuie să ai răbdare, ca la cocoșul de munte. Ai idee cum e chestia asta cu cocoșul de munte? În ce mă privește, n-am participat decât la vreo două vânători. M-a luat o dată mareșalul palatului Mocsony-Stârcea pe undeva, pe la Strehaia. Acum, de tras cu pușca, bănuiești că știu să trag, dar nu mă amuză... A fost o întreagă chestie. Vorbesc, ca să ne mai treacă timpul, pentru că până nu dau de Mizdrache, tot n-am ce să-i spun Mareșalului mâine...

Îi întinsese cutia cu havane, pe urmă se mirase singur:

— Ah, uitasem că nu fumezi! În Argentina aia a ta ce dracu' fumau ăia, acolo?

O secundă, Armand avusese un lapsus și crezuse că va claca. Dar pe urmă se regăsise ca un automobilist care iese din curbă când se află în dificultate.

— A, eu am trăit între peoni. Aia mestecă tutun, nu fumează. Văcari, cum le spuneți dumneavoastră. Usucă foi de tutun, fac un fel de pastă pe care o mută dintr-o parte în cealaltă a gurii. Pute îngrozitor.

O singură secundă ministrul îl fixase cu o atenție deosebită. (Nici acuma, după atâția ani, nu știa dacă Tismana voise, în clipa aceea, să-l încerce, sau avusese numai o secundă de lipsă de atenție).

— Cum îți spuneam, m-a dus pe undeva, pe lângă Strehaia. Era prin 1936, într-o dimineață de primăvară timpurie... verdeată puțină, ploaie mărunță... Simțeam că în jurul meu se coace ceva. Eram vreo 30 de vânători.

286 răposatul ministru Costandache de la Sănătate, vreo doi generali. Țștia au tras cel mai prost, te rog să mă crezi. Și mereu flancându-mă, fără ca eu să-mi dau seama, decât foarte târziu, vreo cinci indivizi cam flenduroși, pe care i-am crezut la început hăitași, deși aveau puști sub braț, sau erau chiar paznicii noștri...

În clipa aceea sună telefonul. Ministrul smulse receptorul din furcă:

— Alo! Cine este? Tu ești, Mizdrache?... De unde vorbești?... Te aud foarte prost. De la Mija? Interesant! Te credeam la vreo balerină acasă și tu, la Mija! Ce dracu' faci acolo? Vino încoace repede, că am nevoie de tine. Ai aflat ceva? Ai vreun indiciu? Suie-te în mașină și dă-i bice! Mâine dimineată la șase Mareșalul trebuie să aibă un raport detaliat despre cele întâmplate... Spui că ai prins un fir? Foarte bine! În cât timp ești aici? Într-un ceas, într-un ceas jumătate?... Foarte bine! Sfărâmă mașina, dă-i foc, te aștept, sunt curios...

Trântise telefonul în furcă.

— Ce spui de el?... La Mija!... înseamnă că stă de două zile acolo și că nu s-a mișcat. E băiat bun, totuși.

— 7 T

Are ale lui, că om este, dar când e vorba de datorie, uite-l...

Își frecă câteva secunde bărbia, privindu-l din nou pe Armand cu o concentrare curioasă, după care continuă povestea lui de la vânătoare:

— Unde rămăsesem? A, la băieții ăia caraghioși, îmbrăcați într-un fel curios, în treninguri. Dacă ai mai pomenit, să mergi la vânătoare în trening! Mocsony-Stârcea mă luase în primire încă de la urcarea în mașină. Plecasem pe noapte, nici nu se luminase de zi și el: „Coane Puiule, ca să zic așa, ai mai fost la vreo vânătoare, că te văd om încercat, ori ești ageamiu? Că se mai întâmplă și asta!” „*Pas du tout, cher ami! Je suis encore tout a fait vierge*” „Știam asta, dar bănuiam că o să te lauzi ca alți măgari”. Știi că el își permite să-mi spună *măgarule*, că este mai în vârstă ca mine cu vreo 15 ani bunișori... „Dar de ce mă întrebi, *mort cher?*” l-am chestionat eu, suspectându-l că-mi pregătește o farsă. „Dragă, și vânătoarea asta are un dichis al ei, niște reguli, trebuie să fii botezat, că pe urmă îți rămâne vânatul în gât. Pentru că, nu știu dacă cunoști, după ce facem cele trei partide, luăm o masă vânătorească pe cinste și *bobocii* trebuie

botezați...”

Sună din nou telefonul.

— Alo, cine este? Da, domnule ministru! Am dat de inspectorul Mizdrache, e în drum spre București. Se află la Mija, are un fir... Nicio grijă... Sigur, e cam matinal Mareșalul, dar n-avem ce face... Măine dimineață vom fi acolo... Inspectorul are un fir... Nicio grijă... Am onoarea, noapte bună... E adevărat că e o noapte mică, dar ăsta e serviciul... Am onoarea, am onoarea...

Armand îl privea la rândul lui foarte curios, căutând să-și mascheze cât putea sentimentele. Ce ciudat? Acest incident destul de grav, dacă se gândea bine, nu-l afectase deloc. Nu se simțea implicat. Răspunderea lui ținea cât perimetrul aceluși birou pe care-l ocupa când venea dimineața la orele 11, la minister. Atât.

— Cum îți spuneam, mirosisem ceva, un mic complot, dar, cum am umor, am zis: „Lasă-i, domnule, să vedem până unde merg”. Întâi s-a tras la iepure. Ne-a băgat nebunul pe o miriște, așa, preț de 15 kilometri, prin noroi și prin ceață, mergând în șir indian, ca să închidem cercul făcut cu hăitașii. Nu se vedea decât la cinci pași, haidamacii ăia în trening vorbind de-ale lor, cu pușca frântă pe braț, cu câte două cartușe pe țeavă, nici că se uitau în stânga și-n dreapta. În față se auzeau chiuituri și fluierături, pământul răscolit, eu cu ochii în patru ca să mă remarc ca orice om care iese pentru prima oară la vânătoare. Aveam o pușcă englezească, *Winchester*, adusă din străinătate în urmă cu doi ani, unsă bine, pusă la punct, să tottragi. Nu zic una, nu zic două, încep să se arate iepurii. Fie ei ai dracului de urecheați, erau mari, grași, frumoși. Am tras două focuri unul după altul, alături. Mă uit în față, mă uit în spate, caracuda aia de tipi în trening, fără să țintească, trăgând din mers, făcuseră prăpăd. N-au ratat un foc. Zic eu: „Domnule Mocsony-Stârcea, se lasă cu scamatorie! Mi-ai. adus oameni de la circ, iepuri mecanici, cine știe ce drăcovenie mai e aici”. Mergem ce mai mergem, iar chiuituri, iar strigăte, vine al doilea val de urecheați. Băgasem alte două cartușe pe

țeavă, mă apucaseră dracii. „Dacă mai ratez, râd jerpelițiiăștia de mine”. Mă opresc, mă cabrez, pun pușca la ochi, trag de două ori, cred că am schilodit un iepure, dar de căut n-a căzut. În fața și-n spatele meu, iar prăpăd. Aia, fără să se uite la mine, tot vorbind de-ale lor și trăgând din mers, nu rataseră niciun foc. N-am zis nimic. M-am

288 făcut că nu înțeleg, am mers la partida a doua. Ne-am așezat într-o margine de pădure, zburau fazanii ca aruncați din praștie deasupra capului. Mă gândeam să schimb pușca, dar n-am vrut să mă fac de râs. Pușca se schimbă numai la mistreț, unde trebuie să tragi cu carabina. Am stat ce am stat, ce mi-am zis: „Nu se poate să nu dobor eu o pasăre din astea”. Trăgeau aia în jur ca la Verdun. Se auzea *buf!* în iarbă, săreau penele din fazani, ca la Moși. Trag și eu de două ori, se luminase bine de ziuă. Mi-am dat seama că ratasem iar. Numai că, din spatele meu, cineva ochise în același timp cu mine și-mi aruncase parcă în scârbă, la picioare, două păsări. Mă uit, doi hândrălăi, îmbrăcați în trening, zâmbeau cu înțeles. Încarc iar, mă uit în sus, aștept fazanii, sar doi ca niște pachete, mă fac că trag, dar n-apăs pe trăgaci. Iar îmi cad două bucăți la picioare. „Să vă trăiască! face din urmă unul. Sunteți în formă!” La mistreți nu m-am mai dus. Când ne-am adunat la căruțe să numărăm care ce-a vânat, ca să nu mă facă de râs, mi-au pus și mie doi urecheați în socoteală și fazanii. Dar fazanul eram eu! Pungașul de mareșal al palatului zâmbea pe sub mustața aia a lui... nu știu dacă îl știi pe Mocsony-Stârcea... Are o mustață ca a lui Carol al II-lea... a uitat-o deasupra buzelor... regele a fugit și el a rămas cu mustața... Cum îți ziceam, zâmbea pișicher pe sub mustață: „Coane Puiule, să vă fie de bine, pentru unul care trage pentru prima oară, rezultatele sunt remarcabile. Trebuie să te botezăm”. Și m-au băgat într-o odaie unde se pregătise din timp o masă și ținte cu glume și cu dat coate și toți cu ochii pe mine. „Ei, zic eu, acumă să-i vedem ce-au pus la cale...” S-a sculat mareșalul palatului și a început să vorbească, că una, că alta, că a fost o vânătoare bună, că ține să mulțumească

participanților care au dovedit multă tragere de inimă și o bună pregătire, dar că vrea să sublinieze cu acest prilej că, în mijlocul lor, se afla, vezi bine, subsecretarul de Stat... că eram și pe vremea aia subsecretar de Stat... domnul Ionescu-Tismana, care participă la prima sa vânătoare și care s-a dovedit un foarte vajnic vânător. Aplauze, strângeri de mâini. «Să ne trăiască», până s-a ridicat unul și a zis: „Se cuvine să respectăm tradiția vânătoarească și să-l botezăm pe domnul Ionescu-Tismana”. Și iar *ura!* și iar *să ne trăiască /...* Ce crezi că mi-au făcut, Armand? A sosit unul cu o trestie de mare, lungă de un metru, pusă pe o tavă, m-au poftit în capul mesei și mi-au tras 289

19 - Incognito

25 la fund, să mă ierți, de-am văzut stele verzi. N-am crâcnit, am primit felicitările de rigoare, mi s-a zis că, dacă scoteam măcar un icnet, mai luam 25, așa că am zis bogdaproste. Dar, pe urmă, nu m-am putut stăpâni să-l întreb pe mareșalul palatului: „Ascultă, dragă, toate bune și la locul lor, v-ați râs de mine, m-ați bătut la spate ca la militarie, dar să-mi spui un singur lucru: cine erau, dragă, șapcaliii ăia în treninguri? Că trăgeau din mers, nici nu se uitau la iepuri, n-au ratat un foc. Și eu care nu dădeam doi bani pe ei!” Mocsony-Stârcea răsese, de credeam că o să moară de apoplexie. „Coane Puiule, ai să râzi, era lotul olimpic pentru Berlin, la tir. Țștia pleacă peste trei luni în capitala Germaniei să ne reprezinte la talgere”. E bună, nu-i așa?

*

Pe la patru fără un sfert, dimineăta, după ce Tismana băuse al patrulea rând de cafele cu Armand, se auzise zgomotul mașinii lui Mizdrache, care sosea de la Mija. Se lumina de ziuă, cerul era de un verde-tutun, copacii parcului din jurul casei începuseră să iasă din întunericul subțire. Inspectorul-șef urcă în goană scările (ușa de la intrare era larg deschisă), servitorii nu dormiseră deloc în noaptea aceea, până și Evelynne băgase capul de câteva ori pe ușa cabinetului și întrebase neliniștită:

— Dar voi nu vă mai culcați? Stați ca huhurezii,

noaptea?

— Du-te, dragă, și te culcă, lasă-ne, că avem treabă. Vezi-ți de ale tale. Ai dat o pasiență? Ce iese?

— Am dat pasiența lui Napoleon și a ieșit binișor. La început o să fie cu nițică supărare, un tip de ghindă vă gândește de rău pe amândoi. Tu, Armand, cazi cu o femeie de verde. Fii atent ce faci, că a început să se vorbească înnoraș...

— Lasă-l, dragă, pe Armand și spune-mi ce-mi face mie Mareșalul ăla mâine, tipul de ghindă, că ăsta e Mareșalul, nu?

— Ei, iese cu nițică supărare și pe urmă o să fie totul bine. A mai căzut un dar de bani, te gândește și pe tine dama de roșu cu gând la așternut, că nici tu nu ești

290 mai breaz ca Armand.

Ministrul o lăsase să trăncănească și se uitase mereu la ceas, abia așteptând sosirea inspectorului-șef.

— Bună dimineața, sau cum să vă spun, domnule ministru. Să trăiți! Am sosit! făcuse Mizdrache pătrunzând în cabinet cu aerul unuia care s-a întors de pe front. Să mă scuzați, sunt mototolit, plin de praf, dar de două zile și două nopți n-am dormit, am făcut o anchetă dură.

Tismana sunase și comandase alt rând de cafele și coniac.

— Da' un coniac bei ca să te refaci, nu?

— Dacă spuneți dumneavoastră... A, uite-l și pe domnul Armand. Nici dumneavoastră n-ați dormit. Ce belea a dracului... Și spuneți că mâine la șase... adică ce spun eu mâine, azi, peste două ore, Mareșalul vă cheamă la ordine.

— Mizdrache, spune-mi cum stăm, că fierb!

— Pot să mă așez, domnule ministru? Sunt rupt de oboseală.

— Armand, fii drăguț, ține-i pardesiul ăla nițel, dacă vrei scoate și cravata, nu te formaliza, că suntem la lucru. Stai în cămașă. Să chem să-ți aducă și o gustare, ceva...

— Domnule ministru, nu zic nu. O țigară bună am... îmi permiteți...

— Armand, tu notează tot ce spune domnul inspector. Fă-mi un punctaj, ca să știu ce să-i vorbesc Mareșalului.

— Domnule ministru, chestiunea e destul de complicată.

— În ce sens complicată?

— Pentru că profesorul Vrăbiescu a fost răpit de nemți. Asta o știți. V-am telefonat încă de alaltăieri. L-au luat direct din cancelaria colonelului Decu Dabija, când au auzit explozia. Asta, colonelul, făcuse și el o masă, să-i cinstească, să-i omenească, ca românul. Nemții s-au șifonat, cel puțin așa mi-a spus Dabija... l-au invitat pe profesor: „Dumneavoastră mergeți cu noi!” Ala s-a uitat în dreapta, s-a uitat în stânga... „Domnilor, dar cum vă permiteți...” Că una, alta, l-au umflat! Am pus eu caraula după ei, dar e greu să știi unde l-au vârat. Am trimis fotografiile profesorului la punctele de frontieră, la aeroporturi, sper să nu-l fi scos din țară până acum. Oricum, trebuie să-i spuneți Mareșalului că răpirea este împotriva oricăror convenții și alianțe.

— A, în privința asta să nu-ți faci niciun fel de grijă. Am să fiu foarte energic. Cine a fost acolo? Că mă invitaseră și pe mine și s-au făcut că plouă.

— Maiorul von Braun, cine să fie? Au mai picat și vreo doi granguri de la Berlin. Țștia nu știu câte servicii secrete au pe teritoriul nostru, de parcă am fi ocupați. Dacă vă amintiți, noi am protestat împotriva chestiunii, dar Ambasada face pe surda și nemții își văd mai departe de treburile lor puturoase.

— Asta-i altă chestie, Mizdrache, fii sigur că o s-o rezolvăm. Acum lămurește-mă exact: cum a fost cu incendierea laboratorului și explozia aceea care a împiedicat experiența profesorului Vrăbiescu?

Sosise valetul Anton eu un bocal de coniac și câteva pahare, cu gheață mărunțită; subreta Marcela adusese de la bucătărie câteva gustări calde, așezându-le pe biroul ministrului.

— Ia gustă ceva, Mizdrache, și tu, Armand, că o să avem o zi grea.

Inspectorul-șef luă două sau trei măslina, o scrumbie și niște crenvurști fierbinți, bău puțin coniac, își șterse gura degajat cu șervetul de olandă pe care și-l așternuse mai întâi pe genunchi, își pipăi mecanic barba nerasă, dând să se scuze, dar Tismana îi făcuse semn: „Lasă, lasă” și pe urmă, conversația se reînchegă.

— Deci, chestiunea profesorului Vrăbiescu e lămurită. Spune-mi acum, cum și cine a sabotat experiența lui Vrăbiescu?

— Păi, s-o luăm de la început, domnule ministru, pe puncte. Când am ajuns eu acolo, oamenii mei, mai bine spus trei dintre ei, erau legați fedeleș, la magazia de echipament a „forțaților⁴⁴, în cap cu Jean Tomescu, care, cel puțin în felul acesta, o să-l țină minte pe Tronaru ăla pe care-l căutam noi.

— Cum adică „legați fedeleș⁴⁴?

— Uite-așa, foarte bine, domnule ministru. În urmă cu vreo două luni sau mai mult, nu știu exact, deșteptii ăia de la colonie l-au angajat pe unul Samoilă, mecanic caloriferist. Avea acte în regulă, l-au băgat în pâine, băiatul a stat frumos la locul lui, și-a văzut de treabă, până când a sosit clipa în care să acționeze. Noi l-am trimis pe Jean Tomescu cam târziu, ce-i drept. Asta e un agent foarte

292 destoinic, cred că-l știți, dar omul n-a avut baftă, scuzați limbajul meu. Până să-l identifice, băiatul se și vârâse unde trebuie. Cum am ajuns la Mija, m-am dus direct la laborator, care era făcut țândări. Geamurile sparte, a ars parterul și un etaj. Prăpăd. Pagube de peste 250.000 de lei, o să vedem cine o să plătească dandanaua asta... Am pus agenții pe urma lui Tronaru, ia-l de unde nu-i. Ieri, abia, am aflat că l-a văzut careva, imediat după incendiu, pe bicicleta fetei profesorului, pe niște drumuri de țară. Probabil că la ora asta este ascuns la Ploiești, la vreo gazdă. Comuniștii lucrează organizat, au peste tot complici, gazde. Să vă spun drept, domnule ministru, noi i-am cam subestimat. I-am confundat cu socialiștii ăia care sunt altă marfă, mai romantici, te mai înțelegi cu ei, dar ăștia sunt apucați rău.

— Lasă, Mizdrache, chestia! La subiect, te rog! Acum se face șase și nici nu m-am bărbierit. Apropo, Armand, șoferul știe că plecăm atât de dimineață?

Secretarul zâmbise ușor:

— Se poate? De azi-noapte l-am trezit din somn. La cinci și jumătate va fi la peron.

— Bine, îți mulțumesc. Ia zi-i, Mizdrache!

— Deci, Tronaru s-a dat la fund. Siguranța îl caută în tot Ploieștiul, o să-l dibuim noi dacă o să avem puțin noroc. Dar să ne întoarcem la chestiune. După primele indicii, treaba s-a petrecut cam în felul acesta: individul, sub masca unui caloriferist, a studiat terenul, a văzut cum stau lucrurile, dacă nu mă înșel, și nu mă înșel deloc, că acum îmi amintesc, a stat de vorbă și cu profesorul Vrăbiescu, căutând să-l convingă să renunțe la experiențele lui. Nu știm dacă a reușit sau nu. M-a mai izbit un amănunt: bicicleta fetei lui Vrăbiescu, cu care a fugit Tronaru. Omul a acționat neașteptat pentru toți agenții noștri: atacând! Jean Tomescu îl identificase și chemase oameni de la Ploiești. Pe ăștia i-am și găsit acolo. În două ceasuri, șoselele principale fuseseră blocate. Dacă era prost, Tronaru ar fi folosit o mașină și ar fi fost, cu siguranță, prins. Pentru că se făcuse un filtru total al tuturor vehiculelor. Nici trenurile locale n-au scăpat de control. Numai că el a folosit drumurile vicinale și a ajuns la Ploiești pe bicicletă. La asta nu se gândise nimeni. În primul moment, uluiți, am uitat de fata profesorului. Ne-a căutat ea după două ceasuri, întrebându-ne unde e taică-său. Crezuse că noi l-am arestat. 293

Când am întrebat-o de ce vine la noi, că noi de-abia am sosit de la București, a rămas cu gura căscată. Noroc că a picat și comandantul coloniei, colonelul Decu Dabija, care i-a spus tristul adevăr.

— Sper că nu i-ați permis să plece fără să vă dea vreo explicație, spusese Ionescu-Tismana, cu o ușoară îngrijorare în voce.

— Chiar așa de ageamii nu suntem nici noi, domnule ministru. Într-adevăr, fata voia să ia primul tren sau ce va

găsi la îndemână și să meargă la Ambasada Germaniei, ca să se plângă. Am liniștit-o... „Domnișoară, răspundeți la câteva întrebări și de găsirea tatălui dumitale o să ne ocupăm noi, mai bine decât dumneata”. Ciudat lucru, pe ea n-am bănuțit-o deloc, la început...

— Ce vrei să spui? Nu Tronaru a incendiat laboratorul?

Se făcu o pauză în care și Armand și ministrul ciuliră urechile să audă mai bine răspunsul celuilalt. Inspectorul-șef scuturase scrumul țigării într-o scrumieră și răspunsese oarecum încurcat:

— Aici încă există ceva foarte obscur, dar o să vă spun ce bănuiesc eu. Expertul care venise cu mine de la București, când s-a dat alarma, s-a lămurit repede cum fusese incendiat laboratorul. Cineva dăduse foc filmelor care înfățișau diferite faze ale experienței. Erau foarte multe filme și știți că astea sunt un material inflamabil. În câteva minute, substanțele explozive și chiar proiectilul pregătit pentru experiență au făcut explozie. Până și fata lui Vrăbiescu era cât pe-acı să fie rănită. Nu apucase să ajungă prea departe de la locul acela. Din ceea ce vă spun se putea deduce că, dacă într-adevăr Tronaru ar fi provocat distrugerea laboratorului, ar fi trebuit să-i prevină pe cei doi în vreun fel sau să încerce să-i îndepărteze de locul exploziei. Tipii ăștia nu omoară oameni decât când nu mai au ce face. Deci, în ultimele momente dinaintea sabotajului, logic vorbind, fata ar fi trebuit să vorbească cu Tronaru, pentru că tatăl ei fusese chemat la comandantul coloniei și prezentat nemților. Ea rămăsese în urmă sub un pretext. Am luat-o direct, rugând-o să povestească ce a făcut înainte de explozie și de ce n-a plecat cu profesorul Vrăbiescu la colonel. După ezitările pe care le avea, am înțeles că știa ceva despre Tronaru. Luată din

294 scurt, a recunoscut că îl cunoscuse pe acesta undeva, în

București, că l-a revăzut la Mija în urmă cu o săptămână, când Tronaru i-a cerut să vorbească tatălui

său. Despre ce au vorbit n-a vrut să-mi spună nimic. Nici n-am insistat. Am luat-o pe coarda sentimentală. „Domnișoară, i-am spus, cunoștința asta a dumatăle este un comunist foarte periculos, un sabotor, care dacă va fi prins, va fi condamnat la moarte, fără nicio putință de salvare. Dar asta n-ar fi nimic. Nemții îl cred pe tatăl dumatăle vinovat de explozia care a avut loc. De aceea l-au și răpit. Eu, personal, nu cred că tatăl dumatăle a fost atât de nebun încât, după ce a muncit o viață întreagă la invenția lui, să facă gestul unui piroman”. Pentru mine însă este limpede că Tronaru a folosit împrejurarea că o cunoscuse, și de-aici așa deduce eu, domnule ministru, că în fiecare loc unde există un interes pentru acești comuniști, ei își plantează câte-un om. S-au folosit de ea ca de-un instrument. Este tactica animalelor sălbatice, care pândesc săptămâni, uneori luni, prada, atacând numai atunci când trebuie, o singură dată și bine. Dar să mă întorc la fată. Ea mă asculta destul de indiferentă. De fapt, era foarte îngrijorată de soarta tatălui ei și cred că dacă ar fi bănuț că nemții îl vor răpi pe Vrăbiescu și-ar fi văzut de treabă.

— Ce vrei să zici?

— Vreau să zic că după ce m-a lăsat să vorbesc preț de o jumătate de oră, eu crezându-mă deștept foc, mi-a trântit direct: „Domnule inspector, sau cine oi fi dumneata”. „De la poliție sunt, dacă te interesează”. „Eu am dat foc laboratorului. Am aprins, pur și simplu, filmele, ca să nu mai rămână nici măcar fotogramele experienței”. Am rămas *bouche bee*, vă dați seama. O ochelaristă, pe urmă am aflat că e și ea laborantă, lucra cu tată-său, deci cunoștea chestiunea, care aruncă prăvălia în aer și spune, ca și cum ar fi băut un pahar cu apă rece: „Eu am făcut toate treburile astea!”

— Sper că e arestată, nu?

Mizdrache zâmbise:

— Aș, de unde, domnule ministru! Ar fi fost o mare eroare.

— Cum așa?

— Păi, lăsând-o în libertate, ea va face două lucruri:

întâi va căuta să-și elibereze tatăl, ducându-se la Ambasada germană. Și, în al doilea rând, va căuta să-l găsească pe Tronaru acela, întrucât incendiind laboratorul, vrând²⁹⁵

nevrând, ea a optat pentru comuniști. Va merge să le ceară sprijinul, pentru a-și găsi tatăl. În noi are mai puțină încredere.

— Mizdrache, n-ai greșit deloc. Te felicit! De fapt, dacă mă gândesc bine, comuniștii au un interes mult mai mare decât noi pentru ca Vrăbiescu să nu fie dus în Germania. Îți dai seama?

Inspectorului-șef nu-i era prea limpede gândul ministrului, dar așteptase o explicație.

— Ce vreți să spuneți?

— Eu, cel puțin, în locul lor aș gândi în felul acesta: dacă l-au răpit pe profesor, înseamnă că, indiferent de nereușita acestei experiențe, cu filmele sau fără filmele acelea care au ars, inventatorul va putea să reconstituie proiectilul termic. Sigur că asta va mai dura câteva luni, se mai poate întâmpla ca Vrăbiescu, încăpățânat cum e, să se simtă jignit de faptul că a fost răpit și să nu vrea să colaboreze cu nemții, dar ei au și mijloace de constrângere. Îl pot sili să fabrice din nou bomba. Înțelegi? Și atunci... Orice om, în situația lui Tronaru și a celor care stau în spatele lui, va judeca cum judec eu acum. Bun! Prima experiență am zădărnicit-o, dar, din moment ce inventatorul se mai află în viață și e în mâinile nemților, primejdia de-a se fabrica un alt proiectil există încă. Și atunci tu ce-ai face în locul lor?

— Păi, ori l-aș omorî pe Vrăbiescu, ori l-aș răpi.

— Ei vezi? Am gândit la fel. Dar mai există și a treia ipoteză, ca să epuizăm toate ipotezele: probabil că nemții judecă și ei ca noi. Își vor fi spus că vom căuta să-i împiedicăm să-l scoată pe Vrăbiescu din țară. Pentru asta vor încerca, după logica mea, mai multe stratageme. Ori ne vor „furniza” un cadavru, lăsând lângă el actele de identitate ale lui Vrăbiescu, ori o vor răpi, la rândul lor, pe fata lui Vrăbiescu, să-l șantajeze pe profesor, ca să-i

urmeze. În cazul acesta, îl vor scoate îmbrăcat în uniformă de militar german sau cine știe sub ce altă mască. Deci, eu cred că punerea în libertate a fetei lui Vrăbiescu a fost foarte bine gândită, însă trebuie protejată de către oamenii noștri, pentru că, odată încăpută pe mâinile nemților, vom deveni cu adevărat neputincioși.

— Urâtă treabă! exclamase Mizdrache.

Ministrul se învârtea în jurul celor doi. Căuta o soluție 296 și nu o prea găsea.

— Asupra chestiunii aruncării laboratorului în aer am lămurit treaba. Sigur că o să fim trași la răspundere de Mareșal, pentru că nu am reușit să asigurăm protecția lui Vrăbiescu și, mai ales, pentru că el nu are la ora asta proiectilul termic, care ar fi cântărit foarte mult la tratativele pe care le duce cu Hitler din șase în șase luni. Pentru asta o să ne frece destul. Cât privește răpirea lui Vrăbiescu, nu putem să o ascundem, deși încă o dată ne-am dovedit lipsiți de fler. Vreau să-ți spun că în ce privește aceste abuzuri nemții nu se află la prima lor faptă. Și noi nu ne aflăm la prima dare înapoi. Mareșalul se îmbătoșează, strigă la subalterni și pe urmă se face că nu știe nimic. Preocupat să nu-și știrbească prestigiul istoric, pozează drept intransigent, dar ai să-l vezi, Armand, și dumneata, domnule Mizdrache, peste un ceas, la ședință. O să se răstească, o să se facă roșu de-o să credeți că-l apucă apoplexia, o să dea dispoziții drastice și, până la urmă, tot noi o să scoatem castanele din foc. Mă rog! În ceea ce vă privește, suntem lămuți. Cum o să ieșim noi de-acolo, o să vedem. Dar pentru dumneata, Mizdrache, rămâne un lucru foarte clar. O datorie de onoare pe care ți-o încredințez. Viu sau mort, Vrăbiescu trebuie să rămână în țară. Doi: fata lui nu va cădea în mâna nemților cu niciun preț. Nu te uiți până unde merg? În câteva luni ne-am izbit de două ori de ei. În cazul Arghirescu, cercetările dumitale au dus tot acolo: la serviciile secrete germane. Am făcut raport, au fost trimise proteste la Killinger, și ce ne-au răspuns? Nimic! Ambasadorul face *la sourde oreille* și-și vede de treabă. Acum, a doua oară, crezi că vor fi atât

de amabili să ni-l trimită înapoi pe Vrăbiescu, numai pentru că noi dorim asta? Cu acestea zise, dragul meu Mizdrache, ești liber, odihnește-te nițel și ține-mă la curent cu tot ceea ce se întâmplă! Armand, fac un duș, apoi mergi cu mine.

*

La ora șase punct, Mareșalul intrase pe ușa unei mici săli de ședințe aflate în corpul Președinției Consiliului de Miniștri, într-o sală nu prea largă, cu ferestrele dând spre Calea Victoriei, în care fuseseră așezate patru mese la care se instalaseră: ministrul de Război, ministrul de Interne, șeful Serviciilor Secrete, experți, stat-majoriști. În spatele lui Constantin Vasiliu și al lui Constantin Pantazi 297

se aflau cei doi secretari militari, în uniformă, ținând lângă ei serviete, doldora de acte; în stânga lui Tismana, Eugen Cristescu, cu o față palidă, puhavă, cu ochii lui iscoditori, șireți; se consultase, până la intrarea Mareșalului, cu un individ îmbrăcat în haine bleumarin, care îi ținea deschis, pe masă, un dosar. Armand avea să-l vadă pentru a doua oară pe Mareșal și, contrar așteptărilor, să asiste la una din cele mai monotone ședințe la care luase parte vreodată.

La intrarea conducătorului Statului, cei aproape 30 de inși se ridicaseră în picioare. Mareșalul le făcuse semn să se așeze. Nu avea un aer încruntat, părea mai curând indiferent, rece. Fusesse urmat de către Mihai Antonescu, îmbrăcat într-un costum proaspăt de primăvară, de culoare bej/ cu un aer sigur de sine, cercetând pe rând pe cei așezați la cele patru mese, întrebând, din când în când, pe secretarul său, un tânăr agitat, care luase loc pe un scaun exact în spatele lui, câte ceva.

La începutul ședinței, ministrul de Război ținuse o informare despre situația frontului, anunțând începerea ofensivei germano-române din peninsula Kerçi. Urmaseră cifrele plicticoase despre pierderile adversarului, în tunuri, tancuri și oameni; ministrul Aviației citise un comunicat al comandamentului german care anunța că până la data aceea rușii pierduseră 21.000 de avioane.

De la locul lui, Mareșalul mârâise nemulțumit:

— Asta e propagandă bună pentru cititorii domnului Goebbels. Mie să-mi dai cifre reale.

Pe urmă, ministrul de Interne, Vasiliu, făcuse și el o scurtă informare asupra situației din țară. În martie avusese loc procesul celor 19 comuniști de la uzinele I.A.R.-Brașov, terminat cu condamnări grele. Din informările agenților din străinătate (și precizarea asta o făcuse Eugen Cristescu) rezulta că Anglia, drept răspuns la acțiunile României, se pregătea să declare război Bucureștiului și Sofiei. Se semnalau, de asemenea, mișcări subversive la Arsenalul militar din Târgoviște și la depozitul de muniții din Buzău.

— Și voi ce păziți acolo? întrebuse, cu o voce lătrată, Mareșalul.

— Am luat toate măsurile, vă rog să ne credeți.

— Sunt lămurit cu măsurile voastre, după cele întâmplăte la Mija... Poți să-mi spui ce's - a petrecut acolo?
298 Permiteți să vă raporteze...

Generalul Vasiliu citise, destul de încurcat și cu opintiri, un raport prezentat de către Eugen Cristescu, care, la rândul lui, fusese informat de către Tismana, rezumând situația de la Mija. Totul spus foarte pe scurt, pentru că Mareșalului nu-i plăceau rapoartele detaliate și, mai ales, imprecise. Ultimul punct al acestei informări fusese acela al anunțării răpirii profesorului Vrăbiescu.

— Cum e posibil? întrebuse brusc Mareșalul pe Mihai Antonescu, aflat lângă el.

Fața îi era numai pete-pete, furia îl făcu să izbească ușor cu pumnul în masă, deși se stăpânea cât putea.

— Permiteți să vă spun, domnule Mareșal, am protestat pe lângă baronul Killinger. El abia s-a familiarizat cu chestiunile românești. Probabil că operația a fost întreprinsă de către serviciile secrete.

— Ei, și ce-i cu asta? Parcă Killinger nu este în Serviciul Secret? Eu nu permit ca un savant român să fie răpit și transportat din țară sub niciun chip. La prima întâlnire cu Führerul am să mă plâng pentru aceste

procedee, dar aş vrea ca până atunci, să-l scoatem pe acest profesor, Vrăbiescu, parcă așa îl cheamă, din mâinile lor. Ori nu putem? Cristescule, ce ştii până acum despre el?

Şeful Serviciului Secret luase o notiţă din dosarul pe care îl avea pe masă şi spuse calm:

— Profesorul Vrăbiescu a fost dus cu o maşină de către maiorul von Braun şi de către maiorul Müller la Ambasada germană. Prin serviciul nostru de supraveghere, ştim că până acum nu s-a produs niciun fapt nou, în ce-l priveşte pe profesor, dar este posibil ca el să fie transportat într-un alt loc din Bucureşti sau din provincie, încercându-se o trecere frauduloasă peste graniţă.

— Mulţumesc, asta îmi închipuiam şi eu, Cristescule. Mie să-mi raportaţi în 24 de ore locul unde se găseşte Vrăbiescu şi măsurile pe care înţelegeţi să le luaţi ca să-l recuperăm din mâinile lor. S-a înţeles?

Armand, care se aşteptase la o izbucnire polemică din partea Mareşalului, fusese foarte surprins de felul metodic în care chestiunea fusese tratată de către cei de faţă.

*

(Explicaţia acestei atitudini avea să o aibă Armand în a treia zi a procesului Mareşalului, când avusese loc inte
299

rogarea mai întâi a lui Ion Antonescu şi, pe urmă, a lui Mihai Antonescu. Iată câteva fragmente din stenograma procesului:

Acuzator public Săracu': Hotărârile de politică internă şi externă erau luate în Consiliul de Miniştri, sau le luaţi personal?

Preşedintele: Vă întreabă domnul acuzator public dacă hotărârile de politică internă şi externă importante le luaţi singur sau în Consiliul de Miniştri?

Ion Antonescu: Totdeauna discutam cu miniştrii de resort. Sigur că au fost câteva cazuri când am discutat de faţă şi cu câţiva subalterni ai miniştrilor, dar aceştia veniseră în calitate de experţi...

Acuzator public Săracu': Recunoaște acuzatul Antonescu că prin politica dusă a sprijinit acțiunea de război a Germaniei hitleriste, prin care a abătut dezastrul economic și social asupra țării?

Ion Antonescu: Nu recunosc.

Acuzator public Dobrian: A admis ca pentru Germania să se cultive terenuri întinse cu orz și secară? Să fie trimiși în Germania muncitori calificați pentru a servi industria de război germană? permis acuzatul transferarea clandestină sau oficială a vreunor oameni de știință care să se pună în serviciul Germaniei hitleriste?

Ion Antonescu: Nu recunosc.

Acuzator public Dobrian: A admis acuzatul ca pentru exploatarea petrolului să se întemeieze societăți mixte româno-germane?

Ion Antonescu: Da. Eram aliat eu Germania, ea trebuia să câștige războiul, trebuia să ajut Germania.

Acuzator public Dobrian: În timpul guvernării domniei-sale, a acuzatului Antonescu, convenția *Wohltra* de petrol și armament a suferit vreo modificare?

Ion Antonescu: Convenția a fost făcută de domnul Victor Slăvescu, așa cum îmi spunea domnul general Dobre.

Acuzator public Dobrian: Ea, această convenție, a suferit modificări ulterioare?

300 *Ion Antonescu:* Foarte multe.

Acuzator public Dobrian: Și-au respectat germanii obligațiunile?

Ion Antonescu: Totdeauna a fost o luptă între noi și germani. Această luptă o ducea în spinare, de fapt, Mihai Antonescu. Căci germanii căutau să ne păcălească, noi să le dăm și ei să nu dea nimic.

Acuzator public Dobrian: Este adevărat că acuzatul Antonescu a acceptat majorarea parității de la 60 de lei marca, la 120 de lei, după venirea nemților în țară?

Ion Antonescu: Nu mă ocupam eu, personal, de aceste lucruri. Aveam un ministru al Economiei Naționale.

Acuzator public D. Săracu': Este adevărat că s-au

făcut schimburi forțate de tehnicieni și de specialiști în materie de armament, pe care le-ați acceptat?

Ion Antonescu: Nu am acceptat niciun schimb forțat de specialiști. Tot domnul Mihai Antonescu se ocupa de treburile acestea.)

*

Armand, care îl văzuse pe Mareșal cum reacționase în împrejurarea răpirii profesorului Vrăbiescu, recunoștea că, în depoziția lui, exista un dram de adevăr. Cazul Vrăbiescu nu fusese invocat în actul de acuzare sau în cursul dezbaterilor, dar el știa, mai bine decât oricine, ce se întâmplase în realitate cu nefericitul profesor. Sigur, de lucrurile acestea destul de grave conducătorul Statului nu se ocupa, ci le trecea subalternilor, cazurile cele mai delicate preluându-le Mihai Antonescu. Dar ceea ce nu răzbătea din depozițiile celor doi, la proces, era complicitatea tacită dintre ei, pentru că, prin protestele ferme ale Mareșalului, făcute cu martori în Consiliul de Miniștri, cum fusese ședința la care luase și el parte, Antonescu își asigura, cel puțin prin memoria stenogramelor, atitudinea sa fermă față de germani: el deci nu era de acord cu știrbirea prestigiului României când era vorba de dispariția unui savant, aflat sub jurisdicție română, dar din răspunsurile date acuzatorilor publici nu rezulta că cel însărcinat cu ducerea la capăt a acelui caz delicat, intitulat *cazul Vrăbiescu*, îl rezolvase favorabil în vreun fel. Cel mai ușor lucru era că se găsisese un țap ispășitor, și anume Mihai Antonescu, asigurându-se în felul acesta prestigiul Mareșalului care, față de el însuși și de istoria la care ținea atât de mult, luase toate măsurile cuvenite.

Lucrurile aveau însă un aspect și mai dramatic și el o știa de la Ionescu-Tismana. Într-adevăr, după ședința de la Consiliul de Miniștri, Mihai Antonescu îi făcuse o vizită lui Killinger, protestând pe lângă acesta împotriva răpirii savantului român. Baronul îl primise la Snagov, unde ședea când timpul era bun, într-o vilă așezată pe malul lacului. De față fusese și secretarul de Stat pe care ministrul

Propagandei îl luase cu el. Baronul Killinger n-avea nimic din stofa unui diplomat. Era un om dur, obișnuit să comande, să ceară și să nu răspundă de faptele pe care le atribuia subalternilor săi. „Ce crezi că mi-a răspuns, dragul meu Armand? Și nu atât mie, cât lui Mihai Antonescu, pentru că eu eram o piesă neînsemnată. «Domnilor, dumneavoastră aveți o idee foarte ciudată despre relațiile dintre țara noastră și România. Cu aliații ne purtăm bine. După cum știți, ultima dată am concedes ca marca germană să valoreze 80 de lei, nu 120, cum au cerut experții noștri. Asta era o chestie economică, puteam s-o rezolv. Dar cazul Vrăbiescu intră în altă sferă de preocupări, mult mai complicată. Oamenii care *l-au răpit*, cum spuneți dumneavoastră, pe inventatorul acela, sunt oamenii lui Himmler. Or, cu Himmler nu discută decât Führerul, eu nu pot să mă amestec. Găsiți dumneavoastră pe profesor și n-am nimic împotriva ca el să revină la domiciliu. Și, pe urmă, aș mai vrea să vă spun ceva: natura relațiilor noastre, dat fiind raportul de forțe, cred că îngăduie ca, atunci când Marele Reich socotește că are nevoie de un om ce-i poate fi util, să poată fi împrumutat fără ca să facem din chestiunea aceasta un *casus belli*. Nu-i așa, domnule Mihai Antonescu?» Și, bineînțeles că Mihai Antonescu a zămbit, ca și în alte cazuri și a dat din umeri. Îl voiau nemții pe Vrăbiescu, n-aveau ce le face! Puteau să-l ia. Dar vezi > Armand, că dacă Mareșalul își va aminti vreodată de acest nenorocit de profesor și va întreba cuip s-a rezolvat cazul lui, totuși noi vom fi trași la răspundere. Totul este ca într-o bună piesă de teatru. *Betonată*, cum spun dramaturgii. Toată lumea și-a jucat rolul impecabil, Mareșalul s-a indignat pentru dispariția lui Vrăbiescu, Mihai Antonescu a protestat pe cale diplomatică, ba chiar a avut o întrevedere cu baronul Manfred von Killinger, 302 Eugen Cristescu a întocmit rapoarte foarte detaliate, noi ne-am silit să dăm de urma profesorului Vrăbiescu, și până acum ia-l de unde nu-i! Totul este perfect, rotund, logic, fără fisură”.

*

În loja presei, cam înghesuiți, pentru că spațiul era foarte redus, luaseră loc, încă din prima zi a procesului lui Antonescu, în afară de corespondenții străini, câțiva scriitori și corespondenți ai ziarelor principale. Între ei nu lipseau Pavel Candrea, Dionisie Mocanu, Lupu Rădulescu, Savu Drăgănoiu, Caius Tudoran și Mitu Palade. Cu o întârziere de trei sferturi de oră, sosise la proces, în Știrbey Vodă, și Călin Merdea, privindu-și contrariat ceasul pe care-l purta în buzunarul pantalonilor, legat cu un lanț de aur.

La apariția în loja presei a lui Călin Merdea, Pavel Candrea avusese a senzație de vomă. Îl știa și pe el încă din timpul războiului, bătând cafenelele și intrând prin toate redacțiile, nu se putea să nu-l fi întâlnit, și reporterul turnător al poliției se izbise de câteva ori de protestele orale ale temutului pamfletar. „Da’ pe ăsta cine dracu’ l-a mai invitat la proces? gândise Pavel Candrea. Și dacă l-a invitat, de ce vine așa târziu, ca la cârciumă?” Știa de la prieteni că falsele lui afirmații în favoarea muncitorilor și a celor de stânga (de fapt masca lui de polițai provocator) fuseseră folosite ca atare. Dar acum eram abia în 6 mai 1946 și lui Pavel Candrea tipul acesta care folosea ochelarii numai când citea, dintr-o cochetărie prost înțeleasă, îi amintea o împrejurare destul de delicată în legătură cu ei doi.

Lucrurile se petrecuseră cam pe timpul răpirii lui Vrăbiescu, în mai 1942, când Ionescu-Tismana îl chemase, prin Armand, la el acasă, într-o seară. Pavel Candrea venise ca de obicei cu aerul său zăpăcit, făcând gălăgie și anunțându-se în stilul său bombastico-retoric:

— Dar ce dracu’ s-a mai întâmplat, domnule? Nu e deloc plăcut să te cheme unul din Ministerul de Interne, cât îți este el de prieten și de ibine situlat și chiar dacă o face la el acasă. Tu ce crezi, Armand, despre treaba asta?

Acesta nu știa nimic despre motivul convocării lui Candrea la ministru acasă. Pamfletarul intrase în cabinetul

lui Tismana, îl salutase vag și se trântise în fotoliul de

piele, afectând o lehamite care îi era caracteristică.

— Ia zi-i, Puiu!... de ce m-ai chemat?

Armand se retrăsese în mica încăpere de alături, prefăcându-se că are treabă, dar uitând întredeschisă ușa care da spre biroul ministrului.

— Mai ține-ți gura, Pavele! Să știi că te apăr cât pot și unde pot. Nu fac un secret din faptul că suntem amici, dar nu-ți ții gura, și dacă vorbești cum vorbești cu mine, asta e o chestiune, dar tu nu. te mulțumești cu atât, trăncănești și la cafenea. Asta încă ar mai merge. Deocamdată măsuri de represiune nu se iau împotriva celor care fac opoziție deschisă, te previn însă că nu va trece mult și o să ai neplăceri.

— Adică ce fel de neplăceri?

— Păi, de pildă, să fii internat în lagăr.

— A, asta m-ar onora! Te rog să mă crezi. Fă-mi plăcerea și vâă-mă-n lagăr cât poți de repede.

— Nu glumi, pentru că, în alte locuri, oameni ca tine au terminat-a prost. Nu e vorba numai de autoritățile noastre, e vorba și de nemți. Acum vreo săptămână ai fost *la Capșa* sau nu știu unde naiba ai fost, era și Armand cu tine, se aflau acolo și niște scriitori și te-ai apucat să vorbești despre Corneliu Zelea Codreanu. Eu îți cunosc ideile în legătură cu Căpitanul, pe care l-ai detestat toată viața, dar una e ce spui tu și alta e ce raportează niște dușmani ascunși pe care-i ai. Pe de o parte, cei care lucrează cu poliția noastră te fac simpatizant legionar, ceea ce tu nu ești și nu Vei fi în viața ta niciodată și, pe de alta, cei care lucrează pentru nemți, pentru că sunt și de ăștia foarte mulți, îi înfundă cu rapoarte false în care ești prezentat ca un dușman al Reichului, bătându-ți joc de Hitler și de generalii lui, și mai ales de această invenție a nemților, Corneliu Zelea Codreanu, de unde nimeni nu mai înțelege nimic. Rapoartele se bat cap în cap, tu ești considerat un tip extrem de periculos și eu trebuie să te apăr mereu.

— Și de ce-ți este atât de greu a mă aperi? La urma urmei, nici nu vreau să mă aperi. Într-un fel, suntem

adversari ireductibili. Tu-l servești pe Antonescu care este omul nemților și eu abia aștept să vă cărați, să vă duceți dracului, să se aleagă praful de voi. Lucrurile simt foarte clare.

— Sunt foarte clare în capul tău, dar nu sunt atât de clare cât ar trebui să fie în ceea ce privește soarta ta viitoare. Mareșalului și autorităților nu le convii dintr-un dublu motiv: apărând în rapoartele secrete ca adept al legionarilor, Antonescu, care i-a alungat de la putere și i-a împușcat, n-are niciun motiv să te iubească. Înjurându-i pe nemți, îi faci greutăți, pentru că mereu serviciile secrete aflate în România îi prezintă rapoartele celor care te denunță că nu poți să-l suporti pe Hitler. Cât privește faptul că vrei să faci pe eroul, eu te sfătuiesc să-ți bagi mințile în cap, pentru că e păcat ca un tip ca tine să moară în vreun lagăr, cine știe pe unde, în Germania.

Pavel Candrea părea destul de plictisit de afacerea asta, dar nu îngrijorat. Mai stătuse un ceas cu ministrul și, la plecare, îl rugase pe Armand să-l însoțească.

— Ascultă, dragă, tu-ți amintești când am fost ultima dată împreună la *Capșa*? Ce-am vorbit eu acolo despre Corneliu Zelea Codreanu?

— Dar cine poate să reproducă ce spui dumneata când ești în formă?

— Nu, serios, arătam eu ca un simpatizant al lui Codreanu? Sau eram beat? Că de obicei nu mă îmbăt. Știi bine că nu beau decât cafea. (Pe vremea aceea, într-adevăr, Pavel Candrea nu bea decât rareori vin și cu multă prudență.)

— Nu cred să fi spus ceva în felul acesta, zise Armand Sachelarie, care avea o memorie foarte bună și ar fi putut să-i reproducă, cuvânt cu cuvânt, tot ceea ce spusese în seara aceea.

— Dar nu mai ții minte cu cine mai eram la masă? întrebese Pavel Candrea. Pentru că, îmi amintesc, n-a fost lume multă, ca de obicei, în care caz ar fi dificil să-l identific pe turnător.

— Să facem o scurtă reconstituire... întâi, ai venit

matale cu actrița aia de la Național, Proserpina Matache, căreia îi făceai o curte în draci, dar care, trebuie să afli de la mine, e întreținută de un tip cu bani de la Casație și dacă află ăla s-au dus rochiile, s-au dus bijuteriile și chiar postul de societară a primei scene românești.

— Bun! mai departe...

— Păi, după aia a picat Lupu Rădulescu, care a stat foarte puțin, pentru că avea și el o încurcătură cu o pictoriță...

— Și, și...

— Și pe la zece jumătate, a intrat Călin Merdea. Îl știi pe ăsta. Gazetarul ăla care are, și el, simpatii de stânga. Mă mir că nu vă-nghițiți, pentru că l-ai privit cam ostil, te-ai uitat *câș* la el, dar pe urmă te-ai luat cu vorba, cum ai obiceiul, și ai uitat de el.

Pavel Candrea se opri pe aleea parcului casei Tismana și privea bătrânii copaci din jur.

— Armand, pe tine te simpatizez, nu știu de ce dracu', n-ai nimic din șmecherul bucureștean, oi fi trăit tu la Buenos Aires, oi fi fiu de diplomat, dar mirași a bălegar, a vacă. Se cunoaște că ai copilărit cu peoni, care erau și ei niște țărani. Pe tine nu te pot bănuî că m-ai fi turnat, nici nu e logic, din moment ce știi că vorbesc deschis cu Tismana și că nu mă tem să-l combat pe el și ideile pe care le slujește, mai mult sau mai puțin convins, dar ăsta care umblă în cămașă milaneză roșie, pe ăsta îl bănuiesc. Vreau să-ți spun un lucru pe care l-am afirmat rareori, și nu oricui. Ai asistat la cearta mea cu Dionisie Mocanu, în seara aceea, la *Café de la Paix*. Cu el mă cert de multe ori și nu-l pot suferi, ca și pe Merdea, sau cum dracu' îl cheamă, nu pentru că am o prejudecată de clasă, așa cum mi-a reproșat, pentru că n-am nicio prejudecată de clasă. Nu sunt vinovat că nu am umblat desculț și că mi-am făcut Dreptul la Paris. Convingerile politice nu sunt legate deloc de starea mizeră a veșmântului sau de precaritatea intelectuală. Ar fi o nenorocire ca mâine partidul comunist, în care eu cred, să-și aleagă membrii săi numai dintre analfabeți. Tu n-ai de unde să știi, dar primul lucru pe care

Îl vom face după luarea puterii va fi alfabetizarea. Asta e scris în programul nostru, să ții minte ce-ți spun acum, ceea ce nu mă împiedică să am o mare suspiciune față de indivizi de genul acestui Călin Merdea. În România, prima generație încălțată a dat mari intelectuali, oameni serioși, medici, ofițeri, ingineri, dar în mediul în care mă învârt există exemplare foarte curioase. Vor să ardă etapele, vor să se pricopsească și asta nu suport.

*

De fapt, scena de *la Capșa* se petrecuse cu totul altfel decât în informarea trimisă de Călin Merdea inspectorului 306 Mizdrache, cu care colabora de câteva luni. Tatona, era dispus să servească pe oricine și în orice fel, numai să poată să-și încropească o situație la București. Cel mai mult suferea la gândul unui eșec, care i-ar fi fost insuportabil. Să nu reușească și să fie silit să se întoarcă în comuna lui, să fie luat în râs de consăteni, după ce aceștia știau că plecase de-acolo ca să cucerească Capitala, i se părea de neconceput. De altfel, Călin Merdea nici nu făcea un secret din asta. Intrase în seara aceea *la Capșa* puțin mai familiarizat ca la prima întâlnire pe care o avusese cu inspectorul Mizdrache și cu ministrul Tismana. Indivizi de felul lui erau atrași ca fluturele de lampă mai ales de locurile ce li se păreau întotdeauna inaccesibile și pe care, odată pătrunși, nu le mai părăsesc. Pe Merdea îl atrăgeau luminile candelabrelor, canapelele roase pe care stătuseră atâția oameni iluștri de-a lungul timpurilor, zgomotul discret de tacâmuri, politețea chelnerilor, acel zumzet înfundat de voci de femei și de bărbați, într-un cuvânt atmosfera *Capsei*, tradițională, plină de farmec...

Pe Armand Sachelarie, Călin Merdea îl cunoscuse la o recepție, unde ministrul Tismana i-l prezentase, cam stingherit și cam cu antipatie: Armand, tipul e cam sordid, dar ne face servicii, sunt obligat să-i vorbesc. Nu te formaliza". Iar pe Pavel Candrea îl întâlnise în redacția unui ziar, unde pamfletarul își făcea rondul în fiecare zi, pe la prânz. Zărindu-i la masă, îi acostase familiar, în stilul său bădăran:

— Bună! Ce faceți aici?

— 1 Mâncăm, nu se vede? răspunsese tot printr-o întrebare Candrea, care era indispus în seara aceea.

Morocănos, pamfletarul nu fusese atent la primele schimburi de cuvinte dintre Armand și Merdea. Acesta îi spusese secretarului ministrului că ar vrea să-l roage ceva.

— Domnule Sachelarie, dumneata ești mai introdus. Eu sunt băiat sărac de la țară. Am venit la București să mă pricopsesc. Întâi am făcut-o pe funcționarul, dar nu-i de mine. Muncă multă, te freacă fitecine... M-am gândit să devin ziarist. Am intrat la un ziar, ăia m-au pus să scriu, le-am făcut ce mi-au cerut. Acuma să știi că treburile sunt cam încurcate. Ziarul trage cam la stânga. I-am spus eu domnului Tismana.

— Și ce? Nu-ți place că trage la stânga? sărise de la locul lui Candrea. Foarte bine că trage la stânga. Echipa de 307

Irozi de la putere a să se ducă dracului. Întâi s-au curățat legionarii; nici Mareșalul nu are multe zile, ascultați la mine...

Tonul drastic al pamfletarului îl cam înghesuisese pe Călin Merdea.

— Domnule Candrea, eu nu fac politică, domnule! Eu vreau să trăiesc mai bine, asta mă interesează. Am făcut concentrare în '41, m-au luat și pe front. N-am stofă de soldat. Dar voiam să-l rog pe domnul Sachelarie să mă introducă și pe mine pe la Ambasada Germaniei. Vreau să iau o nemțoaică de nevastă.

Pavel Candrea își pusese ochelarii lui cu multe dioptrii și-l privea ca pe o insectă rară.

— Și de ce-ai vrea dumneata să iei tocmai o nemțoaică?

— Păi, întâi și-ntâi, sunt harnice, domnule Candrea. Curate. Pe urmă, mi-ar plăcea să mă duc, așa, la mine la Țândăreii-din-față, să le arăt la ăia de-acolo: „Uite, bă, ce-a ajuns al lui Merdea! A luat nemțoaică și el! u Nemțoaicele sunt cucoane. Aș mai învăța și eu o limbă străină. Unde mai pui că altfel ești văzut în timpurile astea dacă ai o

nevestă nemțoaică. Ascultați la mine, domnlior, ați citit ziarele de azi? Nemții i-au bumbăcit pe ruși la Kerci. Or să ia Moscova, or să-i arunce până în Siberia... Ăștia pun mâna pe toată lumea... Și ce, strica să stai cu ei la masă?

Atâta îi trebuise lui Pavel Candrea. Când auzea de nemți, lua foc.

— De unde ai mai ieșit, mă neică, și tu? Din ce cătun? Din ce șanț? Taică-tău n-a făcut război? Nu s-a bătut cu nemții „pă nouășuteșaptesprece”, cum spuneți voi la țară? Și tu de ce îi pupi în fund așa?

Călin Merdea nu se supăra atât de ușor. Știa să primească. Părea doar uimit că pamfletarul nu înțelegea un lucru elementar:

— Dar nu v-am spus că pe mine mă daare-n cot de politică? Dacă băteau englezii, aș fi luat o englezoaică, dacă bat nemții, iau o nemțoaică. Eu țin cu ăl mai tare...

— Și deci dumneata ai vrea ca domnul Sachelarie să-ți găsească o nemțoaică, care să te facă om. Păi să-ți găsim o „spalt-kamarade”. Știi ce-i aia o „spalt-kamarade”?

308 Armand surâsese subțire și tăcuse.

— Dacă nu știi foarte bine. Armand, fii drăguț și găsește-i lui Merdea o „spalt-kamar. ade” cât mai repede, că arde pipota în el. Și, pe urmă, îl interpelase brutal, violent, pe Merdea: Domnule, te compățimesc! Dacă un fiu. de țăran a ajuns să umble după nemțoaice numai ca să-i fie bine, înseamnă că, după tine, poporul ăsta al nostru degenerază. Eu i-am văzut pe nemți, domnule, am fost în Germania. Dumneata nu-i cunoști. Dacă ar cuceri lumea, așa cum speră dumneata, noi, probabil, după hărțile pe care le-au publicat, am fi strămutați în India, pentru că unii de-ai lor ne socotesc țigani. Atunci să te văd eu, domnule Merdea, cu nemțoaica dumitale, stând și uitându-te cum curg rahații pe Gange și-ți strămută nasul de miros. Dacă nu ești debil mintal, ești ceva și mai rău.

Călin Merdea behăise în felul lui insuportabil: „Hehe-he-hett.

— Ai umor, domnule Candrea! Rahați pe Gange! Care-ți strămută nasul de miros? Păi dumneata crezi că la

Țândăreii-din-față avem closet cu apă? Tata și mama și-acum se dau după casă și spun că îngrășă porumbul... He-he-he-he! La drept vorbind, eu vreau să bată nemții, ca să se facă ordine în lumea asta. Că m-am săturat.

— Ordine, ordine... *Neue Ordnung!* Asta a băgat o generație întreagă în pământ. Dumneata i-ai apucat pe legionari? Că. te văd băiat mare...

— I-am apucat. Dar nu mi-au plăcut.

— Nu mai înțeleg nimica, zisese Candrea. Stânga nu-ți place, visezi noua ordine, dar legionarii te-au decepționat. Dumneata trebuie să ai muci în cap.

— He-he-he! râsese iar berbecește Călin Merdea. Să știi că nu mă supăr, domnule Candrea.

— Dar, de fapt, ce vrei, domnule?

— Vreau să-mi fie bine, pur și simplu. Binele tuturor începe de la binele meu. Asta am citit într-o carte. Mi se pare că a spus-o Goethe.

— E-he! Ai ajuns și la Goethe! Unde o să te oprești dumneata, domnule Merdea? Nu mi-ai spus însă de ce nu ți-au plăcut legionarii...

— Domnule Candrea, ăștia aveau și părți bune, domnule. Uite, mie îmi plăceau, așa, cum umblau în marșuri, 309

cu cămășile alea ale lor. Prea suntem balcanici, domnule! Căpitanul ăla știa ce face.

— Tot nu înțeleg. Îți plăceau sau nu-ți plăceau legionarii?

— Păi, n-am spus că aveau și părți bune? Dar ce nu-mi plăcea la ei e că prea o luaseră cu biserica. Și pe mine m-a bătut un popă la școala primară de mi-a spart timpanul, de am rămas cam surd, și de-atunci să n-aud de biserică, de popi, de Evanghelie... Că ne și chema duminica la slujbă cu o condicuță, să semneze popa acolo că am fost la slujbă. Nu-mi place să fiu constrâns.

— Păi ordinea ce e, domnule Merdea, decât o constrângere? Dumneata nu vezi că nici nu știi ce vrei!? Reduci o doctrină politică la ceea ce îți place sau nu-ți place duminică... Dacă vrei să știi, eu l-am cunoscut pe

Zelea Codreanu. Am fost colegi la Mănăstirea Dealul.

— Ce spui, domnule?

Pavel Candrea, simțind că avea cui să-i deșerte sacul în seara aceea, făcuse un semn șefului de sală și mai comandase un șvarț.

— Dumneata ce iei, Armand?

— Un *Martini* cu lămâie și gheață.

— Dumneata? îl întrebase și pe Călin Merdea.

— Eu am să mănânc ceva, că mi-e foame. Am umblat prin oraș și n-am băgat nimic în gură.

— Dar să știi că la urmă te pun să-ți plătești porția, că te-am văzut, cam tragi chiulul la notă.

— He-he-he! behăise Călin Merdea.

Se făcuse comanda și, odată *instalat în* bateriicum îi plăcea să spună pamfletarului, acesta se dezlănțuise:

— Codreanu ăsta părea cam țărănos. Era din Bucovina. Frust, neîndemânatic. Moale ca temperament și coleric la mânie, asta explicând și de ce l-a ucis pe prefectul Manciu. În aparență era un călugăr prostănac, înalt, spătos, mânuind cu dificultate cuvintele radicale și ideile... Ca dumneata... Fizionomia lui era impregnată de-un soi de visare provenită din ochii vitroși și din cearcănele pocăinței unui asasin. Un smoc rebel i se lăsa pe fruntea îngustă. Taică-său venea din Maramureș și suferea de alcoolism, iar maică-sa, iacă, ceea ce visezi și dumneata, era o blândă, harnică și cuminte nemțoaică, moldovenizată pe la Huși și Fălciu, unde tatăl Căpitanului preda limba ger

310 mană în învățământul secundar.

Pavel Candrea fi invitate pe cei de la masă să se servească. Călin Merdea începuse să înfulece cu lăcomie bucata de piept de curcan pe care o comandase, ascultând cu atenție la cele ce spunea teribilul pamfletar. Sorbind rar din șvarțul său, salutând din când în când pe cei care părăseau localul sau pe noii intrați, Candrea se încingea tot mai mult. Pe față i se așternea o bucurie copilărească (nici acum, după atâția ani, nu știa dacă adevărații pamfletari își urăsc subiectele pe care, cu atâta violență, le

încondeiază).

— Codreanu nu avea niciun fel de vocație intelectuală. El pendulase între Mănăstirea Dealul, Huși și Iași, și nu ar fi ajuns în liceul militar dacă nu l-ar fi tentat titulatura asta de *cuib de șoimi*, cum i se spunea gimnaziului militar unde-și făcuse și Vodă Mihăiță un stagiul. Zelea trecea la clasificație printre elementele cele mai mediocre și era sortit declasării. Era un codaș devorat de ambiție și hărnicie. Mai interesant ar fi să vă spun ce era cu liceul ăsta, întemeiat de Nicolae Filipescu și organizat după modelul colegiilor englezești, *Eton*, de pildă, cu o reputație din cele mai riguroase. Tradiția severă își avea sorgintea în prezent în cripta învăluită în mătase roșie a craniului lui Mihai Viteazul, care exercita asupra celor dinăuntru colegiului și a celor dinafară o teribilă iradiație spirituală. Între eminenții elevi care treceau un examen de admitere foarte greu, un tocilar obscur și ambițios, cum era acest Codreanu, trebuia să-și descopere o vocație care să-l remarce. Și el și-o găsisese. S-a aruncat cu patimă în sport, care convenea caracterologiei sale atletice și cerebralității sale primare...

— He-he-he-he! behăise iar Călin Merdea, rumegând cu poftă ultima rămășiță din pieptul de curcan din farfurie.

— Codreanu era slab la matematici, slab la partea literară, lamentabil la limbi străine. Avea un singur talent: acela de organizator. Noi, în mod paradoxal, îl numisem *Mucea*, deși era tare la scheme, la temele eroice cercetășești și la vocabularul frust, militar.

— Vezi, domnule Candrea, că avea și părțile lui bune Căpitanul? exclamase Merdea, turnându-și un pahar de vin negru pe care-l privise în lumina candelabrelor.

— Eu altceva voiam să-ți spun. *Frățiile de cruce* își aveau o origine în cercetășia cultivată la Mănăstirea Dealul 311

și importată din Englitera. Ca terminologie, cuvântul *cuib* venea de la acel termen de *cuib de șoim*, expresie încastrată pe frontispiciul portalului școlii. Cultul arhanghelilor Mihail și Gavril era legat de numele

domnitorului Mihai Viteazul. Au mai existat și alte coincidențe: la 8 noiembrie se făcea parastas pentru Mihai Viteazul, lucru care a trecut și în ritualul religios introdus de *Garda de fier*. Și acum ajung la ceea ce nu-ți place dumitale, domnule Merdea, adică la părțile lor rele. În fiecare dimineață se făcea o scurtă rugăciune în biserica voievodală, cu lecturi din psalmi, oficiată de preotul capelei, rugăciune urmată de alte vreo șapte-opt, în tot cursul zilei, până la stingere. Apetitul pentru sportivitate și marșuri intra în programa școlii și el le-a împrumutat *Legiunii*. Tot de-acolo, trinitatea valorilor: *Onoare, Răspundere, Pocăință*.

— He-he-he! behăise iar Călin Merdea. Pocăință...

Făcându-se a nu observa întreruperea, Pavel Candrea continuase:

— Ceea ce nu împrumutase Codreanu, pentru că celula lui defectuoasă nu putea asimila, a fost respectul pentru intelectualitate, care se cultiva la Mănăstirea Dealul. Dascălii și ofițerii pedagogi de la acest gimnaziu militar se țineau de ritualurile europene occidentale și de politetea englezească. Pilda mistuitoare era *Eton*. Ofițerii intermediari erau stat-majoriști, trecuți în mod special prin stilizarea școlilor engleze. Din Danemarca și din țările scandinave, aduseseră practicarea gimnasticii suedeze, a tenisului, rugbiului, voleiului, fotbalului, a scrimei și natației...

Călin Merdea intervenise iar în felul lui familiar și grosolan:

— Nu ca la noi, la *Școala de comerț* de la Giurgiu, unde jucam oina și trânta. Eu, de pildă, nu știu să joc fotbal, spusese uimit, ca și cum atunci și-ar fi descoperit această lipsă.

— Mare brânză că nu știi să joci fotbal, domnule Merdea! Cum spuneam, în școală nu se înjura, nu existau violențe brahiale sau mitocăanii. Domnea un olimpianism de factură anglo-saxonă sau de fiord norvegian, ceva glacial și puritan, fără ironie și zeflemeaua localnică, balcan-levantină, cu loialități desuete, grațiozități morale și

312 cavalerisme sportive...

— Ce - spuneam eu, domnule Candrea, despre balcanism și levantinism?

La care teribilul pamfletar îi tăiase avântul, laconic:

— *Les grands esprits se recontrent...*

Armand nu se mai putuse stăpâni și izbucnise în râs. Călin Merdea îl privise ca pe un nebun.

— Și dumneata ce-ți arăți fasolele așa? Ce-i de râs în chestia asta?

Imperturbabil, Candrea continuase portretul:

— La Mănăstirea Dealul europenismul era *la qualite maîtresse*... Școlarul de-aici îl imita pe micul gentilom de la *Eton*. Nu purta joben sau jabou, ci beretă. Nu-i lipseau mânușile, ghetele îi sclipeau, făcea duș zilnic, se tundeă săptămânal, își călca singur hainele. Tot așa era și la dumneata, la *Comert*, domnule Merdea?

— Dumneata, domnule Candrea, mă iei peste picior, văd eu.

— Nu te iau deloc peste picior. Duș nu făceați dumneavoastră acolo, dar la gărlă, ca fiecare, tot vă duceați...

Căzut în plasa finei ironii a pamfletarului, Călin Merdea acceptă:

— Da, la gărlă mergeam cu toții, cu dirigintele, cu profesorul de gimnastică. Știu să înot foarte bine. Când voi face eu o *voinicească*, vă las cu gura căscată! Ori nu știți ce-i aia *voinicească*?

— Cum să nu... *crawl*, nu?

— Cum ați zis? *Crawl*? În sfârșit, sigur, *crawl*. Știu să fac și pluta, mă dau și la fund, stau ca peștele sub apă trei minute, de zici că m-am înecat...

Armand simțea că plesnește. Se ridicase brusc, sub pretextul că avea de dat un telefon și revenise după câteva minute. Candrea continua să vorbească despre Codreanu:

— Interesant e că în acest liceu militar, în care s-ar fi putut presupune că sunt încetățenite prejudecățile cele mai stranii, se cultivau camaraderia, fraternitatea, larga toleranță și nu spun o minciună când aiirm că aici au fost

tolerați și evreii, câțiva profesori și pedagogi importanți făcând parte din lojile masonice de rit scoțian. Și mai ciudat lucru era că, promovându-se sportivitatea și disciplina, nu era totuși încurajată brutalitatea animalică. Șefii clasei se recrutau dintre școlarii dotați la partea literară sau la matematici. Se respecta talentul, deci. În această lume în care *fair-play*-ul era la loc de cinste, gorila

313

asta de Codreanu era un *paria* ambițios și catilinar. El avea un caracter plebeian, antiintellectualist. A împrumutat pentru doctrina sa partea mistică a rugăciunilor, a spovedaniilor obligatorii, a căinței, a autoflagelării, a penitenței. În clase funcționau tribunale formate din cei mai buni școlari, care aplicau pedepse. Cea mai gravă dintre ele era excluderea din comunitate și refuzul oricărei conversații. Cel decretat *paria* pentru o săptămână se zvârcolea în chinurile disprețului colectiv, în solitudine și tăcere. Pedepsa maximă se aplică *periuțelor*, *felonilor* și *carieriştilor*. Carierismul lui Codreanu s-a grefat pe un pietism încărcat de ranchiună. El avea un dinte împotriva valorilor unei lumi superioare și prestigioase, în care nu se putea încadra. De aici doctrina lui, sumbră și canibalică, care a început cu un asasinat la Iași și a terminat cu un mormânt peste care s-a turnat o placă de beton. Dacă ar fi apucat să trăiască, Codreanu ar fi fost Quislingul României, cel care i-ar fi ajutat pe nemții dumitale să se instaleze la putere... Ai înțeles ceva, domnule Merdea, din ce ți-am spus?

Cu intuiția lui, Armand simțise atunci că, de fapt, sinistrul portret făcut Căpitanului de către Pavel Candrea îl uluise pe Călin Merdea. În mai 1946, în timpul procesului lui Antonescu, în pauzele dintre ședințele de audiere a martorilor și pledoariilor, stătuse de câteva ori de vorbă cu el. Curios era la acest om că, pentru el, procesul lui Antonescu și al acoliților săi nu era decât un spectacol sinistru, ce-i drept. El înțelegea foarte greu semnificația politică a celor auzite acolo în acele zile. Bățoșenia Mareșalului făcea asupra lui Merdea o impresie

covârșitoare. Sigur că, în comparație cu ceilalți acuzați, încolțiți de către acuzatorii publici, citându-li-se date precise, care se apărau înversunați, dar penibil, această dârzenie a fostului conducător părea un lucru deosebit. Mareșalul era singurul dintre acuzați care își asuma răspunderea unor fapte reprobabile, dar ceea ce nu înțelegea Merdea era faptul că recunoașterea unor crime nu făcea din acesta ceva mai puțin odios. Și îngăduința tacită față de măsurile luate de Mareșal, în numele legilor războiului, ai dreptului pe care îl are un șef de stat să iscălească decizii grave, cum ar fi fost aceea a uciderii a sute de mii de oameni într-un război sau a exterminării în masă a altora în lagăre, poate 314 că i se păruse normală lui Merdea.

*

Cu o inconștiență senilă, Merdea îi amintise lui Armand, tot într-una din pauzele procesului, că, de fapt, Mareșalul avea și unele merite politice pe care le putea invoca, cu acest prilej, și asta apropo de schimbul de cuvinte dintre acuzatorul public și fostul Mareșal, la care asistaseră și el și Armand și care-i readusese în minte lui Merdea, fără ca la această dată (1946) ziaristul să mai pomenească de cele petrecute cu patru ani în urmă. „Ții minte, domnule Sachelarie, că, printr-un adevărat noroc, am fost implicat în descoperirea profesorului Vrăbiescu, despre care s-a pomenit în acest proces?”

Era adevărat. Și atunci întâmplarea jucase un rol deosebit. Ancheta întreprinsă de Serviciul Secret condus de Eugen Cristescu și mai ales de către inspectorul-șef Mizdrache stagnase câțva timp. Lucrurile băteau pe loc, și asta pentru că mâna nemților nu putea fi forțată. Se exercita o supraveghere discretă asupra Ambasadei din Calea Victoriei și a câtorva centre nemțești din Capitală și din provincie. De ceea ce erau siguri oamenii lui Mizdrache, până la un moment dat, era faptul că profesorul Vrăbiescu nu fusese scos din țară. Aeroporturile fuseseră supravegheate cu atenție, chiar cele militare, de către o întreagă armată de agenți civili sau din

Contrainformații. Se adoptase tactica așteptării. Oamenii Gestapoului așteptau un moment de neatenție al oamenilor poliției, fiind conștienți că aceștia stau la pândă și că nu pot face nicio mișcare în sensul dorit. Și iată că, pe neașteptate, într-o clipă masă pe la cinci, în biroul lui Mizdrache își făcuse apariția Călin Merdea.

— Bună ziua, zisese el, așezându-și pălăria de panama abia cumpărată pe un scaun alăturat.

— Ce s-a mai întâmplat, domnule Merdea? Dumneata ori ai un fler nemaipomenit, ori o baftă chioară. Probabil că mai ai vreo știre interesantă pentru mine...

— E-he-he-he! behăise el după prostul său obicei. Ar trebui să vă cer un premiu mai consistent pentru cele ce am să vă spun acum.

— E chiar atât de important?

Inspectorul-șef îl măsurase cu o privire de expert „Asta nu-i tâmpit, dacă mă gândesc bine, și cade ca prostul exact în locurile cele mai interesante. Lumea nu-l ia în 315

seamă, clămpănește, el trage cu urechea și uite că cine știe ce lucruri a aflat”.

— Domnule Merdea, bei un coniac, ceva, ca să-ți faci curaj?

— Coniac nu, dar o cafea parcă aș bea. E ora când, de obicei, trag un somn. Dar am venit întins la dumneata, că nu mai puteam să mai rabd.

Picior peste picior, cu ochii bulbucăți de broască, din cauză că nu purta ochelari, deși avea nevoie, încă nesigur de unde să înceapă povestirea, dându-și și puțină importanță, ca orice om care aduce o veste interesantă, Călin Merdea își ștersese fruntea cu o batistă (toate aceste detalii, reproduse aproape exact, inspectorul-șef i le dăduse lui Ionescu-Tismana, în prezența lui Armand, care îi recunoștea lui Mizdrache talente remarcabile de portretist):

„Domnule Mizdrache, am aflat unde e ținut ascuns profesorul Vrăbiescu”.

„Când am auzit una ca asta, domnule Tismana, să mă scuzați, am crezut că fac pe mine. De unde aia mă-sii

dăduse ăsta peste urma lui Vrăbiescu, când noi, concentrând toate forțele, cu ochii în patru, n-am reușit să găsim niciun indiciu?”

„Spune, Mizdrache, nu mai mă fierbe!” exclamase ministrul, excitat și el de atâta mister.

„Pe scurt, și domnul Armand știe mai bine, ipochimenul ăsta vrea să se ajungă. Și ce s-a gândit el: cum să facă mai repede carieră altfel decât luând de nevastă o nemțoaică?”

„E adevărat, recunoscuse Armand. Într-o seară, eram cu Pavel Candrea și cu Călin Merdea *la Capșa*, când acesta din urmă m-a rugat să-l introduc în cercurile nemțești. Chestiunea n-ar fi fost un capăt de țară, dar așa cum îl știți și dumneavoastră, domnule ministru, de la omul ăsta te poți aștepta la orice, așa că am fost foarte prudent și l-am amânat”.

„Numai că el, continuase Mizdrache, văzând că dumneata nu te înghesui să-i deschizi o frumoasă carieră, și-a căutat singur și a găsit-o pe una, Ethel Wassermann”.

„Ethel Wassermann, ce nume, Dumnezeule! exclamase Tismana. De el sunt legate numai două chestii: Wassermann era un romancier și celălalt lucru nu vi-l mai spun, că-l cunoașteți cu toții. În sfârșit, zi-i mai de 316 parte, domnule Mizdrache”.

„Această Ethel Wassermann este de profesiune soră medicală la spitalul profesorului Busbaum, deschis provizoriu într-o aripă a Institutului Cantacuzino și unde sunt tratați ambuscații de război, bolnavii psihici de pe front”.

„Nu văd legătura cu profesorul Vrăbiescu”, spusese ministrul.

„Încă puțin și ajungem și la el. Cunoscând-o pe această domnișoară, pe care noi am și reperat-o și care locuiește chiar în spital, în aripa rezervată personalului de serviciu, Călin Merdea, ca omul, i-a făcut vizite destul de dese. Nemțoaica nu-i nici ea Greta Garbo, dar nici Merdea nu arată ca un Făt-Frumos. Probabil că, suntem între bărbați, țărânoiul nostru are vreun atribut, așa, mai

dezvoltat, pentru că domnișoara, cel puțin după spusele lui, îl ține ca-n palmă. El nu e un sărăntoc, mai câștigă un ban pe la ziare, dar e cam pomanagiu. Așa că, ducându-se la damă, ce credeți că a aflat de la domnișoara, pardon de expresie, Wassermann? În clinica de nevropați a profesorului Busbaum, bine păzit, închis într-o rezervă, se află profesorul Vrăbiescu. Drept care băiatul a venit la mine, mi-a mărturisit tot și iată-mă, domnule ministru, în situația de-a vă putea spune tot. Ca să raportați Mareșalului ar fi bine, pentru că asta l-ar mai liniști, dar ca să vă așteptați că el va mai face vreun protest pe lângă Killinger, să nu aveți nicio speranță. Întâi că i-am alarma pe nemți și asta n-ar fi bine, al doilea, că baronul ar nega că în spitalul lor s-ar afla profesorul Vrăbiescu. După părerea mea nu rămâne decât o soluție: să-l răpim”.

„Mizdrache, sigur că profesorul trebuie răpit, dar de ce s-o facem noi? Parcă ți-am mai spus o dată! Hai să ne folosim de fata lui Vrăbiescu, care ne poate duce ca o momeală și la cea de-a doua țintă, la comuniști. Noi putem să încercăm să-l răpim pe Vrăbiescu, dar riscăm ca, nereușind, să intrăm în conflict cu autoritățile germane și Mareșalul n-o să se solidarizeze cu noi. Așa încât fă într-un fel ca acești oameni, care au zădărnicit experiența cu proiectilul termic al lui Vrăbiescu, să fie împinși să meargă ei să-l elibereze pe acesta”.

Inspectorul-șef mai avea o îndoială:

„Domnule ministru, credeți, cu adevărat, că au vreun interes comuniștii să-și riște pielea, salvându-l pe Vrăbiescu?”

„Bineînțeles, uiți raționamentul meu? Pe ei nu atât Vrăbiescu îi interesează, cât proiectilul termic. Lăsându-l pe profesor în mâna lor, ei știu mai bine decât oricine că experiența va fi reluată și că atunci nu vor mai putea să o zădărnicească, pentru că va fi mult mai complicat”.

„Aveți dreptate. Așadar...”

„Așadar, Mizdrache, încearcă să-i faci pe acești oameni se, acționeze ca să scoatem castanele din foc cu mâinile lor, iar dacă faptul nu se produce în câteva zile,

vom prelua noi afacerea”.

„E foarte bine ceea ce spuneți, domnule ministru, numai că oamenii pe care eu vreau să-i informez de soarta lui Vrăbiescu și pe care trebuie să-i determin să-l răpească nu pot fi găsiți la colț de stradă”.

Tismana râse franc.

„Ai dreptate, dar drumul cel mai scurt dintre ei și dumneata se poate parcurge cu ajutorul acelei fete. Mi-ai spus că ai lăsat-o în libertate. Ai vreun indiciu că s-ar fi întâlnit până acum cu Tronaru acela sau cu altcineva?”

„Încă nu. Și tocmai așteptarea asta mă scoate din sărite. Sunt convins că individul ăla nu i-a lăsat adresa lui de-acasă, că nu era prost s-o facă. Așa că numai o întâmplare poate să îi adune laolaltă...”

Inspectorul-șef Mizdrache nu avea de unde să știe că *întâmplarea* despre care vorbea avea să fie provocată tocmai de prezența lui Armand Sachelarie la această convorbire.

IV.

CAMERA CU GRATII

Conflictul dintre Gerda Hoffmann și maiorul von Braun avea să cuprindă, odată cu trecerea timpului, implicații foarte mari. Dar niciunul din cei doi protagoniști încă nu realizau, la acea dată, proporțiile la care se ajunsese, și nu numai din vina lor. La 27 mai 1942, în Cehoslovacia, șeful Gestapoului, Heydrich, fusese atacat de către un grup de patrioți și murise după câteva zile. În afara consecințelor pe care le-au avut de suportat făptașii și răzbunarea organelor de represiune germane, vezi Lidice, mai pot fi evocate mișcările imperceptibile, dar cu grave consecințe din cadrul Gestapoului. Ne aflăm la începutul rivalității sângeroase dintre Himmler și Canaris, iscată de concurența dintre serviciile secrete ale armatei și Gestapoului. În mic, faptul că și maiorul Braun și doamna Gerda Hoffmann informau pe superiorii lor despre afacerile care se făceau în România, pentru persoane care au rămas și astăzi necunoscute, aflate în posturi de mare răspundere în Germania, nu reflecta decât dorința de

îmbogățire rapidă, la toate nivelurile, a celor care vedeau în război un mijloc de parvenire rapidă. Nu era un lucru nou, pentru că, odată cu înființarea de către Himmler a acelor grupe de luptă *Einsatzgruppen*, alcătuite din SS-iști și agenți ai poliției naziste *SD* și *Gestapo*, de fapt se instituiseră jafurile organizate. Încă în 1938, Schellenberg, la ordinele lui Heydrich, pregătise aceste grupe de luptă înaintea invadării Cehoslovaciei. Ele aveau un dublu scop: acela al epurării populației civile prin teroare și al organizării transportului în Reich a tuturor 319

bogățiilor din țările ocupate. Încă din '41, în textele oficiale și rapoartele armatelor germane, apăruseră expresii ca: „*infiltrare*” *măsură de însănătoșire*” *epurație* „*măsură specială*” *regim special*” și arareori cuvintele: „*lichidare*” sau „*execuție*”.

Aceste *Einsatzgruppen* fuseseră alcătuite pe baza unui acord intervenit între conducerea *R.S.H.A.* și *O.K.W.*, în acest scop încheindu-se un acord cu militarii, care prevedea *drepturile* grupei lor de luptă în spatele trupelor de pe frontul de răsărit. Instrucțiunile lui Heydrich fuseseră categorice: trebuia nu numai ca armata să tolereze prezența *grupelor de luptă* în spatele său, dar și ca serviciile responsabile ale armatei să fie categoric obligate să asigure tot sprijinul oricărei acțiuni întreprinse de *Einsatzgruppen* și de către comandourile *Sipo* și *S.D.* Armata era obligată deci să sprijine *Einsatzkommando*-urile, să le aprovizioneze cu benzină și alimente, să le pună la dispoziție rețeaua ei de legătură. Pe front, în teritoriul U.R.S.S., cele mai cunoscute operații până la data la care ne aflăm, se puteau cita execuțiile de la Riga, unde muriseră 35.000 de persoane, terminate cu raportul din 31 octombrie 1941 al *Obergruppenführer*ului SS, von dem Bach-Zelewski, care putuse să-i raporteze lui Hitler: „În Letonia nu mai există niciun picior de evreu”. Mai era cunoscută operația *Cottbus*, condusă de generalul SS von Gotteberg. Asasinatele în ambele cazuri erau însoțite de jafuri sistematice, adunându-se și trimițându-se în Germania tot ceea ce putea fi utilizat: încălțăminte, piei,

haine, bijuterii, aur, obiecte de valoare. Dar cum România nu era o țară ocupată, în afara jafurilor oficiale organizate prin societățile mixte germano-române și pentru că Mareșalul Antonescu refuzase predarea evreilor către organele de represiune. nemțești, printr-o înțelegere tacită, funcționarii superiori ai Ambasadei, generalii și ofițerii superiori aveau dreptul de a trimite așa-numitele pachete sau cadouri către rudele lor din patrie. În valizele diplomatice, în pachetele curierilor, sau pur și simplu prin poștă, zeci de mii de colete plecau, anual, din țară, vameșii români neîndrăznind să le desfacă.

Doamna Gerda Hoffmann, mai bine orientată în ceea ce privește realitățile românești, alesese o cale mai sigură și mai subtilă pentru transmiterea de valori dincolo de 320 granițele României: ea nu achiziționa bijuterii decât foarte rar și de la persoane foarte sigure. Asta neînsemnând că în România, la acea dată, nu existau bijuterii care să tenteze pe cei care ar fi vrut să le cumpere, dar posesorii lor nu erau încă sărăciți și nu începuseră încă, cel puțin la acea dată, transferul valorilor în băncile elvețiene. Însă cu același folos și cu mari câștiguri, pentru că la orice tranzacții secretara maiorului von Braun primea un comision de zece la sută din valoarea obiectelor achiziționate, doamna Hoffmann achiziționa covoare, mobilă stil și tablouri, lucruri care păreau proprietarilor lor mai puțin importante dar, în realitate, nu erau mai puțin prețioase. O vreme maiorul von Braun nu văzuse în această activitate a secretarei sale un lucru jenant. Credea că doamna Hoffmann, neavând ce face cu banii pe care-i primea, achiziționează lucruri pe care le trimitea rudelor din Germania, ca să le facă plăcere. Pe urmă își dăduse seama că persoanele care primeau pachetele venite din România, cu toată discreția adreselor și a numelor necunoscute, aveau în spatele lor oameni amestecați în camarila aflată în jurul lui Hitler. Fisurile teribilului aparat de represiune reprezentat de poliția secretă germană încă nu se iviseră. Atâta vreme cât războiul mergea bine, o concordie ușor de înțeles îi unea pe jefuitori. Dar asta nu

însemna că von Braun, vechi ofițer al Gestapoului, nu simțise, o clipă mai devreme, ceea ce avea să aducă viitorul. Și deodată se ivise în mintea lui ideea că secretara sa poate fi șantajată pentru serviciile pe care le face unor oameni aflați în anturajul Führerului. Îndrăzneala presupunerilor lui nu mergea până la ideea că însuși mareșalul Göring, mare amator de tablouri bune (el se înfruptase până atunci din plin din muzeele franceze), ar putea să fie clientul discret, prin interpuși bineînțeleș, al acestei neînsemnate doamna Gerda Hoffmann. Dar, ca orice ofițer de poliție care cunoaște valoarea informațiilor cât ar fi ele de neînsemnate și a posibilităților pe care le lasă deținerea de secrete personale despre unii oameni, căutase să facă din negoțul ilicit al doamnei Hoffmann un mijloc de presiune asupra celor care ar fi putut hotărî, la un moment dat, chiar soarta lui în armată. Rapoartele întocmite de maior ajunseseră unde trebuia, dar tot unde trebuia se găseau și oameni ai discretului client al doamnei Hoffmann, care o informaseră pe aceasta de neloialitatea șefului ei. Și cum nici von Braun nu era un sfinte, 321

21 - Incognito folosind și el poziția pe care o avea și relațiile cu cei din guvernul Antonescu pentru a facilita unele achiziții și transporturi de cereale și mărfuri și având grijă ca sumele rezultate din aceste comisioane să fie depuse, sub un cifru și un nume fals, la aceleași bănci unde cei mai mulți dintre grangurii vremurilor tulburi de atunci își depuneau câștigurile, Gerda Hoffmann nu-i fusese prea greu să întocmească, la rândul ei, rapoarte secrete către cei ce aveau interes să știe despre fiecare câte ceva și să noteze undeva ce făceau, în timpul liber, ofițerii Gestapoului.

O discuție tăioasă, nu lipsită de amenințări, avusese loc la locuința doamnei Hoffmann din strada Londra cu câțva timp în urmă. Fusese un scurt schimb de replici, cărora femeia nu-i dăduse importanța cuvenită, pentru că, deși îl cunoștea foarte bine pe von Braun, nu bănuia că acesta va merge prea departe cu amenințările. Logic vorbind, n-aveau, niciunul dintre ei, interesul ca un conflict

pe față să fie în atenția superiorilor lor. Dar odată declanșate rapoartele, denunțurile, lucrurile nu mai puteau fi oprite. Asta și explică de ce, într-una din diminețile lunii mai a anului 1942, maiorul von Braun îl rugase pe șoferul său Kurt să treacă după ora 20 pe la biroul său, pentru că avea să-i facă o comunicare confidențială. Acesta, disciplinat, fusese la opt fără cinci în anticamera maiorului, așteptând să fie invitat dincolo de ușa capitonată, lucru care se și petrecu, exact la ora fixată.

— Bună seara, dragul meu Kurt, poștește! făcuse maiorul von Braun, introducându-l în biroul său, aflat într-o aripă a unei clădiri de pe cheiul Dâmboviței, pe strada Cometei sau cam așa ceva, la etajul doi, unde serviciul secret al armatei germane avea unul din locurile lui de lucru.

Kurt așteptase ca ofițerul să se așeze în fotoliul său și să fie invitat la rândul lui să ia loc.

— Stai! zisese von Braun.

Șoferul se așezase. Privise o clipă la portretul lui Hitler aflat deasupra biroului lui Braun și făcuse o mutră îngrijorată. În clădire nu se afla nimeni, în afara santinelor, asta băgase de seamă încă de la venirea lui aici.

— Bei ceva? întrebese maiorul.

„Trebuie să fie ceva foarte serios dacă îmi dă și de băut”, gândise Kurt.

322 - Dacă se găsește, nu refuz.

— Foarte bine! O să bem un șnaps de Schwerin. L-am primit ieri de-acasă. O sticlută de rachiu. Te cinstesc pentru că îmi ești foarte simpatic.

Maiorul umblase în biroul lui, scosese sticla, două pahărele, le umpluse, îl lăsase să golească de două ori măsura aceea și, pe urmă, o luase ușurel, cum șoferul nu era obișnuit să-l știe pe superiorul său.

— Kurt, lucrăm de mulți ani împreună. Ții minte timpurile glorioase din Polonia? Atacul postului de la Gleiwitz, în Silezia...

— Am lucrat ca niște îngeri...

— Trebuie să recunosc că așa a fost. Acolo ai primit și o decorație, parcă.

— Chiar așa.

— Mai bei un şnaps?

— Cum nu, cu plăcere!

Von Braun părea că se gândește la ceva foarte îndepărtat și complicat.

— Aș vrea să-ți fac o confidență, Kurt. Operația știi cum s-a desfășurat?

— Cum să nu? îmi amintesc foarte bine toate amănuntele.

— Ei, ar mai fi niște detalii pe care nu le cunoști prea bine.

— Vreți să-mi povestiți ceva despre cei doisprezece morți?

— Exact, Kurt! Vezi ce băiat deștept ești? Ai și tinere de minte; asta este foarte bine pentru un soldat german. De altfel, nu te-am ales întâmplător ca șofer, pentru că în împrejurările prin care am trecut noi doi trebuie să fii întotdeauna sigur de omul de lângă tine.

— Și dumneavoastră n-ați fost sigur de mine?

— Vai, cum se poate spune așa ceva, dragul meu Kurt? Noi am trecut prin niște încercări tragice. Un șofer mai puțin abil decât tine nu mi-ar fi salvat viața în acel atentat. Ai avut o prezență de spirit remarcabilă. Și un reflex de adevărat as al volanului.

Kurt, sergent-major al armatei germane, 23 de ani, tuns scurt, cu o mutră de măcelar, cu nas turtit la o încăierare, de profesie căruțaș, condamnat de trei ori pentru jaf, râse măgulit de cele ce auzea.

— Ceea ce aș vrea să-ți amintesc însă, spuse maiorul von Braun, e faptul că dacă eu îți datorez ție viața, și tu

323

Îmi datorezi mie viața. Trebuia să fii al treisprezecelea mort la atacul postului de radio polonez de la Gleiwitz.

— Știi, domnule maiori

Urmă o secundă de tăcere.

— Vreau să-ți mai spun, adăugă von Braun, că nu te-ai purtat prea frumos în Polonia.

— Asta-i cam adevărat.

— Ai impulsuni regretabile. Ai omorât oameni și când a trebuit și când n-a trebuit. Orice vizită în lagăre se solda cu reproșuri care mi se făceau din cauza ta. Ba de vreo două ori cei de la Comandament au vrut chiar să te lichideze. Trebuie să-ți spun că mi-am pus obrazul în joc pentru tine și pentru asta trebuie să-mi porți totdeauna o recunoștință pe care eu *arx*). s-o apreciez în funcție de faptele tale. *Prosit!*

Maiorul golise și el al doilea pahar de șnaps și-i mai turnă unul lui Kurt.

— De fapt unde vreți să ajungeți, domnule maior?

— Kurt, suntem între bărbați. Am făcut amândoi multe lucruri împreună. Și permise, și nepermise, nu vreau să le evoc aici, nu e cazul. Pe noi ne leagă ceva mai mult decât o camaraderie de arme. Ne leagă o idee pe care o servim.

Fostul ocnaș, condamnat pentru viol și jaf organizat, scos din pușcărie ca să fie asasinat într-o uniformă poloneză și supraviețuind printr-o minune sau printr-o întâmplare, nu înghițea limbajul emfatic, așa că o reteză scurt:

— Domnule maior, intrați direct în subiect! N-o să mă supăr. Am atâtea pe conștiință, ce mai contează încă ceva în plus?

În ochii lui von Braun sclipi o mulțumire pe care nu și-o putuse înfrâna.

— Îți mulțumesc. Am bănuir că ești un om cu care am să mă înțeleg.

— Dați-i drumul!

— Kurt, dragul meu, înainte de orice, îți promit o permisie de o lună de zile în Germania. Te-oi fi săturat și tu de stat între străini, poate vrei să-ți mai vezi prietena, bănuiesc că ai o prietenă, dacă nu mai multe. Dorești să te întâlnești cu amicii, să bei câteva halbe de bere, să mănânci un *ausbain* făcut bine, pregătit de un om care se

324 pricepe, în sfârșit, să uiți nițel de război.

— Vă mulțumesc, domnule maior, sunt al dumneavoastră.

— Asta în afara unei propuneri de avansare, pe care o voi întocmi chiar astăzi și o voi trimite la Berlin.

— Deci, despre ce-ar fi vorba?

— Scumpul meu Kurt, în relațiile dintre oameni, așa cum știi foarte bine, există perioade foarte bune de înțelegere și dragoste, când ți-ai da viața pentru celălalt, dar și clipe de cumpănă, când unii dintre prieteni trădează și trebuie pedepsiți. Ce spui de treaba asta?

— Spun că cei ce trebuie pedepsiți merită să fie pedepsiți. Uite, de pildă eu, am făcut pușcărie cu un băiat din München, îl chema Klaus, era cizmar, își omorâse nevasta din gelozie. Un caraghios, n-ai fi dat doi bani pe el. Plângea toată ziua. Îl ajutam să care tineta, munceam pentru el, nu știu de ce voiam să-i fac numai bine.

— Și...

— Și împrietenindu-ne foarte bine în celulă, m-am apucat să-i vând niște ponturi, să-i povestesc tot ce aveam pe suflet și când colo, el era un turnător de groază. Asta nu mi-a mai plăcut și, cum am ieșit afară din pușcăria, l-am căutat... El scăpase mai devreme, pentru că era înțeles cu directorul pușcăriei. L-am găsit și bineînțeles că a avut parte să-i cadă în cap o ladă cu cuie de pe o schelă și că l-am înmormântat, plângându-l din toată inima...

— Te înțeleg foarte bine, scumpul meu Kurt, eu nu voiam decât să te consult într-o chestiune foarte delicată. Pe doamna Hoffmann o cunoști...

— Cum să nu?

— Lucrăm împreună din Polonia. E o femeie respectabilă, de familie bună. O femeie în care am avut multă încredere, așa cum ai avut și tu încredere în prietenul tău. Numai că... Cum se întâmplă în asemenea cazuri, pe cei care știu foarte multe lucruri îi mănâncă limba.

— Înțeleg! făcuse Kurt, frecându-și nasul de boxer și privindu-l drept în luminile ochilor pe maior.

— Doamna Hoffmann are prostul obicei de a-i informa pe superiorii noștri de la Berlin despre tot ceea ce facem noi. Acuma tu mă cunoști pe mine, Kurt. Știi că dacă am exagerat vreodată, am făcut-o pentru binele patriei, pentru ideea de care îți vorbeam mai înainte. Dar să mi se pună în spinare lucruri odioase, asta nu mai înțeleg. Un amic de la Berlin m-a informat că această 325

Doamnă, repet, respectabilă, de familie bună, a insinuat într-un raport că aș fi un om care s-a vândut serviciilor secrete engleze. Spune, Kurt, că mă cunoști foarte bine! Zi și noapte, iarnă și vară, prin zloată, înfruntând mari primejdii amândoi, m-ai dus cu mașina unde a fost nevoie. Unde am putut eu să mă întâlnesc cu acești oameni cărora să le vând secrete de Stat? Nu e o infamie? Pe urmă, bănuiesc că din aceste rapoarte, oricum ai lua-o, nu poate lipsi nici numele tău. Așa că judecă asupra consecințelor.

*

Inspectorul-șef Mizdrache se vedea din când în când cu dansatoarea Jo-Jo. Întâi, un telefon la barul *Fu-Ciang*, în timpul repetițiilor de la prânz. Niciodată vocea lui Mizdrache. De treaba asta se ocupa Ciripoi, ce se dădea când inspectorul financiar de sector, Crăciunescu, care vrea să întrebe ceva în legătură cu o casă pe care ea ar fi vrut s-o cumpere, când un prieten din provincie, în trecere prin București. Telefonul suna undeva, într-o încăpăre mică aflată lângă fosa orchestrei barului și, după ora respectivă, celelalte fete din balet știau că era vorba de Jo-Jo.

— Sună, tu, care te urci! Să vezi pe cine caută.

Maestrul de balet se enerva de întreruperile care aveau loc din ce în ce mai des, amenințându-le:

— Fetelor, o dăm dracu', aicea nu-i tractir! mai lăsați telefoanele, că eu n-am timp, la 3 trebuie să fiu la Operă. După ce vă mișcați ca niște boarfe, că numai dansatoare nu sunteți, mă mai țineți și de la mână!

Urca câte una din ele, în fugă, și ridica receptorul; de sus, se auzea vocea ei pițigăiată:

— Cu cine? vorbești mai tare, că nu se aude. Aicea e repetiție. Da... bine... cu Lili... (sau cu Monica, sau cu doamna Jo-jo). Imediat...

Jo-jo avea dublă repetiție: cu maestrul de balet, pentru mișcarea în grup cu corpul de balet și cu pianistul cu care repeta noile cântece nemțești, lansate la Berlin sau la Hamburg, auzite mai întâi la posturile de radio sau deslușite, pur și simplu, pentru prima oară, după știmatele muzicale. Erau, în general, niște melodii soldățești, vorbind despre viața plină de primejdii a celor de pe front, 326 despre iubitele lăsate acasă; în general, propaganda domnului Goebbels îi ținea bine struniți pe compozitori și poeți, pentru că, în afara unui aer nostalgic, textele și melodiile nu aveau nimic plângăcios. Se cântau și câteva cântece în ritm de marș, foarte gustate aici la *Fu-Ciang*, locul de întâlnire al ofițerilor veniți de pe front, cu reputație pentru programul său reușit și băuturile bune.

Jo-jo urca în grabă scările, găsea telefonul pe mica măsuță de marmură și întreba cu glasul ei ușor voalat de fumat și de alcool:

— Alo! Cine e?

— Tu ești, Jo-Jo?

— Eu! Dar cine întreabă?

— Crăciunescu. (Alteori din pâlnia telefonului se auzeau și alte nume; cântăreața de 28 de ani avea destui prieteni cu care își toca timpul liber.)

— În chestiunea aceea, cu *știi tu cine*, zicea, la celălalt capăt al firului, Ciripoi. Ar fi bine să treci după-masă pe la cinci, ori astă-seară după program.

— Bine-bine! mormăia Jo-Jo, spunându-și în gând: „Nu se mai satură nici taurele ăsta, eu nu știu ce-i cu bărbații ăștia; să câștige bani și să se culce cu femeile, altceva nu fac nimic”.

Trântea telefonul în furcă și cobora scările reluându-și repetițiile cu acompaniatorul. Lili, Monica sau altă fată o întrebau peste umăr, în timp ce-și făceau exercițiile cu maestrul de balet:

— Cine a fost, tu?

— Cine să fie? Tot inspectorul ăla financiar, cu casa. Mi-a luat o mulțime de bani până acum.

— Aiurea! Zexe! Așa-i zice acum... inspector la finanțe... Moș Crăciun cu... Iată! (Acești *iepurăși* de balet, cum își ziceau între ele fetele, aveau un limbaj scandalos care nu mai ultragia urechile nimănui.)

Dar după câteva secunde, barmanul Ernst, care supraveghea, fără a avea aerul că o face, toate mișcările din local, se apropia discret de Jo-Jo și o întrebă:

— Tot el a fost?

— Dar cine vrei să fi fost? Sfântul Petru?

Pentru toată lumea, pur și simplu Ernst, fără alt nume, barmanul de la *Fu-Ciang* era de fapt cel ce răspundea de localul rău famat, cel ce făcea toate angajările și raporta maiorului Müller tot ce se petrecea sub acest acoperiș. De socotelile, contabilitatea și toate angaralele administrative 327

În aparență se ocupa doamna Gerda Hoffmann, care declara cui voia s-o asculte și cui nu, că își investise o sumă mare de bani în acest local.

Pentru cei din anturajul maiorului Braun și al doamnei Hoffmann, pretextul era destul de subțire. Ei se aflau în meserie, știau ce lucruri face doamna Hoffmann aici și, în general, nu veneau la *Fu-Ciang* decât dacă erau în misiune sau nu aveau un alt loc unde să-și petreacă o seară. Ceea ce rămăsese însă secret pentru toată lumea era faptul că Ernst, barmanul, era cel care răspundea politic direct de tot ce se petrecea în acest bar. Întrebată de către von Braun cine este patronul acestei oficine, doamna Hoffmann ezitase să dea vreun răspuns.

— Înțeleg, zisese maiorul. E un secret profesional... Și făcuse o estimare mentală, socotind că singurii care ar fi putut fi bănuți de a controla afacerile de la *Fu-Ciang* nu puteau fi decât trei inși: portarul, cu care lucrase o vreme, un anume Geller, un zdrahon de doi metri înălțime, fost boxer, care se ocupa cu evacuarea celor care întreceau măsura la băutură, și erau destui șocați de pe front, care terminau petrecerile de la bar într-o teribilă criză de nervi,

scoțând pistoalele și trăgând orbește în aer; șeful orchestrei, Knochen, un tip titirisit, prețios, cochet ca o femeie, care se ruja în fiecare seară înainte de a lua conducerea orchestrei barului, muzician fin, îmbătându-se cam o dată pe lună, după spectacol, când rămânea singur la pian, cu prietenul lui din orchestră, un violonist ciudat, cu o figură de matroană, pe nume Helldorff, sau chiar misteriosul pitic Blomberg, venit cu circul Busch, care își făcea numărul împreună cu un arlechin și cu o dansatoare, toți trei nedespărțiți, jucându-și rolul de artiști în această lume amestecată și atât de suspectă. Pe Ernst, von Braun avea să-l bănuiască foarte târziu, pentru că părea un tip bleg, îndrăgostit lulea de Jo-Jo, un nemțăloi de la Sibiu, despre care nu știa că avea un mare grad în *Abr wehr* și că fusese recrutat încă din 1936 pentru asemenea servicii.

Cu Ernst, Jo-Jo se vedea totdeauna după vizitele pe care aceasta i le făcea lui Mizdrache. La început, inspectorul-șef nu fusese o țintă pentru adevăratul patron al barului *Fu-Ciang*, dar, odată începută legătura cu Jo-Jo și aflând despre cine este vorba, Ernst aruncase la rândul lui o nadă prin această femeie în treburile poliției secrete românești. Nu-și făcea mari iluzii, pentru că bănuia că un om de profesie, cum era Mizdrache, nu putea să fie atât de imprudent încât să discute secretele sale cu prima femeie întâlnită. Dar iată că, tocmai din pricina profesiei lui, Mizdrache îi oferise lui Ernst prilejul de-a afla ceea ce îi privea pe ei, cei de la *Fu-Ciang*. După prima vizită făcută inspectorului-șef, Jo-Jo fusese cercetată scurt, cu brutalitate:

— Spune-mi, ce ți-a propus individul?

În situația acestei femei nu aveai ce să faci decât să joci pe două planuri, și ea jucase de la început pe două planuri. Îi răspunsese cu francheță neamțului:

— Domnul Mizdrache vrea să știe ce se întâmplă aici, cine este patronul barului și ce-i cu piticul ăla al nostru.

Primele două obiective ale curiozității inspectorului-șef i se păruseră firești lui Ernst. Așa ar fi procedat oricine. Dar piticul?

— De ce-l interesează Blomberg?

Ernst nu știa nici el că acesta fusese ucigașul lui Arghirescu. Sigur, bănuia că prezența lui la București nu era deloc întâmplătoare, chiar dacă venise cu un circ renumit, cum era circul *Busch*, după cum nu era întâmplător că această femeie, Jo-Jo, nu fusese plantată aici de către serviciile secrete românești cu intenția de a-i spiona pe ei. Într-un astfel de joc complicat, toată lumea vrea să afle câte ceva și se lucra după principiul: „Îți dau, îmi dai”. Era ca la un dans unde fiecare își schimba partenerii în speranța că, culegând de ici de colo câte ceva, se poate reconstitui câte o informație interesantă sosită pe diferite canale. Totul era să știi de la început ce vinzi și ce cumperi și dacă prețul era meritat sau nu. Oricum, curiozitatea lui Mizdrache față de Blomberg (el nu vedea nicio legătură între prezența acestui pitic și cazul Arghirescu, pe care îl ignora) îi era suspectă. Jo-Jo primise deci misiunea ca, sub aerul de dansatoare care nu e preocupată decât de „arta” ei, să afle de ce Mizdrache vrea să știe ce-i cu Blomberg, ce face, sau ce urmărește. Întrebând-o pe Gerda Hoffmann dacă poate să-i spună ceva despre inspectorul-șef al Siguranței, aceasta îi dăduse un raport succint despre activitățile lui Mizdrache.

— Periculos? întrebuse Ernst.

— Foarte inteligent.

— Ce să înțeleg? 329

— Trebuie să înțelegi că omul poate fi un adversar redutabil la un moment dat, dar că nu crede prea mult în meseria lui.

— Bănuiești că ni l-am putea apropia?

— Nu ne suferă. Îi suntem profund antipatici. Nu va colabora decât dacă va fi șantajat, sau dacă se va afla într-o mare primejdie.

— Ai idee de ce îl interesează Blomberg, piticul nostru?

Gerda Hoffmann făcuse imediat legătura între prezența acestuia și cazul Arghirescu, pe care-l știa mai bine, dar îi răspunsese vag lui Ernst:

— Nu-mi dau seama!

De fapt, pe Gerda Hoffmann nu cazul Arghirescu o interesa. Ea trebuia să fie mereu în gardă chiar față de cei cu care lucra. Rapoartele pe care le întocmea erau trimise la Berlin lui Müller, cât timp acesta se afla acolo. Când acesta venea în scurte inspecții în România, discuțiile lor aveau ca subiect tocmai fisura care se ivise în serviciile secrete germane. Pe Ernst, care era apropiatul lui Müller, ea, Gerda Hoffmann, putea să conteze. Era omul *Abwehr-ului*. Dar iată că, în paralel, Gestapoul, prin Braun, lucra la rândul lui, informând la Berlin, pe canalele sale, adesea contradictorii, căutând să contracareze acțiunile *Abwehr-ului*. Ce vor fi înțelegând cei din Centrală nu știau nici ei. Hârtiile cifrate, care furnizau informații, se băteau adesea cap în cap, dispăreau cine știe unde și sintezele care luau naștere în confruntarea știrilor furnizate de cei de-aici sau din altă parte nu erau citite de unii ca ei, așa încât nimeni n-ar fi putut să știe cine pe cine se baza. De câțva timp, doamna Hoffmann simțea o adevărată gelozie profesională față de maiorul von Braun, din cauza cazului Vrăbiescu, despre care în lumea celor de la Ambasadă se vorbea, desigur, acoperit, dar destul de des. Rezolvarea acestui caz îi revenea maiorului și asta o scotea din sărite, pentru că dacă transferarea profesorului în Germania ar fi reușit, meritele Gestapoului ar fi fost mai mari decât ale *Abwehr-ului*, lucru intolerabil, dacă te gândești bine, asta intrând în competența secției lor. Nefasta concurență dintre cele două servicii avea să aibă rezultate catastrofale nu numai în România, ci și în alte locuri, dar, deocamdată, pentru 330. naratorul acestei istorii, lucrul nu este atât de important.

Între timp, se mai petrecură câteva fapte care erau strâns legate de soarta unora dintre eroii acestei povestiri. Unui tip ca von Braun nu putea să-i scape atenția, chiar disimulată, a Gerdei Hoffmann față de cazul Vrăbiescu. Situația era, la ora aceasta, oricum, complicată. Inventatorul era deținut în mod ilegal în clinica profesorului Busbaum, sub narcotice, dar treaba nu putea

să dureze la infinit. Supravegherea aeroporturilor și a punctelor de frontieră de către autoritățile românești, militare și civile, părea destul de severă. La toate acestea se adăuga și faptul că, pe lângă ambasadorul Killinger se produsese un protest oficial și că, dacă s-ar fi descoperit locul de detenție al lui Vrăbiescu sau încercarea de a-l transporta peste graniță și n-ar fi reușit, urmările ar fi fost foarte neplăcute pentru cei de la Ambasadă și pentru cei din serviciile secrete. Pentru maior era și mai limpede că drumurile lui și ale Gerdei se despărțiseră. Nu era vorba numai de câștigurile ilicite pe care încercau fiecare să și le producă: ei aveau acum doi stăpâni. Dacă lăsa deoparte rapoartele pe care secretara lui le trimitea regulat la Berlin, lucru care-l deranja foarte tare (și nu se sfîșise s-o amenințe deschis pe Gerda Hoffmann), încă mai exista primejdia ca aceasta, dintr-o rivalitate rău înțeleasă, să caute să zădărnicească transferul profesorului Vrăbiescu. Iată explicația convorbirii pe care o avusese von Braun cu șoferul său Kurt. Gerda Hoffmann trebuia, prin nu știa încă ce mijloace, să fie eliminată din acest joc. Dar lucrul trebuia executat cu discreție, fără să prilejuiască anchete care ar fi dus la concluzii neplăcute.

În acel moment, Gerda Hoffmann nu bănuia cât de aproape se află de o încercare de lichidare din partea maiorului von Braun. Oameni de genul lor știau mai bine decât oricine că chiar o insinuaie amenințătoare ascunde o primejdie foarte mare. Dar date fiind serviciile pe care le făcuseră împreună, relațiile dintre ei doi, toate astea la un loc o făceau să creadă pe femeie că el nu va încerca la început decât s-o intimideze și că o primă sancțiune ar fi fost aceea de a încerca să scape de ea printr-un transfer la un serviciu dintr-o altă țară sau chiar în Germania. Pe de altă parte, cu toată această primejdie pe care o bănuia, ideea de a interveni în cazul Vrăbiescu nu o părăsea. Sigur că la ora aceea baronul Killinger știa unde se află profesorul Vrăbiescu și că 331

transportarea lui în Germania nu s-ar fi făcut fără aprobarea sa. Dar era vorba de un om, nu de un colet.

Riscul de a-l îmbrăca pe inventator într-o uniformă germană și de a-l transporta cu un avion era poate cel mai mic, dar nimeni nu-și imagina că la asta nu se gândiseră și românii. Trebuia inventat ceva, trebuia ca acest dificil „colet” să fie preluat de către oamenii lui Müller și ai lui Ernst chiar de sub nasul celor care îi supravegheau și dat cu tifla celor care se credeau mai deștepți decât ei. Müller, împreună cu Ernst, venise într-o dimineață la ea acasă, în strada Londra. Păreau amândoi exasperați de lungirea acestui caz, a cărui rezolvare nu se arăta deloc la orizont. Cei de la Berlin îl presau pe baron, baronul îi chema pe fiecare pe rând și le punea întrebarea cheie:

— Ei, când?

În sfârșit, în mintea, lui Ernst se iscase o idee îndrăzneță:

— *Circul!*

— Care circ?

— *Circul Busch!*

Maiorul Müller îi privise pe amândoi.

— Ce zici, Gerda?

— Să vedem despre ce este vorba.

Ernst nu se lăsase rugat și spusese ceea ce gândea:

— Dacă spuneți că aeroporturile, gările, punctele de frontieră sunt supravegheate, sigur că la ieșirea din țară a circuitului va fi același control. Dar între atâția acrobați, jongleri, dresori, unde mai pui animalele, îngrijitorii și tot tămbălăul legat de un astfel de aparat, un om poate fi mai ușor strecurat.

— Cu condiția ca el să vrea asta, zise Gerda Hoffmann. Dar profesorul Vrăbiescu nu va vrea să se lase transportat în Germania.

— Să presupunem că un animal fioros, un tigru sau un leu, îl rănește pe un om de-al nostru. Acesta, bandajat, sub morfină, n-ar trebui transportat în Germania pentru a fi salvat?

— La asta cred că s-a gândit și maiorul von Braun, spusese Müller. În definitiv, avem atâția răniți prin spitale aici, aviatori arși, ambuscați... Te rog să mă crezi, dragă

Ernst, că-l vor mirosi. Altceva!

Lucrurile rămăseseră încurcate, când se întâmplase un 332 fapt pe care niciunul dintre ei nu-l prevăzuse: încerca.

rea de suprimare a Gerdei Hoffmann de către șoferul Kurt, la instigația maiorului Braun. Într-o dimineată, pe la sfârșitul lunii mai, la ușa apartamentului din strada Londra apăruse șoferul maiorului, cu figura lui de țărănoi din Thuringia. Ieșise Claudia, care venise mai devreme la Gerda pentru a-i aduce niște cumpărături și cu care se certase, reproșându-i că mult amânată plecare în Germania nu mai avea loc.

— Am să-mi găsesc un amant și am să plec de la tine! o amenințase micuța prostituată. Am rămas fără serviciu, mă duci cu vorba, cât crezi că am să mai rabd? Te servesc, îți car lucruri din oraș, trimit pachete pe numele meu, poliția mă întreabă din 15 în 15 zile ce-i cu mine, nu știu ce să le mai spun...

În asemenea cazuri, o sumă de bani rezolva totul, așa că doamna Hoffmann deschise rapid un sertar, scoase de-acolo câteva mii de lei, îi smulse poșeta Claudiei și îi înfundă înăuntru hârtiile.

— Ia banii ăștia și cară-te, că m-am săturat de tine! Să știi că dacă mă înfurii, ai s-o pățești!

Cu suma aceea în poșetă, cu care putea să-și cumpere câteva rochii și să-și plătească chiria pe câteva luni înainte, Claudia judeca altfel:

— Nu te supăra și tu, iubiticule, uită-te și tu la fetița - ta ce necăjită este. Ea te iubește pe tine și nu știe ce să mai facă și tu, tot timpul încruntată și nefericită, îi spui vorbe rele și fetița plânge...

— Vezi că sună cineva la ușă, lasă smiorcăielile, du-te și deschide!

Intrase Kurt, râzând fără motiv și învârtindu-și șapca în mână.

— Mă iertați că vă deranjez, doamnă Hoffmann, dar sunt trimis de serviciul auto, pentru verificarea mașinii dumneavoastră. (Gerda Hoffmann avea un B.M.W.

decapotabil, de două locuri, pe care îl ținea în garajul de la subsolul clădirii din strada Londra și cu care își făcea micile ei drumuri.)

— Dar ce i-a găsit și pe-ăștia să facă verificări?

— E vorba de reglarea motoarelor care are loc anual. Pe drumurile românești nu există *service*-uri și riscați să rămâneți în pană pe undeva...

— Bine, stai să cauți cheile! 333

Claudia îl măsura pe vlăjganul cu mutră de bandit, care nu-i plăcea deloc. Kurt avusese grijă să o ciupească grosolan de braț cum rămăseseră singuri, spunându-i într-o românească stricată:

— *Püppchen*, ești foarte drăguț! Când dai la mine un întâlnire?

— Du-te dracului! îi zisese Claudia, întorcându-i spatele.

Gerda Hoffmann se întorsese agitând cheile de la garaj și cheia mașinii.

— Poftim! Sper să termini repede.

— Nicio grijă. În câteva ceasuri am terminat.

Prinse cheile în palma lui mare, butucănoasă, făcu un semn de salut și mai întrebă de la ușă:

— Unde-i garajul dumneavoastră?

— Jos, cum cobori la stânga. Ai să vezi și singur.

— Asta nu e Kurt, șoferul lui domnul Braun? întrebase Claudia, după ce rămăseseră singure.

— Ba chiar el e.

— Ce mai podoabă... N-aș înnopta cu unul ca ăsta.

— Lasă că ai tu cu cine să înnoptezi, zisese Gerda Hoffmann și o privise cu înțeleș.

Incidentul ar fi trecut neobservat dacă mai târziu, aflată în spital, doamna Hoffmann nu l-ar fi coroborat cu un altul. În seara aceleiași zile, maiorul von Braun plecase la Predeal, însoțindu-l pe baronul von Killinger. A doua zi, pe la nouă de dimineață, telefonul din apartamentul din strada Londra sunase prelung.

— Alo! Alo! Bucureștiule! Bucureștiule! Sunteți doi, cînșpe, treișpe?

Gerda, abia sculată din somn, răspunse căscând:

— Da! Pe cine căutați?

— Vrea să vă vorbească Predealul.

Așteptase câteva minute cu urechea în pâlnia de ebonită. Se auzeau pârâituri, voci care se interferau, apeluri, în sfârșit, recunoscă glasul lui Braun, ușor îndepărtat:

— Alo, Gerda! Hier ist Braun...

— Ce s-a întâmplat?

— Suie-te repede în mașină și vino până aici! Sunt la vila *Mathilde*, lângă, gară, prima stradă pe stânga imediat. Ai s-o găsești. Cât faci până aici?

334 - Trei ore.

— Grăbește-te cât poți, că avem o treabă foarte importantă.

— Nu poți să-mi spui despre ce-i vorba?

— Lasă, nu e vreme, suie-te repede în% mașină și vino încoace!

Gerda își trăsese niște pantaloni, o bluză, un pulover, își acoperise părul cu o caschetă de voiaj, căutase ochelarii de soare. Afară era cald, plăcut, bătea un vânticel ușor, blând, cald, lumea umbla în București în cămașă, dar probabil că la munte avea să fie mai răcoare. Își controlă actele, coborî în garaj, pe care îl descuie repede, privi mașina neagră, abia spălată, șprîțată de către harnicul Kurt, verifică dacă are benzină; trebuia să mai ia de undeva, de la Snagov sau de la Ploiești 50 de litri ca să aibă și de întors, vârî cheia în contact, scoase B.M.W.-ul din garaj, încuie, deschise porțile curții, le încuie și pe ele la loc, cum încuiase și casa și porni spre Piața Confederației, ascultând motorul care torcea egal, plăcut, avea o bătaie lină de mașină bună ce putea fi condusă foarte ușor, fără crispări sau surprize. Nu verificase cauciucurile, dar după suspensia canapelei pe care ședea își dădea seama că totul fusese bine pus la punct de către un profesionist care știa ce are de făcut când îi încape o mașină de asta pe mână. Spre Băneasa, la drum deschis, mări viteza. În dreapta și-n stânga drumului copacii plini

de frunziș scoteau un șuierat continuu. Gerda Hoffmann se gândea ca mai încolo să oprească un minut și să lase prelata decapotabilă, pentru ca să simtă mai bine bucuria acestei zile strălucitoare de sfârșit de primăvară.

De fapt, călătoria până la Predeal era o adevărată plăcere, o mai scotea din mecanismul zilelor de birou, cu telefoane sâcâitoare, cu actele ce trebuiau rezolvate. Dacă ținea bine minte, astăzi n-avea o zi prea încărcată, dar parcă ar fi trebuit să fie pe la cinci și jumătate la un cocteil, undeva, la Ministerul de Externe. Eh, ăștia n-au să se supere dacă n-o să se ducă, ar fi fost totuși plăcut, și-ar fi pus o rochie abia scoasă de la croitoreasă, ar mai fi dansat puțin, ar fi băut un pahar-două de șampanie, pentru că, în totalitate, ducea o viață destul de plicticoasă, chiar în aceste reuniuni unde te vedeai cu aceiași oameni și schimbai fraze stereotipe, de genul: „Ce mai faci? Ce se mai aude? Aveți noutăți? Da, domnule ministru, da, domnule ambasador...” etc., etc. 335

Trecuse de Snagov, la orizont, deasupra Ploieștilor, se strângeau nori, etaje albe și negre, se auzeau tunetele îndepărtate ale unei furtuni către care se îndrepta. Renunță la ideea de-a ridica acoperișul de pânză și continuă să ruleze egal.

„De fapt, ce-i misterul ăsta și de ce m-a chemat atât de urgent Braun? Probabil că iar, e vorba de vreo acțiune diplomatică, dacă nu cumva de profesorul Vrăbiescu”. Maiorul plecase cu ambasadorul, deci era o chestiune serioasă, altfel n-ar fi chemat-o. Dar ce să caute ea la o întrevedere cu Killinger? De obicei, aceste convorbiri aveau loc între câțiva inși, și ăștia trebuiau să fie persoane importante. În sfârșit, avea să afle.

Trecuse de Ploieștise îndrepta spre Câmpina, făcuse mai bine de un ceas și jumătate. Sigur că la urcuș mașina nu va mai goni atât, câștigase timpul de care avea nevoie, nu-i plăcea să gonească, dar nici să meargă ca după mort. O barieră, șapte minute pierdute, trecuse un tren interminabil cu vagoane de marfă, pe urmă cele două stinghii de lemn se ridicaseră, ambreiasse, peste înfcă o

jumătate de oră intrase pe serpentine. Un autocamion cu prelată al armatei române, încărcat cu soldați, urca greu, vrusese de câteva ori să-l depășească, dar drumul era prea îngust. Renunțase o dată, de două ori, începuse să se enerveze, în sfârșit, când văzu, prin oglinda retrovizoare, că nu era nimeni în spate și că în față, până la prima curbă, se ivise un culoar liber, de circa 100 de metri, apăsă pe accelerator. Șoferul autocamionului îi făcu loc, dar B.M.W.-ul prinse cu greu viteză. În sfârșit, depăși punctul critic și Gerda Hoffmann se îndreptă în mare viteză spre unghiul mic al curbei din față. În secunda următoare își dădu seama că volanul n-o mai ascultă și că, în loc să meargă spre dreapta, apuca spre marginea de beton a drumului. Încercă să se redreseze, nu reuși. „Bara de direcție”, gândi fulgerător. Din față se ivi un alt vehicul, tot un autocamion încărcat cu mobilă. Pe urmă nu mai știu nimic...

*

Se trezise pe un pat de spital și prima senzație fusese aceea a unei liniști îngrozitoare, mai rea decât orice. Nicio voce omenească, nicio mișcare. Niște pereți albi, vopsiți 336 în ulei, trași parcă cu rigla, marginea metalică și albă a patului de spital pe care se afla o foaie de observație, un calendar în peretele din dreapta, nimic altceva. Obloanele coborâte până la jumătate, lăsând o lumină difuză, verzuie, care juca pe podelele bine lustruite. Un linoleum care reflecta frunzișul mișcător al unei grădini. Nu o durea nimica, era perfect conștientă, dar o senzație de gol, de inconsistență o urmări. Căzu într-un somn, adânc, care dură un minut sau două. Pe urmă se trezi iar și se bucură că recunoaște încăperea albă și patul în care se afla, cu foaia lui de observație, cu linoleumul de pe jos, strălucind de curățenie și cu acea liniște netulburată intensă, care o strivea. Încercă să recapituleze, gândurile veneau greu, parcă își pierduse memoria, se întâmplase ceva cu un telefon, da, un telefon de la Braun care o chemase, da, unde o chemase? A, da, la Predeal... afară era foarte frumos... era soare... asta se petrecea la București... lumea

umbla în cămăși cu mânecile scurte, trebuie să fi fost foarte cald, pe urmă zgomotul acela de frunziș mișcat de vânt, ca al valurilor mării, niște ferme în dreapta și-n stânga, cu acoperișuri de olane roșii, grădini care se mișcau și ele la vânt, copaci uriași, și păsări, și norii aceia dinspre Ploiești, și tunete înfundate, dar ploaia nu venise... Trecerea unui pod spre Câmpina, peste un râu sec, cu un fir de apă ce abia se mișca printre bolovanii albi de râu și pe urmă serpentinele și camionul acela încărcat cu soldați, chipurile lor negre, râzând și spunând ceva, deși știau că nu sunt auziți, apoi încercarea de a depăși camionul, apăsarea pe accelerator, culoarul, curba...

*

— Te-ai trezit?

Pe un scaun, lângă pat, Claudia, cu părul abia scos de sub casca coaforului, blond, numai bucle, cu ochii săi atât de nevinovați, cu gura vicioasă și dinții mărunți, albi, privind-o nu cu compătimire, ci cu o curiozitate parcă morbidă.

— Unde ne aflăm? Întrebase Gerda.

— Într-o clinică. Ai fost adusă cu Salvarea la București.

— Ce mi s-a întâmplat?

— Ai avut un noroc chior, *iubițelule!* Era să te faci sandwich un autocamion. Ai sărit peste bordura drumului

337
și ai căzut la vreo douăzeci de metri. Nici măcar o fractură, ești întreagă. Doctorii spun c-ai avut un șoc. Ai dormit două zile și două nopți. O să te țină sub supraveghere câțva timp. Spune-mi, ce simți?

— Nu știu exact. O mare sfârșeală...

— Asta probabil pentru că n-ai mâncat. Te-au hrănit cu niște sonde. Numai cu lichide.

— Și spui că nu am nimic?

— Întregulează-întregulează, mânca-o-ar mama pe ea!

— Știi ce mi s-a întâmplat?

— Da! S-a rupt bara de direcție. Ai făcut buf și cu asta gata. Ți-am adus niște flori. Uită-le pe masă! Am să te

mai vizitez, abia m-au lăsat să te văd; împruțitii ăștia de nemțalăi ai tăi zic că ești nebună. Cum adică ești nebună, dacă ai avut și tu un accident? Bine că ai scăpat întreagă!

Gerda simțea că-i este greu să vorbească, lucrurile se legau încă destul de dificil unele de altele. Mai întâi, telefonul acela, dar nu, înainte de telefon fusese altceva, fuseseră amenințările lui Braun. și asta parcă se potrivea cu venirea lui Kurt la ea acasă. Ce căutase Kurt la ea acasă, ce era cu revizia asta a mașinilor? Ar fi trebuit să-i întrebe și pe ceilalți dacă, într-adevăr, se făcea revizia mașinilor. Și aiurita asta de Claudia ce tot spunea că doctorii o cred nebună? Ce legătură avea accidentul acela cu ceea ce spunea ea?

Claudia se ridicase de pe scaunul pe care stătuse și se privea într-o mică oglinjoară pe care o scosese din poșetă.

— Apoi eu mă duc, nu te lasă fetița ta, o să-ți aduc și prăjituri, dar să fii cuminte! Să ascuți de doctori și o să te faci bine. Și o să ieși de-aici, să ne plimbăm la Șosea și să-mi faci din nou poze, și să te joci cu iubițica ta.

Ajunsesse la ușă. Când să dispară, mai spusese:

— Dar să știi că mie spitalul ăsta nu-mi place deloc.

Și plecase. Peste un ceas apăruse o soră, sora Ethel, o femeie ciolănoasă, cu părul sur, cu o privire rătăcită, nesigură, care o întrebase:

— Cum vă simțiți?

— Bine. Aș vrea să mă ridic. Se poate?

— Deocamdată, nu. Ați avut un șoc, e bine să nu vă mișcați deloc.

338 - Cum te cheamă?

— Ethel Wassermann.

— În ce clinică ne aflăm?

— În clinica doctorului Busbaum.

— Sunt de mult aici?

— De trei zile. Ați avut un accident grav de automobil.

— Știu. Și medicii ce spun?

— Starea fizică este bună. Se tem de repercusiuni

nervoase. Nu trebuie să vă alarmați.

— În timpul ăsta a întrebat cineva de mine?

— Da. Șeful dumneavoastră, maiorul von Braun. A fost ieri să vă vadă, dar erați în stare de inconștiență. E un domn foarte bine.

— Da. Mulțumesc. Un domn foarte bine. Și altcineva?

— Nimeni. Domnișoara de astăzi. Vă e foame? Vreți ceva de mâncare?

— Da. Dacă s-ar putea, ceva ușor.

— ăsta e semn de sănătate. Am să vă aduc imediat ceva foarte ușor. Un compot, un iaurt...

Sora Ethel voise să iasă afară. Gerda o opri:

— Soră, spune-mi, ce profil are clinica asta?

Sora ezitase puțin, pe urmă o privise drept în ochi, cu o privire cenușie, neexpresivă.

— A, nu trebuie să vă speriați! Clinica este un loc special pentru cadrele noastre superioare de pe front. Șocații, cei care au suferit traume la bombardamente, e o lume foarte interesantă. Când o să vă ridicați din pat și o să vreți să mergeți, o să vă arăt clienții noștri. Foarte puțini sunt periculoși, de aceea sunt internați într-o secție specială, izolată. Li se fac șocuri electrice, dușuri. Pe unii îi mai și bat. Dacă o să auziți, noaptea mai ales, strigăte sau plânsete, să știți că ei sunt, cei cu șocuri depresive. Dar pe mulți am reușit să-i vindecăm. S-au întors la treburile lor ca și când nimic nu li s-ar fi întâmplat.

Rămasă singură, Gerda încercase să se ridice pe coate, dar simțise că nu poate. Avea o slăbiciune în tot corpul și de-a lungul coapselor o jenau un fel de hamuri, ținând-o legată de pat. „Aha, chestiunea e mai gravă decât mi se spune, dar, ciudat lucru, nu mă doare nimic. Trebuie să aștept. Am să-i cer fetei ăsteia un aparat de radio. Măcar să ascult muzică. E plicticos să stai așa încinsă și să nu faci nimic”. Și pe urmă reluase raționamentul de mai înainte. „Deci Braun a vrut să scape de mine. Era 339

limpede. îl trimisese pe licheaua aia de Kurt, care umblase la bara de direcție. Fusesse totul calculat ca să îndepărteze orice bănuială, o scosese din București ca să

motiveze apoi, prin uzura pieselor mașinii, acel accident imprevizibil. Ce ușor se moare, gândise, și cu ce eleganță te pot curăța doi indivizi ca ăștia, care probabil că în viața lor au mai făcut ticăloșii”. Dar se terminase totul? De ce o aduseseră tocmai la clinica lui Busbaum? Voiau s-o declare nebună? Să scape de ea în felul acesta? Clinica lui Busbaum, clinica lui Busbaum... Unde mai auzise ea numele ăsta? Clinica lui Busbaum...

Adormise din nou, fără să-și dea seama, Probabil că-i dădeau somnifere. Se trezise peste câteva ore. Pe o noptieră ardea o mică lampă electrică învăluită într-o pară de mătase. Afară probabil că era întuneric. Se auzeau, de undeva, dintr-o altă parte a spitalului, niște gemete înfundate. Își aminti imediat unde se află, și cuvintele surorii Ethel Wassermann. ăștia erau șocații de pe front, suferind de melancolie. Sinistru loc! Pe o măsuță cu roțile îi lăsaseră ceva de mâncat. Două mere curățate de coajă, un corn și un iurt. Încercă să guste, ridicându-se ușor, ca să nu fie sugrumată de hamurile care o țineau. „Sper că nu sunt picioarele”, gândi. Dar n-o durea nimica, le simțea întregi. Apucase ușor lingurița și luase din iurt. Era rece, răcoritor. Când termină, mușcă de două ori din măr, pe urmă îl lăsă. N-avea chef de nimic. O stăpânea un sentiment ciudat, de dezgust, de lipsă de voință. Trăise războiul într-un fel special, văzuse grozăviile făcute de ai lor în Polonia. Nebunul de Frank lucrase dur, dar toate aceste grozăvii apăreau numai în hârtiile pe care le mânuia. Nu văzuse mai mult de trei sau patru cadavre, și asta întâmplător. Intra într-o clădire foarte veche, dimineața la opt, și ieșea noaptea, însoțită de Braun, care o ducea cu o mașină până undeva, într-un cartier al Varșoviei, unde coborau într-un bar. Beau rachiuri tari, poloneze, se îmbătau repede, priveau la orchestra aceea de infirmi, scutiți de front, ce fusese afectată pentru corpul ofițeresc german, care cânta fără chef, pe o estradă, asta era toată distracția lor. Dimineața o luau de la cap. Întocmeau tabele și multiplicau ordinele poliției secrete. Prin mâna ei trecuseră sute de acte, peste care o șampilă

punea pecetea con340 damnării: „Bănuir de activitate dăunătoare statului”, sau

O alta: „Bănuir că ajută pe dezertori”... Toate semnate *Reichssicherheitshauptamt*, cunoscut mai bine cu inițialele R.S.H.A., sau *Oficiul central de siguranță al Reichului*. Ei, ea cu von Braun, făceau parte din aratul patru al acestui serviciu. Dar toate actele acelea care le treceau prin mână însemnau oameni morți: spânzurați, împușcați, pe care însă, nevăzându-i, îi considerau numai niște cifre care căpătaseră o teribilă realitate, când, din întâmplare, prin luna februarie 1940, deschisese ziarul *Völkischer Beobachter*, în care ziaristul Kleist lua un interviu comandantului lor din Polonia, Frank. Acesta își bătea joc de von Neurath, gauleiterul german din Cehoslovacia, care pusese niște afișe roșii pe zidurile caselor, anunțând executarea a șapte studenți cehi. „Dacă aș dispune să se lipească afișe pe ziduri ori de câte ori sunt împușcați șapte polonezi, toate pădurile Poloniei nu ne-ar ajunge ca să fabricăm hârtia necesară pentru aceste afișe”. Câteva zile după citirea acestui interviu crezuse că el nu era decât o lăudăroșenie găunoasă a unui comandant care băuse ceva mai mult. Dar peste o săptămână, șeful ei, maiorul Braun, îi spusese că se luase hotărârea de-a se transfera în Germania un milion de muncitori polonezi. Asta era numai o parte a cunoscutei acțiuni codificate sub titlul de A.B. (*Ausserordentliche Befriedungs-aktion*, acțiunea extraordinară de pacificare), care începuse cu deportarea profesorilor universitari din Cracovia și probabil că nu se terminase nici la data aceasta. După câțva timp, într-o noapte ploioasă, cât mai întârziase în barul acela din Varșovia și Braun părea destul de beat, îl întrebase: „Spune-mi, cifrele pe care noi le contabilizăm sunt exacte?” „Dar, cum crezi? Precizia germană n-ar permite altfel”. „Da, dar dincolo de ele e vorba de oameni, nu-i așa?” „Bineînțeles”. „Și Germania are ea capacitatea de a-i transfera în lagăre, de a-i îmbrăca și de a-i hrăni pe acești oameni atât de numeroși?” „De ce nu? Ei reprezintă

o formidabilă forță de muncă. Să nu crezi că sunt duși acolo ca să se distreze". „Și familiile lor?” „Famiiliile lor se descurcă”. „Să înțeleg că niciunul din milionul ăsta de oameni pe care trebuie să-l transferăm în Germania nu se va revolta?” „Și dacă s-ar revolta, n-ar avea ce să facă! Există o mașină infernală care nu poate fi oprită. Strivește tot în calea ei. Dacă n-o să fim atenți, Gerda, o să ne strivească și pe noi”.

Și acum, iată, făcea cunoștință cu această mașină care putea strivi pe oricine, fără putință de împotrivire. Accidentul ei de mașină fusese doar un mic detaliu. Ceea ce simțea acum nu era frică, pentru că frica ei se consumase probabil în cele câteva secunde de luciditate, când își dăduse seama că nu mai poate să-și controleze mașina și că va muri sfărâmată de vehiculul care venea din fața ei. Dar un sentiment de neputință o stăpânea. Da, dezgust era de fapt ceea ce simțea cu precizie. Un dezgust profund pentru viață, pentru ce înțelegea acum...

De undeva, din pavilionul nebunilor periculoși se auzeau strigăte ascuțite. Vorbe nedeslușite. Cineva fluiera încercând să potolească acea larmă care sporea; pocneau uși trântite și niște gardieni alergau pe o alee de asfalt. Pe urmă totul fu înăbușit parcă și izbucniră, în mod ciudat, greierii din iarba parcului clinicii doctorului Busbaum. Un cri-cri unanim, prelung, tăios, rozându-i timpanele. Exasperată, Gerda își dusesse mâinile la urechi, constatând că putea să se miște repede, să aibă reflexe. În minutul următor, își trase picioarele din hamurile așternute peste cearșaful care o acoperea și pași, clătinându-se, pe lângă pat. Era întreagă, zdravănă. Toată acea amorteală a membrelor nu era decât efectul narcoticelor. Simți o mare bucurie cuprinzând-o. Ar fi dansat. Scăpase. Dar trebuia să fie prudentă. Trebuia să se prefacă mai departe că se află sub influența acelor somnifere, să fie atentă la ceea ce se întâmplă cu ea și cu cei din jur. Să ghicească intențiile lui Braun care, cu siguranță, avea să profite de accidentul ei, ca să o îndepărteze din locul acela, de unde ar fi putut să afle ce face el, lucru care îl stingherea foarte tare. Merse

până la fereastră și ridică oblonul de lemn cu prudență, ca să nu facă zgomot, privind afară. Se găsea undeva, la etajul trei sau patru al clinicii. În jur, prin ferestrele camuflate cu perdele albastre sau cu obloane, se zăreau ușoare dâre de lumină, abia strecurate printre jaluzele. Găsi un dulap în care nu exista niciun obiect de îmbrăcăminte, în afara unui halat asemănător celui cu care era îmbrăcată. Asta nu-i plăcu. Dacă ar fi vrut să plece, trebuia întâi să găsească ceva îmbrăcăminte. Era o chestiune pe care trebuia să o discute la prima venire a Claudiei. Nu-i mai era somn și veghe până în zori, ascultând greierii care tot mai rupeau 342 liniștea intensă cu țârâitul lor ascuțit.

*

Doamna Smaranda Robescu abia scăpase de Dimitrie Pavlovici Ignatiev, care îi adusese în seara aceea câteva piese de poterie din majolică de Faenza, o espagnoletă de bronz cu un cap de femeie surâzătoare și coafată, cu diademă, o piesă foarte rară, copie după un personaj al lui Watteau, și un taburet din cele numite *escabeau*, din lemn de piper, ajurat, pe care le lăudase o oră întreagă, pentru că, până la găsirea unui taxi de transportat, întârziase o oră la *Trocadero*, unde băuse patru sau cinci votci.

— *Madame, toujours jeune et ravissante. J'attends votre décision avec impatience...*

— Dragul meu Dimitrie Pavlovici, să știi că toate complimentele dumitale n-or să mă facă să-ți dau un preț mai mare decât acela cu care cumpăr astfel de obiecte. Nu știu de unde ai scos lucrurile acestea, cu adevărat splendide, dar trebuie să trăiesc și eu, ca și dumneata...

Polcovnicul bătuse din călcâie militărește, în obraji i se ridicase o roșeață agresivă și părul argintiu îi căzuse pe frunte.

— Dacă vrei, pot să ți le dăruiesc, dar n-ai să lași un ofițer superior din armata țarului să cerșească pe străzile Bucureștiului. Ne cunoaștem de atâția ani, știi că nu mi-am permis niciodată să te înșel. Am dat 125.000 de lei pe tot ce vezi. Sunt piese rare. Tot capitalul meu e investit aici.

Nu pot să le duc oricui. Am venit la dumneata ca la un cunosător. Uite, privește la această *espagnoletă*, parcă e vie, nu mai găsești așa ceva. Și taburetul ăsta din evul mediu. Cine știe cum a ajuns în pârlita asta de țară! La Paris mi-aș face o casă din banii câștigați la o astfel de vânzare și dumneata mă privești ca pe un borfaș!

Doamna Smaranda Robescu se grăbea, trebuia să-l scoată repede afară din magazin pe bătrân, peste cel mult 20 de minute trebuia să sosească Colonelul, care avea o întâlnire cu Armand și omul ăsta flecărea și nu mai termina.

— Nu vrei să vii mâine, să mă mai gândesc și eu în noaptea asta?

— Imposibil! Am nevoie măcar de jumătate din bani, pentru că mi s-a ivit ceva și mai fericit, pe care am să-l aduc tot la dumneata. E vorba de o farfurie a *berettino*, o nebunie. Faianță de pe la 1.500, casa Pirotta. Ai auzit 343

dumneata despre așa ceva? Numai la Curte am mai văzut astfel de vase...

— Oricum, mai mult de 25.000 n-am în casă, așa că ia-i astă-seară, mâine ne mai tocmim. Trebuie să închid magazinul, am o întâlnire și eu.

Polcovnicul se oprise electrizat, izbind cu vârful bastonului în podele:

— *Ah, non! Tu ne peut pas me trahir comme ça. Tu ne va pas me dire qu'il y a un autre...* Am să te pândesc, am să te urmăresc. O să-l distrug.

Doamna Smaranda Robescu nu-l mai asculta, căuta în sertar banii pe care îi promisese și pe care îi vârî în mâna lacomă a ebenistului.

— Țștia sunt, du-te, dragul meu Dimitrie Pavlovici! Noapte bună, mai vorbim mâine. Și mai lasă votca, că nu face bine la inimă. Ești la o vârstă când ar trebui să te mai îngrijești.

Îl condusesese până la ușă, încuiase după ce trăsese oblonul și așteptase la ușa din spatele magazinului sosirea celor doi.

— Iată de ce v-am convocat, domnule Colonel. Este vorba de cazul Vrăbiescu. Știu unde l-au ascuns nemții, zisese Armand.

Pe ușă, condus de doamna Smaranda Robescu, intrase Tronaru.

— Bună, băiatule. Auzi ce zice Dănacul... Cică clientul tău s-ar afla bine-mersi, într-un loc pe care îl știe el.

Își strânseseră mâinile și se priveau.

— Și unde ar fi locul ăsta?

— Într-o aripă a spitalului Cantacuzino.

— Bun! Un spital nu e o cazemată. Putem să pătrundem ușor acolo.

Armand îl opri, ridicând mâna:

— Ușurel, că nu e chiar așa. Să știi că după ora nouă nu poate să intre nici pasărea. Duble santinele, gardul înconjurat cu sârmă ghimpată electrificată. Probabil că au ei vreo clientelă aleasă. După spusele informatorului lui Mizdrache, am dedus că în clinica lui Busbaum sunt internați ofițeri superiori, generali, oameni care, din cauza șocurilor nervoase, vorbesc mai mult decât trebuie. Și asta nu

344 înghit nemții, pentru că defetismul este un lucru periculos...

— Și atunci, ce propui să facem?

Colonelul îi privise pe amândoi și spusese simplu:

— Vă propun să ne grăbim! Asta e primul lucru pe care trebuie să-l facem.

Pe urmă, după o clipă de gândire:

— Spune-mi, Tronarule, fata aia a lui Vrăbiescu a dat vreun semn?

— Nu. Nu știe de unde să mă ia.

Armand interveni și el:

— În socotelile poliției tocmai pe asta se scotează: pe întrevederea dintre Tronaru și fată.

— Dar ce vă spune vouă că tocmai el trebuie să se întâlnească cu fata? Întrebasese Colonelul. Știe careva pe unde se află ea acum?

Armand știa, aflase de la Mizdrache, care îl

informase, fără să-și dea seama. Se întorsese la București, la vechea adresă.

— Tronaru, tu cunoști adresa asta? întrebese Colonelul.

— Da, strada Bitoliei.

— Bine. Un punct câștigat. Probabil că locul e supravegheat. Am să trimit eu pe cineva, nu acasă, trebuie să vedem pe unde putem s-o interceptăm, fără ca poliția să bage de seamă. Asta ar fi o problemă. A doua, continuase Colonelul, e că ne trebuie o soră, cineva, în clinica lui Busbaum. Acolo zici că e Vrăbiescu... Armand...

— Da. Dar n-au decât personal nemțesc. A, dar am o idee. Clinica se află instalată într-o aripă a Spitalului Cantacuzino. Pe aici trebuie găsită o poartă de intrare.

— Și cam cum vedeți această glorioasă pătrundere în incinta clinicii nemțești și rezolvarea cazului Vrăbiescu? întrebese Tronaru.

— Mai întâi trebuie stabilit cine va pătrunde acolo, hotărâse Colonelul. Pe Armand nu pot să-l folosesc niciodată în astfel de acțiuni directe. El este postul nostru de ascultare. Dacă i-am vinde fetei – locul unde se află taică-său, fără să știe de la cine vine informația, ea s-ar duce peste nemți și le-ar face o papară frumoasă și atunci poate că ei i-ar da drumul în spital.

— Credeți? întrebese Armand. Domnule Colonel, aștia pe ce pun mâna nu mai scapă. Eu tocmai aici văd primejdia: nemții se pot alarma că cineva a aflat locul unde este

ascuns Vrăbiescu și să precipite măsurile de transportare în străinătate.

Colonelul se gândise încruntat câteva secunde.

— Ai dreptate! Ce încurcătură a dracului! Nu-mi place să mă grăbesc, dar uite că totul ne înghesuie.

Când era nervos, Colonelul își frângea degetele, ca și când s-ar fi jucat cu ele, ascultând trosnitura ligamentelor.

— Dar de unde pornisem? A, de la desemnarea celui care trebuie să-l răpească pe Vrăbiescu. Acela o să fii tu, Tronarule. Cu Ciorogârla și cu mine. Știi unde dai de

Ciorogârla / Tot la S.T.B. lucrează?

— Tot! spuse Tronaru.

— Atunci pregătiți-vă și, când o să dau semnalul, să ne ajute. Acum să repetăm! Punctul unu: eu voi găsi pe cineva care s-o informeze pe fată unde se află tatăl său...

— Domnule Colonel, de asta o să mă ocup eu. O să-i dau ideea lui Mizdrache s-o cheme pe fată la el sau s-o caute la domiciliu și să-i spună unde e taică-său, ca să provocăm un mic scandal. Atunci vom vedea dacă nemții se vor arăta dispuși să-l elibereze pe Vrăbiescu, sau nu.

— Ideea e foarte bună. Punctul doi: asupra metodei de pătrundere în spital, în clinica lui Busbaum, o să vă dau detalii când o să avem o informare cât de cât asupra topografiei clinicii nemțești. Trebuie lucrat foarte repede și cât se poate de atent la amănunte. Cred că e vremea să ne despărțim, semnalele le cunoașteți, telefoanele le aveți. Tronarule, tu rămâi tot la gazda pe care o ai. Dacă e nevoie să-ți schimbi adresa, o să-ți comunic eu. Nu te miști decât în caz de nevoie. Ai bani?

— Am înțeles, nu mă mișc! Bani am.

Își strânseseră mâna. Doamna Smaranda Robescu îl condusesese până la ieșirea dinspre pasajul *Macca* și, după un semn discret, musafirul dispăruse. Peste alte zece minute, plecase Colonelul, urmând ca Armand să iasă pe intrarea principală, ca și când ar fi întârziat tocmindu-se cu patroana magazinului mixt asupra vreunei achiziții făcute pentru doamna Tismana.

Secretarul ministrului își privise ceasul, se urcase în *Citroën-vi* pus la dispoziție și pornise spre Mogoșoaia, unde avea loc o recepție a principesei Martha Bibescu. Avea întâlnire aci cu Tismana și cu soția sa, Evelyne, pe care trebuia să-i aducă înapoi, acasă. Făcu o jumătate de 346 oră mergând cu șaizeci la oră și recapitulând cele discutate în seara aceasta cu Colonelul și cu Tronaru. Pătrunse pe aleea castelului, un portar îi deschise porțile de fier, salutându-l. Se auzea de departe orăcăitul broaștelor și un aer umed pătrunse prin geamul deschis al mașinii. Ocoli pe alea de pietriș cu o largă peluză de

iarbă, privind lampioanele galbene din *loggia* palatului, necamuflate (aici nu se fereau de război), trânti portiera, făcându-și o scurtă inspecție a veșmintelor. Plecase într-un costum de după-amiază, din *homespun*, n-avea ținuta unui om invitat la o asemenea serată, dar erau obișnuiți cu el; pe omul de alergătură al ministrului puteau să-l scuze, el trebuia să fie când la manejul din Plevnei, pentru angajarea orelor de antrenament ale Evelynei, când să comande niște flori pentru onomasticile din săptămâna respectivă, mergând direct la fermele regale din jurul Bucureștiului, pentru că magazinele de desfacere din capitală erau sărace în marfă, ca-n vreme de război, când alergând pe la impresarii de la Ateneu, ca să obțină biletele necesare la concertele date de orchestra simfonică din Berlin sau din Stuttgart, aflate în turneu prin Balcani. „Băiatul ăsta aleargă toată ziua, de colo-colc, nici nu știu când are timp să le facă pe toate”, zicea ministrul Tismana, lăudându-l. „O să-l lase și prietenele pe care le are, pentru că le neglijează din cauza mea, dar n-am ce-i face”.

Armand parcase lângă vechea aripă a palatului și străbătuse o alee circulară, care ducea spre intrarea în sala de recepții. Ieșise luna, aruncând o lumină roșcată pe peluza din fața palatului, pe care se plimbau maiestuos păunii prințesei Martha Bibescu. Aceștia strigau, din când în când, ca pisicile, un țipăt impudic, enervant, pe urmă, speriați la ivirea unor mașini întârziate, care aruncau fâșii de lumină galbenă pe peluza de iarbă, zburau prelung în clopotnița de la intrare sau aterizau în tinda bisericii din spatele locuințelor pentru servitori. Clădirea părea tăcută, cărămida ei roșie, netencuită, fixată cu mortar alb, lucea mort în lumina lunii. „Sper că nu s-au culcat. Parcă au murit cu toții. Și doar e devreme. Așa le trebuie, dacă la recepțiile astea invită mai mult bătrâni și artiști. Țștia nu știu să facă antren, beau și mănâncă, atât”. Intră, salutând din mers un grup care se pregătea să plece, doi bărbați în smoching, clătinându-se ușor și vorbind răgușit și două femei între două vârste, cu umerii acoperiți de *fichu-uvi*, cu piepturile decoltate, sticlind de bijuterii: briliante, 347

cumpărate la *Djaburov* sau moștenite, puse rar și numai la asemenea recepții, pentru a nu stârni discuții și invidii. Secretarul ministrului urcă scara de marmură peste care era așternut un covor roșu aprins, false luminări electrice se reflectau în rampa de lemn care ducea în salonul de sus, pustiu acum, părăsit de către invitații care ieșiseră în *loggia* centrală. Servitorii strângeau sfeșnicele de argint puse la capetele lungii mese, și tacâmurile, și platourile pe care se mai aflau fructe... Armand străbătu lungul salon în care ardeau luminări adevărate, mirosind a ceară bună, reflectând luminile lor șovăitoare din cauza curentului, venit dinspre lac, pe pardoseala bine lustruită. Printr-o ușă sculptată cu motive persane, mărunte, cu vulturii cantacuzinești bicefali, zări un interior alb, monastic, luminat de o candelă aflată sub o cruce de smalt. Secretarul ministrului intrase de câteva ori aici, la invitația principesei Martha Bibescu, care îi arătase câteva părere turcești și tăvi damaschinate, cruci cu filigrane și un chivot al Hurezului, precum și vechiul jeț brâncovenesc din secolul al șaptesprezecelea, sculptat mărunț, în stil gotic, ca un fagure, în care nu se așeza nimeni, cu un acoperiș sticlos* din cauza vechimii, lăsând să curgă, deasupra scaunului, țurțuri răsuciți din lemn de chiparos. Ajunsese în *loggia* deschisă spre lac, se auzea și mai insistent orăcăitul broaștelor, un miros umed de iarbă se amesteca cu fumul lumânărilor. Armand văzu lângă o coloană spiralată cu capiteluri florale, ușor roșcate în lumina lunii, chipul băut al lui Raul. *Loggia* venețiană care dădea spre apartamentele Doamnei și Domnului, după moda bizantină, nu mai avea strălucirea de altă dată, pictura cu teme religioase, mitologice dispăruse. Acum, tavanul, altă dată atât de lăudat de englezul Chis Hull și de francezul La Motraie sau de Del Chiaro, fusese văruit cu alb. Frumoși erau numai stâlpii sculptați în torsadă, stucaturile, consolele, parapetele, capitelele și arcadele bătute blând de lună, casele vechi, „surpate și nesăbuite, altă dată grijite foarte frumoscum scria logofătul Greceanu, loc al

slujnicilor și acum rămase numai niște anexe pentru femeile de serviciu și servitorii Marthei Bibescu, altă dată case egumenești „*cuvios și întru toate împodobite cu blândețe, cu vârstă și cu sfat*”, formând o așezare desuetă, arhaică, pe jumătate ruinată, pe care proprietarii actuali o întrețineau cu greutate, folosind 348 numai aripa veche a palatului în care se dădeau astfel de recepții la care participau treizeci-patruzeci de persoane alese cu grijă. În stânga *loggiei*, acolo unde lacul mâncase pământul surpat de umezeală și înainta spre copacii seculari, lucea mort marmura mormintelor brâncovenești, în care erau săpate, cu litere chirilice, pisaniile celor duși, care nu făcuseră altceva decât să treacă din *loggia*, în care stătuseră vechi clironomi brâncovenești, „*mângâiați cu vin de Cotnar și tutun lasma ghiubec, împărtășindu-se cu nevestele lor, cuvioși întru toate și împodobiți cu blândețe*” în cerdacul acesta cu stâlpii săi corinthieni, ce cunoscuseră strapațele și supărările domniei, urmașul creștinului domn Șerban Cantacuzino Băsărab Voievod, se învârtea o lume amestecată, îmbrăcată în costume de seară, femei tunse à la *gargon*, cu rochia până la jumătatea pulpei, cu șiraguri lungi de perle, duble sau triple, cu pantofi de mătase cu tocuri înalte, cu talia foarte jos, fumând din portțigarete lungi de argint sau de chihlimbar, vorbind franțuzește cu domnii în smochinguri, monoclați, graseind, spuma societății bucureștene a acelor ani, nebănuind că doar peste două veri vor părăsi aceste locuri și acest palat.

— Iată-l și pe Armand, cârâise de lângă stâlpul de piatră de care stătea rezemat Râul, *mieux vaut tard que jamais*...

Ionescu-Tismana dansa cu Diby Necșești, ținând-o posesiv lângă pieptul lui masiv și fulgerând-o cu privirile grele de o dorință abia stăpânită. Într-un grup, Evelyne povestea cum a fost la bazarul *Crucii Roșii* cu o zi mai înainte, când se întâlnise cu doamnele de la *Patronaj*, „*ma foi, elles sont tout a fait terre à terre, seulement chez vous on peut rencontrer les vraies dames de Bucharest*”, se adresase ea direct gazdei, doamnei Martha Bibescu,

îmbrăcată într-o camilafcă călugărească neagră, cu flori roșii, care îi dădea o maiestate și o liniște hieratice, dar o și ferea de cur rentul *loggiei*.

Într-un alt grup, domnul Calomfirescu și domnul Necșești puneau la cale o afacere cu lemne pentru construcții, sugerată de către atașatul comercial al Germaniei la București, și el de față, un bărbat scund, gras, rotund, cu gene blonde, pe care hainele stăteau atât de corect, că îi veneau rău. Părea mai curând un șef de birou deghizat decât un diplomat al Reichului.

Armand salută pe toată lumea, sărută mâinile câtorva doamne și așteaptă ca ministrul său să termine dansul cu Diby Necșești, care îi aruncă o privire cotropitoare. Era

349

Îmbrăcată într-o rochie neagră de mătase, care acoperea un furou lung de satin. Bretelele decolteului foarte evazat erau împodobite cu strasuri negre, mănăstirești, de forma unor mătănii sau a unor boabe de cafea, părul lung, albastru, sclipind în reflexele lumânărilor, de data aceasta lăsat liber pe spatele gol, până aproape de mijloc, acolo unde fusele lungi și înalte se întâlneau, se mișca somptuos, ca o cascadă neagră de smoală. Ionescu-Tismana părea fascinat de această apariție subțire, fusiformă, aeriană, care putea să pară în același timp și de o mare absență și de o stringentă posesivitate.

„Iar se lasă cu trandafiri, două sute cincizeci de trandafiri galbeni de la *Athénée*, trimiși cu mașina specială, să umpli un apartament cu ei, așa o să facă nebunu', uitând că femeia are bărbat, care o să se întrebe, bineînțeles, cine e craiul care îndrăznește să facă așa ceva”. Totul în stilul său impetuos de a face praf femeile pe care le dorea. Parcă îl auzea sfătuindu-l: „Ești mai tânăr, învață; întâi lovești cu trandafiri, pe urmă vin cadourile, habar n-ai ce slabe sunt femeile în fața florilor; pe cât iubesc bijuteriile, pe atât plâng când văd un buchet frumos”. Trebuia să-l țină strâns, să nu facă vreo prostie. Era limpede că cealaltă, Mariejeanne, agoniza, era pe

ducă, începea să se estompeze, forma deja un trecut al domnului Tismana.

În sfârșit, ministrul îi sărută palma femeii, lăsându-lui Roger Cantunieri, un zdrahon care juca rugby la *Stadiul român*, tip de 23 de ani, scandalagiu notoriu, nepotul de vară al prințesei Martha Bibescu, nelipsit de la asemenea recepții, înfometat după astfel de doamne, care nici nu așteptau prea mult să cunoască forța atletului bine construit, necruțător și lăsându-le cu o amintire de neuitat.

— Armand, unde ai întârziat atât?

— Am fost la doamna Smaranda Robescu, este singura persoană care putea să găsească ceea ce mi-ai cerut. Am adus. 7

Ionescu-Tismana privise îngrijorat în jur, îl luase de braț, cu aerul lui protector de totdeauna, ridicând brațele spre Evelyne, care-l privea cu suspiciune și strigându-i: vOrobleme, draga mea, totdeauna probleme, nici aci nu scap de ele, revin imediat!" îl înghesui pe Armand spre scări și coborâră grăbiți în curte, folosind umbra neagră a spatelui palatului care le acoperi siluetele. Lăsară peronul de marmură cu piatră mișcătoare, la marginea căruia stăteau legate două bărci goale și intrară într-o mică grădină tăiată în formă de labirint de un grădinar francez. Traversară curtea pe o alee de pietriș prin fața bucătăriilor. Prin ferestrele deschise se auzeau glasurile servitorilor. Ajunseră în fața micuței bisericuțe, joase, cu coloanele ei greoaie de piatră și cu turla de lemn ridicată în 1688, clădită sub hramul Sfântului Gheorghe.

— Ia să văd!

De aici nu-i mai putea zări nimeni. Ionescu-Tismana înaintă pe scurta pajiște de iarbă din fața bisericii și deschise micuța cutie de marochin roșu, pe care i-o dăduse Armand, privind în lumina lunii solitarul ca o lacrimă, cu montură estoniană subțire, împletită ca două fire de mătase.

— Minune! exclamase ministrul. Armand, ai un gust desăvârșit. Sper că banii ți-au ajuns!

— Va trebui să-mi mai dați 27.000.

— Face.

Închisese capacul cutiutei și-o strecurase în buzunar.

— Îți mulțumesc foarte mult. Îți rămân, ca totdeauna, foarte îndatorat. Nu știu cum am să mă pot plăti pentru serviciile pe care mi le-ai făcut. Dacă te întreabă Evelyne despre ce am discutat, îi spui că Mihai Antonescu m-a rugat o chestiune confidențială, pe care nu poți să i-o comunic. E vorba de devize. Asta îi închide totdeauna gura și o face mai puțin curioasă.

Se întoarseră în grabă, sus, în *loggie*. Servitorii îmbrăcați în smochinguri albe serveau șampania, mișcându-se ușor, prin mulțimea care, perechi-perechi, dansa în sunetele discrete ale trompetilor jazzului *Corologos*, angajat pentru această noapte de principesa Martha Bibescu.

Evelyne, prefăcându-se că este foarte atentă la ceea ce i se spunea de către prințul Basarab Brancovan, un domn de aproape șaptezeci de ani, purtându-și cu multă distincție hainele, fost ambasador la Londra, cu vagi studii de arheologie, numismat și cavaler al Ordinului de Malta, aflat într-o scurtă vacanță la ruda sa, la Mogoșoaia, îl părăsi pe acesta când crezu că lucrul devine convenabil și luând lângă ea, din mers, o tânără fată îmbrăcată într-o rochie albă de muselină, cu un guler brodat la Lyon, cu o figură copilărească, ușor bosumflată, cu niște priviri aproape uimite, cu brațe lungi, albe, statuare și cu mersul leneș, cu voce ușor grizată de șampania băută, surâzând parcă trist celor din jur; i-o prezintă lui Armand:

— *La princesse Irene-Nathalie Mavrocordat.*

Armand îi sărută mâna, privind-o atent numai o clipă, făcându-le loc la amândouă ca să găsească un scaun liber undeva, pe un fotoliu de paie, pe care i-l oferi nevastei ministrului.

— *C'est le peon dorit je Vai parte, mon neveu. Il a été eleve parmi les vaches et les taureaux. Un type perii leux.* Armand, fă-i curte, dansează cu ea, e cam sălbatică Nu știu unde a ținut-o maică-sa până acum. După ce faci un tur, să

vii să-mi dai raportul. Sunt sigură că Puiu iar te-a pus să faci vreo prostie pentru el, codoșule!

Jazul *Corologos* cânta *Chatanooga Chou-chou*, un dans săltăreț, la modă în acea vreme, perechile se înmulțiră, făceau mișcări bruște, rupte, partenerii se depărtau și se apropiiau când tandru, când ușor, lăsați pe spate, studiindu-se parcă, încălziți de șampania bine frapată. De Evelyne se apropiase principesa Martha Bibescu, interpelând-o în stilul ei neaoșist:

— Ce faci aici, fetițo? Te-au lăsat toți curtezanii? Am văzut că ai luat-o pe-aia mică și ai vârât-o în brațele lui Armand. Spune-mi, barem, e un băiat delicat? Să știi că fata se pare că e neîncercată. Sper că nu e o *demi-vierge*. Vrea să meargă cu popi la altar. Am căutat s-o mărit cu unul din spița noastră, dar nu-i place nimic. Ce-i drept, și ăștia au degenerat. S-au apucat de sporturi brutale: bob, rugby, hochei pe gheață... Dacă ai mai pomenit... Fata mănâncă caș de bivoliță, proaspăt, numai eu știu ce pătesc cu ea, că stă de trei săptămâni la mine, vrea să-și țină tenul spre *nemoartă pomenire*. Dar frumoasă cum este, te pomenești că o să se lase violată de văcarul dumitale. E cam apucat, după aspect...

— *Ah, princesse, il est très bien eleve. Aucun perii de să part.*

— Să nu-mi spui mie treburi de-astea, pentru că pericolul vine din partea ei, să știi. E ca un măr pârguit și astea din spița Mavrocordaților au sânge arăpesc. În & ne-Nathalie concurează la întreceri ecvestre cu militarii, dacă ai mai pomenit! Sub înfățișarea ei gingașă se ascunde un bărbățoi. Pe Sașa, un văr de-al ei de-al doilea, l-a cravașat, lăsându-i semne pe obraz, s-o țină minte toată viața. Se

352 pare că o cam înghesuise pe la Hurez, unde eram cu toții, într-o firidă, vrând să-i arate de ce-i în stare blagorodnicul său neam, în veac.

Ionescu-Tismana, care încercase să i-o smulgă pe Diby Necșești lui Roger Cantuniari și nu reușise, se apropiase de cele două femei, căutând un unghi favorabil din care pândeă o secundă fericită pentru operația ratată.

— Ministrule, mi-a zis doamna Iamandy că n-ai făcut nimica. N-ai reușit s-o ajuți. Te știam mai abil.

— Prințesă, te rog să mă crezi, am făcut toate diligențele posibile. Totul se oprește undeva, sus. Mareșalul e intransigent.

— O să vadă el pe dracu' cu intransigența asta. Politica este o chestiune de rafinament, de subtilitate, de schimburi de interese. Asta parcă și-a băgat bastonul în fund și nu-l mai scoate de-acolo. Dă toată ziua decrete și vrea să facem drepti când îl vedem. Dar pe noi, care avem descăpățânați în familie, ne lasă reci ifosele militare. O să ajungă și el acolo unde au ajuns toți care i-au semănat. Ah, țara asta a avut domnitori înțelepți și iată ce degenerescență! Să ai pe tron, în locul lor, niște regi nătângi sau escroci! Nu te uita așa speriat la mine, domnule Tismana, că la recepțiile mele nu pătrunde nimeni de la poliție. Dacă te exclud pe dumneata, pe care numai osul Slătinenilor te mai scuză.

Armand o aducea înapoi pe Irene-Nathalie Mavrocordat, căreia Ionescu-Tismana îi sărută mâna parfumată, înclinându-se ușor:

— Ce plăcere, domnișoară, nu v-am mai văzut de la serata dată de domnul Calomfirescu. Am cunoscut pe tatăl dumitale la Paris. Ah, ce tip, ce tip! Păcat că a murit atât de tânăr!

Și apoi către Armand:

— Armand, ar trebui să dansezi și cu Evelyne. Îmi dau seama, după privirile pe care mi le aruncă, că iar am făcut-o geloasă, dar o să se simtă mult mai bine în brațele unui *chevalier servant*, decât cu mutra mea obișnuită, de fiecare zi, în față.

Și pentru că jazul *lor olog os* ataca acum un *swing*, se îndreptă decis spre Diby Necșești, căreia rugbistul îi săruta, cu evlavie, mâna.

Evelyne, într-o rochie *betterave*, simplă, croită la cea mai bună cuturieră din București, doamna Moineau, franțuzoaică pripășită prin 1932 în România, văduvă a unui

23 - Incognito diplomat scăpatat, rămas în Capitală

din cauza unor încurcături financiare (cea care le îmbrăcase, pe rând, pe regina Maria, pe prințesa Ileana, pe prințesa Elena și chiar pe madam Lupescu, făcându-le vizite discrete, fără a spune vreuneia dintre ele că ea croiește și celorlalte, faimoasele toalete), cu o camee albă în decolteu, îl fixa cu atenție pe Armand, căutând să afle, o clipă mai devreme, ceea ce știa bine că el îi ascunde.

— Cum ți-a plăcut micuța depravată?

— Nu mi e pare deloc depravată. E o fată la locul ei.

— Îți dau voie să te îndrăgostești de ea, nu prea mult însă, trebuie să fii foarte atent, nu mi-ar plăcea să faci o căsătorie à la *vapeur*. Eu și cu Puiu ne gândim să-ți găsim ceva convenabil, o fată care să-ți și placă, inteligentă, așa cum ești și tu. Nu vreau s-o fac pe sfătuitoarea, pe pilotul în chestiunea asta, dar când ai să simți că te aprinzi, să-mi spui, nu te poți lipsi de sfatul unei femei ca mine. Eu le cunosc pe toate, știu cu cine au trăit, ce e în capul lor, pe urmă lucrurile astea se fac și în funcție de relațiile dintre familii. Într-un cuvânt, n-aș vrea să gafezi.

Armand o ținea lipită ușor de el, nu voia să sublinieze, în niciun fel, relațiile dintre ei doi, fapt pe care îl înțelegea foarte bine și Evelyne, dar ochiul necruțător al celorlalte femei aflate la această recepție nu se lăsa înșelat de aerul condescendent al tânărului bărbat sau de glacialitatea jucată a nevestei ministrului.

— Și acum să-mi spui ce serviciu i-ai făcut lui Puiu, că te cunosc. Nu cumva nenorocita de Diby Necșești i-a căzut cu tronc? Că are boală la slăbături de-astea. Acum vreo zece ani, tot așa, căzuse după o ovreică, una Segal, care semăna ca două picături de apă cu nevasta lui Necșești și care acum a ajuns dansatoare, sau așa ceva, pe la Las Vegas ori în Mexic, că tu știi mai bine ce e pe continentul ăla acolo. Nu-s cazinouri la Las Vegas?

— Ba da.

— Așadar, ce te-a rugat să-i cumperi lui Diby? Spune repede și fără ezitare, că vă cunosc pe amândoi! Vă înțelegeți din priviri ca doi ticăloși ce sunteți.

Lui Armand i se mai întâmplaseră astfel de scene și

parase cu finețe:

— Evelyne, îl crezi pe Puiu idiot să-mi încredințeze mie chestiuni de felul ăsta? Sângele apă nu se face și.

354 pe urmă, un bărbat ca el știe cum să procedeze, ca să evite să mă folosească, tocmai pe mine, în chestiuni delicate.

— Ei, de ce să te evite tocmai pe tine?

— Pentru că orice om inteligent, în situația lui, ar proceda cu totul altfel. Și dacă vrei să știi despre ce este vorba, deși fac o indiscreție, află că m-a rugat ceva, e vorba de niște devize pentru cineva sus-pus, al cărui nume nu pot să ți-l spun.

Femeia îl privise neîncrezătoare:

— Armand, mă minți, îl acoperi pe ticălos! Și am să mă înfurii într-o zi, și n-are să fie bine. Și atunci o să-ți pară rău.

— Evelyne, totdeauna procedezi așa, mă scoți din sărite, ca să-ți spun numele. Ei bine, ți-l voi spune... E vorba de Mihai Antonescu, dacă te interesează. El are nevoie de niște devize care trebuie transferate. Asta înseamnă o întreagă dandana, trebuie să vorbesc cu cei de la Externe, cu un director de la Finanțe, e destul de complicat.

— Și pentru asta trebuie să dați ocol palatului, de parcă ar fi fost vorba de răsturnarea Mareșalului?

— Știi bine că sunt chestiuni care nu pot fi auzite de urechile indiscrete ale acestor tipi care fac pe binecrescuții, dar sunt destul de curioși.

— În sfârșit, fie un lup mâncat de o oaie, Armand, dar să știi că odată tot am să află și n-o să mă împiedic de nimic și de nimeni ca să rup cu tine.

Se smulsese din brațele lui, nu cu violență, pentru ca ceilalți să nu observe.

De undeva, dintr-un colț al *loggiei*, unde stătuseră răstigniți în fotoliile de paie, se ridicaseră Pavel Candrea, Dionisie Mocanu și Lupu Rădulescu. Erau urmași de Marcu Greceanu, ce căuta cu privirea coșurile în care se aflau țigările lăsate la discreție de către chelneri și vâra în

buzunare, discret, profitând de penumbra *loggiei*, pachet după pachet, fumând ca un turc țigară de la țigară, grizat și glumind cu cei trei din față:

— În casa asta nu se mai poate mânca nimica? Unde e principesa? Ce naiba, face economie cu niște sărmani artiști?

Lupu Rădulescu, sumbru, cu o cămașă impecabilă, strălucind în noaptea cu lună, în smochingul strâns pe șoldurile înguste, apariție elegantă totdeauna, trăgând dintr-o țigară de foi, privea spre nevastă-sa, o pianistă care luase 355

lecții cu marea Toneghini, la Berlin, acum destul de beată, căutând în frapierele așezate discret lângă stâlpii sculptați bucăți mici de gheață, să și le vâre în sân. Cei mai în vârstă, ca generalul Dobrescu și Frânculeștii, începuseră să-și ia la revedere de la invitați, ca să-și acopere o retragere care să nu-i indispună pe ceilalți. Mașinile se apropiiau, bâzâind ușor, de ușile de fier forjat, încărcau câte doi sau câte trei invitați și ieșeau pe sub turnul clopotniței cu un zgomot mare, lăsând în urmă un nor de praf alb. Se răcorise bine, luna spânzura deasupra celor două coșuri înalte ale acoperișului palatului vechi; păunii țipau sfâșietor, spărgând liniștea aceea unanimă, tulburată rar de orăcăitul îndepărtat al broaștelor de pe lac. Principesa lăsase pe cei tineri în grija jazzului *Corologos* care își făcea programul său agitat, cântând totuși cu discreție și îi chemase pe intimi dincolo de ușa sculptată. În salon mai ardeau câteva luminări. Intraseră pe rând, fiecare cu un pahar de șampanie în mână, așezându-se pe divanele joase, orientale, acoperite cu covoare de Ispahan, aduse cu ani în urmă din Persia, țară care-i inspirase frumoasa ei carte: *Cele opt raiuri*. Își lepădase camilafca călugărească și rămăsese într-o rochie lungă de *soie-ecrue*, simplă, elegantă, care scotea în relief formele trupului sănătos al unei femei de cincizeci de ani, cu o față oacheșă, cu priviri foarte vii, inteligentă, cu părul strâns într-un coc enorm la spate. Nu purta bijuterii, doar un mare inel de argint cu bordura lată, în care strălucea o

piatră de caledoniu. Pe pernele aspre, acoperite cu țesături care aduceau cu chilimurile călugărești, invitații căutau un punct de sprijin, rezemându-se de pereții acoperiți cu covoare roșcate de rugăciuni, în care dominau motivele persienesti ale păunilor, arca de ziggurate și flori de frezia, stilizate. Pe jos, într-o dezordine studiată, stăteau aruncate vase armenesti în care îmbobociseră, abia aduși de la serele palatului, crini voluptuoși, atunci deschiși, emanând un miros greu, care cotropea totul. Talgere și vase roșcate, cu litere arăbești, într-o caligrafie de păianjen, vegheau colțurile. Aici nu mai ardeau decât niște candelă, în pahare de Chios, de culoarea vișinei putrede, aruncând o lumină șovăitoare asupra unor icoane brâncovenesti aduse de la Hurezu. Servitorii intrau pe rând și serveau cafele după moda orien356 tată, din filigene de alamă.

Marcu Greceanu, care nu putea să se obișnuiască cu Stilul acesta de a te așeza direct pe podele, căutase un tatfuret încrustat cu sidef, pe care-l știa mai de mult. Îl găsisese, se lăsase pe el, comunicând în gura mare impresiile. lui Mitu Palade, care de mult zăcea pe canapeaua joasă a principesei numai în cămașă (el nu se îmbrăca niciodată în costum de seară, apărea la recepțiile de acest gen în pantaloni de doc, ca zidarii, dacă era vară, și într-o cămașă cu mâneci scurte, iar iarna cu un pulover marinăresc pe gât, destrămat pe la încheieturi, flendurit ca și când ar fi fost mușcat de câini). Martha Bibescu, care nu se formaliza de aceste chestiuni, se făcea că nu bagă de seamă.

— Ce dracu' o avea principesa, domnule, de ne invită aicea, unde mi se pare că și doarme? Asta-i treabă? Să ne așezăm pe vine ca pe closetul turcesc, în loc să stăm pe terasă și să fim serviți ca niște domni? Tu înțelegi ceva, Palade?

Protestatarul de profesie, omul pe care nu-l constrângea absolut nimic pe lumea asta, încălțat în pantofi de tenis, atât de contrastanți cu pantofii de lac ai celorlalți, fără ciorapi, ca și când atunci ar fi sosit de la strand, căscase imperturbabil și-i spusese celuiilalt:

— Marcule, sunt lucruri și mai rele pe lumea asta. Aici cel puțin nu ne plictisim.

— *Tu* nu te plictisești nicăieri, pentru că suferi de insomnie.

Pe ușa sculptată ca un fagure, intra triumfător Râul, fratele lui Tismana, ținându-l de braț pe domnul Necșești, explicându-i ce titluri deținuse Carol al II-lea pe vremea când încă se mai afla în țară:

— Păi avea *Banlocul*, 15.000 de bucăți (astea erau acțiunile); la fabrica de ciment *Portland* - 3 550; *Cloșanii* - 20.000; S.T.B.-ul - 6 400; *Letea Veche* - 9 743; *Minerva Motors*, părți sociale - 90; *Azuga* - 2 082; *Royal Dutch* - 3; *Banca generală a Țării Românești*

— 1 211...

— Ce memorie fenomenală, dragul meu Râul!

— Stai că n-am terminat: *Cztroen-ul* - 350; *Marmorosch Blank* - 10.000; *Pivnițele Rhein* - 380; *Societatea română de sticlărie* - 600; *Buștenii* - 34 160; *SAR-Telefoane* - 27.500; *Reșița* - 163 739; *Societatea Goetz* - 80; *Dacia-română* - 7.000; *Banca Națională a României* - 10 606; *Astra vagoane* - 477... 357

— Potolește-te, Râul! intervenise ministrul, bătându-l ușor pe umăr. Ce-o să zică principesa care te aude? L-ai servit, ai fost la curtea lui și acum spui tot ce știi despre el! Nu-i frumos!

De fapt, puțin îi păsa de cele ce spunea frate-său, el o urmărea cu ochi lacomi pe Diby Necșești, care se așezase cu Evelynne lângă principesa Bibescu. Pavel Candrea îl acostase pe prințul Brancovan, căruia îi povestea cum luase Hitler puterea.

— Dar cred că vă spun lucruri deja cunoscute, prințe! Thyseen a subvenționat cinci ani pe Hitler în opoziție, dar la treaba asta au mai dat bani și Krupp, și Voegler, care au plătit cheltuielile de propagandă. Mai adăugați la asta și pe Detterding, care voia să acapareze piața germană a petrolului, în valoare de 15 miliarde de lei anual, și o să aveți imaginea completă. În mai 1933, Creușot a furnizat 500 de tancuri franțuzești unei firme olandeze, care le-a

trecut în Germania. Să ne mai mirăm că căcăcioasele astea de democrații nu-și explică ce au pățit de la 1938 încoace. Un imbecil, pe numele Georges Suárez, scria într-o carte a lui, puțin înainte de invadarea Franței, că popoarele sunt bolnave de prea multă pace. Dacă e posibil...

Prin ferestrele acoperite cu o împletitură fină de metal se vedea noaptea care începuse să se înverzească. Se deschisese o ușă metalică îngustă, încărcată de nituri circulare și conice, formând niște romburi, apăruse un fel de țigancă cu părul strâns sub o maramă albă, care făcuse un semn principesei.

— Sper că n-o să ne aducă lichioruri, mârâise Marcu Greceanu. Eu aș mai bea șampanie.

Mitu Palade studia ferecăturile ușii metalice, șildurile și mânerele care închipuiau frunze de stejar stilizate.

— Ce răbdare aveau meșterii ăștia țigani! spunea el admirativ, consultând, ca un medic, fiecare detaliu. Lucrau din ciocan. Totul e bătut, nituit...

— Parcă văd mâine că ai să scrii un poem despre sătrari, rânjise Marcu Greceanu și-i dăduse cu cotul. Fii atent că principesa iar a adus ghicitoarea și o să ni se uite în palmă și cine știe ce dracu' o să ne mai spună. Eu nu pot să sufăr treburile astea.

Într-adevăr, principesa Martha Bibescu o trăgea pe țigancă spre Evelyne și Diby Necșești, invitându-le să în358 tindă palmele spre privirile ochilor albi ai servitoarei.

— Care începeți, fetelor? întrebasese. Și în secunda aceea, Diby Necșești își dăduse seama că uitase pe deget inelul primit în timpul dansului de la Ionescu-Tismana. Dar ca să nu bage de seamă cealaltă, începu ea, arătându-și palma:

— Aoleu, domnișoară, se arată cu multă baftă și cu dar la așternut, de la un bărbat de ghindă, care te iubește, dar e încurcat, are multe belele pe cap. Și să ai grijă matală să nu-ți strici casă, că ești la casa dumatăle și el e la casa lui. Și o să se lase cu ceartă și cu vorbire în târg. Că tare mai ești frumoasă, dă babii cinci sute, ca să arunce la

spate răul și să-ți mai nfenească.

Principesa Martha Bibescu se prăpădea de râs, îi plăcea limbajul colorat al țigăncii și ghicea, sub stratul fin de pudră al obrazului lui Diby Necșești, jena tot mai tare pe care i-o provocau cuvintele servitoarei.

— Până se scarpină dumneaei în pungă, dă și dumneatale palma! îi ceruse lui Evelyne, smulgându-i-o aproape și căutând în ea, în lumina slabă a candelelor. Matală să fii cu băgare de seamă, ești cam pe la mijlocul vieții și ți s-arată o încercare, și o să fie cu pagubă mare, să ai grijă și la sănătate. Dar, până atunci, se arată cu noroc, și cu baftă și cu belșug în casă. Și ai și unul tânăr, așa, care te gândește îndoit, și altul, tot tânăr, care te iubește.

Tismana căuta ceva de băut, nu era amator de cafea, pentru că asta l-ar fi silit să nu mai doarmă. Făcuse un semn unuia dintre cei care serveau și apăruseră trei sau patru sticle de șampanie cu care fuseseră umplute paharele lui Dionisie Mocanu (tăcut, înțepenit, cu un zâmbet blând cum avea ori de câte ori se îmbăta) și al lui Lupu Rădulescu. Pavel Candrea ceruse cafea, Marcu Greceanu, în schimb, însetat, fericit că se mai adusese ceva de băut, ascunsese sub canapeaua joasă una din sticle, ca să aibă o rezervă mai târziu.

— Puiule, unde este Armand? Aș avea nevoie de el! spuse Evelyne lui Tismana, văzând că secretarul nu intrase după ei.

— Cred că dansează cu Irene, afară. Ce vrei, dragă, sunt tineri. Lasă-i să se distreze!

— Tu nu vii să-ți ghicească și ție țiganca asta?

— Știi că nu-mi plac pronosticurile.

— Hai, te rog eu, vino! Ghicește foarte bine, să știi. Scoate o hârtie de cinci sute, bagă-i-o în sân și dă-i stânga.

359

Tismana le întorsese spatele fără să comenteze, invitând-o, înainte de asta, pe Diby Necșești la dans, dar ea-l refuzase:

— Nu pot, sunt tare obosită. Mă scuzi, Puiule. Mai

dansează-o și pe nevastă-ta.

Dar nici Evelyn n-avea chef să se miște. Se aduceau acum înghețatele de fragi și fistic, puse în sonde lungi, în care erau înfipite *langués-de-chats*. Femeile se aruncaseră lacome pe aceste dulciuri, în timp ce bărbații fumau discutând în grup despre ultimele știri de pe front. Tismana, care era sătul de politică, îi lăsa singuri și ieși în *loggie*. Rămăseseră câteva perechi care dansau înfrigurate. Dinspre lac venea o briză rece, se lumina, cerul se albise, se vedea stuful proaspăt, izbucnind din lacul încrețit de vântul de dimineață. Pe promontoriul umed aterizaseră câteva păsări și, de undeva, din ostroavele misterioase ale heleșteului cumpărat când va da stolnicul Cantacuzin, se auzea orăcăitul impudic al broaștelor aflate în rut. Jos, printre spiralele aceluia labirint verde, tăiat cu foarfeca de grădinarul francez, se plimbau Armand și Irene. Fata refuza haina de *homespun* pe care el i-o oferea, preferând să-și expună umerii goi acelei umezeli de dimineață, bravând, râzând, ușor înfrigurată, cu ochii sticlind de șampania băută, privindu-l drept în luminile ochilor pe Armand. „Ce și-or spune oamenii ăștia? se întreba ministrul. Sunt foarte potriviți. Armand e reușit, dacă mă gândesc bine, nici fata nu e rea, dar el e cam rece. L-am simțit eu, face curte la toată lumea, dar probabil că nu este prea agresiv. Are un eros oratoric, ca orice băiat timid, crescut la țară. O s-o amețească, nenorocita. În loc s-o invite sus, la el în cameră. Pun pariu că principesele astea ori o încep la 12 ani, culcându-se cu valeții, ori rămân fete bătrâne. Și Irene asta nu-mi face impresia uneia care să se arunce de gâtul primului venit”.

*

De fapt, convorbirea dintre Irene-Nathalie Mavrocordat și Armand începuse banal. Secretarul ministrului nu era prea vorbăreț, părea ros de oboseală sau de niște preocupări pe care nu putea să le ghicească, dansase cu ea corect, nu ca Roger Cantuniari, care o absorbise, ca o gorilă, în brațele lui de rugbist, purtând-o mai mult pe sus, 360 lăsându-i de înțeleș că este un

senzual în timpul celor câteva dansuri, lăsându-și obrazul pe care începuse să răsară o barbă aspră, scurtă și iritându-i tâmplele. Roger mirosea a spirt sanitar, de altfel totul respira o igienă îndrăcită la acest rugbist, părul tuns scurt și bine pieptănat, obrazul dur, privirea glacială, hainele bine periate, cravata în ton cu costumul, fără exagerări în croială, o cămașă impecabilă și mirosul discret al obrazului stropit cu o colonie fină. Celălalt, Armand, care o însoțea, părea nedecis, nu timid, își dădea seama că o plăcuse, era reținut, se căznea să dea convorbirii lor un aer neutru, neafectiv, povestea lucruri despre lumea artistică din Parisul în care stătuse câteva luni înainte de a veni încoace, un Paris în marginea prăpastiei sau ocupației, cu boema lui strălucită. îl văzuse pe Cocteau la *Café de la Paix*, la *Flore* și la *Deux Magots*, pe el și pe Montherlant, pe foarte tânărul, pe atunci, Jean Marais, abia lansat într-un film, de o frumusețe stranie, *UEternel retour*, care ridase și la București, în sfârșit, evocase micile ateliere ale pictorilor din Montmartre și din Montparnasse, acele seri tulburi de pe Sena, când credea că nu se va mai putea despărți de acel oraș atât de frumos și încărcat de istorie.

— Și ce te-a adus aici? De ce n-ai rămas acolo? întrebuse Irene, care nu văzuse Parisul și n-avea să-l vadă niciodată, dar asta nu știau niciunul din ei doi în seara aceea de sfârșit de primăvară a anului 1942.

Armand nu putea să vorbească despre adevărata lui viață, care nu semăna deloc cu povestirile sale, adică despre cei trei ani petrecuți sub arșița Spaniei, în tranșee sau în hoteluri sordide, sub bombardamentele *Stukas*-urilor nemțești, sau așteptând teribilele atacuri ale marocanilor din Cádiz, aduși peste mare de către Franco, valurile urlătoare ale sălbăticiților soldați atacând călare și căzând sub caii loviți de șrapnele, cu burțile spintecate, din care ieșeau pachete însângerate de intestine. A, câte erau de povestit și el trebuia să repete istorioare edulcorate sau să-i recite versuri de Francis Carco:

Sur le quais le long de la Seine

*A Montmartre, pres du moulin
Mes souvenirs entrent en scene...*

Parisul lui Mallarmé, al lui Barrès sau al lui Léon Daudet, Parisul văzut de sus, de la Sacré-Cœur, sub per361
deaua fumurilor cenușii, albe-roșii, opaline, negre și azurii, cântate de Charpentier, care compara fumurile cu niște pisici.

— Ce frumos spus! se mirase, cu ochii ei uimiți, cenușii, Irene-Nathalie Mavrocordat.

— ...sau cavourile literare născând mereu genii. Parisul de margine al ecluzelor Senei, cu micile lui vapoare, încărcate de bărbați și femei care cântau în cor, așa cum copiii cântau pe treptele străzilor ce coborau din Montmartre:

Nic, Nac, Nac muse Chez le pere Lunette Nic, Nac, Nac, muse 9Y a du bon vin...

Atât de ușor era să sucești capul unei fete de 18 ani, care nu ieșise din această capitală balcanică, visând să evadeze vreodată de-aici (și asta era programat să se întâmple peste un an, dar nu se mai întâmplase), să-și facă o studenție pitorească, cu colegi săraci, prin mansardele acelor hoteluri de mâna a treia, despre care citise în romanele lui. Murger...

— Cred că ai făcut foarte rău că ai ales acest colț de lume. Tatăl meu, cât a trăit, spunea fata, ținea foarte mult să transfere ce mai avea pe-aici; să știi că suntem niște principii scăpătați, numai numele a mai rămas de noi; voia să deschidă o galerie de artă. Avea prieteni mulți acolo, picta și el, din păcate, eu nu l-am moștenit. Uită-te la mine, domnule Sachelarie, sunt o mică tâmpită, la care lumea privește înduioșată, care visează să-și ia doctoratul la Sorbona...

— ...doctoratul la Sorbona? întrebuse Armand. Fete ca dumneata își petrec vremea la ceaiuri, sau jucând *lawntennis* pe malul Herăstrăului.

— A, nu, nu, vorbesc foarte serios, studiez limbile slave. Vorbesc croata, bulgara și rusa foarte bine. Am avut o bunică care se chema Doroftea Zahaciński, jumătate

poloneză... dinspre tată suntem greci, nu vezi ce harababură?

Armand o privea înduioșat. Părea că această fată se teme de ceva pe care nu-l mărturisea, așa încât, intuind 362 spaima sa de acel lucru necunoscut și pentru a prelungi conversația care îi plăcea foarte mult (fata nu semăna deloc cu acele creaturi cinice, zglobii, accesibile, care se învâртеau în mediul pe care îl frecventa), o întreabă:

— Ce se întâmplă cu dumneata? Ești o fire melancolică. Te temi de ceva, nu-i așa?

— Nici eu nu știu prea bine de ce mă tem. Am avut doi frați, au murit amândoi foarte tineri, unul la 11 ani, de leucemie și celălalt la 15, într-un accident de planor, a căzut cu un planor. Îi plăcea aviația. Ce idee, să te sui într-un aparat așa de fragil, făcut din hârtie sau din pânză, pe care primul vânt poate să-l răstoarne! De altfel, la noi în familie toți au murit în accidente. E foarte curios. Ne urmărește un blestem sau așa ceva, nu-mi dau seama. Dar nu doresc să-mi mai amintesc de toate astea. Nu vrei să vorbești mai bine despre Parisul dumitale, despre cafenelele unde vin boemii aceia care beau *calvados*...

Era foarte frumoasă cu ochii ei triști, cu chipul foarte tânăr, deschis în lumina acelei dimineți de sfârșit de mai, o lumină verde ca frunza de ceai, cum avea să-i spună, puțin mai târziu, când simțise că se îndrăgostește de ea.

*

Gerdei Hoffmann i se permisesese să facă primele plimbări prin curtea clinicii de psihiatrie. În dimineața de după vizita Claudiei, profesorul Busbaum intrase în rezerva ei, însoțit de sora Ethel.

— Bună dimineața, doamnă! Aud că vă simțiți foarte bine și avem semnele noastre... Știu că v-ați eliberat singură, făcând chiar un tur în jurul camerei. Asta e foarte bine. Nu vă doare nimic?

O privea profesional, căutând să distingă pe chipul ei urmările acelui șoc îngrozitor, provocat de accidentul de automobil.

— Spuneți-mi, vă doare ceva? Simțiți vreun loc atins?

Dureros, adică?

— Nu. Nu mă doare absolut nimic. Am numai o senzație de vomă, din când în când, și crize de plâns.

— A, asta e foarte bine. Trebuie să vă explic. Ați sărit peste un parapet cu mașina, v-ați dat peste cap, cum se spune în limbaj automobilistic, dar n-ați pățit nimic din cauza suspensiei foarte bune a B.M.W.-ului. E vorba numai de pierderea echilibrului psihic. Ideea că ați fi putut să muriți sau să fiți rănită grav a rămas în subconștient. Asta o să mai lucreze încă o vreme. Trebuie numai să nu vă mai gândiți la accidentul dumneavoastră. O stare de izolare se impune. Dar nu trebuie exagerat nici în sensul ăsta. Vă place muzica? În alte cazuri nu procedez așa, dar dumneavoastră am să vă instalez un radio aici.

— La asta mă gândeam și eu. Mă plictisesc. Mi-ar trebui și niște cărți de citit.

— A, asta nu! Vă obosește și nu este permis.

— Atunci, plimbări.

Doctorul ezitase puțin.

— Dacă v-aș putea transporta în altă parte, dar în spitalul nostru sunt șocați, oameni veniți de pe front, vederea lor nu - ar face bine.

Gerda Hoffmann surăsese:

— A, sunt obișnuită cu astfel de lucruri. Vin din Polonia, doctore Busbaum.

— Îmi închipui, spusese șeful clinicii și pe urmă se întorsese către sora Ethel: Vă rog să aduceți doctoriile pe care le-am prescris și să explicați pacientei ce are de făcut. Dacă vrea să se plimbe, n-are decât. O face pe propria-i răspundere. Doamnă Hoffmann, i se adresase, sunt dator să vă atrag atenția că vă prelungiți șederea aici. Spuneți că aveți crize de plâns, ăsta este un semn rău. Dar, în „sfârșit, faceți cum știți. Și către soră: Atunci, soră Ethel, aduceți radioul. Muzica o s-o liniștească pe doamna Hoffmann. Sper că n-o să ascultați discursuri.

Și ieșise bătos, cu mersul lui greoi, nemulțumit de un lucru pe care nu-l mărturisea. Sora se reîntorsese după zece minute cu un aparat de radio, instalase antena

aruncând un fir prin fereastra deschisă, strigase ceva la un individ care al întinsese și-l agățase de o antenă comună, pe urmă vârâse un ștecher în priză și-l încercase. Pârâia, avea paraziți, în sfârșit, în regulă. Funcționa.

— Prinde Berlinul? o întrebase pe soră.

— Da, noaptea târziu, după douăsprezece.

— Spune-mi cum să mă îmbrac ca să ies în curte, să fac o plimbare? N-am niciun fel de rochie în dulap, niciun obiect personal.

— O să luați un halat de-al spitalului. E obligatoria Hainele dumneavoastră vă vor fi aduse când vă vom face 364 fișa de ieșire.

— Oh, sunt internată? Parcă suntem într-o cazarmă.

— Acesta este regulamentul, doamnă Hoffmann.

Sora îi întinsese un halat albastru, pe care Gerda Hoffmann îl îmbrăcase peste o pijama, și ea aparținând clinicii doctorului Busbaum.

— Să vă însoțesc? întrebase sora.

— Dacă ești drăguță, până am să mă obișnuiesc cu împrejurimile, pe urmă o să mă descurc singură, ai probabil multă treabă.

— A, nu, îmi face plăcere să vă însoțesc. Când o să vă simțiți obosită, să-mi spuneți. Coborâm cu liftul. Pe aici!

O condusesse de-a lungul unui coridor foarte curat, cu pereții vopsiți în ulei alb, lucind de atâta frecat, cu un aspect aseptice, dând spre niște geamuri imense, pe unde intra lumina soarelui. Un lift greoi le căra până la parter, unde se aflau laboratoarele. Mirosea a medicamente. Printr-o ușă întredeschisă, Gerda Hoffmann zări un rastel de eprubete. Cineva striga de sus de la etajul doi, de pe rampa scării:

— Trimiteți repede o targă la 211!

În stânga intrării, doamna Hoffmann zări o firmă mică, albă, pe care scria *Morga*. Nu comentă nimic, o lăsă pe sora Ethel s-o conducă. Parcul era frumos, copaci mari, castani sau stejari sau altceva, izbucnind din iarba tunsă proaspăt, stropită de un grădinar care împingea un fel de tomberon, pe care se afla un furtun răsucit. Aerul

proaspăt, de sfârșit de primăvară, păsări care zburau în cerul albastru și, pe urmă, iar alei, bănci, mici refugii pe care stăteau câteva femei în vârstă, împletind sau privind absent înainte, nemișcate, cu ochi sticloși, fără să clipească.

— Cine sunt? întrebuse Gerda.

— Niște surori medicale. Au fost bombardate pe front cu *katiușa*. Știți ce e aia *katiușa*?

— Parcă niște aruncătoare de mine.

— Chiar așa. Am văzut într-un jurnal UF A. Sunt teribile.

— Da. Războiul nu e un lucru prea plăcut.

De undeva se auzeau voci bărbătești, cântând în cor

3

I

Eni meni mic mac

Clic clac

Ozo bozo capăți

Feier vaier vi! 365

— Dar asta ce mai este? întrebuse doamna Hoffmann.

— Secția de bărbați. Ajungem imediat la gardul care ne desparte de ei. O să-i vedeți. Sunt foarte drăguți. Unii au căzut în mintea copiilor, fac castele de nisip, se joacă cu lopățica. Poate sunt mai fericiți.

Aleea pe care mergeau se înfundă într-un zid viu de lemn câinesc, tuns cam la un metru și jumătate înălțime. În acest parapet vegetal se croise un mic intrând, prin care probabil că pacientele, curioase, priveau dincolo de o plasă de sârmă, înaltă de trei metri și jumătate.

Cele două femei se apropiară, curioase.

— Noaptea bagă curent în plasa asta, spusese sora Ethel.

— De ce?

— Ca să nu treacă nimeni dincolo sau invers.

— Înțeleg.

— Mai este și dorința de a evada... a unora. Cei mai mulți sunt blânzi, nu fac niciun rău, dar există printre ei și furioși. Aceștia sunt internați într-o secție specială, dar

doctorii nu-i depistează pe toți de la început și pe câte unii îi apucă criza din senin. Acum o săptămână, un căpitan a strâns pe o colegă de-a mea de gât numai la vederea seringii cu care voia să-i facă o injecție.

Gerda Hoffmann privi peluza de iarbă strălucind în soare, dincolo de plasa de sârmă. În dreapta, o mică capelă cu ușile deschise lăsa să se audă o jDrgă.

— Avem și un preot de front aici. Asta e cel mai bun pacient. A făcut o formă de depresiune care aduce cu inocența. E un bărbat foarte frumos, nici treizeci de ani. Blond, înalt, îmbrăcat în negru. Păcat de el! Doctorii spun că n-o să-și revină.

— Și acolo ce este 2/

Un grup de bărbați, în halate albastre, ca și ea, stăteau încremeniți în jurul unui bazin, în care sticlea o apă albastră foarte curată.

— A, ăștia se cred statui. Își fac jocurile lor de dimineață. Dacă aveți puțină răbdare, o să vedeți ce frumos or să se arunce în apă. Priviți la copacul acela din stânga. Îl vedeți? Unul dintre ei s-a urcat sus de tot. Au vrut să-l împiedice de câteva ori, dar e ca o maimuță, nu poți să-l prinzi. Ciudat lucru, are un simț al echilibrului neașteptat pentru un om care și-a pierdut mințile. Umblă pe

366 garduri ca un acrobat.

— Și acolo?

Sora Ethel privi spre o bancă pe care stătea un bărbat cu părul albit, sur ca un lup, cu un monoclu sub sprânceană stângă, studiind, cu o atenție extraordinară, un strat de nisip pe care desenase, cu o trestie de mare, niște linii. Era îmbrăcat în uniformă de general, lucru curios în masa aceea de internați.

— A, generalul conte von Gumplovitz. Scăpat de la explozia comandamentului din Odessa, unde se afla în vizită. L-au găsit pe un acoperiș.

— Și ce face?

— Probabil că se crede la Statul major. Studiază situația frontului.

Sorav Ethel râse crâncen:

— Cred că asta o să vă distreze foarte mult. Eu vin zilnic aici și-mi pierd câte o oră ca să uit de crizele nebunilor, de strigătele lor, să nu mai știu că trebuie să le țin plosca la câte unii, să nu-i mai văd lovindu-se cu capul de pereți. Sunt și de-ăștia. Priviți!

Nebunul aflat în copac aruncase o minge roșie drept în bazin. Cinci sau șase bolnavi se azvârliseră s-o prindă dincolo de bordura de beton, înotând, după ce-și aruncaseră halatele.

Gerda Hoffmann se amuzase destul.

— Ne întoarcem?

— Cum vreți.

— Mai curând oamenii ăștia ar trebui să fie lichidați...

Sora Ethel o privise foarte mirată.

— De ce să fie lichidați?

— Cui folosește spectacolul ăsta? Un general care se joacă cu bățul în nisip, niște foști soldați glorioși care cer gălețuse. Dumneata crezi că este atât de amuzant?

— Mai sunt și recuperați.

— A, mersi, recuperați! Viitori clienți ai balamucului.

Nu-i trecea nicio secundă prin cap că, de fapt, ei înșiși i se putea întâmpla așa ceva, dar nu avusese nicio clipă de când ajunsese în starea asta ca să înțeleagă ce se întâmplă cu ea.

Sus, în rezervă, înainte ca sora Ethel s-o părăsească, o întrebase:

— Dumneata ești convinsă că eu n-aș fi în stare să mă întorc la lucrul meu? Că mai e nevoie să fiu internată câțva timp?

— Eu nu am nicio părere, doamnă Hoffmann. Doctorul Busbaum hotărăște. El crede că cel puțin trei săptămâni o să mai trebuie să stați aici.

— Gât? Trei săptămâni?

— Da. Este o boală care are repercusiuni târzii. Puteți să vă simțiți foarte bine și deodată să se ivească criza.

— Ce criză? Eu doar nu vin de pe front. Am avut un accident de automobil banal și m-ați adus aici. Mă simt foarte bine și vreau să plec.

Sora Ethel părea foarte încurcată.

— V-am spus, nu eu hotărâsc ce trebuie făcut cu dumneavoastră, ci doctorul Busbaum. De altfel, vreau să vă spun că la internarea dumneavoastră au existat unele semne că suferiți de delir de persecuție.

— Ce delir de persecuție? Asta ce mai e?

— Erați foarte furioasă și declarați că sunteți victima unei mașinațiuni, că cineva a vrut să vă provoace moartea.

Gerda Hoffmann o privise cu o mare curiozitate.

— Spuneți adevărul? Nu mă mințiți?

— Nu! Prima oară când v-ați trezit din șoc, maiorul von Braun era aici. Ați vrut să aruncați cu ceva după el. Abia v-am oprit. Îi reproșați niște lucruri îngrozitoare. Dar dumneavoastră ați uitat, desigur, nu mai știți nimic.

— A, bine. Dacă e așa... Și-i făcu semn că poate să plece. Deschisese radioul, ascultase puțin, pe urmă îl închisese furioasă, se întinsese pe pat cu fața în tavan, cu mâinile sub cap. „Ah, asta era! Dacă nu reușiseră cu mașina, or să mă declare nebună”. Nu era rău jucat. N-avea decât să-i lase cu impresia că într-adevăr e șocată, să le înșele vigilența și s-o șteargă cât putea de repede de aici. Dar cum? Îi trebuiau haine, o rochie sau altceva. Băgase de seamă că ușa era închisă noaptea cu un grilaj de fier, geamurile se deschideau înăuntru și aveau, și ele, obloane. „O pușcărie deghizată, deci. Ei, vom vedea”.

A doua zi primise vizita Claudiei, care în asemenea momente se arăta devotată. Intrase cu aerul ei zăpăcit, cu un buchet de flori, deschisese larg ferestrele, lăsând să intre soarele, dăduse deoparte obloanele, o sărutase, îi desfăcuse câteva cutii cu bomboane fondante, silind-o să mănânce ceva, mângâind-o ca pe un copil și izmenindu-se:

— Papă, iubițico, papă! Să te faci mai repede bine, 368 să vii la fetița ta, să te joci cu ea. Că urâții ăștia abia m-au lăsat să intru înăuntru, a trebuit să-i fac ochi dulci portarului, să-i aduc țigări și lui, să mă lase la iubițica

mea...

Nu stătea locului, se învârtea în jurul patului ei, așeza florile în cele trei glastre pe care le găsisese, pe urmă își adusese aminte și scotocise în poșeta lungă și adâncă cât un sac.

— Uite ce ți-a adus fetița. O păpușică. Hai s-o botezăm! Cum să-i zicem?

Gerda Hoffmann se uitase drept în ochii Claudiei:

— Spune-mi, ai auzit ceva? Ăștia cred că sunt nebună cu adevărat? Ce-i cu păpușa asta?

I-o smulsese din mână și vrusese s-o arunce pe fereastră, cu un gest patetic, ca o actriță ratată ce era.

— Nu! Te rog, nu! Vrei să plângă fetița? Eu ți-am adus-o să te joci cu ea. Poate te plictisești.

Privirile încărcate de furie ale Gerdei Hoffmann nu-i spuneau nimic bun.

— Claudia, te întreb încă o dată: ți-a spus cineva că sunt nebună? Că de-aia m-au internat aici?

Cealaltă ezita. Cât era de mincinoasă, nu putea să nu-i spună adevărul.

— Da! maiorul von Braun m-a trimis cu păpușa asta la tine. Te compătimea foarte mult. Spunea că n-ai să-ți mai revii. Că, de fapt, ai o tumoră la cap și o să trebuiască să te opereze. Dar acum, doctorul Busbaum nu poate face nimica. E adevărat?

Izbucnise în lacrimi.

— Nebună ești tu și cu maiorul Braun. N-am nicio tumoră la cap.

Se îndreptase spre ferestrele deschise și privise curtea înverzită, peluzele tunse, copacii care se mișcau lent la vânt. În secunda aceea realizează că puteau s-o țină ani de zile în această cameră cu gratii, să-i administreze tranchilizante și s-o declare nebună. Și cu asta, totul putea fi încheiat. Fire rece, calculată, fără să-și piardă cumpătul, Gerda Hoffmann se întoarse spre Claudia și-i spuse:

— N-am niciun ban la mine, pentru că mi-au luat hainele, tot. Ascultă ce-ți spun! Mergi acasă, în strada Londra, ai o cheie, știi unde țin rochiile. Îmi cauți

uniforma, taiorul acela, vezi că jos sunt pantofii mei. Într-o cutie ai să găsești un revolver. Îl aduci aici. Desigur că, dacă te vor vedea cu un pachet mare, or să te controleze

369

la poartă și asta nu vreau. Ești atât de deșteaptă, ca să reușești să le aduci până aici?

— Bineînțeles! Taiorul am să-l îmbrac. pe mine și peste el am să pun un trenzi. În mână, într-un pachet mic, am să aduc o rochiță de-a mea, pe care am s-o îmbrac la plecare. Pantofii îi bag în poșetă. Îmi iau o poșetă mai mare. Ți-aduc și ciorapi, și furou...

— E bine. Dă țigări portarilor și vino și poimăine. Îmi trebuie un lucru pe care îl am tot în dulapul cu haine. Ai să găsești acolo un rucsac. În el este o scară de alpinism. Nu ocupă loc mult. Ascunde-o într-o păpușă.

— Ce păpușă?

— Știi magazinul *Galeries Lafayette* din Calea Victoriei? Au adus ai noștri de la Nürnberg niște păpuși splendide, mari cât o fetiță de 12 ani. Cumperi una, capul se deșurubează și vâri acolo scara de alpinism și pistolul... Spui că m-am cam sonat și că ți-am cerut să-mi cumperi păpuși. Asta o să le convină și lor. Acum ai înțeles ce ai de făcut?

— Am înțeles!

— Vezi să nu mă dai de gol. Bani știi unde-i țin, ia și tu cât îți trebuie, dar mai lasă ceva. Când ies, îți mai dau eu alții.

Claudia se smiorcăise alintată:

— Vai, tu, cum o crezi pe fetița ta așa lacomă și interesată? Dar mă duc și fur pentru tine să-ți aduc ce-ți trebuie. Că fetița te iubește.

— Hai, cară-te, că n-am timp de pierdut și fă ce ți-am spus!

A treia zi, Braun, care vorbise la telefon cu Claudia și aflate de la aceasta că secretara lui îi ceruse să-i cumpere o păpușă, apăruse la spital încărcat de daruri, între care și o Isoldă cu păr blond, lung, de fir sintetic, îmbrăcată într-o rochie aeriană de gaz verde, care dădea ochii peste cap și

vorbea, o minune a fanteziei păpușarilor din Nürnberg, cumpărată și ea tot de la *Galeries Lafayette*, de unde Claudia, conform celor cerute de doamna Hoffmann, achiziționase, la rândul ei, o minune, tot blondă, tot cu ochi verzi, tot îmbrăcată într-o rochie aeriană de gaz, de culoare roz.

— *Gutten Tag, Gerda! Was machts du?* zisese maiorul, privind-o foarte atent pe doamna Hoffmann, care, în

370 halat, în vârful patului, se juca cu prima păpușă adusă de Claudia, privind la celelalte două (von Braun o lăsase pe podele pe a lui, lângă cea cărată până în rezerva de la etajul trei, mai înainte, de către Claudia).

— Vrei să ne lași puțin singuri? o întrebase pe aceasta din urmă maiorul.

Și Claudia o sărutase pe Gerda și plecase.

— Apoi eu mă duc, la revedere, am să vin și mâine...

Urmase un minut lung de tăcere, pe urmă femeia spusese cu glas absent, scrutându-l fără a avea aerul că o face:

— Ce bine îmi pare că ai venit! spusese. Nu te-am mai văzut de când ai plecat la Predeal cu baronul Killinger. Nu trebuia să ne întâlnim?

Braun se plimba cu mâinile la spate, prin dreptul ferestrei, agitând ușor mânușa pe care o ținea totdeauna în dreapta și care făcea pereche cu aceea care îi acoperea mâna arsă.

— Lasă asta! Nu-ți mai aminti.

— Ce să-mi amintesc? întrebase ea cu o curiozitate care-l neliniștise pe bărbat.

— Spune-mi mai bine: îți place păpușa pe care ți-am adus-o?

— Da! E foarte frumoasă. De unde ai știut că vreau o păpușă? Alaltăieri a fost Claudia la mine și mi-a adus-o pe asta mică. I-am spus că vreau una mai mare și uite că ea mi-a adus una mai mare și mi-ai adus și tu una tot mare, și am să mă joc cu ele, să le dau dulceață, să le pieptăn, să le culc... Ele sunt fete foarte cuminți, cel puțin asta mică mă

ascultă, nu știu cum o să mă înțeleg cu celelalte două.

Maiorul Braun o privea din ce în ce mai neliniștit. „Să fie cu adevărat șocată, sau a luat în serios cele ce am spus eu despre ea? Și tâmpita aia de Claudia i-a băgat în cap că e șocată!”

Gerda Hoffmann deschisese sertarul noptierei și scosese de-acolo o pereche de foarfece, cu care începuse să taie atent fața de pernă, pe care stătuse rezemată până atunci.

— Cex faci? o întrebase maiorul.

— Stai numai puțin, ai răbdare, de ce te grăbești?

Scosese puiul de pernă, îl tăiase și pe el, cu atenție, pe urmă se îndreptase spre cele două păpuși aduse de Claudia și de Braun și aruncase fulgii în sus. Aceștia că371
deau ca o ninsoare mărunță peste cele două siluete din *papier-mache*.

— Vreau să văd dacă nu le este frig. Uite cum ninge peste ele. Îți place?

Maiorul o privea din ce în ce mai intrigat. „Dacă nu-i nebună cu adevărat, atunci este o actriță perfectă”. Începuse să-i fie frică. Un sentiment nedeslușit de nesiguranță îl cuprindea puțin câte puțin. Femeia devenise dintr-odată serioasă, uitase de păpuși și-l întrebase direct:

— Spune-mi, ce mai e nou pe front?

— A, nimic important. Bătălia de la Kerci s-a terminat. Sunt 260.000 de prizonieri. Un succes colosal, colosal, Gerda, înțelegi? În curând se va termina războiul, o să mergem acasă și o să ne amintim ce frumos am lucrat noi doi împreună și cum ne-am înțeles.

— Cine știe? zisese femeia, cu o privire rătăcită, uitându-se la grămada de fulgi care umpluse camera. Ce spune doctorul Busbaum? Când îmi dă drumul de aici?

— A, încă vreo câteva zile doar; trebuie să-ți mai faci niște radiografii, să vadă dacă nu ai vreo coastă fisurată sau altceva. Trebuie să pleci din spital perfect sănătoasă. Marele Reich are încă nevoie de tine, ca să nu mai spun că de când lipsești este o harababură la mine la birou de nu-mi mai văd capul!

Urmașe iar o lungă tăcere. Braun nu știa cum să continue această convorbire stranie dintre ei doi. Căuta o diversiune. Voia să-i atragă atenția asupra unor lucruri secundare. Nu-și dădea seama dacă ea e conștientă sau nu de intențiile lui, așa încât minți cu seninătate, vrând să-i vadă reacțiile:

— Baronul von Killinger vrea să dea o mare recepție în cinstea victoriei de la Ker-ci. Sper că ai să participi. Te-am propus pentru o decorație. Sper că o voi obține. O meriți din plin. Acum, că ți-am spus toate astea, am să plec. Vine în inspecție un general de la Berlin. Trebuie să-l primim la gară. Știi și tu ce obligații avem. Poate mai trec peste vreo două zile... Ce să-ți mai aduc? Ai vreo dorință specială?

— Poate niște portocale. Pentru păpuși... Ele sunt foarte lacome. Tu n-ai avut de-a face cu păpuși. N-ai de unde să le cunoști. Dacă nu găsești portocale, poate mi-ai aduci niște dulceață de trandafiri. Le place foarte

372 mult dulceața de trandafiri. Ai să ții minte?

— Cum să nu? Portocale sau dulceață de trandafiri. Și altceva?

— Dacă mi-ai mai cumpăra o păpușă ar fi foarte bine. Știi, acasă la noi, când eram copilă, aveam trei păpuși: Clotilde, Grete și Matilde. Clotilde și Grete sunt aici, o aștept pe Matilde.

— Foarte bine, o să vină și Matilde. Pot să te sărut?

Gerda Hoffmann îi întinse obrazul, simțindu-i buzele reci și-l urmări până ajunse la ușă. Pe urmă, îi ascultase pașii sunând pe coridor, auzise liftul vechi coborând, zdrăngănind până la parter și-l privise de la fereastră cum se urcă în mașină. Maiorul ridicase privirile și o salutase scurt, cu un zâmbet nedecis.

Cu mișcări bruște, femeia se îndreptase apoi spre păpușa adusă de Claudia, îi deșurubase cu violență capul, căutase scara de alpinism și revolverul, pe urmă, mulțumită, pusese totul la loc. „O să vedem noi, domnule von Braun, cum stăm cu nebunia mea”. Pe urmă deschisese ușa dulapului cu haine, în care pusese taiorul,

pantofii și ciorapii aduși de către Claudia și le ascunse sub saltea, pentru că observase că sora Ethel avea obiceiul de a controla prin toate locurile. Claudia îi adusese și o oglindă, în care se privi cu atenție. Nu avea o privire rătăcită, cum ar fi sperat maiorul, dar undeva era mândră de scena pe care o jucase, de altfel deloc originală, pentru că o văzuse într-un film, înainte de război.

*

Doctorul Busbâum, directorul clinicii de psihiatrie de pe lângă spitalul Cantacuzino, afectat pe lângă unitățile germane de pe frontul de Răsărit, locuia în Parcul Domeniilor, pe strada Aviator Zorileanu, la numărul 83, într-o vilă care aparținuse lui Constantinescu-Porcul, cunoscut om politic liberal, și care fusese eliberată și închiriată corpului auxiliar german, aflat la București, ca multe alte locuințe. Sosise în România prin 1940, odată cu forțele de instruire, cunoștea că cei de la Statul major pregăteau agresiunea din Răsărit, făcând parte dintr-un serviciu special de medici, așa că izbucnirea războiului, câteva luni mai târziu, nu-l surprinsese. Locuise un an în Polonia, dar acolo nu avusese de lucru, fusese mai mult în vacanță. În vacanță fusese și anul trecut, până la ataca

rea granițelor sovietice. Apariția primelor cazuri de șocați și ambuscați de pe front îi dăduse adevărata proporție a profesiei sale, exercitate până la război într-o clinică din Kiel. Trierea săptămânală a celor care trebuiau îngrijiți mai atent sau supuși șocurilor violente, cu băi fierbinți și, foarte reci, cercetarea simulanților, destul de numeroși, diagnosticele, solicitarea de medicamente speciale de la Berlin, tabelele și rapoartele pe care trebuia să le întocmească îi luau destulă vreme, dar meseria îi făcea plăcere, se simțea foarte util; corpul de colaboratori pe care-l avea îl satisfăcea. Se scula foarte devreme dimineața, la cinci, își făcea programul de gimnastică, o scurtă alergare în trening, în mica curte a vilei pe care o locuia și, dacă avea timp, trebăluia cu o greblă și cu o sapă la grădina improvizată în spatele vilei. Casa era prea mare pentru el, nu mobilase decât două camere: una pentru

oaspeții din Germania și alta în care locuia el. La parter, instalase spaliere și un *puncing-ball*, folosind un vechi salon de fumat în dublu scop, și ca bibliotecă, și ca sală de gimnastică. Cărase din toate locurile reviste de psihiatrie, manualele lui Jung și chiar ale lui Freud, devenite clasice, care abia cu zece ani în urmă constituiseră calul de bătaie al umoriștilor din toată lumea. Și iată că războiul acesta, prin teribilele lui consecințe, făcuse din ceea ce părea literatură o adevărată știință. Văzuse multe cazuri destul de grave, unele din ele nerezolvate, de altfel nici nu se puteau rezolvă, atât de repede și de eficace cât s-au lăudat. după 1945, mai ales în America, o serie întreagă de șarlatani ce-au profitat de buna-credință a oamenilor.

Doctorul Busbaum, un neamț cu dragoste pentru meseria lui, luându-se în serios, avusese și rezultate frumoase, nu atât de încurajatoare cât sperase, dar care formau, oricum, un punct de pornire. Odată terminat acest război, pe baza cazurilor întâlnite, cu o experiență câștigată și din lectura materialelor publicate de alții, dar, mai ales, bazat pe câteva cazuri foarte grave pe care le tratase în această clinică, până în 1944, avea să devină o somitate, care ajunsese, prin 1965 – 66, foarte aproape, de premiul Nobel.

Dar acum ne aflăm într-o seară de vară a anului 1942, pe la orele 11, într-o locuință liniștită din Parcul Domeniilor, pe strada Aviator Zorileanu, într-o casă cu două nivele, acoperită cu tablă, înconjurată de o mică grădină.

374 Doctorul locuia într-una din cele două camere pe care și le rezervase la etaj. Se culca în jur de ora 12, după ce asculta ultimul buletin de știri. Dimineața citea ziarele sosite cu avionul din Germania, pe care un curier i le aducea la clinică. Nu-i plăcea stilul lor emfatic, în care recunoștea frazele găunoase ale lui Goebbels, pe care nu-l suferea. Nu era ceea ce se numea pe vremea aceea un *nazi*, purta uniforma partidului numai la ceremoniile oficiale și asta pentru că era obligat. În convorbirile cu germanii aflați în România, oficial sau nu, era foarte

rezervat, împingând discuțiile pe terenul medicinei, pe care se simțea foarte bine. Interesant era faptul că mai ales cei care aflaseră despre clinica lui și despre rezultatele spectaculoase ale tratamentelor lui îi arătau o curiozitate care-l măgulea. Însă nu tot ceea ce făcea el acolo i se putea pune în sarcină. Avea un specialist, doctor Kristofer, care-l seconda discret, dar destul de eficient, pe care i-l recomandase serviciul politic al armatei, nume sibilin sub care se ascundea de fapt Gestapoul. Cel care deținuse postul maiorului Braun până la venirea acestuia, căpitanul Oberg, și el de la serviciul politic al armatei, îl recomandase pe Kristofer ca pe omul care răspundea nu numai pe linie medicală de cazurile din clinica sa. La început, Busbaum nu înțelesese ce înseamnă să răspundă *nu numai pe linie medicală* de cazurile din clinica sa. Dar pe urmă se lămurise foarte repede, dar având oroare de complicații și mai ales de ceea ce presupunea că se ascunde dincolo de halatul alb al doctorului Kristofer, își propusese să execute cu docilitate tot ceea ce îi cerea acela. Existaseră, la început, liste de pacienți, fiecare cu diagnosticul, perioada de tratare, rezultatul, locul unde fuseseră trimiși după recuperare sau după mobilizare în cazurile nerezolvate. După izbucnirea luptelor din 1941, la câteva luni, mai precis la începutul acestui 1942, doctorul Kristofer adăugase la tabelele sale, bătute la mașină și fotocbpiate, o rubrică nouă, care îl surprinsese pe Busbaum: simulanți. Denumirea rubricii îl surprinsese, pentru că avea despre armata germană o părere asemănătoare cu a tuturor germanilor din acei ani, când cucerirea Austriei, Cehoslovaciei, Poloniei și Franței dăduse fiecărui cetățean al Reichului o mândrie din care era exclusă de la sine ideea că vreodată s-ar fi putut ivi în rândul soldaților Reichului această maladie: a fugii de răspundere, a dezertării de pe front, sub masca unei sănătăți șubreze. Dar cazurile se înmulțeau, în aproape șase luni de zile se ajunsese la cifre îngrijorătoare și, curios lucru, ofițerii erau cei mai numeroși. Examenul lui medical era destul de amănunțit și comporta un minimum

de eroare. Doctorul Busbaum nu-și dăduse seama că, odată stabilit că indivizii mințeau, erau înaintați curților marțiale și câțiva chiar fuseseră executați. Asta începuse să-i dea coșmaruri și între onestitatea lui profesională și răspunderea pe care credea că și-o asumă iscăind acele buletine medicale, de fapt condamnări la moarte, își făcuse loc o teribilă îndoială. Locul de muncă începuse să-i devină odios. Dar nu aici se opriseră toate lucrurile acestea ciudate. În ultimele două luni, în mod foarte straniu, se luaseră măsuri cu care nu era de acord. Doctorul Kristofer era nu numai un medic care pune diagnostic, dar și trata pe bolnavi. În ultimele șase săptămâni îi muriseră câțiva pacienți care, după părerea lui, n-ar fi avut niciun motiv să decedeze. Nu se putea amesteca, așa încât se mulțumi să audă numai că, de fapt, tratamentul prost aplicat, în special unor ofițeri, fusese dubios, socotindu-se cazurile irecuperabile.

Cu o lună în urmă, un anume maior Müller, reprezentant al poliției secrete al armatei, îl vizitase în mod discret, supunându-l unui interogatoriu, din care el dedusese destule lucruri. Discuțiile lor avuseseră o primă parte tehnică. Omul nu era străin de anumite cunoștințe medicale, sau cineva îl pregătise în acest sens. Avea un dosar plin de acte cu certificatele de deces, dosar semnat de doctorul Kristofer, pe la care, în mod curios, nu trecuse.

— Domnule doctor Busbaum, spusese maiorul Müller, puteți să-mi relatați ceva despre cazurile Houl, Holzweber sau despre cazul Aspern?

— În ce sens?

— Credeți că tratamentul care li s-a aplicat și starea lor generală îndreptățeau sfârșitul pe care l-au avut?

Doctorul Busbaum vruse să pară cu abilitate, așa încât îi răspunsese maiorului că aceste cazuri intrau în competența doctorului Kristofer și că n-ar fi putut să-i răspundă la întrebările sale.

— Niciun medic nu s-ar încumeta, decât dacă ar fi însărcinat cu asta de organe superioare, să controleze un diagnostic al doctorului Kristofer. Este o chestiune

376 de *fair play* profesional.

— Domnule doctor Busbaum, sunt trimis aici de către Serviciul secret al armatei tocmai pentru a stabili dacă moartea unor ofițeri, foarte bine pregătiți profesional, a fost firească sau nu. Unor oameni de la Berlin li s-au părut suspecte aceste decese, întrucât după fișele medicale inițiale, cazurile lor nu erau atât de grave.

— Ce vreți să spuneți, Herr Müller?

— Vreau să spun că sunt însărcinat să fac o anchetă, pentru că îl bănuim pe doctorul Kristofer de omucidere cu mijloace medicale.

— O, asta este o altă chestiune! Dacă dumneavoastră aveți un ordin scris în acest sens, eu pot să întreprind o anchetă pe cale medicală, dar să știți că treaba este foarte delicată, întrucât doctorul Kristofer este trimis de către Gestapo, eu fiind obligat să-i raportez orice lucru, fapt care mă va obliga să-i spun ceva despre vizita dumneavoastră și despre acuzațiile pe care i le aduceți.

Convorbirea dintre ei doi se terminase aici. Ofițerul plecase și nu mai revenise, așteptând probabil dezlegarea de la mai-marii săi. Dar vizita lui Müller îl făcuse pe Busbaum ceva mai bănuitor. Reconstituind unele lucruri, el putea să-și dea seama că cele trei cazuri nu fuseseră dintre cele mai limpezi. Despre Holzweber se știa că murise atingând din întâmplare rețeaua de sârmă care despărțea cele două secții, bărbați și femei, ale clinicii, deși avize metalice anunțau în limba germană pericolul pe care îl prezenta acest gard încărcat noaptea cu curent. Nici cazul Aspern nu era prea limpede. O infecție care avusese consecințe neprevăzute îl dusese la moarte pe acesta, cum și cazul Houl avea, și el, fisurile lui. Un gardian îi făcuse dușuri scoțiene atât de des și atât de energic, încât căpitanul de artilerie, abia scăpat dintr-un infarct, decedase într-o dimineață, sub ochii îngroziți ai celorlalți pacienți.

După plecarea maiorului Müller, doctorul Kristofer îl acostase întâmplător în curtea clinicii. Vorbiseră câțva timp despre un caz nou, al unui furios, adus în cămașa de

forță de pe front, pe urmă omul Gestapoului îi spusese, nu amenințător, ci cu o amabilitate plină de sensuri:

— Nu-i așa că te-a vizitat maiorul Müller?

— Da! S-a interesat despre niște cazuri pe care le-ai tratat dumneata.

— A vrut să facă vreo anchetă? 377

— Da. Dar am refuzat să fiu eu acela care să te controleze.

— Ce voia să știe?

— Voia să afle dacă celor trei li s-au aplicat tratamentele corespunzătoare.

— Și dumneata ce i-ai răspuns?

Lui Busbaum nu-i plăcuse tonul acesta de interogatoriu, dar trecuse peste asta, spunând cam de sus:

— L-am rugat să-mi arate un ordin scris prin care aş putea să deschid ancheta, dar el nu a mai venit la clinică și nici măcar nu mi-a dat vreun telefon.

Doctorul Kristofer îl luase de braț, cam familiar, și-i spusese cu o voce surdă, din care nu lipsea, de data asta, amenințarea:

— Dragul meu doctor Busbaum, ai fost foarte înțelept că nu te-ai amestecat în chestiunile astea complicate, care nu te privesc. Vreau să știi că oamenii pe care i-am îngrijit s-au bucurat de toată atenția mea, deși unii dintre ei au o fișă foarte proastă la Gestapo și, într-un fel, aceste decese au rezolvat foarte multe lucruri. Nu fac un mister din ceea ce spun, dar eu nu sunt numai medic. Cred că ai bănuț. Și pentru că ai fost atât de franc cu mine, aş vrea să te rog să preiei un caz dificil pe care îl am. E vorba de contele von Gumpowitz, cel care a fost găsit pe acoperișul unei clădiri la Odessa. Ar trebui să te gândești să găsești o metodă de tratament adecvată, pentru ca această boală tragică de care suferă iubitul nostru general să fie curmată. Rudele sale sunt foarte neliniștite de ceea ce i s-a întâmplat și insinuează că nu se bucură de atenția cuvenită. În cercurile în care funcționez, cazuri ca al contelui Gumpowitz sunt socotite ca deprimante. Vezi dumneata, pacienții noștri se comportă destul de curios. Nu toți,

evident, dar un general care stă în patru labe, se joacă cu gălețușa de copil în nisip și face scheme tactice pe pereți, constituie un spectacol penibil. Gândește-te că jumătate din cei care sunt tratați aici sunt recuperați. Ei se reîntorc pe front sau la familiile lor și se apucă să povestească ce au văzut în clinica doctorului Busbaum. Crezi că, pentru moralul trupelor noastre, povestirea penibilă despre generalul conte Gumpowitz este un lucru care ne-ar face nouă bine?

378 - Nu vă înțeleg, sunteți un adept al eutanasiei?

Doctorul Kristofer răsese amar. Avea o față uscată ca pergamentul, niște buze subțiri, vinete și ochi cețoși de morfinoman, cum erau mulți medici în armata germană în acea vreme.

— Nu spun asta, dar e mai uman să curmăm o suferință penibilă. Este o recomandare a Führerului, ca spiritul spartan al armatei germane să fie apărat de exemple care duc la ridicol și la fapte penibile. Rasa noastră a dat totdeauna exemplare admirabile, superbe creaturi, cum nu s-au mai întâlnit din antichitate. Spre deosebire de cei trei, de care se interesa maiorul Müller, generalul conte von Gumpowitz nu e acuzat de nicio greșală politică. El a fost un militar integru care a luptat foarte bine, dar noi nu putem să-l expunem la ironii, și nu putem să dăm un exemplu prost armatei.

Busbaum înțelesese exact ce i se cerea, dar celălalt nu-l cunoștea. Apartinea unei vechi familii din Pomerania. Bunicul și tatăl său fuseseră de asemenea doctori militari. Avea despre această meserie convingeri ce nu puteau fi strămutate nici chiar de amenințările subtile pe care le ghicise în cuvintele lui Kristofer.

— Domnule doctor, dacă într-adevăr dumneata ai depus vreodată jurământul lui Esculap, trebuie să mă înțelegi că n-am să fac niciodată ceva împotriva conștiinței mele, că n-am să-l duc, de pildă, pe generalul Gumpowitz în fața unui gard prin care trece un curent electric, sub pretextul că un nebun e inconștient și că poate fi ucis de propria-i imprudență.

Doctorul Kristofer se opriase lângă el, silindu-l să rămână pe loc. Își căutase o țigară prin buzunarele halatului, o găsisese, o aprinsese, privindu-l drept în ochi.

— Îmi pare foarte rău pentru dumneata că nu m-am făcut înțeles. Eu n-am spus să-l omori pe generalul conte von Gumpowitz, ci să-i aplici un tratament care l-ar scuti și pe el și pe noi de neplăceri îndelungate. Dar nu face nimic. Probabil că, peste o lună sau două, altcineva o să vină să-ți ia locul și dumneata o să însoțești un spital de campanie pe undeva, prin Rusia. Nici războiul la fața locului nu este o experiență de disprețuit.

— Doctore Kristofer, este o amenințare?

— A, nu! Este o măsură care se aplică totdeauna în astfel de cazuri. Există și mijloace mai drastice, dar pentru că ai fost loial și nu mi-ai ascuns ce voia maiorul 37 - 9

Müller de la dumneata, am să mă mulțumesc să-ți fac doar un raport de refuz de serviciu.

După care, cu un salut scurt, îl părăsise fără nicio altă explicație.

*

În noaptea asta doctorul Busbaum nu putea nici să citească, nici să asculte aparatul de radio la care umbla în neștire, mișcând butonul de la un post la altul. Na era atent la frânturile de cuvântări care se auzeau de undeva, din eter, la fragmentele de simfonii, frânte într-o secundă de alte fragmente muzicale, sau de alte voci iscate de cacofonia aceea sonoră, interminabilă. Sosise târziu acasă, pe la 11. Era foarte-tulburat. Se întâmplase un lucru îngrozitor și, pentru prima oară, conștiința lui de medic și de german fusese clătinată cu violență. Pe la 10 coborâse în *Morga* clinicii împreună cu sora Ethel Wassermann. Aceasta smulsese cearșaful de pe fața cenușie a generalului von Gumpowitz.

— A murit acum cinci minute... electrocutat, spusese femeia.

— Mi-am închipuit.

Sora îl privise înspăimântată, dar nu spusese nimic.

— Cine va semna certificatul de deces?

— Doctorul Kristofer lipsește. Ar trebui să-l semnați dumneavoastră.

Refuz! Să-i spuneți mâine dimineață că am refuzat să semnez certificatul de deces.

— Bine, domnule doctor! zisese femeia și acoperise fața mortului.

Deci asta era! Acest aparat îngrozitor de represiune, Gestapoul, printr-o simplă unealtă, ca doctorul Kristofer, putea să execute pe oricine. Ce simplu! Un certificat de deces, vârât într-un dosar, trimis într-un plic, ștergerea din controalele armatei, condoleanțe rudelor, poate o decorație *post-mortem*, totul era curat, făcut meticulos, fără urme... Cine urma? Poate că femeia aceea, Gerda Hoffmann, despre care maiorul von Braun, șeful doctorului Kristofer, îi spusese că este foarte suferindă, deși examenul medical nu arăta deloc așa ceva. Două sau trei săptămâni de injecții cu tranchilizante, exercitarea unei presiuni psihologice, făcute așa cum știa să lucreze doctorul 380 Kristofer, ce ușor aveau să meargă lucrurile după aceea!

În momentul acela se auzi soneria de la intrare. Doctorul Busbaum crezu la început că e telefonul, dar se lămuri repede. Se îndreptă spre vestibulul mic, în care aprinse un bec, întrebând cine sună.

— Comandatura!

Vocea bărbătească de afară mai dădu câteva explicații destul de încurcate, într-o germană corectă. Fără să bănuiască ceva, deși nimeni nu-l vizita la ora asta, Busbaum deschise. În fața ușii stătea un om într-o scurtă de piele, cu o șapcă care îi acoperea fruntea și care-l împinse ușor, cu vârful unui revolver, spre interiorul casei, vorbindu-i în continuare în nemțește:

— Domnule doctor, nicio mișcare, vă rog să ascultați exact ce vă spun!

Îl urmau doi indivizi, și ei în haine de piele, cu mâinile în buzunare, cu fețele amenințătoare, care nu prevesteau nimic bun.

— Despre ce este vorba, domnilor? Cine sunteți, mai

întâi?

— N-are nicio importanță, zisese Colonelul. Am venit la dumneavoastră pentru o afacere foarte precisă. Nu încercați să faceți vreun gest pe care să-l regretați mai apoi. Cunosc foarte bine limba germană.

— Da. Îmi dau seama.

— Ridicați telefonul de colo și cereți de la clinica dumneavoastră o dubă sanitară care să vină aici. O să ne dați, la toți trei, din dulapul dumneavoastră, halate albe și bonete. Cred că aveți. Dacă nu, o să ne descurcăm noi. Deocamdată chemați duba sanitară și cereți-i numărul pe care vă rugăm să-l scrieți pe acest carnet, ca să vă putem controla. Niciun cuvânt în plus!

— Și dacă refuz s-o fac?

Colonelul îl privi drept în lumina ochilor. Era un bărbat între două vârste, cu un obraz dur, de militar. De asta își dădu seama imediat doctorul Busbaum.»

— Sunt un soldat ca și dumneavoastră, domnule doctor, n-am să ezit să vă împrusc. Este o chestiune de viață și de moarte. N-o să vă cerem nimic care să vă dezonoreze, așa încât conștiința dumneavoastră poate fi liniștită. Vreți să telefonați?

— Numai după ce îmi veți spune care este scopul acestui raid.

— Bine, se învoi celălalt, am să vă spun. În clinica dumneavoastră se află internat un anume profesor Vrăbiescu. Noi suntem români. Vrem să-l smulgem din ghearele Gestapoului, care vrea să-l transporte în Germania. Nu suntem de acord cu treaba asta.

Doctorul Busbaum ridică receptorul, formă numărul clinicii, așteaptă câteva clipe, telefonul suna în gol, pe urmă cineva ridicase receptorul la celălalt capăt al firului.

— Aici e doctor Busbaum. Am nevoie de o dubă sanitară. Da... În zece minute să fie la mine acasă... Cunoașteți adresa... Nu, fără însoțitor. Am să vin eu cu bolnavul la clinică. Spuneți santinelelor de la poartă că doctorul Busbaum va sosi acolo peste zece minute, pentru a-l transporta pe generalul Gumpowitz.

După care lăsă ușor telefonul în furcă.

— Despre ce general Gumpowitz este vorba, domnule doctor Busbaum?

— Nu va fi niciun general Gumpowitz! Probabil că, la ieșire, santinelele vor controla ceea ce vom avea noi în această dubă sanitară. Și trebuie să avem un mort. Omul dumneavoastră va trebui să fie acest mort și se va numi generalul Gumpowitz. Probabil că nu înțelegeți nimic din ceea ce vă spun, dar nu e timp să vă dau nicio explicație.

Se ridicase și căutase într-un dulap din care scosese halatele cerute.

— Îmbrăcați-le! N-aveți figurile unor sanitari, dar în vremurile astea de război și pe mine mă poate lua cineva drept un bandit. Și acum să așteptăm...

*

Duba sosi după zece minute, cu o punctualitate nemțească. O conducea un intern, care îl salutase, în curte, pe doctorul Busbaum, privind curios la cei trei necunoscuți, îmbrăcați în halate albe.

— Willy, rămâi aici, casa e deschisă! Așteaptă-mă, lipsesc o oră. O să conduc eu duba. Am treabă cu dâșii.

Celălalt nu întrebă nimic.

— Domnilor... le spuse doctorul Busbaum.

Colonelul, care stătuse tot timpul cu mâinile în buzunarele halatului, urcă lângă directorul clinicii.

— Sper că nu ne duci la Gestapo.

— N-aveți nicio grijă, domnule. Știu ce-o să mi se sc.
382 întâmple după asta, dar ați avut un mare noroc. Mi s-au întâmplat niște lucruri personale, care explică într-un fel ceea ce fac eu acum.

Ceilalți doi, Ciorogârla și Tronaru -, pentru că ei erau, deschiseseră ușa dubei și se instalaseră pe bancheta dinăuntru.

Ciorogârla, de meserie vatman la tramvaie, slab ca un țâr, tipul de cărător care duce la greu fără să crâcnească, cu o față smolită, mică, strânsă, ca de babă, cu niște ochi vii și o gură spurcată, înjurând tot timpul, cârtitor și neavând nimic sfânt, îl întrebese pe Tronaru:

— Tu nu crezi că neamțul ăsta o să ne bage-n rahat?

— Cum adică? se mirase Tronaru.

— Uite, foarte bine. Doar mi-ai spus că spitalul sau clinica aia, ce-o fi, e păzită. Când s-o vedea el între nemții ăia ai lui, noi, trei, și ei nu știu câți, nu crezi că or să guițe?

— N-o să mai aibă când să guițe, pentru că nu e singur și Colonelul e hotărât să-l curețe.

— Doamne ajută! făcuse Ciorogârla, cu un haz trist.

— Ascultă, dar tu știi vreo boabă nemțește, pentru că intrăm în spitalul ăsta și o să ne întrebe vreunul cutare, cutare...

— Pe dracu'! Facem pe surdo-muții.

Mașina ajunsese la poarta clinicii. Doctorul Busbaum semnaliză din faruri și cele două uși de metal fură date într-o parte. Cineva îl salută din gheretă. Mașina porni ușor pe aleea de asfalt. Se auzea foșnetul bătrânilor copaci ai parcului, era lună plină și se vedeau castanii purtând grelele lor candelabre de flori. Mirosea a iarbă cosită. De undeva, de la un etaj, se auzeau strigătele celor din secția *furioși*.

Duba opri. Înainte de-a coborî, Colonelul îi spuse însoțitorului:

— Domnule doctor, contez pe loialitate adumitale. Mi-ar fi foarte neplăcut să te împușc, dar o voi face fără ezitare, la cea mai mică mișcare suspectă. Ne-am înțeles?

— Ne-am înțeles!

Pavilionul unde era ascuns profesorul Vrăbiescu avea un singur etaj. Jos, la parter, se afla un depozit de medicamente, nu exista lift, nu exista pază. Inventatorul fusese ținut cu tranchilizante care i se administrau zilnic și se afla într-o stare de semiconștiență. Sora Ethel Wassermann îi aducea de trei ori pe zi mâncare, dar profesorul 383

Vrăbiescu nu manifesta un prea mare apetit. Slăbise, rareori avea o idee limpede despre locul unde se află și despre starea sa de prizonierat. O slăbiciune generală îl silea să stea culcat, rareori se mișca în micuța rezervă în care se aflau numai trei piese: un dulap, un pat și o masă,

și asta numai ca să privească prin fereastra îngustă și înaltă spre curtea care dădea către secția *furioși*. Nu înțelegea decât foarte vag ce fel de pacienți avea acest spital, pentru că era evident că se afla într-un spital, după păturile cazone și cearșafurile ștampilate. Dar în rarele clipe când era conștient că fusese răpit, își amintea vag de teribilul incendiu pe care-l văzuse prin ferestrele cancelariei colonelului Decu Dabija și de zgomotul exploziei ce aruncase în aer parterul și o aripă a vilei ocupate de el, și disperarea pe care o simțise în momentul acela, ideea că fiica lui murise sub dărâmături, fuga spre acel loc și sentimentul imens de ușurare când o văzuse întâmpinându-l. Și, pe urmă, iar senzația îngrozitoare de zădărnici, că tot ceea ce făcuse până atunci se risipise într-un singur minut, și această inexplicabilă întâmplare, pe care nici acum n-o înțelegea, urmată de brutalitatea maiorului acela care împreună cu oamenii lui, se transformaseră, din niște oaspeți în niște ofițeri furioși, care-l amenințau cu revolverul, împingându-l într-o mașină. Totul se încâlcea, era nelămurit. Nu știa de unde să înceapă raționamentul care să-l ducă la adevăr și, pe urmă, somnolența asta nesfârșită, starea de lăncezeală, mereu somnul care revenea, coșmarurile pe care le avea, urmate de câteva clipe de luciditate, când încercase ușa, care era mereu încuiată și fereastra parcă plumbuită, ce nu se putea deschide sau n-avea el energia s-o deschidă.

*

Într-unul din aceste puține și rare momente de luciditate, profesorul Vrăbiescu auzise niște pași grei care urcau spre rezerva în care se afla. Vorbeau nemțește, asta era limpede, nu deslușea ce-și spun unul altuia, încercaseră ușa, cineva mârâise nemulțumit, pe urmă se auzise un zgomot înfundat de broască forțată, în afară săreau așchii și un fier viola locul unde ar fi trebuit să fie o cheie; cei de dincolo renunțară și izbiră cu, umărul ușa 384 care rezistă la câteva asalturi, pe urmă se prăbuși.

— Tronarule, spusese un bărbat îmbrăcat într-o scurtă de piele, adresându-se altuia, din spate. Îl

recunoști?

— Da! E profesorul Vrăbiescu, afirmase celălalt, în care, vag, inventatorul îl recunoscuse pe mecanicul Samoilă de la Mija.

Dar totul se încâlcea în memoria lui, simțea și un fel de frică în fața acelor necunoscuți. Profesorul Busbaum îi zisese repede, în nemțește, Colonelului:

— Acum, că l-ați recunoscut, e bine să ne grăbim! Luați pătura de pe pat și spuneți-i să nu se miște până la ieșirea din spital. O să mergem într-o secție apropiată, să luăm o targă.

Tronaru se apropiase de profesorul Vrăbiescu și-l luase blând de braț:

— Domnule profesor, sunt trimis de flica dumneavoastră, vrem să vă eliberăm, nemții v-au răpit. Vor să vă ducă în Germania. Înțelegeți ce vă spun?

— Înțeleg.

Era lipsit de orice voință, simțea o slăbiciune îngrozitoare în tot trupul, abia putea să se miște.

— Rezemați-vă de mine! O să vă întindem pe o targă. Vă rugăm să nu vă mișcați, să nu întrebați nimic. Când veți auzi voci, să nu mișcați deloc; dacă puteți, țineți-vă respirația. Sunteți într-o mare primejdie.

Coborâră toți cinci scările. Profesorul, între Ciorogârla și Tronaru, care-l susțineau, în față doctorul Busbaum și Colonelul.

— Domnule doctor, duceți-mă la locul unde găsim o targă.

— Poftiți, mergem pe jos. E aproape.

Ajunseră în fața unui subsol, spre care ducea o scăriță de fier.

— Aici ar trebui să fie o targă, dacă nu cumva e încuiat. Ah, ordinea noastră germană!

Locul unde ar fi trebuit să se găsească targa era încuiat, într-adevăr, dar de data asta Busbaum și ceilalți aveau în față o ușă de metal, care nu mai putea fi forțată.

— Pe dracu'! exclamase enervat doctorul. Urcați-l în dubă pe profesorul Vrăbiescu și dumneata hai cu mine să

cerem de la secția „urgente” o targă.

Profesorul Busbaum se urcă la volan cu Colonelul; în spatele mașinii, Ciorogârla îl săltase ușor pe Vrăbiescu, încă glumind:

25 - Incognito

— Sus poalele, părințele, că se udă evangheliile.

Pe urmă trântise ușile metalice ale dubei după el.

Secția „urgente” se afla lângă poartă, la ieșire. Era încurcată rău. Trebuia întâi să ceară o targă și pe urmă să se prefacă că merg spre *Morgă* „unde se afla cadavrul lui Gumpowitz. Busbaum coborî în fața unei uși, urmărit atent de Colonel. Sus, la etajul întâi, o fereastră era deschisă.

— Hei, Horst, Weber, aduceți repede o targă! Aici este doctorul Busbaum.

Sus apăru un cap ciufuit și după câteva minute doi zdrahoni coborâră cu o targă.

— E nevoie să vă ajutăm?

— Nu, mulțumesc! Lăsați targa, că o iau eu cu dâșii.

Și-i arătă pe Colonel și pe Tronaru care coborâseră din spate.

— Mergem să-l ridicăm pe generalul Gumpowitz. Vor să-l depună la capelă.

Cei doi se priviră nedumeriți unul pe altul, cam cu neîncredere. „Ce-l găsisse pe Busbaum să aducă oameni din afară ca să care un cadavru?”

Colonelul înșfăcă cele două brațe ale tărgii și Tronaru apucă de celelalte două.

— Mergem, domnule doctor? spusese Colonelul în nemțește, ca să liniștească curiozitatea celorlalți.

— Da! Băgați targa în mașină și ne întoarcem să-l luăm pe general.

Targa fu vârată în spatele dubei. Tronaru rămase înăuntru și Colonelul se așeză lângă Busbaum, care întoarse automobilul.

Ceva nu era în regulă: șeful clinicii, conducea duba, doi necunoscuți cărau o targă... Unul dintre sanitarii coborâți de la secția „urgență” merse la șeful gărzii

spitalului, care se afla în cabina de la poartă.

Peste trei sau patru minute, când mașina apărură în fața santinelelor, bariera era trasă. Șeful gărzii spitalului, locotenentul Reineke, făcu un semn:

— Ce s-a întâmplat, locotenente? întrebă doctorul Busbaum cu glas răstit.

— Mi s-a spus că îl transportați pe generalul Gufriplowitz. Am ordin de la doctorul Kristofer să nu permit

386 ieșirea cadavrului din incinta clinicii.

— I s-a făcut autopsia, există acte. Rudele îl cer, vor să-l depună la capelă.

Locotenentul Reineke își privi ceasornicul de la mână.

— Domnule doctor Busbaum, știți cât e ceasul? E unu și paisprezece minute. Nu credeți că-i o oră nepotrivită pentru transportarea unui mort la o capelă? Vă rog să coborâți imediat!

— Accelerează! îi spusese scurt Colonelul doctorului.

Duba țâșni violent, rupse cele două brațe ale barierei, zgâriind parbrizul cu așchiile lor. Din spate se auzi o rafală lungă de armă automată.

— Goniți cât puteți de repede! mai zisese Colonelul, privind prin oglinda retrovizoare.

După cinci minute se aflau undeva, pe un bulevard pustiu.

— Opreți! poruncise Colonelul. Vă mulțumim, vă rog să coborâți! Nu mai e nevoie de dumneavoastră. Sau nu mai aveți curajul să vă întoarceți?

Doctorul Busbaum desfăcuse portiera dubei. Colonelul îi luase locul la volan. Înainte de-a porni motorul, celălalt spuse:

— Cred că în noaptea asta am să mă plimb...

În clipa aceea, Colonelul auzi vocea lui Tronaru, care bătuse până atunci cu pumnul în pereții dubei:

— Domnule Colonel, l-au omorât pe Vrăbiescu!

— Cine l-a omorât?

— Dracu'! zisese Ciorogârla.

Coborâseră amândoi din dubă. Vatmanul de la tramvaie se ținea cu mâna de umărul stâng.

— M-au atins și pe mine.

Colonelul, care nu apucase să pornească, strigă după Busbaum:

— Hei, domnule doctor! Avem aici un rănit!

Doctorul Busbaum ori nu-l mai auzi, ori nu-l mai interesa nimic. Dăduse din umeri și pornise mai departe pe bulevardul pustiu. Colonelul urcase în dubă și văzuse cadavrul lui Vrăbiescu, întins pe podeaua mașinii.

— Cum paștele mă-sii s-a întâmplat?

— Când a pornit mașina brusc și au început să tragă ăia cu pistolul automat, Vrăbiescu s-a ridicat ca un copil de pe targă și rafala l-a prins în snop. A căzut fulgerat.

Tronaru se trezi primul din această uluială: 387

— Și-acuma ce așteptăm? Să ne prindă nemții din urmă?

— E mort-mort? mai întrebă o dată Colonelul.

— E foarte mort, spuse, cu umorul lui lugubru, Ciorogârla. Eu zic să lăsăm mașina asta și s-o întindem. Pe mine vă rog să mă duceți repede la un doctor, să-mi scoată glonțul ăsta din umăr, că numai iepurele se mănâncă cu alice cu tot.

*

Era într-o miercuri, foarte de dimineată. Gerda Hoffmann abia avusese timp să facă o baie, să îmbrace o rochie proaspătă, călcată în grabă, să cheme un taxi (mașină nu mai avea, fusese sfărâmată în accidentul acela) și să se oprească undeva, în bulevardul Crețulescu, în fața unei clădiri cenușii, cu arcade largi, păzită de santinele germane. Plăti șoferului, arătă legitimația Gefreiterului de la intrare, apăsă pe un buton și urcă la etajul șase, cu liftul.

— Maiorul Müller e aici? întrebă pe secretara colonelului Brandl, cu care lucra acesta când veneau în scurtele lui incursiuni în București.

— Da, lucrează cu șeful.

— Fii drăguță și șoptește-i că îl aștept aici. Când

termină, vreau să-i vorbesc.

După vreo douăzeci de minute apăruse Müller, în uniformă lui impecabilă, cu aerul acela de sportiv, abia ieșit din competițiile de performanță, cu o ușoară surpriza pe chip.

— Gerda! Ce-i cu tine? Mi se spunea că ești grav bolnavă, că ai avut un șoc. Voiam chiar să-ți fac o vizită.

O împinse ușor spre o ușă care dădea într-un birou gol, spunându-i, peste umăr, secretarei:

— Să nu ne deranjeze nimeni...

Intraseră într-o încăpere rece, mobilată sobru, cu dulapuri metalice sigilate, cu un birou sumbru, masiv și cu câteva fotolii de piele neagră; un portret al Führerului, luminat de două ferestre mari care dădeau înspre Bulevardul Crețulescu.

— Ce s-a întâmplat? Pari foarte agitată!

— Acum două ceasuri eram încă într-o rezervă în388 curată a clinicii lui Busbaum, de unde am evadat.

Celălalt o fixase cu multă circumspecție:

— Cum adică: ai evadat? Ceea ce se știe despre tine e că ai avut un accident de automobil, din care ai scăpat și erai în tratamentul acelui doctor.»

— Accidentul n-a fost deloc accident, dacă vrei să știi.

— Dar ce-a fost?

— Un atentat.

Müller apucă cinci sau șase creioane aflate într-un pahar de piele, aruncându-le pe mușamaua care acoperea o mapă. Creioanele făcură un zgomot de cuțite aruncate în apă.

— Tu nu glumești, nu-i așa?

— Nu glumesc deloc. Cu o zi înainte de accident a venit la mine Kurt, șoferul lui Braun, care mi-a spus că va face verificarea tehnică a automobilelor celor din serviciul auxiliar. Ai idee de așa ceva? Mașinii tale i-a făcut cineva vreo verificare?

— Da' de unde! Șoferul mi-ar fi spus. Nu mă dau jos din automobil, pentru că sunt foarte grăbit. Nu-mi amintesc să mi-o fi ținut vreo zi în garaj.

— Atunci totul coincide perfect cu ceea ce am să-ți spun. Deci, cu o zi înainte de-a mă convoca la Predeal, unde Braun plecase cu baronul von Killinger, Kurt a venit și a umblat la mașina mea. A doua zi dimineată, Braun mi-a telefonat de la Predeal, convocându-mă urgent pentru o chestiune pe care n-am aflat-o nici acum. Undeva, pe serpentine, am pierdut controlul mașinii. Cred că a fost ceva la bara de direcție. Pe urmă m-am trezit în clinica doctorului Busbaum. Nu mi-a trebuit mult ca să-mi dau seama că șeful meu dorea ca eu să trec drept nebună, dacă un accident de automobil poate să te aducă în starea asta. În sfârșit, lucruri de astea s-au mai văzut.

Müller își freca gânditor bărbia în palmă, mormăind:

— A, încep să înțeleg! încep să înțeleg din ce în ce mai bine.

Se gândise puțin și adăugase:

— Nu faci niciun raport la Berlin și nu spui nimănui nimic. Îți vezi de treabă, ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat. De rest mă voi ocupa eu...

— Și crezi că se va opri aici?

— Dacă ar fi deștept, s-ar opri, într-adevăr, aici. Dar nu-i. 1

— Și atunci?

— Atunci, încă o dată, lasă-mă pe mine să mă ocup de el.

Peste o jumătate de oră, Gerda Hoffmann era acasă. Claudia sosise cu cinci minute mai devreme:

— Vai, ce spaimă mi-ai făcut, iubițicule! Am fost la spital, au turbat cu toții, dragă. E o zarvă acolo! N-au vrut să mă lase să intru. Nu știu ce s-a întâmplat azi-noapte. Sanitarii vorbeau că l-au arestat pe doctorul Busbaum. O chestie, tu, cu un mort, cu generalul ăla... Știi ceva? Am crezut că te-au omorât, scumpișor. Am venit aici într-un suflet. Spune-mi, cum ai fugit?

— Am profitat de înghesuiala care se produsese și am ieșit pe poartă, ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic.

— Și acum, ce-o să fie cu tine?

— Cu mine? Cu alții ce-o să fie...

Avea o voce amenințătoare, care nu prevestea nimic bun.

Sunase telefonul.

— Alo! Cine e?

— Eu, Braun, se auzise vocea maiorului. Ce bine îmi pare că te-aud! Te-am căutat de dimineață la clinică. Mi s-a spus că nu mai ești acolo.

— Da. Am jucat-o pe Julieta în scena balconului, răsese Gerda, făcându-i semne Claudiei să se astâmpere, pentru că aceasta, neînțelegând nemțește, voia să știe de ce se amuză atât de tare.

— Vreau să vorbim, spusese Braun. Pot să trec pe la tine?

— A, nu, sunt foarte obosită! Am pe cineva aici. Dar mâine vin la birou, o să avem timp destul.

— Voiam să-ți aduc niște flori. Spune-mi, cum te simți, ești bine?

— Da! Mă simt foarte bine, din moment ce mâine reiau lucrul.

— Ai auzit? L-au răpit pe Vrăbiescu, dar locotenentul Reineke și cu garda au tras în dubă. L-au găsit mort pe o stradă. A fost o încercare de-a comuniștilor de a-l răpi. Va trebui să facem o anchetă foarte severă. Despre asta voiam să-ți vorbesc. Dacă au ajuns să atace și sediile noastre, clinicile înseamnă că ceva nu e în ordine. Am să vorbesc cu baronul von Killinger. Este inadmisibil! Te

390 rog să fii foarte prudentă!

— Nu-ți face nicio grijă! O să fiu foarte prudentă. Pe mâine. *Auf wiedersehen!*

— Stai, stai puțin! Ai auzit și de profesorul Busbaum? Se pare că, stând între nebuni, a înnebunit și el. El i-a ajutat pe necunoscuții aceia să-l scoată pe Vrăbiescu din spital. L-au găsit patrulele noastre pe stradă, umblând de unul singur. E limpede că e nebun și ăsta. (Profesorul Busbaum nu era nebun, fusese judecat peste o lună și trimis într-un lagăr de lângă Frieberg, de unde, în 1945, îl eliberaseră trupele americane.)

— Da! Sunt foarte mulți nebuni la ora asta în lume.

Totuși, pe mâine!

Și lăsase telefonul în furcă.

*

În ziua de 2 iunie 1942, pe la 11 dimineața, Ionescu-Tismana bea o oranjadă la *Yodl-Club*, pe malul Herăstrăului, privind caiacurile suple care străbăteau apa lacului cu mișcări de țipar. Trupuri de fete și băieți, bronzate, musculoase, în slipuri albe, portocalii și albastre, alergau pe sub sălciile malului. Se auzeau strigăte din larg. Un vaporeș cu pasageri, fluturând drapelul la prova, încărcat cu vreo treizeci de inși beți, o amestecătură de nemți și italieni, sosiți de pe front în permisie, cântând în cor, spărgeau liniștea locului. Ministrul o privea prin ochelarii de soare pe Diby Necșești, abia pârguită de soarele de început de vară, așezată într-un șezlong și bând cu paiul dintr-o oranjadă. Tismana fuma *Chesterfield*, urmărind fumul abia destrămat în vântul ușor.

— Ți-am mai spus, dragul meu, rostise în cele din urmă Diby Necșești, cu o voce ușor răgușită, ceea ce îmi ceri este peste putință. A, un flirt, așa, o prietenie, asta înțeleg. Ne cunoaștem de-atâta vreme, Evelynne mi-este prietenă, ne îmbrăcăm la aceeași modistă, vin la voi în casă cu soțul meu. Ești nebun? Cum să stricăm totul, numai pentru că tu o faci pe cocoșul?

Tismana chemă pe un piccolo care moțăia sub streășina barului aflat pe malul lacului:

— Un whisky dublu!

— Ai să te îmbeți. E cald afară și tu nu prea bei, zisese femeia.

— Și ce te privește pe tine ce-o să mi se întâmple mie?

— Ascultă, Puiule, tu vrei să ne certăm? Vrei chiar să nu te mai văd? Mie îmi ajunge... Ai un fel autoritar de-a fi, care nu-mi convine deloc.

— Te cred și eu că nu-ți convin decât rugbiștii dumitale! Puști de ăștia, numai mușchi, și bicepsi, și balon oval, și *mele*... Cretinii ăștia cu cap de berbec, de la *Stadiul român*, care își bagă duminica, unul altuia, nasul în

fund și o fac pe frumoșii! Și voi vă duceți pe *Federație* duminica dimineăta, la Arcul de Triumf, să bateți din palme și vi se pare că e ceva. de capul lor.

Diby Necșești își scuturase lungul păr negru, privindu-l batjocoritor.

— Și, mă rog, ce ai tu cu rugbiul, și cu rugbiștii, și cu Roger Cantuniari, și, în general, cu tinerii care îmi fac curte? Nu-mi ajung scenele pe care mi le face bărbatu-meu? Am nevoie și de tine?

— Dar, draga mea, ți-am spus că așa nu se mai poate! Înțeleg să-mi fi respins avansurile, să mă fi pus la punct, dar am priceput că nu-ți sunt indiferent, că primești curtea mea și că n-ai să mă amâi ca pe puțoi ai care-ți trag clopotele cu aerele lor de Tarzan!

Picolul adusese whisky-ul și-l lăsase pe masa de nuiel, întrebând-O-pe Diby Necșești:

— Doamna?

— Nimic. Îți fac eu semn dacă am nevoie de ceva, răspunse, în locui, Tismana.

— Dar tu nu înțelegi că nu pot să fiu amanta ta? Pot să mă culc cu oricine, în afară de tine. Sunt prietenă bună cu Evelyne. Nu pot să nu-i fiu loială!

— Ah, loialitatea femeilor! Ce vorbe, ce vorbe! Tu mă crezi tâmpit? Ce e aia loialitate între femei? Tismana o privi cu o ură neascunsă: Diby, să știi că este ultima oară când te mai rog. Nu mă umili! Sunt ditamai bărbatul! Am o vârstă. Pe urmă, să știi că nu mi-a rezistat nimeni. Când am vrut o femeie, am avut-o fără nicio dificultate.

— Pe mine n-ai să mă ai, spusese, cu răutate, Diby.

— Bine!

Se apropia patronul restaurantului, domnul Helldorff.

— Bitte, Herr Tismana. La telefon vă rog...

Ministrul mârâi ceva, scuzându-se față de Diby Necșești și porni furios spre locul unde se afla telefonul.

— Da! Cine e? Nu mă lăsați nici aici? Ce mama mă-sii s-a mai întâmpat? Tu ești, Mizdrache? Spune-mi despre ce-i vorba... Cum? Vrăbiescu mort?... Cine l-a omorât?...

Ei, cum așa?... Păi spuneai că ați organizat paza, că o să puneți mâna pe comuniștii ăia... Vai de mama voastră, cu poliția voastră... Acum n-am chef de nimica. Încheie și tu dosarul, să-l înaintăm unde trebuie și să mă lase-n pace, că m-am săturat de tipi de ăștia, răpiți ca orfelinele, pe care-i găsim la *Morgă*. Mai vorbim noi...

Și trântise telefonul.

La masa la care șezuse cu Diby Necșești nu se mai afla nimeni. Avea s-o revadă pe aceasta abia prin noiembrie, după ce aflate că toată vara stătuse la Mamaia-sat cu Roger Cantuniari și cu bărbatul ei, paparuda asta de bărbat de șaptezeci de ani, și că își făcuse de cap, dansând la *Rex*, unde sosea cu mașina seara, la nouă, și pleca în zori, locuind într-o casă de paie, la niște lipoveni, cu un grup de malagambiști, de sportivi, cu care petrecea toată noaptea. Suferise îngrozitor în tot acest timp, pentru că, încă din aprilie, o abandonase pe Mariejeanne. Aceasta simulase că vrea să se sinucidă, dar lucrul îl lăsase rece. Primise emisarii ei, care îl amenințaseră că lucrurile se vor termina cu un scandal monstru, dar bravase și, puțin câte puțin, totul se stinsese... Vara fusese plecat la Helsinki, într-o misiune de o lună de zile. La întoarcere, Evelyne îl rugase să o însoțească la mare, dar el, știind-o acolo pe Diby Necșești, pretextase că este reținut la București, la minister, cu treburi foarte importante. Anul acela vara fusese foarte călduroasă. Ploua puțin în fiecare zi, de dimineață, pe urmă dădea o vîpie înfiorătoare. Ministrului nu-i ardea de nimic, se simțea bătrîn, zăcea ceasuri întregi singur în casă, încercînd să citească ceva, fără să reușească, jurîndu-i acelei femei o răzbunare groaznică, deși la fiecare început de săptămână sse simțea îndemnat să se urce în mașină și, sub pretext că petrece câteva zile cu soția lui, care se afla la Carmen Sylva, să treacă pe la *Rex*, să vadă ce-i făcea pramatia de Diby Necșești. În cele din urmă renunța, neuitînd însă să se informeze discret de la Mizdrache ce se petrecea pe litoral. Inspectorul-șef, știind ce pojar ardea în sufletul ministrului, încercase să-l consoleze cu câteva persoane pe care le trimisese pe rînd

diferite pretexte să-l caute pe ministru, dar care căzuseră, una după alta, la examen.

După 15 septembrie, într-o sâmbătă după-amiază, la o recepție la o ambasadă, undeva, pe strada Washington, o revăzuse pe Diby Necșești. Arăta strălucitoare după cele trei luni de mare, era însoțită de soțul ei, se salutaseră rece, evitându-se, lucru care o intrigă foarte mult pe Evelynne, care îl și interogase în felul ei direct:

— Dar ce ai, dragă? Iar e foc în Hanul cu Tei? De ce o buclezi pe Diby? *Elle est ravissante après le traitement suivi avec le docteur Roger Cantuniari...* A ținut afișul toată vara la mare. Fată bună, fată bună...

Ura lui față de Diby Necșești luase aspecte monstruoase. Ar fi vrut să audă că a suferit un accident de automobil sau că și-a pierdut vreo mână sau vreun picior, dar nu se întâmpla nimic. Ea arăta mai bine ca oricând. O mai zărise o dată, la *Parcul trandafirilor*. Era tot cu bărbatu-său, cu Necșești, și cu doi diplomați spanioli. Cu Roger Cantuniari, după câte știa el, terminase. N-o ținea mult. Îi schimba repede, trimițându-i la plimbare cu cinism.

Mai trecuseră două luni grele, îngrozitoare pentru el. Era nervos, se certa cu subalternii, dându-le sancțiuni câte nu dăduse niciodată. Voia să-i ceară ministrului să-l trimită în diplomatie, să nu mai stea în orașul ăsta puturos. Îl sâcăiau până și ploile nesfârșite ale acelei toamne. Ar fi vrut să stea măcar o lună pe Coasta de Azur, ca pe timpuri, să joace la ruletă, să uite... Dar nu se întâmpla nimic. Trebuia să citească rapoarte în fiecare zi, să facă sinteze care îi răpeau o mulțime de timp. Asta nu era viață.

În sfârșit, într-o după-amiază fumegoasă de noiembrie, la sfârșitul acelei luni, când pe bulevardele Bucureștiului izbucnise un crivăț neașteptat și Bărağanul arunca în oraș serpentinele lui de gheață, aduse de cine știe unde, secretara bătuse la ușă și-l rugase:

— Domnule ministru, ridicați telefonul!

— Cine e? făcuse mahmur.

— Vă rog să ridicați.

Îl ridicase.

— Alo! Aici e Diby. Vreau să te văd... Cum când?
Acum! Să nu-mi spui că n-ai timp pentru mine...

Tismana simțise că asudă, că-i bate inima ca la 16 ani.

Vrusese să-i spună că n-are timp, că nu poate să vină, că e în ședință cu ministrul, dai nu găsi să spună decât atât:

— Unde ești?

— La o prietenă.

Femeia îi spusese un număr de casă din strada Lutherană. Ministrul se precipitase afară din birou, o rugase pe secretară să-i cheme urgent șoferul și să spună oricui ar fi întrebat despre el că a fost chemat la o reuniune foarte importantă. Își privise ceasul de la mână, era cinci și un sfert. *Djaburov* deschisese. I se părea că mașina înaintează ca un melc. Cauciucurile patinau. În parbriz băteau valurile de ninsoare mărunță. Era o vreme apocaliptică-Orașul părea mort, pustiu. Intrase la bijutier, agitat, febril. Acesta îl cunoștea, îl invită în spatele perdelei micului său cabinet, ca nu cumva, sosind un alt client, să fie zărit.

— Ce plăcere, domnule ministru, n-ați mai trecut de mult pe la mine! E drept că domnul Armand mă vizitează mai des, dar plăcerea mea este să vă văd pe dumneavoastră. Nu-mi spuneți nimic. Știu ce vă aduce. Am un lucru extraordinar, extraordinar! O parură în aur, numai perle și mozaic, italiană. Ceva făcut înainte de 1800. Vă spun, e un lucru unic. Nici n-are cine s-o cumpere în orașul ăsta decât dumneavoastră. Ce coincidență! Luați loc, luați loc, să v-o aduc s-o vedeți. Minune!

Bătrânul bijutier dispăruse după o perdea. Tismana îl auzise umblând într-un seif pe care-l deschisese cu greutate, după care, fără să-i arate bijuteria, închisese ușa de la intrare, ca să nu-i deranjeze nimeni, și aprinsese mai multe becuri, ca să dea o strălucire mai mare aceluia lucru. prețios.

Ministrul nu privi decât o clipă bijuteria. Avea un ochi exersat, nu era nici timp și nici bijutierul n-ar fi îndrăznit să-i vândă un lucru de mâna a doua.

— Cât? întrebă el.

— 250.000, pentru dumneavoastră.

— Bine. Trece mâine Armand și lichidează. Te rog, multă discreție. Nu m-ai văzut...

— Se poate, domnule ministru!

Îl condusesese până la ușă. Ministrul se urcase în limuzina lui și-i spusese șoferului: - 395

— Dă bice, dă bice! Unde dracului e Lutherana asta? Că parcă sunt picat din provincie!

Strada Lutherană era mai aproape decât își închipuia.

*

A doua zi de dimineață Bucureștiul era acoperit de nămeți de zăpadă. Rarele autovehicule își făceau cu greutate drum în urma plugurilor care încercau să deschidă drumul pe marile bulevarde. Încă viscolea cu fulgi mărunți. Magazinele se deschiseseră târziu, lumea se înghesuia în tramvaiele rare, dar toată această mizerie a unei ierni care venise mai devreme ministrului i se părea feerică.

— Ce i-ai spus doamnei? Probabil că te-a întrebat? Unde m-ai lăsat?

— La Consiliul de Miniștri, conașule. Daravelă mare, au ars lămpile toată noaptea!

— Și te-a crezut?

— Ei, nu știți și dumneavoastră cum sunt femeile? S-a uitat la mine, de era să intru în pământ. „O să te dau afară, măgarule! **w** mi-a spus.

— Ei, lasă că-i trece ei. Na cinci sute de lei, să bei o țuică și oprește undeva și cumpără niște ziare.

Limuzina stopase peste drum de cinema *Scala*. Șoferul întârziase câteva minute, întorându-se cu un vraf de foi umezite. Tismana vru să le lase, să le citească acasă, dar un titlu mare, cu litere de-o șchiopă: „*Opt sute de mii de morți. Marea bătălie de pe Volga*” îi atrase atenția.

Literele comunicatului Comandamentului de Căpetenie se înșirau, unele sub altele, într-un chenar care marca implori tanța evenimentului. Ministrul strânse ziaarele și privi bulevardul pe care tramvaiele greoaie abia se mișcau. Ajunse peste zece minute în Aleea Alexandru, își scutură paltonul în micul vestibul, încredințându-l valetului Anton, își scoase șosonii rezemat de umărul acestuia și urcă scările. Era devreme pentru Evelyne, ca s-o trezească din somn, așa că intră în cabinetul lui, sperând să aibă răgazul de-a se privi o clipă în oglindă.

— Bună dimineața! zisese soția sa, îmbrăcată într-un capot lung de catifea, cu brațele încrucișate sub sâni, privindu-l ironic. Ca băieții! Ca băieții! Ai întinerit! Vii în zori!

Avea vocea ei nimicitoare, care îl făcu să presimtă că-l va trimite pe Armand, chiar peste o oră, la celălalt bijutier, la *Resch*, ca să mai cumpere o bijuterie.

— A, sărut mâna, Evelyne, sărut mâna! Sunt frânt. Ne-a ținut Mareșalul până acum. A fost îngrozitor, îngrozitor! Să nu mă invidieze nimeni. Știi ce e aia... nimeni?

Femeia zâmbea într-un fel care nu poate fi descris, jucându-se cu cordonul halatului.

— Ce spui?

— A căzut Stalingradul, draga mea! închipuie-ți! A căzut Stalingradul! anunță ministrul, după care o sărută pe frunte, făcându-i un semn și lăsând-o să înțeleagă că după un asemenea eveniment merita și el să facă o baie -
SFÂRȘITUL PRIMULUI VOLUM

CUPRINS

I. CALUL TROIAN 5

II. POLIGONUL MORȚII 141

III. UN PROCES CU MULTE CONSECINȚE 239

IV. CAMERA CU GRATII „319

Lector: IORDANA URECHE Tehnoredactor: CORNEL CRISTESCU

Bun de tipar: tranșa a II-a 6.V.1976 Apărut: 1975 - tranșa I-a 41.000 ex; 1976 - tranșa a II-a 25.000 ex.

Comanda nr. 1176. Coli de tipar 25.

Comanda nr. 60137 Combinatul Poligrafic „Casa
Scânteii”, Piața Scânteii nr. 1 - București, Republica
Socialistă România